

РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ В «3D»: ДОСТУПНІСТЬ, ДІАЛОГ, ДИНАМІКА

**Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції**

18-22 лютого 2019 року

**Полтава
2019**

Департамент освіти і науки
Полтавської обласної державної адміністрації
Кафедра педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії

МАТЕРІАЛИ

III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ В «3D»: ДОСТУПНІСТЬ, ДІАЛОГ, ДИНАМІКА»

м. Полтава, КУЕП ПДАА

18-22 лютого 2019 року

Полтава – 2019

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка» / укл. Н. В. Кононец, В. О. Балюк. – Полтава: КУЕП ПДАА, 2019. – 468 с.

Укладачі: *Кононець Наталія Василівна, доктор педагогічних наук, КУЕП ПДАА*
Балюк Вікторія Олександрівна, магістр економічної кібернетики, КУЕП ПДАА

Програмний комітет

Гуржій Андрій Миколайович, головний науковий співробітник, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, дійсний член (академік) НАПН України, доктор технічних наук, професор

Гриньова Марина Вікторівна, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, декан природничого факультету, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Кононець Наталія Василівна, доктор педагогічних наук, викладач дисциплін комп'ютерного циклу, викладач-методист, спеціаліст вищої категорії, КУЕП ПДАА

Осадченко Інна Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, завідувач Польсько-українською науково-дослідницькою лабораторією психодидактики імені Я.А.Коменського

Штефан Людмила Андріївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Лапінський Віталій Васильович, кандидат фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник, Інститут педагогіки НАПН України

Організаційний комітет

Харченко Олена Вікторівна, кандидат педагогічних наук, директор Департаменту освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації

Сідоров Вадим Ігоревич, професор, декан факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Дяченко-Богун Марина Миколаївна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Гук Інна Павлівна, кандидат педагогічних наук, методист, Медичний коледж Харківського національного медичного університету

Нестуля Світлана Іванівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці, директор навчально-наукового інституту лідерства, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Кравчун Наталія Петрівна, кандидат педагогічних наук, КУЕП ПДАА

Козаченко Олена Михайлівна, директор, КУЕП ПДАА

Марюхніч Тетяна Вікторівна, заступник директора з виховної роботи, КУЕП ПДАА

Балюк Вікторія Олександрівна, магістр економічної кібернетики, викладач дисциплін комп'ютерного циклу, КУЕП ПДАА

Тексти доповідей розміщено на веб-сайті КУЕП ПДАА за адресою: http://acup.poltava.ua/?page_id=3592

Матеріали подані в оригіналі. Відповідальність за зміст матеріалів несе автор. Автор гарантує, що стаття є оригінальною, не містить запозиченої інформації без відповідного посилання чи попереднього узгодження. Авторські права на всі матеріали належать їх авторам.

*Рекомендовано до друку методичною радою КУЕП ПДАА
(протокол № 3 від 22.02.2019 року)*

ЗМІСТ

Секція 1. Євроінтеграційні процеси та сучасні проблеми в українській освіті	11
Харченко О. В. ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	11
Гриньова М. В. МОДЕЛІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ У ДОСЛІДЖЕННЯХ І.А.ЗЯЗЮНА	23
Кононець Н. В. ДИДАКТИЧНА ЗНАЧУЩІСТЬ РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	25
Штефан Л. А. ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ «З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ» В УКРАЇНІ В 20-30-ТІ РР. ХХ СТОЛІТТЯ	30
Павленко О. І. ДОСВІД РОБОТИ ВИКЛАДАЧІВ ЦИКЛОВОЇ КОМІСІЇ БУДІВЕЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ	33
Мельник В. І. РОЛЬ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТА-МЕДИКА	37
Сідоров В. І. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРОСКУЛЬТУРНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ	39
Черненко В. О. ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВІДПОВІДНО ДО ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ З МОВНОЇ ОСВІТИ	46
Дяченко-Богун М. М. ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я В ОСВІТІ	49
Секція 2. Сучасні навчальні ресурси та інформаційні технології в освітньому процесі	52
Мілева Н. В. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ПІД ЧАС КЕРІВНИЦТВА САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТІВ	52
Литвинова О. В. ОСВІТНІЙ ВЕБ-САЙТ ВИКЛАДАЧА «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА» ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ КОЛЕДЖІ	55
Щербань І. В. ДИСТАНЦІЙНИЙ КУРС ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ. (ОСНОВИ МЕДИКО-САНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ)»	63
Бондаренко К. О. РОЛЬ СЛОВНИКІВ У ПІДВИЩЕННІ МОВЛЕННСВОЇ КУЛЬТУРИ	78
Рачок Р. В., Рудик О. Ю., Єрмаков В. С. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ СТЕНДУ ДІАГНОСТИКИ АВТОМОБІЛЬНОЇ ТЕХНІКИ ЗА ДОПОМОГОЮ SOLIDWORKS	80
Савчук О. Ю. РОЛЬ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ У НАВЧАЛЬНОМУ	85

ПРОЦЕСІ	
Тимошенко А. М., Шатохіна В. І. ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ВЛАСНОГО САЙТУ	89
Коструб'як Т. В., Любченко О. О., Кравчун Н. П. ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНИЙ РЕСУРС «ТРИАДАЮРИСПРУДЕНЦІЇ»	92
Мось М. І., Микитенко В. М. КОМП'ЮТЕРНИЙ ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 072 «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»	97
Гурський С. П., Загоруйко О. В. ПЕРСОНАЛЬНИЙ САЙТ ВИКЛАДАЧА ЯК ЗАСІБ УПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	101
Кобилинська М. М. САЙТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ЗАСІБ УПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	105
Шестопап О. В. ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ ДЛЯ ГРУПКОВОЇ РОБОТИ В КОЛЕДЖІ	109
Секція 3. Педагогічні технології ресурсно-орієнтованого навчання	113
Проценко А. П. РАЦІОНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНОГО УРОКУ	113
Кузуб С. В., Кононець Н. В. СЕРВІС BUBBLE.US ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У ПРОЦЕСІ ПОБУДОВИ ЗНАНЬ	116
Тітова А. В. СПЕЦІАЛЬНА НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ	119
Боровик Л. В., Рудик О. Ю., Михайлик К. А. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У РОЗВ'ЯЗУВАННІ ЗАДАЧ МЕХАНІКИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ SOLIDWORKS	123
Боровик О. В., Рудик О. Ю., Дідух О. В. ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС САЕ/CAD-СИСТЕМ	128
Дяченко В. Б. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	132
Шумінська Т. М., Редько О. Я. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОБУДОВИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ЗІ СТУДЕНТАМИ ПЕРШИХ КУРСІВ	137
Левківський М. І., Кобилинська М. М. ТЕХНОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В КОЛЕДЖІ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ І ПРАВА ПДАА	140
Юпаткіна Н. Я. ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ІТ-ФАХІВЦЯ	143

Балюк В. О. ІНТЕРАКТИВНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ	148
Секція 4. Проблеми виховання сучасної молоді: ресурсний підхід	151
Козаченко О. М. ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ	151
Значенко Т. В., Найдьонова Я. В., Кононец Н. В. ФОРМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В КОЛЕДЖІ	155
Гущин Б. М. ЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЙ ФІНАНСОВОГО НАПРЯМУ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЇ	159
Зінченко Д. В. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	161
Манойло Д. О. УКРАЇНСЬКА МАШИНОБУДІВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ	164
Мельник Н. С. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	166
Чумак А. С. МОВНИЙ «АНТИЕТИКЕТ» СУЧАСНОГО СТУДЕНТА	168
Шинкаренко Ю. К. МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК РІЗНОВИД УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ	170
Шпарьов О. А. ПРОФЕСІЙНА МОВА У МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	171
Горда Т. М. ЦІ ВСЮДИСУЩІ ІКС-ПРОМЕНІ	173
Мороз Н. В. ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: РОЗВИТОК САМООРГАНІЗАЦІЙНИХ НАВИЧОК	175
Єпик О. В. ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЕКОНОМІСТА	177
Ільницька К. В. ПРОБЛЕМИ УНОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	178
Ілюшин М. Д. УЖИВАННЯ СЛЕНГУ В МОВЛЕННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	181
Бабій А. А. ПРОБЛЕМА ВЖИВАННЯ СЛІВ-ПАРАЗИТІВ У МОВЛЕННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	184
Берднік Д. С. ПРОФЕСІЙНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	186
Боднар І. В. КУЛЬТУРА МОВИ Й МОВЛЕННЯ ЕКОНОМІСТА	189
Бондаренко С. О. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ПОКАЗНИК ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ	191
Бубирьова Т. І. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА	193
Гайдай К. В. УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ЧИННИК	195
Головань Д. В. ПРОБЛЕМА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СЕРЕД МОЛОДІ	197
Горбенко О. В. МІСЦЕ ПРОСТОРІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В МОВЛЕННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	199

Губіна Д. Д. ПРОЦЕСИ МЕТАФОРИЗАЦІЇ Й МЕТОНІМІЗАЦІЇ В ТЕРМІНОЛОГІЇ ГЕОДЕЗІЇ ТА КАДАСТРУ	201
Жданович М. С. МОВНИЙ СУРЖИК ЯК ЧАСТИНА СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОГО БУТТЯ	203
Жученко К. О. НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ СПІЛКУВАННЯ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ	205
Заболотний Д. В. КОМУНІКАБЕЛЬНІСТЬ ФАХІВЦЯ ЯК АСПЕКТ УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ШЛЯХУ У ВИРОБНИЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	208
Захарченко Р. В. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІСТА	210
Зенкін Б. О. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ У СФЕРІ ГАЛУЗЕВОГО МАШИНОБУДУВАННЯ	212
Калько Д. С. СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК І ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА	215
Колеснік В. В. СУРЖИК ЯК МОВНА ПРОБЛЕМА	217
Комарук Л. Є. РОЛЬ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ В ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА ТА ЙОГО КОМУНІКАЦІЙНІ ФУНКЦІЇ	218
Король Є. О. ПРОФЕСІЙНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОВОЛОДІННЯ СПЕЦИФІКОЮ ПЕВНОЇ ГАЛУЗІ НАУКИ	221
Костюк Д. О. ДВОМОВНІСТЬ І КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	224
Кошманов Д. Д. СУРЖИК ЯК МОВНИЙ ФЕНОМЕН	226
Кучерявенко І. О. ШЛЯХИ ПОХОДЖЕННЯ ТЕРМІНІВ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОГО НАПРЯМКУ	228
Логачова П. П. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ЖИТТІ ПРОФЕСІЙНОГО КОМУНІКАТОРА ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ	231
Малько М. М. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІСТА	233
Нікулін Р. Ю. СУРЖИК – ФЕНОМЕН МОВНОЇ ТА ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ	235
Нагорний В. В. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛАХ	237
Осипенко С. О. МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОМОВНОЇ КУЛЬТУРИ НАЦІЇ	239
Осокіна В. С. СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ В СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	240
Остапчук І. О. ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ	243
Піскунова І. А. СЛЕНГ ЯК НЕВІД’ЄМНА ЧАСТИНА СУЧАСНОГО СПІЛКУВАННЯ МОЛОДІ	245
Радченко А. А. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ	247
Рузанова А. О. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ	249

ПОКАЗНИК СУЧАСНОГО МОВЦЯ	
Руссу В. Ю. ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	251
Рябуха В. Р. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	253
Савицька Л. С. МОВА ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ЖИТТІ ПРОФЕСІЙНОГО КОМУНІКАТОРА	256
Ткач П. А. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	257
Федоренко Т. В. ВИКОРИСТАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМІВ У МАЙБУТНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	260
Фурсова Д. Е. МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ У СПІЛКУВАННІ СТУДЕНТІВ	263
Харькова А. В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	265
Царенко В. О. ВИКОРИСТАННЯ СЛЕНГІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	267
Цибулевський С. Т. ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	270
Чайковський А. С. КОМУНІКАЦІЙНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ В МАШИНОБУДІВНІЙ ГАЛУЗІ	272
Шипіна В. О. УЖИВАННЯ СЛІВ-ТЕРМІНІВ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ В МОВЛЕННІ ЕКОНОМІСТІВ	274
Рубан П. О. СУРЖИК – ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	276
Ірза Л. В., Лифар О. А. ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	278
Лазутіна Ю. М. ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ СУЧАСНОГО ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ	283
Гуменюк В. Д. ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ НОВОГО НАБОРУ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ЗВО І-ІІ РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ	286
Цюман Г. М. РЕСУРСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ, ЗМІЦНЕННЯ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	289
Бєлова А. О. РОЛЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНО СВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА КОЛЕДЖУ	291
Корольова К. А. ЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ОЗНАК КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ	296
Марюхніч Т. В. БАР'ЄРИ СПІЛКУВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ВЗАЄМОДІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	297
Секція 5. Інформаційно-освітнє середовище навчального закладу	302
Гуржій А. М., Лапінський В. В. АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІХ СЕРЕДОВИЩ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ПЛАТФОРМА MOBISCHOOL	302
Вишневецька Л. Є. ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ	305

КОМПЛЕКС САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА	
Люльчик В. О., Петрова О. М. ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ КОМПЛЕКСИ ЯК ЗАСІБ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	308
Русіна Н. Г., Кийко Н. М. ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ	313
Янченко П. В. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ЕКСПРЕС-КУРСУ «ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ»	317
Стегній Т. М. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ПОДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН	321
Грицак М. І. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	324
Барбінов В. В. ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ	327
Секція 6. Інноваційні методики навчання у процесі професійної підготовки фахівців	335
Кітура О. В. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ЯК ВИД САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	335
Жабський С. М. ГУРТКОВА РОБОТА ЯК СПОСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ	337
Шкіль С. О. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН	339
Нестуля С. І. МЕТОД «JIGSAW (АЖУРНА ПИЛКА)» У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ	342
Пилипенко Л. О. СУЧАСНИЙ КОНСПЕКТ ЗАНЯТТЯ З МАТЕМАТИКИ У КОНТЕКСТІ РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ	347
Мисік Л. П. ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОДНА З ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ	353
Давиденко О. В. НАДБАННЯ НАВИЧОК КОМАНДНОЇ РОБОТИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ З ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ.	357
Гончарова С. М. ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ТЕХНІКІВ-ОПТИКІВ	360
Кленська С. О. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК	363

НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ В МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ	
Кузьменко І. І. ВВЕДЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЙОГИ В ЗАНЯТТЯ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СПЕЦІАЛЬНІ МЕДИЧНІ ГРУПИ ВНЗ	365
Ланова І. В. ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) СТУДЕНТАМ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	368
Мартинова Т. В., Олійник О. М. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ КЛІНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР	371
Раковська А. С., Шевченко Н. М., Тураєва І. В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ	374
Андрійчук Т. М. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	378
Бусленко Г. М. МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 193 «ГЕОДЕЗІЯ ТА ЗЕМЛЕУСТРІЙ»	382
Гнатенко О. М. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ	387
Комар О. С. ПОНЯТТЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ГРИ ЯК ЕЛЕМЕНТА ІННОВАЦІЙНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	388
Жамардій В. О. ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЇ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ	391
Кропивка О. Г. АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК ДО ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ	393
Кузь О. Г., Шатохіна В. І. МОТИВАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	396
Хомутовська Т. С., Сотник В. В., Кононец Н. В. ПРАВОВИЙ ПОРТАЛ УКРАЇНИ «ЛІГА:ЗАКОН» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ	399
Глотова Л. І. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ ФАХІВЦІВ	404
Семко Л. П. МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ В ЛІЦЕЇ НА РІВНІ СТАНДАРТУ	406
Олійник Т. М. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	410
Гук І. П. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ	414
Кобилинська М. М., Левківський М. І. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ	417
Сосненко Є. П., Лупало О. В. АНАЛІЗ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ УМСА	421
Худолій І. І. ВИВЧЕННЯ МЕТОДІВ ТА ІНСТРУМЕНТІВ	424

ДОСЛІДЖЕННЯ БІОРИТМІВ ЛЮДИНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОБУДОВІ БІОРИТМОГРАМИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНФОРМАТИКИ	
Рибалко Н. В. НАУКОВІ ОСНОВИ БІОЛОГІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА	430
Ночовна Н. В., Проценко І. П. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ЯК РЕСУРСИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	432
Коношенко О. Я., Онопрієнко В. В. ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	435
Смоковська Є. І. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ СОЦІОЛОГІЇ	439
Павелко Н. І. СУЧАСНИЙ СТАН РІЕЛТОРСТВА В УКРАЇНІ	443
Карманенко В. В. СПРИЯТЛИВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ	445
Бородай Е.М., Кононец Н. В. КЛАСИФІКАЦІЯ ДИДАКТИЧНИХ ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНИХ ІГОР ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВО-ПРИКЛАДНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ	448
Олейнікова Н. М., Фуцур А. В. РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ДЛЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УРБОЕКОЛОГІЯ»	450

СЕКЦІЯ 1. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ

Харченко Олена Вікторівна

директор Департаменту освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації, кандидат педагогічних наук, shov2016@ukr.net

ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Трудність полягає не у сприйнятті нових ідей,
а у відмові від старих уявлень
Джон М. Кейнс*

Проблема обґрунтування моделі опорної сільської школи постає у зв'язку із докорінною реорганізацією шкіл сільської місцевості, особливо малокомплектних. Причин цього чимало: демографічний спад, що зумовив різке зменшення кількості учнів у школах, зниження якості надання освітніх послуг, а отже, нерівні можливості для майбутнього у випускників сільських і міських шкіл, затратність фінансування державою малокомплектних шкіл для утримування матеріально-технічної та викладацької бази навчального закладу при низькій наповнюваності класів, необхідність економії коштів тощо. Проте реформування сільської школи потребує насамперед далекоглядної, виваженої й мудрої освітньої політики, бо сьогодні сільська школа є останнім осередком збереження національної культури й традицій, історичної пам'яті й ментальності українського народу. В умовах кризи аграрного сектору вона має особливе значення в сільському мікросоціумі як центр культурно-освітньої роботи з населенням. Тож її «випадіння» із загальної інфраструктури села може мати незворотні наслідки у вигляді позбавлення молоді можливості всебічного й гармонійного розвитку, особистісного й культурного зростання, а в майбутньому – збіднення генофонду, руйнування села та його поступового вимирання.

Вітчизняна педагогічна теорія і практика має неперевершений досвід роботи талановитих педагогів-новаторів, керівників навчальних закладів, які свого часу змогли зробити сільську школу освітнім і соціокультурним центром розвитку творчої особистості. Це – Василь Олександрович Сухомлинський (Павлівська СШ, Кіровоградська обл.), Олександр Антонович Захаренко (Сахнівська СШ, Черкаська обл.), Іван Гурович Ткаченко (Богданівська СШ, Кіровоградська обл.).

Рис. 1. Вітчизняні педагоги-новатори

Однією з найважливіших засад творчої професійної діяльності відомих педагогів був принцип цілісного підходу до навчання й виховання. У реалізації цього принципу, спрямованого на усебічний розвиток особистості кожного учня, вони були послідовниками кращих вітчизняних педагогів 20–30 років ХХ ст. С. Т. Шацького, А. С. Макаренка, В. М. Сороки-Росинського. Досвід останніх переконливо доводить, що невід’ємними складниками цілісного педагогічного процесу, поряд із навчанням, має бути колективна самообслуговувальна, суспільно корисна й продуктивна праця, самостійне читання книг учнями відповідно до їхніх інтересів, різноманітна позакласна (клубна) робота, робота в предметних, технічних, художніх гуртках, спортивних секціях тощо. При цьому зміст, методи й форми позакласної роботи мають бути максимально наближені до інтересів дітей і відкривати широкий простір для організації різноманітної ігрової діяльності.

У практиці В. Сухомлинського, О. Захаренка, І. Ткаченка сільська школа була осередком і джерелом розвитку гармонійної особистості з такими пріоритетними напрями діяльності:

- ✓ створення сприятливих умов для розвитку кожної дитини з урахуванням її здібностей та обдарувань;
- ✓ єдність навчальної й позакласної роботи;
- ✓ спрямування змісту виховної роботи на формування особистісних рис громадянина-патріота України, який є носієм духовної культури народу, його традицій і національної ментальності;
- ✓ гуманна зорієнтованість педагогічних впливів;
- ✓ забезпечення активного характеру педагогічного процесу;
- ✓ формування пізнавальних інтересів, суспільно значущих мотивів діяльності учнів;
- ✓ створення умов для розвитку здорової тілом і духом особистості.

Отже, історичний досвід переконує, що сільська школа може й повинна розвиватися, удосконалюватися й бути авторитетним центром для дітей, їхніх батьків, усієї громади села.

На сьогодні проблема реформування сільських малокомплектних шкіл актуальна не лише для України, а й для багатьох країн світу, де її вирішують по-різному.

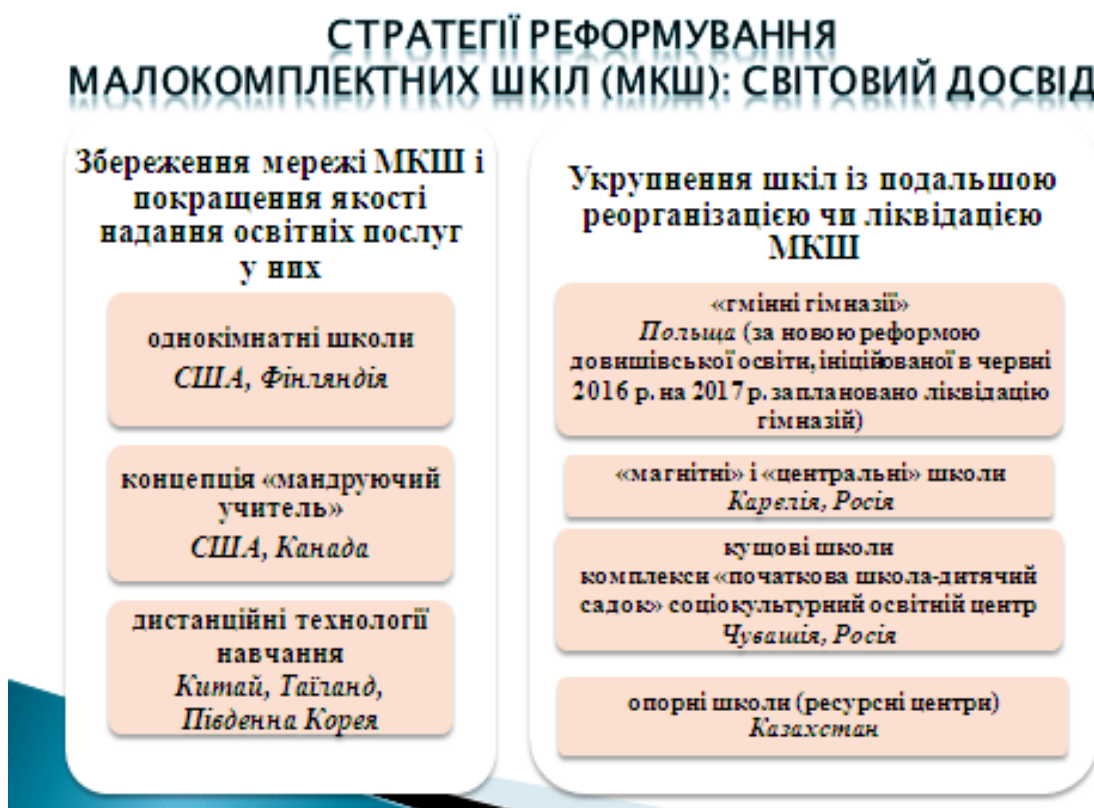

Рис. 2. Світовий досвід реформування сільських малокомплектних шкіл

На увагу заслуговує досвід реформування освіти США – однієї із найпрогресивніших і найбагатших країн світу. Одразу варто зазначити, що у США не існує єдиної загальнодержавної системи освіти, кожен штат визначає власні освітні стандарти. Тож часто школи, які знаходяться неподалік одна від одної, проте в різних шкільних округах, можуть мати різні освітні програми. Водночас американська освітня політика ХХІ століття щодо реформування сільських шкіл має досить чіткий меседж – збереження кожної, навіть найменшої, сільської школи. В Америці популярним є однокімнатні сільські школи, у яких один учитель навчає дітей різних вікових груп і часто викладає кілька предметів. У таких школах кожен школяр навчається за індивідуальною програмою. Актуальна й концепція «мандруючого вчителя», за якою педагог із міста на службовій машині відвідує сільські школи, допомагаючи у викладанні того чи того предмета вчителям малокомплектних шкіл.

Безумовно, така освітня політика потребує стабільної, гарантованої й потужної фінансової підтримки держави, що реалізується, зокрема, через дію спеціальних грантів (від 10 до 60 тис. доларів США) та через матеріальне

заохочення сільських учителів, заробітна платня яких удвічі більша, ніж у колег із міста тощо.

Загалом у США сьогодні розгортається програма реорганізації великих шкіл у малі, зокрема в містах, де, за статистикою, більш ніж 70% учнів старших класів відвідують великі школи з контингентом понад 1000 осіб [2]. Одним із основних аргументів цього критики укрупнення шкіл називають погіршення дисциплінованості учнів, зростання випадків прояву агресії й насилля, високий рівень правопорушень (пограбування, напади, збереження наркотиків і зброї, сексуальне насилля тощо).

У *Фінляндії*, яка вже багато років визнана однією з провідних країн світу в галузі освіти, малокомплектні сільські школи зберігаються й употужнюються. Для їхньої підтримки в країні створено товариство «Сільський рух» [3]. Організація навчального процесу здійснюється за зразком однокімнатних шкіл в США – частину предметів одночасно вивчають учні різних класів під керівництвом одного вчителя. Фінансові витрати на утримання малокомплектних шкіл бере на себе муніципалітет і держава.

Країни Південно-Східної Азії – *Китай, Таїланд, Південна Корея* мають свої підходи до проблем реформування сільських шкіл. Мета їхньої освітньої політики – максимально «закріпити» людей у селах, тож невеликі школи відкриваються повсюдно, їх активно підтримують міські школи. Специфікою організації навчального процесу тут є використання комп'ютерних технологій, коли в класі, де один учитель-вихователь і учні, встановлено декодер, супутникову антену, великі монітори, і вчителі з міста проводять уроки. У цьому випадку діє принцип – «не діти йдуть по знання, а знання йдуть до дітей». Щоправда, для наших реалій такий підхід поки що не можливий.

Досвід інновацій в освітній галузі *Польщі*, незважаючи на мінливість її реформ, також потребує ретельного вивчення й аналізу. У руслі досліджуваної проблеми цікава для нас практика реформування системи шкільної освіти, започаткована 1999 р., коли стартувала реформа міністра освіти Мірослава Хандке. Основою інновацій стало створення гімназій для сільської молоді («гмінні гімназії»), з метою покращення якості освіти та її доступності для дітей різних соціальних верств населення, у тому числі для учнів із міста й села.

Гімназії проектувалися як своєрідні школи-гіганти (із наповнюваністю класів понад 30 осіб), до яких учнів із віддалених місць підвозили шкільні автобуси «гімбуси». Це були школи з 3-річним циклом навчання на базі шестирічних навчальних шкіл. За задумом реформаторів, початкова й основна школи мали бути територіально відокремлені, а гімназії мали стати центром і лабораторією для інноваційних пошуків педагогів. Для економії фінансування малокомплектні сільські школи підлягали ліквідації.

Проте запропоновану реформу піддали серйозній критиці. Противники укрупнення шкіл аргументували це відсутністю можливості створення дружньої затишної атмосфери учнівського колективу через велику кількість дітей, складність в організації виховного процесу, утомлюваність учнів через

щоденні тривалі поїздки до школи, скорочення робочих місць учителів через ліквідацію малокомплектних шкіл та ін.

Тож у червні 2016 р. в Польщі була ініційована нова реформа довищівської освіти [4], основною ідеєю якої стала ліквідація гімназій, перехід до нової моделі основної школи та реформа професійної освіти. Оновлення шкільної освіти передбачало перехід до структури освіти «3 по 4»: початкова школа (1–4 класи) – 4 роки; основна школа «гімназійний рівень» (5–8 класи) – 4 роки; далі за вибором учня: ліцей – 4 роки, технікум – 5 років або професійна школа (училище) двох ступенів.

Реформа професійної освіти полягає у створенні дуальної системи підготовки фахівців через організацію професійних шкіл двох рівнів. Диплом першого ступеня цієї школи дає право на трудову діяльність відповідно до здобутої професії; диплом другого ступеня прирівнюється до свідоцтва про закінчення ліцею. Суттєвий елемент інновацій – залучення до навчального процесу підприємців, роботодавців, завдання яких – бути «кадровою підтримкою для шкіл, впливати на включення до навчальних програм нових професій, а також брати участь у створенні нових програм з урахуванням потреб місцевого й регіонального ринків праці».

Згідно з новою освітньою реформою ліквідація гімназій запланована на 2017 р., набір до ліцеїв – на 2019 р.

Передовий досвід вирішення проблем малокомплектних шкіл через створення *опорних шкіл (ресурсних центрів)* має **Республіка Казахстан**. За офіційною статистикою на 2016 р. в країні заплановано відкриття 160 опорних шкіл, з яких близько 30 уже працює [1].

Інтегративна модель опорної школи в Казахстані – це соціокультурний центр, на базі якого працюють сільські бібліотеки, медичні пункти, творчі клуби, та освітній ресурсний центр, що об'єднує в єдиний простір кілька малокомплектних шкіл, надає базу для функціонування «школи-агробіолабораторії» з поглибленим вивченням теоретичної і практичної підготовки за сільськогосподарськими профілями, створює умови для роботи школи не класно-урочного типу навчання, що передбачає організацію освітнього процесу на основі колективних навчальних занять із різновіковим складом учнів. Тричі на рік (на початку, у середині та в кінці навчального року) протягом 10 діб школярі з малокомплектних шкіл навчаються в опорній школі, їх атестують. У міжсесійний період учні здобувають знання в малокомплектних школах за допомогою вчителів опорної школи з використанням дистанційних освітніх технологій. Результатом державної політики укрупнення шкіл стало зростання доходів у сегменті середньої освіти, які у 2015 р. становили майже 4 млрд. тенге, що на 3,4 млрд. більше, ніж у 2013 р.

За державною програмою розвитку освіти Республіки Казахстан на 2011–2020 рр. встановлено, що на 2020 р. малокомплектні школи будуть функціонувати лише для рівня початкової школи (1–4 класи). Для учнів 5–12 класів навчальний процес буде організовано в інтернатах, ресурсних центрах або школах, які на належному рівні організували підвіз учнів і вчителів та

мають відповідні дистанційні технології навчання. Отже, як бачимо, у різних країнах світу проблема реформування малокомплектних сільських шкіл вирішується по-різному: через збереження мережі шкіл і покращення якості надання освітніх послуг у них або через укрупнення навчальних закладів із подальшою реорганізацією чи ліквідацією малокомплектних шкіл, які не потрапили до «освітнього округу» опорної школи. Вибір тієї чи тієї стратегії залежить від економічного розвитку, фінансового благополуччя і стабільності країни, прогнозу демографічної ситуації, соціально-географічних особливостей кожної конкретної території.

Ураховуючи вітчизняний передовий досвід роботи сільських шкіл, закордонну практику реформування малокомплектних шкіл, освітні реалії ХХІ століття в Україні та світі, спроектуємо, якою може бути модель сучасної української сільської школи і які пріоритети її діяльності. Розглянемо це питання в єдності трьох складників: «модель учня» – «модель школи» – «модель учителя» (рис. 3).

Рис. 3. «Модель учня» – «модель школи» – «модель учителя»

Пропонуємо модель учня сучасної сільської малокомплектної школи (рис. 4).

Формула успіху – усебічний розвиток, виховання й соціалізація особистості, готової до повноцінного життя й конкурування в суспільстві ХХІ століття. Її складниками є:

- ✓ виховання особистості, яка усвідомлює себе відповідальним громадянином і патріотом України і діє згідно з морально-етичними нормами та принципами;
- ✓ розкриття інтересів і здібностей кожного учня, формування здорового «знаннєвого прагматизму»;
- ✓ виховання на засадах гендерної паритетності і соціальної інклюзії;
- ✓ розвиток демократичних ініціатив, політико-правових і суспільно-економічних знань у руслі європейських тенденцій в освіті та розбудови «Європи знань»;

✓ виховання загальнолюдських цінностей (гідність, чесність, справедливість, відповідальність, повага до себе та інших, турбота, шана до батьків і традицій);

✓ формування прагнення до свідомого життєвого вибору й самореалізації;

виховання потреби в систематичній трудовій діяльності та свідомих проявах активної громадянської позиції.

МОДЕЛЬ УЧНЯ ОПОРНОЇ ШКОЛИ

Рис. 4. Модель учня опорної школи

Отже, випусник опорної школи – це відповідальний громадянин і патріот, усебічно розвинена, цілісна особистість, відкрита до інновацій, здатна конкурувати на ринку праці, готова вчитися упродовж життя і змінювати світ.

Усе це може забезпечити нова українська школа з освітньою ідеологією змін, що відповідають викликам XXI століття (рис. 5).

Формула успіху – розбудова соціально-активної школи як освітнього і соціокультурного ресурсного центру села, що має:

✓ висококваліфікований педагогічний колектив, директора школи, який має багато нових як адміністративних, так і кадрово-освітніх та фінансово-господарських повноважень і обов’язків;

✓ академічну свободу вчителя, що зможе вільно виражати власну фахову думку й самостійно обирати методи, стратегії й засоби педагогічної діяльності;

✓ розвинену транспортно-комунікаційну інфраструктуру;

- ✓ навчальні класи, лабораторії, майстерні з сучасною технікою, мультимедійне обладнання, Інтернет, комп'ютеризовані бібліотеки, енергоощадні технології;
- ✓ дистанційну освіту, інклюзивне навчання за наявності дітей із особливими потребами;
- ✓ профільні класи старшої школи;
- ✓ розгалужену мережу гуртків і секцій за інтересами учнів;
- ✓ спортивні споруди, їдальню, медичні пункти;
- ✓ стабільне гарантоване державне фінансування та / або додаткове інвестування через грантову, фандрайзингову та іншу донорську підтримку;
- ✓ справедливе фінансування;
- ✓ тісну співпрацю з батьками учнів, місцевими громадами та їхню підтримку;
- ✓ ефективне керівництво, яке забезпечує реальну автономію.

МОДЕЛЬ СІЛЬСЬКОЇ ОПОРНОЇ ШКОЛИ

Рис. 5. Модель сільської опорної школи

Отже, опорна школа – це ресурсний центр, який орієнтується на загальносистемний позитивний результат інновацій, осередок соціокультурного розвитку села, платформ для виховання самостійних, креативних молодих людей, адаптованих до життя у XXI столітті.

Організація роботи нової школи неможлива без кваліфікованого педагогічного персоналу, який має відповідати професійним вимогам XXI століття. Тому з розбудовою опорної української школи має відбуватися

оновлення процесу фахової підготовки вчителів згідно з вимогами професійного освітнього стандарту педагога (рис. 6).

Рис. 6. Модель учителя сільської школи

Формула успіху – модернізація професійної підготовки й виховання педагогічних кадрів, що забезпечує їхній особистісний і фаховий розвиток. Цей процес передбачає:

- ✓ виховання вчителя-громадянина й патріота, готового працювати на засадах гуманізму, демократії, толерантності, поваги;
- ✓ формування високого рівня культури особистості, яка прагне до неперервної освіти та самоосвіти впродовж життя;
- ✓ підготовку висококваліфікованих фахівців у своїй галузі, які ґрунтовно володіють основами психології;
- ✓ підготовку нових учителів іноземної, зокрема англійської мови;
- ✓ підготовку фахівців за інтегрованими програмами (у тому числі й за подвійними спеціальностями на рівні професійного магістра);
- ✓ підготовку вчителів повного дня для забезпечення організації позаурочної діяльності;
- ✓ підготовку вчителів до колективної роботи з різновіковою групою дітей;
- ✓ підготовку вчителів до оволодіння сучасними комп'ютерними та дистанційними технологіями навчання;
- ✓ підготовку вчителів до використання інноваційних інтерактивних форм і методів навчальної діяльності.

Отже, педагог сільської опорної школи – це громадянин-патріот, кваліфікований фахівець, креативна ініціативна особистість, готова до постійного саморозвитку й самовдосконалення.

В освітньому просторі України мають право на існування різні варіативні моделі укрупнення сільських шкіл, переваги якого на сьогодні є очевидними: *для учнів та їхніх батьків* – суттєве підвищення якості освіти, яка стає загальнодоступною; зростання шансів вступу до вищих навчальних закладів і продовження навчання як в Україні, так і за кордоном; свобода вибору освітніх програм і профілів (варіативність і профільність освіти); можливості для кожного школяра будувати власну освітню траєкторію; покращення умов соціалізації учнів, їх гармонійний розвиток в умовах здорової конкуренції; забезпечення якісним харчуванням та гарантування безпеки життя й оздоровлення (рис. 7).

Рис. 7. Переваги укрупнення сільських шкіл

Для педагогічних кадрів – покращення умов для працевлаштування учителів, які мають високий рівень професійної підготовки й досвід успішної педагогічної діяльності; можливість фахового зростання й удосконалення через обмін досвідом, апробацію нових методик, роботу в здоровому конкурентному колективі великої школи; покращення умов для організації планової післядипломної освіти вчителів та забезпечення належного рівня методичної роботи з навчальних предметів і виховної діяльності педагогічного колективу; можливість одержання високої заробітної плати.

ПЕРЕВАГИ УКРУПНЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ

Рис. 8. Переваги укрупнення сільських шкіл

Для навчальних закладів – оновлення змісту й форм організації навчально-виховного процесу; ефективність використання грошових і територіальних ресурсів; зміцнення матеріально-технічної бази освітньої установи, її осучаснення; стабілізація наповнюваності класів і шкіл в сільській та міській місцевості; покращення умов розвитку дошкільних навчальних закладів у селах через звільнення приміщень; вирішення комплексу соціальних проблем у регіонах (побудова і ремонт доріг, що ведуть до опорних шкіл; створення власного автомобільного парку школи тощо).

ПЕРЕВАГИ УКРУПНЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ

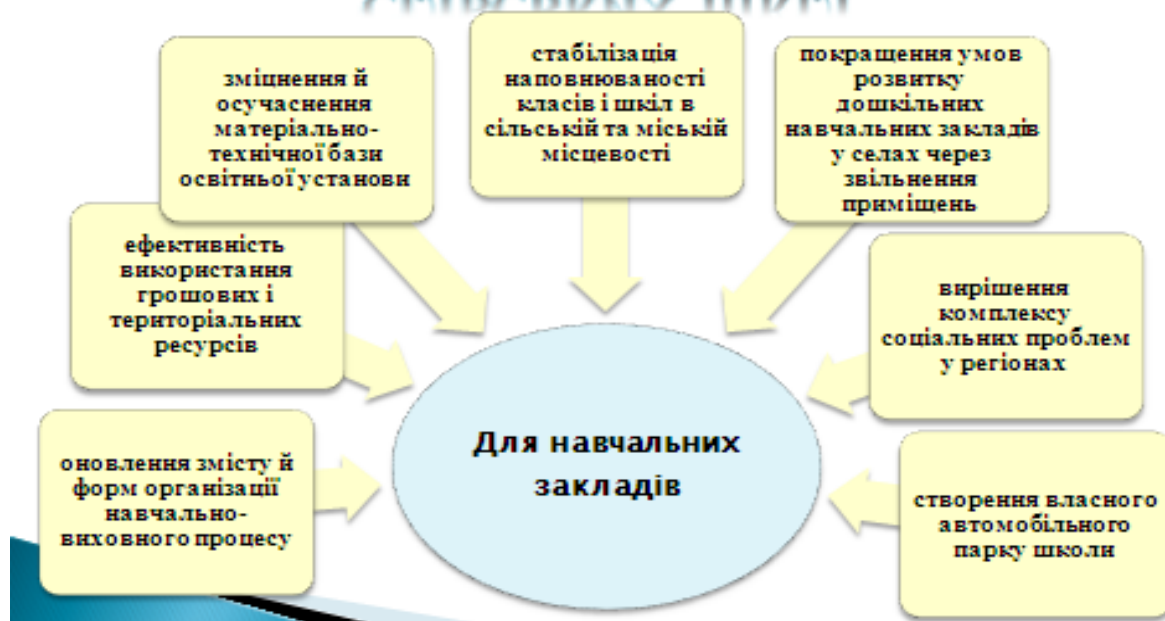

Рис.9. Переваги укрупнення сільських шкіл

Проте варто пам'ятати про можливі ризики та застереження масового впровадження опорних шкіл у практику. Основними з-поміж них є:

- ✓ *загроза руйнування й знищення села*, адже, як говорять в народі, «немає школи – немає села»;

- ✓ *низька поінформованість* населення щодо доцільності оптимізації малокомплектних шкіл, а отже, неготовність частини учителів, учнів, їхніх батьків, громади сприйняти нову ідею шкіл-хабів та реалізувати її на практиці, протидія нововведенням як психологічна реакція на будь-які зміни загалом;

- ✓ *невмотивованість* мешканців сіл (насамперед батьків, чиї діти ходять до школи чи скоро стануть школярами) здобувати якісну освіту, необхідну для покращення умов життя, зокрема й у сільській місцевості;

- ✓ *відсутність* чітких державних стандартів, зрозумілої апробованої концепції, обґрунтованого положення про створення великих опорних шкіл у селах, що ускладнює й гальмує процес реорганізації малокомплектних навчальних закладів;

- ✓ *випадки* авторитарного, примусового управління освітніми процесами, зокрема під час оптимізації сільських шкіл, що викликає несприйняття цих процесів і протидію їм частини суспільства;

- ✓ *брак коштів* на відновлення проекту «Шкільний автобус», на ремонт і побудову доріг, що ведуть до опорних шкіл, закупівлю транспортних засобів, створення автобусних шкільних парків тощо. Як зазначила міністр освіти і науки Л. Гриневич, на сьогодні існує гостра потреба в синхронізації підвозу дітей шкільними автобусами і проведенні ремонтних робіт доріг;

- ✓ *ризики* очікуваного скорочення штату педагогічних і непедагогічних працівників у процесі створення опорних шкіл та їхніх філій, що за відсутності вчасного надання нових робочих місць, сприятиме поширенню безробіття, зниження статусу шкіл-філій з I–III до II чи I рівня;

- ✓ *брак* кваліфікованих педагогічних працівників, які б бажали працювати в селах. Непопулярність у суспільстві педагогічних професій. Неготовність вищих навчальних закладів за короткий термін підготувати за новими навчальними планами й програмами велику кількість кваліфікованих фахівців для роботи у школах-хабах; окрема проблема – професійна підготовка нових учителів іноземної, зокрема англійської мови;

- ✓ *нестабільність і недостатність* державного забезпечення опорних шкіл матеріально-технічними та фінансово-економічними ресурсами; потреба в залученні додаткового асигнування міжнародних і вітчизняних донорів;

- ✓ *незавершеність* реформи децентралізації влади та розбудови демократичної системи місцевого самоврядування, що може проявитися у випадках недосконалого розподілу фінансових та інших ресурсів, необхідних для організації та ефективного функціонування опорних шкіл у регіонах;

- ✓ *невизначеність* очікуваних наслідків, неврахування і недооцінювання ризиків масового впровадження опорних шкіл у практику [5; 6].

Підсумовуючи, зазначимо, що будь-яке починання вимагає терпіння, зусиль, важкої й сумлінної праці. Сподіваємося, що за розумної і далекоглядної

освітньої політики, стабільної підтримки й гарантій держави, мудрого керівництва адміністрації на місцях, довіри й ініціативності громадськості, опорні школи стануть справжніми центрами доступної якісної освіти, плацдармом для виховання самостійних, креативних, адаптованих до життя у ХХІ столітті громадян.

Список використаних джерел

1. Академия малокомплектных школ Казахстана. АСТАНА. Vnews.ks: официальный сайт Премьер-министра РК. [Електронний ресурс]. – Текст. – Режим доступу: <http://vsa.kaznpu.kz>. – Заголовок з екрана (дата звернення 23.07.2016)
2. Калашников С. П. Большие и малые школы: об опыте зарубежных стран по реструктуризации сети [Електронний ресурс]. – Текст. – Режим доступу: <http://publications.hse.ru/view/142822092>. – Заголовок з екрана (дата звернення 21.07.2016).
3. Малокомплектная школа: в России и США // Рязанские ведомости, 2006 [Електронний ресурс]. – Текст. – Режим доступу: <http://rv.ryazan.ru/old/cgi-bin/main-p>. – Заголовок з екрана (дата звернення 21.07.2016).
4. Польша: реформа образования : сайт федерального агентства научных организаций. ИМЭМО Национальный исследовательский институт мировой экономики и международных отношений имени Е. М. Примакова [Електронний ресурс]. – Текст. – Режим доступу: http://www.imemo.ru/index.php?page_id=502&id=2518&ret=527. – Заголовок з екрана (дата звернення 22.10.2016).
5. Харченко, О. В. (2017). *Проект «Опорна школа» на Полтавщині: досягненні, ризики, економічний ефект*. Методика викладання природничих дисциплін у вищій школі (XXIV Каришинські читання) : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка.
6. Харченко, О. В. (2017). *Розвиток професійної компетентності вчителів біології шкіл сільської місцевості в умовах районних методичних об'єднань*. (Дис. канд. пед. наук). Хмельницький. 337 с.

Гриньова Марина Вікторівна

член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор,
декан природничого факультету, Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка, grinovamv@gmail.com

МОДЕЛІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ У ДОСЛІДЖЕННЯХ І.А.ЗЯЗЮНА

Освіта, зазначає у своїх дослідженнях відомий український академік І. А. Зязюн, культуровідповідна система, що відображає такі фундаментальні властивості культури, як єдність у її багатогранності як універсуму, культури як цілісності [2]. Цілком погоджуючись з ученим, наголосимо, що освіту варто

розглядати і як педагогічне явище, і як одну із найважливіших підсистем суспільства.

І. Зязюн обґрунтовує думку, згідно з якою самореалізація особистості в освітній системі має чіткі психологічно зорієнтовані *методичні моделі*, що ґрунтуються на розробках зарубіжних і вітчизняних дослідників (рис. 1).

Рис. 1. Методичні моделі самореалізації особистості в освітній системі

Вільна модель. Учень (студент) за допомогою вчителя (викладача) сам визначає інтенсивність і пролонгованість у часі навчальних занять, вільно планує час, самостійно обирає засоби навчання.

Особистісна модель. Психологічна мета – дати загальний розвиток учням (студентам), у тому числі пізнавальний, емоційно-вольовий, моральний і естетичний. Учіння відбувається на високому рівні складності, проте, при цьому створюються умови для формування на уроці атмосфери довірливості, варіативності освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей до навчання.

Розвивальна модель. Націлена на перебудову навчальної діяльності учня (студента) для забезпечення теоретичного мислення, рефлексії, самостійності у вирішенні різних навчальних завдань.

Активізуюча модель. Спрямована на підвищення рівня пізнавальної активності учнів (учнів) за рахунок включення в освітній процес проблемних ситуацій, опори на пізнавальні потреби та естетичні почуття.

Формувальна модель. Вплив на розумовий розвиток учня (студента) означає здійснення цілеспрямованого управління процесом засвоєння знань і вмінь.

Інноваційні процеси, що відбуваються в освіті, наголошує І. А. Зязюн, потребують інтелектуальної, емоційної і вольової взаємодії. Розвиток і узгодженість цих компонентів значною мірою визначають ефективність

освітніх процесів. Важливо також, щоб ураховувалися інтелектуальна компетентність, ініціатива, творчість, саморегуляція, унікальність розумового розвитку суб'єктів освітнього процесу. У дослідженнях І. А. Зязюна зазначено, що освітні технології «беруть на себе» загальну стратегію розвитку єдиного державного освітнього простору. До основних їхніх функцій учений відносить прогностичну, проєктивну, оскільки технології безпосередньо пов'язані з плануванням безпосередніх цілей і результатів, основних етапів, способів і організаційних форм освітнього і виховного процесів, спрямованих на підготовку висококваліфікованих кадрів. Оскільки технологічний процес, на думку вченого, завжди передбачає певну послідовність операцій з використанням необхідних засобів і умов і з цього погляду є мистецтвом, то він органічно пов'язаний із педагогічною майстерністю [1; 3].

Педагогічна майстерність, на думку академіка, є комплексом властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі. Він підкреслює, що майстерність – це найвищий вияв активності особистості вчителя (викладача) в професійній діяльності, активності, що базується на гуманізмі і розкривається в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії у кожній конкретній педагогічній ситуації.

Педагогічна майстерність – це вияв педагогом свого «Я» у професії, це самореалізація вчителя у педагогічній діяльності, що забезпечує саморозвиток особистості учня. Вона знаходить свій вияв у педагогічній техніці вчителя, його мовленні, мистецькій дії, організації педагогічної взаємодії тощо [1].

Список використаних джерел

1. Гриньова М. В. (2018). Педагогічна майстерність учителя як основа педагогіки добра І. А. Зязюна. *Імідж сучасного педагога*. № 6 (183).
2. Зязюн І. А. (2000). Концептуальні засади теорії освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. № 1. С. 11–24.
3. Зязюн І. А. (2001). Технологізація освіти як історична неперервність. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: наук.-метод. журнал*. №1. С. 73–85.

Кононець Наталія Василівна,

*доктор педагогічних наук, викладач-методист, Коледж управління,
економіки і права Полтавської державної аграрної академії,*

natalkapoltava@ukr.net

ДИДАКТИЧНА ЗНАЧУЩІСТЬ РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Ресурсно-орієнтоване навчання (РОН) потрактовується як цілісний динамічний процес організації і стимулювання самостійної пізнавальної діяльності студентів з оволодіння навичками активного перетворення інформаційного середовища на засадах концепції здоров'язбереження, яка

передбачає оптимальне використання тріадою «студент-викладач-бібліотекар» консолідованих кадрових, матеріально-технічних, навчально-методичних, фінансових та інформаційних ресурсів [3].

Дидактичну значущість РОН у закладах вищої освіти (ЗВО) доцільно розглядати у 4 аспектах: стосовно студента, викладача, бібліотекаря та освітнього процесу в цілому.

РОН у контексті **освітнього процесу** ЗВО сприятиме підвищенню якості навчання студентів у цілому, оптимізує процес навчання, надаватиме можливість застосування різних форм і методів навчання, засобів активізації пізнавальної діяльності, органічно доповнюючи, а не заперечуючи і не замінюючи, традиційну лекційно-семінарську форму навчання. Рушійними силами РОН є активність студента, його бажання працювати самостійно, вміння шукати інформацію та застосовувати її для власних потреб, отримувати результат і позитивний відгук про свою роботу та вимогливість викладача, який оцінюватиме цю роботу, допоможе виявити та усунути недоліки за їх наявності так, щоб студент не лише не втратив бажання працювати, але й отримав додатковий стимул.

В умовах модернізації освіти, зміни у навчальних планах зафіксовують тенденцію до збільшення кількості годин самостійної роботи та зменшення годин аудиторної. Зменшення кількості годин, відведених на лекції, дидактично виправдано, оскільки ефективність засвоєння студентами навчальної інформації при лекційній формі становить лише 5% (у дослідженнях учених мається на увазі середній рівень засвоєння) [4]. Такі ж методи навчання як аудіовізуальний, демонстрування, дидактичні ігри, тести, вправи, навчання у співробітництві, веб-квести, індивідуальні та групові проекти значно підвищують рівень засвоєння інформації студентами.

Наступним важливим моментом є те, що РОН дозволяє залучати до індивідуальної самостійної роботи усіх студентів на всіх курсах навчання, враховуючи можливість доступності різноманітних навчальних інформаційних ресурсів (друковані, електронні, мережні, медіаресурси) широкому колу студентів завдяки створенню інформаційно-освітнього середовища ЗВО (матеріально-технічна та навчально-методична база, підключення до Інтернету, ресурси бібліотеки, створені електронні посібники та підручники, дистанційні курси, відеоуроки тощо).

Вільний вибір навчальних ресурсів студента при РОН – це врахування принципу індивідуального підходу, диференціація завдань, здійснення навчання за певними етапами, в основі якого гуманістичний, особистісно орієнтований підходи. Це фундамент основного призначення РОН – власний темп навчання, індивідуальна освітня траєкторія, педагогіка свободи [4].

Принцип свободи вибору – це інтеграція вищезазначених дидактичних принципів. Він базується на тому, що свобода є необхідною умовою реалізації творчої сутності особистості, оскільки творча самореалізація сприяє індивідуалізації життєвого світу суб'єкта. Безперечно, сама думка про свободу вибору породжує у студента почуття відповідальності, примушує його зважати

на наслідки своїх вчинків, дивитися на себе очима інших [2]. Зміст навчання у сучасних умовах постійно поновлюється, тому при РОН є можливість іти у ногу з часом, використовуючи сучасні інформаційні ресурси й у цілому працювати на перспективу.

Не варто залишати поза увагою двосторонній характер РОН, оскільки це така організація процесу навчання студентів в ЗВО, яка надає студентові змогу індивідуального вибору навчальних ресурсів, самостійного прийняття рішень, самоаналізу, самооцінки у навчанні, з метою самостійного вибору власного змісту навчання, сприяє розвитку самосвідомості, самостійності й відповідальності. З іншого боку, РОН – це напрям у розвитку інноваційних освітніх технологій, який уможлиблює реалізацію усіх дидактичних принципів навчання та забезпечує індивідуальну освітню траєкторію розвитку для кожного студента.

РОН в ЗВО є головною умовою забезпечення наступності, перспективності та спадкоємності у навчанні, оскільки спрямовує освітній процес на всебічний розвиток особистості студента. Безсумнівно, проблема наступності в навчанні – це проблема забезпечення комфортних умов для якісно нового етапу розвитку студента та розкриття його потенціалу. Принцип наступності в навчанні означає погодженість і взаємозв'язок усіх щаблів освітнього процесу у ЗВО. Реалізація цього принципу гарантує цілісність і єдність освітнього процесу.

Наступність є передумовою спадкоємності РОН — врахування викладачами ЗВО рівня знань, умінь і навичок вчорашніх школярів, їх подальший розвиток; перехід від звичної шкільної навчальної до пошуково-дослідницької самостійно навчальної діяльності. Наступність утворює простір для реалізації в освітньому процесі ЗВО і школи єдиної, динамічної та перспективної системи навчання, що сприяє зближенню умов навчання студентів ЗВО й учнів школи. Це особливо важливо при переході на РОН в ЗВО, адже елементи навчальної діяльності (обов'язкові домашні завдання, завдання дослідницького характеру, олімпіади, науково-дослідна робота учнів у старших класах), що формуються в процесі навчання на уроках у школі та у позаурочний час, є власне пропедевтичною підготовкою учнів до РОН у ЗВО і забезпечують успішність навчання в ЗВО. Саме РОН у ЗВО має забезпечити взаємозв'язок, розширення, поглиблення й удосконалення отриманих у школі знань, умінь і навичок.

Керуючись принципом наступності змісту шкільної і вишівської освіти, доцільно націлювати на самостійне здобування знань з різних навчальних інформаційних ресурсів ще школяра, оскільки такі уміння співвідносяться з тими, які у першу чергу розвиватимуться у ЗВО. Наявність внутрішнього зв'язку в змісті навчально-виховної роботи, методах педагогічного керівництва, формах організації діяльності у школі і при РОН в ЗВО забезпечує цілісність процесу розвитку, навчання і виховання майбутнього фахівця.

Отже, дидактична лінія *«наступність, перспективність, спадкоємність»* трансформується у дидактичний принцип, який є інтеграційною основою для

РОН в ЗВО, що забезпечить необхідний зв'язок усіх компонентів дидактичної системи (програм, мети, змісту, методів і форм навчання) в школі та ЗВО, передбачить тісні взаємозв'язки змістового та процесуального аспектів шкільного та вишівського навчання, налагодить тісний зв'язок педагогічних колективів для обміну досвідом, сприятиме орієнтації на неперервну освіту.

Слід відмітити, що саме наступність і перспективність дозволять уникнути кризових явищ у психічному розвитку дитини під час зміни її життєвого простору – переході до навчання у ЗВО.

РОН для студента – це вияв його індивідуальності, можливості спрямування діяльності на розвиток позитивних якостей особистості та усунення негативних, можливість виявити свої задатки та проявити здібності. Таке навчання сприяє самовихованню та самоосвіті, стимулює інтереси студента та підвищує мотивацію навчання, підтримує віру у власні сили, що сприятиме у майбутній професійній діяльності ефективному умінню долати труднощі у роботі, умінню шукати інформацію та раціонально її використовувати, приймати конструктивні рішення.

Варто зауважити, що потужним стимулом до РОН є участь студента у розробці та створенні змісту навчання, навчально-методичного забезпечення дисципліни, формуванні власного освітнього контенту, відчуття співавторства на рівні з викладачем (спільна розробка мультимедійних освітніх продуктів, електронних посібників та підручників, освітніх веб-квестів та веб-сайтів, дистанційних курсів тощо).

Зазначимо, що використання різноманітних освітніх ресурсів при РОН дозволяє студентам повноцінно вивчити предмет, оскільки уможливить усебічне та глибше висвітлення матеріалу з дисципліни, який передбачено навчальною програмою і є обов'язковим у межах професійної підготовки за обраним фахом.

РОН для викладача означає вивчення особистісних особливостей студентів, їх потреб, мотивів, інтересів та врахування їх при розробці навчально-методичного комплексу дисципліни для індивідуалізації навчання, що дозволить прогнозувати розвиток студентів, їх професійних умінь та якостей. Крім того, це дозволяє привести зміст і форми діяльності у відповідність до вікових та індивідуальних особливостей студентів, реалізуючи тим самим принципи диференціації навчання, індивідуального підходу та природовідповідності у навчанні [1]. РОН органічно поєднує цілеспрямовані різноманітні впливи на студента і допомагає викладачеві у здійсненні певної дидактичної мети та виховної програми. Налаштування студентів на самостійну пошукову роботу дозволяє викладачеві досягти єдності та демократизації вимог оцінювання результатів роботи студентів, максимально наблизити оцінювання до об'єктивної дійсності, знизивши тим самим фактор суб'єктивізму. Звичайно, для викладача організація РОН – це тривала систематична робота, трудомістка і кропітка, але вона є невід'ємною частиною педагогічної майстерності викладача, прояв його високого професіоналізму, бажання та усвідомлення необхідності вдосконалювати свої професійні якості.

РОН для бібліотекаря означає трансформацію його ролі до *педагога-бібліотекаря (teacher-librarian)*, який поряд зі своїми прямими обов'язками бібліотекаря виконує педагогічні функції, спрямовані на формування у студентів медіаграмотності, інформаційної компетентності та інформаційної культури людини і суспільства у цілому.

У контексті порушеної проблеми, сучасний бібліотекар – це однодумець керівника ЗВО і викладача, їх точка опори в новому освітньому просторі ЗВО. Перспектива розвитку бібліотекаря бачиться нам як поява нового типу даного фахівця – затребуваного співтовариством ЗВО, орієнтованого на максимальний результат і постійне професійне вдосконалення. Модель сучасного бібліотекаря ЗВО доцільно представити через три взаємозалежні блоки: "знати", "уміти", "мати". Блок "знати" містить у собі знання нормативів, норм, правил, регламентів, технологій і стандартів бібліотечної справи. Блок "уміти" передбачає наявність професійних і особистісних умінь та навичок. Блок "мати" включає в себе здібності, досвід і безпосередньо активна діяльність. Трансформація ролі бібліотекаря окреслює дві основні позиції сучасного бібліотечного фахівця: для студентів – це педагог у сфері роботи з друкованим підручником, художньою книгою, електронними ресурсами та інформацією, фахівець, який формує у студентів читацькі та інформаційні компетентності; для викладачів – це помічник, методист у сфері роботи з навчально-методичною літературою, фаховими виданнями, електронними ресурсами та інформацією, що допомагає формуванню подібних компетентностей і в них [2].

Узагальнюючи вищезазначені аспекти, зазначимо, що упровадження моделі РОН в ЗВО є кроком до неперервної освіти, ключовим чинником результативності якої є самостійна пошуково-дослідницька робота студентів, викладачів та бібліотекарів, а отже, їх самостійний доступ до навчальних ресурсів і технологій самоосвіти. Для цього на всіх рівнях освітньої системи повинен бути забезпечений доступ до освітніх ресурсів, насамперед у формі електронних бібліотек, бібліотек цифрових освітніх ресурсів на основі вітчизняних розробок і локалізації кращих освітніх ресурсів з усього світу. Крім того, неминуча трансформація ролі тріади «студент-викладач-бібліотекар» сприяє поширенню педагогічних інновацій в освітньому процесі ЗВО, дозволяє педагогам модернізувати цілі, зміст, методи, засоби й організаційні форми сучасного навчання, спрямовані на якісну підготовку конкурентноспроможних фахівців.

Список використаних джерел

1. Гриньова М. В. (2008). *Саморегуляція : навч.-метод. посіб.* Полтава : АСМІ. 268 с.
2. Кононец Н. В. (2016). *Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів.* (Дис. доктора пед. наук). Полтава. 473 с.
3. Кононец Н.В. (2018). Функціональна дидактична модель ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу у вищій школі. *Social*

and Economic Aspects of Education in Modern Society. Vol.2. Warsaw, Poland. С. 38–41.

4. Хуторской А. В. (2001). *Современная дидактика : учебн. для вузов.* СПб. : Питер. 544 с.

Штефан Людмила Андріївна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Valeriy.61.sh@gmail.com

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ «З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ» В УКРАЇНІ В 20-30-ТІ РР. ХХ СТОЛІТТЯ

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних матеріалів свідчить про те, що в 20 – 30-ті рр. ХХ століття дітей «з особливими потребами» називали зневажливим і принизливим словом – «дефективні». До зазначеної категорії належали діти, що мали фізичні, моральні, розумові вади та душевно хворі неповнолітні (сліпі, глухі, сліпоглухонімі й фізично знівечені).

Узагальнення архівних даних приводить до висновку, що в досліджуваний період успішно здійснювалось виховання й навчання глухонімих, сліпоглухонімих та сліпих дітей, менш успішно – душевно хворих та розумово відсталих.

Провідними суб'єктами педагогічного впливу на визначену категорію дітей були працівники лікарсько-педагогічних кабінетів, які всебічно вивчали дитину й виявляли ступінь її розумових здібностей та відхилень від норми, проводили консультаційну роботу з цими дітьми та їхніми сім'ями.

Зміст діяльності лікарсько-педагогічних кабінетів з дітьми, що мають розумові й фізичні вади, включав: створення відповідних закладів; наукову підготовку фахівців для педагогічної діяльності; реєстрацію, обстеження й розподіл дітей за необхідними типами закладів; лікування та виховання даної категорії дітей; охорону їхнього життя; організацію нагляду і патрунування за подальшою долею таких дітей; наукове керівництво установами для зазначеної категорії дітей; надання медико-педагогічних порад щодо навчання і виховання таких дітей.

Вихованням дітей «з особливими потребами» в Україні в 20 – 30-ті рр. ХХ століття поряд з лікарсько-педагогічними кабінетами займалися і кабінети індивідуальної педагогіки. Зміст їхньої діяльності був більш широким у порівнянні з лікарсько-педагогічними кабінетами і передбачав: дослідження безпритульних, правопорушників, дітей, що мали психофізичні вади; розуміння питань оздоровлення дитинства; пояснення особливостей дитячої поведінки й регулювання нею; ознайомлення широкого кола педагогів з аномаліями в розвитку дитячої поведінки; проведення конференцій для представників громадськості, співробітників, представників товариства «Друзі дітей» [1].

Аналіз науково-педагогічних праць дозволяє сформулювати провідну мету виховної діяльності з дітьми «з особливими потребами», яка полягала у вихованні з даної категорії дітей корисних членів суспільства, придатних до життя, і поверненню їх (по-можливості) до повноцінного життя.

Завдання виховання дітей «з особливими потребами» у досліджуваний період полягало: у максимальній реалізації можливостей, закладених в кожній дитині; у розвитку в дітей самоповаги та впевненості в своїх силах; у захисті прав зазначеної категорії дітей [8, с. 54].

Отже, завдання педагогічної діяльності з дітьми, що мали «особливі потреби», носили більш узагальнений характер і не відбивали особливостей даної роботи.

Взагалі, перші школи для сліпих, глухих, сліпоглухонімих дітей почали створюватись в Україні з середини ХІХ століття, а для розумовідсталих — у кінці цього століття [6, с. 197]. Такі школи було започатковано в Києві, Одесі, Полтаві, Сімферополі, Харкові, Чернігові та в інших містах України [6].

У 20 – 30-ті рр. ХХ століття до закладів для дітей «з особливими потребами» належали: дитячі садки; трудові школи; навчально-виробничі майстерні; дитячі будинки для глухонімих та сліпих; допоміжні школи для розумовідсталих та дітей-калік, спеціальні допоміжні групи при трудовій школі для нормальних дітей. Наприклад, як свідчать архівні дані [5, арк. 2], з 1920 року в Харкові було засновано широку мережу шкіл для дітей «з особливими потребами» – 3 школи для сліпих; 3 школи для глухонімих, дитячий будинок для розумовідсталих дітей й 11 будинків було відкрито в повітах. У всіх закладах для зазначеної категорії дитячого населення існували майстерні та використовувався метод трудового виховання.

Варто наголосити і на тому, що в 20 – 30-ті рр. ХХ століття в Україні з метою вилучення з інших шкіл дітей, що мали відхилення від норми, масово відкриваються допоміжні школи і школи-санаторії для розумовідсталих дітей [4, с. 91]. Проте, як свідчить вивчення науково-педагогічних матеріалів, у 20 – 30-ті рр. ХХ століття установ для подібної категорії дітей була недостатня кількість. Так, у 1926 році на 5.028 глухонімих, на 2.106 сліпих, на 5.026 калік та на 100.000 розумовідсталих неповнолітніх було відкрито тільки 11 закладів для глухонімих, 6 – для сліпих, 19 – для розумовідсталих і 1 – для дітей-калік [2, с.212].

Необхідно звернути увагу і на те, що в 20 – 30-ті рр. ХХ століття в Україні було започатковано й заклади для виховання і навчання найскладнішої категорії – сліпоглухонімих дітей. Організатором цих установ був відомий український учений Іван Соколянський, який з 1923 по 1938 рр. працював у Харкові і в 1923 році при дослідній станції Управління соціального виховання відділу сліпоглухонімих відкрив педагогічну лабораторію.

З 1925 року в Харкові вже був організований спеціальний дослідний дитячий будинок – установа науково-експериментального характеру на 25 дітей. З групою глухонімих дітей особисто працював Іван Соколянський.

До суб'єктів виховної діяльності у цій школі належали не тільки вчителі, а й лікарі. Мета започаткування подібного закладу для сліпоглухонімих дітей полягала в «науково-педагогічному вивченні процесів розвитку сліпоглухонімих дітей та вдосконаленні людського організму». І. Соколянський постійно наголошував на тому, що сліпоглухонімі діти докорінно відрізняються від інших категорій дітей «з особливими потребами», так як у розумовому відношенні вони цілком нормальні. Вивчення науково-педагогічних матеріалів приводить до висновку, що завдання школи-клініки для сліпоглухонімих дітей (нараховувала 5 чоловік на той час) полягали: в навчанні даної категорії дитячого населення; в поступовому «олюднюванні» сліпоглухонімих дітей; в опануванні ними навколишнього матеріального середовища; у захисті їх особистості й лікуванні; в організації трудового виховання сліпоглухонімих дітей. Описуючи своє перебування в дитячому закладі для сліпоглухонімих дітей, одна із найбільш відомих учениць І. Соколянського – Ольга Скороходова зазначала: «Наші вихователі, педагоги й сам І. Соколянський любили нас як своїх дітей. Робота почалася ... із знайомства з оточуючим середовищем, з опанування цього середовища, з орієнтування в просторі, часі» [7, арк. 2].

Вивчення багаторічного досвіду роботи І. Соколянського з сліпоглухонімими дітьми та його подальше впровадження дозволяє стверджувати, що вчений зробив вагомий внесок у розробку питань виховання дітей «з особливими потребами». Необхідно підкреслити, що досягнення Харківської школи для сліпоглухонімих дітей, ще в той час широко вивчалися як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. Зазначену школу-клініку відвідали вчені Франції (1925 рік), Англії (1928 рік) та учасники Міжнародного конгресу фізіологів (1935 рік) і надзвичайно високо оцінили результати її діяльності. Зокрема, англійський дослідник Л. Вілсон, говорячи про Харківську експериментальну школу, наголошувала: «У м. Харкові при школі сліпих дітей існує експериментальна школа для наукових досліджень над сліпоглухонімими. Ця школа щодо свого обладнання та персоналу й за тими результатами, яких вона досягла, являє собою щось єдине, чого я не бачила ніде в жодній країні; ... жоден з учнів не чує й не бачить, але всі вони набули життєво необхідних навичок» [3, с. 205-206].

Отже, до провідних установ, які в 20 – 30-ті рр. ХХ століття займалися вихованням дітей «з особливими потребами» належали: лікарсько-педагогічні кабінети, кабінети індивідуальної педагогіки, дитячі садки, трудові школи, навчально-виробничі майстерні, дитячі будинки для глухонімих та сліпих, допоміжні школи для розумововідсталих та дітей-калік, спеціальні допоміжні групи.

Список використаних джерел

1. Буркгарт Ю. Л. Кабінет індивідуальної педагогіки Київської досвідно-педологічної станції // Шлях освіти. – 1929. – №8-9. – С.155-164.
2. Котельників М. М. Установи дефективного дитинства на Україні (Короткий нарис) // Український вісник експериментальної педагогіки та рефлексології. – 1926. – Вип. 3. – С. 212-224.

3. Майстеренко І. Нові школи в новій Росії // Український вісник експериментальної педагогіки та рефлексології. – 1928. – Вип. 3 (10). – С. 201-207.
4. Огляд соціального виховання // Соціальне виховання. – 1922. – №5. – С. 91.
5. Переписка с Губисполкомом, его подотделами, 1923 г. – ф.820. – оп.1. – спр.751. – 147а. – Державний архів Харківської області.
6. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні. Нариси (X – поч. XX ст.) / За ред. М. Д. Ярмаченка. – К.: Радянська школа, 1991. – 384 с.
7. Рукопись О. И. Скороходовой «Окружающий мир в восприятии, представлениях и понимании». – ШМ № 719. – 5 а. – музей Харківської обласної гімназії-інтернату для сліпих дітей ім. В. Г. Короленка.
8. Уошборн К. Новые школы Западной Европы. – М.: Посредник, 1928. – 83 с.

Павленко Олександр Іванович

*викладач будівельних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і
природокористування України», pavlenkosasha@ukr.net*

**ДОСВІД РОБОТИ ВИКЛАДАЧІВ ЦИКЛОВОЇ КОМІСІЇ
БУДІВЕЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО
ФАХІВЦЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ**

На сучасному етапі розвитку освіти діяльність викладача повинна бути спрямована на підготовку висококваліфікованого, компетентного та конкурентоспроможного фахівця, який володіє адекватними уміннями і навичками для задоволення потреб ринку праці.

Викладачі циклової комісії своїм обов'язком вважають підвищити рівень і якість підготовки будівельних кадрів; навчити студентів постійно вчитись і добувати нові знання

Сьогодні нашій країні необхідний фахівець, «нового типу» - професійно і соціально мобільний, який має глибокі професійні знання за фахом, володіє комп'ютерною технікою, іноземними мовами, здібний до технічної творчості, самовдосконалення готовий до роботи в ринкових умовах і до гострої конкуренції. Для того, щоб зацікавити студентів, активізувати їх діяльність, необхідно пояснити роль і значення фахових дисциплін в підготовці техніків – будівельників.

Акцентуємо увагу на те, що ці дисципліни займають центральне місце серед спеціальних дисциплін будівельного профілю. Переконаємо студентів у тому, що без ґрунтовних знань цих дисциплін, уміння читати проектну документацію, проектування будівель і споруд, досконалого володіння комп'ютерною технікою неможливо знайти роботу за фахом, особливо в період світової кризи.

З першої зустрічі зі студентами переконуємо їх у вірному виборі свого фаху, пояснюємо роль будівничого в суспільстві.

Важливим чинником організації навчального процесу є використання різних видів занять. З цією метою викладачі проводять бінарне заняття-екскурсію з дисциплін: «Будівельні конструкції» та «Будівельне матеріалознавство». Таке заняття вимагає ретельної підготовки. Тому, ще на початку семестру, при складанні робочої навчальної програми, викладачі аналізують структуру та зміст дисципліни; визначають тему, питання, які близькі за змістом, враховують рівень підготовки студентів, щоб передбачити можливі види і способи їх участі до заняття[2].

Якщо до проведення традиційного заняття переважає в основному підготовка викладачів, то до підготовки такого заняття залучаються студенти. Їм заздалегідь, до проведення екскурсії, видаються індивідуальні завдання щоб під час екскурсії вони розповіли про них.

Під час мотивації навчальної діяльності пояснюємо студентам, що таке заняття дає можливість активізувати працю кожного студента, розширити його кругозір і підвищити професійну підготовку.

Для того, щоб студенти вчилися якісно виконувати свої виробничі функції, розвивати практичне мислення, уміти знаходити вихід із різних проблемних ситуацій на виробництві, проводимо ділову гру з дисципліни «Економіка будівництва». Кожен студент, який приймає участь у грі одержує роль будівельника (майстра, виконроба,) або проектувальника. Вони читають реальну проектну документацію, віртуально виконують виробничі функції, самостійно приймають рішення, набувають навичок роботи в трудовому колективі. Основна мета ділової гри - підготувати студентів до рішення технологічних, технічних і організаційних ситуацій, що виконують на виробництві. І найголовніше, що в студентів формується навчально-пізнавальна активність, мотивація до навчання, потреба в знаннях - яка являється найбільшим стимулом освіти [2].

З підключенням до мережі інтернет, та комп'ютерної мережі навчальних аудиторій, читального залу бібліотеки коледжу, стало можливим впровадження інформаційних технологій у навчальний процес.

Відомо, що розвиток і освіченість жодній людині не можуть бути надані, або повідомлені. Усякий, хто бажає до них прилучитись, повинен досягти цього власною діяльністю, власними силами, власною напругою.

Тому, в першу чергу, намагаємось навчити студентів самостійно, творчо, з натхненням вчитися, користуючись підручниками, нормативно-довідковою, та спеціальною літературою, а також інтернет - сайтом.

Велику увагу приділяємо матеріально-технічному забезпеченню процесу навчання. Так, викладачі циклової комісії проводять заняття в кабінетах де є комп'ютери, використовують мультимедійний проектор, зразки курсових і дипломних проектів, вузли, деталі та макети будівель, роздатковий матеріал до виконання курсових та дипломних проектів, нормативно-довідкову та спеціальну літературу.

Використання інноваційних технологій викладачами циклової комісії побудовано на таких принципах: системний підхід до навчання, індивідуалізація та диференціація навчального процесу із урахуванням рівня засвоєння знань та відповідних професійних навичок. Використання мультимедійного проектора та ноутбука дозволяє зробити виклад нового матеріалу більш наочним і цікавим. Тому під час проведення лекцій викладачі мають змогу демонструвати на екрані презентації, web-документи, креслення, плани, відео сюжети, фільми тощо.

Сучасні методи та інноваційні технології запроваджуються в навчальний процес з метою підвищення рівня знань, інтересу до навчання, розвитку творчої особистості.

Використання прикладних комп'ютерних програм відкриває викладачу широкі можливості для творчої діяльності, полегшує засвоєння знань, робить навчання інтерактивним, комунікативно спрямованим, динамічним, наочним, цікавим, яскравим і, звичайно, набагато результативнішим. Так за допомогою систем автоматизованого проектування AutoCAD і Archicad студенти розробляють архітектурну частину, календарні плани, будгетплани, технологічні карти тощо. [1].

Серед актуальних проблем, які суттєво впливають на підвищення ефективності та якості навчання, особливе місце відводимо системному контролю знань, умінь і навичок. За допомогою контролю здійснюємо діагностику навиків студентів на кожному занятті, крім того на кожному етапі навчання, виявляємо досягнення і невдачі студентів в їхній професійній підготовці. Вважаємо, що контроль досягнень студентів є основним засобом стимулювання росту їх професійної та особистої зрілості. Досвід показує, що від того, як здійснюється перевірка та оцінювання знань, умінь і навичок студентів, значно залежить їх ставлення до навчання, інтерес до дисципліни, формування таких якостей як: самостійність, ініціативність, працелюбність.

Добиваємось того, щоб студент сам захотів вчитись, без примусу. Визнаємо, що за традицією, навчальний процес будується на діях викладача, але остаточне рішення - вчитись, чи ні - залишається за студентом. Тому намагаємось зацікавити до навчання кожного студента, змінити його позицію в процесі навчання - перетворити його із пасивного спостерігача, який тільки вбирає інформацію, в творчого добувача знань. При цьому вважаємо, що основна мета викладача - навчити студентів вчитись самостійно здобувати знання. Переконаємо, що важлива не сума визубрених знань, а те, що людина вміє знайти необхідну інформацію і застосувати її в практичній роботі [3].

Намагаємось зробити контроль навчання систематичним, з яскраво вираженою освітньою, розвивальною, професійно і особистісно зорієнтованою спрямованістю.

Так для контролю знань студентів викладачі використовуються тестування наприклад з дисциплін: Економіка будівництва, Ціноутворення в будівництві, Теоретична механіка, Будівельні конструкції і інші. Для самоконтролю студентів в процесі курсового та дипломного проектування розроблені і видані

методичні рекомендації до виконання курсових і дипломних проектів для студентів денної та заочної форми навчання. В них представлена не тільки інформація про склад проекту, порядок виконання, характер оформлення, а ще й наведені зразки, виконання усіх етапів проекту: планів, розрізів, фасадів, генплану, та інше.

Самостійну, індивідуальну та науково-дослідну роботу студенти виконують в позаурочний час під керівництвом викладачів. Вони: виготовляють макети будівель, вузли і деталі з(дисциплін «Будівельні конструкції», «Основи розрахунку будівельних конструкцій», «Моделювання та макетування в матеріалі», «Основи композиції», опановують комп'ютерну техніку (дисципліни: «Комп'ютерна техніка та основи комп'ютерного моделювання», «Основи САПР»); виконують курсові проекти (з дисциплін: «Будівельні конструкції», «Основи розрахунку будівельних конструкцій», «Технологія і організація будівельного виробництва»); індивідуальні графічні та розрахункові роботи (з дисциплін: «Інженерне креслення», «Опір матеріалів»); пишуть реферати.

З метою закріпити знання студентів з фахових дисциплін і допомогти їм оволодіти методикою творчого процесу проектування та наблизити його до реальних умов, виконуємо курсовий проект методом «ігрового проектування».

На відкритому захисті курсових проектів викладачі циклової комісії будівельних дисциплін визначають найкращий курсовий проект за об'ємно-планувальним, конструктивним і економічним рішенням та оголошують переможців конкурсу [3].

Такий метод виконання курсових проектів дає можливість наблизити проектування до реальних умов, показати роль творчого пошуку і вміння самостійно приймати технічні рішення.

В цілому можна стверджувати, що підготовка майбутніх фахівців значною мірою залежить від результативності запровадження інформаційно-комунікативних технологій навчання, адже вони відкривають широкі можливості для подальшої диференціації загального та професійного навчання, всебічної реалізації творчих, пошукових, особистісно-орієнтованих, комунікативних форм навчання, підвищення його результативності, мобільності, додають йому динамізму і виразності. Викладачі комісії готують не просто спеціаліста, а в першу чергу людину, здатну до життя в демократичному суспільстві, здатну жити, діяти, приймати рішення, функціонувати в різних сферах на основі здобутих знань, для якої знання стають основою, базою, методологією дій, визначають сутність самої людини, чого не можна досягти без творчого підходу до навчання.

Список використаних джерел

1. Абдалова О. И. Использование технологий электронного обучения в учебном процессе / О. И. Абдалова, О. Ю. Исакова // Дистанц. и виртуал. обучение. – 2014. – № 12. – С. 50–55

2. Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті // Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 12-28.

3. Методика викладання дисциплін за фахом у вищих навчальних закладах : методичні рекомендації до курсу / Л. І. Корміна. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – 52 с.

Мельник Віктор Іванович

викладач патоморфології та патофізіології вищої категорії, викладач-методист, КВНЗ «Ковельський медичний коледж», doc.art@ukr.net

РОЛЬ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТА-МЕДИКА

Нові стандарти вищої освіти базуються на компетентнісному підході і поділяють філософію визначення вимог до фахівця, закладену в основу Болонського процесу та в міжнародному Проекті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (TUNING) [1]. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності – компетентності, що залежать від предметної області, та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю [1]. Сучасними підходами до удосконалення системи вищої медичної освіти є ідеї міждисциплінарної інтеграції [3]. Вони посідають важливе місце, оскільки спрямовані на результати навчання, зокрема на формування таких компетентностей медичного працівника, як застосування знань, аналіз, синтез, оцінювання. Особливістю змістовної інтеграції в медичній освіті є те, що вона ґрунтується на цілісному розумінні людини, її життєдіяльності, здоров'ї і захворювань з урахуванням впливу фізико-хімічних, екологічних факторів, спричинених діяльністю суспільства [2]. Згідно досліджень (І. Зверев, А. Коломієць, О. Пехота, В. Семиченко, А. Усова), реалізація міжпредметних зв'язків у професійній підготовці майбутніх фахівців може бути здійснена як у формі внутрішньопредметної, так і міжпредметної інтеграції дисциплін.

Міждисциплінарна інтеграція може бути реалізована різними способами: міждисциплінарна бінарна лекція, вирішення завдань із широким міждисциплінарним контекстом, використання кейсів інтегрованого змісту тощо [3]. У нашому коледжі викладачами нагромаджено певний досвід щодо проведення бінарних занять, як лекційних, так і практичних: бінарна лекція на тему: «Пневмоторакс. Емпієма плеври»/«Пнвмонія. Плеврити» - викладач хірургії і викладач внутрішньої медицини; бінарне практичне заняття на тему: «Спостереження і догляд за пацієнтами з гострою і хронічною серцевою недостатністю» - викладач основ медсестринства і викладач медсестринства у внутрішній медицині; міждисциплінарна лекція на тему: «Гостра ревматична лихоманка (Ревматична хвороба)»/«Ревматизм. Природжені вади серця» - викладач медсестринства у внутрішній медицині та викладач медсестринства в

педіатрії; практичне заняття у формі рольової гри на тему: «Грип. ГРВІ» - викладач медсестринства в педіатрії і викладач медсестринства в інфекційних хворобах; інтегроване заняття «Порушення мозкового кровообігу»/ «Виявлення дійсних проблем пацієнта при артеріальній гіпертензії та атеросклерозі» - викладач медсестринства в неврології і викладач медсестринства у внутрішній медицині та цілий ряд інших. Звичайно, даний вид занять потребує значних затрат часу для якісної підготовки та отримання очікуваного результату, а тому не може замінити традиційних занять. А тому найбільш адекватною формою міждисциплінарної інтеграції на сьогодні є метод формування змістовних зв'язків [3], який ми використовуємо постійно у щоденній практичній діяльності. Методичне планування при цьому ведемо у трьох напрямках. Продемонструємо це на прикладі дисципліни «Патоморфологія та патофізіологія»; тема «Розлади периферичного кровообігу. Емболія. Кровотечі».

Перший напрям - визначаємо дисципліни, їх розділи, теми, що є забезпечуючими для заняття (попередні - забезпечуючі дисципліни):

Анатомія людини - Будову великого та малого кола кровообігу. Класифікацію судин (знати). Накреслити схему кровообігу. Досліджувати систему кровообігу і її функції (вміти).

Фізіологія - Пояснювати фізіологічні механізми здійснення кровообігу по судинах. Диференціювати судини за функціями (знати). Визначати частоту пульсу та тривалість серцевого циклу, характеризувати його основні параметри (вміти).

Другий напрям - визначаємо перспективні дисципліни (наступні дисципліни, ті, що забезпечуються - забезпечувані), їх розділи, теми:

Внутрішня медицина. Хірургія. Педіатрія - Показники гемодинаміки, фактори які впливають на їх величину. Морфогенез захворювань органів кровообігу (знати). Визначати величину артеріального тиску. Досліджувати артеріальний пульс (вміти).

Третій напрям – плануємо внутрішньо-предметні зв'язки, що забезпечують інтеграцію теми, що вивчається, з попередніми та наступними темами курсу (внутрішньо-предметна інтеграція - між темами даної дисципліни):

Тема: Ішемія. Тромбоз - Порушення систем згортання та проти згортання крові (знати). Розпізнавати зовнішні ознаки ішемії (вміти).

Результати планування заносимо у відповідну таблицю, яка традиційно використовується при складанні методичних вказівок до занять. При цьому основною метою наших зусиль є активізувати раніше засвоєні знання, практичні навички та професійні вміння, необхідні для повноцінного вивчення даної теми. Звичайно, повинні бути прийняті до уваги інтереси клінічних дисциплін, які будуть вивчатися в подальшому.

Слід відмітити важливу умову успішної міждисциплінарної інтеграції – наявність співпраці викладачів різних дисциплін щодо взаємообміну інформаційним ресурсом, адже різні навчальні матеріали (презентації,

алгоритми, відеоролики, слайди, схеми, малюнки тощо) можуть знадобитись і стати актуальними в будь-який момент навчального процесу і при вивченні будь-якої теми. Позитивним і перспективним вбачаємо наявність постійного двостороннього зв'язку між викладачем і студентами завдяки мережі Інтернет, особливо в позаурочний час. Це дозволяє викладачеві оперативно надавати студентам необхідні для самостійної роботи методичні матеріали, проводити індивідуальні консультації, здійснювати контроль (наприклад, тестовий) пропущених або слабо засвоєних «важких» тем.

Варто зазначити, що інтегрований підхід означає також поєднання як традиційних, так і сучасних форм, технологій та методів навчання студентів [3].

Таким чином, системний міждисциплінарний метод навчання виробляє у студентів уміння критично осмислювати матеріал, що вивчається, порівнювати його із тими знаннями, які їм відомі, зіставляти їх, аналізувати, синтезувати, тобто сприяє формуванню фахових компетентностей студента-медика.

Список використаних джерел

1. Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки № 600 від 01.06.2016 р. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/51506/ (дата звернення: 09.02.2019).

2. Русаневич Л. М., Колда Т. С. Реалізація міжпредметних зв'язків шляхом використання ігрових технологій на заняттях із клінічних дисциплін. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/22844/ (дата звернення: 17.02.2019).

3. Філоненко М. М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу : метод. рекомендації. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 88 с.

Сідоров Вадим Ігорович

професор, декан факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, irtb@karazin.ua

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРОСКУЛЬТУРНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Зарубіжний досвід кроскультурної підготовки майбутніх фахівців галузі туризму свідчить, що світова практика діє за двома моделями підготовки кадрів для галузі туризму (Щербак, 2017): 1) у спеціалізованих вищих навчальних закладах (країни Західної Європи); 2) в університетах та коледжах (США, постсоціалістичні країни Європи, Україна).

Підготовка майбутніх фахівців галузі туризму у Великій Британії, Франції, Швейцарії, Нідерландах, а також в інших країнах Західної Європи, здійснюється з акцентом на 3-х складових (кроскультурний менеджмент, інформаційно-комунікаційні технології, саморегуляція діяльності), і спрямована на розуміння

студентами природи управлінських процесів в туристичному бізнесі, отримання знань основних видів організаційних структур управління, функціональних обов'язків і стилів роботи, володіння способами зростання ефективності управління в кроскультурному середовищі; формування здатності розумітися у сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях і засобах комунікації, необхідних для управлінського персоналу туристичних фірм; розвиток ораторських здібностей і умінь виражати думки, уміння здійснювати кроскультурний діалог; формування здатності налагоджувати відносини між фірмою та клієнтами, управляти людськими ресурсами, планувати і прогнозувати їх діяльність з урахуванням специфіки мультикультурних колективів; здатності до самооцінки власної діяльності, уміння робити правильні висновки і підвищувати кваліфікацію; умінь оцінювати не тільки знання, але й проявляти навички на практиці (Кабушкін, 2002).

Крім того, кроскультурна складова підготовки фахівців галузі туризму відображена у спеціальному курсі «Європейський простір», який викладається у цих країнах, суть якого висвітлена у темах «Мультикультурна Європа», «Мобільна Європа», «Європа професійної освіти», «Європа вмінь і знань», «Європа, відкрита для всіх» (Сакун, 2004).

Терміни навчання фахівців коливаються у межах від 1 до 4 років. Наприклад, у спеціалізованих навчальних закладах у Німеччині (Fachhochschulen) ступінь бакалавра студенти отримують за 4 роки, а в Італії існують 3-річні програми спеціалізованих курсів «Професійні оператори туризму» (Formica, 1996). Щодо тенденцій розвитку туристичної освіти, то це, у першу чергу, розширення спектру спеціальностей для сфери туризму, диверсифікація професійної туристичної освіти, інноваційні методи навчання тощо (Bieger, Laesser, Maggi, 2007, Baum, Nickson, 1998, Gonon, 2009).

Загалом, основними принципами професійної підготовки майбутніх фахівців галузі туризму у країнах Європейського Союзу є:

принцип інтернаціоналізації, що передбачає інтеграцію освіти в єдину світову систему;

принцип профілізації навчання – передбачає створення спеціалізованих навчальних закладів з підготовки майбутніх фахівців галузі туризму; проектування профільних освітніх програм і систем, що відповідають цілям і завданням студента, потребам галузі туризму, системі туристичної освіти поточного та перспективного характеру;

принцип коректування змісту освіти, який передбачає наявність безперервності, багатопрофільності та багатофункціональності, що допомагає студенту обрати індивідуальну освітню траєкторію;

принцип цілісності – передбачає безперервність та наступність у професійній туристичній освіті;

принцип відкритості – можливість отримання подвійних дипломів, наприклад, в Іспанії Кадіський університет (Universidad de Cádiz) пропонує можливість отримати диплом фахівця із туризму та економіки, Мадридський

університет Антоніо де Небріа (Universidad Antonio de Nebrija) пропонує диплом фахівця з туризму і маркетингу);

принцип інтенсивності – можливість отримати туристичну освіту за короткий термін, наприклад, програма «Post-Graduate Diploma in Hospitality Management» (Швейцарська школа Les Roches в Іспанії) розрахована на 1 семестр навчання та 1 семестр практики, тобто шестимісячного стажування, під час якого студенти розвивають професійні навички, працюючи в ресторанах, готелях і багатьох інших компаніях як в Іспанії, так і в інших країнах світу;

принцип міждисциплінарності – передбачає тісний взаємозв'язок дисциплін та практичної діяльності;

принцип самоорганізованості навчання – орієнтація на самостійну роботу, організація педагогічного супроводу та консультування;

принцип гуманізації та гуманітаризації, що припускає зміцнення культурних, етичних і духовних цінностей фахівця галузі туризму;

принцип порівняння – порівнювальність отриманих кваліфікацій і можливість їх доповнення;

принцип академічної свободи, який передбачає самостійність у виборі навчальної, наукової потреби;

принцип результативності навчання – створення широкого спектру освітніх програм і структур, що забезпечують працевлаштування студентів на ринку праці, задоволення кадрових запитів ринку туристичної індустрії, підвищення ступеня задоволення потреб населення в туристичних послугах;

принцип іншомовної професіоналізації, що передбачає володіння різними іноземними мовами, як мінімум, двома-трьома;

принцип кроскультурності передбачає реалізацію інтегральної частини освітніх програм, яка сприяє розвитку умінь кроскультурної комунікації з представниками різних культур: працівниками, гостями, діловими партнерами (Закордонець, 2014, Подлепіна, 2013, Польова, 2012, Sigala, Baum, 2006).

Характерною рисою будь-яких освітніх програм є налагодження взаємозв'язків між різними культурами, розширюється кругозір студентів щодо подальших можливостей розвитку галузі туризму та гостинності, подолання національних та міжнародних перешкод, адже туристична діяльність – це, у першу чергу, вміння спілкуватись із різними народами світу, знання мов, гнучкість щодо прийняття рішень, креативність та соціальна адаптивність.

Окремими прикладами дисциплін, які входять до освітніх програм, є «Напрями сфери гостинності», «Туризм та круїзний менеджмент», «Харчовий сервіс», «Управління доходом», «Управління міжнародними відносинами», «Управління нерухомістю», «Креативність бізнесу», «Ризик менеджмент», «Веб технології» тощо (Брунець, 2012).

Підготовка майбутніх фахівців галузі туризму у США (здійснюється у кожному штаті, загалом 176 закладів, які здійснюють підготовку фахівців за напрямками «Туризм» та «Гостинність», а в 50 штатах працює Кооперативна служба дистанційного навчання) ґрунтується на принципах *інтернаціоналізації освіти, демократизації та індивідуалізації навчання*, які передбачають

врахування особливостей кожного студента сучасного полікультурного суспільства та закріплення за ним права вибору навчальних предметів та семестру для їх вивчення, кількості кредито-годин, формування індивідуальних планів підготовки чи спеціалізації (Association of American Colleges and Universities). Загалом, весь освітній процес в американських навчальних закладах – це толерантне ставлення до представників інших культур. Крім того, з третього курсу всі студенти навчальних закладів туристичного профілю навчаються за спеціально складеними індивідуальними планами, які включають обов'язкові та вибіркові дисципліни (студент сам може обрати потрібні йому дисципліни) (Hudson, 2005).

Отримані результати свідчать, що весь освітній процес підготовки майбутніх фахівців галузі туризму в США характеризується такими складовими: *гостинність* (вивчення базових концепцій гостинності), *технології* (технології обслуговування туристів і методів продажі турів, у тому числі й інформаційно-комунікаційні), *кроскультурні комунікації* (8-тижневе стажування в туристичних організаціях, як правило, мультикультурних); *культурний інтелект* (когнітивний, метакогнітивний, мотиваційний та поведінковий). Слід зазначити, що Д. Лівермор, президент Центру вимірювання культурного інтелекту (Cultural Intelligence Center, США), окреслив суть кожного з компонентів культурного інтелекту: *когнітивний* – культурна обізнаність студента (фахівця) стосовно норм, підходів й умов існування у різних культурних середовищах; *метакогнітивний* – культурне усвідомлення та знання студентом (фахівцем) реалій, необхідних для взаємодії з представниками іншої культури; *мотиваційний* – здатність студента (фахівця) спрямовувати увагу та енергію на культурні відмінності; *поведінковий* – здатність студента (фахівця) демонструвати відповідний гнучкий діапазон вербальних та невербальних дій у спілкуванні з людьми іншої культури (Livermore, 2011).

До прикладу, один із провідних ЗВО туристичної освіти в США – Університет імені Джорджа Вашингтона (The George Washington University) здійснює підготовку фахівців галузі туризму за рівнями «молодший фахівець» (1-2 роки), «бакалавр» (4 роки), «магістр з туристичного адміністрування» (1,5-2 – денна форма навчання, 3 роки – дистанційна). Домінантою навчання за будь-яким рівнем є неперервний розвиток кроскультурної компетентності студентів, їх культурного інтелекту, умінь обирати доречний тип комунікативної поведінки з метою успішного досягнення особистих, професійних цілей або намірів під час спілкування з представниками різних культур.

Загалом, кроскультурна підготовка майбутніх фахівців галузі туризму в США базується на Декларації принципів толерантності (Declaration of Principles on Tolerance), положення якої розроблялися свого часу такими американськими ученими, як К. Сітарам і Р. Когделл (1976), Г. Олпорт (2011). Трактуючи толерантність як повагу, сприйняття і розуміння різноманіття культур світу, форм самовираження та самовиявлення людської індивідуальності, кожна

людина, а особливо фахівець галузі туризму як представник типу професії «Людина-Людина», повинна дотримуватися таких правил:

- усвідомлювати, що вона не встановлює світові стандарти;
- ставитися з повагою до культури інших людей;
- не критикувати цінності, переконання та звичаї інших культур;
- завжди пам'ятати про необхідність розуміти культурну основу цінностей інших людей;
- ніколи не надавати переваги своїй релігії стосовно вірувань людей інших культур;
- спілкуючись з представниками іншої релігії, намагатися розуміти і поважати цю релігію;
- поважати звичаї приготування та прийняття їжі інших народів, що склалися під впливом їхніх специфічних потреб і природних ресурсів;
- поважати способи одягатися, прийняті в інших культурах;
- не демонструвати відрази до незвичних запахів, якщо ті можуть сприйматися людьми інших культур як приємні;
- не зважати на расові відмінності інших людей;
- ніколи не дивитися зверхньо на людину, мовленню якої притаманний акцент іншої культури;
- розуміти, що кожна культура, якою б малочисельною вона не була, має, що запропонувати світові, та не існує таких культур, які б мали монополію на будь-які аспекти життя людей;
- не намагатися використовувати власний високий статус в ієрархії своєї культури для впливу на поведінку представників іншої культури в ході міжкультурних контактів;
- завжди пам'ятати, що жодна наукова інформація не підтверджує переваги однієї етнічної групи над іншою (Солодка, 2016).

Підготовка майбутніх фахівців галузі туризму у *постсоціалістичних країнах Європи* (Азербайджан, Грузія, Чехія, Словаччина, Болгарія, Білорусь тощо) здійснюється у межах загальної освітньої програми «Туризм», яка включає в себе освітні програмами для індивідуального навчання (вечірнє, екстернат, комбіноване або дистанційне навчання), освітні програми для людей з обмеженими фізичними можливостями та для осіб старшого віку, що реалізують наскрізні питання: проблеми адаптації громадянина в демократичному суспільстві, людина і навколишнє середовище, кроскультурна взаємодія з представниками іншого культурного середовища тощо. Майбутні фахівці галузі туризму після закінчення навчання мають володіти рідною мовою на рівні прийому, відтворення та інтерпретації; використовувати знання рідної та іноземної мови і навички вільного спілкування у реальному житті та професійній діяльності, вміння чітко та злагоджено сформулювати думку; усвідомлювати важливість та значення культури самовираження для прийняття в соціумі та працевлаштування в галузі туризму; уміти аналізувати та надавати критичну оцінку отриманій інформації та осмислено передавати її комуніканту;

розуміти мову як явище, яке відображає історичний та культурний розвиток нації.

Досвід польських університетів у процесі професійної підготовки фахівців галузі туризму свідчить, що для формування конкурентноздатних фахівців слід розвивати у студентів підприємницькі навички, здатність працювати ініціативно та уміння кроскультурної комунікації. Саме тому акцент здійснюється на професійно-орієнтовані дисципліни, дисципліни спеціалізації, навчально-виробничу, педагогічну та виробничу практики, що уможливлює отримати кваліфікацію, достатню для виконання виконавчих функцій з організації туристичної діяльності (Черній, 2017).

У цілому, підготовка майбутніх фахівців галузі туризму базується на таких принципах: *диференціації* – широка диференціація напрямів підготовки фахівців галузі туризму; *домінанти іноземних мов* – чітке визначення нормативів теоретичного та практичного навчального навантаження, до якого обов'язково входить вивчення однієї чи двох іноземних мов; *професіоналізму* – високі вимоги до рівня професійної підготовки викладачів навчальних закладів туристичного профілю; *практичної діяльності* – належні умови для забезпечення студентам та працівникам освітніх закладів можливостей для ефективної професійної діяльності (створення навчальних лабораторій, баз практик, стажування в туристичних фірмах, готельно-ресторанних комплексах, туристичних агентствах, туристичних інформаційних центрах, сфері державного управління галузі туризму); *систематичності* – систематичний контроль за діяльністю працівників навчального закладу, об'єктивна оцінка навчальних результатів студентів (отримання стипендій та грантів); *співробітництва* – співробітництво з державними органами освіти, регіональними та міжнародними організаціями галузі туризму (Захарченко, 2013).

Продовжуючи позицію науковців (Р. Маджі, Л. Падуреан), слід наголосити, що підготовка майбутніх фахівців галузі туризму у зарубіжних країнах – це навчання упродовж усього життя, оскільки будь-яка освітня програма є відносно короткою і після закінчення навчального закладу доповнюється курсами додаткового навчання, що сприяє оперативному реагуванню на запити ринку праці, інновації в галузі туризму, а також передачі знань і технологій у ланцюзі «університет–ринок туристичних послуг» (Padurean, Maggi, 2011).

Ключовими компонентами підготовки майбутніх фахівців галузі туризму є: 1) трансфер знань, освітні технології і методи розвитку професійної компетентності (у тому числі кроскультурної); 2) курси післядипломної та додаткової освіти; 3) науково обґрунтовані інновації (Maggi, Padurean, 2009, Cooper, Baggio, Scott, 2010).

Узагальнення та систематизація наукових напрацювань уможливили виділити такі складові підготовки майбутніх фахівців галузі туризму у зарубіжних ЗВО (рис. 1):

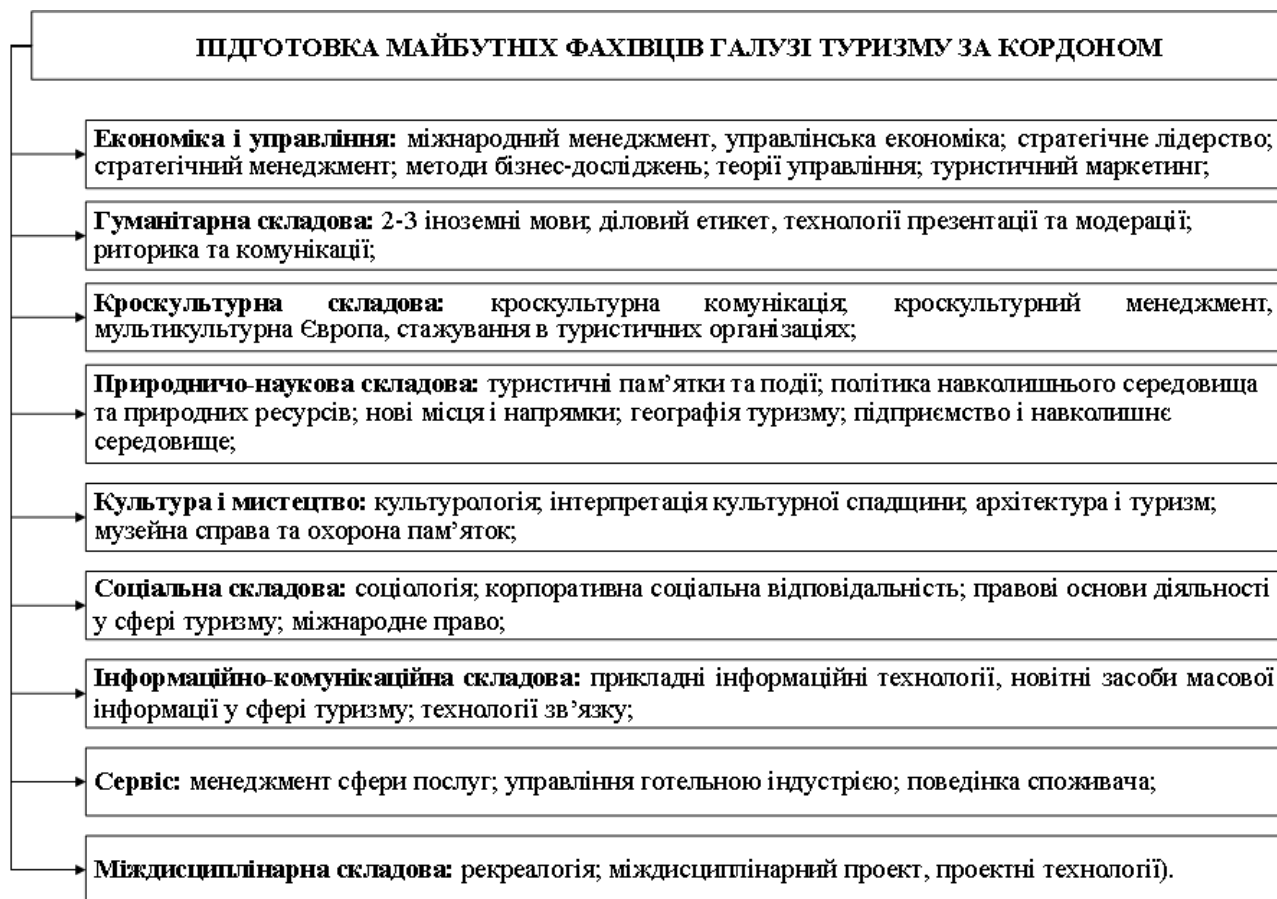

Рис. 1. Складові підготовки майбутніх фахівців галузі туризму в зарубіжних ЗВО

Таким чином, зарубіжні країни характеризуються яскраво вираженою кроскультурною складовою підготовки майбутніх фахівців галузі туризму, оскільки враховують світові тенденції розвитку туризму, готельно-ресторанного, туристичного бізнесу та сфери туристичних послуг, необхідність здійснення успішної кроскультурної комунікації, відтак, цілеспрямованого кроскультурного навчання, яке базується на кроскультурному спілкуванні людей, що виникає безпосередньо під час контактів з іноземцями. Процес такої підготовки, на думку Е. Холла, є аналізом певних прикладів, ситуацій кроскультурного діалогічного спілкування, у результаті якого набувається досвід і долаються труднощі в діалозі з представниками інших культур, що і віддзеркалює кроскультурна складова як основа діалогізації процесу кроскультурної підготовки студентів під час виконання практичних завдань професійного характеру (Hall, 1981).

Аналіз підготовки фахівців галузі туризму в зарубіжних країнах зумовив такий висновок: досвід професійної підготовки в країнах зарубіжжя має позитивні ознаки й особливості, які можуть бути перенесені в систему вищої освіти України (посилення кроскультурної складової підготовки фахівців шляхом введення до навчальних планів дисциплін чи спецкурсів «Кроскультурна комунікація», «Кроскультурний менеджмент», «Мультикультурна Європа», стажування в туристичних організаціях за

кордоном, розробка та впровадження у ЗВО програм подвійного дипломування, можливість отримати туристичну освіту за короткий термін, організація педагогічного супроводу та консультування з питань кроскультурної взаємодії з представниками інших культур, введення експрес-курсів для оволодіння як мінімум, двома-трьома різними іноземними мовами тощо).

Список використаних джерел

1. Сідоров В.І. (2019). *Система кроскультурної підготовки майбутніх фахівців галузі туризму*. (Дис. докт. пед. наук). Хмельницький. 697 с.

Черненко Вікторія Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, chernenko.pnpu@rambler.ru

ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВІДПОВІДНО ДО ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ З МОВНОЇ ОСВІТИ

У період стрімкого процесу інтеграції України у європейський освітній простір надзвичайно актуальним постає питання вивчення іноземних мов. Метою створення європейського освітнього простору є забезпечення усіх жителів можливістю повною мірою скористатися всією культурною, соціальною і економічною різноманітністю країн Європи шляхом полегшення доступу громадян кожної держави до освітніх ресурсів інших держав; сприяння продовженню або завершенню освіти у будь-якій європейській країні.

Задля реалізації ідеї європейського освітнього простору Рада Європи і ЮНЕСКО було прийнято цілий ряд конвенцій: Європейську конвенцію про еквівалентності дипломів, що дають доступ до університетів (1953 р.); Європейську конвенцію про еквівалентності періодів університетської освіти (1956 р.); Європейську конвенцію про академічне визнання університетських кваліфікацій (1959 р.); Міжнародну конвенцію про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і наукових ступенів в арабських та європейських державах басейну Середземномор'я (1976 р.); Конвенцію про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і наукових ступенів у державах регіону Європи (1979 р.); Європейську конвенцію про загальну еквівалентність періодів університетської освіти (1990 р.); Конвенцію про визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні (Лісабон, 1997 р.) [1].

У листопаді 1991 р. за ініціативою уряду Швейцарської Федерації у Рюшліконі (Швейцарія) відбувся Міжурядовий Симпозіум «Прозорість та узгодженість процесу навчання мов у Європі. Цілі, оцінювання, сертифікації», на якому зазначалося, що необхідна подальша інтенсифікація процесів вивчення та викладання мов у країнах-членах РЄ з метою зростання мобільності, більш ефективного міжнародного спілкування та одночасного дотримання поваги до особистості і культурних відмінностей, кращого доступу

до інформації, більш інтенсивної особистісної взаємодії, що покращує робочі стосунки і поглиблює взаємне розуміння. Досягнення цих цілей навчання мови є можливим і полегшеним за умови постановки довгострокового життєвого завдання за участю освітніх систем, починаючи від дентальних і завершуючи закладами для дорослих. Також було сказано, що запровадження РРЕ є необхідним для всіх рівні вивчення мови для того, щоб підтримувати і полегшувати співпрацю між освітніми закладами у різних країнах, забезпечувати ґрунтовну основу для взаємного визнання мовних класифікацій, допомагати учням, викладачам, авторам курсів, екзаменаційним установам та адміністраторам освіти визначитись і скоординувати свої зусилля [2].

З метою забезпечення ефективного вивчення іноземних мов було розроблено Загальноєвропейські Рекомендації (ЗЕР) з мовної освіти. Рекомендації Ради Європи забезпечують спільну основу для розробки навчальних планів з мовної підготовки, типових програм, іспитів, підручників тощо. Вони у доступній формі описують, чого мають навчитися ті, хто оволодіває мовою, щоб користуватися нею для спілкування, та які знання і вміння їм потрібно розвивати, щоб діяти ефективно. Рекомендації включають і рівні володіння мовленням, які дозволяють виміряти тих, хто навчається, на кожному ступені навчання або впродовж цілого життя [2].

У ЗЕР з мовної освіти зазначається, що використання мови, в тому числі і її вивчення, включає в себе дії, що використовуються особами, які в ролі окремих індивідів чи соціальних агентів розвивають ряд компетенцій, як загальних, так і комунікативних. Загальні компетенції користувачів або тих, хто вивчає мову, складаються, зокрема, з їхніх знань, умінь та життєвого досвіду, а також з їхнього уміння вчитися.

Слід також розрізняти поняття мовна та мовленнєва компетенції. Мовна компетенція – це засвоєння, усвідомлення мовних норм, що склалися історично в лексиці, граматиці, стилістиці, фонетиці тощо. Мовленнєва компетенція – це вдосконалення комунікативних умінь в основних видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, говорінні, читанні та письмі; це уміння формувати свою мовленнєву і немовленнєву поведінку.

Комунікативні мовленнєва компетенція складається з декількох компонентів: лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного. До кожного з цих компонентів входять знання, вміння, навички. Лінгвістичні компетенції включають лексичні, фонологічні, синтаксичні знання і вміння. Соціолінгвістичні компетенції стосуються соціокультурних умов користування мовою. Прагматичні компетенції пов'язані з функціональним вживання лінгвістичних засобів.

Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів вищих навчальних закладів у чотирьох видах мовленнєвої діяльності – говоріння, аудіюванні, письмі і читанні. Формування КМК у кожному окремому виді мовленнєвої діяльності проходить протягом трьох етапів: початкового, основного та просунутого. В залежності від виду мовленнєвої діяльності кожен етап може тривати від одного місяця до двох років. Наприклад, початковий

етап формування МКМ у читанні триває максимум один рік, а просунутий – 2 роки. Початковий етап формування КМК в говоріння триває 1-2 місяці, основний – 2-2,5 років, а просунутий – 1,5-2 роки.

Кожен етап має певну мету та цілі, що відповідають певному рівню. Згідно Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти розрізняють три основних рівні, кожному з яких відповідають 2 підрівні – 1) рівень «Елементарний користувач», підрівні A1, A2 ; 2) рівень «Незалежний користувач», підрівні B1, B2; 3) Досвідчений користувач, підрівні C1, C2. Наприклад, метою початкового етапу при формуванні МКМ в аудіюванні є досягнення рівня B2 відповідно Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Це означає, що в плані слухання студенти можуть розуміти об'ємні висловлювання та лекції і стежити за складною аргументацією на добре знайомі теми. Також вони можуть розуміти більшість телевізійних новин і програм про поточні події, а також більшість фільмів літературною мовою. У плані розгляду професійно-орієнтованого компонента цілей навчання аудіювання іноземною мовою на початковому етапі треба відзначити, що цей компонент включає вміння повного та вільного розуміння іншомовного усного мовлення у межах потрібних для проведення практичних занять з іноземної мови.

Для формування КМК в різних видах мовленнєвої діяльності розроблено низку вправ, котрі допомагають досягнути мети та цілей кожного етапу. Наприклад, вправи для розвитку вмінь аудіювання як виду мовленнєвої діяльності доцільно називати діяльними, на відміну від операційних вправ, які розвивають «техніку» аудіювання. Головна відмінність діяльних вправ від операційних полягає у тому, що в них слухання здебільшого проводиться для того, щоб на основі почутого зробити те, що виходить за межі самого аудіювання. Розуміння почутого слугує базою для якоїсь іншої, зовнішньої або внутрішньої діяльності. В операційних вправах розуміння аудіотексту є самоціллю.

Отже, слід зазначити, що формування комунікативної мовленнєвої компетенції студентів вищих навчальних закладів є досить складним і відповідальним процесом. Задля успішного досягнення цієї мети необхідно чітко дотримуватися основних критеріїв і норм, зазначених у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, що дозволить підготувати висококваліфікованого фахівця, котрий буде конкурентоспроможним не лише в межах України, але і у світовому просторі.

Список використаних джерел

1. Головенкін В.П. Педагогіка вищої школи: Підручник / В.П. Головенкін. – К. : НТУУ «КПІ», 2009. – 406 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видавництва д. пед. н., проф. С.Ю. Ніколасва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

Дяченко-Богун Марина Миколаївна

доктор педагогічних наук, доцент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, ecos.poltava2015@gmail.com

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я В ОСВІТІ

Європейська модель збереження здоров'я в освіті формується в 90-х роках ХХ століття. Дослідження «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю. Альянс освіти та здоров'я» (The European Network of Health Promoting Schools. The Alliance of education and health) вказує на той факт, що для роботи шкіл характерним є поєднання набутих на шкільних заняттях знань і навичок у сфері охорони здоров'я і зміни змісту соціального і фізичного існування особистості школяра в освітньому середовищі. Сьогодні це європейська мережа, яка охоплює понад 40 країн. Базовим принципом фундації є взаємозалежність покращення стану здоров'я молодих людей і зміни фізичного і культурного середовища в широкому розумінні.

На думку П. А. Мишо і К. Робер-Тиссо (Р.-А. Michaut, С. Robert-Tissot), для навчання здоров'ю у Франції головними є теми: фізичне виховання; телебачення; шум; харчування; гігієна порожнини рота; сон.

Освіта здоров'язбереження у Швеції, як підкреслює Г. Д. Ріплі (G. D. Ripley), має такі характеристики: адаптована до реальних проблем здоров'язбереження шведського суспільства; містить сукупність елементів біології, психології, соціології та етики; будується з урахуванням віку та мотиваційних установок учнів; реалізується у тісній співпраці з сім'єю.

Як зазначають Т. Хелльбрюгге і Г. Паулс (Th. Hellbrugge, G. Paulis), у закладах освіти Німеччини широкого поширення набула гігієнічна освіта. Програма «Знай своє тіло» складається з шести етапів і містить теми:

- чому я унікальний;
- чому я піклуюся про своє тіло;
- чому рух робить мене життєрадісним;
- чому функціонують моє серце і легені;
- чому я вимірюю своє тіло; моє меню;
- чому я бережу свої зуби;
- чому я уникаю нещасних випадків;
- чому я проти...

На думку К. Т. Бейса (С. Т. Bays), у школі здоров'я головне місце повинна займати організація режиму навчання, що дозволить сформувати у школярів ціннісні орієнтації на здоров'я, сім'ю, товариство, забезпечити створення умов, а школа стала б координатором соціальних програм щодо забезпечення здоров'я дітей.

Одним із ключових напрямів здоров'язбереження у країнах Західної Європи є створення служб супроводу при виборі освітнього маршруту професійної орієнтації. Перші подібні служби зібралися у Фландрії на початку

XX ст., пізніше вони перетворилися на медико-психолого-соціальні Центри. Перші центри професійної орієнтації виникли у 60-х роках минулого століття. Згодом завдання центрів профорієнтації почали містити превентивні заходи у школах, боротьбу з бідністю, профілактику прогулів, адаптацію до професійного життя.

В усіх розвинених країнах світу розроблено комплексні програми турботи про здоров'я учнів. Наприклад, Національний Центр профілактики хронічних захворювань і пропагування здоров'я (National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, США) з 1999 року упроваджує в життя Програму охорони здоров'я у школах. Вказана програма містить 8 основних модулів:

- Освіта дітей у сфері здоров'я (Health education);
- Програми і практичне керівництво фізичною активністю (Physical activity programs and hractices);
- Шкільне середовище (School environment);
- Шкільне харчування (Nutrition services);
- Психологічне і соціальне консультування (School counseling, psychological and social services);
- Медичні послуги у школі (School health services);
- Підвищення кваліфікації працівників шкіл у галузі охорони здоров'я (School-site health promotion for staff);
- Активна участь сім'ї і суспільства (Family and community involvement).

Широкого поширення у країнах Західної Європи, окрім програм загального гігієнічного виховання, набули програми первинної профілактики, метою яких є робота з чинниками ризику. Найбільш популярними є програми, спрямовані на вирішення проблем раціонального харчування, профілактики захворювань зубів, попередження дитячого травматизму на дорогах.

Широкий спектр програм спрямований на профілактику захворювань зубів (C. G. Kinnby; S. Reiisine; N. Tinanoff).

Були виявлені позитивні результати під час впровадження окремих профілактичних програм стосовно збереження здоров'я. М. Г. Джуліан (M.G. Julien) вказав на той факт, що після чотирьох місяців упровадження програми профілактики захворювання зубів починають виявлятися перші позитивні зміни. С. Рейсін (S. Reiisine) вказує на те, що стійкі показники здоров'я зубів демонструється на другому році спеціальної навчальної програми.

Надзвичайною актуальністю користуються програми, спрямовані на вирішення проблем раціонального харчування:

- в Англії – правильний вибір та кулінарна обробка продуктів, традиційне англійське харчування (N. Roussesu);
- у Німеччині – проблеми надмірної ваги (G. Gutezeit), формування у школярів правильного ставлення до їжі (T. Dittmer);
- в Італії – профілактика діабету, серцево-судинної патології, проблеми надмірної ваги (E. Menghetti);

Аналіз результатів, отриманих З. Т. Сабізбері (Z. T. Sabisbury) у проведених дослідженнях, вказує на те, що інтеграція в навчальний процес спеціалізованої програми «Зупини сіль!» сприяла зниженню споживання учнями солі на 33 %.

Багато наукових праць у країнах Західної Європи присвячені класифікації оздоровчих стратегій. Зокрема, у дослідженні «Моделі формування здорового способу життя в Європі» (Models of Health Promoting Schools in Europe) виділено п'ять основних підходів до здійснення програм сприяння здоров'ю:

- навчальний (забезпечує знаннями й інформацією, розвиває навички, необхідні для усвідомленого вибору пов'язаної із здоров'ям поведінки);
- поведінковий (формує сприятливі для здоров'я форми поведінки);
- соціальна зміна (реалізується під гаслом «Зробити здоровий вибір найлегшим вибором»);
- повноважний (допомагає людям визначити свою власну позицію щодо здоров'я і діяти відповідно до неї);
- медичний, або превентивний (спрямований на скорочення захворюваності та смертності).

Велика різноманітність «шкіл, які сприяють зміцненню здоров'я», не дає можливість ефективно оцінити їх діяльність. К. Парсонс (C. Parsons) розробив методику, що дозволила дати їм екохолістичну оцінку з виділенням окремих елементів. Такими елементами, на думку вченого, є: менеджмент школи; зв'язок із сім'єю та громадою; включення питань здоров'я у навчальний план; стан середовища; підходи до питань реалізації здоров'язбережувальних технологій; здоров'язбережувальні цінності; компетентність і поведінка, орієнтована на здоров'я. Як вважає Д. Стірс (D. Stears), аналіз внутрішнього шкільного здоров'язбережувального середовища не можливий без комплексної оцінки поглядів учителів на проблеми формування здоров'я і здорового способу життя. На думку вченого, оцінка ефективності базується на експертних висновках фахівців і суб'єктивній думці вчителів, учнів, їхніх батьків, адміністрації школи.

Сучасні дослідження переконливо доводять, що система моніторингу ефективності гігієнічних програм і програм профілактики девіантної поведінки на сьогодні стала невід'ємним компонентом діяльності шкіл із здоров'язбереження у розвинених європейських країнах. Це дозволяє підвищити контроль і прогнозованість здоров'язбережувальної діяльності на внутрішньошкільному, регіональному й державному рівнях.

Список використаних джерел

1. Дяченко-Богун, М. М. *Теоретичні і методичні засади реалізації здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності майбутніх учителів біології*. (Дис. доктора пед. наук). Полтава. 2016.

СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНІ НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Мілева Надія Володимирівна

*спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач агрономічних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Ногайський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету»,
nadiya.mileva@ukr.net*

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ПІД ЧАС КЕРІВНИЦТВА САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТІВ

Особливістю сучасності, виходячи із нових реалій і потреб суспільства, є те, що людина для своєї успішної реалізації в суспільстві повинна вчитися практично все життя, активно діяти і природно сприймати зміни. Сучасний випускник повинен мати таку освіту, яка б дозволяла йому природно сприймати дійсність, не виживати в суспільстві, а жити гідним життям, реалізовувати свої здібності. Інноваційні підходи до організації навчально-пізнавального процесу покликані подолати розрив між освітою і вимогами життя [1, с.2]. Саме інноваційні технології сприяють вихованню особистості, яка вміє самостійно діяти в суспільному середовищі. Сучасний освітній процес визначається наявністю трисуб'єктних відносин, які встановлюються між студентом, викладачем та інформаційно-комунікаційним середовищем. Під інформаційно-комунікаційним середовищем розуміється сукупність знаннєвих, технологічних і ментальних сутностей, які в синхронній інтеграції забезпечують якісне оволодіння системою відповідних знань [2, с.310].

В умовах сучасних педагогічних технологій роль самостійної роботи значно зростає. Знання можуть застаріти, а вміння самостійно працювати, збагачувати себе новими знаннями залишається на все життя як постійний і необхідний духовний капітал. Самостійна робота студентів - це комплекс взаємопов'язаних компонентів: цільового, мотиваційного, змістового, операційного, результативного, рефлексивного, сформованість яких забезпечує її результативність.

При організації самостійної роботи студента потрібно враховувати реальні зміни, що відбуваються у суспільстві, побудові педагогічного процесу, зокрема: перегляд ролі і місця викладача у новій дидактичній моделі, зміни позиції викладача та студента у педагогічній взаємодії, створення нового якісного продукту для самостійної роботи студента, передбачення механізмів контролю, зворотного зв'язку.

Серед різних видів самостійної роботи студентів, а саме: аудиторної на навчальному занятті, важливу роль в підвищенні ефективності підготовки фахівців відіграє до- або післяаудиторна робота студента (підготовка до семінарських занять, практичних, лабораторних робіт, квестів, виконання курсових робіт та ін.). Зі зміною дидактичної моделі освіти, викладач із

джерела знань, безпосереднього керівництва їх засвоєнням студентами на навчальних заняттях, стає консультантом, керівником самостійної роботи студента. В зв'язку з зміщенням акценту на до аудиторну самостійну роботу на навчальних заняттях: замість пасивного сприймання змісту лекції відбувається його обговорення, постановка проблемних питань і пошук відповідей на них, діалогічна взаємодія у парах, групах при консультативній ролі викладача. Запитання, завдання, алгоритми, поради для керівництва самостійною роботою студента сприяють мотивації навчання, реалізації діяльнісного підходу, індивідуальному темпу навчання студентів, дають змогу студентам свідомо засвоювати знання, максимально наблизити теоретичний матеріал до майбутньої практичної діяльності. Тому дуже важливо відібрати доцільний об'єм навчального матеріалу із різних джерел, скомбінувати його відповідно до мети, завдань, плану певної теми; продумати алгоритм, рекомендації, завдання для організації самостійної роботи студента; розмістити матеріал для організації дистанційної роботи в інформаційному середовищі, продумати і розробити механізми зворотного зв'язку. Враховуючи особливості та можливості студентів розробити різнорівневі завдання репродуктивного та творчого характеру.

З метою допомоги студентам в оволодінні знаннями самостійно, розвитку їх творчої активності, для більшої ефективності організації самостійної роботи, економії часу студента, його раціонального розподілу та планування. ми пропонуємо студентам електронний комплекс дидактичного забезпечення для організації самостійної роботи студентів, який розміщуємо в доступному для студента інформаційному середовищі. В комплексі представлені: навчальна та робоча програми із навчальної дисципліни, що сприятиме орієнтуванню студента у змісті навчального матеріалу, складанню ним індивідуального навчального плану; програма самостійної роботи з дисципліни з визначенням змісту і об'єму позааудиторної роботи, опорних знань, на яких базується вивчення нового матеріалу, знань і навичок, якими необхідно оволодіти, вид навчального завдання, література та форми контролю; перелік тем самостійної роботи; критерії оцінювання знань студентів; методичні вказівки та рекомендації щодо самостійного вивчення окремих тем (питань) дисципліни; контрольні завдання, комп'ютерні тести для самоперевірки та контролю самостійної роботи; питання та тести до заліку, екзамену, електронні довідники.

Важлива складова комплексу – лекції із методичними рекомендаціями до організації керівництва самостійною роботою студентів, узагальнюючі схеми, які сприяють кращому запам'ятовуванню і впорядкуванню інформації, алгоритми, завдання; інструкції до підготовки семінарських занять, інструкції до виконання практичних та лабораторних робіт, довідкові допоміжні матеріали, словники, посилання на додаткову літературу чи інші джерела інформації, відеолекції, відеопосібники, робочий зошит (звіт) з виконання самостійної роботи.

Електронний робочий зошит складається з: теми, мети, літератури, питань для самостійного вивчення та конкретних завдань, які потрібно виконати, переліку контрольних питань для самоперевірки. Студенти заносять в нього результати і натиснувши кнопку «надіслати на перевірку», відправляють виконане завдання на електронну адресу викладача, чим забезпечується зворотній зв'язок. Основними перевагами роботи студентів з використанням робочих зошитів на наш погляд, є можливість самовираження та самореалізації студентів в процесі навчання; накопичення студентами практичного досвіду самостійної діяльності; значне спрощення системи управління процесом навчання; вдосконалення орієнтованої функції за рахунок малюнків, схем, опорних сигналів та інших показників у зошиті.

Велику увагу під час організації самостійної роботи студентів приділяємо електронним демонстраційним матеріалам : презентаціям, схемам, відео- й аудіозаписам, відеопосібникам, наочним довідникам, до створення яких часто залучаємо і студентів.

У наш час відеолекції є одними із найпопулярніших носіїв наукових знань, засобом їх передачі, розповсюдження, обговорення, поширення між професійною спільнотою викладачів та тих, хто навчається . Щоб краще розуміти і сприймати навчальний матеріал , крім вербальної передачі інформації , паралельно демонструється його візуальна складова за допомогою схем, таблиць, ілюстрацій. На зображення дидактичного матеріалу накладається голосовий супровід викладача. Це сприяє багатоканальності передачі та сприйняття матеріалу. Студенти мають можливість безліч разів переглядати певну частину теми для кращого розуміння, повторення чи закріплення. Для засвоєння навчального матеріалу студентам пропонуємо уважно ознайомитись зі змістом лекції, виділити незрозумілі поняття, положення, які потребують додаткового пояснення, розгляду на консультації; охарактеризувати, пояснити, порівняти підходи різних авторів, розкрити специфіку, обґрунтувати роль і значення, запропонувати власний варіант, скласти узагальнюючу таблицю, навести приклади, узагальнити і т.п. Таке забезпечення дистанційної взаємодії зі студентом завдяки порадам-рекомендаціям щодо керівництва самостійною роботою студента сприятиме як успішному засвоєнню навчального матеріалу, так і формуванню і удосконаленню умінь самостійно здобувати знання - операційного компоненту самостійної роботи студента

Відеопосібники охоплюють весь матеріал програми та містять короткі (по 5-10 хв.) відеосюжети з екскурсіями на сільськогосподарські підприємства, інтерв'ю з людьми, які досягли успіху в професії, методичні вказівки. Навчальний матеріал максимально наближений до усвідомлення студентами виробничих умов майбутньої професії. Відеопосібник дає змогу студентам здійснювати віртуальні екскурсії на сучасні сільськогосподарські підприємства. Студенти навіть уявляють себе в майбутньому на таких підприємствах, мріють оволодіти професією, що значно підвищує мотивацію навчання. Для виконання завдань самостійної роботи студентам пропонується скласти текст для

озвучення відеофрагменту, технологічну схему виробництва, за малюнками вказати етапи, технологічні операції тощо.

Самостійна робота студентів без відповідної звітності та при відсутності контролю за її виконанням втрачає значення. Під час обліку і контролю самостійної роботи студентів, головними вимогами, на наш погляд, повинні бути систематичність, масовість і гласність. Контроль самостійної роботи стимулює мотиваційну основу діяльності, сприяє підвищенню рівня знань і навчальних умінь студентів, забезпеченню їх навчальною інформацією різних типів та дидактичними матеріалами, наданню оперативної консультативної допомоги. Результативність самостійної роботи студентів багато в чому визначається наявністю активних методів її контролю. З метою забезпечення зворотного зв'язку, перевірки засвоєння змісту навчального матеріалу, сформованості практичних умінь і навичок в комплексі навчально-методичного забезпечення передбачені питання для контролю та самоконтролю у вигляді тестів, запитань, практичних завдань. Тестові завдання можуть бути різними за видами: завдання закритої форми: із вибором однієї правильної відповіді або декількох правильних відповідей з запропонованих; на встановлення послідовності, або відповідності, завдання відкритої форми: із короткою числовою або текстовою відповіддю.

Для дистанційного спілкування зі студентом в процесі його самостійної роботи, надання при потребі консультації, допомоги, відслідковування особливостей роботи студента потрібна спеціальна підготовка викладача, сформованість у нього інформаційно-комунікаційних компетентностей.

Список використаних джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
2. Інноваційний потенціал вищої освіти колективна монографія / Н.А.Глузман, Л.В. Коваль, М.М. Марусинець, Л.Є.Петухова (за заг.ред. Л.В.Коваль). Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. 503 с.
3. Підкасистий І.Ф. Педагогічні технології: навч. посібн. / І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов; (за заг.ред. І.Ф. Прокопенко). Х.: Колегіум, 2006. 224 с.

Литвинова Оксана Василівна

спеціаліст вищої категорії, голова циклової комісії суспільно-гуманітарних дисциплін, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, oxana.litwi@yandex.ua

ОСВІТНІЙ ВЕБ-САЙТ ВИКЛАДАЧА «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА» ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ КОЛЕДЖІ

Освітній веб-сайт є оптимальною формою організації ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін українська мова та література в коледжі, складові елементи сайту органічно вписуються в освітній процес денної форми

навчання, під час канікул, для організації самостійної роботи студентів, для виконання та перевірки домашніх завдань тощо, оскільки сам процес навчання при такій формі уможлиблює додаткове закріплення навичок, пошуку інформації за допомогою електронних та Інтернет-ресурсів, навичок, які б допомагали студентам швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно засвоювати певні обсяги інформації та аналізувати їх, використовувати набуті навички у подальшій професійній діяльності.

Освітній веб-сайт – це комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених у віртуальному навчальному середовищі для організації освітнього процесу на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Основними елементами сайту є комплекс електронних навчально-методичних матеріалів і система освітніх послуг, доступних будь-якому студентові з Інтернету [1].

Створення освітніх веб-сайтів викладачів є дієвим механізмом для забезпечення можливостей дистанційного навчання як однієї з форм організації ресурсно-орієнтованого навчання в коледжі. Ми погоджуємося з Н. Кононец, яка зазначає, що елементи дистанційного навчання органічно вписуються у навчальний процес на стаціонарі, на заочному відділенні, під час канікул, для організації самостійної роботи студентів, для виконання та перевірки домашніх завдань тощо, оскільки сам процес навчання при такій формі уможлиблює додаткове закріплення навичок використання інформаційно-комунікаційних технологій, пошуку інформації за допомогою інтернет-ресурсів, навичок, які б допомагали студентам швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно засвоювати певні обсяги інформації та аналізувати їх, використовувати набуті навички у подальшій професійній діяльності [2; 3].

Тож для реалізації цих завдань ми створили освітній веб-сайт для вивчення дисциплін «Українська мова» та «Українська література» (автор Литвинова Оксана Василівна, спеціаліст вищої категорії, голова циклової комісії суспільно-гуманітарних дисциплін Коледжу управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії).

Пропонуємо рекомендації щодо використання освітнього веб-сайту викладача «Українська мова та література».

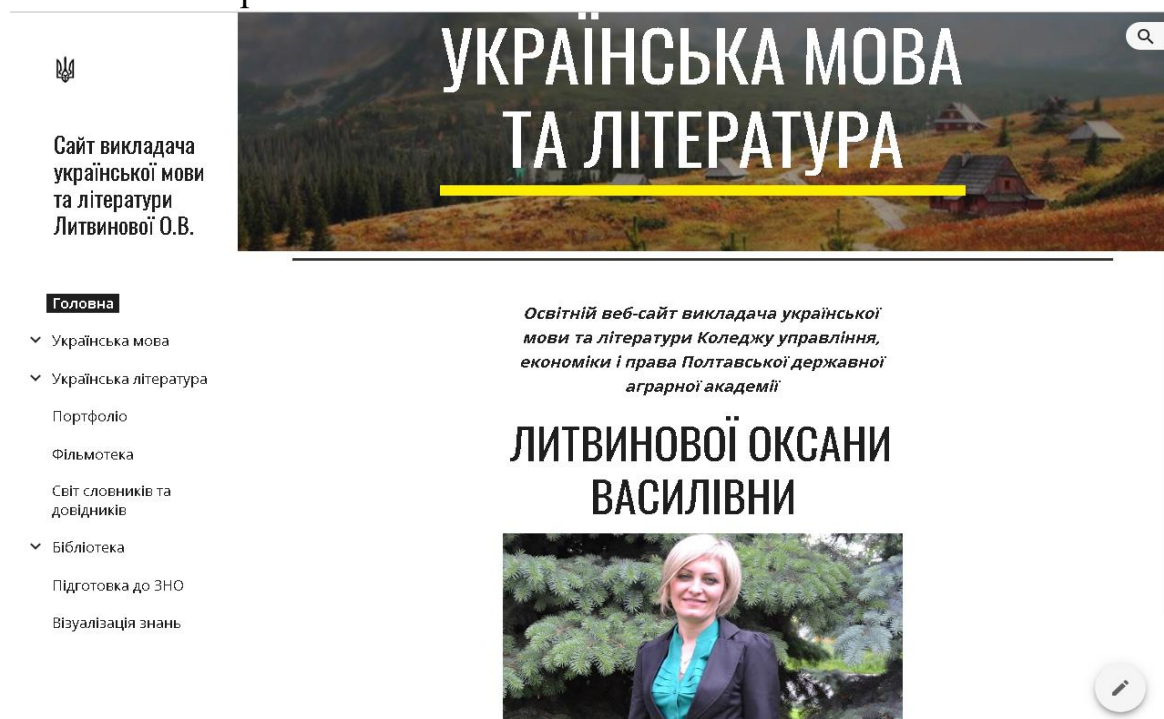
Адреса в Інтернеті: <https://sites.google.com/view/litvinova-ukr/>

Створений веб-сайт для вивчення дисциплін «Українська мова» та «Українська література» поєднує у собі усі характеристики та принципи створення дистанційних курсів і є сучасним електронним дидактичним ресурсом для вивчення дисципліни, яка викладається в колежах України на спеціальностях широкого спектру.

Освітній веб-сайт для вивчення дисциплін «Українська мова» та «Українська література» створено за допомогою платформи <https://sites.google.com>, яка уможлиблює створення сайтів просто (не потребує спеціальних умінь та знання мов програмування), швидко і, головне, безкоштовно. Для доступу до веб-сайту студентам достатньо мати аккаунт в Google та надіслати запит власнику сайту на відкриття доступу до нього [3].

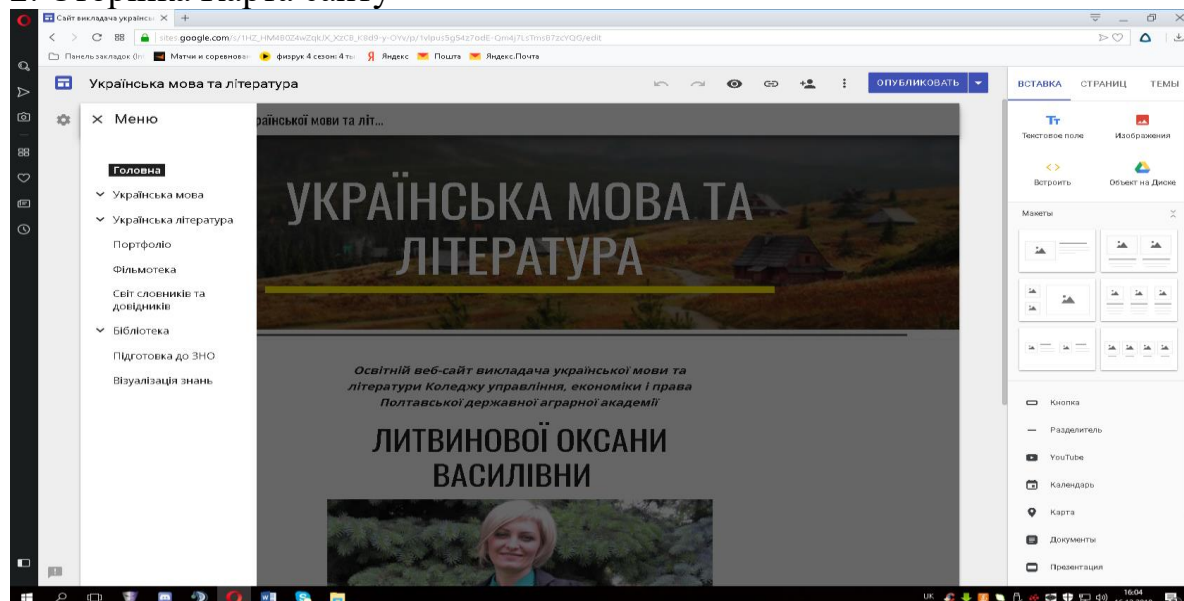
Освітній веб-сайт для вивчення дисциплін «Українська мова» та «Українська література» містить наступні сторінки:

1. Головна сторінка

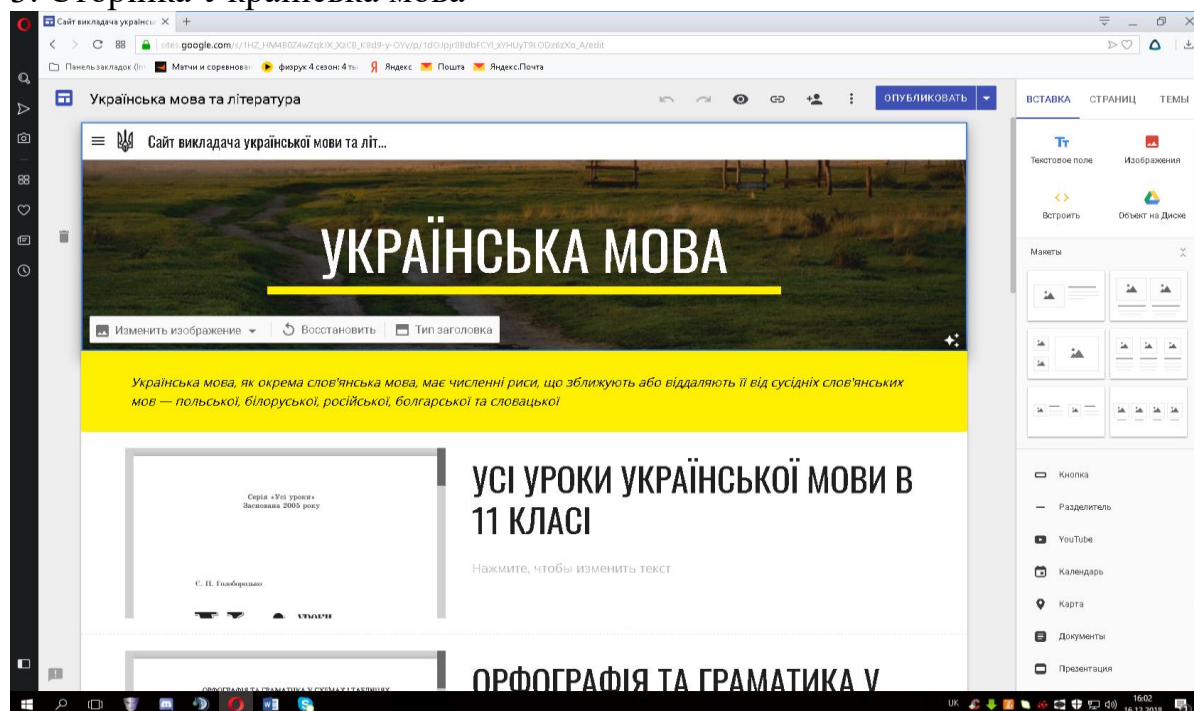

На головній сторінці зліва розміщено панель Навігація, яка уможливорює перегляд сторінок сайту. Зазначимо, що не всі сторінки сайту відображаються на цій панелі. Для перегляду усіх сторінок веб-сайту потрібно відкрити Карта сайту. Саме Карта сайту відкриває доступ до усіх тем, необхідних для вивчення дисциплін, а також до актуальної інформації, яку доцільно використовувати у процесі вивчення дисциплін. Веб-сайт є відкритим ресурсом для постійного поповнення та оновлення з будь-якої точки світу. Права на редагування та наповнення має викладач О.В. Литвинова.

2. Сторінка Карта сайту

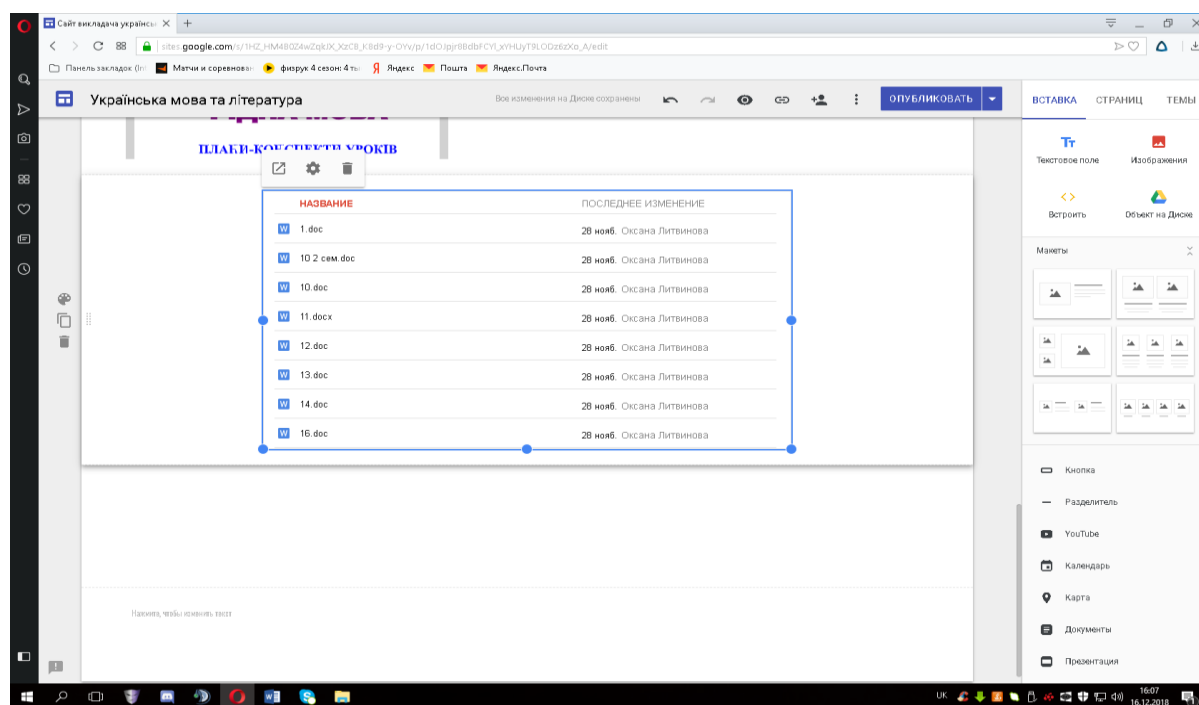

3. Сторінка Українська мова

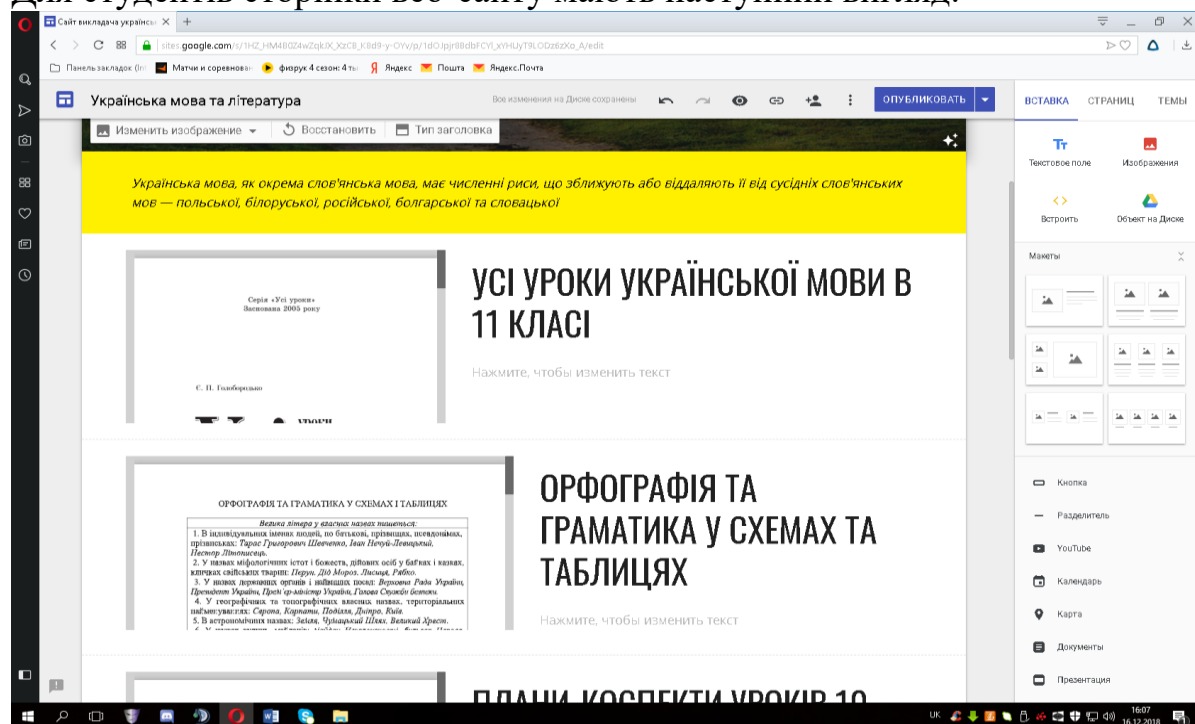
Режим редагування сторінки

У режимі редагування можна завантажувати файли, додавати посилання, додавати з Диска Google, переміщувати файли, видаляти їх. Зазначимо, що ці операції можуть здійснювати лише адміністратори курсу. Студенти можуть лише переглядати та викачувати файли.

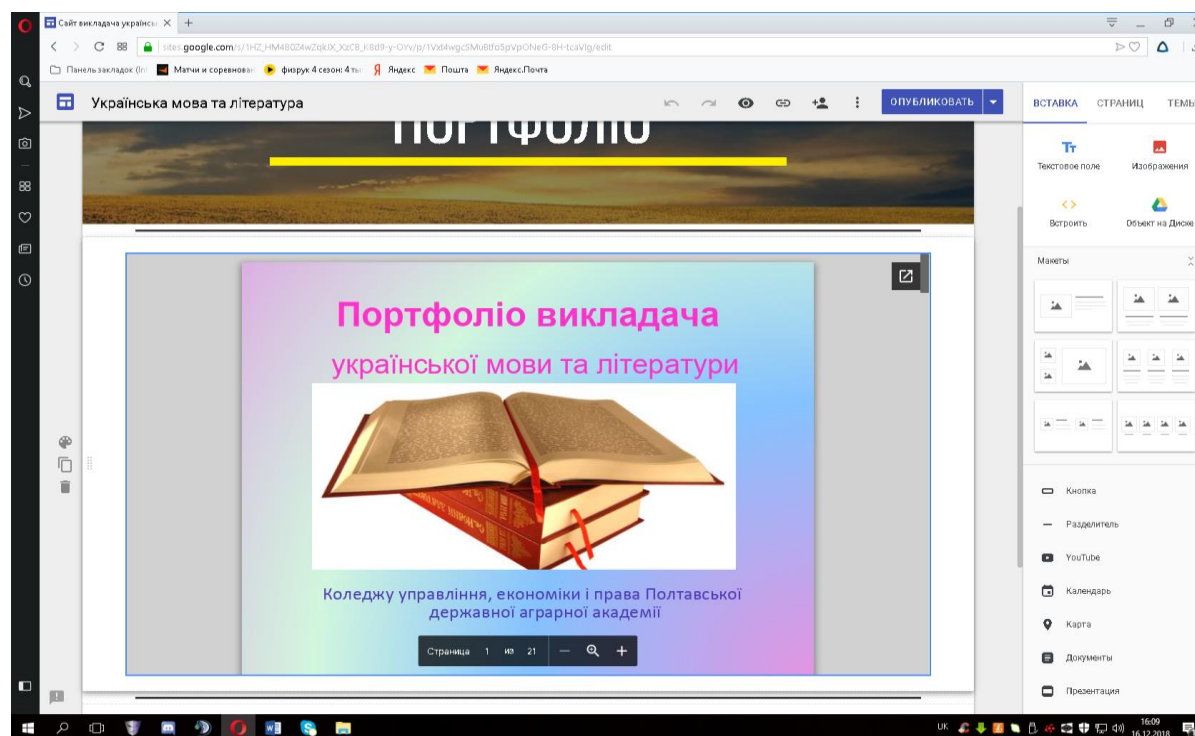
Можливості формування контенту сайту

Для студентів сторінки веб-сайту мають наступний вигляд:

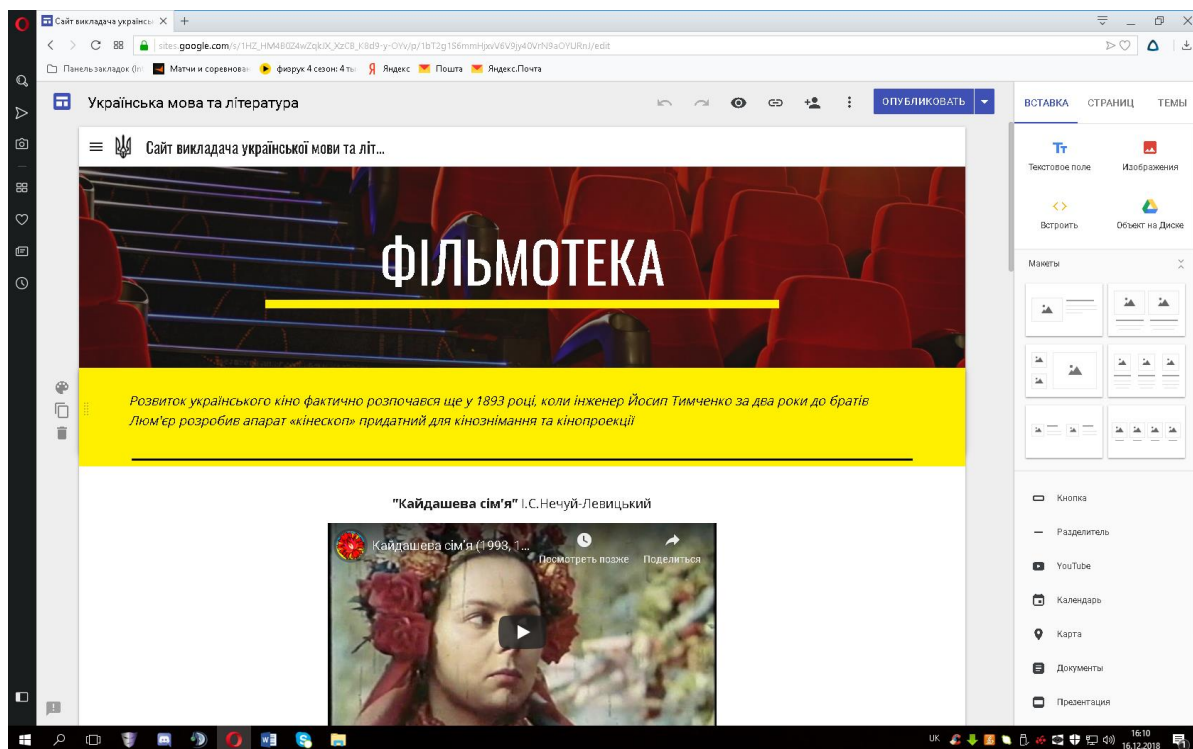

Фрагмент сторінки для студентів

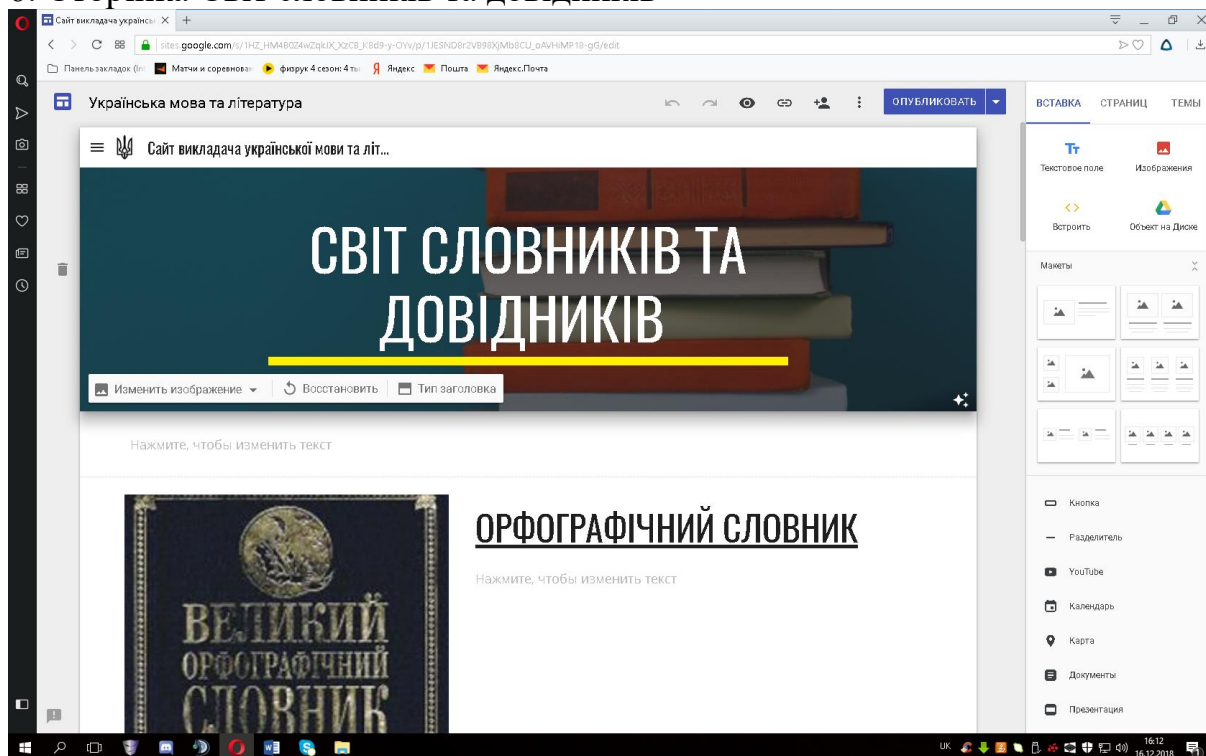
4. Сторінка Портфоліо викладача

5. Сторінка Фільмотека

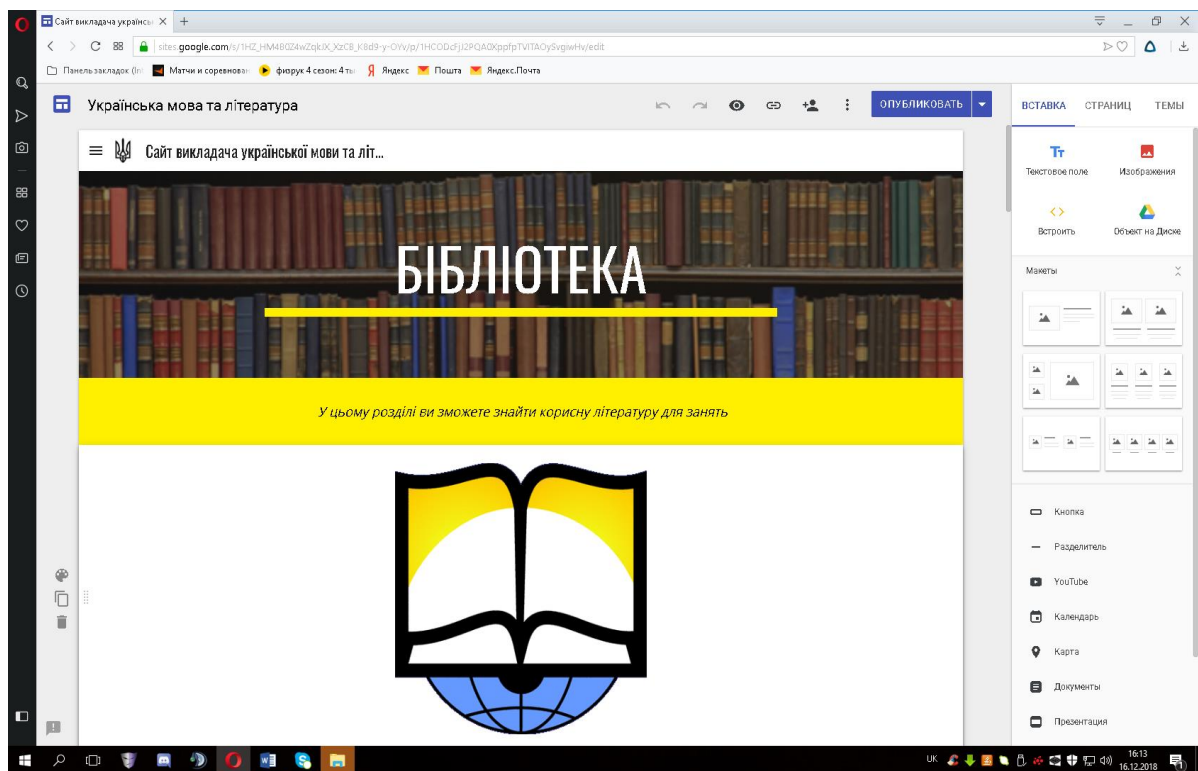

6. Сторінка Світ словників та довідників

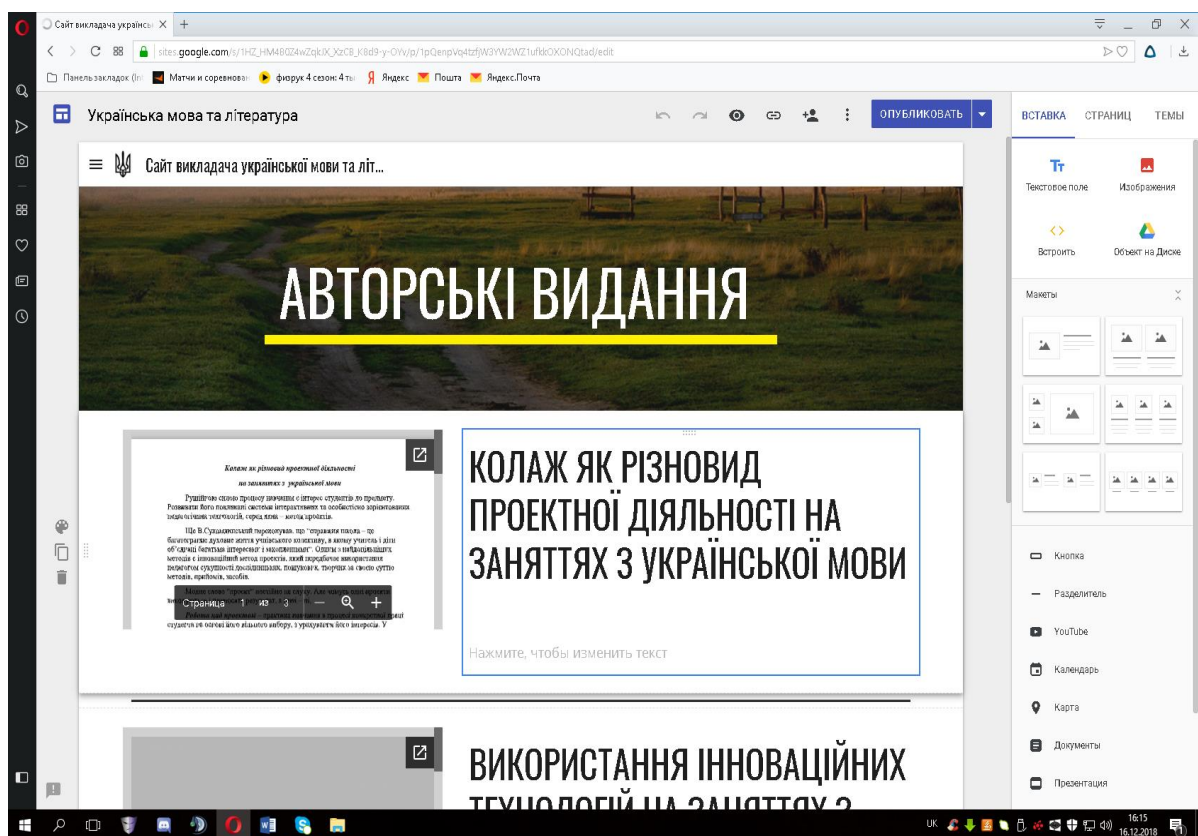

7. Сторінка Бібліотека

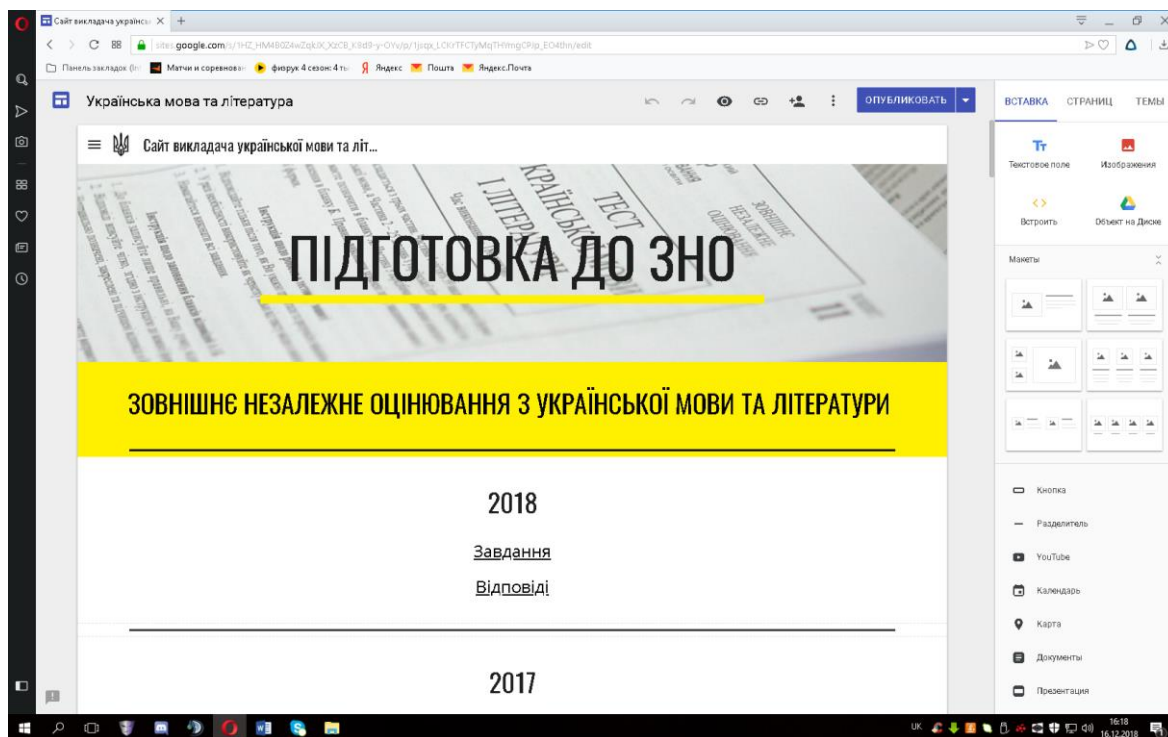
На цій сторінці можна знайти корисну літературу для занять

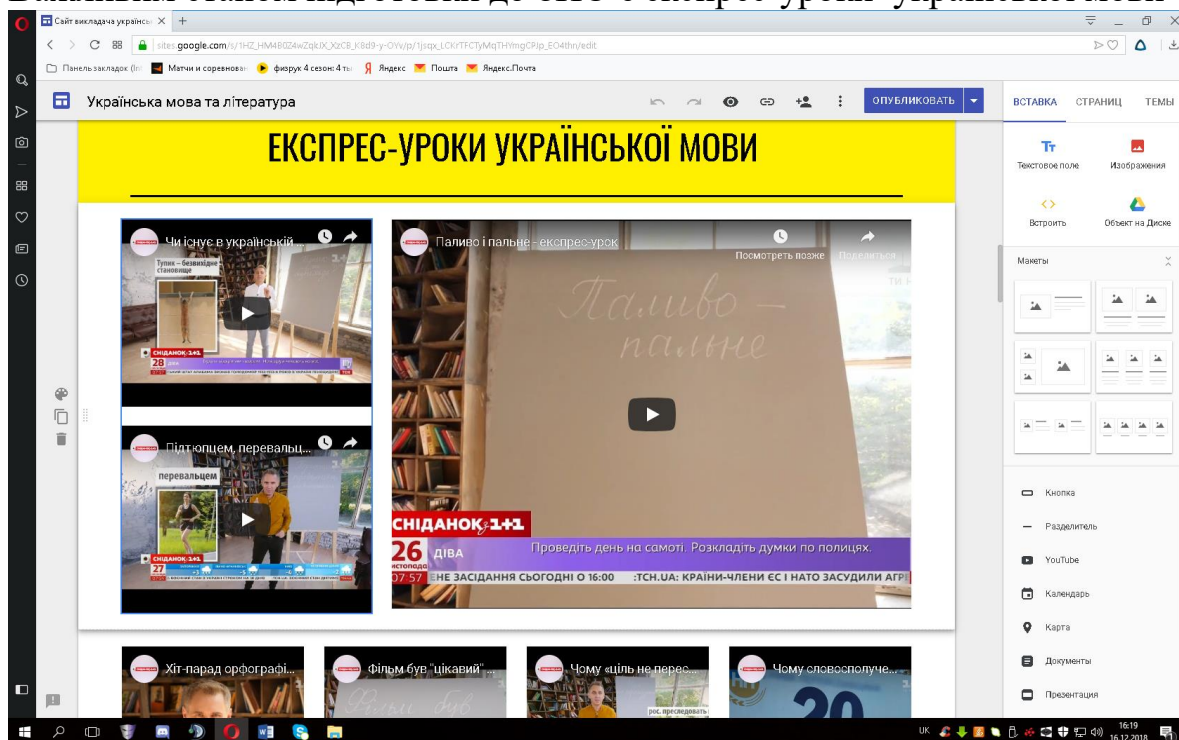
8. Сторінка Авторські видання

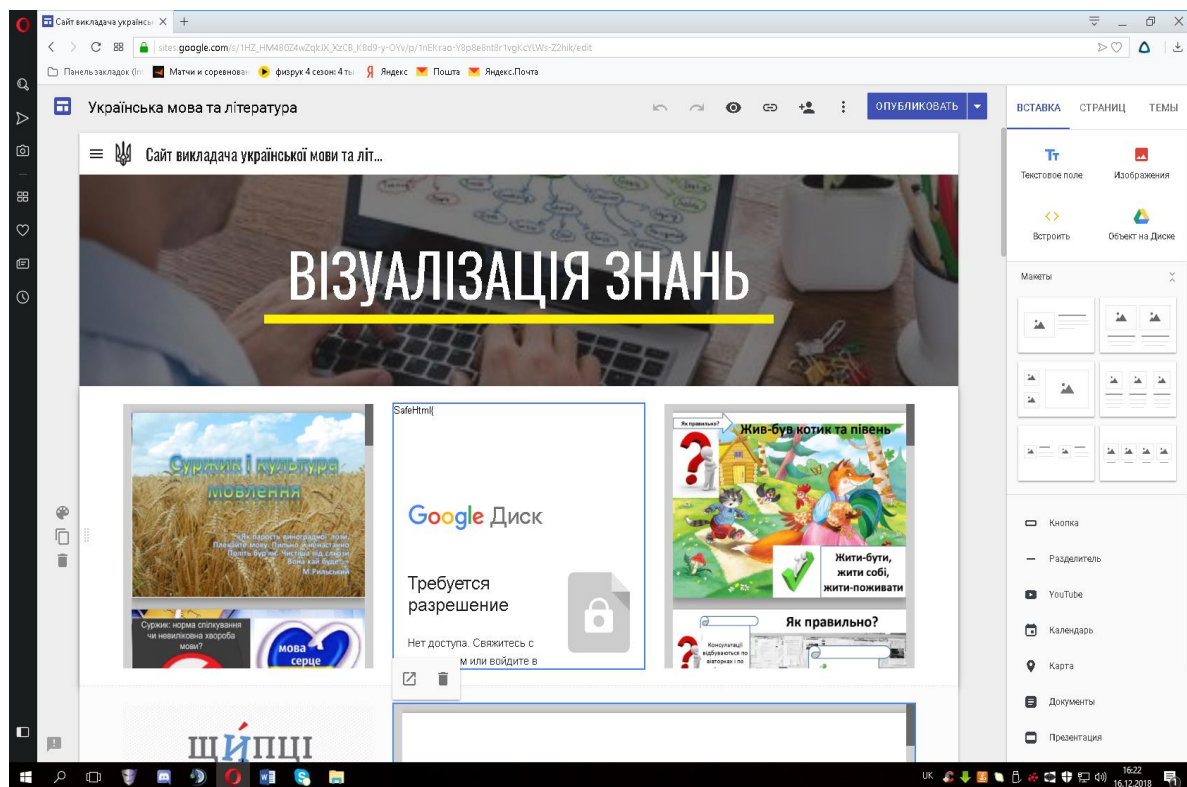
9. Сторінка Підготовка до ЗНО

Важливим етапом підготовки до ЗНО є експрес-уроки української мови

10. Сторінка Візуалізація знань

Список використаних джерел

1. Кононець Н. В. (2016). *Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів*. (Дис. доктора пед. наук). Полтава. 473 с.
2. Кононець Н. В. (2013). Дистанційне навчання як форма ресурсно-орієнтованого навчання студентів заочного відділення. *Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний ун-т імені Григорія Сковороди"*. Додаток 1 до Вип.29. Том II : Тематичний випуск "Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання". К. : Гнозис. С. 365–372.
3. Кононець Н. В. (2015). Створення дистанційних курсів для ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу в коледжі. *Неперервна освіта в педагогічних ВНЗ: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнар. Інтернет-конференції*, (Умань, 24 квітня 2015 р.). Взято з: https://sno.udpu.org.ua/forum/viewthread.php?thread_id=216

Щербань Іванна Василівна

викладач, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, ivankalus7443@gmail.com

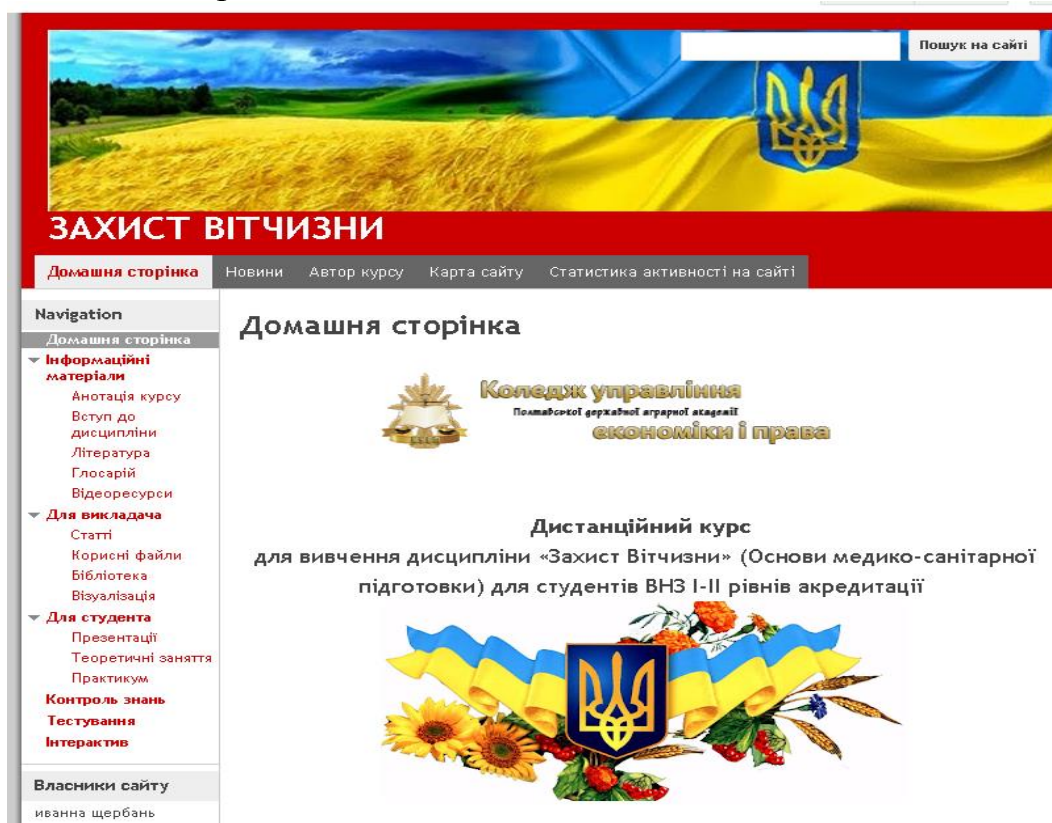
ДИСТАНЦІЙНИЙ КУРС ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ. (ОСНОВИ МЕДИКО-САНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ)»

На сьогоднішній день завдяки Інтернету та наявним різним дистанційним платформам підтримки освітнього процесу, навчання стає доступним, зручним,

інтерактивним, зростає значення самостійної роботи студентів, відкриваються можливості організації дистанційного навчання. Інтернет не замінює існуючий процес навчання у коледжі, а доповнює, технічно підтримує і стає одним із засобів та потужним джерелом навчальної інформації. О. Муковіз визначає дистанційне навчання як різновид відкритого навчання з використанням комп'ютерних та телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання, і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі, більшість з яких підготували викладачі [3]. Нині для забезпечення дистанційного навчання в Коледжі управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії викладачами розробляються та використовуються дистанційні курси – спеціально підготовлені платформи на базі <https://sites.google.com/>.

Для створення дистанційних курсів, як зазначає Н. Кононець, викладачеві достатньо мати аккаунт в Google, що уможливить використання різноманітних сервісів Google, а саме <https://sites.google.com/>. Щоб створити дистанційний курс, слід зайти на сервіс GoogleSites і натиснути кнопку *Створити*. Наступними кроками є вибір шаблону сайту, назви сайту, теми (за бажанням розробника) та введення коду. Після цього достатньо натиснути кнопку *Створити* і дистанційний курс буде створено. Залишиться лише наповнити його навчально-методичними матеріалами [1; 2]. Скориставшись рекомендаціями Н. Кононець ми створили власний дистанційний курс для вивчення дисципліни «Захист вітчизни. (Основи медико-санітарної підготовки)»: <https://sites.google.com/site/protectionofukraine/home>. Дистанційний курс містить наступні сторінки та можливості:

1. Головна сторінка

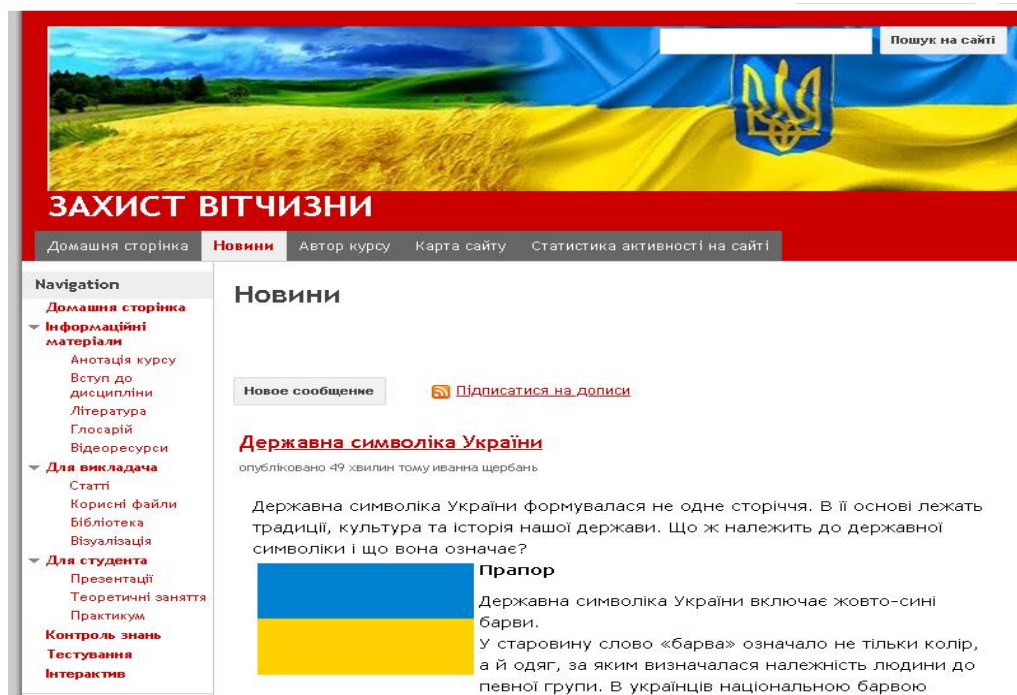

На головній сторінці зліва та зверху розміщено панель Навігація, яка уможливорює перегляд сторінок ДК.

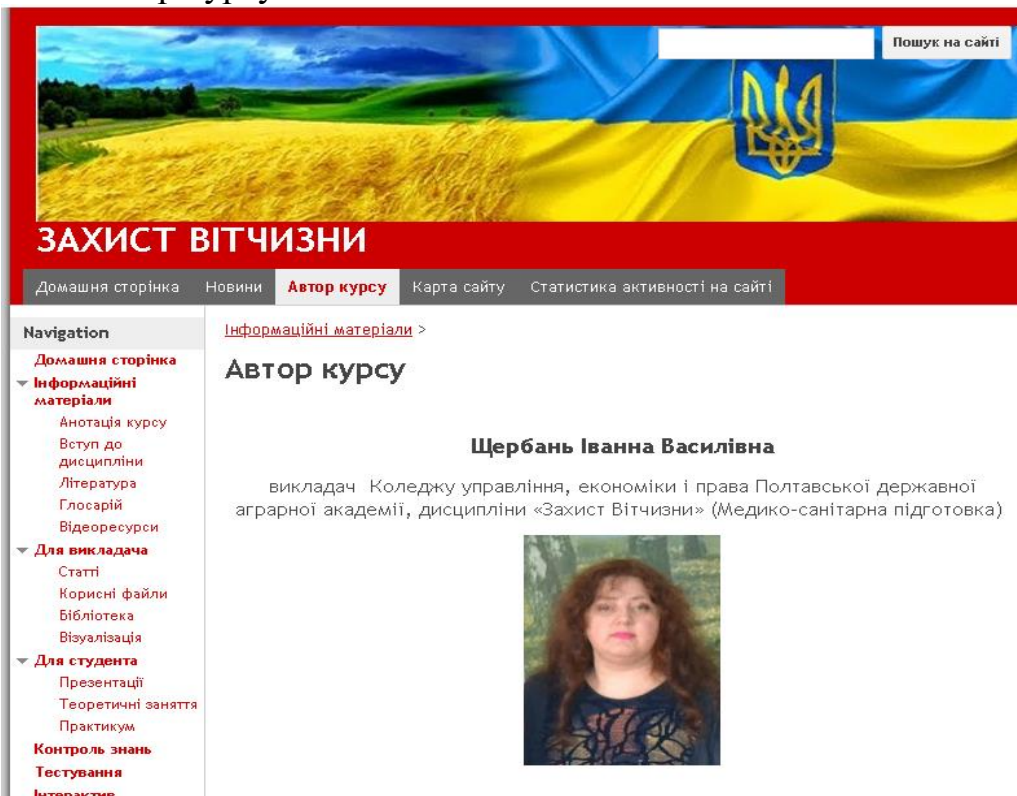
Карта сайту відкриває доступ до усіх тем, необхідних для вивчення дисципліни, а також до актуальної інформації, яку доцільно використовувати у процесі вивчення дисципліни.

Сторінки горизонтальної навігаційної панелі:

Сторінка Новини:

Сторінка Автор курсу

Сторінка Карта сайту

Navigation

Домашня сторінка

▼ Інформаційні матеріали

Анотація курсу

Вступ до дисципліни

Література

Глосарій

Відеоресурси

▼ Для викладача

Статті

Корисні файли

Бібліотека

Візуалізація

▼ Для студента

Презентації

Теоретичні заняття

Практикум

Контроль знань

Тестування

Інтерактив

Власники сайту

иванна щербань

Карта сайту

Видалити всі Керування сторінками

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ

Для викладача

Бібліотека

Візуалізація

Корисні файли

Статті

Для студента

Контроль знань

Тестування

Практикум

Як викачати робочий зошит...

Презентації

Теоретичні заняття

Домашня сторінка

Інтерактив

Інтерактив

Інформаційні матеріали

Автор курсу

Анотація курсу

Відеоресурси

Вступ до дисципліни

Глосарій

Література

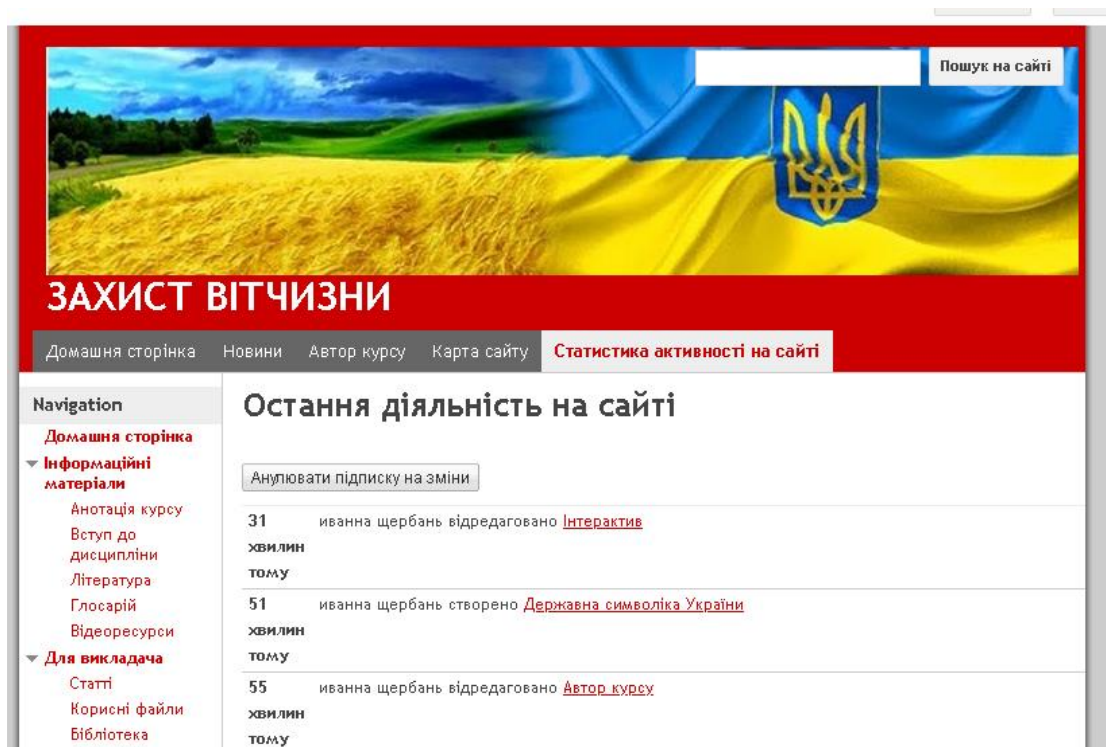
Новини

Державна символіка України

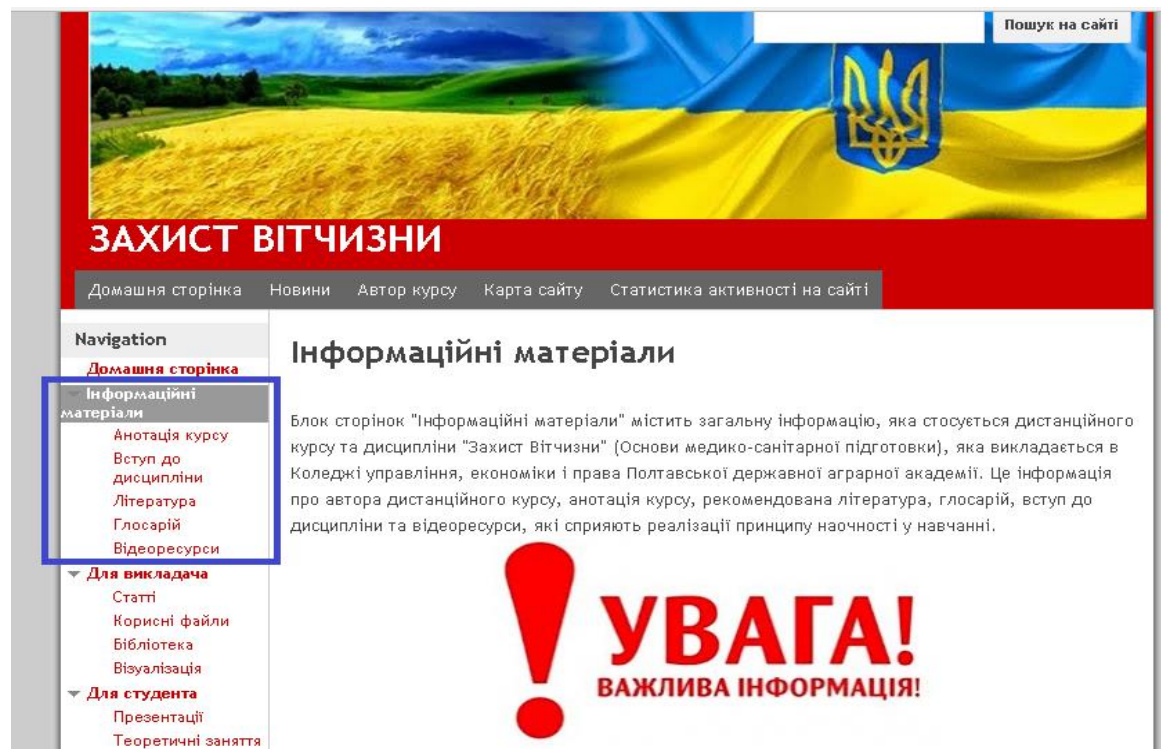
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

ПРИЧИНИ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Сторінка Статистика активності на сайті

Сторінки горизонтальної навігаційної панелі:
БЛОК СТОРІНОК «ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ»

Сторінка Анотація курсу

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ

[Домашня сторінка](#)
[Новини](#)
[Автор курсу](#)
[Карта сайту](#)
[Статистика активності на сайті](#)

Navigation

- Домашня сторінка
- Інформаційні матеріали
 - Анотація курсу
 - Вступ до дисципліни
- Література
 - Глосарій
 - Відеоресурси
- Для викладача
 - Статті
 - Корисні файли
 - Бібліотека
 - Візуалізація
- Для студента
 - Презентації
 - Теоретичні заняття
 - Практикум
- Контроль знань
- Тестування
- Інтерактив

[Інформаційні матеріали >](#)

Література

Основна література (розділ МСП)

1. А.А. Гудима, К.О. Пашко, І.М. Герасимів, М.М. Фука Підручник для учнів 11 класу.- Тернопіль Астон, 2011
2. Захист Вітчизни: підручник для 10 класу/ за загальною редакцією Бахтіна А.М. - Київ: Видавництво Ліра-К, 2012
3. Є.О. Цуканова, В.Н. Мелецький, О.В. Волошенко Захист Вітчизни. Курс навчання дівчат
4. Цуканова Є.О. Захист Вітчизни, курс навчання дівчат. 10-11 клас. Робочий зошит із тестовими завданнями. - Х.: Вид-во «Ранок», 2011
5. Бутилін Ю., Бутилін В., Бутилін Д. Це ви можете без лікаря: Навчальний посібник з медико-санітарної підготовки. 10-11 клас. - К.: Скарби, 2003
6. Коденко Я.В. Основи медичних знань. - К.: Арт-Освіта, 2004
7. Фука М.М. Основи медико-санітарної підготовки. Посібник для вчителя 10 клас.- Тернопіль: Видавництво Астон, 2006 р
8. Чуприна О.В., Гишак Т.В., Долинна О.В. основи медичних знань: долі карська допомога та медико-санітарна підготовка. Навчальний посібник. Видавець Полівода А.В., 2006

Сторінка Глосарій

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ

[Домашня сторінка](#)
[Новини](#)
[Автор курсу](#)
[Карта сайту](#)
[Статистика активності на сайті](#)

Navigation

- Домашня сторінка
- Інформаційні матеріали
 - Анотація курсу
 - Вступ до дисципліни
 - Література
- Глосарій
 - Відеоресурси
- Для викладача
 - Статті
 - Корисні файли
 - Бібліотека
 - Візуалізація
- Для студента
 - Презентації
 - Теоретичні заняття
 - Практикум
- Контроль знань
- Тестування
- Інтерактив

[Інформаційні матеріали >](#)

Глосарій

А

Агонія — останні прояви життєвих функцій організму перед смертю; передсмертні муки; конання.

Азимут — тут: кут, який утворюється заданим напрямом руху й напрямом на північ.

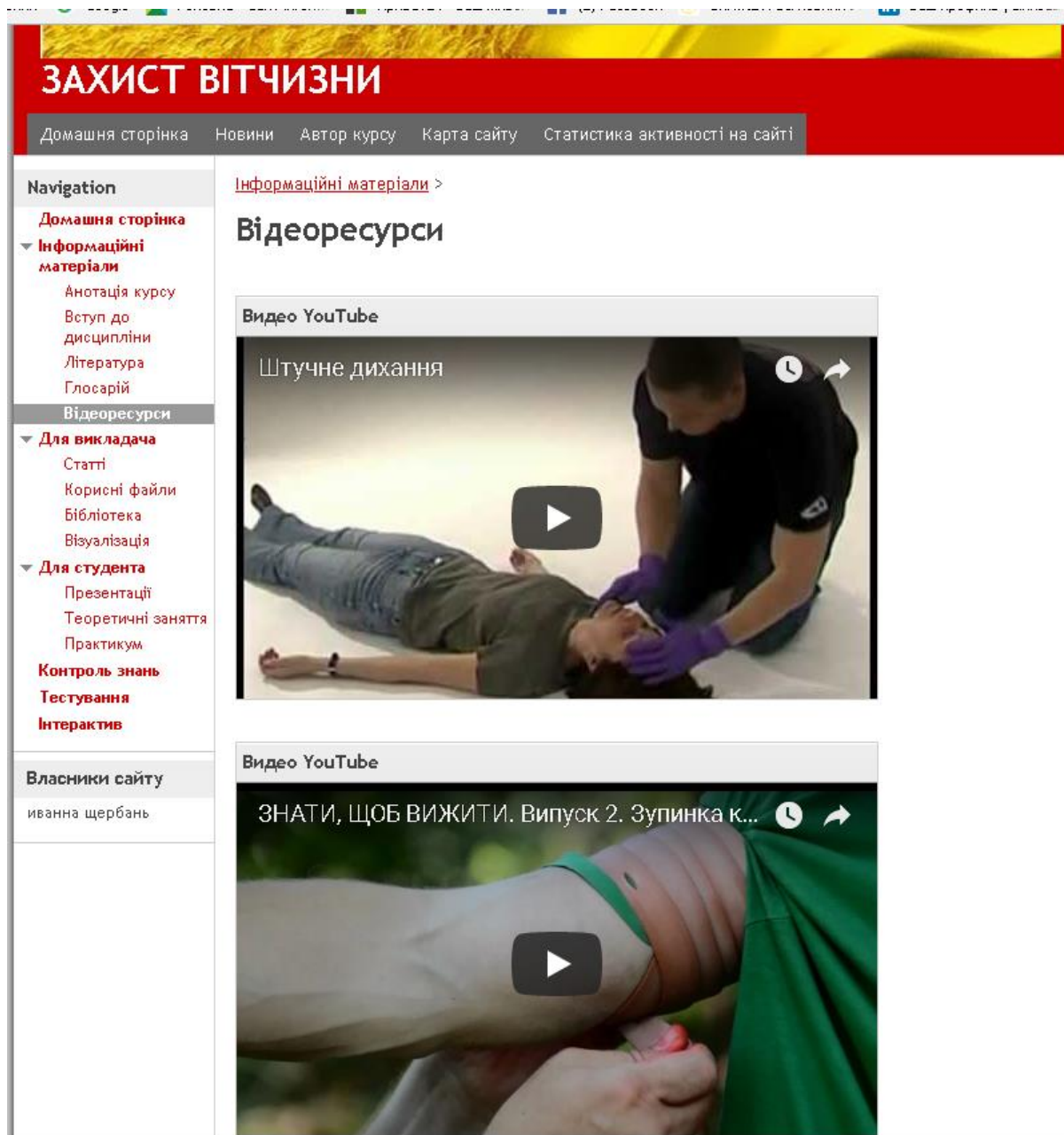
Алергія — підвищена або спотворена чутливість організму до дії якої-небудь речовини. **Альтернативна, (невійськова) служба** — державна служба громадян, які підлягають призову на строкову військову службу, але особисто заявили про неможливість проходження як такої, що суперечить їхнім релігійним переконанням.

Ангіна — гостре запалення слизової оболонки зів'яз, зокрема мигдаликів глотки.

Анорексія — відсутність або втрата апетиту; свідоме небажання їсти.

Антидот — лікарський препарат, який застосовується для знезараження отрути, що потрапила в організм; протитрута.

Сторінка Відеоресурси

БЛОК СТОРІНОК «ДЛЯ ВИКЛАДАЧА»

Пошук на сайті

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ

Домашня сторінка
Новини
Автор курсу
Карта сайту
Статистика активності на сайті

Navigation

Домашня сторінка

Інформаційні матеріали

- Анотація курсу
- Вступ до дисципліни
- Література
- Глосарій
- Відеоресурси

Для викладача

- Статті
- Корисні файли
- Бібліотека
- Візуалізація

Для студента

- Презентації
- Теоретичні заняття
- Практикум

Контроль знань

Тестування

Інтерактив

Власники сайту

иванна щербань

Для викладача

Основна задача вищої освіти полягає у формуванні творчої особи фахівця, здібного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності. Рішення цієї задачі навряд чи можливе тільки шляхом передачі знань в готовому вигляді від викладача до студента. Необхідно перевести студента з пасивного споживача знань в активного їх творця, що уміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її рішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність. Реформа вищої освіти, що відбувається в даний час в Україні, пов'язана за своєю суттю з переходом від парадигми навчання до парадигми освіти упродовж усього життя. У цьому плані слід визнати, що самостійна робота студентів є не просто важливою формою освітнього процесу, а повинна стати його основою. Тож сторінки цього блоку створені викладачеві на допомогу у вирішенні цих завдань.

Підсторінки (4): [Бібліотека](#) [Візуалізація](#) [Корисні файли](#) [Статті](#)

Сторінка Статті

Домашня сторінка
Новини
Автор курсу
Карта сайту
Статистика активності на сайті

Navigation

Домашня сторінка

Інформаційні матеріали

- Анотація курсу
- Вступ до дисципліни
- Література
- Глосарій
- Відеоресурси

Для викладача

- Статті**
- Корисні файли
- Бібліотека
- Візуалізація

Для студента

- Презентації
- Теоретичні заняття
- Практикум

Контроль знань

Тестування

Інтерактив

Власники сайту

иванна щербань

[Для викладача >](#)

Статті

[+ Додати файл](#)
[Переместить](#)

[+ Додати посилання](#)
[Удалить](#)

[Додати файл з Google Диска](#)
[Подписаться на оповещения об изменениях](#)

☐	W	<p>Звіт екскурсія Полтавське вище військове командне училище зв'язку імені Маршала Радянського Союзу К. С. Москаленка.doc</p> <p>Перегляд Завантажити</p>	812K Б	версі я 1	21 лют. 2018 р., 13:	иванна щербань
☐	W	<p>Зустрілись викладач та учень в АТО.doc</p> <p>Перегляд Завантажити</p>	215K Б	версі я 1	13 лют. 2018 р., 15:	иванна щербань
☐	W	<p>Інструкція з охорони праці Захист Вітчизни тип.docx</p> <p>Перегляд Завантажити</p>	12KB	версі я 1	23 лют. 2018 р., 12:	иванна щербань
☐	W	<p>Методичні рекомендації національно- патріотичне виховання.docx</p> <p>Перегляд Завантажити</p>	23KB	версі я 1	23 лют. 2018 р., 12:	иванна щербань

Сторінка Корисні файли

Домашня сторінка

Новини

Автор курсу

Карта сайту

Статистика активності на сайті

Navigation

Домашня сторінка

Інформаційні матеріали

Анотація курсу

Вступ до дисципліни

Література

Глосарій

Відеоресурси

Для викладача

Статті

Корисні файли

Бібліотека

Візуалізація

Для студента

Презентації

Теоретичні заняття

Практикум

Контроль знань

Тестування

Інтерактив

Для викладача >

Корисні файли

Додати файл

Додати посилання

Додати файл з Google Диска

Переместити

Удалити

Підписатися на оповещения об изменениях

☐	 робоча програма захист вітчизни.doc	112КБ	версії 1	13 лют. 2018 р., 15:00	иванна щербань
	Перегляд Завантажити				
☐	 Тема підсумк заняття 3.doc	42КБ	версії 1	13 лют. 2018 р., 15:00	иванна щербань
	Перегляд Завантажити				
☐	 Тема підсумк заняття.doc	45КБ	версії 1	13 лют. 2018 р., 15:00	иванна щербань
	Перегляд Завантажити				

Сторінка Бібліотека

Домашня сторінка

Новини

Автор курсу

Карта сайту

Статистика активності на сайті

Navigation

Домашня сторінка

Інформаційні матеріали

Анотація курсу

Вступ до дисципліни

Література

Глосарій

Відеоресурси

Для викладача

Статті

Корисні файли

Бібліотека

Візуалізація

Для студента

Презентації

Теоретичні заняття

Практикум

Контроль знань

Тестування

Інтерактив

Власники сайту

иванна щербань

Для викладача >

Бібліотека

Додати файл

Додати посилання

Додати файл з Google Диска

Переместити

Удалити

Підписатися на оповещения об изменениях

☐	 Захист Вітчизни 10-11 класс.pdf	Захист Вітчизни: Підруч. для 10-11 кл. загальноосвіт. навч. закладів/М. М. Бака, Ю. О. Квашньов, А. О. Литвиненко, [С. І. Операйло; Заред. Ю. О. Квашньова та А. О. Литвиненка. — К.: Вежа, 2006. — 448 с.	9701 КБ	версії 1	23 лют. 2018 р., 10:00	иванна щербань
	Перегляд Завантажити					
☐	 Захист Вітчизни.pdf	Організація навчально-виховного процесу з предмета «Захист Вітчизни» у 2017/18 навчальному році : інструктивно-методичний лист /	1145 КБ	версії 1	23 лют. 2018 р., 10:00	иванна щербань
	Перегляд Завантажити					

Сторінка Візуалізація

Navigation

- Домашня сторінка
- Інформаційні матеріали
 - Анотація курсу
 - Вступ до дисципліни
 - Література
 - Глосарій
 - Відеоресурси
- Для викладача
 - Статті
 - Корисні файли
 - Бібліотека
- Візуалізація
- Для студента
 - Презентації
 - Теоретичні заняття
 - Практикум
- Контроль знань
- Тестування
- Інтерактив

Власники сайту

иванна щербань

Для викладача >

Візуалізація

БЛОК СТОРІНОК «ДЛЯ СТУДЕНТА»

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ

Домашня сторінка Новини Автор курсу Карта сайту Статистика активності на сайті

Navigation

- Домашня сторінка
- Інформаційні матеріали
 - Анотація курсу
 - Вступ до дисципліни
 - Література
 - Глосарій
 - Відеоресурси
- Для викладача
 - Статті
 - Корисні файли
 - Бібліотека
 - Візуалізація
- Для студента
 - Презентації
 - Теоретичні заняття
 - Практикум
- Контроль знань
- Тестування
- Інтерактив

Власники сайту

иванна щербань

Для студента

Інструкція № 1

первинного інструктажу з безпеки життєдіяльності студентів під час занять у кабінеті предмету «Захист Вітчизни»

Загальне положення.

Кабінет створений та обладнаний для викладання предмету «Захист Вітчизни». Безпека студентів під час занять з предмета забезпечується постійним, суворим і неухильним дотриманням вимог визначених заходів безпеки, вимог статутів, настанов.

Перед початком занять.

Студенти повинні приходити на заняття предмета «Захист Вітчизни» без запізнь, підготовленими, з виконаними завданнями, притримуючись ділового стилю одягу. Заходити у кабінет без дозволу викладача до дзвінка на урок заборонено. Засоби мобільного зв'язку необхідно вимикати перед початком уроку.

Під час занять.

На робочих місцях студенти повинні знаходитись - щоденники, зошити, підручники, ручки, лінійки.

Сторінка Презентації

Пошук на сайті

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ

[Домашня сторінка](#)
[Новини](#)
[Автор курсу](#)
[Карта сайту](#)
[Статистика активності на сайті](#)

Navigation

Домашня сторінка

Інформаційні матеріали

Анотація курсу

Вступ до дисципліни

Література

Глосарій

Відеоресурси

Для викладача

Статті

Корисні файли

Бібліотека

Візуалізація

Для студента

Презентації

Теоретичні заняття

Практикум

Контроль знань

Тестування

Інтерактив

Власники сайту

иванна щербань

Для студента >

Презентації

+ Додати файл

+ Додати посилання

Додати файл з Google Диска

Перемістити

Удалити

Підписатися на оповіщення об измененнях

☐	P Накладання пов'язок.pptx	1218 КБ	версі 1	13 лют. 2018 р., 15:00	иванна щербань
	Перегляд Завантажити				
☐	P Тема Вплив уражаючих факторів.ppt	598КБ	версі 1	13 лют. 2018 р., 15:00	иванна щербань
	Перегляд Завантажити				
☐	P Тема Гострі захворювання.ppt	1771 КБ	версі 1	13 лют. 2018 р., 15:00	иванна щербань
	Перегляд Завантажити				
☐	P Тема Кровотеча.ppt	1112 КБ	версі 1	13 лют. 2018 р., 15:00	иванна щербань
	Перегляд Завантажити				
☐	P Тема Мед допомога.ppt	1856 КБ	версі 1	13 лют. 2018 р., 15:00	иванна щербань
	Перегляд Завантажити				
☐	P Тема Методи оживлення	888КБ	версі 1	13 лют. 2018 р., 15:00	иванна щербань
	Перегляд Завантажити				

Накладання пов'язок.pptx

Відкрити за допомогою Google...

Накладання пов'язок

Для захисту рани від інфікування та зовнішніх впливів необхідно накласти на ушкоджену ділянку стерильну або просто якомога чистішу пов'язку. Перед її накладанням необхідно шкіру навколо рани змастити йодом. Доцільно накласти на рану індивідуальний пакет, який складається з марлевого бинта шириною 7 см і має одну чи дві ватно-марлевих подушечки, з яких одна нерухомо закріплена на кінці бинта, а друга вільно рухається по бинту.

Види пов'язок в залежності від призначення:

- захисна пов'язка. Її завдання це профілактика повторного зараження рани.

- гемостатична пов'язка. Її завдання

Сторінка Теоретичні заняття

74

Домашня сторінка

Новини

Автор курсу

Карта сайту

Статистика активності на сайті

Navigation

Домашня сторінка

Інформаційні матеріали

Анотація курсу

Вступ до дисципліни

Література

Глосарій

Відеоресурси

Для викладача

Статті

Корисні файли

Бібліотека

Візуалізація

Для студента

Презентації

Теоретичні заняття

Практикум

Контроль знань

Для студента >

Контроль знань

+ Додати файл

+ Додати посилку

Додати файл з Google Диска

Переместити

Удалити

Подписаться на оповещения об изменениях

☐	W	Підсумкова контрольна робота (I варіант).doc	709КБ	версія 1	23 лют. 2018 р., 09:00	иванна щербань
Перегляд Завантажити						
☐	W	Підсумкова контрольна робота (II варіант).doc	1316КБ	версія 1	23 лют. 2018 р., 09:00	иванна щербань
Перегляд Завантажити						

Сторінка Тестування

Navigation

Домашня сторінка

Інформаційні матеріали

Анотація курсу

Вступ до дисципліни

Література

Глосарій

Відеоресурси

Для викладача

Статті

Корисні файли

Бібліотека

Візуалізація

Для студента

Презентації

Теоретичні заняття

Практикум

Контроль знань

Тестування

Інтерактив

Власники сайту

иванна щербань

Для студента > Контроль знань >

Тестування

Тест компетентності з дисципліни Захист Вітчизни

Тест компетентності з дисципліни "Захист Вітчизни"

Шановні студенти! Дайте відповідь на запитання тесту

1. Здоров'я — це: 1 бал

☐ а) відсутність хвороб;

☐ б) відсутність фізичних вад;

☐ в) стан повного фізичного, психічного й соціального благополуччя.

2. Оточуюче середовище — це: 1 бал

☐ а) все, що нас оточує;

Відкрити Тест компетентності з дисципліни Захист Вітчизни

76

Сторінка Інтерактив – для організації зворотного зв'язку зі студентами: розміщення повідомлень, віртуальні консультації, групова робота студентів.

Список використаних джерел

1. Кононець Н. В. Дистанційне навчання як форма ресурсно-орієнтованого навчання студентів заочного відділення / Кононець Н. В. // Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний ун-т імені Григорія Сковороди”. Додаток 1 до Вип.29. Том II : Тематичний випуск “Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання”. – К. : Гнозис, 2013. – С. 365–372.
2. Кононець Н. В. (2015). Створення дистанційних курсів для ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп’ютерного циклу в коледжі. *Неперервна освіта в педагогічних ВНЗ: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнар. Інтернет-конференції*, (Умань, 24 квітня 2015 р.). Взято з: https://sno.udpu.ua/forum/viewthread.php?thread_id=216
3. Муковіз О.П. Дистанційне навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи: теорія та методика : монографія / О. П. Муковіз. – Умань : Видавець “Сочінський М. М.”, 2016. – 393 с.

Бондаренко Катерина Олександрівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, katya.bondarenko3103@gmail.com*

РОЛЬ СЛОВНИКІВ У ПІДВИЩЕННІ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ

У Максима Рильського є вірш «Мова», у якому читаємо: «Не бійтесь заглядати у словник: Це пишний яр, а не сумне провалля; Збирайте, як розумний садівник, Достиглий овоч у Грінченка й Даля, Не майте гніву до моїх порад І не лінуйтесь доглядать свій сад». До цих порад треба дослухатися всім, хто хоче підвищити особисту культуру мовлення через засвоєння якомога більшої частини загальнонародного словника літературної мови [1].

Словники – це зібрання слів, розташованих у певному порядку (алфавітному, тематичному, гніздовому тощо). Вони є одним із засобів нагромадження результатів пізнавальної діяльності людства, показником культури народу. Словники – скарбниця народу, у них зберігаються знання і досвід багатьох поколінь. Праця над укладанням словників вимагає глибоких знань і великих зусиль. Про це образно сказав український просвітитель початку XVI ст. Феофан Прокопович: «Якщо кого-небудь очікує вирок судді, то не слід тримати його на каторзі, доводити до знемоги його руки добуванням руди: хай він укладає словники. Ця праця містить у собі всі види покарань» [3].

У сучасній українській літературній мові є розділ мовознавства, що розробляє теорію укладання словників. Українська лексикографія має давню історію. Перші словники в Україні почали створювати ще в XIII столітті. Це були словники незрозумілих слів, написані від руки, а вже в другій половині XVI ст. з'являються друковані перекладні словники, які й стали поштовхом подальшого розвитку української лексикографії [2].

Практичне знайомство з різного типу словниками, вироблення навичок користування ними – одне з важливих завдань курсу сучасної української літературної мови за професійним спрямуванням. Систематична робота студента з різного типу словниками сприяє збагаченню лексичного та фразеологічного запасу, удосконаленню мовної майстерності, підвищенню мовної культури, збільшенню можливості засвоєння нових понять.

Словники виконують інформативну (несуть певну інформацію про об'єктивний світ) та нормативну (допомагають оволодіти мовними нормами) функції: вони універсальні інформаційні джерела для розуміння того чи іншого явища та найпевніша консультація щодо мовних норм [3].

Для ясного й чіткого вираження думок дуже важливо мати достатній запас слів. Сьогоднішня доросла освічена людина застосовує 6-9 тис. слів, словниковий запас справжніх майстрів слова, як правило, значно багатший. Відомо, наприклад, що В. Шекспір використовував близько 15 тис. слів, М. Сервантес – близько 17 тис. слів, М. Гоголь – близько 10 тис. слів, Т. Шевченко, І. Франко – понад 20 тис. слів. До речі, одинадцятитомний словник української мови (1971-1980) нараховує понад 130 тис. слів, "Великий

тлумачний словник сучасної української мови”, виданий 2001 р., містить понад 170 тис. слів, що свідчить про надзвичайно високий потенціал української лексики [2].

Користуючись словником, ви підвищите свою фахову культуру мовлення, зокрема оволодієте правилами правопису, вимови, наголошення, семантично точно і стилістично доречно виберете слово з граматично й стилістично правильною його сполучуваністю. Адже до порушення норм може призвести змішування близьких за сферою вжитку, але не цілком семантично тотожних слів, які, звичайно, розрізняються своїми синтаксичними зв'язками (синонімів), близьких за формою і сферою вживання, проте різних за творенням і змістом слів (паронімів), уживання в певній мовній ситуації слів чи словосполучень іншого функціонального стилю, нерозуміння лексичного значення слів тощо. Саме ці проблеми можна вирішити за допомогою словників.

У професійній діяльності фахівці, як правило, послуговуються передусім словником термінів конкретної галузі діяльності («Словник медичних термінів», «Словник науково-технічних термінів», «Словник обліково-фінансових термінів» тощо), словником іншомовних слів, перекладним, тлумачним. Проте різні види фахової діяльності (підготовка доповіді, наради, спілкування з колегами, клієнтами) вимагають звернення й до різних видів словників [1].

Особливо важливе місце посідають словники в тих професіях, де є багато іншомовних запозичень. Для прикладу: медицина, юриспруденція, точні науки. Без знання термінології просто не обійтись.

Для професій, де слово є основним знаряддям праці (філологія, журналістика, письменницька та літературна діяльність, радіо і телебачення), правильне використання слів та словосполучень, зворотів є вкрай необхідним завданням, оскільки представники цих професій мають бути носіями мовної культури. Так, наприклад, численні сучасні економічні енциклопедичні словники відображають важливі зміни в економічній системі України за останнє десятиліття і відповідають великій потребі у сучасній систематизованій конкретній економічній інформації. Фахові словники допомагають здобути глибокі економічні знання, знайомлять з новими реаліями економічного буття держави, з надбанням світової економічної науки та практики.

Важливе місце словники займають у сучасній культурі, у них відбиваються знання, накопичені суспільством протягом століть. Особливо важливе місце посідають словники у житті сучасної людини. Чим далі рухається людство у різних галузях науки, тим більше з'являється нових термінів. Для прикладу достатньо тільки згадати такі слова як «сервер», «трафік», «хости» тощо. Без використання сучасного словника важко з'ясувати про що йдеться. Тобто словники дають змогу краще зрозуміти складні терміни, пояснити значення слів, їх написання та вимову, з'ясувати походження слів і переклад на іншу мову.

Словники відіграють велику роль у розвитку національної духовної культури. Вони відображають культуру мови народу і сприяють підвищенню рівня мовної культури. Є різні дефініції словників. Словник «Сучасної української мови» подає таке визначення: «Словник – це книга, що містить перелік слів з поясненнями, тлумаченнями, перекладом на іншу мову» [2].

Отже, словники мають велике значення в культурному житті людини, адже сучасна людина не може обійтись без словників, бо саме вони слугують розвитку мовної та пізнавальної культури особистості, збагачують мовлення, роблять його більш досконалим та цікавим, відображають культуру мови народу і сприяють її нормалізації. Вони є багатим джерелом її вивчення, зокрема правил написання, вимови, добору слова. Робота зі словниками формує лексикографічну компетенцію майбутнього фахівця, сприяє досконалому оволодінню мовою, зокрема її ресурсами – мовними засобами.

Список використаних джерел

1. <https://pidruchniki.com>
2. <https://studopedia.su>
3. <https://studfiles.net>

Рачок Роман Васильович

доктор технічних наук, завідувач кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б.Хмельницького, nadpsu@dpsu.gov.ua

Рудик Олександр Юхимович

кандидат технічних наук, доцент кафедри зносостійкості та надійності машин, Хмельницький національний університет, arudyk@rambler.ru

Єрмаков Владислав Станіславович

студент, Хмельницький національний університет, centr@khnu.km.ua

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ СТЕНДУ ДІАГНОСТИКИ АВТОМОБІЛЬНОЇ ТЕХНІКИ ЗА ДОПОМОГОЮ SOLIDWORKS

Стенд діагностики (рис. 1) складається з рами, електрогальма, механізму передачі, пульта управління, рідинного реостата і восьми комплектів вібраційних датчиків діагностики.

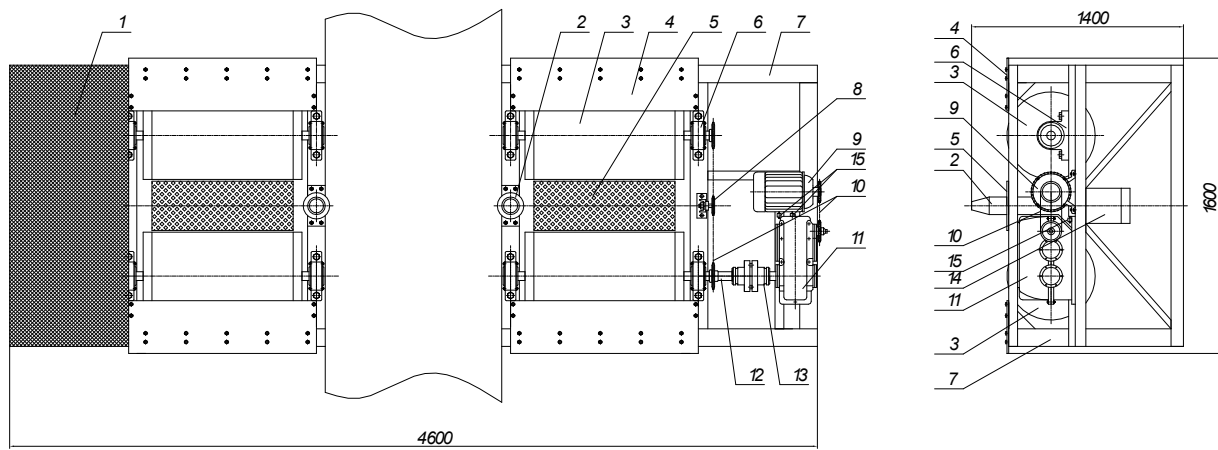

Рис. 1. Загальний вигляд стану діагностики автомобільної техніки:

1 – захисний майданчик; 2 – ролик відбійний; 3 – барабан; 4 – трап з'їзду; 5 – піднімач пневматичний; 6 – підшипникова опора; 7 – рама; 8 – натягувач ланцюгової передачі; 9 – двигун; 10 – ланцюгова передача; 11 – редуктор; 12 – муфта; 13 – вал; 14 – пневмоциліндр; 15 – натягувач

Рама зібрана з металоконструкції (сталевих рівномісних куточків, швелерів, труби квадратного перетину) за допомогою зварного і болтового з'єднання. На рамі встановлені два блоки роликів (правий і лівий) аналогічних за конструктивним виконанням.

Кожен блок включає пару циліндричних барабанів з відбійними шайбами, які запобігають можливому переміщенню автомобіля або трактора убік. Барабани встановлені на підшипниках кочення й між собою зв'язані ланцюговою передачею. Блок барабанів з'єднаний через передаючий механізм з електрогальмом. Передаючий механізм сконструйований із сполучної пружної втулково-пальцевої муфти, двоступінчастого циліндричного редуктора і ланцюгової передачі з натягачем.

Електрогальмо та редуктор закріплені на рамі болтовим з'єднанням. Електрогальмо є електродвигуном, який працює як генератор з віддачею електричного струму в мережу через рідинний реостат. У пульті управління станом знаходиться вимірювальна апаратура, датчики системи вимірів. Між роликами встановлений пневматичний піднімач двосторонньої дії (забезпечує вільний в'їзд і з'їзд транспорту із стану). Стенд обладнаний храповим механізмом, який служить для фіксації транспортного засобу і створення додаткового навантаження на ведучі колеса, що забезпечує збільшення сили тертя між колесами і барабанами стану.

Пульт управління розміщується попереду блоків роликів з правого боку під кутом 45° до подовжньої осі стану. Задня сторона пульта повинна бути легко доступною.

Електричні дроти прокладають в трубах. Дроти вимірювальної системи повинні бути в окремій трубі. Живлення стану здійснюється від трифазної мережі змінного струму напругою 380/220 В і частотою 50 Гц.

Принцип роботи діагностичного стенду заснований на створенні навантаження на ведучих колесах транспортного засобу. Навантаження (протилежний крутний момент) створюється на барабанах стенду за допомогою електрогальма.

Автомобіль або трактор, який пройшов попередню підготовку (миття очищення), встановлюється на стенд – ведучі колеса виставляються на блок барабанів, опускаються майданчики пневмопіднімачів. У цьому положенні здійснюється фіксація транспортного засобу за допомогою храпового механізму. У тих випадках, коли транспортний засіб є повноприводним з колісною формулою 4×4 або 6×6 не задіяні ведучі мости повинні бути відключеними. Якщо конструкцією автомобіля (трактора) цього не передбачено, необхідно виконати вивішування коліс і встановити транспортний засіб на опори.

Проводиться зовнішній огляд картера коробки передач і корпусу ведучого моста. Закріплюють витяжний металорукав на глушнику автомобіля, за допомогою якого запобігається попадання вихлопних газів в приміщення. Встановлюють датчики на картері коробки перемикачів передач і балці моста, що діагностується.

Запускають двигун транспортного засобу, включають одну з передач (1), встановлюють номінальні обороти двигуна, знімають показники датчиків. Збільшують пропорційно навантаження на правому і лівому ведучому колесі (рівне задане навантаження забезпечуватиме прямолінійний рух), аналізують показання приладів. Виявляють несправності (підвищені зазори) у підшипникових вузлах, знос втулок шестерень, підвищений шум і гул в зубчастому зачепленні. При проведенні даної операції стежать, щоб не відбувалося вибивання включеної передачі (цим визначають справність фіксатора). Дана несправність виникає внаслідок нерівномірного (конусного) зазору шліцьового з'єднання шестерень з валами. Воно можливе також при великому осьовому люфті проміжного і вторинного валів коробки передач, яке виникає іноді в коробці передач. Дані операції виконують на усіх передачах, у тому числі і задній.

Роботу диференціала перевіряють шляхом створення різних гальмуючих моментів на правих і лівих барабанних блоках стенду. Задаючи різну кутову швидкість обертання ведучих коліс, створюється ефект повороту. При цьому визначається справність і технічний стан напівосьових шестерень, сателітів та їх осей.

Розглянемо екстремальний випадок, який може виникнути при збиранні стенду діагностики – ослаблення (або відсутність) правого болта кріплення підшипникової опори (поз. 6 на рис. 1, рис. 2), внаслідок чого виникає перекіс вала барабана.

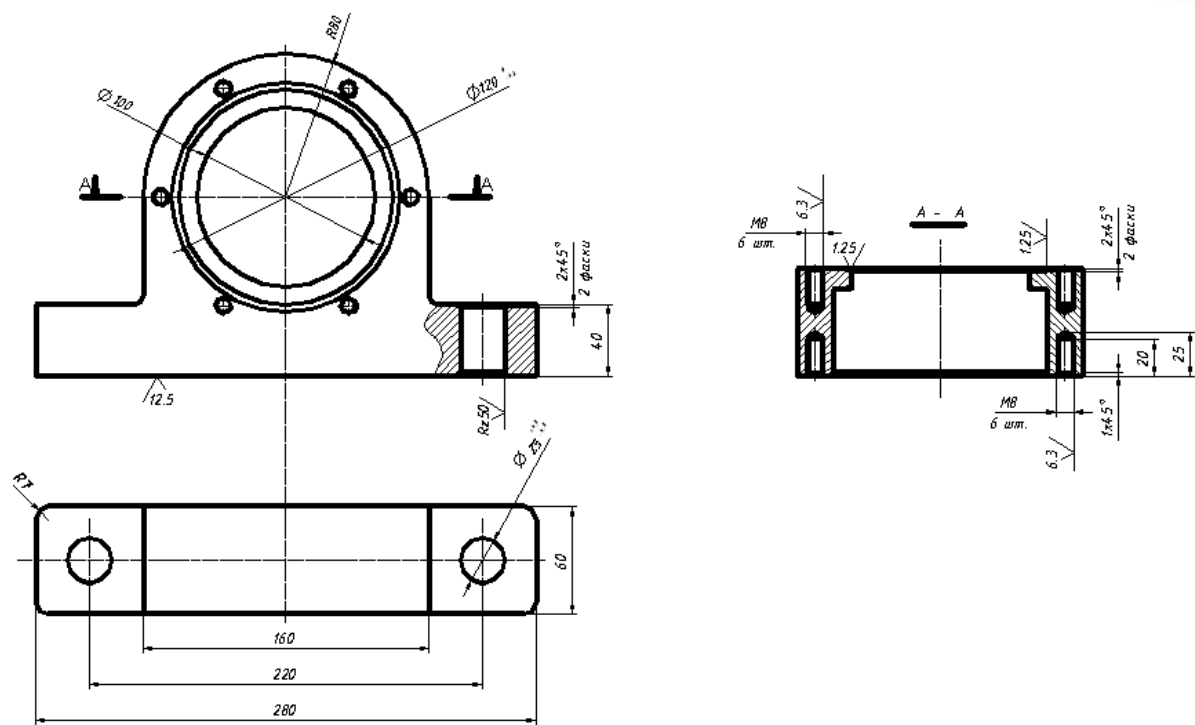

Рис. 2. Креслення підшипникової опори

Дослідження будемо проводити за допомогою CAD/CAE-системи SolidWorks [1]. У якості CAE-системи використаємо SolidWorks Simulation. Орієнтація на сумісне використання цієї CAE-системи з CAD-системою SolidWorks дозволяє в максимальному ступені задіювати переваги графічного середовища: могутню параметризацію, поверхнєве й твердотільне геометричне моделювання, кінематику складань. Важливою перевагою застосування CAE-системи є можливість отримання результатів статичних досліджень несучої конструкції деталі.

Методика розробки скінченно-елементної моделі підшипникової опори:

- створення геометричної моделі підшипникової опори в SolidWorks;
- задання моделі властивостей матеріалу, з якого вона виготовлена (сталь 40);
- закріплення підшипникової опори (рис. 3);

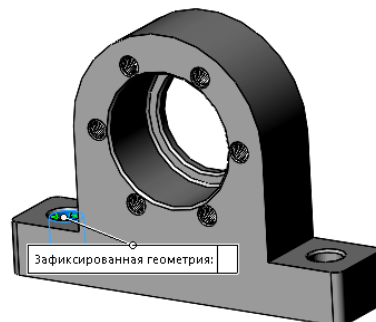

Рис. 3. Закріплення підшипникової опори (відсутність правого болта кріплення)

– прикладення навантаження (рис. 4 – моделювання перекоосу вала барабана);

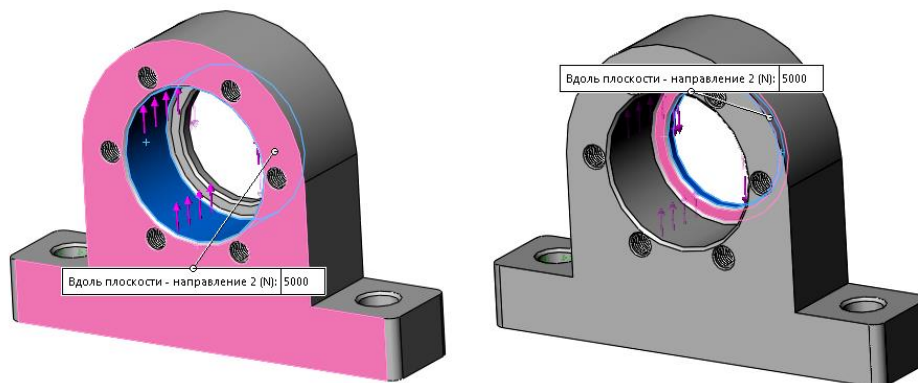
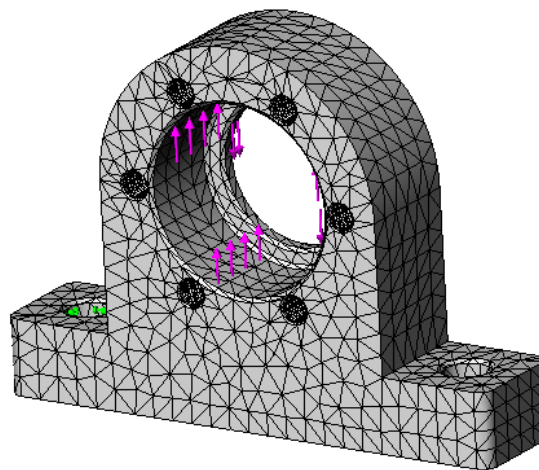

Рис. 4. Прикладення навантаження до підшипникової опори

– побудова сітки скінчених елементів (рис. 5);

Сетка Детализация	
Имя исследования	Статический 1 (-Default-)
Тип сетки	Сетка на твердом теле
Используемое разбиение	Стандартная сетка
Автоматическое уплотнение сетки	Выкл
Включить автоциклы сетки	Выкл
Точки Якобиана	4 точек
Размер элемента	11.4653 mm
Допуск	0.573265 mm
Качество сетки	Высокая
Всего узлов	44793
Всего элементов	26861
Максимальное соотношение сторон	16.009
Процент элементов с соотношением сторон < 3	68.1
Процент элементов с соотношением сторон > 10	0.365
% искаженных элементов (якобиан)	0
Время для завершения сетки (hh:mm:ss)	00:02:56
Имя компьютера	

а

б

Рис. 5. Параметры сетки (а) та скінченно-елементна модель підшипникової опори (б)

– розрахунок (будується матриця жорсткості; проводиться синтез скінченно-елементної моделі з окремих елементів з урахуванням умов закріплення деталі у вузлових точках; розв’язується одержана система алгебраїчних рівнянь і визначаються компоненти напружено-деформованого стану – рис. 6).

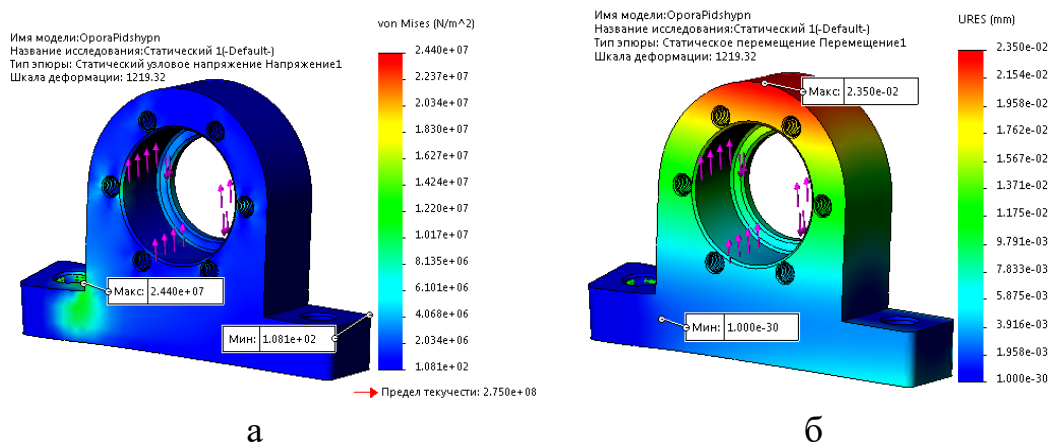

Рис. 6 – Результати розрахунку підшипникової опори на міцність:
а – VON: напруження Von Mises; б – URES: результуюче переміщення

Розрахунками отримані максимальні значення:

- вузлового напруження Von Mises $\sigma = 24,40$ МПа (вузол 25467);
- результуючого переміщення URES $h = 0,0235$ мм (вузол 23749);
- еквівалентної деформації ESTRN $\delta = 0,0000656$ (елемент 25751);

При цьому мінімальний коефіцієнт запасу міцності FOS становить 11,27 (вузол 25467), тобто запас міцності достатній.

Проведене за допомогою CAD/CAE-системи SolidWorks моделювання перекосу вала барабана підшипникової опори стенду діагностики автомобільної техніки, яке виникає через відсутність правого болта кріплення, забезпечує якісно новий підхід до визначення його працездатності.

Список використаних джерел

1. Рудик О. Ю. Застосування SolidWorks Simulation для розрахунку механізму повороту екскаватора / О. Ю. Рудик, С. А. Дудник // *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка»* / укл. Н. В. Кононец, В. О. Балюк. – Полтава: АКУП ПДАА, 2017. – С. 37-41.

Савчук Олексій Юрійович

викладач соціально-гуманітарних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», olexiy1704@ukr.net

РОЛЬ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Наочність, технічні засоби відіграють неабияку роль у освітньому процесі для студентів та безпосередньо викладачів у коледжі. Вони є невід'ємною частиною роботи.

Наочність – 1) один з важливих принципів навчання, що визначає загальну спрямованість навчального процесу, впливає на його зміст, форми і методи, допомагає позбутися абстрактності у засвоєнні студентами знань;

2) предмети, що використовують для показу під час навчання, а також метод навчання, що ґрунтується на використанні таких предметів [3, с. 110].

Функції, що виконує наочність:

- інформаційна (розкриття окремих деталей);
- мотиваційна (активізує інтерес студентів до навчання);
- пізнавальна (виявлення і перевірка знань);
- евристична (допомагає знаходити нові зв'язки у навчальному матеріалі, нові види діяльності на основі оперування наочною);
- розвивальна (удосконалює спостережливість студентів, мову, пам'ять, мислення);
- ілюстративна (розвиває зорову пам'ять, встановлення асоціативних зв'язків);
- виховна (прищеплення окремих почуттів);
- систематизації знань (сприяє подачі інформації структуровано);
- керування (дає можливість керувати увагою, організовувати процес засвоєння знань і вмінь);
- контролю (можливість контролювати глибину усвідомлення навчального матеріалу);
- забезпечення правильного відображення дійсності у свідомості;
- формування теоретичних понять.

Науковці трактують поняття наочності по-різному, визначаючи її як:

- допоміжний засіб;
- метод навчання;
- властивість предметів;
- повну діяльність людини;
- реальний аналіз і синтез, що є першою сходинкою пізнавальної діяльності;
- чуттєве відображення у навчанні [3, с. 111].

Наочність може бути функціонально використана на всіх етапах вивчення навчального матеріалу.

Так, на етапі підготовки до сприйняття, метою якого є зацікавлення студентів навчальним матеріалом за допомогою наочності, можуть бути реалізовані мотиваційна, розвивальна, ілюстративна функції.

На етапі самого вже сприйняття матеріалу, мета якого навчити студентів вдумливого та правильного його осмислення, наочність допомагає втілити в життя пізнавальну та евристичну функції.

Використання наочності на перших етапах засвоєння матеріалу активізує наочно-образне мислення під час опрацювання теоретичного матеріалу.

Використання наочності на підсумкових заняттях сприяє активізації функцій контролю та систематизації знань.

Під час виконання творчих завдань, коли вчать використовувати здобуті знання з попередніх занять, наочність реалізує мотиваційну та евристичну функції.

Звернення до наочності під час опрацювання теоретичних питань активізує властиве для студентів вибраного віку наочно-образне мислення.

За допомогою наочності можна розглядати репродукції картин і привернути увагу студентів, запропонувати їм описати, що вони уявляють.

Класифікація наочно-інформаційних засобів за їх змістом є однією з найбільш поширених:

- природна монументальна наочність – справжні монументальні пам'ятки минулого і пам'ятні місця;
- справжні предмети матеріальної культури – археологічні знахідки, речові залишки: зброя, грошові знаки;
- спеціально виготовлена предметна наочність – макети;
- образотворча наочність – навчальні картини, репродукції;
- умовно-графічна наочність – схематичні малюнки, карти, схеми, графіки;
- технічні засоби навчання – навчальні фільми, аудіозаписи [5, с. 113].

Методика проведення унаочнених занять залежить від їх типу, навчального матеріалу, видів наочних посібників, аудиторії, мети, що ставить перед собою викладач.

Принцип наочності у процесі навчання теоретично і практично обґрунтували відомі педагоги: Ж.-Ж.Руссо, Я.Каменський; К.Ушинський.

Інформаційно-освітнє середовище слід застосовувати на всіх етапах заняття: під час актуалізації опорних знань, перевірки домашнього завдання, вивчення нового матеріалу, поглибленої роботи з деталями, узагальнення й систематизації знань та вмінь, контролю і корекції.

Обґрунтовуючи необхідність наочності на заняттях, ми часто посилаємося на слова К.Ушинського: «Чим більше наших органів чуття бере участь у сприйнятті якогось враження, тим тривкіше лягають ці враження в нашу механічну нервову пам'ять, вірніше зберігаються нею і легше потім згадуються».

Наочність – це самоціль. На ґрунті лише одних уявлень, відчуттів не можна зрозуміти суть явищ. Саме тому заняття, на яких надмірно використовуються наочні посібники, не дають належного ефекту. Навпаки, часто ці заняття відзначаються низькою педагогічною результативністю, особливо коли ще не враховують вікові можливості, дидактичні завдання занять, характер пізнавальної інформації споживачів інформації, бюджету часу, що є в розпорядженні викладача.

Наочність у навчанні забезпечує успіх лише тоді, коли вона диктується логікою навчального процесу, коли наочні образи розумно на заняттях поєднуються зі словом викладача. Між тим, заняття нерідко перетворюються на кіносеанси, а музичні ремарки у занятті ще часто мають розважальний характер.

Надмірність використання наочності веде до певних диспропорцій у розвитку конкретного і абстрактного мислення.

Наочні посібники використовуються на всіх етапах вивчення літератури, під час розгляду всіх тем і розділів згідно програми.

Проблема інформаційно-освітніх, технічних засобів навчання багатоаспектна. Вона включає в себе і питання, що стосуються технічного обладнання, досконалості відтворюючої апаратури, якості екранних і звукових посібників і методики їх використання.

У закладах освіти широко використовують аудіозаписи, екранні посібники, фрагменти телепередач, кінофільмів.

Значення звукозапису високо було оцінено Л.Толстим як мету піднесення естетичної культури. Музика може підсилювати естетично-виховний вплив мистецтва слова на людину. Як часто читачами залишаються не поміченими глибокий зміст і довершеність художньої структури окремих творів, а наскільки прозорішими, чарівнішими, багатшими і виразнішими стають вони, коли оживають у музиці.

Слухаючи музичні твори, ми вчимося бачити залежність прийомів виконання, а отже, й інтонацій, темпу, читання художнього твору від його змісту. Тому музична інтерпретація першоджерел може використовуватися для того, щоб навчитися тонально виділяти окремі картини, змальовані автором. Окремі музичні записи можна використати під час підготовки до сприймання, вивчення оглядових тем, коли викладач характеризує їх оточення з посиланням на твори.

Екранні посібники можуть використовуватися на вступних заняттях, коли ставляться завдання ввести студентів у відповідну епоху, психологічно підготувати їх до сприймання нової теми, з'ясувати історію написання того чи іншого твору.

Технічні засоби унаочнення використовуються також з метою збагачення мови студентів, вони є чудовим засобом розвитку фантазії.

Кінофільми використовуються з різною метою – як засіб нової інформації та з метою систематизації набутих знань. Вони вимагають підготовки до сприймання, а також аналізу, осмислення того, з чим студенти ознайомилися в процесі перегляду. Якщо в процесі пояснення нового матеріалу кадри коментує переважно викладач, то під час опитування студенти вже самі коментують їх.

Поєднання процесу перевірки знань з демонстрацією цінне тим, що воно розвиває у студентів уміння аналізувати матеріал, відбирати потрібні факти, групувати їх.

Використовуючи наочність, слід продумувати її значення для емоційного сприймання того чи іншого твору, його осмислення, контекстного розуміння. Основна методична засада унаочнення – доцільність. Застосування наочності слід продумувати, чітко усвідомлюючи мету.

Використання інформаційно-освітніх засобів унаочнення має відповідати таким вимогам: чітке дозування їх демонстрування залежно від мети заняття; естетичний вигляд; послідовність демонстрування; тісний зв'язок змісту навчального посібника з іншими складниками навчального процесу; постановка запитання для усних та письмових відповідей після демонстрування посібника;

проведення бесіди з метою закріплення переданого у посібнику матеріалу; доцільність і доречність [3, с. 112].

При демонстрації екранного посібника слід дотримуватися ще й гігієнічних вимог разом з обов'язковим інструктажем.

Отже, використання викладачем технічних засобів унаочнення має бути невід'ємною частиною його роботи задля того, щоб ввести студентів у відповідну епоху, психологічно та емоційно налаштувати їх до сприймання нової теми, з'ясувати історію написання того чи іншого твору; під час вивчення і у процесі роботи над текстом; показ творчої лабораторії, сценічне втілення; задля оцінки художнього твору і визначення ролі письменника в літературному процесі; щоб внести відповідне поживлення, емоційне забарвлення в заняття.

Список використаних джерел

1. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. К.: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
2. Пасічник Е.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. К.: Ленвіт, 2000. 384с.
3. Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник / Г.Л.Токмань. К.: ВЦ «Академія», 2012. 312с.

Тимошенко Андрій Миколайович

викладач технічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», t-a-n-k@i.ua

Шатохіна Віта Іванівна

викладач спецдисциплін з фінансів, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», vita.ivanovna@ukr.net

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ВЛАСНОГО САЙТУ

Для кожного викладача не секрет, що тільки постійний розвиток та вдосконалення способів і методів навчання дає можливість стверджувати, що він вдосконалюється як спеціаліст. Чим ширше спектр можливостей донести знання до студента, тим більше перспектив їх використання.

В сучасному світі, з його перенасиченням електронними пристроями, з логічною очевидністю постає питання залучення переносних гаджетів та персональних комп'ютерів до освітнього процесу. Використання ж мережі internet, для поєднання цих пристроїв з метою обміну інформацією, стає незаперечною реальністю. Таким чином використання електронних пристроїв та мережі internet дає можливість студенту отримати знання практично в

будь-яких умовах. Це досить зручно при самостійному вивченні дисциплін, дистанційному та заочному навчанні, дуальній освіті тощо.

Існує безліч способів донести навчальний матеріал до студентів: завантаження на зовнішнє хмарне середовище, використання соціальних мереж, ведення блогів і т.п. Проте найбільш слухним та корисним є створення персонального сайту викладача.

Персональний сайт в освітньому процесі має якщо і не безмежні, то досить суттєві можливості. Перш за все, вони спрямовані на донесення необхідного матеріалу до студента. В той же час, за допомогою сайту, можна проводити консультації, видачу завдань, контроль знань тощо. Безперечно, такі можливості суттєво допомагають у вивченні дисциплін, тому що класичних способів навчання для глибокого та всебічного засвоєння матеріалу на сучасному етапі освіти не вистачає.

Всі переваги персонального сайту очевидні. Проте в цих перевагах є труднощі для самого викладача. Адже, з однієї сторони, використання сайту значно полегшує роботу викладача, а з іншої – постає проблема його розробки, впровадження в освітній процес та методичного забезпечення. Звичайно, створити та підтримувати роботу сайту, простіше викладачам дисциплін комп'ютерного напрямку. Вони, тією чи іншою мірою, знайомі з програмуванням, або мають певні навички для його засвоєння. В той же час більша частина викладачів є звичайними користувачами персональних комп'ютерів та інших гаджетів. Для них засвоєння основ програмування викликає певні труднощі. Перша ж думка в такому випадку – замовити створення сайту у відповідних фірм та спеціалістів.

Власне, звернення в такому випадку до фахівців не є проблемою, але викладач має бути готовий до перешкод, що будуть виникати у майбутньому. Щоразу, коли буде необхідно вносити зміни до структури сайту або виконання правок, доведеться звертатися до спеціалістів за допомогою. А це – все час та кошти, тому виникає нагальна потреба створити самостійно персональний сайт.

Головною проблемою створення сайту – є рівень «комп'ютерної освіченості» викладачів. Проте, мало хто з них має уявлення, що для створення сайту в сучасних умовах, достатньо базових навичок роботи на комп'ютері (робота з документами Microsoft Word, Microsoft Excel, з папками; створення документів; копіювання інформації і т.п.). Останнім часом з'явилася значна кількість конструкторів сайтів, які дозволяють обрати структуру сайту, його оформлення та наповнити необхідною інформацією. Причому, значна частина таких конструкторів сайтів безкоштовна і наповнення інформацією в них відбувається за аналогією роботи в Microsoft Word, Microsoft Excel.

При виборі ресурсу для створення сайту обов'язково слід звернути увагу на правила його використання. В них можуть бути вказані не зручні вимоги або обмеження. Наприклад, Google for Education вимагає прив'язки до освітнього закладу, а ucoz.ua має обмеження по розміру та присутність реклами, яка інколи не сумісна з персональним сайтом викладача. Крім того, сайт може бути видалений через відсутність на ньому активності. Викладачеві необхідно бути

готовим до того, що з першого разу зручний конструктор сайту, який би його задовольнив, він може не знайти.

Досконалий сайт відповідає наступним вимогам:

1. Сайт повинен мати привабливу, виразну і зрозумілу структуру. Щоб, зайшовши на сайт, можна було без проблем знайти й отримати необхідну інформацію.

2. Персональний сайт повинен мати належне художнє й естетичне оформлення, відповідати принципам логічності, простоти, послідовності викладеного матеріалу та бути легким до сприйняття. Головна умова сайту - ніяких граматичних помилок.

3. Обов'язково можливі способи зв'язатися з розробниками сайту. Усі контакти повинні бути діючими.

4. Ніякої застарілої інформації. Оновлення веб-сайту й інформації на ньому призводить до кращої індексації сайту пошуковими системами [1].

Отже, коли викладач визначився з конструктором сайту і почав створення власного персонального сайту, перше за все, необхідно визначитися з оформленням. Студенти не повинні втомлюватися під час роботи, тому використані кольори мають бути не яскравими. Деякі конструктори сайтів пропонують готові шаблони, що зручно і економить час.

Наповнення сайту можна виконувати безпосередньо внесенням інформації в редакторі. Також необхідну інформацію розташовують на хмарному ресурсі, після чого на персональному сайті розміщують посилання на сховище. Найбільш зручним на даний час є сховище Google Диск. Воно має обмеження 15Гб для безкоштовного користування, але цього достатньо для викладання матеріалу.

Отже створити персональний сайт реально і досить не складно.

Власний персональний сайт був розроблений на ресурсі io.ua. Головними перевагами цього ресурсу є: необмежені можливості, відсутність реклами та можливість працювати з сайтом через WORD-редактор. Роботу спрощувала наявність доступних підказок. Відсутність обмежень по об'єму інформації, що може бути завантажена на сайт, надала можливість використати значну кількість навчального відео. Для викладання матеріалів на сайт було використане сховище Google Диск. Даний ресурс дає можливість не лише завантажити матеріал на персональний комп'ютер або гаджет (планшет, смартфон тощо) та переглянути його, але й одночасно з цим, дозволяє виконувати on-line перегляд цього матеріалу безпосередньо в браузері під час відвідування сайту. Завантажена інформація може бути повторно переглянута в майбутньому (навіть без доступу до мережі internet). Використання стороннього ресурсу зумовлено специфікою дисциплін (наявність значної кількості зображень та об'ємів інформації). З цієї причини пряме викладання інформації на сайт не можливе, тому для її збереження і був використаний ресурс Google Диск.

На головній сторінці сайту розміщена інформація для студентів про види завдань з дисциплін та критерії їх оцінювання. Це особливо зручно при

трансферно-накопичувальній системі оцінювання. Зазначена інформація розміщена на ресурсі Google Таблиці, що дає можливість перегляду з будь-якого пристрою.

Найважливішим аспектом будь-якої освітньої діяльності є система контролю якості знань, тому на персональному сайті надана інформація про стан успішності студентів. З цією інформацією мають можливість ознайомитися як студенти, так і їх батьки.

Для зв'язку з викладачем на головній сторінці вказано електронну адресу, за якою в разі потреби, користувачі можуть отримати відповіді на питання, що виникають під час розгляду матеріалу.

Як показує досвід впровадження сайту в освітній процес коледжу, використання методичних матеріалів на сайті дозволяє: значно покращити викладання навчальних дисциплін, особливо теоретичної частини; суттєво вдосконалити можливості навчання, застосовуючи різні форми, види та способи представлення теоретичного, практичного, довідкового матеріалу; організовувати ефективні форми освітньої діяльності для самостійної роботи студентів; визначати рівень досягнень студентів і їх готовність до різного виду діяльності; підбирати завдання залежно від індивідуального рівня кожного студента на основі набутого практичного чи теоретичного досвіду [1].

Список використаних джерел

1. Мартинюк Л.М. Персональний сайт викладача як засіб упровадження новітніх інформаційних технологій // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. - № 3. – С. 299-308

Коструб'як Тетяна Валеріївна

*викладач юридичних дисциплін, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, спеціаліст вищої категорії,
kostrubyaktata05@gmail.com*

Любченко Олександр Олександрович

*викладач юридичних дисциплін, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, спеціаліст першої категорії,
lyubchenko.alexander@gmail.com*

Кравчун Наталія Петрівна

*кандидат педагогічних наук, викладач юридичних дисциплін, Коледж
управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії,
спеціаліст вищої категорії, krav4ynnat@i.ua*

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНИЙ РЕСУРС «ТРИАДА ЮРИСПРУДЕНЦІЇ»

Освіта є однією з найголовніших складових загальнолюдських цінностей. На сучасному етапі в Україні активно відбувається процес інтеграції

національної системи вищої освіти в європейський і світовий освітній простір, здійснюється модернізація освітньої діяльності у контексті європейських вимог. Відповідно до нового Закону України «Про вищу освіту» метою діяльності закладів вищої освіти є підготовка «конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях». Тому основним змістом освітньої діяльності в сучасних умовах є формування інноваційного освітньо-виховного середовища, впровадження новітніх технологій для підвищення якості вищої освіти, підготовки молодого покоління жити по-новому, вміти працювати не тільки в інформаційному суспільстві, а і в «суспільстві знань».

Важливим аспектом якісної професійної підготовки здобувачів вищої освіти є застосування електронних освітніх ресурсів.

Електронні освітні ресурси, розміщені в локальній мережі навчального закладу, в мережі Інтернет та на електронних носіях дозволяють забезпечити здобувачів вищої освіти необхідною інформацією, підвищують рівень та якість освітніх послуг.

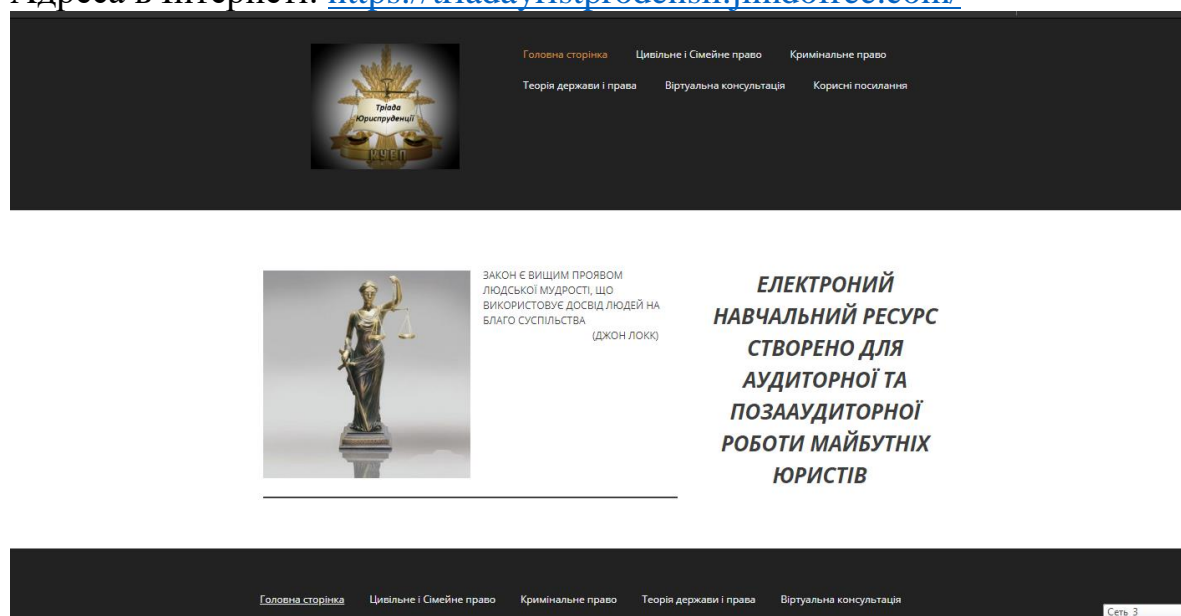
Запропонований електронний ресурс «Тріада юриспруденції» є одним з видів інтерактивних методів навчання та призначений для аудиторної і позааудиторної роботи студентів юридичного відділення з дисциплін, які виносяться на комплексний державний екзамен.

Матеріали сайту укладено відповідно до вимог програм з «Цивільного і Сімейного права», «Кримінального права», «Теорії держави і права України».

У відкритому середовищі електронного ресурсу у зручній та доступній формі подано теоретичний, практичний, методичний матеріали, які надають можливість кожному студенту не лише глибоко вивчити зазначені дисципліни, але й навчатися за індивідуальною освітньою траєкторією.

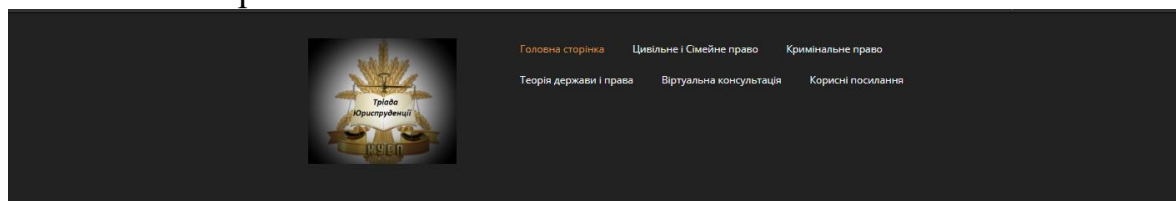
Для розробки сайту ми використали веб-сервіс jimdo.com [1; 2; 3].

Адреса в Інтернеті: <https://triadayristprodensii.jimdofree.com/>

Електронний ресурс, запропонований Вашій увазі, містить наступні сторінки:

1. Головна сторінка

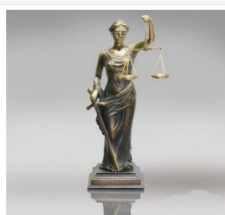
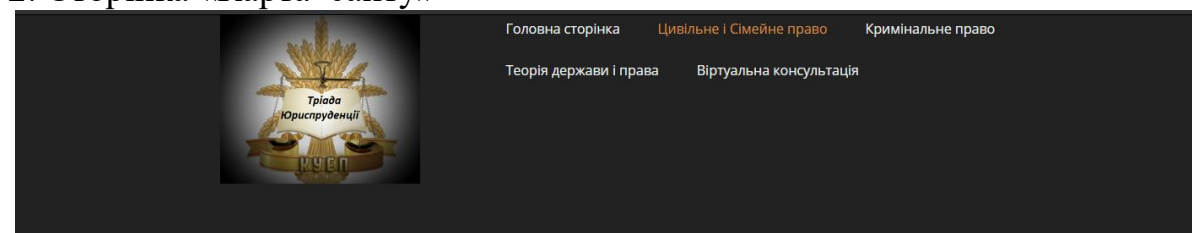
ЗАКОН Є ВИЩИМ ПРОЯВОМ
ЛЮДСЬКОЇ МУДРОСТІ, ЩО
ВИКОРИСТОВУЄ ДОСВІД ЛЮДЕЙ НА
БЛАГО СУСПІЛЬСТВА
(ДЖОН ЛОКК)

**ЕЛЕКТРОННИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ РЕСУРС
СТВОРЕНО ДЛЯ
АУДИТОРНОЇ ТА
ПОЗААУДИТОРНОЇ
РОБОТИ МАЙБУТНІХ
ЮРИСТІВ**

Електронний ресурс створено у вигляді веб-сайту. На головній сторінці вгорі розміщено панель «Навігація», яка уможливорює перегляд сторінок сайту.

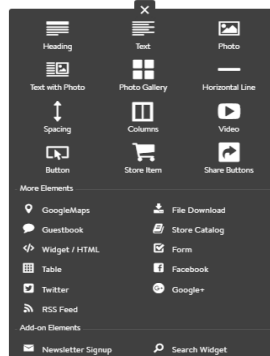
Електронний ресурс є відкритим ресурсом для постійного поповнення та оновлення. Права на редагування та наповнення мають викладачі коледжу Коструб'як Т.В., Кравчун Н.П., Любченко О.О.

2. Сторінка «Карта сайту»

ЗАКОН Є ВИЩИМ ПРОЯВОМ
ЛЮДСЬКОЇ МУДРОСТІ, ЩО
ВИКОРИСТОВУЄ ДОСВІД ЛЮДЕЙ НА
БЛАГО СУСПІЛЬСТВА
(ДЖОН ЛОКК)

**ЕЛЕКТРОННИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ РЕСУРС
СТВОРЕНО ДЛЯ
АУДИТОРНОЇ ТА
ПОЗААУДИТОРНОЇ
РОБОТИ МАЙБУТНІХ
ЮРИСТІВ**

Сеть 3
Доступ к Интернету

У режимі редагування можна завантажувати файли, додавати посилання, переміщувати файли, додавати їх. Зазначимо, що ці операції можуть здійснювати лише адміністратори ресурсу. Студенти можуть лише переглядати та викачувати файли.

3. Сторінка «Цивільне і Сімейне право»

Цивільне і сімейне право

**ЕЛЕКТРОНИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ РЕСУРС
СТВОРЕНО ДЛЯ
АУДИТОРНОЇ ТА
ПОЗААУДИТОРНОЇ
РОБОТИ МАЙБУТНІХ
ЮРИСТІВ**

Інформація для студентів

- **Програма дисципліни «Цивільне і сімейне право»**
Програма курсу.pdf
Adobe Acrobat Document (1.0 MB)
[Download](#)
- **Тестовий контроль з дисципліни «Цивільне і сімейне право»**
Тестові питання.pdf
Adobe Acrobat Document (1.1 MB)
[Download](#)
- **Програма навчальної практики з дисципліни «Цивільне і сімейне право»**
Практика 2017 Цивільне право.pdf
Adobe Acrobat Document (296.8 KB)
[Download](#)
- **Методичні рекомендації до написання курсової роботи з дисципліни «Цивільне і сімейне право»**
Курсова робота 2017 Цивільне право.pdf
Adobe Acrobat Document (97.1 KB)
[Download](#)
- **Курсові завдання 2018.pdf**
Adobe Acrobat Document (333.1 KB)
[Download](#)

Сеть 3
Доступ к Интернету

4. Сторінка «Кримінальне право»

Кримінальне право

**ЕЛЕКТРОНИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ РЕСУРС
СТВОРЕНО ДЛЯ
АУДИТОРНОЇ ТА
ПОЗААУДИТОРНОЇ
РОБОТИ МАЙБУТНІХ
ЮРИСТІВ**

Інформація для студентів

- **ТЕСТИ-ПРАВО.pdf**
Adobe Acrobat Document (511.6 KB)
[Download](#)
- **завдання для семінарських занять.pdf**
Adobe Acrobat Document (498.2 KB)
[Download](#)
- **методичні рекомендації та завдання для с**
Adobe Acrobat Document (457.6 KB)
[Download](#)

Сеть 3
Доступ к Интернету

5. Сторінка «Теорія держави і права»

Теорія держави і права

**ЕЛЕКТРОНИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ РЕСУРС
СТВОРЕНО ДЛЯ
АУДИТОРНОЇ ТА
ПОЗААУДИТОРНОЇ
РОБОТИ МАЙБУТНІХ
ЮРИСТІВ**

Інформація для студентів

- **Рекомендації по ТДП.pdf**
Adobe Acrobat Document (492.8 KB)
[Download](#)
- **ТДП тести.pdf**
Adobe Acrobat Document (366.6 KB)
[Download](#)

Сеть 3
Доступ к Интернету

6. Сторінка «Віртуальна консультація»

Comments: 0

#1

ЕЛЕКТРОННИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ РЕСУРС
СТВОРЕНО ДЛЯ
АУДИТОРНОЇ ТА
ПОЗААУДИТОРНОЇ
РОБОТИ МАЙБУТНІХ
ЮРИСТІВ

Name: *

Message: *

The Privacy Policy applies. *

☐

send

* Required fields

Name *

Email *

Message *

Multiple-line Text *

Сеть 3
Доступ к Интернет

Сторінка «Віртуальна консультація» уможливорює консультування студентів як у процесі вивчення дисциплін, так і при підготовці до державних екзаменів.

8. Сторінка «Корисні посилання»

ЕЛЕКТРОННИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ РЕСУРС
СТВОРЕНО ДЛЯ
АУДИТОРНОЇ ТА
ПОЗААУДИТОРНОЇ
РОБОТИ МАЙБУТНІХ
ЮРИСТІВ

1. Конституція України <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%82%D1%80>

2. Закон України « Про регламент Верховної Ради України» <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>

3. Закон України « Про Конституційний суд України » <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

4. Закон України « Про судоустрій і статус суддів» <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>

5. Закон України « Про Кабінет міністрів України» <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

6. Закон України « Про місцеве самоврядування України» <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%82%D1%80>

7. Закон України « Про місцеві вибори» <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19>

8. Кримінальний кодекс України <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

9. Кримінально процесуальний кодекс України <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

10. Кримінальне право М.І. Бажанов; Підр.- Київ. – 2005р. <http://www.ebik.net.ua/Book/KPravo/index.htm>

11. Кримінальне право України: Загальна частина; підручник / [С.В. Анбул, А.М. Бабенко, О.А. Гритенко, В.Я. Конопельський, В.О. Меркулова та ін.]; за ред. д-ю.н., проф. О.В.Меркулової, д-ю.н., доцента В.Я.Конопельського. – Одеса, 2017. – 430 с. <http://dspace.od.ua/handle/123456789/197>

12. Кримінальне право України: Загальна частина; підручник. (Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Л. М. Кривошенко - В. А. Ломако та ін) <https://coallib.com/tb/322718/read>

13. Скаун О. Ф. Теорія держави і права : Підруч. / Скаун О. Ф. — Х.: Еспада, 2001. — 656 с. <http://politics.eilb.org.ua/pages-cat-51.html>

14. Загальна теорія держави і права - М. В. Цейк - Харків: Право, 2002. - 432 с. http://the-law.at.ua/load/juridichna_literatura/teorija_derzhavi_i_prava/sagalna_teorija_derzhavi_i_prava_m_v_cyik_kharkiv_pravo_2002_432_s/2-1-0-60

15. Теорія держави і права у схемах і визначеннях - О.В. Бабкіна, К.Г. Волинка (2004) - 144 с. <http://the->

Сеть 3
Доступ к Интернет

Застосування веб-технологій як однієї з педагогічних технологій ресурсно-орієнтованого навчання студентів-юристів, класичним реалізаційним засобом якої є веб-сайт, уможливорює зробити навчання більш гнучким, мобільним, зручним для студентів, а викладачам долучитися до світової освітньої спільноти [3].

Перспективним напрямом подальших досліджень вбачаємо наукові розробки вдосконалення дидактичної системи навчання юридичних дисциплін, формування методики викладання ресурсно-орієнтованого навчання юридичних дисциплін у коледжі для забезпечення високого рівня ефективності навчання студентів.

96

Список використаних джерел

1. Кононец Н.В., Гриньова М.В. (2018). Засоби створення електронного посібника для ресурсно-орієнтованого навчання. *Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць.* / ред. кол.; голов. ред. О.М. Топузов. К.: Педагогічна думка. Вип. 20. С. 166-179.
2. Кононец Н. В. (2016). Засоби розробки електронних освітніх ресурсів для ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу. *Комп'ютер у школі та сім'ї.* № 2(130). С. 15–20.
3. Кононец Н. В. (2016). *Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів.* (Дис. докт. пед. наук). Полтава. 473 с.

Мось Михайло Іванович

голова циклової комісії економічних та фінансово-облікових дисциплін,
Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної
академії, mihaylo.mos@gmail.com

Микитенко Віта Миколаївна

викладач фінансово-облікових дисциплін, Коледж управління, економіки і
права Полтавської державної аграрної академії, vita.pristavka23@gmail.com

КОМП'ЮТЕРНИЙ ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 072 «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»

Формування професійної компетентності – це комплексна проблема, яка вимагає міждисциплінарного підходу. Вирішальну роль у її вирішенні відіграє успішне психологічне забезпечення навчально-виховного процесу, від якого, на наш погляд, великою мірою залежить ефективність підготовки молодих фахівців[2].

Комп'ютерне тестування належить до адаптивної моделі педагогічного тестування та може використовуватись як засіб підвищення професійних компетентностей під час позааудиторної роботи студентів. Ця модель спирається на класичну модель з урахуванням складності завдань. При застосуванні комп'ютерного тестування тестові завдання з певними характеристиками послідовно зображуються на екрані комп'ютера, а рівень підготовки тестованого із зростаючою точністю оцінюється відразу ж після комп'ютерної відповіді [2].

Тестові завдання розроблені відповідно до робочої та типової програми з дисципліни «Фінанси» для вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації.

Завдання призначені для перевірки як теоретичних, так і практичних знань і умінь студентів, потребують творчого підходу. Кожне завдання сформульовано чітко, зрозумілою мовою; складається із завдань рівнозначної

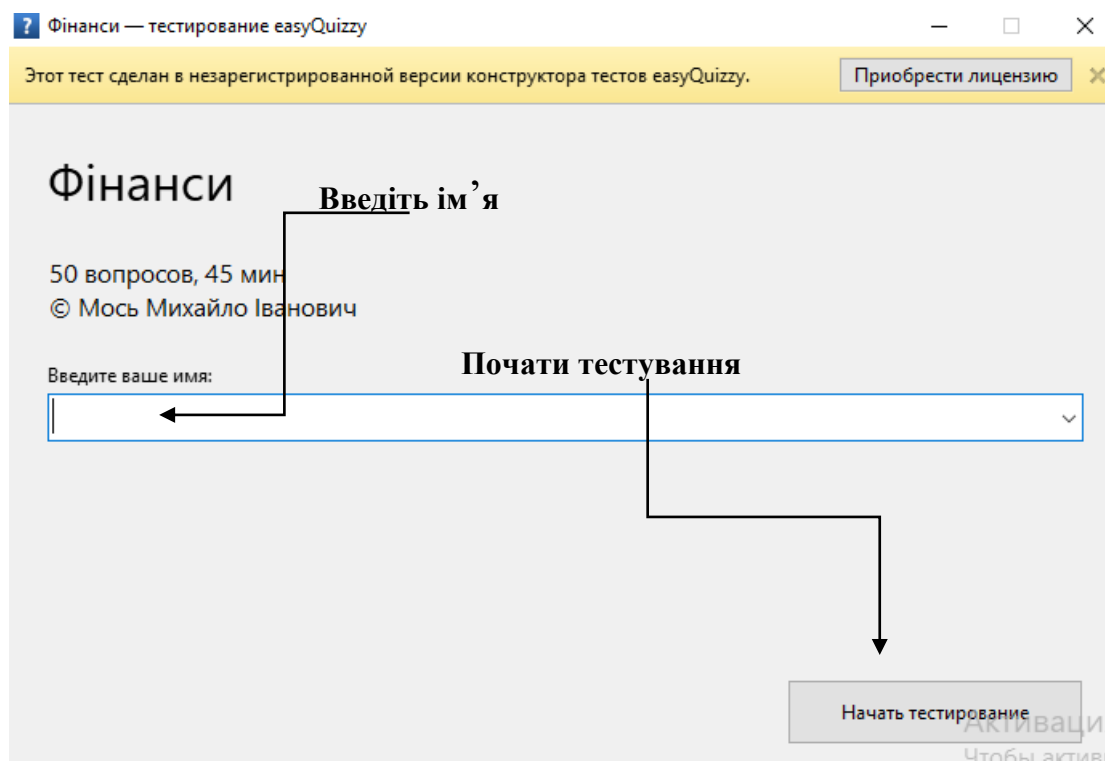
складності, що дозволяє дати оцінку кожному студенту незалежно від рівня його знань.

Оцінка визначається у відповідності до повноти відповіді на питання та правильності розв'язання поставленої задачі згідно критеріїв оцінки. Використання довідковою літературою студентами не передбачається.

Тестові завдання з дисципліни «Фінанси» автоматизовані за допомогою програми «easy Quizzy».

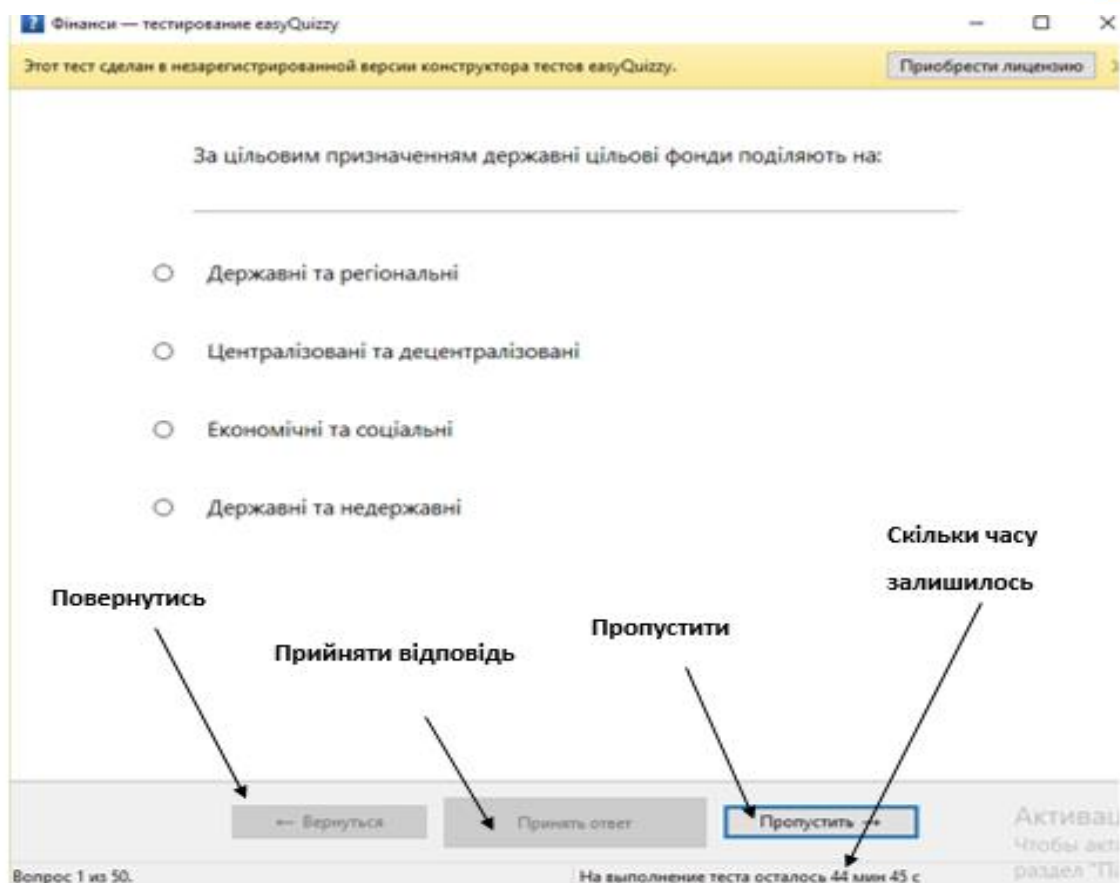
Дана програма автоматично для кожного студента обирає 50 тестових завдань та обмежує час – 45 хвилин. Оцінювання студентів автоматичне за п'ятибальною системою.

Тест призначений для проведення тестування в навчальних закладах. Допомагає викладачам економити час і нерви. Виставляє оцінки і об'єктивно оцінює знання. easyQuizzy - це проста і зручна програма для створення і редагування тестів перевірки знань. Кожен тест являє собою незалежну програму, яку достатньо скопіювати на будь-який комп'ютер і запустити, щоб почати тестування.

Після того як тест було запущено, з'являється вікно в якому потрібно ввести ім'я, та натиснути кнопку «Почати тестування».

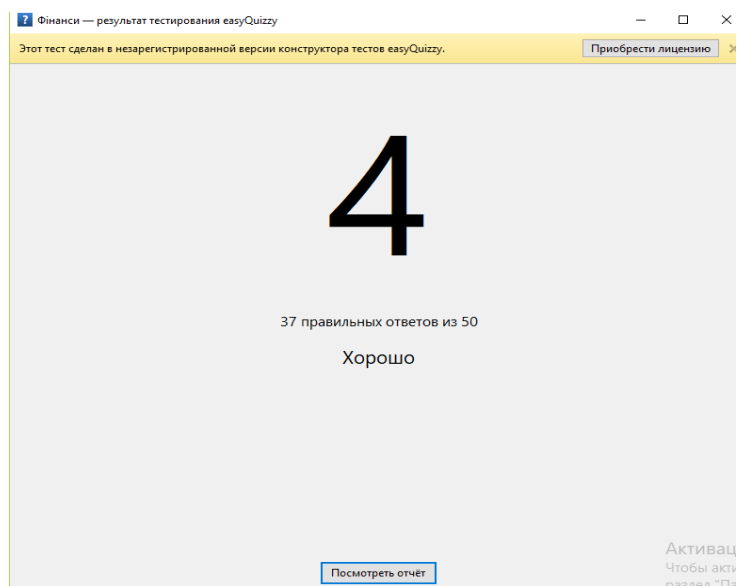
Потім програма вибирає із 130 тестів 50 випадкових, і розпочинається тестування. На проходження тестів студент має 45 хвилин.

Після того як тестування було розпочато, з'являється вікно з тестами, в якому ми бачимо запитання та відповіді, також знизу ми маємо 3 кнопки: *прийняти відповідь, пропустити та повернутись*.

Якщо студент визначився з відповіддю він натискає кнопку «*Прийняти відповідь*», якщо ж студент вагається з правильною відповіддю то він може перейти на наступне питання натиснувши кнопку «*Пропустити*», для повернення до пропущеного питання натискається кнопка «*Повернутись*». Також справа внизу студент може бачити скільки залишилося часу на проходження тестування.

Після закінчення студентом тестування відкривається та утримується від закриття (час утримання можна налаштувати) вікно результатів проходження тесту. У цьому вікні можна проглянути вірні питання і відповіді, а також протокол тестування.

Вопрос № 1

Що означає обслуговування державного боргу?

Выбран правильный ответ:

Комплекс заходів держави щодо погашення позик, виплати відсотків за ними, уточнення та зміни умов погашення позик

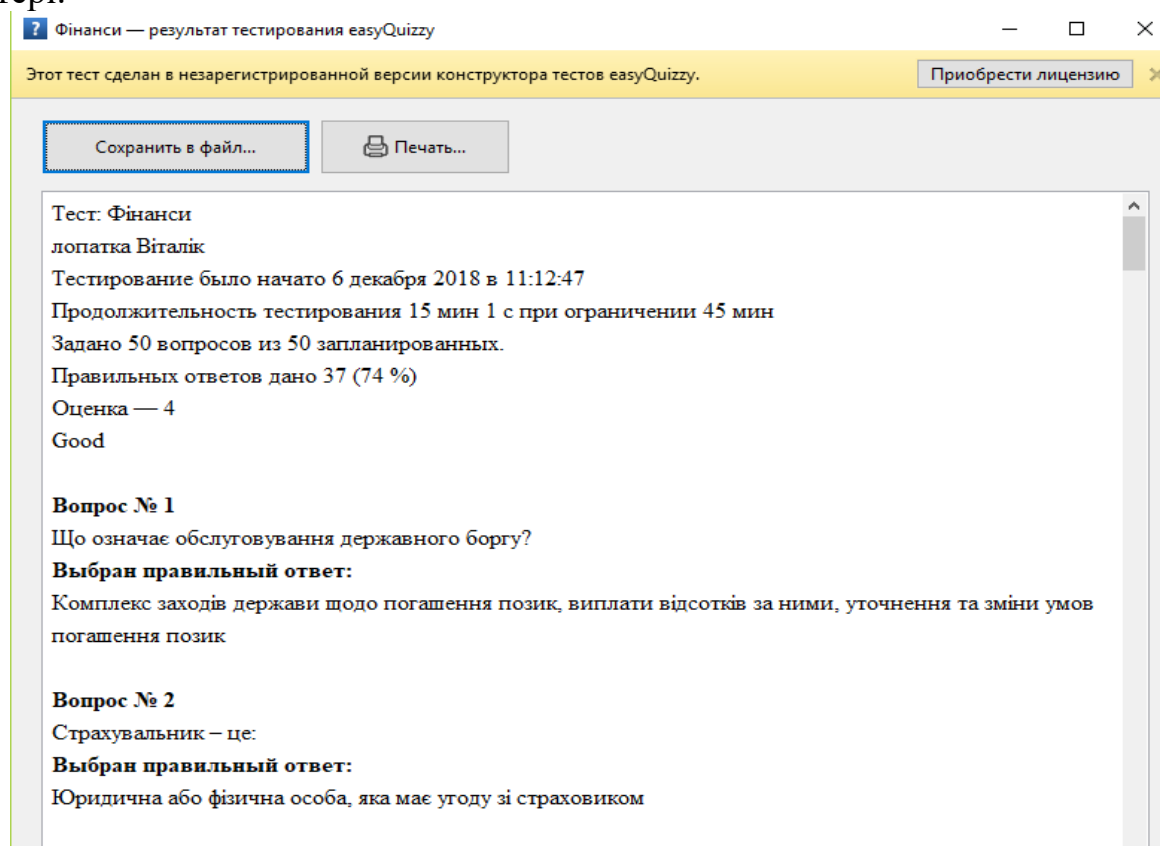
Вопрос № 2

Страховальник – це:

Выбран правильный ответ:

Юридична або фізична особа, яка має угоду зі страховиком

Протокол тестування можна зберегти у файл або роздрукувати на принтері.

Оцінювання результатів комп'ютерного тестування комплексного державного екзамену з фахових дисциплін відбувається автоматично програмою easyQuizzy за такими загальними критеріями:

ПРАВИЛЬНІ ВІДПОВІДІ	ОЦІНКА
Від 45 до 50 (понад 90%)	Відмінно
Від 38 до 44 (76-90%)	Добре
Від 30 до 37 (60-75%)	Задовільно
Менше 30 (менше 60%)	Незадовільно

Наприкінці відзначимо, що розроблений тестовий контроль знань є складовою змістового блоку науково-методичного забезпечення ресурсноорієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів, а також частиною дистанційних курсів з вище зазначених дисциплін в Коледжі управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії [1].

Вважаю, що така форма контролю знань може бути використана для проведення заміру залишкових знань з дисципліни «Фінанси» студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Список використаних джерел

1. Кононец Н. В. (2016). Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів: дис. ... доктора пед. наук. Полтава. 473 с. 83

2. Худолій І.І. (2018). Використання інформаційних технологій навчання у вищих навчальних закладах освіти. «Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка» / укл. Н. В. Кононец, В. О. Балюк. – Полтава: КУЕП ПДАА. С. 76-83.

Гурський Степан Петрович

викладач історії, Технологіко-економічний коледж Білоцерківського національного аграрного університету, Gurskiy.s@gmail.com

Загоруйко Ольга Валеріївна

викладач інформатики, Технологіко-економічний коледж Білоцерківського національного аграрного університету, olga2810@meta.ua

ПЕРСОНАЛЬНИЙ САЙТ ВИКЛАДАЧА ЯК ЗАСІБ УПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасний процес вивчення історії характеризується все більш широким використанням у ньому інформаційних технологій. Під інформаційними технологіями навчання розуміють сукупність застосування методів і форм, які базуються на сучасних засобах, спрямованих на ефективніше досягнення поставленої мети у даній предметній галузі. Поєднуючи у собі цінності багатьох традиційних підходів, комп'ютерні технології дозволяють істотно оптимізувати процес вивчення історії, який може стати цікавішим, емоційно-насиченим і наочним. Комп'ютерні технології також здатні індивідуалізувати і диференціювати навчальний процес, сприяти його творчого характеру, організації гнучкішого управління викладацькою діяльністю, інтенсифікувати і активізувати освоєння кожної теми.

Дидактична (навчальна) мета сайту – формування наукових і політичних знань у студентів. Допомога при вивченні історії, а також обмін досвідом,

цікавим матеріалом між усіма шанувальниками історичних дисциплін. Розуміння історичних процесів, які відбувались в минулому дозволяє не лише орієнтуватись у сучасних подіях, але й активно на них впливати. Наші студенти - творці майбутнього України і від них залежить подальша доля Батьківщини. Наявність на сторінках сайту форуму дає можливість продуктивно комунікувати, розвивати критичне мислення, навчає коректно дискутувати, сприяє формуванню лідера.

Розвиваюча мета – досягнення уміння узагальнювати і систематизувати знання. Студенти навчаються робити крок від вивчення історії своєї родини, малої Батьківщини до загальноісторичних процесів у масштабах людства. Також краще формуються навички самостійної роботи, завдяки тому, що більшість матеріалів у розділах «Мій родовід» та «Подорожуємо Україною» складаються з досліджень наших студентів.

Виховна мета сайту полягає у формуванні національної свідомості, любові до рідного краю, поваги до культури та історії України. Не випадково, особлива увага приділяється сторінкам сайту, пов'язаних з вивченням історії малої Батьківщини, історії родини студента. Без любові до свого села, міста не можлива любов до всієї України. А хто не шанує пам'ять своїх предків, той не має права називатись людиною. Українознавчий контент плекає у наших вихованців зацікавленість до національного, розвиває у них здатність до пошуку самого себе.

Розроблений викладачами ТЕК БНАУ Гурським С.П. та Загоруйко О.В. навчальний сайт з історії є складовою частиною сучасних інноваційних технологій. До Вашої уваги коротко інформаційне наповнення освітнього веб-сайту викладача історії ТЕК БНАУ Гурського С.П. Для того щоб зайти на даний ресурс потрібно у браузері, в поле пошуку, ввести адресу: <http://gurskihistory.at.ua>. В результаті завантажиться головна сторінка сайту.

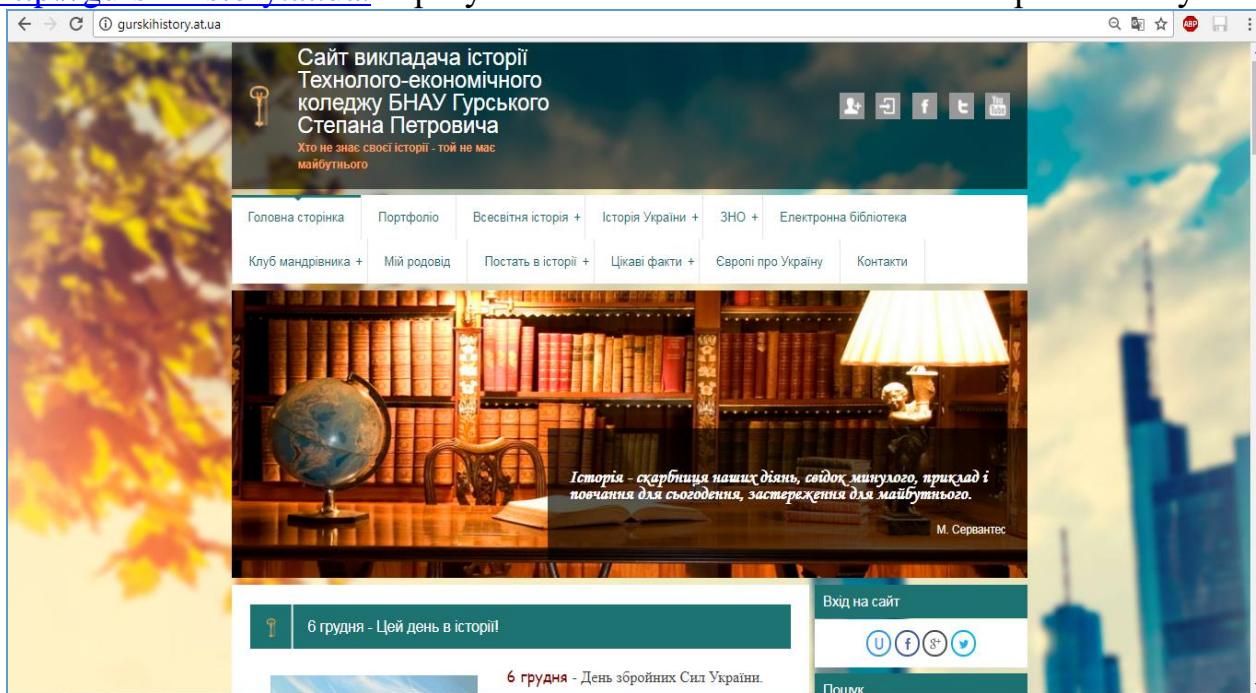

Рис. 1. Головна сторінка сайту

Сайт має зручне горизонтальне меню, що дозволяє легко переходити з однієї сторінки на іншу. Основними розділами меню є:

«**Головна сторінка**» - відображає всі новини сайту, дає можливість публікувати оголошення, актуальні події останнього часу.

«**Портфоліо**» – знайомить з розробником сайту, викладачем історії Степаном Петровичем Гурським, його досягненнями, педагогічним досвідом.

«**Всесвітня історія**» - містить інформацію, яка пов'язана з викладанням та вивченням дисципліни. Тут містяться наступні розділи:

✓ «*Матеріали до занять*» – конспекти лекцій, відеоматеріали до тем, які вивчаються з даної дисципліни, запитання до відеофрагментів і он-лайн тести до кожної з тем;

✓ «*Контроль знань*» - містить запитання та тестові завдання трьох рівнів складності до заліків з модулів.

«**Історія України**» - включає інформацію пов'язану із викладанням та вивченням історії України, містяться наступні розділи.

✓ «*Підготовка до ДПА*» - можна ознайомитись з варіантами завдань державної підсумкової атестації з навчальної дисципліни «Історія України»

✓ «*Контроль знань*» - містить запитання та тестові завдання трьох рівнів складності заліків з модулів;

✓ «*Шлях до Незалежності*», «*Історичні карти*», «*Історія українських земель*» - знаходяться цікаві відеоматеріали, які можна використати при підготовці до занять з історії України та позааудиторної роботи;

«**ЗНО**» - студентам пропонуються збірники завдань за останні п'ять років та рекомендовану літературу для підготовки до ЗНО.

«**Електронна бібліотека**» - містить електронні підручники, посібники, опорні конспекти, історичні атласи та карти з навчальних дисциплін «Історія України» та «Всесвітня історія» 10 і 11 класи.

«**Клуб мандрівників**» - включає в себе інформацію, про найцікавіші місця нашої Батьківщини і країн світу. До нього входять такі сторінки:

✓ «*Стежками рідного краю*» - передбачає вивчення та ознайомлення студентів з їх малою Батьківщиною. Як приклад, наведено матеріал по дендропарку «Олександрія»: історична довідка, відеофільм та он-лайн тест «Як ти знаєш парк «Олександрія»?»;

✓ «*Подорожуючи Україною*» - підібрано матеріал по найцікавіших місцях України - Львів, Стрий, Білгородська фортеця та інші. Матеріал подається за наступною схемою: Історична довідка і цікавий відеоролик;

✓ У «*Фотоальбомі*» викладено фотографії студентів та викладачів під час їх подорожей.

«**Мій родовід**» - сторінка присвячена вивченню студентами історії їх найближчих родичів.

«**Постать в історії**». Сторінки цього розділу містять матеріал, присвячений найвидатнішим діячам вітчизняної та світової історії - Лесі Українці, Маргарет Тетчер, Івану Франку, Вінстону Черчиллю... Матеріал

подається в наступному форматі: історична довідка про того чи іншого діяча і документальний фільм.

Сторінка **«Європі про Україну»** створена при допомозі викладача іноземної мови ТЕК БНАУ Лендрик Н.М. Інтеграційні зв'язки між викладачами навчальних дисциплін поглиблюють знання студентів з даних дисциплін і дозволяють їм активно брати участь в євроінтеграційних процесах.

«Цікаві факти». На сторінках цього розділу зібрано цікаві факти з Всесвітньої історії та історії України, які відсутні у звичайних підручниках та посібниках, але обов'язково зацікавляють шанувальників історії.

«Контакти». Подані контактні дані, за якими можна зв'язатися з викладачем історії Гурським С.П.

Крім меню, сайт містить наступні модулі: *Опитування, Статистика відвідування, Пошук по сайту, Архів записів, Календар подій, Форум.*

Також на сайті присутній блок **«Дружні ресурси»**, що дає змогу перейти на веб-сайт Технолого-економічного коледжу, Міністерства освіти і науки України, Науково-методичного центру «Агроосвіта», Інституту історії України, Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Сподіваємось, що інформація, яка представлена на сайті, буде корисною та цікавою як для студентів, так і для викладачів.

Сайт став справжнім помічником для студентів, тому що дає можливість економити час на пошук необхідної інформації. Враховуючи величезну кількість найрізноманітніших інформаційних джерел, студент розгублюється при спробі знайти необхідний навчальний матеріал на просторах Інтернету. І треба пам'ятати, що в мережі присутні матеріали із свідомими перекрученнями історичних фактів, а іноді повністю сфальсифікованими даними. Інформаційна війна є складовою частиною гібридної війни, яку веде проти нашої Батьківщини Росія. Інтернет стає новим «полем бою» на цій війні. Висвітлення історичної правди, показ фактичного матеріалу, дає можливість протистояти в гібридній війні, розпочатої проти нас президентом «братньої» Росії Путіним.

Позитивним є елемент родинного виховання, який присутній при підготовці матеріалів для сторінки **«Мій родовід»**. Саме ознайомлення з історією власної сім'ї, дає можливість не лише вивчати великі історичні події та інші явища через призму життя рідних людей, а й зближує членів родини.

Саме після невеликої пошукової роботи в сімейних архівах при опитуваннях родичів, розповідей рідних і близьких у студентів збільшується почуття поваги до своїх предків, саме тих людей, які брали участь у створенні сучасної України. Та й дідусі і бабусі з гордістю розповідають допитливим нащадкам про їхню молодість пишаються тим, що сімейні архіви не опиняться на смітнику, а розповіді житимуть у серцях і пам'яті наступних поколінь.

Плани на майбутнє: поступова заміна відеоматеріалів російською мовою на відеоматеріали викладені українською мовою (сторінка **«Всесвітня історія»**); створення сторінки завдань, яку розроблять студенти з допомогою програми; доповнення і зміни, з врахуванням нових навчальних програм.

Список використаних джерел

1. Черепанова І. Создание сайтов uCoz: навч. посіб. – К., 2014.- 100 с.
2. Боденчук О.В. Створення сайтів в системі uCoz: навч. посіб. – Кам'янець-Подільський, 2012.- 51 с.
3. <http://adobe photoshop.ucoz.com/>

Кобилинська Марія Михайлівна

*викладач економічних дисциплін, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, lmi-cuep@ukr.net*

САЙТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ЗАСІБ УПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Однією з головних ознак сучасного світу є інтенсивний розвиток комп'ютерної техніки та основаних на ній інформаційних технологій. Маючи вільний доступ до ПК і мережі Інтернет, кожна особистість має бути комп'ютерно-грамотною, прагнути до самоосвіти і самовдосконалення, продуктивно опрацьовувати корисну інформацію і використовувати здобуті знання для розв'язання конкретних проблем. Науково-технічний прогрес, сучасні методи і засоби навчання встановлюють перед організаторами навчального процесу нові завдання – вдосконалення й оновлення змісту навчальних програм предметів із метою покращення якості навчання і підготовки грамотних, всебічно розвинених спеціалістів. Одним із способів розв'язання цього завдання може стати використання новітніх інформаційних технологій, які значно підвищують ефективність роботи основних учасників процесу навчання – викладачів і студентів.

Основні завдання ВНЗ спрямовані на формування і розвиток кваліфікованих спеціалістів, які повинні бути компетентними у своїй галузі, мати високі професійні знання, уміння та навички. Тому завдання викладачів – показати можливості використання мережі Інтернет не лише для спілкування в соціальних мережах, перегляду відео, прослуховування музики і пошуку необхідних рефератів, а й використання цієї мережі для розв'язання навчальних завдань, полегшення процесу навчання і засвоєння знань.

Реформа освіти в Україні передбачає не лише теоретичне навчання, а й формування в студентів навичок самостійної роботи з інформаційними технологіями, передусім пошуку, аналізу та фільтрування важливої і потрібної інформації. У ХХІ столітті основним джерелом знаходження інформації найчастіше є Інтернет і саме тому впровадження новітніх методів і навичок роботи з Інтернет-ресурсами забезпечує поліпшення навчального процесу, урізноманітнення методів і прийомів викладання, підвищення мотивації до вивчення предмету. Майбутній спеціаліст має бути підготовленим до активної творчості, професійної і соціальної діяльності, він повинен уміти самостійно здобувати знання, контролювати і корегувати зроблене. На допомогу організаторам навчального процесу приходять засоби новітніх інформаційних

технологій, які забезпечують створення і використання персональних сайтів у навчальній діяльності. У наш час створити персональний сайт чи сайт навчальної дисципліни може будь-який викладач, маючи мінімальні навички роботи на ПК, адже для цього розроблено чимало проєктів. Надаються інформаційно-технологічні бази, електронний простір, модулі, шаблони оформлення і системи управління створеним сайтом як за оплату, так і безкоштовно [2].

На сьогоднішній день проблемою майже кожного ВНЗ є недостатня кількість необхідної літератури для забезпечення повноцінного навчального процесу, брак коштів для забезпечення бібліотечного фонду новою літературою. Навіть, якщо потрібна література в бібліотеці є в необхідній кількості, матеріал або розміщений у різних підручниках, або вона застаріла згідно з оновленим стандартом освіти. Кожен викладач, готуючись до заняття, осмислює, узагальнює та утворює власну підбірку матеріалу згідно навчальної програми предмету. На даний час, ефективним є створення електронних комплексів з предмету з подальшим розміщенням інструктивних навчальних матеріалів, завдань для самостійної роботи, рекомендацій щодо виконання лабораторно-практичних робіт, запитань для самоперевірки в мережевому ресурсі. Тому, наявність особистого сайту викладача або сайту навчальної дисципліни, де будуть викладені всі ці матеріали є вкрай необхідним. Наразі, на будь-якому сайті може бути встановлено зворотній зв'язок із студентами, для тісного спілкування з наставником.

Існують різні способи створення сайту.

1. Створення сайту з використанням мови розмітки гіпертекстових документів – HTML (але це вимагає від розробника знання цієї мови й особливостей роботи з HTML-документами).

2. Створення сайту з використанням конструктора сайтів (програми, які забезпечують створення персонального сайту на основі готових шаблонів). Такі програми безкоштовні, та їх можливості з оформлення сайту досить обмежені.

3. На створений сайт встановити системи управління контентом – CMS (це програма, яка в цілому керує інформацією на сайті в режимі on-line й має деякі безкоштовні послуги для створення професійного сайту).

4. Використання засобів Web 2.0 – технологій, які не потрібно встановлювати на комп'ютер користувача: вони вже розміщені на віддаленому сервері. Така технологія має переваги як для користувачів, так і для самих розробників таких засобів. Одні не переймаються процесом своєчасного оновлення програми, сумісності її роботи в операційних системах, а інші не витрачаються на розповсюдження своїх розробок і на організацію служби підтримки тощо [1].

Для створення власного сайту не потрібно платити великі гроші, не потрібні якісь особливі знання мови гіпертекстової розмітки. В інтернеті є багато інтернет-сервісів, на яких можна створити повноцінний сайт легко та безкоштовно. Всі вони досить прості в освоєнні і дозволяють швидко створити сайт. Найбільш популярні: Ucoz, Яндекс. Народ, Google.Sites.

Найзручніше, на мій погляд, використовувати Google.Sites. На це є декілька причин: простий і зрозумілий інтерфейс; відсутність сторонньої реклами, цілковита безкоштовність, використання хмарних технологій, тобто додавання на сайт матеріалів з віддаленого сервера, та багато інших цікавих і важливих опцій.

Для створення такого сайту потрібно створити акаунт на gmail, тобто зареєструватись. Після цього в меню сайту *Google* вибираємо *Більше→Ще більше* і на сторінці продуктів *Google* вибрати *Sites*. Після входу в акаунт натискаємо *Створити*. В наступному вікні вибираємо *Пустий шаблон*, вводимо назву сайту, його адресу, вибираємо *тему оформлення* і натискаємо кнопку *Створити*. В результаті з'явиться пуста *Головна сторінка*. Натиснувши кнопку *Редагувати* зможемо набирати і форматовувати текст, додавати інші об'єкти. На сайт варто додавати об'єкти з зовнішнього сховища, додаючи на сторінку *URL* адресу об'єкту. Для додавання наступної сторінки натискаємо кнопку . У вікні вводимо назву сторінки, розміщення та шаблон: Веб-сторінка, Оголошення, Картотека, Список, Веб-сторінка – на такому шаблоні розміщують текст і об'єкти; *Оголошення* – аналогічна блогу, де розміщуються повідомлення в хронологічному порядку; *Картотека* – для збереження і систематизації файлів на сайті; *Список* – тут можна створювати і систематизувати списки даних/ Додаючи нові сторінки, наповнюємо їх текстом та об'єктами [3].

Для налаштування сайту натисніть кнопку *Докладніше→Керування сайтом*. *На закладці* Загальні *можна змінити та налаштувати назву сайту, ввести опис сайту, видалити сайт. На закладці *Сторінки* можемо змінити розміщення сторінок сайту (його структуру). На закладці *Спільний доступ і дозволи* можна додати додаткових користувачів, зареєстрованих на gmail, для роботи над сайтом. На закладці *Веб-адреса* можна додати адресу домена. На закладці *Теми* можна переглянути та змінити тему оформлення сайту. На закладці *Кольори та шрифти* можна змінити кольори та шрифти вибраної теми оформлення. На закладці *Розмітка сайту* можна налаштувати неосновні елементи сайту: заголовок, горизонтальну навігаційну панель, бокову панель, нижній колонтитул. Натиснувши кнопку *Змінити розмітку сайту* змінюємо розміри елементів сайту. Натиснувши кнопку *Додати елемент бічної панелі*, можемо додати на бічну панель додаткові елементи. Наприклад, зворотній відлік чи текстове поле. Для застосування налаштувань потрібно натиснути кнопку *Зберегти*, а для повернення на сайт клікнути по назві сайту в лівому верхньому кутку вікна налаштувань [3].

При створенні сайту варто дотримуватись таких правил:

1. Сторінка сайту повинна завантажуватися 2-3 секунди.
2. Назва сторінки і інформація на ній повинні повністю відповідати одна одній.
3. Будьте більш консервативні у виборі кольору фону сторінки і шрифтів.
4. Дотримуйтесь єдиного стилю сторінок для всього сайту.
5. Структура навігації на сайті повинна бути простою і зрозумілою.
6. Перевіряйте текст на сайті на наявність помилок.

7. Регулярно добавляйте інформацію на сайт.

Описану вище методику я використала при створенні сайту навчальної дисципліни «Методи і моделі оцінювання», яку викладаю для студентів спеціальності «Облік і податкування».

Для роботи з сайтом дисципліни «Методи і моделі оцінювання» необхідний комп'ютер або ноутбук з встановленою операційною системою Microsoft Windows (можливо смартфон з будь-якою операційною системою), доступ до мережі Internet, мультимедійний проектор при необхідності проекції зображення на екран.

Запуск сайту відбувається через пошукові системи (Google та ін.) введенням електронної адреси сайту <https://sites.google.com/view/metodu-ocinki/>.

Для доступу до веб-сайту студентам достатньо мати аккаунт на сервісах Google та надіслати запит власнику сайту на відкриття доступу до нього.

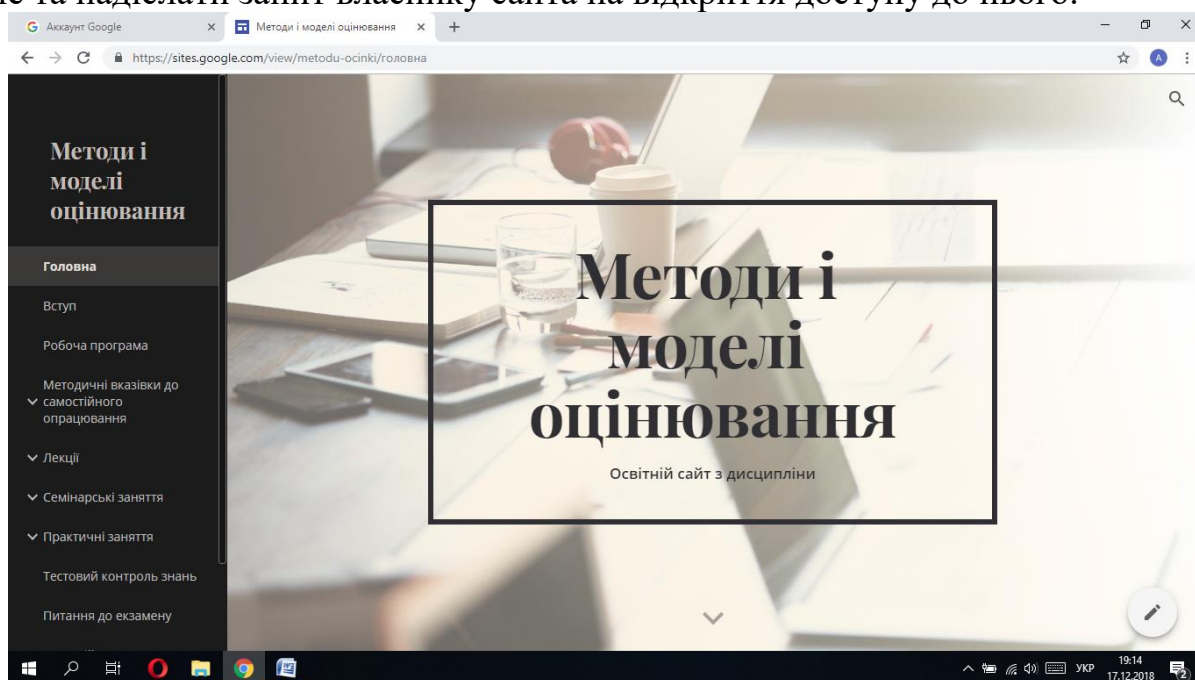

Рис1. Загальний вигляд сторінки Головна

Структура сайту розгалужена і включає в себе такі посилання: зміст; методичні рекомендації для самостійного опрацювання; конспекти лекцій; плани семінарських занять з тестами та списком додаткових джерел інформації для опрацювання; плани практичних занять із ситуаційними завданнями; перелік додаткової літератури, основних нормативних актів та офіційних сайтів, для відшукування додаткової інформації з досліджуваних питань; тести, завдання та перелік питань для контролю знань.

Для роботи на кожній з цих сторінок необхідно подвійним нажимом лівої клавіші маніпулятора «миш» активувати обрану вами сторінку. При цьому необхідно враховувати, що сторінки сайту, які наповнені навчальним матеріалом також мають розгалужену структуру і мають певну кількість підсторінок, які відображені на інформаційній панелі зліва, кожен з них можна відкрити для роботи активацією відповідного посилання.

Так на сторінці Методичні рекомендації для самостійного опрацювання розміщено п'ятнадцять підсторінок, на кожній з яких розміщений навчальний матеріал з рекомендаціями по його вивченню.

На сторінці Лекції розміщено п'ятнадцять підсторінок, кожна з яких наповнена навчальним матеріалом відповідної теми.

На сторінці Семінарські заняття розміщено сім підсторінок, які відповідають кількості таких запланованих занять і містять рекомендації по засвоєнню матеріалу.

На сторінці Практичні заняття розміщено одинадцять підсторінок, на кожній з яких викладено навчальний матеріал відповідної теми.

Матеріали сайту відповідають навчальній програмі з дисципліни «Методи і моделі оцінювання» і ефективно використовуються як викладачем, так і студентами для самостійного вивчення з метою поглиблення знань або опрацювання пропущеного програмного матеріалу. Студенти мають змогу працювати з матеріалами, які вивчаються на заняттях, в інтерактивному режимі, як в аудиторії, так і поза нею. Такий підхід до планування й організації навчального процесу дозволяє ефективно реалізувати навчальну програму, оптимізувати управління навчальним процесом і забезпечити якісну підготовку фахівців.

Список використаних джерел

1. Карташова Л. А. Особистий сайт педагога – вимога часу // Освіта. – 3–10 лютого, 2010. – С. 6.
2. Методичні рекомендації щодо створення і розвитку сайту ПТНЗ Розробник: методист Навчально-методичного-центру професійно-технічної освіти у Полтавській області – Жила В.В.– Полтава, 2014. –24 с.
3. Довідковий форум Google створення сайтів [Електронний ресурс] Режим доступу: https://productforums.google.com/forum/#!forum/sites_

Шестопа́л Оксана Васи́лівна

*викладач математики, спеціаліст, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, oksanashestopalpl@gmail.com*

ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ ДЛЯ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ В КОЛЕДЖІ

Робота в гуртках допомагає студентам розвиватися і розкривати свій потенціал, досягти успіху і професійного росту. Більшість студентів, які беруть участь в наукових гуртках, виділяють наступні мотиви своєї діяльності: пізнавальний інтерес і прагнення до самореалізації. Пізнавальний інтерес в даному випадку допомагає саморозвитку, оскільки, займаючись в науковому гуртку, студент освоює нові сфери в дослідницькому і творчому житті, освоює не звичні для себе галузі [3].

Предметний гурток «Юний економіст», який діє в коледжі на засадах міждисциплінарної інтеграції, спрямований на поглиблення знань з

економічних, математичних дисциплін у поєднанні із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Одним із напрямів роботи гуртка є вивчення основ економіко-математичного моделювання.

Економіко-математичне моделювання за останні десятиліття сформувалося в окрему міждисциплінарну область знань із властивими їй об'єктами, підходами та методами дослідження. У зв'язку з цим все більш актуальним постає завдання цілеспрямованої підготовки спеціалістів-аналітиків у закладах вищої освіти. Відсутність спеціальної дисципліни "Економіко-математичне моделювання" у навчальних планах підготовки студентів економічних спеціальностей зумовлює необхідність звернення до вивчення її основ на заняттях гуртка.

Економіко-математичне моделювання має практичну спрямованість на вирішення широкого спектра прикладних питань на усіх рівнях ієрархії управління щодо прийняття рішень (планів, програм, об'єктів, проектів, стратегій тощо) з урахуванням наявних економічних умов та обмежень.

Мета вивчення основ економіко-математичного моделювання на заняттях гуртка "Юний економіст" – формування знань щодо методології та інструментарію побудови та адекватного використання різних типів економіко-математичних моделей.

Завдання: засвоєння студентами основних принципів та інструментарію щодо постановки задач, основних методів їх розв'язування та аналізу з метою широкого використання в економіці та підприємстві.

У результаті вивчення економіко-математичного моделювання на заняттях гуртка студент повинен знати:

- 1) концептуальні засади, принципи і підходи до побудови економіко-математичних моделей;
- 2) основні класи математичних моделей, що використовуються для дослідження економічних процесів;
- 3) основні методи розв'язування задач.

Студент повинен уміти:

- 1) самостійно здійснювати постановку прикладних економічних задач;
- 2) визначати обсяг необхідної інформації для чіткої постановки та розв'язування прикладних економічних задач;
- 3) адекватно використовувати економіко-математичні моделі для розв'язування прикладних економічних задач;
- 4) використовувати інформаційні технології на базі ПК для розв'язування прикладних економічних задач;
- 5) здійснювати аналіз отриманих результатів, формувати та приймати на їх основі відповідні ефективні рішення.

На допомогу студентам у навчанні авторський колектив у складі Кононець Наталії Василівни, доктора педагогічних наук, викладача інформатики та комп'ютерних технологій, викладача-методиста, Пилипенко Людмили Олександрівни, викладача математики, Шестопа Оксани Василівни, викладача

математики та Олійник Тетяни Миколаївни, викладача економічних дисциплін розробив електронний посібник «Економіко-математичне моделювання» (рис. 1). Для розробки електронного посібника ми скористалися редактором веб-сторінок Microsoft Front Page, оскільки всі відомі вимоги до електронних посібників, їх змісту і структури, принципів створення, найоптимальніше реалізувати саме за допомогою нього [1; 2].

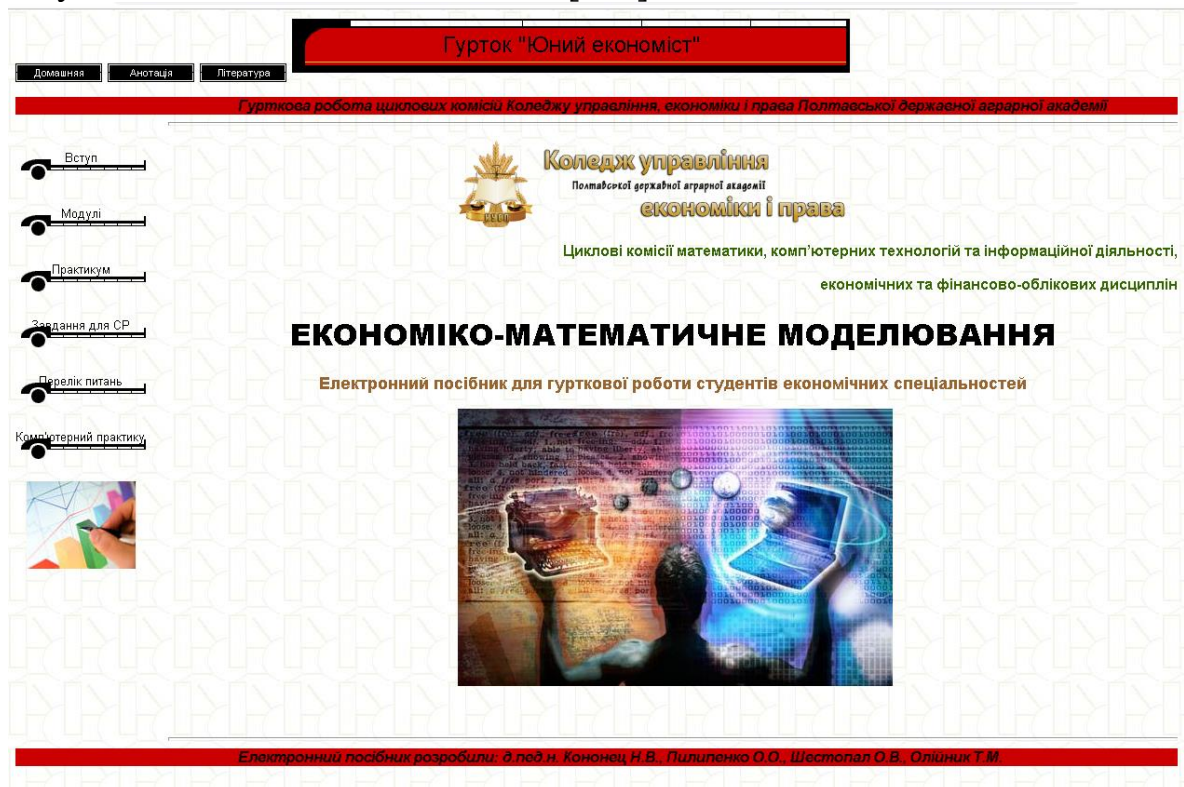

Рис. 1. Головна сторінка електронного посібника

Електронний посібник містить блок теоретичного матеріалу, до якого входять 3 модулі "Математичне програмування", "Економетрія" й "Економічний ризик та методи його вимірювання", блок практичних робіт, що складається із лабораторного практикуму до кожної теми, планів практичних занять, завдань для самостійної роботи із короткими методичними вказівками до виконання, зразків розв'язаних задач, матеріалів для самостійної роботи професійного спрямування, тем для рефератів, питань для самоконтролю, а також методичних рекомендацій щодо вивчення тем та розв'язування задач.

Теоретичний матеріал містить мінімальний перелік обов'язкових питань до вивчення основних тем курсу "Економіко-математичне моделювання", коротко розкриває зміст кожної теми із доступним викладом практичних моментів. У посібнику розглядаються основні математичні методи та моделі дослідження економічних систем та процесів, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень в реальних умовах. Теоретичний матеріал ілюструється числовими економіко-математичними моделями, які адекватно відображають основні виробничо-економічні процеси. Запропоновано комп'ютерний практикум (рис. 2).

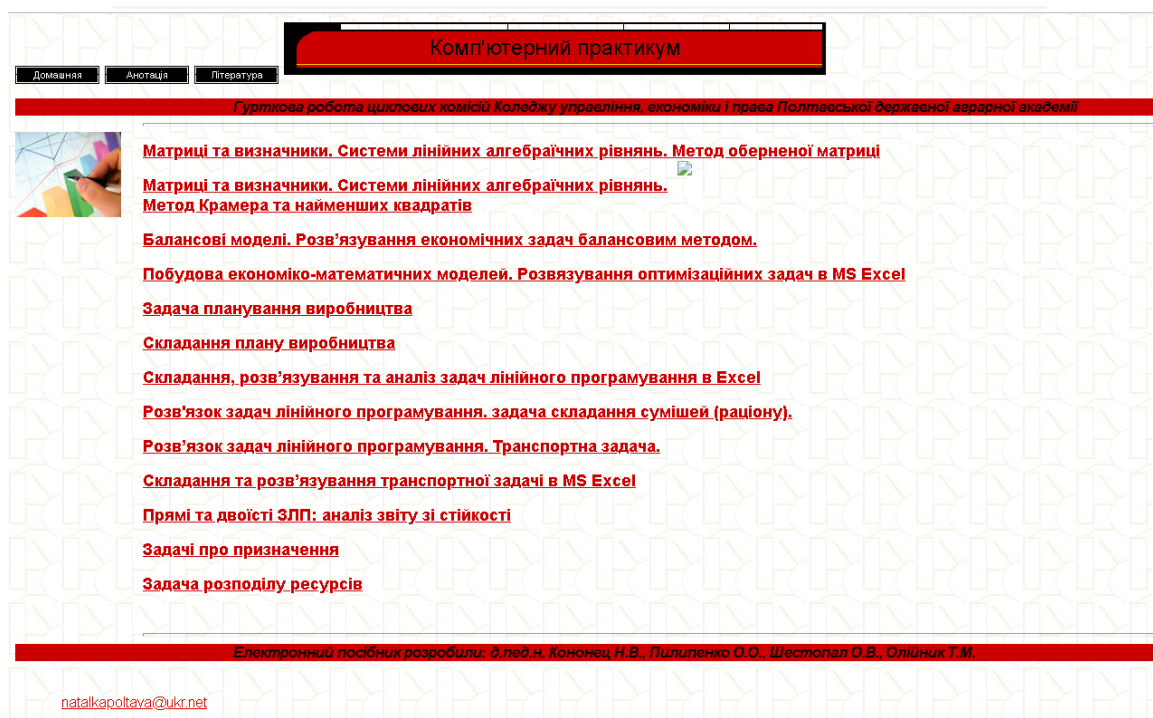

Рис. 2. Сторінка Комп'ютерний практикум

В електронний посібник введено алгоритми рішення типових, найбільш поширених задач, які допоможуть студентам у максимально короткий термін набутти практичних навичок розв'язування професійних задач з економіко-математичного моделювання. Розраховано на студентів економічних спеціальностей денної форми навчання коледжів та технікумів.

Список використаних джерел

1. Кононець Н.В., Гриньова М.В. (2018). Засоби створення електронного посібника для ресурсно-орієнтованого навчання. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. / ред. кол.; голов. ред. О.М. Топузов. К.: Педагогічна думка. Вип. 20. С. 166-179.
2. Кононець Н. В. Засоби розробки електронних освітніх ресурсів для ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу / Кононець Наталія Василівна // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2016. – № 2(130). – С. 15–20.
3. Худолій І. І., Саєнко О. В. (2014). Вплив предметних гуртків на освітню діяльність студентів. Фізика та астрономія. Методика викладання у сучасних умовах : матеріали наук.-метод. Інтернет-конференції. Полтава: АКУП ПДАА. С. 24–28. URL: <http://acup.poltava.ua/files/Zbirnuk.pdf>

СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Проценко Альона Павлівна

вчитель інформатики, спеціаліст другої категорії, Запорізька гімназія №50 Запорізької міської ради Запорізької області, alyona41288@gmail.com

РАЦІОНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНОГО УРОКУ

Сучасний навчальний процес важко уявити без використання інтерактивних посібників: комп'ютерних підручників, задачників, тренажерів, лабораторних практикумів, довідників, енциклопедій, що тестують і контролюючих систем та інших електронних засобів навчального призначення. У даній статті нами розглянуті різні онлайн-сервіси, призначені для підготовки вчителя до навчального процесу.

На допомогу вчителя по створенню інтерактивних посібників існують різні спеціальні онлайн сервіси для створення власних інтерактивних матеріалів до конкретного проекту, уроку, позакласної діяльності.

Не завжди готові електронні посібники з предметів задовольняють всім вимогам вчителів, а зміна їх змісту вимагає великих тимчасових і інтелектуальних витрат, спеціальних навичок в галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

Для вирішення цієї проблеми використовуються сервіси, в яких учитель може створювати інтерактивні вправи, різні завдання на класифікацію, знаходження відповідності, заповнення кросворду. Наведемо приклади популярних онлайн-сервісів.

1) Онлайн-сервіс для створення кросвордів http://cross.highcat.org/ru_RU/#. У цьому сервісі ви можете скласти кросворд зі списку ваших слів. Створений кросворд можна скачати у форматі Word або зберегти як картинку. Інший подібний сервіс - <http://biouroki.ru/workshop/crossgen.html>

2) Онлайн-сервіс Canva для легкого створення фотоколажу, можна створити логотип, візитки, листівки або додавати написи на фото використовуючи сотні шаблонів, і можливість зберігати зображення в різних форматах, а також в розмірах для сервісу Google Plus, соцмереж Facebook і Twitter. Ви зможете відразу ж роздрукувати, поділитися з друзями або відправити створений колаж по електронній пошті, SMS, WhatsApp, Telegram.

3) Онлайн-сервіс для розробки блок-схем Google Drawings. З його допомогою можна легко перетворювати ваші алгоритми в різні діаграми, схеми та графіки.

4) Онлайн-сервіс для створення пазлів <http://www.flash-gear.com/puzzle/>. Щоб сгенерувати пазл на цьому сервісі не потрібно

реєструватися. Ви завантажуєте потрібну вам картинку з комп'ютера та обираєте на які пазли потрібно її розбити. Можна також вбудовувати створені пазли в сайт або блог. Подібними сервісами є: <http://www.jigsawplanet.com/> та <http://puzzleit.org/>.

5) Онлайн-сервіс для створення хмари слів (хмарки тегів). Це візуальне подання списку категорій. Зазвичай використовується для опису ключових слів (тегів) на веб-сайтах, або для представлення тексту. Ключові слова найчастіше являють собою окремі слова, і важливість кожного ключового слова позначається розміром шрифту або кольором. Таке уявлення зручно для швидкого сприйняття найвідоміших термінів і для розподілу термінів за популярністю щодо один одного [1]. Приклад: <https://wordart.com/> вимагає швидкої реєстрації за допомогою одного з ваших акаунтів в соціальних мережах.

6) Сервіс для створення тестів, опитувань та вікторин Triventy (<http://www.triventy.com/>). Після створення вікторини вчитель запускає її на великий екран, а учні відповідають на питання зі своїх мобільних пристроїв або ноутбуків. На сервісі можна не тільки створювати власні ігри, а і відкрити вже готові із бібліотеки, за бажанням можна будь-яку вікторину відредагувати. Подібні сервіси: quizizz.com, quizlet.com та kahoot.com.

Інтерактивні форми навчання сприяють підвищенню мотивації учнів до інформатики. Через досягнення цілей щодо формування ІКТ-компетентності учнів, через систему тестових завдань на уроці досягається навчальна мета, при цьому засвоєння нових знань відбувається на більш високому когнітивному рівні, ніж на звичайному уроці.

Переваги дидактичних матеріалів, розроблених за допомогою онлайн сервісів, перед традиційними в їх наочності, доступності, креативності; в застосуванні комп'ютера або ноутбука замість книги; в використанні різних типів файлів (аудіо, відео, графічні і т.д.), а також різних типів вправ, що сприяє розвитку інтересу, пізнавальної активності, ІКТ компетентності учнів [2]. Також перевагою є швидкість створення інтерактивного завдання; моментальна перевірка правильності виконання завдання; можливість вбудовування завдання на html-сторінку; багато шаблони підтримують роботу з картинками, звуком і відео; містить велику колекцію вже створених іншими вчителями вправ; можливий пошук вправ за категоріями (з предметів); можливість обміну інтерактивними завданнями.

Мною були розроблені такі інтерактивні завдання за допомогою онлайн сервісів (Рис.1-Рис.2):

Рис.1. Хмара слів «Види комп'ютерних пристроїв» для 2-го класу
(посилання на вправу - <https://wordart.com/049ywym6komi/word-art%202>)

Рис.2. Плакат «Безпечний Інтернет»

Навчальний процес став вимагати до себе особливої уваги, використання сучасних технологій. Застосування ресурсів мережі Інтернет дозволяє зробити навчальний процес більш ефективним, привабливим і

незабутнім для учнів, це сприяє підвищенню інтересу до навчання, всебічного розвитку учнів, формування самостійності, відповідальності. При цьому використання мережі Інтернет розглядається не як мета, а як засіб підвищення якості навчання і інтересу учнів.

За допомогою онлайн-сервісів, учні можуть більш ефективніше реалізувати себе соціально, працювати колективно або індивідуально кожен в своєму темпі, з урахуванням вікових особливостей та рівня підготовленості. У свою чергу, вчитель має можливість застосовувати творчі підходи до навчання. Ресурси даних сервісів можна використовувати як на окремих етапах уроку, так і протягом усього уроку.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія вільна енциклопедія [Електронний ресурс].–Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
2. Пометун О., Пирожено Л. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. – К., 2002. – 136.

Кузуб Сергій Вікторович

*студент економічного відділення, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, kuzub2431@gmail.com*

Кононець Наталія Василівна

*доктор педагогічних наук, викладач-методист, Коледж управління,
економіки і права Полтавської державної аграрної академії,
natalkapoltava@ukr.net*

СЕРВІС BUBBLE.US ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У ПРОЦЕСІ ПОБУДОВИ ЗНАНЬ

Карти знань (або карти пам'яті, карти розуму, ментальні карти) – це графічне відображення процесів багатовимірного мислення, яке сприяє побудові знань. Багатовимірність є природною характеристикою мислення людського мозку, тому створення карт знань є потужним візуальним методом, що надає універсальний ключ до розкриття потенціалу, наявного в мозку кожного [3]. Карти знань використовують, як правило, для планування будь-якого виду діяльності: складання списків справ, розробки проектів різної складності, ефективного спілкування, запам'ятовування великого обсягу інформації, розвитку інтелектуальних здібностей, вирішення особистих проблем, для мозкових штурмів, при вивченні нового матеріалу тощо. Нині карти знань є своєрідною методикою реалізації технології візуалізації навчального матеріалу, а отже, й побудови знань.

Технологія візуалізації навчального матеріалу перегукується з педагогічною концепцією візуальної грамотності, яка виникла в кінці 60-х років ХХ століття в США. Ця концепція базується на положеннях про значущість візуального сприйняття для людини в процесі пізнання світу і свого місця в

ньому, провідної ролі образу в процесах сприйняття і розуміння, необхідності підготовки свідомості людини до діяльності в умовах все більш «візуалізованого» світу і збільшення інформаційного навантаження [2].

Серед сервісів побудови карт знань, ми вважаємо найбільш простим і дружелюбним сервіс Bubbl.us <https://bubbl.us/>. Сервіс Bubbl.us дає можливість створювати карти знань, виділяти кольором потрібні елементи, роздруковувати та зберігати їх. Після реєстрації сервіс пропонує користувачеві створити карту знань, що надалі може використовуватися для обговорення й спільного редагування. Карта складається з вузлів і сполучних ланок.

Інтерфейс сервісу зображено на рисунку 1.

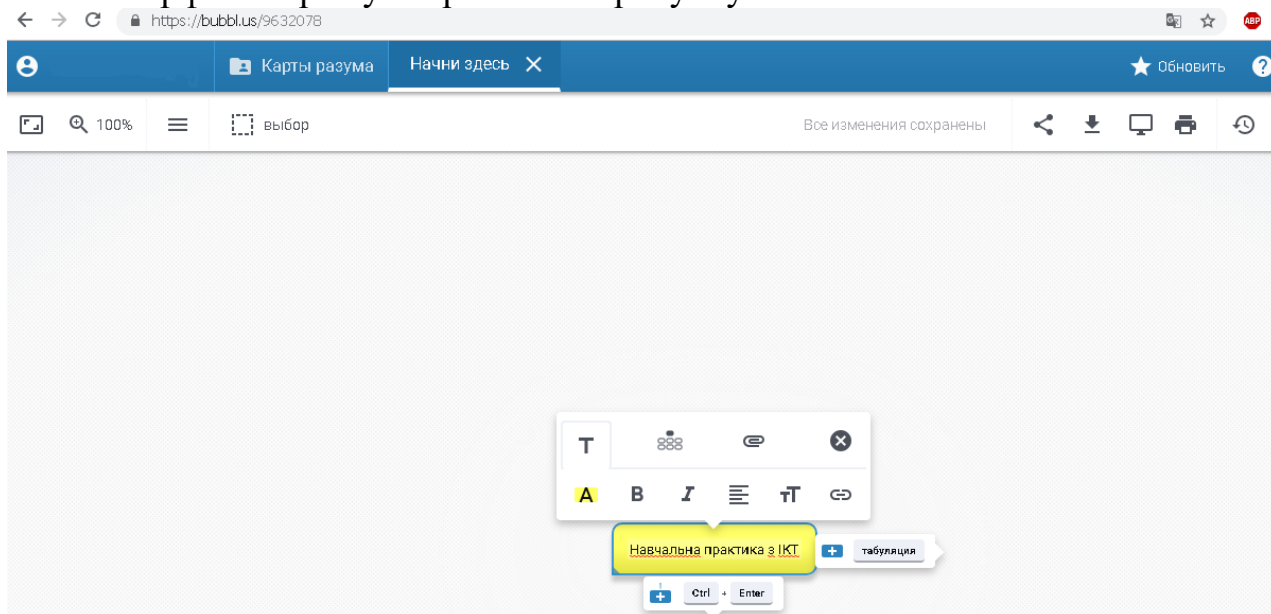

Рис. 1. Початок створення карти знань

Сервіс досить простий у застосуванні: має просту навігацію, можливість спільної групової роботи над картою, збереження карти як малюнку та надсилання її електронною поштою. Кольорове виділення блоків тексту уможливорює розмежувати тематику слів за кольорами. Bubbl.us має інструмент створення підпорядкованих і рівнозначних блоків, що дозволяє будувати будь-які конструкції, можна вбудувати в html код блогу або сайту [1].

У середовищі Bubbl.us карту пам'яті можна віддати в спільне користування декільком користувачам. Тож ми можемо додати інших користувачів до своїх друзів і дозволити їм редагувати свою карту знань. Коли ми працюємо в середовищі Bubbl.us, ми можемо побачити, хто з наших друзів має доступ до наших карт і хто з них у цей час працює над картою знань. Верхня фігурка — користувач — співавтор карти не в мережі, нижня фігурка — співавтор у мережі.

На жаль, сервіс дозволяє тільки послідовне редагування карт знань. Для того щоб передати можливість редагування іншому користувачеві, ми повинні у себе закрити карту знань.

Пропонуємо зразок карти знань при виконанні навчальної практики з дисципліни «Інформатика та комп'ютерна техніка» (рис. 2).

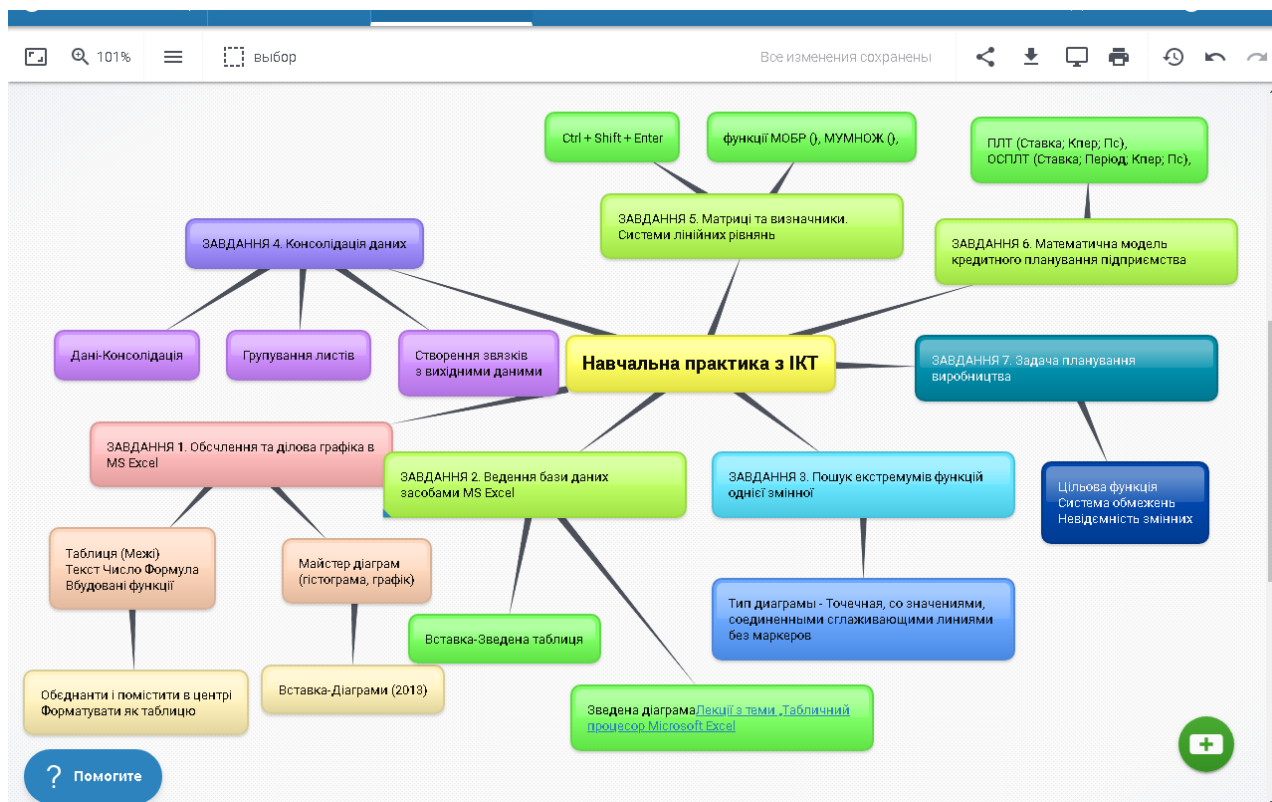

Рис. 2. Карта знань «Виконуємо завдання з навчальної практики»

Така карта знань, створена викладачем із відкритим доступом до її редагування кожному студентові забезпечить візуальне відображення всіх завдань з практики з акцентом на основні засоби, які дозволяють виконати те чи інше завдання.

Таким чином, дослідивши робоче середовище сервісу Bubbl.us бачимо, що він дозволяє організовувати дані за допомогою побудови кольорових схем. Цей сервіс для створення «карт пам'яті», схем або блоків стане в нагоді тим, хто сприймає інформацію візуально. Дуже зручний для ілюстрації алгоритмів. Bubbl.us – безкоштовний веб-додаток для організації мозкового штурму в Інтернеті. Тож кожен студент чи викладач зможе створити наочні карти знань, схеми, блоки онлайн; організувати сумісну працю по створенню ескізу карти знань; ввести карту знань на блог або сайт; зберегти у графічному форматі як зображення; відіслати її електронною поштою; роздрукувати виділену частину схеми, або всю схему. Безперечно, корисний для впорядкування думок.

Список використаних джерел

1. Кононец Н. В. (2013). Технологія майндмепінгу як педагогічна технологія ресурсно-орієнтованого навчання інформатики в коледжі. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія*. № 2 (14). С. 125–131.
2. Литвин С.В. (2018). Структурування та алгоритмізація як засоби передачі інформації. *Young Scientist*. № 5 (57).
3. Мюллер Х. Составление ментальных карт: метод генерации и структурирования идей; [пер. с нем. В. В. Мартыновой, М. М. Дремина]. М. : Омега-Л, 2007. 126 с.

Тітова Анастасія В'ячеславівна

*аспірантка кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені
І. А. Зязюна, Полтавський національний педагогічний університет імені
В.Г. Короленка, gordienkoasia@gmail.com*

СПЕЦІАЛЬНА НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ

Однією з педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх сімейних лікарів із використанням веб-технологій є *спеціальна науково-методична підготовка викладачів до використання веб-технологій в освітньому процесі*. Ця умова виокремлена з метою забезпечення організаційно-педагогічного супроводу освітнього процесу у медичних ЗВО, які здійснюють підготовку майбутніх сімейних лікарів, спрямованого на формування професійної компетентності студентів-медиків із використанням веб-технологій.

При виокремленні цієї педагогічної умови ми враховували той факт, що сучасність дедалі ширше розкриває перспективи впровадження в освітній процес як технічних інновацій, так і нових форм організації навчання студентів-медиків з використанням веб-технологій, а з іншого боку – що викладачі дисципліни професійної підготовки у медичному ЗВО, як правило, не є фахівцями з ІКТ, тому потребують спеціальної підготовки до використання веб-технологій в освітньому процесі.

Ми не повністю згодні з тим, що інертність нашої вищої медичної освіти у впровадженні інноваційних технологій викликана виключно суб'єктивними чинниками. Відіграє негативну роль і непродумана політика багатьох медичних ЗВО, для яких технічне забезпечення освітнього процесу (оновлення комп'ютерної техніки, використання сучасних платформ для електронного навчання) є другорядною справою, і відсутність можливості реально підняти свій професійний рівень до сучасних вимірів. Вочевидь, назріла необхідність розширити штат лаборантів, системних адміністраторів, які б надавали викладачам допомогу в роботі з технічними засобами навчання, зокрема, з його забезпеченням сучасними комп'ютерними програмами, інформаційними продуктами, електронними освітніми ресурсами, веб-технологіями тощо.

Інтерес до організаційно-педагогічного супроводу процесу підготовки викладачів до використання ІКТ в освітньому процесі впродовж десятиліть проявлявся в пошуках таких науковців, як Д. Бодненко (2007), Ю. Богачков (2012), В. Биков (2012), Л. Варченко-Троценко (2014), О. Вольневич (2012), П. Законтова (2003), О. Ігнатенко (2010), Л. Карташова (2011), О. Кіріленко (2007), Т. Коваль (2009), Т. Койчева (2004), Н. Кононец (2009), А. Кочарян (2014), О. Моргун (2013), Н. Морзе (2010, 2014), О. Муковіз (2016), С. Сисоєва (2009), Л. Сущенко (2009), проте, пошук розв'язання проблеми підготовки

висококваліфікованого викладача, здатного використовувати веб-технології при підготовці майбутніх сімейних лікарів тільки набуває розвитку.

Аналіз літературних джерел та ресурсів Інтернет свідчить, що в основному розроблялися проблеми підготовки вчителів шкіл, майбутніх учителів різних спеціальностей в педагогічних ЗВО, викладачів вищих технічних ЗВО, а проблема спеціальної підготовки викладачів медичних ЗВО до використання веб-технологій у процесі формування професійної компетентності студентів-медиків ґрунтовно та систематично не вивчалася. На жаль, ні педагогічні ЗВО, ні інші ЗВО, ні численні навчальні центри поки що не приділяють такій підготовці належної уваги. На нашу думку, головна причина в тім, що така підготовка досить трудомістка, вимагає розроблення нових методів і організаційних форм роботи із викладачами, пошук яких ще тільки починається. Разом з тим, розроблення моделей такої підготовки викладачів у край актуальна.

Ідея про необхідність науково-методичної підготовки викладачів до використання веб-технологій в освітньому процесі, яка будується на базі придбаних компетенцій у сфері використання ІКТ, сама по собі не нова. Більше того, для такої підготовки можна використовувати багато методичних матеріалів із уже існуючих (Ю. Богачков, В. Биков, О. Вольневич (2012), Н. Кононец (2009, 2015, 2016), О. Моргун (2013), О. Муковіз (2016), Г. Ткачук (2011) та ін.).

Певні курси, тренінги, семінари, конференції, а також різноманітні наукові статті, методичні матеріали, монографії, посібники, відеоматеріали на YouTube пропонують ресурси Інтернет. У певному аспекті корисними є послуги та ресурси Центру комп'ютерного навчання «Семіком» <http://www.semi.com.ua/>, Центру бізнес-технологій та комп'ютерного навчання <http://kdm-kursi.com.ua/>, Центру комп'ютерного навчання «Перспектива-XXI століття» <http://www.xxi.kiev.ua/>, Центру комп'ютерного навчання «Логос» <https://lgs.lviv.ua/>, які пропонують віртуальне навчання, тобто, дистанційно пройти підготовку до використання веб-технологій в освітньому процесі. Але, слід наголосити, такі курси потребують від викладачів відносно багато часу, є досить дорогими, що теж не варто ігнорувати, та й орієнтовані вони значною мірою на викладачів-професіоналів в галузі комп'ютерної техніки. Ймовірно, тому проблему підготовки викладачів медичних ЗВО до використання веб-технологій в освітньому процесі такі курси не вирішують.

На нашу думку слід організувати спеціальну науково-методичну підготовку викладачів до використання веб-технологій в освітньому процесі у самому ЗВО, зокрема, на кафедрах.

Доцільно виділити такі **форми** спеціальної науково-методичної підготовки викладачів до використання веб-технологій в освітньому процесі: *індивідуальна, колективна та самоосвіта*, які різняться між собою використовуваними прийомами, будучи однаково спрямованими на вдосконалення майстерності науково-педагогічних працівників ЗВО загалом.

Індивідуальна форма підготовки передбачає індивідуальні консультації, зокрема, віртуальні (електронна пошта, чати, соціальні мережі тощо), щодо використання веб-технологій, вивчення досвіду викладачів дисциплін комп'ютерного циклу, бесіди, обговорення сучасних ІКТ в освітньому процесі, способи створення електронних навчально-методичних комплексів, електронних підручників, посібників, пакету презентацій чи відеоуроків тощо.

Колективна форма підготовки передбачає організацію та проведення відкритих занять з використанням веб-технологій, взаємовідвідування занять, семінарів-практикумів, експрес-курсів типу «Веб-технології в освітньому процесі», методичних рад, науково-методичних семінарів, педагогічних читань, науково-практичних конференцій, зокрема, Інтернет-конференцій, створення творчих груп (до 10 чоловік) із теоретично та практично підготовлених викладачів, які працюватимуть над розв'язуванням проблеми використання веб-технологій в освітньому процесі для формування професійної компетентності майбутніх сімейних лікарів та ділитимуться досвідом з іншими викладачами ЗВО (факультету, кафедри).

Самоосвіта викладачів як процес, спрямований на самостійне оволодіння цілісною системою знань та вмінь під впливом особистих та професійних інтересів (Волошина, 2018), у напрямі вирішення проблеми підготовки до використання веб-технологій в освітньому процесі передбачає систематичне вивчення науково-педагогічної літератури; безпосередню участь у роботі кафедр, методичних рад, семінарів, конференцій; підготовку доповідей на конференції, публікацій у методичних збірниках, журналах, фаховій пресі, відвідування он-лайн курсів, вебінарів, присвячених проблемі використання веб-технологій в освітньому процесі студентів-медиків (рис. 1).

Рис. 1. Спеціальна науково-методична підготовка викладачів до використання веб-технологій в освітньому процесі

Таким чином, спеціальна науково-методична підготовка викладачів до використання веб-технологій в освітньому процесі передбачає: 1) організацію індивідуальної роботи з викладачами; 2) проведення одноденного семінару-практикуму «Веб-технології у процесі формування професійної компетентності майбутніх сімейних лікарів»; 3) орієнтацію на самоосвіту викладачів у напрямі вирішення проблеми підготовки до використання веб-технологій в освітньому процесі.

Зазначимо, що тематичний план семінару-практикуму «Веб-технології у процесі формування професійної компетентності майбутніх сімейних лікарів» містить такі теми «Професійна компетентність викладача. Науково-методична робота у медичних ЗВО», «Організація інформаційно-освітнього середовища в навчальному закладі», «Використання інтернет-ресурсів (соціальних мереж) в організації дистанційного навчання, самостійної (практичної, позааудиторної) роботи студентів», «Електронний підручник як інноваційний засіб у системі інтерактивних методів навчання», «Персональний веб-сайт викладача – інструмент інноваційної діяльності», «Хмарна платформа «Salesforce CRM Higher Education» процесі формування професійної компетентності майбутніх сімейних лікарів».

З метою організації самоосвіти викладачів у напрямі вирішення проблеми підготовки до використання веб-технологій в освітньому процесі доцільно розробити *план самоосвіти викладача «Веб-технології в освітньому процесі»*, пункти якого охоплюють усі можливі варіанти самоосвіти, зокрема, інтернет-самоосвіти викладача, дозволяють зорієнтувати самоосвітню діяльність та прослідкувати її результати.

Не викликає сумніву той факт, що спеціальна науково-методична підготовка викладачів до використання веб-технологій в освітньому процесі передбачає, як слушно зазначають О. Шпеко та Н. Носовець, *навчальну, консультативну, просвітницьку, інформаційну, презентаційну, методичну* підтримку діяльності викладачів медичних ЗВО, відкриває нові можливості взаємодії з педагогічною спільнотою (Шпеко, Носовець, 2018).

Результатом спеціальної науково-методичної підготовки є готовність викладачів до використання веб-технологій в освітньому процесі як підтверджена здатність особистості використовувати веб-технології, здійснювати самоосвітню діяльність для вдосконалення теоретичних знань та практичних навичок з метою гнучкого реагування на стрімкі зміни у сучасному інформаційному суспільстві та здатність до формування професійної компетентності майбутніх сімейних лікарів із використанням веб-технологій.

Список використаних джерел

1. Волошина, Т. В. (2018). *Використання гібридного хмаро орієнтованого навчального середовища для формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій*. (Дис. канд. пед. наук). Київ. 292 с.

2. Кононець Н. В., Гриньова М. В. (2016). Мережеве співробітництво ВНЗ – шлях до якісної дистанційної освіти. *Неперервна педагогічна освіта в*

Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (Умань, 22 квітня 2016 р.). Умань : ФОП Жовтий. С. 53–57.

3. Шпеко О.С., Носовець Н.М. (2018). Освітні веб-технології у підготовці майбутніх учителів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. Вип. 151(2). С. 79-83.

Боровик Людмила Володимирівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, nadpsu@dpsu.gov.ua

Рудик Олександр Юхимович

кандидат технічних наук, доцент кафедри зносостійкості та надійності машин, Хмельницький національний університет, arudyk@rambler.ru

Михайлик Костянтин Андрійович

магістрант, Хмельницький національний університет, centr@khnu.km.ua

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У РОЗВ'ЯЗУВАННІ ЗАДАЧ
МЕХАНІКИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ SOLIDWORKS**

Один із шляхів оновлення методики навчання механіки є орієнтація на компетентнісний підхід до навчання й створення ефективних механізмів його запровадження у практику роботи вищого навчального закладу.

Термін «компетентнісний підхід» набув поширення у зв'язку з дискусіями про пошук нових шляхів модернізації освіти, коли Комісія ЮНЕСКО у 1972 р. визначила наступні основні положення, які мають бути покладені в основу нової парадигми освіти [1]:

- набуття навиків навчатися протягом усього життя;
- на основі широких загальних знань навчатися поглиблено працювати у вузькій спеціалізованій галузі знань;
- навчатися працювати у нестандартних ситуаціях;
- розвивати здібності функціонувати, керуючись власним досвідом й аналізом проблеми;
- навчатися працювати у колективі, проявляти взаєморозуміння й плюралізм, толерантно відноситися до ставлень і міркувань інших людей.

У висновках експертів Ради Європи стверджується: оволодівши відповідними компетентностями, які охоплюють певний рівень знань й умінь, спеціаліст зможе здійснювати поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності. При цьому ефективно розв'язувати відповідні проблеми, тобто стати фахівцем, здатним реагувати на нові запити часу.

Компетентний фахівець характеризується універсальним набором загальнопрофесійних та людських якостей, психологічних знань, на підґрунті

яких формуються інші більш специфічні та вузькопрофесійні аспекти особистості [2].

Розглянемо компетентнісно орієнтовані задачі з механіки як окремий вид навчальних задач (результати розв'язання яких пов'язані з предметною діяльністю) на прикладі стійкісного розрахунку силового гвинта знімача підшипника вал-шестерні (рис. 1). Для цього застосуємо додаток 3D-системи твердотільного параметричного моделювання SolidWorks – SolidWorks Simulation [3], який дозволяє обійти складні ручні розрахунки деталей змінного перерізу формулами дисциплін механіки (“Теоретична механіка”, “Опір матеріалів”, “Деталі машин”).

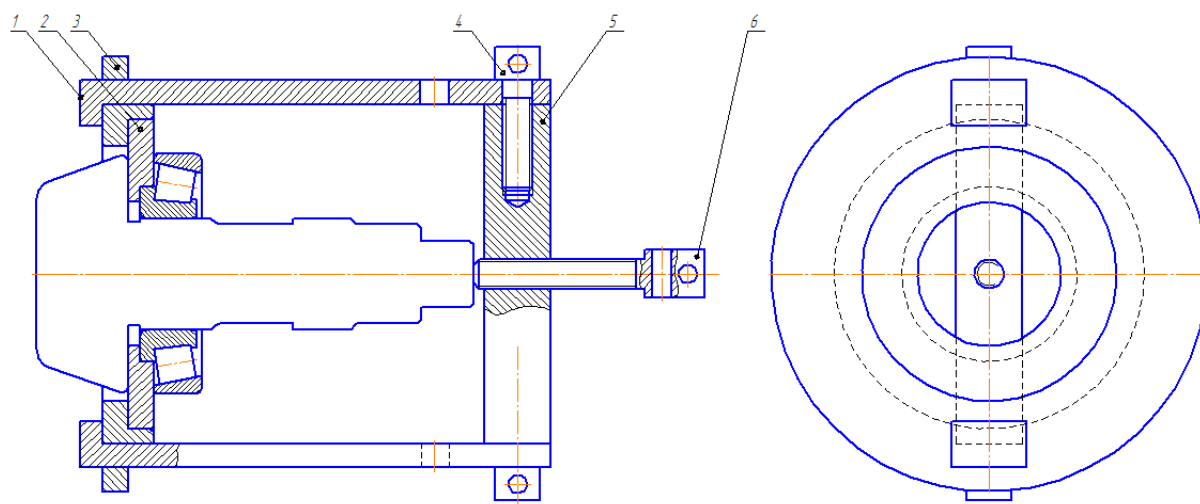

Рис. 1. Загальний вигляд знімача підшипників:

1 – тяга; 2 – вкладиш; 3 – обойма; 4 – гвинт торцевий; 5 – траверса; 6 – гвинт силовий

Знімач призначений для демонтажу деталей, запресованих в конструктивних елементах. Зняття підшипника з валу повинне виконуватися згідно певних умов, одним з яких є збереження первинної форми й відсутність пошкоджень.

Найчастіше даний інструмент використовується тоді, коли підшипники виходять з ладу, якщо є необхідність демонтувати зубчасті колеса або інші частини приводу. Головне при знятті підшипників – не пошкодити вали, корпус, кришки, інші деталі.

Знімач підшипників (рис. 1) – це інструмент, який складається з двох тяг захвата 1, у яких кінці заломлені (лапи), обойми 3 з вкладішами 2, траверси 5 і гвинта 6. З'єднання конструкції нерухоме, тому відстань захвата не можна змінювати. Завдяки наявності лап підшипники можна фіксувати й знімати.

За типом приводу такий інструмент – механічний знімач підшипників, який приводиться в дію від рук майстра. Це означає, що він працює тільки з нетугими з'єднаннями.

Основою знімача служить траверса 5. До неї приєднуються захвати 1, за допомогою яких знімач спресовує деталь. Зусилля, необхідне для випресування, створюється гвинтом 6. Спочатку виконується установка знімача на конструкцію з підшипником, потім відбувається позиціонування гвинта. З його допомогою відбувається тиск на підшипник внаслідок чого він демонтується з валу.

Завдяки механічним знімачам підшипників можна уникнути різних пошкоджень, так як лапи тяг контактують тільки з кільцем підшипника.

Силовий гвинт – деталь, яка навантажується в осьовому напрямку і згинається під відносно малими осьовими навантаженнями. Такі конструкції можуть вийти з ладу внаслідок втрати стійкості, незважаючи на те, що напруження набагато нижчі критичних рівнів. Для таких конструкцій критичне поздовжнє навантаження стає критичним конструктивним фактором.

При моделюванні силового гвинта (рис. 2, а) у SolidWorks створювалась також геометрична модель самого знімача підшипників (рис. 2, б).

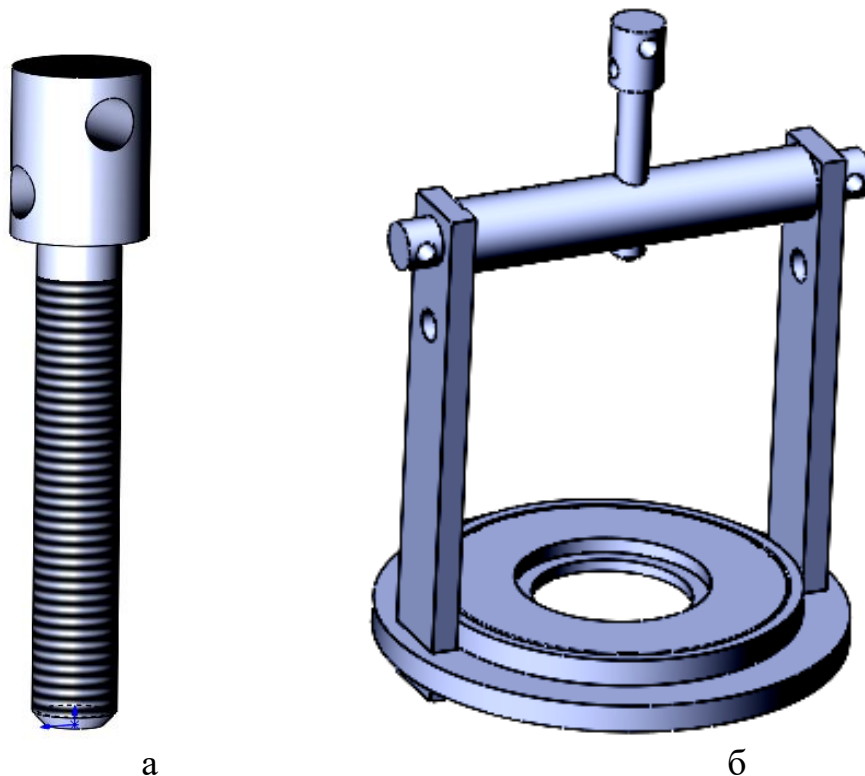
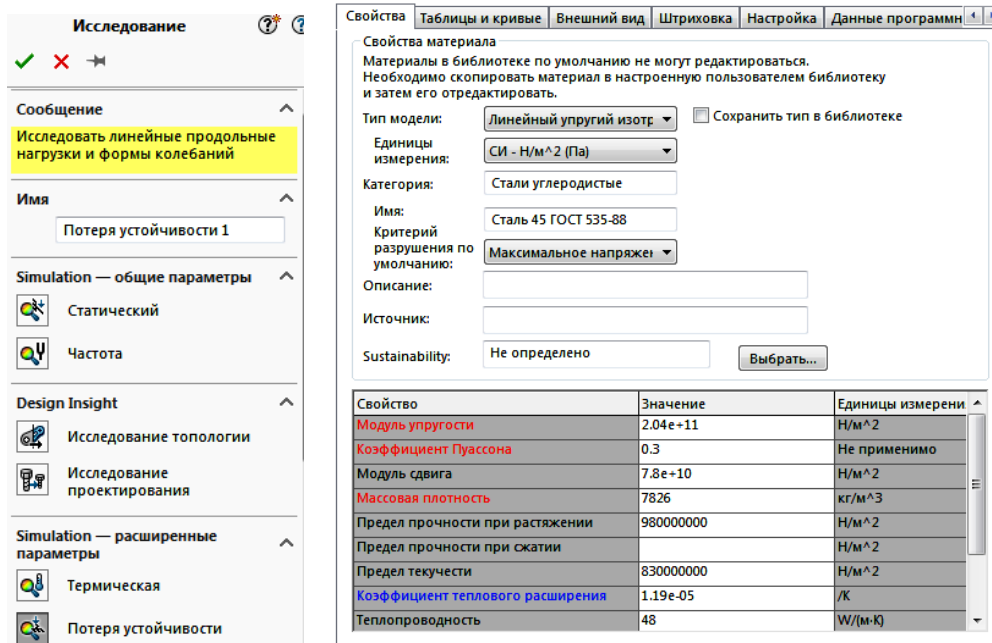

Рис. 2. Геометричні моделі силового гвинта (а) й знімача підшипників (б)

Потім у програмі SolidWorks Simulation (рис. 3, а) вводилися властивості матеріалу, з якого виготовлений силовий гвинт – сталь 45 (рис. 3, б).

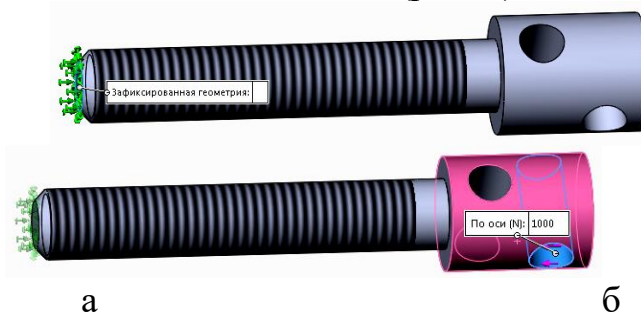

а

б

Рис. 3. Вікно запуску дослідження й призначення матеріалу силового гвинта

Після цього проводилось закріплення (рис. 4, а) та задавалась область навантаження (рис. 4, б), визначалися контактні взаємодії, створювалася скінченно-елементна модель силового гвинта (рис. 5).

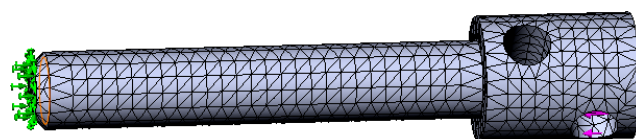
а

б

Рис. 4. Закріплення та прикладення навантажень при дослідженні втрати стійкості силового гвинта

Сетка Детализация	
Имя исследования	Потеря устойчивости 1 (
Тип сетки	Сетка на твердом теле
Используемое разбиение	Стандартная сетка
Автоматическое уплотнение сетки	Выкл
Включить автоциклы сетки	Выкл
Точки Якобиана	4 точек
Размер элемента	3.16053 mm
Допуск	0.158026 mm
Качество сетки	Высокая
Всего узлов	11289
Всего элементов	6981
Максимальное соотношение сторон	7.1778
Процент элементов с соотношением сторон < 3	99.8
Процент элементов с соотношением сторон > 10	0
% искаженных элементов (якобиан)	0
Время для завершения сетки (hh:mm:ss)	00:00:04

а

б

Рис. 5. Параметры (а) та скінченно-елементна сітка силового гвинта (б)

Встановлено, що максимальна амплітуда коливань $a = 0,01115$ (вузол 9384 – рис. 6); запас міцності при можливій втраті стійкості складає $n = 108,55$, тобто втрати стійкості силового гвинта не відбувається.

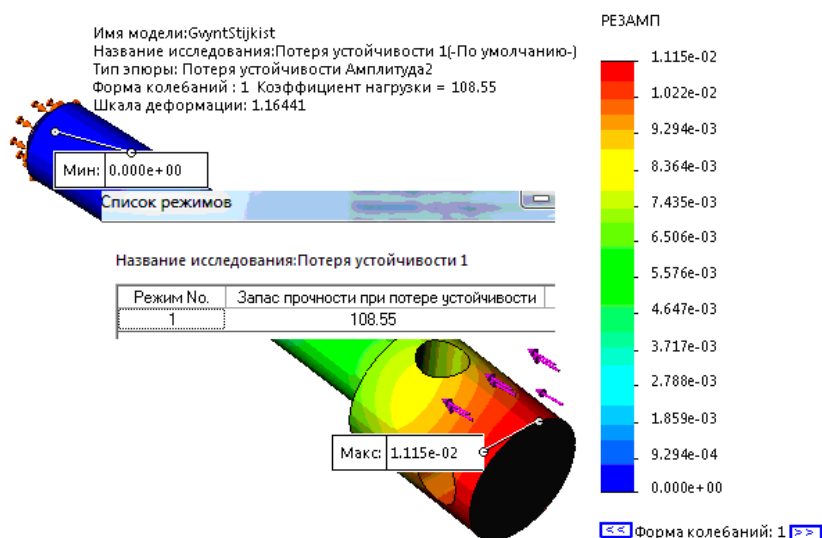

Рис. 6. Результирующая амплитуда та запас міцності при втраті стійкості

Розв'язування компетентнісно орієнтованих задач механіки вимагає подолання певних труднощів, пов'язаних з розкриттям причинно-наслідкових зв'язків між механічними явищами і параметрами, які їх описують. Це сприяє підвищенню рівня мотивації й ефективності навчального процесу й створює можливості для реалізації компетентнісно орієнтованих підходів до навчання.

Список використаних джерел

1. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м. Київ: [у 2 ч.]. Ч.1 / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. І. Ляшенко (заст. голови) та ін.] – К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014 – 370 с.
2. Боровик Л. В. Відповідність критеріїв та показників сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України / Л. В. Боровик // *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки.* – 2017. – № 4. – С. 70-87. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn_2017_4_8
3. Боровик Л. В. Педагогічне забезпечення впровадження САД/САЕ-технологій у навчальний процес / Л. В. Боровик, О. Ю. Рудик, Р. В. Поліщук // *Інформатика, інформаційні системи та технології: тези доповідей п'ятнадцятої всеукраїнської конференції студентів і молодих науковців. ОНУ, 27 квітня 2018 р.* – Одеса, 2018. – С. 27-29.

Боровик Олег Васильович

*доктор технічних наук, професор, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
nadpsu@dpsu.gov.ua*

Рудик Олександр Юхимович

кандидат технічних наук, доцент кафедри зносостійкості та надійності машин, Хмельницький національний університет, arudyk@rambler.ru

Дідух Олександр Вікторович

студент, Хмельницький національний університет, centr@khnu.km.ua

ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС CAE/CAD-СИСТЕМ

CAE (computer-aided engineering – системи автоматизації інженерних розрахунків) — загальна назва для програм і програмних пакетів, призначених для вирішення різних інженерних задач: обчислень, аналізу і симуляції фізичних процесів [1]. CAE-системи — це різноманітні програмні продукти, які дозволяють за допомогою розрахункових методів (методи скінченних елементів, різниць, об'ємів) оцінити, як поведеться комп'ютерна модель виробу в реальних умовах експлуатації; допомагають переконатися у працездатності виробу без залучення великих витрат часу і засобів. Розрахункова частина пакетів найчастіше заснована на чисельних методах розв'язування диференціальних рівнянь.

Сучасні CAE-системи застосовуються спільно з CAD-системами (computer-aided design – комп'ютерна підтримка проектування – програми креслення), часто інтегруються в них. У цьому випадку виходять гібридні CAD/CAE-системи, наприклад, SolidWorks – 3D-система гібридного автоматизованого проектування (твердотільного й поверхневого), інженерного аналізу й підготовки виробництва виробів будь-якої складності й призначення. Додаток цієї програми (SolidWorks Simulation) використовує геометричну модель деталі SolidWorks для формування розрахункової моделі [2].

Інтеграція з SolidWorks дає можливість мінімізувати операції, зв'язані зі специфічними особливостями скінченно-елементної апроксимації (метод скінчених елементів – МСЕ, який в даний час є стандартом при розв'язуванні задач механіки твердого тіла за допомогою чисельних алгоритмів). Призначення граничних умов проводиться у прив'язці до геометричної моделі. Такими самими особливостями володіють і процедури представлення результатів.

Застосування SolidWorks у навчальному процесі розглянемо на прикладі проектування й розрахунку трансмісійної стійки, призначеної для підйому й переміщення вантажів при монтажі й демонтажі вузлів та агрегатів з автомобілів, установлених на оглядовій ямі, естакаді або піднімачі. У якості піднімального механізму використовується гвинтова передача, що зменшить

вартість стійки й дозволить виготовити її в умовах станції технічного обслуговування.

Трансмісійна стійка складається з основи 1 (рис. 1), захвата 2 і домкрата 3 з гайкою 4. Захват з'єднаний з домкратом через підшипник для забезпечення їх відносного обертання.

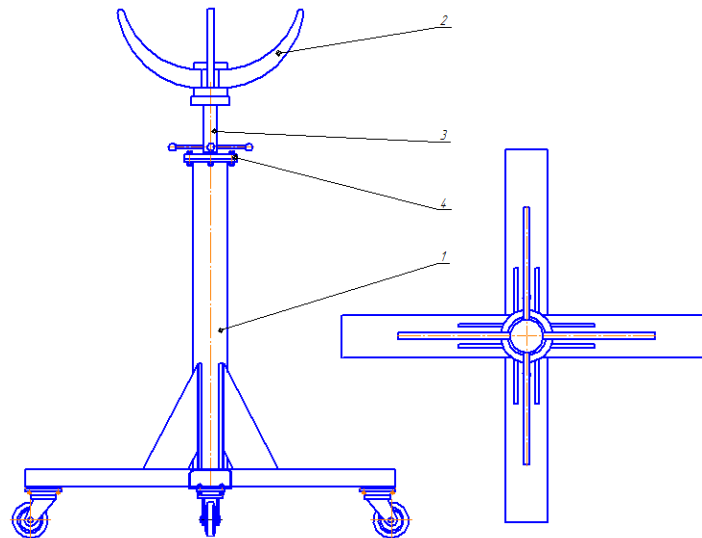

Рис. 1. Складальне креслення трансмісійної стійки для демонтажу агрегатів з автомобіля

Стійка може бути виготовленою в умовах СТО, її застосування дозволить зменшити трудомісткість розбірно-складальних робіт, підвищити зручність їх проведення й знизити травматизм. Проведемо, наприклад, за допомогою SolidWorks Simulation статичний аналіз основи (рис. 2, а) стійки.

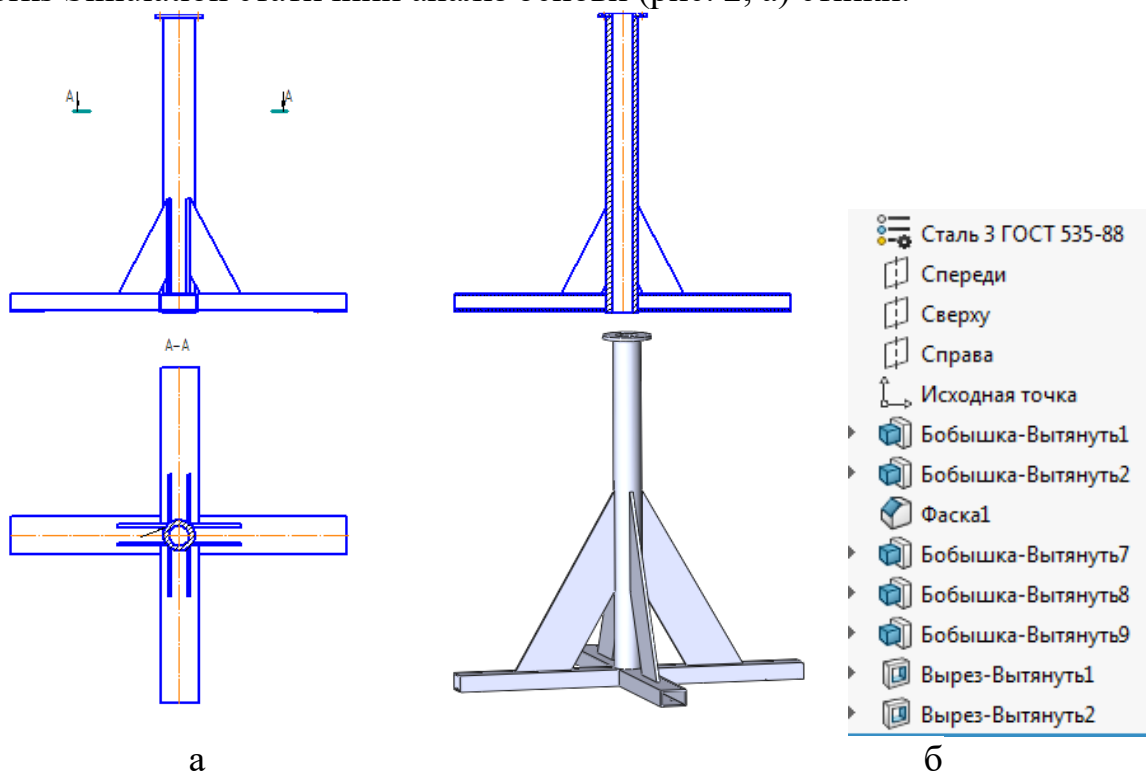
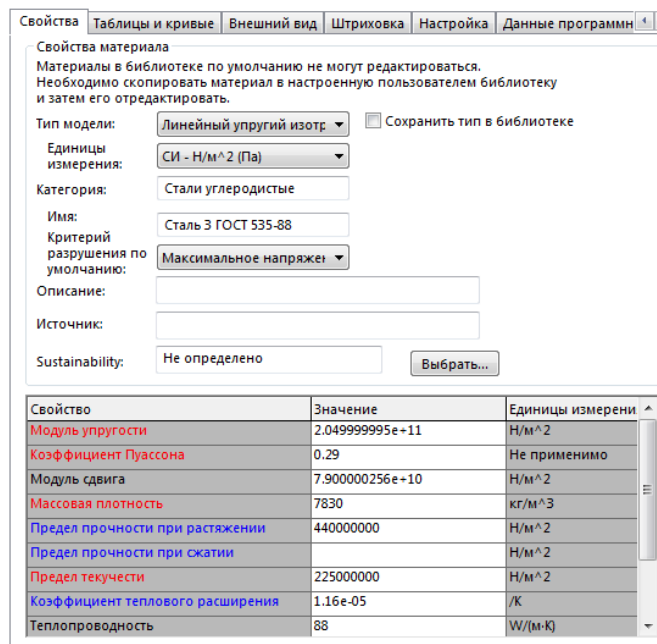
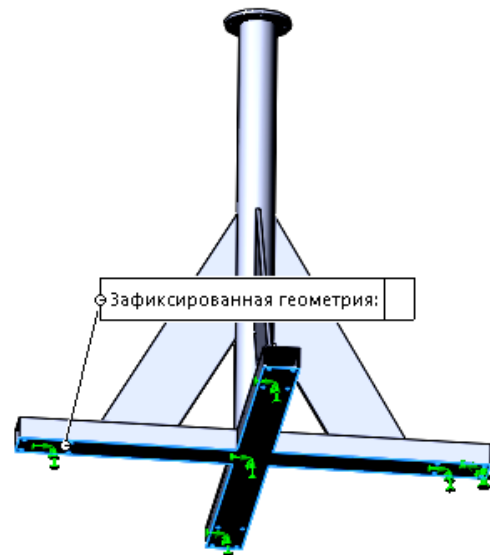

Рис. 2. Основа трансмісійної стійки

Процес починається зі створення у SolidWorks геометричної моделі стійки (рис. 2, б). Наступний етап – вибір її матеріалу (сталь Ст.3 ГОСТ 535-88) з бібліотеки SolidWorks (рис. 3, а). Для проведення статичного аналізу проведено закріплення моделі (рис. 3, б) та прикладення навантаження (рис. 4).

а

б

Рис. 3. Вибір матеріалу стійки та закріплення моделі

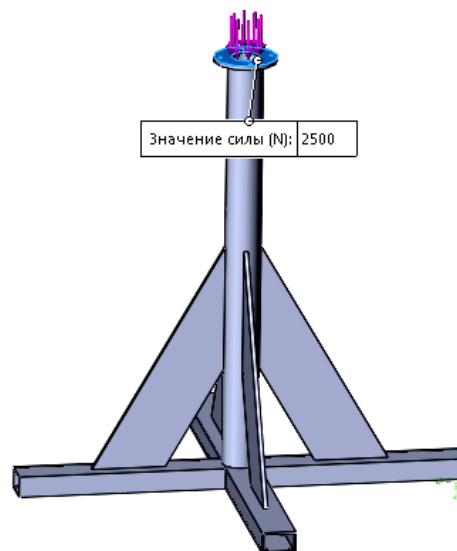
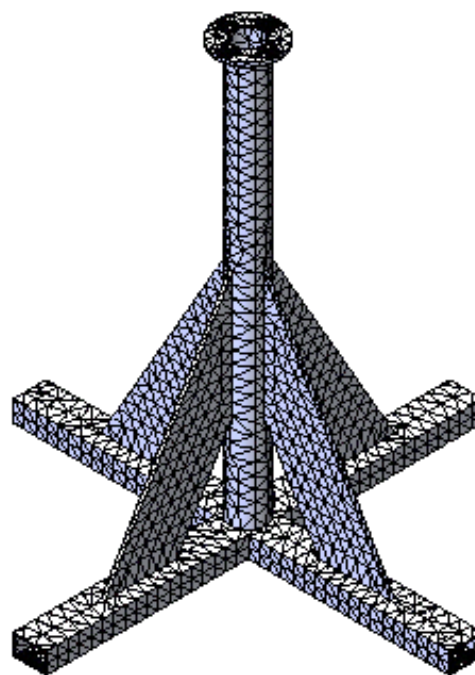
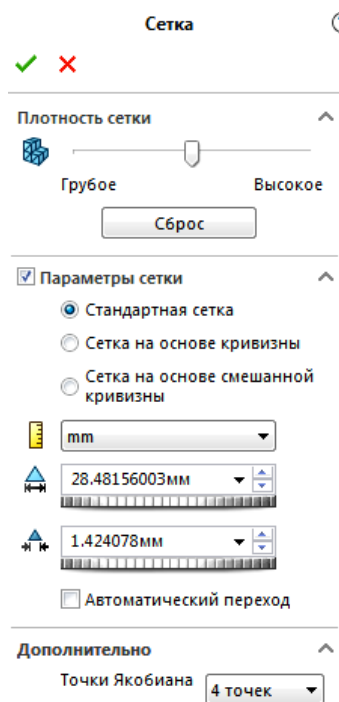

Рис. 4. Прикладення навантаження до стійки

Потім програма ділить модель на маленькі частини простої форми (елементи), з'єднані у спільних точках (вузлах): програма аналізу скінченних елементів розглядає модель як мережу дискретних зв'язаних між собою елементів (сітку). МСЕ прогнозує поведінку моделі за допомогою зіставлення інформації, одержаної від усіх елементів, з яких складається модель (параметри сітки відображені на рис. 5).

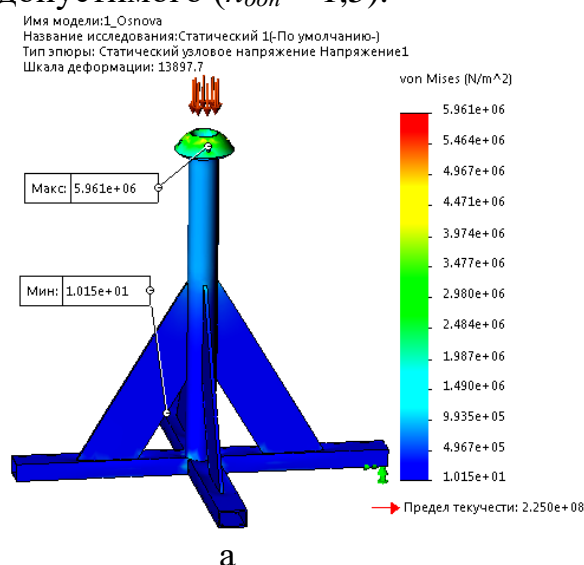

а

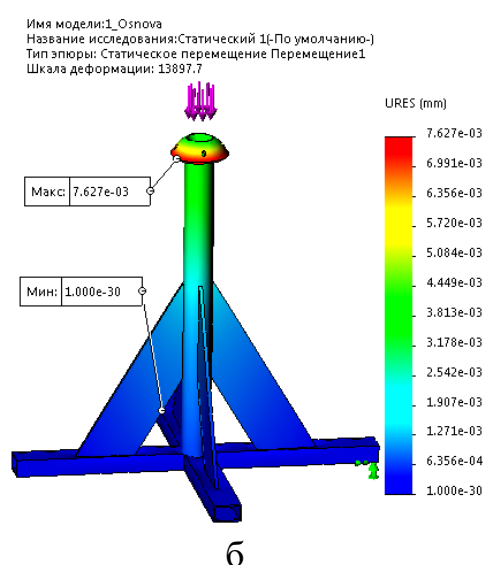
б

Рис. 5. Параметры скінченно-елементної сітки стійки та її відображення на твердому тілі

Результати розрахунків зображаються у вигляді кольорового градієнта, який показує зміною кольору розподіл розрахованих параметрів: напружень von Mises у моделі (рис. 6, а), її переміщень URES (рис. 6, б), деформації, запасу міцності. Встановлено, що для стійки максимальні вузлові напруження, переміщення й еквівалентна деформація складають 5,961 МПа, 0,007627 мм і 0,00001801, тобто не перевищують допустимих значень. При цьому мінімальний коефіцієнт запасу міцності FOS становить 37,75, тобто набагато більший допустимого ($n_{don} = 1,5$).

а

б

Рис. 6. Контурні графіки сумарних напружень (а) і переміщень (б)

Провести аналогічні розрахунки методами прикладної механіки (теоретична механіка, опір матеріалів, деталі машин) практично неможливо, враховуючи складну геометричну форму стійки.

Таким чином, впровадження у навчальний процес сучасних комп'ютерних засобів моделювання та аналізу, зокрема CAD/CAE пакету для 3D-моделювання інженерних задач SolidWorks, сприяє спрощенню наукових розрахунків і значній економії часу на їх проведення.

Список використаних джерел

1. Computer-aided engineering [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Computer-aided_engineering
2. Рудик О. Ю. Викладання технічних дисциплін у військових навчальних закладах з використанням CAE/CAD систем / О. Ю. Рудик, І. В. Янковський // Матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Ресурсно-орієнтоване навчання у вищій школі: проблеми, досвід, перспективи» / укл. Н. В. Кононець, В. О. Балюк. – Полтава: АКУП ПДАА, 2016. – С. 262-267.

Дяченко Валентина Борисівна

*викладач німецької мови, викладач-методист, Коледж управління,
економіки і права Полтавської державної аграрної академії,
valentyadiachenko@gmail.com*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

*«Те, що ми знаємо, - обмежено,
а те, чого ми не знаємо, - нескінченно.»
П'єр-Симон Лаплас*

Згідно закону України «Про освіту», метою освіти є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями».

В силу специфіки предмета іноземна мова має великий потенціал, який виховує та розвиває особистість студента. Вона спонукає студентів до вивчення зразків світової та рідної культури, включає їх до діалогу культур, розвиває засобами мови. Вивчення іноземних мов на сьогодні здійснюється у широкому соціокультурному контексті, має чітко виражений культурознавчий напрямок. Соціокультурна компетенція, яка є однією з завдань при вивченні іноземної мови сьогодні, має на увазі знання своєї країни і країн, мова яких вивчається.

Сучасна методика викладання іноземної мови приділяє велику увагу креативній, творчій діяльності учнів на уроках і вдома. Інтенсифікація цього

процесу відбувається завдяки впровадженню інтерактивних методик, до яких можна віднести метод проектів, який передбачає опору на творчість студентів, заохочення їх до дослідницької діяльності, дозволяє реально інтегрувати різні навчальні предмети, використовувати різні режими роботи, організовувати навчання в співпраці. Це ідеальна можливість здобувати та застосовувати знання англійської мови індивідуально і творчо, що дає студентам реальне відчуття власних досягнень, дозволяє розвивати мовні навички й уміння на практиці. Застосування нових форм навчання дає можливість розширити межі творчої діяльності як викладача, так і студента, усвідомити можливості ефективного застосування різноманітних форм роботи. Проекти, що призначені для вивчення англійської мови, володіють такими відмінними особливостями, серед яких головними є наступні: використання англійської мови в ситуаціях, максимально близьких до умов реального спілкування.

Проектна робота – вид роботи (переважно в групах), метою якої є підготовка кінцевого продукту англійською мовою – альбому, подання інформації тощо. Мета цього виду роботи – дати студенту можливість виконати незалежну роботу, побудовану на знанні мови та уміннях і навичках, здобутих упродовж певного періоду вивчення теми. Проектні роботи ідеальні для різнорівневих груп, оскільки кожне завдання може бути виконане учнями, що мають різний рівень підготовки. У процесі проектної діяльності студенти реально спілкуються між собою і з навколишнім світом англійською мовою. Практична мета виконання певної проектної роботи може базуватись на удосконаленні різних умінь та навичок. Деякі роботи вимагають більше практики усного мовлення, інші більше спрямовані на розвиток навичок письма, ще інші вимагають застосування певних артистичних здібностей. Якісь завдання більше підходять для індивідуальної роботи, інші - для роботи в парах або малих групах. Дуже важливо допомогти студентам обрати завдання та такі методи його виконання, щоб вони почувалися максимально комфортно.

Метод проектів є однією з технологій, яка забезпечує особистісно-орієнтований напрямок навчання та виховання, так як він практично вбирає в себе також інші сучасні технології, наприклад такі як навчання у співробітництві. Я переконана, що проектна робота

- **мотивує** (студенти пишуть про себе – свою сім'ю, свій дім, свої інтереси і уподобання. Працюючи над проектом, студенти проводять невелику дослідницьку роботу з теми, яка їх цікавить. Вони займають активну позицію під час проектної роботи. Виконуючи проект, студенти часто щось вирізають, зафарбовують, про щось пишуть, шукають інформацію в книжках, спілкуються з іншими людьми, знаходять ілюстрації, навіть роблять аудіо- чи відеозаписи. Студенти різного рівня мовленнєвого розвитку можуть виконати свій власний проект – великий чи малий, простий чи складний – і зможуть пишатися ним. Наприклад, деякі студенти в групі можуть слабше знати мову за інших, але це їм не заважатиме у процесі виконання проекту виявити здібності до проектування чи ілюстрування своєї роботи або знайти оригінальний підхід до презентації проекту).

- **особистісно зорієнтована** (студенти відкривають для себе значення англійської та інтернаціональної мови. Колиш у майбутньому, можливо, їм доведеться розповісти іноземцю англійською мовою про свою сім'ю, місто чи свої уподобання. Робота над таким проектом допомагає їм підготуватися до такої події. Зосереджуючи увагу на темі, що вивчається англійською мовою, студенти мають можливість ознайомитись з особливостями культури англomовних країн, порівняти їх зі своїми уявленнями і таким чином збагатити власне розуміння інших культур).

- **має загальноосвітню цінність** (більшість сучасних навчальних програм вимагають, щоб викладання предметів сприяло розвитку у студентів ініціативи, незалежності, уяви, самодисципліни, співпраці з іншими студентами і корисних дослідницьких навичок. Проектна робота є практичним шляхом реалізації цих освітніх цілей на занятті та в позаурочний час).

Велику увагу приділяю роботі над індивідуальними проектами. Проект використовується при вивченні теми «Англomовні країни». Під час роботи над проектом студенти знайомляться з англomовними країнами, їх культурою та традиціями, з географічним положенням та кліматом англomовних країн, з великими містами, з видатними людьми. Проект має велике виховне значення, тому що він виховує повагу до людей різних національностей, повагу до культурних звичок різних народів, розвиває інтерес до різних країн та любов до рідної країни. Проект розвиває комунікативні уміння та навички студентів, творчі навички, уміння та навички роботи з інформацією, навички самоаналізу та навички критичного мислення.

Готуючись до проведення проекту «Англomовні країни», я висую наступні задачі перед студентами:

- знати та розуміти особливості культури країн, мова яких вивчається;
- уміти висловлювати свою точку зору і обґрунтовувати її;
- розуміти і обговорювати зміст тем, що вивчаються;
- підготувати усне повідомлення і виступати з ним.

Виходячи з поставлених задач і орієнтуючись на кінцевий результат навчання, включаю наступні компоненти :

1.Лінгвокраїнознавчий компонент :

- знання і розуміння реалій і уміння використовувати їх ;
- знання країнознавчих тем, пов'язаних з загальними знаннями про англomовні країни.

2.Загальнонавчальний компонент :

- здатність працювати в різних режимах; об'єктивно і правильно оцінювати свою діяльність і діяльність своїх товаришів;
- вміння слухати і чути партнера по спілкуванню, обґрунтовувати свою точку зору.

Світ новітніх інформаційних технологій займає все більше місця в нашому житті. Виховний потенціал іноземної мови збільшується з введенням у навчальний процес нових інформаційних технологій. Використання технологій,

які привертають досвід та творчий потенціал студента, виводить процес навчання й виховання засобами іноземної мови за межі рамок. Використання комп'ютерних технологій на заняттях іноземної мови підвищує мотивацію і пізнавальну активність учнів всіх вікових категорій, розширює їх кругозір. Одним із способів реалізації задач пізнавального аспекту є створення і використання мультимедійних презентацій, що дає високий рівень наочності – ілюстрації учбового матеріалу. Відомо, що інформація сприймається краще на зір, ніж на слух, а при використанні мультимедійних презентацій сприйняття інформації збільшується вдвічі(одночасно і на зір, і на слух).

Кожна презентація включає назву роботи. В презентації «Великобританія» багато яскравих фотографій з видами країни, є карта Об'єднаного Королівства, Об'єднаний Прапор (Union Jack), Національний Гімн (God Save the Queen), Національні Емблеми Шотландії, Уельсу, Північної Ірландії; схема політичного устрою країни. Багато слайдів презентацій «США», «Канада», «Україна», «Нова Зеландія», «Лондон», «Київ» вміщують інформацію у вигляді тексту.

Метод проектів може бути використаний на заняттях іноземної мови в рамках програмного матеріалу практично полюбій темі. Головне це сформулювати проблему, над якою студенти будуть працювати в процесі роботи над темою.

Мета проекту:

- поглибити знання студентів про англomовні країни;
- розвивати культуру зв'язного мовлення, пам'ять, увагу, допитливість;
- формувати навички роботи в групах, уміння висловлювати та аргументувати свою думку, публічно захищаючи власний творчий проект;
- виховувати, інтерес до самостійної творчої роботи, гордість за власні досягнення.

Захист проекту проводиться в певному порядку:

- Виступ - презентація проекту.
- Підсумкове обговорення.
- Проведення взаємооцінювання груп
- Підведення підсумків.

Хочу відмітити ще один позитивний момент. Пошук інформації та ілюстрований матеріал для презентації студенти дуже часто шукають в Internet, що дозволяє удосконалювати навички роботи в Internet, поглиблювати знання англійської мови та істотно економити час.

Узагальнюючи досвід використання комп'ютерних технологій на заняттях іноземної мови, можна зробити висновок:

- вони покращують якість засвоєння матеріалу;
- прискорюють процес навчання;
- роблять уроки цікавими, живими, продуктивними;
- сприяють підвищенню мотивації до предмету;

- дозволяють індивідуалізувати процес навчання;
- дають можливість уникнути суб'єктивної оцінки;
- розвивають творчі здібності студентів.

Отже, навчальна мета занять з іноземної мови – комунікативна діяльність студентів, тобто практичне володіння іноземною мовою. Завдання викладача – активізувати діяльність кожного студента, створити ситуації для їх творчої активності в процесі навчання. Використання нових інформаційних технологій не тільки оживляє і урізноманітнює навчальний процес, а й відкриває більші можливості та несе у собі величезний мотиваційний потенціал і сприяє принципам індивідуалізації навчання. Проектна діяльність дозволяє студентам виступати в ролі авторів, творців, підвищує творчий потенціал, розширює не тільки загальний кругозір, а й сприяє розширенню мовних знань.

Керуючись власним досвідом роботи, я впевнена, що не існує універсального методу навчання іноземної мови, тому що ефективність того або іншого методу залежить від багатьох факторів. На сучасному етапі розвитку методики відбувається інтеграція методів. Можна сказати, що почалося створення комплексного методу, що вбирає в себе кращі елементи різних методів. А використання проектної методики на заняттях англійської мови показало, що студенти :

- ✓ досягають хороших результатів у вивченні іноземної мови;
- ✓ мають практичну можливість використати навички, отримані на заняттях з інших предметів;
- ✓ розуміють необхідність між предметних зв'язків.

Підсумовуючи вище сказане, зазначу, що метод проектів є надзвичайно демократичним видом співпраці, довіри і особистісної орієнтації. Цей метод сприяє розвитку творчої обдарованості. Принципи цієї технології забезпечують добровільність участі, проблематики обговорення, участі в різних акціях, заходах, справах; свободу спілкування на принципах прагнення до взаєморозуміння, до конструктивності; повагу до поглядів, ідей, підходів і діяльності учасників; надання можливостей для здійснення студентами вільного і усвідомленого вибору ідей, норм, цінностей, моделей поведінки, рішень, тощо; забезпечує партнерство, рівноправну співпрацю студентів та викладачів. Що стосується практичного застосування тієї чи іншої методики, вважаю, що зовсім не обов'язково використовувати один метод. Найкраще було б інтегрувати кілька методик, об'єднавши їх найкращі сторони відповідно до знань наших студентів.

Список використаних джерел

1. Бухаркіна М. Теорія та практика навчання англійської мови / М. Бухаркіна. – К., 2009. – 57с.
2. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Ковнер В.В. Сучасні педагогічні технології. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2011. – 79 с.
3. Олійник І.П. Використання методу проектів на уроках англійської мови як один із шляхів формування комунікативної компетентності учня.- Котовськ, Профтехосвіта. – 2012. №10 (46), с.29-33

4. Цимбал О.М., Тягло О.В., Цимбал П.В. Проектна технологія, критичне мислення і громадянська освіта в процесі вивчення англійської мови. Початкова школа – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 109 с. – (Б-ка журн. Англійська мова та література); Вип. 4 (64)).

5. Юдкіна Т.І. Проектна технологія на уроках іноземної мови.- Дмитров, 2016

Шумінська Тетяна Миколаївна

*викладач української мови та літератури вищої категорії,
Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний
коледж», koloshmat@ukr.net*

Редько Олена Яківна

*викладач інформатики вищої категорії, викладач-методист,
Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний
коледж», redko.elena16@gmail.com*

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОБУДОВИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ
ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ НА
ЗАНЯТТЯХ ЗІ СТУДЕНТАМИ ПЕРШИХ КУРСІВ**

Близько 90% усієї інформації, яка сприймається людиною, надходить до неї через зоровий канал, що має у 100 разів більшу пропускну здатність, ніж слуховий. У зв'язку з цим використання у освітньому процесі засобів наочності є винятково важливим [1].

У наш час використання наочності у процесі інформатизації освіти та впровадження нових інформаційних технологій стає більш доступним і різноплановим. Наприклад, мультимедійні презентації поєднують зображувальні та знаково-символічні види наочності, тому використання під час заняття мультимедіа розвиває образне мислення студентів та дозволяє залучити до засвоєння інформації візуальні механізми сприйняття [2].

В процесі багаторічної роботи зі студентами перших курсів стає зрозумілим, що першокурсники – особлива, своєрідна група студентів, зі своїми психологічними особливостями сприймання навчального матеріалу, уваги, запам'ятовування тощо. Тому використання мультимедійних презентацій під час занять зі студентами перших курсів також має свої особливості. Необхідно так організувати навчальну діяльність із застосуванням мультимедійних засобів, щоб були створені умови для самостійного розподілу та узагальнення студентом навчального матеріалу.

Розглянемо деякі особливості побудови мультимедійних презентацій з огляду їх застосування при навчанні підлітків 15-17 років.

Почнемо з кольору. Як відомо, кольорова гама впливає на підсвідомість людини, на працездатність та результати засвоєння, тому, створюючи мультимедійну презентацію, необхідно враховувати психологію кольору. Колір

– привабливий чинник, що відіграє важливу роль у розпізнаванні інформаційних фрагментів, тому слід правильно підбирати відтінки кольорів, прагнучи до їх гармонійного поєднання, що не викликало б негативних емоцій у студентів. Важливо не перевантажувати слайд кольорами, тому в текстовому слайді їх бажано використовувати не більше трьох. Якщо слайд, крім тексту, містить ще й малюнки, фото, репродукції, слід також враховувати сполучуваність основних кольорів.

Отже, білий колір використовується на позначення загальноприйнятого, законного, він найбільш нейтральний і загальноновживаний, але не слід розміщати білі літери на чорному тлі – це викликає стан тривожності та пригніченості. Червоний колір викликає агресивність, збудженість, але підлітки зазвичай добре його сприймають. Цей колір можна використовувати, але не перевантажувати ним презентацію. Синій, золотий, чорний, червоний можна використовувати для виділення чогось важливого, значущого. Коричневий – колір спокою, розслабленості, тому застосовувати його не бажано. Не слід перевантажувати слайд синім кольором, оскільки він розпорошує увагу і знижує працездатність, а ось, на відміну від синього, блакитний сприяє кращому засвоєнню інформації.

Важливо також звернути увагу на поєднання кольорів. Погано сприймається текст, якщо використано кольори світлих відтінків (світло-зелений – жовтий, рожевий – бежевий). В такому випадку текст зливається з фоном, що ускладнює сприймання. Поєднання червоного і жовтого викликає відчуття теплоти, радості, а жовтого з помаранчевим – сприяє творчому мисленню, плідній розумовій діяльності, підвищує настрій. Не можна поєднувати зелений з червоним, фіолетовий з оранжевим, і взагалі слід уникати «строкатості». Іншим кольором бажано виділяти наступні фрагменти презентації: текстові заголовки, блоки певного тексту, графіки та ілюстрації, освітлені простори (світлими тонами).

Наступний важливий чинник правильної побудови презентації – структуризація текстового слайду.

Мовні якості електронного тексту в презентаціях значно відрізняються від відповідних характеристик друкарського тексту, тому слід використовувати переважно короткі, чіткі та лаконічні фрази, які б узагальнювали найсуттєвіші моменти навчального матеріалу. Часто доводиться спостерігати, як викладач намагається розмістити в слайдах презентації весь текст своєї лекції, що є абсолютно недоцільним. Серед великої кількості текстових слайдів підліток не зможе виокремити найсуттєвіше, тому доцільнішим є поділ матеріалу на блоки. Більш дієвим є також використання графіків та структурно-логічних схем, оскільки графічна форма представлення матеріалу характеризується великим інформаційним обсягом і швидкістю сприйняття інформації. Друкувати текст необхідно якомога більшими літерами, при цьому в текстовому слайді повинно бути не більше десяти - дванадцяти рядків.

Одним із прийомів побудови мультимедійної презентації є використання динамічних візуальних ефектів, що є важливим чинником утримання уваги

студентів, але при використанні динамічних слайдів важливо знайти «золоту середину», щоб «спецефекти» не відволікали першокурсника від сприймання навчального матеріалу.

В навчальних презентаціях можливо і бажано використовувати деякі знаки-символи, що певним чином налаштовують на засвоєння матеріалу, спрямовують думки студента в потрібне русло. Наприклад, при вивченні теми «Усна народна творчість» можна використати зображення бандури або український орнамент. Для оформлення презентації за темою «Література рідного краю» можна використати герб або символ міста, селища тощо.

Ще декілька слів про особливості застосування мультимедіа під час занять. В залежності від типу і виду заняття мультимедійні презентації можна застосовувати на будь-якому етапі: в одному разі вона супроводжує пояснення нового матеріалу, в іншому – є засобом вирішення задачі, в третьому – передую виконанню практичної роботи, в четвертому – виступає як самостійний об'єкт аналізу й перетворення (студенти самі створюють презентації та представляють їх на заняттях) [3]. В будь-якому випадку мультимедійний проектор не може працювати всі півтори години заняття, оскільки психологічні особливості підлітків передбачають зміну видів діяльності на занятті принаймні кожні двадцять хвилин [1]. Цей сучасний технічний засіб навчання не повинен стати нудним і нецікавим. До того ж, застосування мультимедіа, як і будь-якого ТЗН, вимагає неяскравого освітлення або його відсутність взагалі, що шкідливо впливає на зір студентів. Краще застосовувати мультимедійну презентацію в другій половині заняття, коли більшій частині студентів вже важко сприймати інформацію на слух.

Таким чином, ми розглянули лише деякі аспекти побудови мультимедійних презентацій та їх використання у роботі зі студентами перших курсів. Хочеться вірити, що використання новітніх інноваційних технологій у практиці вищої освіти сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців, створенню нового освітнього інформаційного середовища, формуванню інформаційно-цифрової компетентності, підвищенню рівня інформаційної культури студентів і викладачів.

Список використаних джерел

1. Головінський І. Педагогічна психологія. – К.: Аконіт, 2003. С. 119-127.
2. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за ред.. О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2008. С. 196-198.
3. Основні засади розвитку вищої освіти України / За ред. С.М.Ніколаєнка. Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д. – Тернопіль, 2006. С. 77-82.

Левківський Михайло Іванович

методист, спеціаліст вищої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, lmi-cuep@ukr.net

Кобилинська Марія Михайлівна

викладач економічних дисциплін, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, lmi-cuep@ukr.net

ТЕХНОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В КОЛЕДЖІ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ І ПРАВА ПДАА

Особистісно орієнтована освіта ґрунтується на загальнолюдських та особистісних цінностях, з урахуванням потреб самої людини, її мотивів, здібностей, особистих якостей, життєвих цінностей тощо.

Метою технології особистісно орієнтованого навчання є гармонійне формування і всебічний розвиток особистості, повне розкриття її творчих сил, вироблення власного “Я”, неповторної індивідуальності. Індивід має стати суб’єктом життєдіяльності, професійної діяльності, а не тільки опановувати загально науковими і професійними знаннями, вміннями, навичками [2].

Особистісний підхід передбачає, що всі психічні процеси, якості та стан розглядаються як такі, що притаманні конкретній людині.

При впровадженні такої технології виходимо із основних характеристик особистісно орієнтованого навчання:

1) особистісно орієнтоване навчання повинно забезпечувати розвиток і саморозвиток особистості як суб’єкта пізнавальної та предметної діяльності;

2) має забезпечувати кожному студенту відповідно до його здібностей, схильностей, інтересів, ціннісних орієнтацій та суб’єктивного досвіду можливість реалізувати себе в різних видах діяльності;

3) зміст освіти, засоби й методи повинні організовуватися так, щоб студент міг вибирати предметний матеріал, його вид та форму;

4) освіченість як сукупність знань, умінь, індивідуальних здібностей є найважливішим засобом становлення духовних та інтелектуальних цінностей учня і має бути основною метою сучасної освіти;

5) освіта формує індивідуальне сприйняття світу, можливості його творчого вдосконалення, активне використання суб’єктного досвіду в інтерпретації та оцінюванні явищ, подій навколишньої дійсності на основі особистісно значущих цінностей і внутрішніх настанов;

6) найважливішими чинниками особистісно орієнтованого навчального процесу є ті, що розвивають індивідуальність, створюють умови для саморозвитку та самовираження;

7) особистісно орієнтоване навчання будується на принципі варіативності [1].

Ознаки особистісно-орієнтованого підходу: індивідуальний підхід у навчанні; навчання на принципах співпраці, співдружності, взаєморозуміння та взаємоповаги; створення умов для розкриття особистісних якостей і здібностей студентів.

Особистісно-орієнтоване навчання дозволяє реалізуватись кожному студентові, керуючись власними мотивами та інтересами, використовуючи особистісні можливості та здібності, ціннісні орієнтації тощо.

Особистісно-орієнтоване навчання враховує суб'єктивний досвід, який є основою організації індивідуального і диференційованого навчання, тобто створює умови для реального врахування індивідуального темпу засвоєння матеріалу; впровадження особистісно-орієнтованого навчання передбачає таку професійну підготовку педагога, яка включає фундаментальну підготовку з відповідного предмета, ґрунтовну психолого-педагогічну підготовку, спрямовану на формування умінь щодо особистісно-орієнтованого навчального процесу, формування гуманістичного мислення, здатності до суб'єктної взаємодії у педагогічному процесі.

Практична реалізація особистісно-орієнтованого навчання можлива за умов створення такого розвивального середовища (зміст, організаційні форми, методи, засоби, суб'єкт-суб'єктний характер педагогічної взаємодії), у якому той, хто навчається, набуває статусу найвищої цінності навчального процесу і яке б сприяло розвитку інтелектуального, творчого і духовного потенціалу, його індивідуальності, емоційно-вольових якостей, творчих можливостей, мислення і загальної культури, формуванню здатності до самостійної, активної діяльності, професійного самовизначення, навичок взаємодії із сучасним динамічним ринком праці [2].

Перехід до особистісно орієнтованого навчання залежить від педагога: його бажання, загальної і педагогічної культури, особистих якостей.

Педагог повинен задовольняти таким вимогам: ціннісне ставлення до культури, творчості; гуманна педагогічна позиція; створення та постійне збагачення культурно-емоційного та предметно-розвивального освітнього середовища; уміння працювати зі змістом навчання; володіння різноманітними педагогічними технологіями, вміти надавати їм розвивальну спрямованість. Особистісно-орієнтоване навчання в системі професійної підготовки майбутніх фахівців впроваджується на основі індивідуального та диференційованого підходів.

Індивідуальний підхід у особистісно орієнтованому навчанні - один із принципів педагогіки, який ґрунтується на знанні особистих рис того, хто навчається. Знаючи інтереси й нахили особистості, педагог заохочує здібних студентів у повній відповідності з їх можливостями, сприяє просуванню менш здібних студентів у навчанні та допомагає тим, хто має низький рівень підготовки. Індивідуальний підхід є необхідною умовою успішного педагогічного процесу. Індивідуальне навчання повинно максимально забезпечити роботу студентів протягом усього періоду навчання у вищому

навчальному закладі. Для цього необхідно створити такі умови, за яких студент міг би свідомо впливати на своє навчання й розвиток в цілому.

Диференційований підхід – це особливий підхід викладача до різних груп або до окремих студентів, що полягає в організації з ними на основі різної за змістом, обсягом і складністю (хоча й за однаковими навчальними програмами) роботи з урахуванням подібних властивостей особистості. Диференціація навчання – це спосіб його індивідуалізації в умовах роботи студентської групи. Студенти поділяються на динамічні типологічні групи і викладач під час заняття періодично працює з тією групою, яка потребує його найбільшої допомоги.

Щодо особистісно орієнтованих технологій навчання, то вони передбачають перетворення суперпозиції викладача й субординованої позиції студента на індивідуально-рівноправні позиції. При впровадженні названих технологій важливим є дотримання послідовності, динаміки – від максимальної допомоги педагога студентам під час виконання навчальних завдань до поступового зростання їхньої власної активності, до повної саморегуляції в навчанні й виникнення партнерських стосунків між ними [3].

Особистісно-орієнтована технологія навчання спрямована на розвиток особистості й ґрунтується передусім на виявленні особливостей студента як суб'єкта. При цьому враховується становлення особистості як майбутнього фахівця, його інтереси й потреби. Упровадження особистісно орієнтованих технологій навчання передбачає зміни форм комунікації в навчально-виховному процесі, прийомів і засобів комунікативної діяльності, спрямованої на формування у майбутніх фахівців професійних та комунікативних компетентностей. Особистісно-орієнтованим технологіям властива гуманістична і психологічна спрямованість. Така технологія передбачає не тільки накопичення знань, вироблення вмінь, навичок, компетентностей, а й формування принципів саморозвитку й самореалізації майбутнього фахівця, розвиток його пізнавальних здібностей.

Для реалізації моделі особистісно-орієнтованого навчання у коледжі застосовуємо такі підходи: організуємо навчально-виховний процес як поєднання навчання й виховання, розвитку особистості, розкриваємо творчий потенціал, становлення здібностей у гармонійному поєднанні з навчанням та вихованням; визначаємо характер взаємовідношень учасників навчально-виховного процесу, де взаємини будуються на принципах довіри, поваги один до одного, співробітництва та партнерства; створюємо умови для досягнення кожним студентом реально можливого для нього в даний період рівня навчальної успішності; створюємо умови для самопізнання, самонавчання та самооцінки своїх цілей та можливостей.

При цьому, під особистісно-зорієнтованими вважаємо такі педагогічні технології, як Вальдорфська педагогіка, групова форма навчальної діяльності, система проблемно-розвивального навчання, метод проектів, технологія колективного творчого виховання, педагогічна технологія „Створення ситуації

успіху", дослідницька технологія, метод мозкового штурму, комп'ютерні технології.

Із перерахованих вище педагогічних технологій та прогнозованих результатів їх упровадження видно, що у професійній освіті для формування різнобічно розвиненої, інтелектуально та духовно багатой, творчої особистості не можна обмежуватися однією технологією. Інтегрований результат може дати лише методична система, компонентами якої є якомога більше інноваційних технологій, спрямованих на розвиток особистості. Монодидактичні технології застосовуються дуже рідко. Зазвичай навчальний процес будується так, що конструюється деяка полідидактична технологія, яка об'єднує, інтегрує низку елементів різних монотехнологій на основі пріоритетної оригінальної авторської ідеї.

Отже, особистісно орієнтоване навчання надає такі можливості: кожному студентові, з урахуванням його здібностей, нахилів, інтересів, цілей та ціннісних орієнтацій, реалізувати себе в пізнавальній та навчальній діяльності; стимулює студента для самопізнання, самовиховання та самовдосконалення. У нього з'являється можливість пізнати себе зсередини і ззовні, порівняти себе з іншими студентами, оцінити свої вчинки та поведінку, навчитись сприймати себе та інших в цілому, а не за окремими рисами характеру.

Список використаних джерел:

- 1.Алексеев М.О. Особистісно-орієнтоване навчання в школі / М.О. Алексеев. –Ростов н / Д: Фенікс, 2006. –332 с
- 2.Коробченко А.А.Проблеми особистісно-орієнтованого навчання у вищих навчальних закладах / А.А.Коробченко//Збі-рник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету Педагогічні науки). –No 4. –Бердянськ: БДПУ, 2005. –210 с
- 3.Педагогіка вищої школи. – Навчальний посібник / Кузьмінський А.І. - К.: Знання, 2005.- 486 с.

Юпаткіна Наталія Ярославівна

*викладач програмування та інформаційних дисциплін, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»,
rdak.yupatkina@gmail.com*

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ІТ-ФАХІВЦЯ

*«Не навчайте дітей так, як навчали вас,
бо вони народилися в інший час».
Народна мудрість*

Сьогодення вимагає від випускників ВНЗ чіткого, правильного виконання операцій та високої швидкості роботи. Крім того, в умовах жорсткої

конкуренції можна розраховувати тільки на себе і не чекати на допомогу, тому важливо навчити дітей не тільки швидко і якісно виконувати завдання, але і самостійно приймати рішення, вміти взяти на себе відповідальність, відстояти свою думку. Все це пояснює необхідність використання нових світових інформаційних розробок в освітній діяльності. Однією з інновацій в освітньому процесі є використання хмарних сервісів.

Оскільки, для ВНЗ є важливим формування конкурентоспроможного випускника – ІТ-фахівця, необхідно розвивати його професійні компетентності. Головним напрямком педагогічної діяльності є розвиток професійних компетентностей студентів шляхом впровадження діяльнісного та компетентнісного підходів до навчання, які передбачають постійне включення студентів до різноманітних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична її спрямованість.

Перевагами використання хмаро орієнтованого навчального середовища є: підвищена активізація навчальної діяльності студентів та мотивація до навчання; економія навчального часу – акцент переміщується на відпрацювання навичок, розвиток логічного мислення, пам'яті; є можливість взаємодії з освітніми сервісами, що в цілому підвищують ефективність навчального процесу.

Одним із шляхів реалізації освітніх завдань є застосування на заняттях хмарних технологій, поєднання стандартних методів навчання та передових

Хмарні технології є інноваційною альтернативою традиційному навчанню, забезпечують неперервність у навчанні, сприяють формуванню конкурентоспроможного ІТ-спеціаліста, створюють такі умови для використання комп'ютерних технологій, що навчальний матеріал стає предметом активної практичної та розумової діяльності кожного студента.

Хмарні технології (Cloud Computing) – це парадигма, що передбачає віддалену обробку та зберігання даних.

Хмарні сервіси надають широкі можливості для створення різних навчальних ситуацій, в яких студенти можуть освоювати і відпрацьовувати навички необхідні в ХХІ столітті.

Використання хмарних онлайн-сервісів у навчанні допоможуть сучасному студенту

- підвищити мотивацію до навчання;
- зменшити час на підготовку домашніх завдань;
- формувати інформаційні компетенції у процесі навчання та у позаурочній діяльності
- організувати самостійну та дослідницьку діяльність;
- перетворити ігровий контент у захопливе навчання.

В своїй роботі активно використовую різноманітні хмарні сервіси:

1. Для узагальнення та систематизації знань студентів на заняттях використовую інтерактивні завдання, які створені за допомогою сервісу **LearningApps.org**. Такі завдання дають змогу в ігровій формі засвоїти та перевірити рівень навчальних досягнень студентів. Важливо, що даний сервіс

дозволяє публікувати свої вправи та користуватися вже створеними вправами інших викладачів.

Рис. 1. Завдання актуалізації знань з теми «Функції»

2. Завдання у вигляді інтерактивних малюнків створюю за допомогою сервісу *Thinglink*. Малюнок містить теги, натиснувши на які, студент отримує певну інформацію може переглянути відео фрагмент або посилання на веб-ресурс. Малюнок можна використовувати для вивчення нового матеріалу, узагальнення та систематизації знань.

Рис. 2. Узагальнення знань з теми «Будова ПК»

3. Для створення різноманітних дидактичних матеріалів для учнів використовую також мережеві сервіси такі як: *документи Google, Google-таблиці, Google-презентації та малюнки*. Дидактичні матеріали створені за допомогою сервісу GoogleDocs, використовую як для різноманітних дистанційних заходів, так і під час занять як короткостроковий чи довгостроковий проект (заповнення спільної Google презентації).

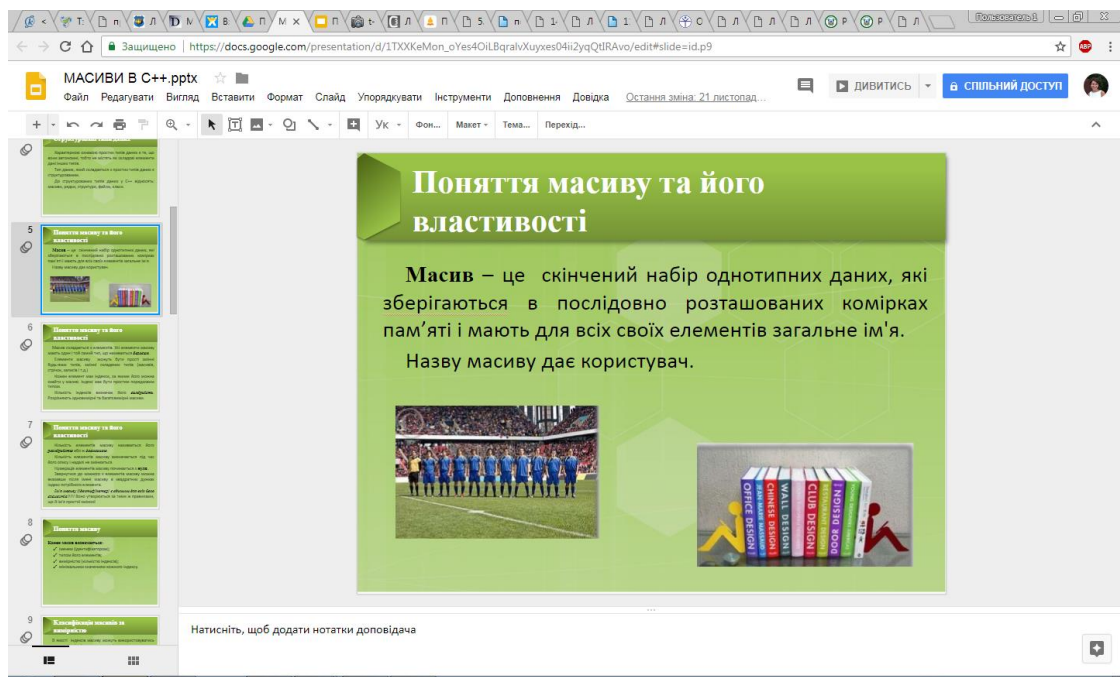

Рис.3. Google-презентація з теми «Масиви в C++»

4. Для організації освітнього процесу використовую сервіс **Google Sites** створення сайтів, за допомогою яких відбувається підтримка взаємозв'язку з студентами. Адже студенти по-різному сприймають новий матеріал. Одному потрібно більше часу, іншому – менше. Матеріал, який міститься на сайті, діти можуть переглядати в зручний для них час та стільки разів, скільки їм потрібно.

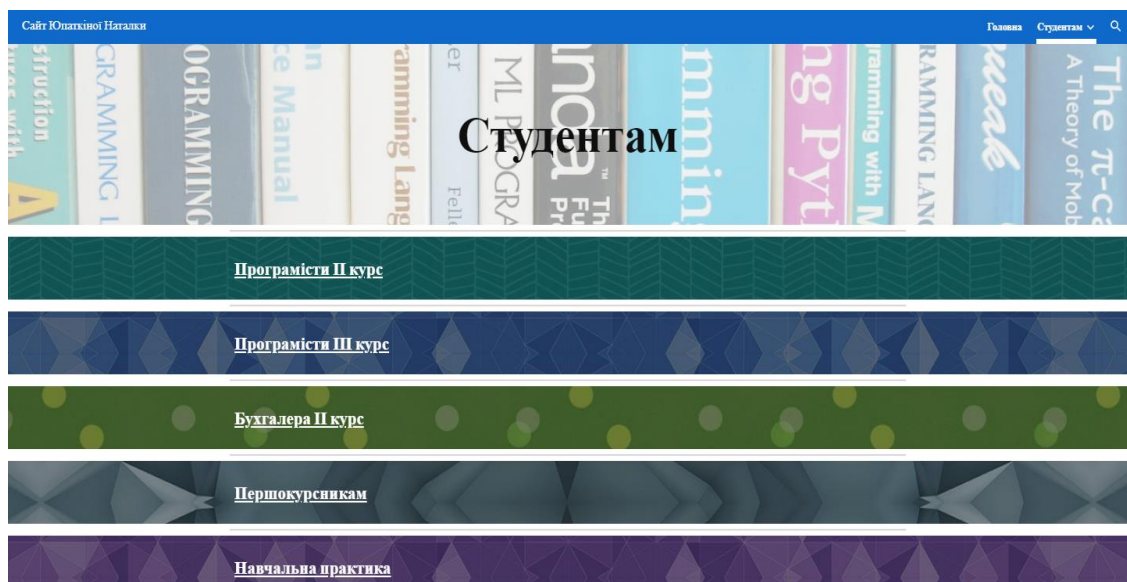

Рис. 4. Сайт викладача

5. Для контролю якості знань студентів використовую **Google форми**. Також Google-форми використовую у анкетуванні студентів та викладачів коледжу.

"Основи програмування та алгоритмічні мови"

залік I семестр

*Обов'язкове поле

Електронна адреса *

Ваша електронна адреса

Обчислити значення виразу $(2*2==4)\&\&true$ * 1 бал

Ваша відповідь

Нехай `int a [5] = {10, 11, 12, 13, 14}`. Чому дорівнює значення елемента `a [3]`? 1 бал

Ваша відповідь

Визначити результат виконання команд `p=4; while (p<10) p=2*p+1; p++;` 1 бал

Ваша відповідь

Скільки разів виконується наступний цикл? `i=2; do{ i++ }` 1 бал

Рис.6. Google-форма для проходження заліку з дисципліни «Основи програмування та алгоритмічні мови»

Хмарні технології на даний час стають повноцінним освітнім інструментом, дозволяючи усім студентам створювати власні онлайн-простори. При цьому, у будь-якого студента є власна поштова скринька, а також доступ до хмарного середовища ВНЗ, де зберігаються усі завдання, підручники, інші навчальні матеріали.

Перевагами використання хмаро орієнтованого навчального середовища є: підвищена активізація навчальної діяльності студентів та мотивація до навчання; економія навчального часу – акцент переміщується на відпрацювання навичок, розвиток логічного мислення, пам'яті; є можливість взаємодії з освітніми сервісами, що в цілому підвищують ефективність навчального процесу.

Як показує досвід розвинених зарубіжних країн, впровадження в освітній процес «хмарних обчислень» є відмінним рішенням проблем комп'ютеризації освіти.

Застосування хмарних технологій стимулює професійний ріст педагога, спонукає шукати нові форми, методи і засоби навчання. Використання хмарних технологій дозволяє не тільки отримати доступ до навчальних матеріалів різного виду, але й виконувати роботу спільно студентам та викладачам.

Список використаних джерел

1. Марутян Р. Інформаційні тренди сучасного світу [Електронний ресурс]– Режим доступу до ресурсу: [/http://matrix-info.com](http://matrix-info.com)
2. Литвинова С. Хмарно орієнтовані технології у сучасній освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://virt-ikt.blogspot.com>

3. Коноваленко С. Хмарні сервіси в освітньому процесі студентів технологічних коледжів.// Інформаційні технології і засоби навчання, 2017, Том 58, №2., с.88

4. Чошанов М. А. Е-Дидактика: Новый взгляд на теорию обучения в эпоху цифровых технологий / М. А. Чошанов / Образовательные технологии и общество (Educational Technology&Society). – 2013. – Т. 16. – № 3. – С. 673–685. – URL : http://ifets.ieee.org/russian/depositary/v16_i3/html/18.htm

Балюк Вікторія Олександрівна

*магістр економічної кібернетики, викладач другої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії,
baliuk.vika@gmail.com*

ІНТЕРАКТИВНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Пріоритетним напрямком реформування вищої освіти в Україні є підготовка випускника з широким спектром професійних компетентностей, які включають не лише теоретичну та практичну обізнаність у сфері своєї діяльності, а й навички використання комп'ютерних технологій, операційних систем, мов програмування, баз даних, уміти працювати в інформаційно-комунікаційних середовищах тощо.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [1], одним з головних принципів підготовки такого спеціаліста є академічна свобода, тобто самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час проведення педагогічної, науково-педагогічної, наукової або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів.

Саме завдяки використанню сучасних інформаційно-освітніх веб-технологій в процесі навчання значно збільшується частка самостійної роботи студентів, підвищується інтерес і мотивація до навчання. Інноваційні форми навчання забезпечують гучність процесу освіти, мобільність та найбільш повно реалізують особистісно-орієнтований підхід у навчанні [2].

Одним із дієвих засобів навчання в мережі з використанням засобів веб-технологій є можливість інтерактивної візуалізації. Прикладом цьому є використання порталу *AnatomyLearning* (<http://anatomylearning.com/en/>). Даний ресурс представляє найбільш точну існуючу анатомічну модель людини у 3D. Можливості цього порталу доцільно застосовувати при вивченні біології, анатомії, низки медичних дисциплін у медичних навчальних закладах, при вивченні відповідних модулів у загальноосвітніх школах.

На рисунку 1 продемонстровано стартову сторінку комп'ютерної версії *AnatomyLearning*.

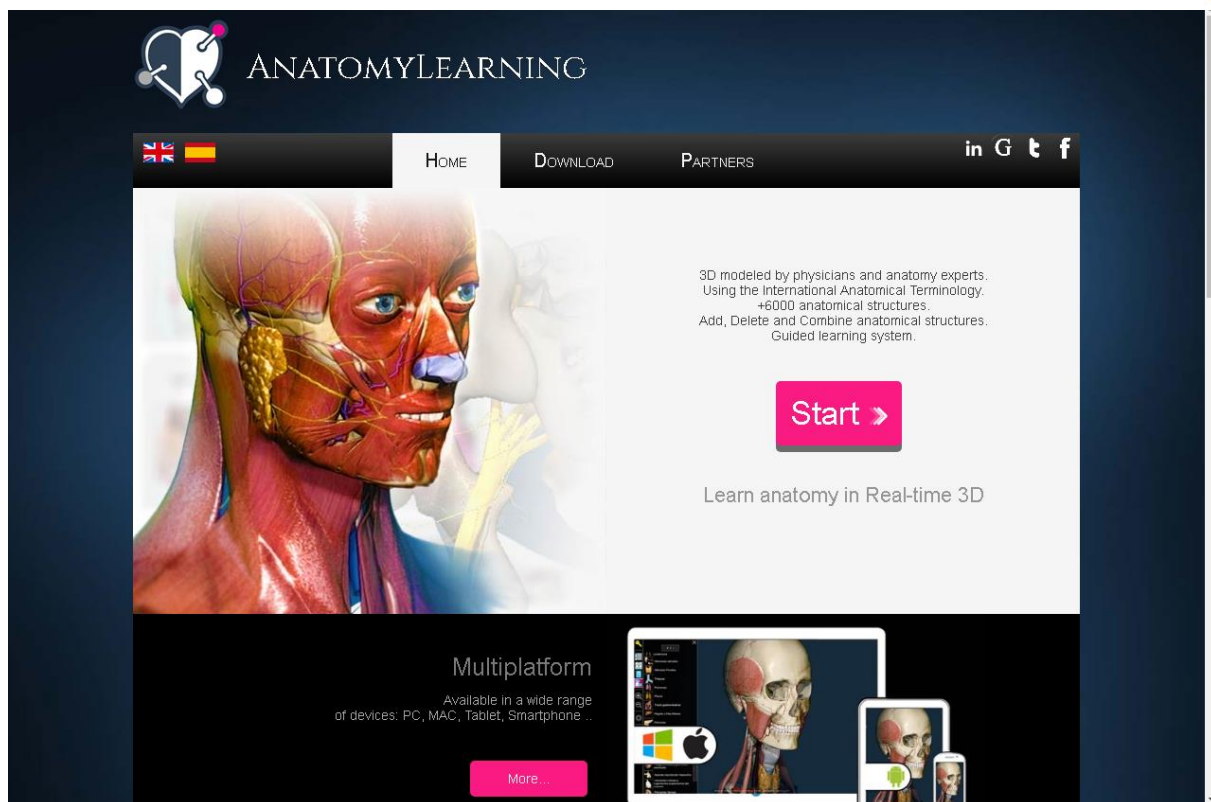

Рис. 1. Головне вікно додатку

Контент додатку розсортовано за розділами: скелет, м'язова система, нервова система, судини та інше. Якщо у користувачів порталу виникають питання чи пропозиції по удосконаленню даного ресурсу, вони можуть висловити свою думку на офіційній сторінці додатку в Facebook <https://www.facebook.com/AnatomyLearning> (рис. 2).

Рис. 2. Офіційна група *AnatomyLearning* в Facebook

Список використаних джерел

1. Закон України від 01.07.2014 №1556-VII «Про вищу освіту».
2. Методологія і реалізація системи управління якістю медичної освіти / [В.М. Казаков, О. М. Талалаєнко та ін.]. – Донецьк, 2001. – 213 с.

СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: РЕСУРСНИЙ ПІДХІД

Козаченко Олена Михайлівна

директор, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, acup@ukr.net

ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Зміст виховання впродовж усієї історії людства зумовлювався потребами суспільно-економічного розвитку тієї чи іншої соціальної спільноти. Ми живемо у ХХІ столітті. Країна та світ змінилися, потреби економіки набули докорінних змін, а більшість підходів до освіти та виховання залишилися далеко в минулому сторіччі. Побудова незалежної України, духовне відродження нації вимагає особливої уваги до світу цінностей молоді як майбутнього держави, гаранту суспільного прогресу.

У період розвитку глобалізованого постіндустріального світу з широкою інформатизацією сфери науково-технічних досліджень, матеріального виробництва, культурно-духовної сфери зазнали великих змін суспільні ідеали, життєві цілі й цінності людей. В умовах глибокої кризи економіки, культури, ідеології, моралі і виховання наша молодь усе більше втрачає духовно-світоглядні орієнтири, не відчуває твердого ґрунту при формуванні життєвих планів, плутається в загальнолюдських цінностях. Спостерігається стрімке падіння загального рівня культури, девальвація моральних цінностей.

Як результат - помітно поглибилася криза життєвих цілей між представниками старшого і молодшого поколінь, що часто породжує повне непорозуміння між ними. Конфлікти «батьків і дітей» існували в усі часи. Проблема сьогодення полягає у дисонансі суспільних цінностей, коли переважають лише ті, які стосуються особистого життя людини. На процес виховання впливають різноманітні чинники. Вони зумовлюються об'єктивними та суб'єктивними причинами, а також особливостями соціально-економічного розвитку суспільства. До об'єктивних причин можна віднести розбудову незалежної України, особливості економічного розвитку, розширення меж приватної власності, орієнтація на європейські цінності та ін. До суб'єктивних причин належать соціально-педагогічна діяльність сім'ї, особливості шкільної освіти, діяльність ЗМІ, вплив громадських організацій та ін. Чинників багато, але традиційно відповідальність за ці процеси суспільство покладає саме на освітян. В суспільній свідомості поступово втрачається розуміння самоцінності сучасної освіти, а значить втрачається і культ знань. Отримання знань, потяг до науки - це вже стає „не модно". Ця небезпечна тенденція в умовах, коли провідні економічно розвинені країни світу активно будують інтелектуальне суспільство, негативно впливає на рівень фахової підготовки, а значить й

конкурентноспроможності майбутніх фахівців. Тому перед системою освіти в тому числі і перед професійною, вищою школою постає проблема визначення цілей, змісту і характеру виховного впливу на молодь, пошуку ефективних шляхів і засобів істотного удосконалення освіти і забезпечення дієвої взаємодії батьки-дитина, вчитель-учень, викладач-студент.

У Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)» підкреслюється: «В основу національного виховання мають бути покладені принципи єдності сім'ї і школи, наступності і єдності поколінь...». І тому формування цінностей особистості як значущого для неї ресурсу особистісно-ціннісних відносин у системі повинно відбуватися через: сім'ю - школу - освітні заклади вищого рівня – громадськість – державу. На одне із перших місць ставиться проблема єдності та взаємозв'язку родинного і громадянського виховання; школа і сім'я — це дві сили, які здатні сформувати майбутнього громадянина України. У сучасних умовах відбувається певний відхід від зазначених принципів, особливо на етапі «сімейного виховання», яке поступово втрачає свої позиції і «переносить» проблеми виховання на «школу». Конфлікти, які виникають між вчителями, батьками та учнями неодноразово ставали в тій чи іншій мірі предметом обговорення в ЗМІ, в соціальних мережах. Насторожуючою є ситуація, коли відповідальність за ці конфлікти покладається лише на школу, вчителів. До школи провідну роль у вихованні відіграє родина. Сім'я — це найперший соціальний інститут, який формує молоду людину як особистість. Якщо в межах сім'ї її не було закладено основи правильного виховання, то зробити це за допомогою інших соціальних інститутів непросто. Через зниження загального культурно-освітнього рівня більшості населення, можливості реалізації українською сім'єю виховної функції сьогодні вкрай обмежені.

Загальновідомо, що шкільне виховання залишає найглибший слід у свідомості людини, тому що нервова система у молодому віці характеризується високою пластичністю і сприйнятливістю. Проте це не означає, що під час навчання у школі відповідальність несуть лише вчителі. Дітей ще можна чогось навчити, у чомусь переконати, а коли це вже доросла, напівсформована особистість, то скільки зусиль необхідно, щоб змінити її світогляд?! І тому у ставленні до школи, її виховної діяльності треба прийняти принцип партнерства батьків, вчителів та дітей. Процес виховання є тривалим, власне, безперервним процесом. Він триває все життя.

Неоднозначною постає і проблема єдності професійного навчання і виховання, з кожним роком вона набуває все більшого значення. Протягом довгого часу молоді відводилось другорядне місце у сфері праці, що посилювало її психологічну та матеріальну залежність від родини. Близько 90% молодих людей живуть на частковому або повному утриманні батьків та рідних. Основна частина молодого покоління в умовах ринкової економіки розраховує на допомогу батьків, суспільства, а не на власні сили. В умовах загострених проявів соціальної нерівності, які торкаються шансів різних категорій молоді у виборі професійної освіти та подальшого працевлаштування,

масового характеру вимивання молоді з виробничих структур у сфері приватного бізнесу, використання молоді передусім на тимчасово вигідних та добре оплачуваних роботах в Україні, частіше за межами країни, які не вимагають фахової підготовки, призвели не лише до сприйняття робітничих спеціальностей як не-престижних, а й обезцінення загалом її освіти.

Реформування сучасної професійної освіти, молодіжної політики в цілому спрямовані на перетворення української світи на інноваційне середовище, в якому учні й студенти отримуватимуть навички та вміння самостійно здобувати знання і застосовувати їх у практичній діяльності. Сучасна педагогічна теорія пропагує повний перехід від традиційних орієнтацій навчально-виховного процесу щодо передачі знань до особисто - компетентнісної його організації. Теорія і практика освітньої діяльності вищої освіти значною мірою орієнтуються, по-перше, переважно на професійне навчання студента, а по-друге, на традиційне їх виховання, яке ґрунтується на загальнолюдських цінностях. Адже тільки високий рівень професійної і соціальної компетентності може забезпечити майбутньому фахівцю належну професійну та особистісну самореалізацію, успішно досягти своїх життєвих цілей. На переконання О. Пономарьова, характерною рисою сучасної освітньої системи є «виразний характер діалектичної суперечності, який впливає із загальної сукупності соціальних функцій освіти як інституту збереження культурних надбань суспільства, їх передачі від одного покоління до іншого та їх подальшого розвитку і збагачення». Тому, як підкреслює вчений, «вказана суперечність полягає в необхідності одночасного дотримання як певного консерватизму освіти, так і її динамічної зміни відповідно до потреб суспільства».

Істотну роль у підготовці фахівців, формуванні їх особистісного і професійного потенціалу відіграє особистість викладача – рівень його професіоналізму й педагогічної майстерності, загальної й професійної культури. Іншими словами, успіх навчання і виховання студентів істотною мірою залежить від рівня професіоналізму та вихованості самого «вихователя». І саме викладачі мають прагнути постійно дотримуватися цих цінностей у своїй професійній діяльності, у своїх діях і вчинках, в характері міжособистісного спілкування. Серед цілого ряду найважливіших завдань сучасної професійно-орієнтованої освіти і виховання, на думку автора, має розглядатися прищеплення студентам глибокого усвідомлення суспільної значущості обраного фаху і сприйняття ними своєї майбутньої професійної діяльності як однієї з важливих життєвих цінностей, що дозволить їм реалізуватися в подальшому житті. У вихованні треба акцентувати увагу на перспективі, на майбутньому, а не лише на минулому та сучасності. У виховній діяльності треба віддавати перевагу спрямуванню на розвиток альтернативних рішень. Це буде позначати виховання людей, схильних планувати зміни в навколишньому середовищі й у власній особистості, а не тільки підтримувати існуючу дійсність. Але зрозуміло, що виключно в процесі професійної підготовки неможливо сформувати у майбутніх фахівців такі компетенції як

культуру міжособистісного спілкування, навичок переконання і впливу, уміння працювати і управляти людьми, поваги до переконань іншої людини, особистої відповідальності за характер і можливі результати професійної діяльності. Ці якості формуються у процесі системної цілеспрямованої виховної роботи. Адже «виховання – це вся сума впливів на психіку людини, спрямована на підготовку її до активної участі у виробничому, громадському й культурному житті суспільства».

У процесі професійної підготовки відбувається формування і системи людських відносин, націлених на загальнолюдські пріоритети. На перший погляд, актуальність наступного напрямку виховання - екологічного виховання студентів - не є настільки актуальною. Але істотне ускладнення екології в навколишньому середовищі, кліматичні катаклізми, поширення нових видів хвороб та інші серйозні загрози для самої людини і суспільства посилюють необхідність формування одвічних загальнолюдських цінностей. Як зазначає А. Травлев, «за всю історію людства у світі втрачено два мільярди гектарів ґрунтів. З них більшу частину - протягом останніх десятиліть. І значний "вклад" у цю справу нищення зроблено в Україні. Після війни в ній було 40 мільйонів гектарів орних земель, нині лишилося близько 32. Не стало 8 мільйонів гектарів першокласних чорноземів. Уражено ерозією і потребують рекультивації ще 600 тисяч». Висвітлення подібних фактів під час навчальних занять чи у процесі позакласної виховної роботи - отримують свою оцінку та відповідне емоційне закріплення у молоді саме у віці формування професійних компетенцій. Для того, щоб успішно формувати і розвивати у студентів зазначені цінності, слід перш за все забезпечити належний рівень їхньої професійної компетенції, виявити їх індивідуальні особливості, інтереси та схильності з тим, щоб допомогти їм у розвитку й наступному максимально можливому самовираженні своїх креативних здібностей. Молодь швидко адаптується до науково-технічного прогресу, із задоволенням реагує на зміни у сучасному інформаційному просторі, легко оволодіває нано-технологіями. Поряд з цим заглиблення молодшої людини в інформаційний простір привнесло в соціальне життя бездуховність, самотність, зменшення комунікативних зв'язків та знищення навичок невербального спілкування. І тому в гонитві за «якістю навчання» на перше місце ми завжди повинні ставити духовні цінності. Є речі, без яких жоден народ не може існувати: мораль, культура, мова, духовність. Творцем і носієм цього надбання була і залишається інтелігенція.

Для реалізації кожної соціально-педагогічної проблеми (а їх достатньо багато) застосовуються різні педагогічні технології. Вибрані технології реалізується викладачем через індивідуальну методику. І саме активна позиція вчителів, вихователів, викладачів, науковців, їх розуміння і відношення до зазначених проблем, за певних умов, можуть бути направлені на сприйняття і засвоєння системи загальнолюдських цінностей молодим поколінням.

В наш час ведеться багато дискусій щодо розвитку суспільства, але цільовою і головною аудиторією, на яку покладають надії і сподівання, є молодь та підростаюче покоління. Щоб інтегруватись в європейське

співтовариство, бути прийнятими у світову спільноту, Україна повинна подолати затяжну соціально-економічну кризу і вийти на світовий рівень виробництва, забезпечити високий добробут громадян. Це здатна зробити лише молодь, саме ті, хто зараз проходить активний процес формування (особистісного та фахового) і невдовзі візьме на себе відповідальність за стан справ у державі. Наскільки сучасна молодь готова до цього? Однозначної відповіді немає. Чи готова сьогодні освіта допомогти сформувати таку людину? Очевидно, що сьогодні українська освіта не відповідає ані сучасним запитам з боку особистості та суспільства, ані потребам економіки, ані світовим тенденціям. Ці задачі через сформований стан економіки та науки, правової свідомості й рівня моральної, психологічної та педагогічної культури нашого суспільства найближчим часом повною мірою нездійсненні. Задачі оздоровлення суспільства, у тому числі й системи виховання, є першорядними й повинні бути представлені в довгострокових програмах розвитку нашого суспільства.

Список використаних джерел

1. Барильнік А. І. Громадянське виховання в умовах українського державотворення. *Виховна робота в школі : наук.-метод. журн.* 2016. № 5.
2. Куліненко Л. Освіта як чинник формування громадянських якостей особистості. *Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часоп.* 2016. № 2. С. 33–39.
3. Пономарьов О. С. Особистісно орієнтований під-хід до формування професійної культури майбутніх фахівців. *Педагогіка і психологія професійної освіти.* N 3. 2012. С. 157.

Значенко Тетяна Вікторівна

студентка економічного відділення, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, tatanaznacenko@gmail.com

Найдьонова Яна Володимирівна

студентка економічного відділення, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, janochka21082002@gmail.com

Кононець Наталія Василівна

доктор педагогічних наук, викладач-методист, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, natalkapoltava@ukr.net

ФОРМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В КОЛЕДЖІ

Нині проблеми та перспективи організації профорієнтаційної роботи коледжів виходять із сучасних потреб закладів вищої освіти. Безсумнівно, у зв'язку з демографічною кризою, питання формування контингенту студентів коледжу знаходиться на постійному контролі у керівництва навчального

закладу. Відтак, профорієнтаційна робота є невід'ємною складовою функціонування коледжу, має велике значення, оскільки зорієнтовує на професійну діяльність як студентів, так і абітурієнтів, стимулюючи та мотивуючи їх до вибору професії та вступу в навчальний заклад.

Професійна орієнтація, як зазначає Е. Попкова, являє собою науково-практичну систему підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення [2].

Серед пріоритетних *завдань* профорієнтаційної роботи в коледжі є: організація агітаційно-роз'яснювальної роботи в школах; рекламно-інформаційна діяльність у засобах масової інформації; участь у виставках, конкурсах, ярмарках, презентаціях; проведення Днів відкритих дверей, Днів гостинності, Днів коледжу; співробітництво з організаціями, установами, підприємствами, закладами вищої освіти тощо.

У процесі профорієнтаційної роботи Коледжу управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, зокрема, економічного відділення, педагогічний та студентський колективи використовують різноманітні *форми*, які у переважній більшості консоліднуються викладачами інформатики та комп'ютерних технологій:

- участь студентів в олімпіадах, конкурсах, конференціях, Інтернет-конференціях;
- виховні години на тему «Розкажи про свою професію», «Учись поважати свою професію», «Чи є романтика в твоїй професії», «Моя професія – професія майбутнього» тощо;
- підготовка презентацій, фотовиставок «Моя майбутня професія»;
- зустрічі з викладачами закладів вищої освіти (університетів, академій, інститутів);
- бесіди та лекції з проблем сучасного ринку праці та працевлаштування;
- індивідуальні профорієнтаційні консультації;
- діагностика професійної спрямованості;
- тижні (місячники) пропаганди за професіями;
- створення блогів типу «Розповідь про свою професію»;
- екскурсії на підприємства, зустрічі, бесіди з керівниками та працівниками підприємств;
- виставки (виробів, творчих робіт), конкурси «Кращий за професією»;
- участь у ярмарках вакансій, презентаціях тощо;
- психолого-педагогічний супровід профорієнтаційної роботи;
- проведення Днів відкритих дверей, Днів гостинності, Днів коледжу;
- виготовлення та розповсюдження рекламної продукції про коледж та спеціальності тощо.

Метою усіх цих заходів та форм профорієнтаційної роботи є надання *професійної інформації* (роз'яснення особам поняття та значення трудової

діяльності взагалі, ознайомлення з розмаїттям професій та аспектами їх вибору, надання даних про потреби і динаміку ринку праці); *професійної консультації* (кваліфіковані рекомендації компетентних осіб в період обрання професії, з урахуванням різноманітних характеристик та врахуванням життєвих ситуацій), сприяти *професійному відбору* (виявлення здатності людини до певної професійної діяльності), *професійній адаптації* (процес пристосування до певного виду професійної діяльності, а також оволодіння спеціальними вміннями та навичками), *вибору професії* як дуже важливого кроку для кожної людини, від якого залежить її подальше життя [1; 3].

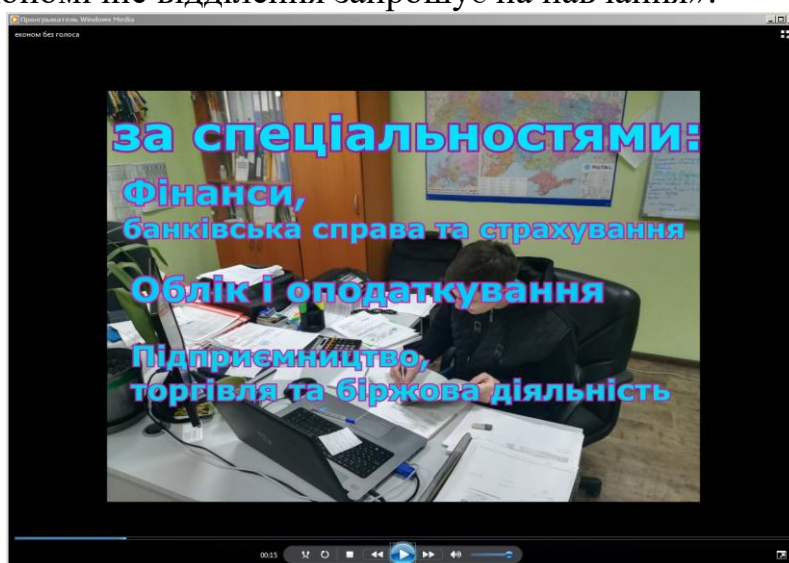
Так, з метою профорієнтаційної роботи на економічному відділенні Коледжу управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії нашими студентами було створено *презентацію* «Моя майбутня професія», яка містить інформацію про три спеціальності:

- 071 ОБЛІК і ОПОДАТКУВАННЯ;
- 072 ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ;
- 076 ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ та БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ.

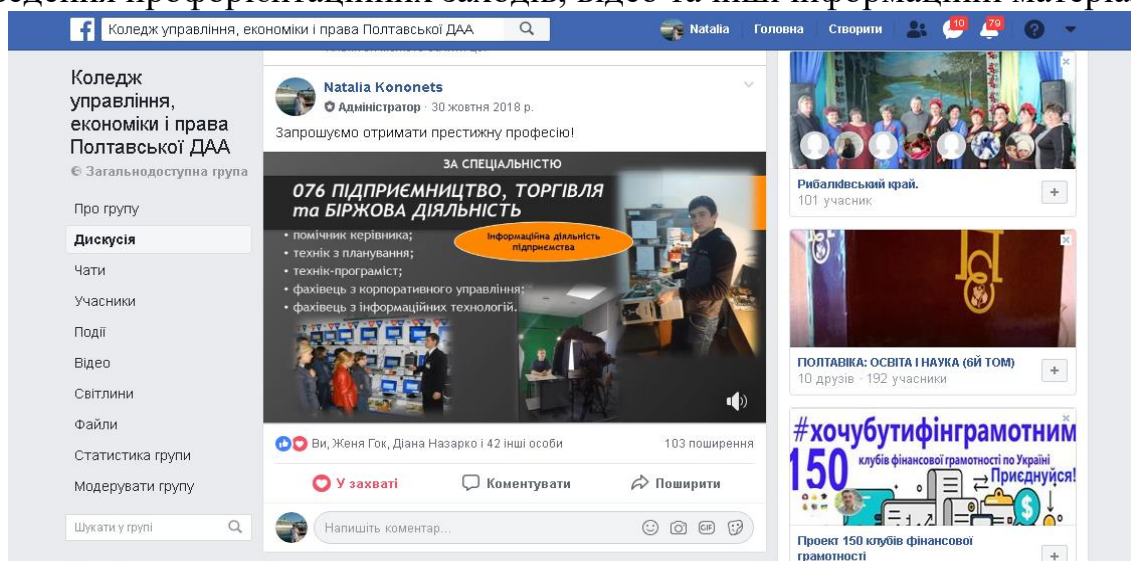

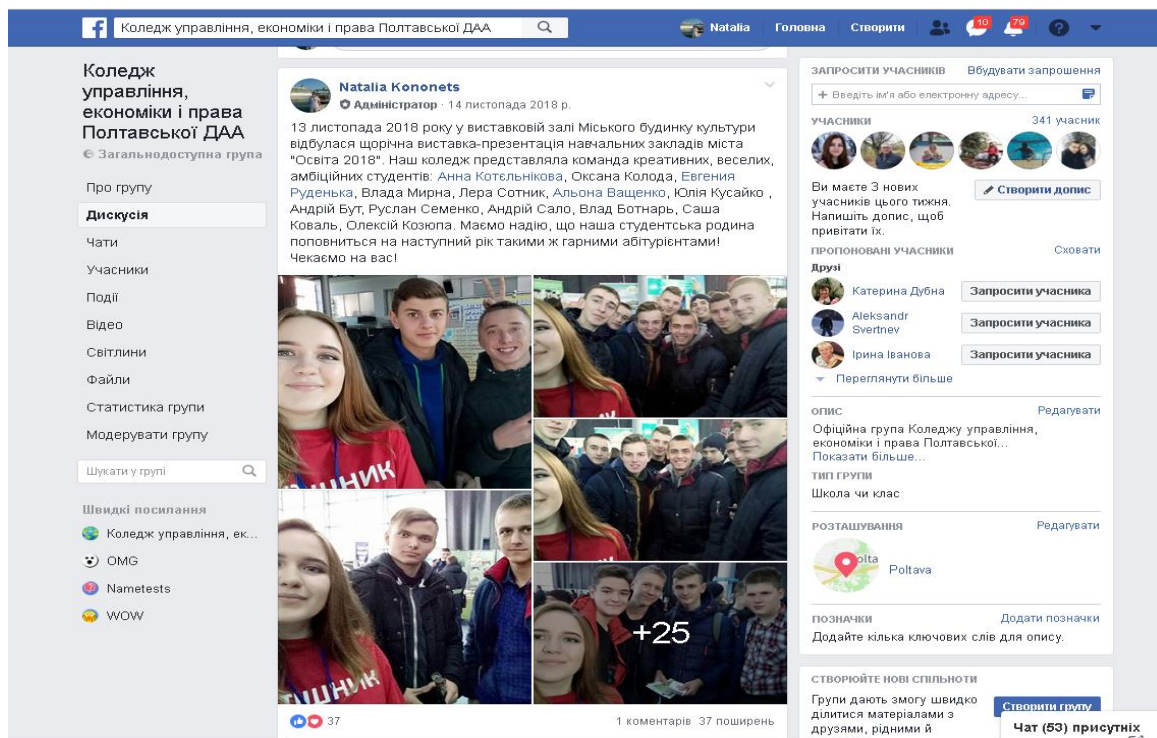

Також на уроках інформатики студенти відділення зняли та змонтували відеоролик «Економічне відділення запрошує на навчання»:

Профорієнтаційна робота коледжу та відділення активно ведеться через групу у Facebook, на стрічці якої, зокрема, розміщуються новини про проведення профорієнтаційних заходів, відео та інші інформаційні матеріали:

Таким чином, профорієнтаційна робота є безперервним процесом підготовки студентів та абітурієнтів до обґрунтованого вибору професії, що задовольняє як особисті інтереси, так і суспільні потреби, а також є запорукою успішного майбутнього навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Колеснікова В. В. (2018). Професійна адаптація молодих фахівців: дефініція та правовий аспект забезпечення. *Pressing problems of public administration*. 1(53).
2. Попкова Е.І. (2017). Організація профорієнтаційної роботи в сучасних умовах: андрагогічний аспект. Взято з: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Popkova.pdf
3. Теслюк В.М. (2017). *Основи профорієнтаційної роботи : навч. посіб.* Київ :Видавництво Ліра-К. 304 с.

Гущин Богдан Максимович

студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, shmn47494749@gmail.com

ЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЙ ФІНАНСОВОГО НАПРЯМУ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЇ

Жодне суспільство не може існувати без мови: усі народи й кожна окрема людина живуть у мовному середовищі. Рівень розвитку наукової мови впливає на інтелектуальний поступ суспільства, свідчить про стан мовного самовиявлення народу [1].

Однією зі складових частин наукового мовлення є термінологія. Сукупність спеціальних найменувань різних галузей науки, техніки та

мистецтва, які вживаються у сфері професійного спілкування та втілюють результати теоретико-пізнавальної діяльності людини, становлять термінологію. У фінансуванні, як у одному із напрямів економіки, є свій набір термінів, які фінансисти використовують для позначення тих чи інших понять. Наприклад, це такі слова, як *депозит*, *дефолт*, *інфляція*, *іпотека*, *кліринг*, *транзакція*. Саме знання та вміння використовувати ці терміни відіграє значну роль у майбутній професійній діяльності, окрім аналізування, прогнозування та спрямування фінансових потоків, також входить оформлення документів та консультування клієнтів. Тобто, фахівець за напрямом «Фінанси» повинен уміти пояснити клієнтові значення тих чи інших економічних процесів та явищ, правильно заповнити документи, подати звіт своєї роботи, де зможе доступно роз'яснити суть тих чи інших питань. Термінологічна лексика також необхідна насамперед для читання спеціальних текстів за фахом з метою отримання професійної інформації, поглиблення своїх знань, і саме знання термінів допомагає дуже точно та правильно зобразити та пояснити певні економічні тенденції та явища, саме тому автори наукових праць уживають дуже багато власне економічних та загальнонаукових термінів у своїх роботах. Аби вміти виконати усі вищеперераховані речі, фінансист повинен знати та вміти правильно використовувати фінансову термінологію. Уміння спілкуватися в різних ситуаціях із дотриманням установлених норм є однією з найголовніших соціальних вимог, що висувуються до спеціалістів за певним фахом.

Ефективність мовленнєвого спілкування залежить від багатьох чинників, зокрема від вікових, індивідуальних особливостей особистості, яка володіє комунікативною компетенцією. Підготовка майбутніх фахівців до ефективного мовленнєвого спілкування, до розуміння мовлення інших, здатності до власної мовленнєвої творчості є одним із завдань вищих навчальних закладів на сучасному етапі розвитку суспільства. У студентів повинні вироблятися не тільки професійні якості, а й лінгвістична підготовка, що передбачає вільне володіння українським фаховим мовленням. Окрім цього, знання фахової термінології полегшує процес засвоєння знань зі спеціальних дисциплін, розширює професійний словниковий запас у майбутній фаховій діяльності [2]. Але економічні науки весь час розвиваються, відповідно, з'являються нові технологічні впровадження, нові поняття й економічні тенденції, звісно, з'являються й нові терміни. Будь-яка термінологічна система є дуже мобільною з погляду реагування на ті чи інші соціально-економічні та політичні зміни.

Українська економічна термінологія становить чутливу, динамічну, широко розгалужену терміносферу, що, з одного боку, перебуває під впливом загальномовних тенденцій, а з іншого – має свої специфічні особливості. Так наприклад, за спостереженням Н. Жданової, за останні 30 років на території України діють такі активні процеси: концептуально змінюються поняття в пізнавальному процесі; замість сфери «Планове народне господарство» провідною в українській економічній термінології стала сфера «Ринкова економіка»; відбулася системна перебудова економічної термінології: замість термінів *народне господарство*, *соціалістичне виробництво*, *госпрозрахунок*,

капіталістична експлуатація ядро терміносистеми стали посідати терміни ринкові відносини, акція, купівля-продаж, прибуток, ризик, попит, інфляція, безробіття. Слова менеджер, бізнес-план, маркетинг перестали в словниках іншомовних слів трактувати як атрибути капіталістичних країн; різко зросла частотність вживання у мовленні таких економічних термінів, як ціна, клієнт, акціонер, акціонерне товариство, приватизація, торги та ін..; з'явилася велика кількість нових економічних термінів, переважно запозичених з англійської мови: маркетинг, лізинг, спот, трайм рейт, спред, флет, демпінг, хайринг.[1]

Тож треба зазначити: термінолексика – «каркасний словник» мови будь-якої спеціальності. Знання економічної термінології – умова високої професійності економістів різних профілів. Аби бути вагомим конкурентом на ринку праці, фінансист повинен увесь час поглиблювати свої знання, зокрема в царині знання термінології. Ефективність засвоєння термінів та їх активне використання в українському фаховому мовленні багато в чому залежить від уміло дібраних вправ, практичних завдань, творчих вправ, спрямованих на переклад, вдумливе засвоєння фахової термінології, але, передусім, на вміння застосовувати її у професійних ситуаціях, у контактах з представниками свого фаху. Для поглиблення термінологічних знань рекомендується використовувати фахові термінологічні словники, наукові статті та інші вили спеціальної літератури.

Список використаних джерел

1. Ковальська Н.А. Становлення і розвиток української економічної термінології: практикум з української мови для студентів 1 курсу всіх форм навчання всіх спеціальностей / укладач: Н.А. Ковальська. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 62 с.
2. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування: [навч. посіб.] / З. Мацюк, Н. Станкевич. – К.: Каравела, 2005. – 352 с.
3. Термінологічна лексика в системі професійного мовлення: Методичні вказівки та завдання для самостійної роботи студентів з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» / укладач: Г.Л. Вознюк, С.З. Булик-Верхола, М.В. Гнатюк, Н.І. Голубінка, Н.З. Дрівко, З.Й.Куньч, О.Г. Литвин, І.Б. Ментинська, Г.В. Наконечна, А.Я. Середницька, Ю.В. Теглівець, І.Д. Шмілик. – Львів: Львівська політехніка, 2010. – 92 с.

Зінченко Данило Вікторович

*студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, ziko0779@ukr.net*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Українська термінологія вже упродовж двох століть привертає до себе увагу багатьох учених, фахівців, ентузіастів національного відродження. Адже українська мова стоїть як рівноправна серед інших мов, і є цілком придатною для творення наукового стилю. Інша справа, що через історичні обставини та

політичні спекуляції вона не завжди мала право вільно й беззастережно виконувати свої прямі функції, обслуговуючи різні сфери людського життя.

Особливістю нашого часу, який межує не лише зі століттями, а й тисячоліттями, є те, що нарешті після багатьох років поневірянь та утисків українська мова знову посіла своє гідне місце в усіх сферах життєдіяльності, і зокрема в науковій галузі. Поступово на державну мову перейшла освіта й переходить наука. Як писав колись І. Огієнко, "українська мова здатна бути мовою науки, як і всі інші мови..." [4].

Проблеми української термінології постійно перебувають у полі зору науковців. Найголовнішими з них є проблема визначення статусу терміна, джерел формування української наукової термінології, лексикографічної фіксації та стандартизації термінів, розрізнення термінів і номенів тощо.

Нормування та стандартизацію термінів можна усвідомити лише за умови докладного вивчення їх як функціонального різновиду загальнолітературної лексики. І. Огієнко писав: "Справа наукової термінології – це дуже складна й важлива справа. Термінологія не постає відразу, а звичайно витворюється самим життям упродовж віків духовного життя, потребує державницької традиції для свого усталення" [1]. Загальновідомо, що на формування термінології впливають як мовні чинники, зумовлені рівнем розвитку лексичної системи, так і позамовні фактори, які залежать від рівня розвитку науки й техніки. Крім того, постійне виникнення нових понять створює проблему нових номінацій, які творять спеціалісти і, отже, певним чином надають термінові суб'єктивного характеру.

Термінологічна лексика будь-якої професійної галузі знань, що є назвами різноманітних наукових понять, утворює складну систему найменувань. Специфіка терміна як особливого виду слова помітно відрізняється від загальновживаної лексики. І до сьогодні вона ще вивчена недостатньо, хоча протягом тривалого часу цьому питанню приділяють увагу вітчизняні й зарубіжні лінгвісти. У більшості робіт, присвячених проблемам термінології, ідеться головним чином про функціонування термінів у певній галузі знання, про фіксацію термінів у словниках загального типу, про принципи укладання спеціальних словників термінології різних галузей знань; чималою є і кількість робіт, у яких порушується проблема терміна. Підхід до цієї теми й висвітлення її в різних авторів неоднакові. Значна частина робіт присвячена лінгвістичному опису конкретних терміносистем, який полягає у виявленні структурно-семантичних особливостей галузевої термінологічної лексики та встановленні закономірностей її формування, зокрема соціально-економічну термінологію досліджувала Т. Панько, біологічну – Л. Симоненко, математичну – А. Крейтор, фізичну – В. Пілецький, І. Процик, радіотехнічну – І. Кочан, геологічну – М. Годована, психологічну – Л. Веклинець, медичну (дерматологічну) – О. Петрова, педагогічну – Т. Бевз, військову – Л. Мурашко, хімічну (органічної хімії) – Н. Цимбал, друкарську – Е. Огар, бібліотечно-бібліографічну – М. Сташко, видавничу – М. Процик та ін.

Однією із проблем, що порушується в сучасному термінознавстві, є й визначення *джерел українського термінотворення*. Так, Т. Лещук виокремлює п'ять шляхів розбудови української термінології: 1) власномовні лексичні ресурси; 2) перейменування наявних позначень; 3) освоєння іншомовних запозичень; 4) перехід в українську мову чужих слів-термінів (безпосередньо чи через інші мови); 5) калькування чужих слів власними мовними ресурсами. Автор відзначає, що кожний із названих шляхів впливає на збагачення термінологічного фонду. Проте найважливішим шляхом українського термінотворення, який має добрі перспективи, на думку Т. Лещука, є збагачення термінологічного фонду за рахунок власномовних лексичних ресурсів (літературних і діалектних) [2]. Такі ж шляхи формування термінології, зокрема запозичення, кальки, ресурси рідної мови, комбінований спосіб, визначають і Б. Добош та Н. Семко та ін.

Серед власне лінгвістичних проблем, пов'язаних із розбудовою українських термінів, що містять специфічні національномовні риси, на сьогодні можемо виокремити принаймні шість:

- 1) виявлення англіцизмів (американізмів) у різних терміносистемах і наукове обґрунтування доцільності їх ужитку;
- 2) з'ясування ролі й місця інтернаціоналізмів та їх національних відповідників у різних терміносистемах;
- 3) способи відбору назв предметних дій;
- 4) способи відбору найменувань предметних ознак;
- 5) орфоепічні й орфографічні проблеми [2].

Загалом, серед проблем української термінології можемо виділити такі пункти:

1. Проблема спадщини. Тобто чи варто повертати набуток минулих років, чи виходити з реального вживання тих чи інших термінів. Які терміни є застарілими, які менш вдалимими ніж наступні.
2. Проблема запозичень. Чи доцільно запозичувати терміни з інших мов, чи маємо ми завжди шукати їм питомі відповідники?
3. Проблема перекладу термінів. Важливо, щоб переклад не перетворювався на сліпу кальку.
4. Словотворча проблема. Питання використання власне українських словотвірних засобів, шукання ідеальних найлаконічніших форм.
5. Правописна проблема. Багато термінів запозичувалися в різні часи і тому опрацьовувались різних правописних систем.
6. Проблема транслітерації.
7. Проблема синонімії.
8. І на останок проблема культури наукової мови [3].

Отже, потрібна конструктивна співпраця мовознавців та фахівців з термінології в різних галузях, яка сприятиме зміцненню статусу української мови як державної, а з боку держави в особі керівників різних рангів – конкретна допомога в цій роботі.

Список використаних джерел

1. <https://studopedia.org/6-121093.html>
2. http://www.rusnauka.com/4_SND_2014/Philologia/6_157035.doc.htm
3. <http://stud24.ru/history/storya-i-suchasn-problemi-ukransko/127785-374968-page2.html>
4. https://revolution.allbest.ru/languages/00239229_0.html

Манойло Денис Олександрович

*студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету,
Криворізький національний університет, deniszno24@gmail.com*

УКРАЇНСЬКА МАШИНОБУДІВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

Термін (від латин, terminus – межа, кінець) – це слово або словосполучення, яке позначає поняття певної галузі знань чи діяльності людини. Кожна галузь науки, техніки, виробництва, мистецтва має свою термінологію. Виокремлюють такі основні групи термінологічної лексики: математичну, фізичну, мовознавчу, літературознавчу, філософську, фінансову, хімічну, біологічну, музичну, спортивну, технічну тощо. Значення термінів зафіксовано у спеціальних словниках, довідниках [1].

На особливу увагу заслуговує українська машинобудівна термінологія (УМБТ) – цілісна терміносистема, яка відображає поняття однієї з визначальних галузей промисловості, що виробляє машини, механізми й апарати для інших галузей виробництва, устаткування військового призначення, предмети широкого вжитку. Унормування машинобудівної термінології відбувається на двох рівнях: лексичному та словотвірному [2].

Сучасна УМБТ об'єднує не лише власне машинобудівні терміни, але й номінації, що становлять основу техніки (фізичні, хімічні, математичні), а отже, містить розряди природничо-математичних, загальнотехнічних і спеціально-технічних термінів. У складі машинобудівної терміносистеми виразно виділяються тематичні розряди математики, фізики, хімії. Серед загальнотехнічних термінів, безпосередньо пов'язаних із машинобудуванням, розрізняємо такі розряди: опір матеріалів; деталі машин; технічні матеріали; передачі та механізми; організація та управління виробництвом; технічне креслення; точність, вимірювання та взаємозамінність; машини та устаткування. Власне машинобудівні терміни поділяємо на такі тематичні розряди: ливарне виробництво, оброблення тиском, зварювання, термооброблення, оброблення різанням, слюсарно-складальні роботи [2].

В українській мові не так багато власних машинобудівних термінів. Так як машинобудівна професія є загальною у всьому світі, прийнято використовувати запозичені слова без їх перекладу. У термінології, де відсоток підсвідомого мінімальний, теоретично синонімія неможлива, але на практиці у виробничому спілкуванні синоніми існують. Явище синонімії властиве всім

поняттєвим категоріям УМБТ, відображаючи певним чином історію її розвитку. Терміни-синоніми, що виникли в пізнавальному процесі як диференційні знаки, належать до одного й того ж денотата, тобто виражають одне й те ж поняття чи об'єкт, не характеризують різних властивостей, ознак цього терміна, не вживаються зі стилістичною метою й наближаються до прийнятого в лінгвістиці поняття абсолютних синонімів [2].

Важливою складовою комерційного успіху в діяльності фірми є вміння вести ділову розмову. Чим вищий рівень культури усного мовлення при веденні переговорів чи просто в розмові зі співробітниками, підлеглими, іншими людьми, тим вищий авторитет людини, що займається підприємницькою діяльністю, тим кращі результати роботи. Спілкування є необхідною умовою для будь-якої діяльності. Через спілкування відбувається навчання й виховання, засвоєння нею різних форм соціального досвіду, норм і правил поведінки, традицій і звичаїв. Професійне спілкування сприймається як усний мовний контакт між людьми, що зв'язані інтересами справи і мають повноваження для встановлення ділових контактів, вирішення ділових проблем і здійснення конкретних підходів до їх вирішення [4]. Під час професійного спілкування у машинобудівній галузі термінологія виконує велику роботу. Під час заповнення документів, під час спілкування між працівниками, під час виконання роботи – всюди використовують ті чи інші терміни. Проте в мовленні фахівців, крім термінів, широко побутують і інші спеціальні одиниці – професіоналізми. Професіоналізми – це слова або вислови, притаманні мові людей певної професійної групи. Суттєва різниця між термінами та професіоналізмами полягає в тому, що терміни – це офіційні наукові назви поняття, а професіоналізми виникають як розмовні, неофіційні заміники термінів [3].

Термінологія машинобудування охоплює всі типи лексико-граматичної структури: однослівні терміни, терміни-словосполучення, терміни-символи. Основним граматичним ядром терміносистеми є повнозначні слова, які утворюють тематичні гнізда. В УМБТ вживаються три-, чотири- і багатокомпонентні термінологічні сполучення, але кількість їх незначна. Тричленні словосполучення виникають внаслідок приєднання до двочленного терміна ще одного компонента, який деталізує поняття, наприклад: система одиниць абсолютна, кут профілю різьби, рівняння руху машини. Аббревіація машинобудівних термінів відзначається малою продуктивністю. Використовуються переважно ініціальні аббревіатури, які завжди можна перетворити на терміни-композиції чи на словосполучення: ЧПК – числове програмне керування, ГВС – гнучка виробнича система, САПР – система автоматичного проектування [2].

Весь робочий процес людей поєднує між собою використання термінів і професіоналізмів. Щоб гарно володіти професійною мовою своєї галузі необхідно чітко та лаконічно використовувати терміни і професіоналізми, притаманні цій галузі, а також самому розуміти зміст того чи іншого терміна.

Отже, можна сказати, що терміни є необхідним і обов'язковим елементом будь-якої галузі професійної діяльності людини, вони підтримують її суть і допомагають кращому розумінню між людьми.

Список використаних джерел

1. <https://studfiles.net/preview/5187118/>
2. http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk453/TK_wisnyk453_lytwyn.htm
3. http://allref.com.ua/uk/skachaty/ukrainskaya_terminologiya_v_professionalnom_obschenii?page=2
4. <https://studopedia.org/5-1323.html>

Мельник Надія Сергіївна

*студентка першого курсу механіко-машинобудівного факультету,
Криворізький національний університет, naduhamelnik839@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Сучасна освіта спрямована на формування молодого фахівця, що не тільки володіє певною сукупністю знань, а і є творчою та комунікабельною особистістю, яку хочуть бачити багато підприємств – це та людина, яка є носієм загальнолюдських цінностей, здатна до саморозвитку й самовдосконалення.

Громадянське суспільство, його демократичні принципи та цінності спрямовують майбутніх працівників на досягнення високої професійної компетентності, активну та принципову поведінку в усіх життєвих ситуаціях. Уміння спілкуватися мовою професії підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися не тільки на виробництві, а й у безпосередніх ділових контактах із колегами. Формування професійного мовлення в студентів є складним багатоаспектним процесом навчально-пізнавальної, практичної й контрольної-рефлексивної діяльності, тому передбачено поетапне формування мовної, мовленнєвої, комунікативної компетенцій майбутніх фахівців. Оволодіння основами будь-якої професії розпочинається з системи загальних і професійних знань, тобто опанування фахівцем "наукового дискурсу професії" або професійного мовлення – галузевої фразеології та термінології, що допоможе у подальшій професійній діяльності, котра вимагає застосування у виробничій сфері української мови " [1].

Для вільного володіння усною та писемною формами професійного спілкування студенти технічних вищих закладів освіти повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології", бо мовленнєва специфіка даного стилю спілкування визначається насамперед великою кількістю термінів. Зокрема *гартування, дросель, логометр, точення, немінімально-фазова ланка, функціонал* та багато інших [2].

Вони активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності спеціальності «Прикладна механіка». У методичній та лінгводидактичній літературі увага приділяється розробленню загальних методик формування мовної компетенції студентів (Л. Барановська, Л. Головата, Л. Лучкіна, Т. Рукас та ін.), проблемам формування мовленнєвої культури (Н. Бабич, О. Беляєв, А. Коваль, М. Пентилюк, В. Мельничайко та ін.), ідеям комунікативно-діяльнісного підходу до навчання мови (О. Беляєв, М. Вашуленко, І. Гудзик, В. Мельничайко та ін.). Прийоми засвоєння термінології згадуються побічно.

Розроблено окремі види робіт з професійною термінолексикою (Н. Костриця, Л. Лучкіна, В. Михайлюк, Т. Рукас, Н. Тоцька, Я. Януш) [1].

Передумовою успішного засвоєння й подальшого активного використання базової наукової та професійної термінології, на мій погляд, слугує раціональне поєднання комунікативного підходу та професійного контексту. Доцільність такого методу підтверджують дані лінгвістичних спостережень, що засвідчують необхідність знання приблизно 75-85% усіх термінів, які трапляються, для вільного розуміння та читання наукових текстів. Продуктивність засвоєння термінів та їх активне використання в усному та писемному українському фаховому мовленні багато в чому залежать від відповідної системи підготовки, яка спрямована на переклад та вдумливе засвоєння термінології, так і на активізацію вмінь говоріння та слухання, необхідних для застосування цієї термінології у конкретних робочих ситуаціях.

Це означає, що, крім універсальних показників, якими є тривалість і розвиток, також є реалізованість загальних інтелектуально-креативних, творчих та спеціальних мовних здібностей, необхідних для формування всіх видів мовних компетенцій, у кожному конкретному випадку – під час засвоєння визначеного мовного рівня, у ситуації певного типу мовлення, за регламентованих віком психічних можливостей особистості – на формування мовних компетенцій визначально впливають специфічні мовні здібності (та процес їх подальшого розвитку), що стосуються набуття знань із конкретної галузі мовознавства й умінь та навичок їх практичного застосування. Для вільного володіння усною та писемною формами професійного спілкування студенти технічного університету повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології, адже мовленнєва специфіка наукового стилю визначається насамперед великою кількістю термінів, які активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності. Якщо студент має зазначені спеціальні та специфічні здібності, це означає, що він належним чином зможе оволодіти відповідними мовними компетенціями.

Отже, можемо зробити висновок, що комунікативна компетентність інженера – це комплексне утворення, яке дозволяє оперувати смисловою інформацією в процесі мовленнєвого спілкування на рівні професійної компетентності.

Основні зусилля викладачів технічного закладу вищої освіти повинні бути спрямовані на розвиток особистості майбутнього фахівця, на формування загальної культури та вдосконалення уміння спілкуватися з людьми [3].

Майбутнім фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як картина світобачення, засіб культурного співжиття в суспільстві, самоформування й самовираження особистості кожного. Саме вивчення професійної термінології допоможе майбутньому фахівцеві у вибраній професії, адже знання професійної термінології є важливим аспектом у професійній компетенції робітника.

Список використаних джерел

1. Данилюк С.С. Мовна та мовленнєва компетенції як складники комунікативної компетенції [Електронний ресурс] / С. С. Данилюк. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2013_29_83
2. Ковальова Г. М. Словник професійної термінології з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» [Електронний ресурс] / Г.М. Ковальова, Л.К. Лисак, І.М. Медведєва. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dgma.donetsk.ua/metod/ugo/um/zo/spt.pdf>.
3. Козак Л. Комунікативна компетентність майбутнього інженера як психолінгвістична [Електронний ресурс] / Людмила Козак. – Режим доступу до ресурсу: <http://oaji.net/articles/2016/1551-1478884884.pdf>.

Чумак Анна Сергіївна

*студентка першого курсу механіко-машинобудівного факультету,
Криворізький національний університет, annchumak15@gmail.com*

МОВНИЙ «АНТИЕТИКЕТ» СУЧАСНОГО СТУДЕНТА

Культура мовлення всього нашого суспільства й культура мовлення студентів зокрема – це чи не найяскравіший показник стану їх моральності, духовності, культури взагалі. Словесний бруд, що заповнив їхнє мовлення, мовленнєвий примітивізм, вульгарщина – тривожні симптоми духовного нездоров'я народу (молоді з майбутньою вищою освітою зокрема).

До «плюсів» мовлення сучасної студентської спільноти можна віднести її емоційну насиченість та різноманітність. Більшість студентів різко негативно ставляться до вживання ненормативної лексики на території ВНЗ, хоча можна зазначити, що вживати нецензурні вислови людину може спонукати прагнення «бути своїм» у певному оточенні [2].

Молодь ХХІ століття майже дійшла до межі у використанні всіх умінь і властивостей простого спілкування.

Характерними особливостями сучасної лексики студента є: студентський сленг; жаргон; іноземні слова; понижений рівень лексики [1].

Студенти часто використовують сленгізми, наприклад:

- *здати на шару – легко скласти іспит;*
- *ганяти понти – поводити себе з викликом;*
- *розслабить булки – відпочити [2].*

Жаргон для студентів, у першу чергу, є способом виділитися серед іншого суспільства. Значна частина жаргонізмів – це змінені або скорочені

офіційні найменування. Відповідно більшу частину студентського жаргону складають поняття, пов'язані з вивченими дисциплінами й навчанням загалом. Виокремлюють різні способи утворення, так званих нових лексичних одиниць. У більшості випадків – це зміна значення нейтрального загальноновживаного слова, яке викликається перенесенням найменування.

Прикладами жаргонізмів є: *зависнути (припинити відповідати на команди); перекачати, злити (переписати інформацію).*

Сучасні студенти широко вживають у мові знижену та грубу лексику. Свідоме використання у своїй промові такої ненормативної лексики студенти трактують як інтерпретацію особливих функцій даної групи:

- спосіб зняття професійного напруження;
- спосіб самовираження й виділення із загальної маси;
- спосіб зламати стереотип спілкування.

Характерним для спілкування студентів є також велике відхилення від загальноприйнятих правил суспільства при веденні бесіди. Це проявляється, по-перше, у тому, що сучасні студенти постійно порушують мовні норми, експериментуючи з ними. Наприклад, вживають „головна біль“ замість „головний біль“ (ч.р.); „багато прочитано доповідів, література з різних галузей“ замість „доповідей, галузей“.

По-друге, у процесі спілкування в багатьох практично завжди ослаблений або зовсім відсутній контроль за власною мовою, тобто часто трапляється тавтологія та неузгодженість між реченнями в змісті промови, наявні незрозумілі закінчення та скорочення.

По-третє, студенти легко переключаються з теми на тему під час неофіційного спілкування. За таких обставин найчастіше втрачається сенс розпочатого діалогу. Більшість зазначених недоліків пов'язані з темами навчання в закладі, особливостями обраної професії або спеціалізації [1].

Підбиваючи підсумок, можна сказати, що робота над культурою мовлення сучасного студента – це і велика виховна робота з молододо людиною, якій потрібно прийняти духовну істину – „культура мовлення – не інтелігентська забаганка, а життєва необхідність для народу“. А майбутній випускник вищого навчального закладу – людина, яка відповідатиме не лише за якісне виконання роботи, а й за духовний мікроклімат колективу, який тримається на спілкуванні за допомогою слова. Мова кожного має бути змістовною, правильною й чистою (літературною); точною, логічною, багатою, доречною, виразною та образною.

Мовленнєвий етикет студентів, як етикет взагалі, не існує поза часом і простором. Це етикет конкретного суспільства чи його прошарку, зокрема студентів, на історичному етапі розвитку цього суспільства [3].

Список використаних джерел

1. **МОВНИЙ «АНТИЕТИКЕТ» СУЧАСНОГО СТУДЕНТА** [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/2zaISiM>
2. **Мовний «антиетикет» сучасного студента** [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://studfiles.net/preview/5650960/>.

3. Гриценко Т.Б. Культура мовлення студентів у формуванні системи цінностей [Електронний ресурс] / Т.Б. Гриценко. – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/20_AND_2009/Philologia/48889.doc.htm.

Шинкаренко Юлія Костянтинівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, juliya.shinkarenko@mail.ru*

МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК РІЗНОВИД УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Мова є однією з найістотніших ознак нації й реально існує як мовна діяльність членів відповідної етнічної спільноти.

Українська мова – єдина національна мова українського народу. Відповідно до статті 10 Конституції України, прийнятої Верховною Радою 28 червня 1996 року, українська мова є державною мовою в Україні, «державна забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

Державна мова – «це закріплена традицією або законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики» [1].

«Оволодіння основами будь-якої професії розпочинається із засвоєння певної суми загальних і професійних знань, а також оволодіння основними способами розв'язання професійних завдань», тобто оволодіння мовою професійного спілкування. Мова професійного спілкування (професійна мова) – це функціональний різновид української літературної мови, яким послуговуються представники певної галузі виробництва, професії, роду занять. Як додаткова лексична система, професійна мова, не маючи власної специфіки фонетичного та граматичного рівнів, залишається лексичним масивом певної мови. Отже, фахова мова – це сукупність усіх мовних засобів, якими послуговуються в професійно обмеженій сфері комунікації з метою забезпечення порозуміння між людьми, які працюють у цій сфері [2]. Особливості її зумовлюють мета, ситуація професійного спілкування, особистісні риси комуніканта й реципієнта (мовна компетенція, вік, освіта, рівень інтелектуального розвитку). Залежно від ситуації й мети спілкування, доречно й правильно добираються різноманітні мовні засоби висловлення думки: лексичні, граматичні, фразеологічні тощо.

Усі лексичні одиниці фахових текстів переділяються на чотири різновиди: 1) терміни певної галузі, що мають власну дефініцію; 2) міжгалузеві загальнонаукові термінологічні одиниці (терміни філософії, політології, математики, філології тощо); 3) професіоналізми; 4) професійні жаргонізми, що не претендують на точність та однозначність. Володіти мовою професійного спілкування – це: вільно послуговуватися усім багатством лексичних засобів з фаху; дотримуватися граматичних, лексичних, стилістичних, акцентологічних

та інших норм професійного спілкування; знати спеціальну термінологію, специфічні найменування відповідної професійної сфери; використовувати всі ці знання на практиці, доречно поєднуючи вербальні й невербальні засоби спілкування.

Отже, професійна мова – це насамперед термінологія, притаманна тій чи іншій галузі науки, техніки, мистецтва, та професіоналізми. Вона виокремлюється відповідно до сфери трудової діяльності, де активно функціонує. Термін – слово або словосполучення, що позначає поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, у конкретній галузі знань. Професіоналізм – слово або вислів, уживаний в певному професійному середовищі. Справжній фахівець повинен мати сформовану мовну, мовленнєву і комунікативну компетенції. Мовна професійна компетенція – це сума систематизованих знань норм і правил літературної мови, за якими будуються правильні мовні конструкції та повідомлення за фахом. Мовленнєва професійна компетенція – це система умінь і навичок використання знань під час фахового спілкування для передавання певної інформації. Ґрунтуючись на мовній компетенції, вона виявляється у сформованості умінь послуговування усною та писемною літературною мовою, багатством її виражальних засобів відповідно до літературних норм. Комунікативна професійно орієнтована компетенція – це «система знань, умінь і навичок, потрібних для ефективного спілкування», тобто треба володіти сумою знань про мову, вербальні й невербальні засоби спілкування, культуру, національну своєрідність суспільства і вміти застосовувати ці знання в процесі спілкування.

Отже, професійна комунікативна компетенція репрезентує професійні знання, уміння й навички спілкування [3].

Список використаних джерел

1. <https://msn.khnu.km.ua>
2. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. – 3-тє вид., виправ. і доповнен. – К. : Алерта, 2009. – 17с.
3. <https://pidruchniki.com>

Шпарьов Олег Андрійович

*студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету,
Криворізький національний університет,, totsamiy2585@gmail.com*

ПРОФЕСІЙНА МОВА У МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Щоб людина змогла оволодіти своєю професією, а потім успішно реалізувати себе в ній, їй потрібно засвоїти певні загальні та професійні знання, а також оволодіти основними способами розв'язання професійних завдань, тобто знати мову професійного спілкування.

Мова професійного спілкування (професійна мова) – це функціональний різновид української літературної мови, яким послуговуються представники певної галузі виробництва, професії, роду занять. Під час роботи людина повинна використовувати як усну форму, щоб спілкуватися поміж колег, так і писемну, щоб заповнювати всілякі документи професійного характеру. Під час працевлаштування за будь-якою професією потребуються певні мовно-комунікативні уміння. Спочатку необхідно скласти резюме, заповнювати бланки, спілкуватися телефоном і брати участь у співбесідах. Згодом стають важливими уміння оформляти ділову документацію, виступати з повідомленням чи з доповіддю перед колегами, укладати угоди тощо. Спілкування в професійній сфері вимагає спеціальних знань і навичок. Важливим чинником, що впливає на становлення й розвиток професійної мовно-комунікативної компетенції та сприяє самореалізації фахівця є креативність особистості [3].

Професійне (ділове) спілкування – це форма взаємодії під час діяльності, що сприяє налагодженню взаємин між керівниками й підлеглими, колегами, що забезпечує успіх загальної справи. Професійне спілкування формується в умовах конкретної професійної діяльності, а тому певною мірою вбирає в себе її особливості та є важливою частиною цієї діяльності. Ділове спілкування належить до формального, здійснюється відповідно до деяких правил і спрямоване на встановлення контактів і підтримку зв'язків між зацікавленими в спільній діяльності суб'єктами. Ділове спілкування, на думку С. І. Ожегова, – це „...спілкування, що стосується суспільної, службової діяльності, роботи”. Характерні особливості ділового спілкування: предмет ділового спілкування є спільна справа і ставлення учасників до неї; потреба в діловому спілкуванні визначається виробничою необхідністю в розв'язанні проблем і веденні переговорів; мотивами ділового спілкування є інтереси справи; мовні дії регламентуються встановленими правилами поведінки й мають формально-рольовий, не особистісний характер; метою ділового спілкування є розв'язання професійних і соціальних завдань. У яких би формах не здійснювалося спілкування, воно є діловим, якщо його визначальним змістом є соціально-значуща спільна діяльність [1].

Специфічні риси професійного спілкування – це свідоме, цілеспрямоване управління комунікацією, наявність загальної та конкретної мети спілкування, а також наукова обґрунтованість і високий професійний рівень. Для того щоб контакт був справді глибоким, особистістю, окрім професійних знань, знань про спілкування, певних навичок і вмінь, повинна мати ще й позитивну комунікативну установку на спілкування, причому установку не просто на встановлення контакту, а на людину як загальнолюдську цінність, тоді цей контакт стане олюдненим, і спілкування відбуватиметься на високому рівні [2].

Щоб володіти мовою професійного спілкування треба:

1. Дотримуватися граматичних, лексичних, стилістичних та інших норм професійного спілкування.
2. Знати термінологію, специфічні найменування відповідної професії.

У професійній діяльності люди намагаються досягти не лише загальних, а й особисто значущих цілей, завдяки знанням і вмінням, навичкам. Професійне спілкування є однією з універсальних реальностей буття людини, специфічним видом і необхідною умовою її діяльності [2].

Справжній фахівець повинен мати сформовану мовну, мовленнєву й комунікативну компетенції. Якщо використовувати ці слова, доречно поєднуючи, то можна досягти великого розвитку у професійному спілкуванні.

Список використаних джерел

1. Професійне спілкування та його особливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://studfiles.net/preview/6386011/page:2/>.

2. Спілкування як вид діяльності. Поняття професійного спілкування [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://megalib.com.ua/content/8834_Tema_Spilkyvannya_yak_vid_diyalnosti_Ponyattya_profesiinogo_spilkyvannya.html.

3. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Професійна мовно-комунікативна компетенція [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: studopedia.org/5-1319.html.

Горда Тетяна Михайлівна

*викладач-методист, викладач фізики вищої кваліфікаційної категорії,
Полтавський політехнічний коледж Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут», tanya_gtm@ukr.net*

ЦІ ВСЮДИСУЩІ ІКС-ПРОМЕНІ

Як не парадоксально, але першими увагу на електрику і магнетизм звернули не фізики, а медики. В різний час медики різних країн вдавалися до цілющих дій електрики. Цінними в медицині виявилися і унікальні властивості рентгенівського випромінювання. Невідомі всюдищуші промені пронизують непрозорі тіла наскрізь та дозволяють бачити невидиме.

Рентгенівські дослідження вторглися у всі області медицини, з'явилася можливість без кровопролиття і травм заглянути всередину живого організму, на власні очі переконатися як функціонують органи, виявити їх патологію. Саме дякуючи рентгенології лікарі можуть виявити масовий недуг – туберкульоз [1]. З курсу фізики відомо, що рентгенівське випромінювання утворюється під час різкого гальмування руху швидких електронів у речовині, при енергетичних переходах внутрішніх електронів атома (це електромагнітне випромінювання з довжиною хвилі 8-10 см, займає проміжне положення між ультрафіолетовим і гамма-випромінюванням) [2]. Рентгенівські промені дозволяють визначити, де і в яких тканинах засіли сторонні тіла, підкажуть шляхи найбільш ефективного їх видалення; вирішені проблеми травматології і хірургії. Сьогодні дякуючи ікс-променям в широкій медичній практиці хірургам стали доступні складні операції, які раніше могли виконати тільки поодинокі таланти. Рентгенівські промені сприяли вдосконаленню діагностики

серцево-судинних захворювань, оскільки рентгенологія дає можливість виявити в процесі життєдіяльності даного організму особливості його внутрішньої будови в даний конкретний період. А це принципово важливо для уявлення про фізичний стан людини, норми його здоров'я, що має колосальне значення як для лікування, так і для профілактики будь-якої хвороби [1].

У рентгенології з'явилися нові можливості. Високоякісне позитивне і негативне зображення з контрастом і масштабом, які змінюються, відеомагнітний запис для тривалого зберігання. Але головне – це зменшення променевого навантаження пацієнта і лікарського персоналу. Після яскравого використання можливостей рентгенівських променів, виявилися і їх недоліки. Нове випромінювання викликає зміни в шкірному покриві та призводить до генетичних змін в організмі. Але, поступово вивчаючи властивості цих ікс-променів, вдалося з'ясувати, що подібних поразок можна уникнути, якщо зменшити дозу і час опромінення, застосовувати свинцевий захист і дистанційне керування процесом.

4 квітня 1936 р. на території лікарні Святого Георгія в Гамбурзі було встановлено пам'ятник з іменами дослідників, які загинули від рентгенівського випромінювання.

На пам'ятнику висічено: *«Пам'ятник присвячується рентгенологам і радіологам всіх націй, лікарям, фізикам, хімікам, технікам, лаборантам і медсестрам, які пожертвували своїм життям в боротьбі проти хвороб їх близьких. Вони героїчно прокладали шлях до ефективного і безпечного застосуванню рентгенівських променів і радію в медицині. Слава їх безсмертна».*

Зараз розроблено і прийнято цілий комплекс заходів, які захищають медичний персонал і пацієнтів від негативної дії рентгеновського випромінювання. В даний час вважається, що максимально допустима доза для людини, що не викликає патологічних змін організму, приблизно 0,1 Р за тиждень. З точки зору максимально допустимої дози стандартами вважаються рекомендації Міжнародного Комітету Радіологічного Захисту (ICRP). Сучасна апаратура, якою оснащують багато дослідницьких центрів, має рівень випромінювання в десятки разів нижче, ніж старе обладнання. Нова техніка в рази безпечніше для людини. Наприклад, коли людина робить рентген зубів на нових апаратах, то отримує дозу опромінення рівну 0,0015-0,003 Р [1]. Зменшується шкідлива дія опромінення не тільки під час діагностики, але і в терапії. Під час рентгеновських процедур опромінення направляється лише на ті ділянки тіла, де можуть бути патологічні зміни. Ще Гіппократ говорив, що все на світі може бути як отрутою, так і ліками. Вся справа лише в дозі. Тому, із Х-променями те ж саме: якщо не переборщити з опроміненням, воно бути рятівним.

Список використаних джерел

- 1 Казіміров В. П. Рентгенографія кристалічних матеріалів: навч. посіб. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2016. 288 с.
- 2 Сиротюк В. Баштовий В. Фізика. Підручник для 11 класу загальноосвітніх закладів. Рівень стандарту. Харків: Сіція, 2011. 306 с.

Мороз Наталія Володимирівна

*викладач суспільно-гуманітарних дисциплін, Коледж управління,
економіки і права Полтавської державної аграрної академії,
moroznata1978@gmail.com*

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: РОЗВИТОК САМООРГАНІЗАЦІЙНИХ НАВИЧОК

Сучасний стан українського суспільства свідчить про наявність у ньому складних проблем матеріального і духовного характеру. Вирішення проблем залежить від духовної єдності українського суспільства, яка значною мірою визначається станом сучасної освіти, одним із головних завдань якої є виховання студентської молоді. Сучасним пріоритетом системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднавчого, консолідуючого фактора в суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави

Проблема виховання студентської молоді не лише загострилася, але й перебуває в стані невизначеності. Наростаючі економічні труднощі, що не полишають країну в останні роки, призвели до втрати молоддю моральних орієнтирів, відповідальності за результати навчання, в кінцевому рахунку – до розуміння своєї життєвої місії. З іншої сторони, сьогодні виробництву потрібен якісно новий фахівець – ініціативний, творчий, підприємливий, який вміє

працювати з людьми, приймати оптимальні рішення у найскладніших ситуаціях, ефективно організовувати роботу підприємства з будь-якою формою власності.

Нині ідеалом виховання є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна і національно свідомою людиною, наділена глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими, фізичними і духовними якостями, родинними і патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативою. Всі ці навички повинні бути сформовані в процесі навчання у вузі, а їх формування неможливе без впровадження системи самоорганізації у студентських колективах.

Самоорганізованим слід уважати студентський колектив (групу, курс, гуртожиток, факультет), що самостійно здійснює функції планування та управління своєю діяльністю, а також стимулювання членів колективу. Організація життєдіяльності студентських колективів на засадах самоорганізації має на меті:

- поліпшення умов для формування та розвитку колективів як груп людей, що мають спільну мету, підпорядковують особисті цілі суспільним, виконують необхідні функції для досягнення своєї мети;
- сприяння формуванню у студентів навичок та досвіду колективного прийняття рішень, організаторської роботи, розвитку в них ініціативи та активності шляхом залучення їх до участі у вирішенні широкого кола питань планування, управління та стимулювання студентського колективу;
- розширення бази виховної практики студентів для перетворення знань про норми поведінки у тверді переконання, в позитивні особисті якості;
- виховання у студентів почуття любові до навчального закладу та гордості за свою професію.

Для реалізації зазначених завдань необхідно покращити роботу органів студентської самоорганізації: рад груп, рад курсів, студентських рад факультетів, студентських рад гуртожитків, поновити практику визначення кращої групи та кращого курсу факультету.

У творчому функціонуванні органів студентського самоуправління велика роль належить наставнику. Вплив останнього на колектив студентської групи буде високим лише тоді, коли він буде підготовлений не лише як спеціаліст, але і як педагог. Успіх виховної роботи наставника значною мірою залежить від його вміння дотримуватися педагогічного такту. Характерними його рисами повинні бути вимогливість без приниження гідності студента, простота спілкування без панібратства, принципіальність та наполегливість, увага та турбота без підкреслювання, довіра до студентів без потурання, скромність тощо.

Надання студентським колективам функцій самоорганізації є однією з важливих форм стимулювання колективів до поліпшення показників діяльності і обов'язково мусить ґрунтуватися на принципах зворотного зв'язку: чим кращі

показники успішності, творчої, наукової, суспільної діяльності студентів, тим більше функцій самоорганізації надається даному колективу. Таке управління рівнем самоорганізації студентських колективів дозволяє послідовно, з урахуванням стану конкретних колективів піднімати їх від простих до більш складних функцій самоорганізації, самоуправління, самоконтролю та потягу до самовдосконалення.

Шлях формування особистості – це певний виховний поштовх до самостійної роботи інтелекту, до пошуку життєвих істин, до становлення власного характеру студента. Необхідними умовами цього є створення в навчальному колективі атмосфери доброзичливості, взаємної довіри, яка сприятиме вільному прояву особистих якостей студентів.

Єпік Оксана Олександрівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, oksankadolin@gmail.com*

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЕКОНОМІСТА

Питання культури мовлення у професійній сфері стали особливо актуальними в даний час. Для ділового мовлення надзвичайно важливо відповідати якостям, що обумовлюють ефективність ділового спілкування. Одне з них – грамотність.

Професійна культура мовлення економіста – це взаємодія фахівця з іншими фахівцями та клієнтами організації в ході здійснення професійної діяльності [1]. Культура професійної діяльності багато в чому визначає ефективність, а також репутацію організації загалом і окремого фахівця.

Культура спілкування становить важливу частину професійної культури в мовленні економіста. Вона включає володіння спеціальними вміннями й навичками професійної діяльності, культуру поведінки, емоційну культуру, загальну культуру мови й культуру професійного спілкування [2]. Спеціальні навички здобуваються в процесі професійної підготовки. Культура поведінки формується особистістю відповідно до етичних норм суспільства. Емоційна культура включає вміння регулювати свій психічний стан, розуміти емоційний стан співбесідника, керувати своїми емоціями, знімати хвилювання, долати нерішучість та встановлювати емоційний контакт. Загальна культура мови передбачає норми мовної поведінки та вимоги до мови в будь-яких ситуаціях спілкування, де культура професійного спілкування характеризується рядом додаткових по відношенню до загальної мовної культури вимог. У професійній культурі спілкування стає особливо високою роль соціально-психологічних характеристик мовлення, таких як відповідність мови емоційного стану співрозмовника, ділова спрямованість промови та відповідність мови соціальним ролям. Мова є засобом набуття, здійснення, розвитку та передачі професійних навичок. Професійна культура мовлення економіста включає: володіння економічною термінологією; уміння будувати виступ на професійну

тему; уміння організувати професійний діалог і управляти ним; уміння спілкуватися з фахівцями з питань професійної діяльності.

Знання термінології, уміння встановлювати зв'язки між відомими раніше й новими термінами, уміння використовувати наукові поняття і терміни в практичному аналізі виробничих ситуацій, знання особливостей стилю професійного мовлення складають лінгвістичну компетенцію в професійному спілкуванні [3]. Для цього необхідні такі якості: знання норм літературної мови і стійкі навички їх застосування в мові; уміння слідкувати за точністю, логічністю і виразністю мовлення; володіння професійною термінологією, знання відповідностей між термінами та поняттями; вміння враховувати соціальні та індивідуальні риси особистості співрозмовника; володіння стилем професійного мовлення; вміння визначати мету і розуміти ситуацію спілкування; навички прогнозування розвитку діалогу, реакцій співрозмовника; уміння направляти діалог відповідно до цілей професійної діяльності; уміння створювати і підтримувати доброзичливу атмосферу спілкування; високий ступінь контролю емоційного стану та вираження емоцій; знання етикету та чіткість виконання його правил.

Отже, професійна культура мовлення економіста – це невід'ємна риса професійності фахівця. Удосконалювати свою промову – завдання кожного економіста. Для цього потрібно стежити за своєю мовою, щоб не допускати помилок у вимові, у вживанні форм слів, у побудові пропозиції. Потрібно постійно збагачувати свій словниковий запас, вчитися відчувати свого співрозмовника, уміти відбирати найбільш підходящі для кожного випадку слова й конструкції.

Список використаних джерел

1. Крисін Л.П. Мова в сучасному суспільстві / Л.П. Крисін. – М.: Наука, 1977. – 93 с.
2. Власова Л.В. Ділове спілкування / Л.В. Власова, В.К. Сементовський. – М.: Рипол Класик, 2000. – 236 с.
3. Кузін Ф.А. Культура ділового спілкування / Ф.А. Кузін. – М.: Норма, 1997. – 114 с.

Ільницька Катерина Віталіївна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, katerina.ilnitskay2000@gmail.com*

ПРОБЛЕМИ УНОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Відзначимо, що існує глибока внутрішня аналогія між економічними та фізичними явищами, яка проявляється також і в подібності математичних. Недарма фізики в усьому світі активно займаються комп'ютерним моделюванням економічних процесів. Тому, з одного боку, до економічної терміносистеми входить велика кількість фізико-математичних термінів. З іншого боку, економіка широко використовує побутові, повсякденні слова – і

саме ця частина її терміносистеми утворюється та поширюється стихійно й неконтрольовано і тому є найменш унормованою.

Так, російське слово *доход* слід перекладати українським *дохід*. А який український термін має відповідати російському *подходный налог*? Російсько-український тритомник [Білодід 1968] перекладає це словосполучення як *прибутковий податок* – але це явна неточність. По-перше, *податок* завжди збитковий за визначенням. По-друге, якби податок брався з прибутку, а не з доходу – то це перевершило б найрайдужніші мрії підприємців: адже при одному й тому ж доході прибутку може взагалі не бути. Отже, тут є підстави для введення нового терміна, і ми пропонуємо *доходовий податок*.

А ось ми чуємо на радіо (або читаємо в пресі): *початкова вартість* підприємства 10 млн гривень. Типовий приклад того, як під впливом російської мови стирається відмінність між істинними значеннями українських слів. У російській мові слово „стоимость” плутається зі словом „цена”: часто запитують „скільки стоить?”, маючи на увазі „какова цена?” (українською: „скільки коштує?”, „яка ціна?”). В українській мові відмінність між термінами *вартість* і *ціна* більш виразна. Вартість послуги, об’єкта чи товару – це наявність корисних властивостей, яка визначається закладеними там природними ресурсами та людською працею, а також амортизацією (матеріальною та моральною зношеністю).

Ціна є грошовим вираженням цієї корисності. Причому ціна не обов’язково відповідає вартості: вона, залежно від попиту, може бути заниженою або завищеною. А вартість – величина, яка не залежить від кон’юнктури ринку. Коли ми купуємо хліб, проїзний квиток чи платимо за комунальні послуги, ми оплачуємо ціну товару чи послуги. А грошовий еквівалент вартості такого товару чи послуги має бути, як правило, меншим від ціни – інакше продавець розориться.

Чи може валюта бути *вільно конвертованою*? Зауважмо насамперед, що слово *конвертований* російською мовою перекладається як *конвертированный*. А валюта, яка здатна конвертуватися, тобто може бути конвертованою (рос. конвертируемая) – це конвертовна валюта. Крім того, український правопис вимагає писати двокореневі слова типу *легкорозчинний*, *вільнонайманий*, *важкодоступний*, *вільноконвертовний* тощо разом, а не окремо.

У префіксах, які походять від латинського *a(d)-*, слід зберігати подвоєння на межі префікса та кореня, якщо в українській мові існує окреме слово без такого префікса – інакше зміст такого слова спотворювався б. Додання заперечного префікса *a-* породжує не синонім, а антонім. Саме тому, згідно з чинним правописом, термін *аппозитив* ми пишемо з двома п. Саме тому слово *ассортимент* (товарів) також вимагає двох "с" – адже існує слово *сортимент* із тим же значенням.

У царині економіки дуже багато новозапозичених термінів, чимала кількість яких має питомі українські відповідники. Так, *хеджування* (англ. *hedging*) – це відгородження, *холдинг* (англ. *holding*) – держання, холдингова

компанія (англ. *holding company*) – компанія-держатель. На нашу думку, тут потрібно віддавати перевагу національним термінам [1].

Лексика, пов'язана з економічним розвитком України, із внутрішньою і зовнішньою торгівлею почала формуватися ще у давньоукраїнський період на основі спільнослов'янських коренів *-куп-*, *-мін-* та інших (купити, куплений, міняти, продавець, продажу). Процес подальшого становлення лексики здійснювався переважно на базі тих елементів, які українська мова успадкувала з праслов'янської.

Для відтворення розвитку нових торгово-економічних відносин з'являються нові терміни для називання способу ведення торгівлі: гуртом – «оптова торгівля», на роздроб – «роздрібна торгівля». Лексична система вираження боргово-кредитних відносин (*винен, болгъ, болжникъ, личба, лихва* та ін.), яка була широко представлена в староукраїнських пам'ятках попереднього періоду, продовжує своє вживання та набуває дальшого розвитку: *боргъ* «кредит», *депозитъ, депозиторъ, експенсъ* «видаток», *задолжитися, заплатити, плата, платка, платъ, оренда* «оренда», *позика, позичка, позичальник* «кредитор», *визичити* «позичити», *рандаръ* «орендатор» та інші.

Українська економічна термінологія характеризується послабленням термінотворення, звуженням сфери функціонування. Основними шляхами творення наукових найменувань у фінансово-кредитній сфері стали калькування та запозичення з російської або через її посередництво з інших мов. Розвиток української фінансово-кредитної термінології внаслідок дії позамовних чинників відбувався під значним впливом і за зразком російської фінансово-кредитної термінології, що не сприяло її систематизації та унормуванню і певною мірою зумовило її сучасні проблеми [3].

Г. Вознюк та А. Загородній у доповіді "Проблема іншомовних запозичень в сучасній українській фінансово-економічній термінології" (на матеріалі третього видання "Фінансового словника") поставили вимогу очищення "замуленого джерела нашої термінології від різних механічно скопійованих чи скалькованих покручів", не заперечуючи при цьому природного процесу інтернаціоналізації української терміносистеми, постійний контакт з європейськими мовами.

В. Калашник та М. Черпак із Харкова у виступі "Еволюція впливу російської та англійської мов на розвиток української науково-технічної термінології в умовах глобалізації економіки й інтернаціоналізації науки" чітко окреслили ситуацію, яка сьогодні склалася в галузі науково-технічної термінології [2].

В економічній термінології виникає багато іншомовних запозичень: *бартер, дивіденд, єврочек, маркетинг* та ін. З російської мови в українську проникають такі терміни-кальки, до яких утворилися українські синонімічні назви: *неустойка* – *забезпека*, *недоїмка* – *недоплата* та ін. Часто трапляються й жаргонізми, які свідчать про специфічність ринкової економіки: *валютний коктейль, гарячі гроші, голод доларовий або грошовий, дешеві гроші, нові гроші, ринок – лінивий і мертвий* тощо.

У сучасній українській мові збільшується кількість економічних термінів, відбувається їх якісне вдосконалення, пристосування до норм літературної мови, спостерігається розширення семантики загальновживаних термінів. Українська економічна термінологія формується з урахуванням національних традицій, досягнень інших народів та міжнародної практики термінотворчості.

Отже, вироблені загальні рекомендації щодо унормування сучасної української термінології економіки можуть слугувати орієнтиром коректного використання окремих термінів у щоденній практиці фахового спілкування [3].

Список використаних джерел

1. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_
2. <https://ukrlit.net/article/975.html>
3. <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream>

Ілюшин Микита Денисович

студент другого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, Ilushinikita4@gmail.com

УЖИВАННЯ СЛЕНГУ В МОВЛЕННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Мова й культура перебувають в одній поняттєвій площині та як духовні вартості органічно пов'язані між собою. Слово культура (від лат. cultura – догляд, освіта, розвиток) означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, які створило людство протягом своєї історії. Мова – це прояв культури. Мова об'єднує між собою усіх представників певної культури на їх території та за її межами. Плекаючи мову, дбаючи про її розвиток, оберігаючи її самотність, ми зберігаємо національну культуру [1].

Із набуттям статусу державної перед українською мовою відкрилися можливості для повноцінного її функціонування в усіх сферах. Українська мова почала широко вживатися в державних установах, на виробництві, у побуті. Одним із наслідків соціальних трансформацій стала зміна співвідношення нормативного та ненормативного в мові. Не лише в усному мовленні, а й у засобах масової інформації, у художній літературі відбувся своєрідний вибух жаргонної, розмовної, навіть нецензурної лексики. Природним є намагання лінгвістів осмислити й дослідити такі явища, хоча сленг ще й нині не став предметом докладного аналізу в україністиці. Відчувається брак словників сленгової лексики, праць, у яких розкривалася б лінгвальна природа сленгу. Це пов'язано із тим, що досі в науці побутує негативне, заперечне ставлення до сленгу як периферійного, брутального явища лексико-семантичної системи мови, що не має права на вивчення та відповідну лексикографічну фіксацію. У контексті сучасної української мови соціально-варіативна лексика потребує спеціального дослідження, бо сленг є органічною частиною української мови, одним із її функціональних стилів, яким послуговуються навіть носії мови з високим рівнем освіти [2].

Молодіжна культура – це свій, ні на що не схожий світ. Він відрізняється від дорослого своєю експресивною, часом навіть різкою й грубою, манерою висловлювати думки, почуття, таким собі словесним абсурдом, який можуть вживати тільки молоді люди, сміливі та рішучі, налаштовані проти всього світу, які створили свій неповторний світ. Як наслідок цього – виникнення молодіжного сленгу [3].

Слід зазначити, що зі сленгом часто асоціюються такі близькі до нього поняття, як жаргонізми, професіоналізми, арго, вульгаризми, між якими важко встановити чіткі межі. Жаргон є мовою соціальної або професійної групи, що відрізняється від загальнонародної наявністю специфічних слів і виразів, властивих цій групі; умовна мова, зрозуміла тільки в певному середовищі, складається з багатьох штучних, іноді умовних слів і виразів. Утворюються від літературних слів шляхом переосмислення й переходу їх до зниженої лексики: *сентименти* (завищені почуття), *променад* (прогулянка), *велік* (велосипед). Можна умовно виділити якийсь загальний жаргон і різні різновиди жаргонної лексики- молодіжна, професійна, армійська і багато інших. Загальний жаргон- це той пласт сучасної жаргонної лексики, який, не будучи приналежністю окремих соціальних груп, вживається (або, принаймні, розуміється) носіями української літературної мови. Його джерелами є, з одного боку, жаргони різних соціальних груп, а з іншого-різні тематичні групи слів російської мови та інших мов. Отже, при зіставленні різних трактувань терміна «жаргон» можна виділити дві основні концепції:

- 1) жаргон – це будь-яка спеціалізована мова;
- 2) жаргон – це неправильна, спотворена, вульгарна мова.

Арго – мова вузької соціальної чи професійної групи, не зовсім зрозуміла стороннім (арго злодіїв, жебраків). Арготизми, як зазначає М. Я. Плющ, – це слова, які зазнали змін навмисних: вставлялися склади, додавалися звуки тощо. Наприклад, *стибрити* (вкрасти), *завалитися*, *плавати* (на екзамені). Як бачимо, терміни «жаргон», «сленг», «арго» є словами-синонімами, але з різними відтінками у значеннях. Базовим і найширшим у значенні, на погляд Світлани Єрмоленко, є жаргон (тому що його найчастіше використовують); значення терміна «сленг» вужче, його важко відрізнити від попереднього (молодіжний жаргон чи сленг?); термін «арго» в обох словниках несе звужене значення й найбільш чітко відрізняється від двох попередніх: це мова засекречена й незрозуміла для сторонніх, а жаргон і сленг несуть лише яскраво виражену емоційно-стилістичну оцінку. Але нечіткість меж визначення все-таки існує. Поняття сленгу все більше починає завойовувати увагу сучасної філології. На сьогодні існує досить велика кількість визначень сленгу, нерідко суперечать один одному. Суперечності ці стосуються, перш за все, обсягу поняття «сленг»: суперечка йде, зокрема, про те, чи включати до сленгу одні лише виразні, іронічні слова, які є синонімами літературних еквівалентів, або ж ще й всю нестандартну лексику, використання якої засуджується в колі освічених людей. Останнім часом термін «сленг» вживають активніше, ніж «жаргон». Таке явище можна пояснити впливом двох факторів: сьогодні англійська мова у світі

починає домінувати, тому вживають англійський відповідник; інколи мовники вживають слово «жаргон» на позначення згрубілої, невитонченої мови, тому на позначення соціального варіанта мови вживають термін «сленг». Однак можемо сказати, що жаргон, сленг, аргос стоять поза літературною мовою, тому їх вживання у повсякденному спілкуванні небажане [2].

Розглянемо деякі з численних наукових визначень сленгу. У російському мовознавстві найчастіше наводиться визначення В.А. Хомякова: «Сленг – це відносно стійкий для певного періоду, широко вживаний, стилістично маркований лексичний пласт (іменники, прикметники та дієслова, що позначають побутові явища, предмети, процеси та ознаки), компонент експресивного просторіччя, що входить в літературну мову, дуже неоднорідний за своїх витоків, ступеня наближення до літературної стандарту, що володіє експресією». Зовсім інше трактування пропонується у «Словнику лінгвістичних термінів» О.С. Ахманової: Сленг: 1. Розмовний варіант професійного мовлення. 2. Елементи розмовного варіанту тієї чи іншої професійної або соціальної групи, які, проникаючи в літературну мову або взагалі в мову людей, які не мають прямого відношення до цієї групи осіб, набувають у цих мовах особливу емоційно-експресивне забарвлення [3].

Як відомо, український сленг утворюється під впливом переважно двох мов – російської та англійської. Сленгізми переважно притаманні молоді віком приблизно від 12 до 25 років. Це, як відомо, найактивніша частина суспільства щодо творчості, зокрема й творчості мовної. Молодіжним сленгом можна вважати сукупність постійно трансформованих мовних засобів високої експресивної сили, що використовуються в спілкуванні молодими людьми або ж синтезовану лексику різних молодіжних груп. Сленгізмам притаманна емоційність, неофіційність, невимушеність, наприклад: *в натурі, фуфло, лаж, фігово, галімо, кумарний* тощо. Головна мета вживання таких слів – намагання молодих людей не тільки поінформувати, а й висловити свої почуття в мовленні, продемонструвати свій характер, свою особистість. Деякі мовознавці стверджують, що широке вживання сленгу юнаками й дівчатами – це протест проти узвичаєних норм, соціальних, етичних, естетичних, мовних та інших умовностей, прагнення звільнитися від суспільних обмежень, одвічний конфлікт «батьки-діти», непорозуміння зі старшим поколінням, символ незадоволення або розчарування дійсністю. Отже, молодіжний сленг – це, перш за все, своєрідний словесний код, складник молодіжної культури та мислення, результат молодіжної мовотворчості. Однією з цікавих особливостей молодіжного сленгу є зміна значення лексем літературної мови, що додає мовленню іронічного забарвлення. Одним із прийомів, що застосовуються в молодіжному мовленні є заміна слів їх семантичними синонімами, тобто такими, що мають не зовсім доречний змістовий відтінок. Наприклад, замість словосполучення «*іди сюди*» вживається «*мандруй сюди*», «*мігруй сюди*», «*крокуй сюди*» тощо. Молодіжному мовленню також властива велика кількість вставних слів, що передають емоції розповідача: *бляха-муха, блін, йо-ма-йо*. Семантика цих слів зрозуміла лише під час усного мовлення й виражається

тільки за допомогою інтонації. Активно використовуються суфікси зниженої емоційної маркованості, такі як: *-ха* – *депресуха*, *класуха*, *-юк* – *сидюк*, *-ло* – *файло*, *хавало*, *хлебало*. Трапляються і здрібніло-пестливі суфікси *-ик*, *-ок*: *телик* – *телевізор*, *велик* – *велосипед*, *хом'ячок* – *комп'ютерна мишка*, *тазик* – *комп'ютер*. Як бачимо, у молодіжному середовищі сленг є не лише засобом виокремлення індивіда з маси, а й способом вербального спілкування [4].

Список використаних джерел

1. <http://pidruchniki.com>
2. <http://mij-kraj.com.ua>
3. <http://ua-referat.com>
4. <http://globalnauka.com>

Бабій Аніта Андріївна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, anitka.babiy2111@gmail.com*

ПРОБЛЕМА ВЖИВАННЯ СЛІВ-ПАЗИТИВ У МОВЛЕННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Одні з перших ворогів чистої української мови – слова-паразити. Паразитами їх робить не значення, а надмірне вживання у мовленні, яке з часом стає звичкою. Як відомо, паразити – істоти непотрібні, зайві й небезпечні для організму. Те ж саме можна сказати й про слова-паразити, які багато людей уживають у своєму мовленні. Ці слова зайві, тому що вони не містять у собі ніякого сенсу й тільки засмічують мову [1]. Їх частіше використовують чоловіки – у жінок словниковий запас більший. Слова – паразити вживають представники тих професій, у яких немає активного спілкування – люди, які працюють з паперами, бухгалтери. Такі слова популярні серед молоді та людей старшого віку. До слів-паразитів відносяться «*эканья*» і «*меканья*», коли мовець заповнює паузу звуками «*м-м-м...*» або «*е-е-е...*» для того, щоб зібратися з думками. Мабуть, рідко хто обходиться без таких слів: *прикинь*, *це саме*, *ну*, *типу*, *не питання*, *як б*, *без проблем*, *коротше*, *в принципі*, *по-любому*, *практично*, *так сказати*, *загалом*, *фактично*, *ясно* [2]. Часто чуємо російське слівце «*капец*», причому навіть від людей старшого віку (у гуцулів *капець* – це вовняна груба шкарпетка). Для заміни російських вульгаризмів уживаються слова «*фігня*», «*пофіг*», «*нафіга*», «*йо-ма-йо*», «*йо-пе-ре-се-те*» та інші.

Часто можна почути слово «*вопше*» (спотворене російське «*вообще*») чи «*вопшем*», яке вживають переважно замість підсумкового слова «*отже*», «*отож*». Менш поширені слова: «*круто*», «*тупо*», «*припух*», «*прикол*», «*облом*», «*даже*», «*іменно*», «*напряжно*», «*конкретно*» та інші. Нерідко можна почути вставне словечко «*вот*» або «*вот-вот*». Так само часто дехто використовує російське «*допустім*» [3].

Згідно із загальноприйнятою думкою, носій цих слів – людина некультурна та неосвічена, уживає їх від бідності словникового запасу. І в

багатьох випадках так воно і є. Тим не менш, є кілька причин, що спонукують людей до їх вживання. Одна з них — логофобія, страх виступати на публіці або говорити з незнайомими людьми. Вона притаманна людям з низькою самооцінкою, які не впевнені в собі і побоюється негативної реакції оточуючих на свої слова. Слова-паразити допомагають їм виграти час, щоб обдумати наступну фразу. До вживання таких слів вдаються і люди з низькою швидкістю мислення. Слова-паразити «*як би*» і «*типу*» часто вживаються тоді, коли мовець хоче пом'якшити сенс вимовним їм фрази. Деколи замість «*типу*» співрозмовник говорить «*типо*», тим самим підкреслюючи несерйозне ставлення до того, що він зараз скаже. Слово «*короче*» використовують ті, хто відчуває, що занадто багато говорить. Слова-паразити: «*як сказати*», «*скажімо так*» - теж вказують на невпевненість, невизначеність. Поширене «ну такое» - свідчить про неточність думки. Деякі люди полюбують додавати перепитувальні слова-паразити, наприклад, «*правильно*», «*так*». Це роблять, аби переконатися у правильності своєї думки. Також є маніпулятивні фрази-паразити, наприклад, «*я вас почув*». Часто їх використовують ті, хто займається продажем товарів чи послуг. Деякі люди в розмові часто звертаються до співрозмовника зі словами «*знаєш*», «*розумієш*». Апелюючи таким чином до слухача, вони привертають його увагу, тому що потребують підтримки, підтвердження того, що їх уважно слухають.

Виходить, що «*в умілих руках*» слова-паразити не такі вже й паразити, і їм відведена певна роль. А психологи вважають, що з їх допомогою можна навіть дізнатися характер людини. Приміром, «*е-е-е*», «*ну-у-у*» зазвичай кажуть тугодуми, «*до речі*» — інтроверти. Слово «*от*» вставляють тоді, коли розмову хочеться продовжити, але жодної теми не знайдено [2].

Слова-паразити передаються один одному наче вірус, особливо в дитячих садочках. Причиною може бути оточення, наприклад, батьки чинять словесний тиск на дитину, вона хвилюється, тому й говорить абищо.

У дорослих слова-паразити виникають через те, що язик не встигає за думкою. Відомо, що ми думаємо у чотири рази швидше, ніж говоримо. Багато людей хоче відразу ж усе розказати, та не вдається, з'являється розгубленість. Вона породжує страх паузи. І замість того, щоб витримати цю паузу, людина вимовляє слова-паразити. Також їх вживають тоді, коли повільно підбирають точніший вислів. А ще такі слова застосовують для впевненості у розмові [3].

Викорінити слова-паразити з мовлення не важко, але потрібно працювати над собою та виконувати прості рекомендації. Найголовніше — це те, що у людини має бути мотивація.

1. Уникати довгих бесід з людьми, мова яких переповнена мовним сміттям, адже «*з ким поведешся, від того й наберешися*». Слова-паразити становлять небезпеку для людей, які легко підлаштовуються під чужу манеру мовлення і в результаті стають жертвами вербальної інфекції (а потім і самі стають її джерелом).

2. Запишіть те, як ви розмовляєте, на диктофон. Завдяки цьому ви зрозумієте, які слова вживаєте найбільше і в чому проблема. Не бійтеся почути

недосконалість своєї мови, говоріть природно, адже вас цікавить результат. Не намагайтеся прочитати вивчений текст. Оцінюйте вашу мову не як недолік, а як невелику проблему, котру можна легко вирішити.

3. Витримуйте паузи. Це, на відміну від паразитів, може стати інтонаційною окрасою вашого мовлення. Поновлюйте розмову лише тоді, коли захочете сказати щось цінне, а не слово-паразит. Думайте над послідовністю речень.

4. Сконцентруйте увагу на голосі, тембрі, темпі. Ваша уважність до вимови стане уважністю і до змісту сказаного. Тобто ви перестанете говорити слова, які не мають жодного сенсу [1].

5. Багато читати, особливо класиків світової літератури — читання допомагає збагатити словниковий запас, а значить, зробити мову красивою та образною. Адже багато слова паразити виявляються «*під рукою*», коли не вистачає власних, щоб передати свої думки, емоції і почуття.

6. Запам'ятовувати фрази відомих людей, приказки, цікаві думки. Їх ми будемо вставляти в розмову, не чекаючи, коли настане ніякове мовчання і нам захочеться порушити його словом-паразитом [2].

7. Використовуйте інтонацію, міміку та жести. Їх відсутність іноді стає причиною появи паразитів. Коли з'являється можливість емоції висловити голосом, потреба в застосуванні зайвих слів відпадає.

Список використаних джерел

1. chervonyi.com.ua: Слова-паразити: як виявити шкідників та позбутися їх.
2. biznes.in.ua: 10 порад, як позбавитися від слів-паразитів у мовленні.
3. expres.online: Філологи розповіли, як виявити у мові слова-паразити і як їх позбутися.

Берднік Дарія Сергіївна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, dashaberdnik38@gmail.com*

ПРОФЕСІЙНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Мова – безперервний процес пізнання світу, його освоєння людиною, вона є засобом спілкування між людьми, передання власного досвіду іншим. Науково-технічний прогрес наповнив мову новими поняттями, які властиві різним професіям. Мова представників різних галузей виробництва, народного господарства дедалі збагачується, і цей процес відбувається завдяки формуванню мовлення працівників будь-якої професії. Мова як інструмент здобуття знань, який допомагає людині жити, має велике значення для всіх. Оскільки мова не лише активно використовується у сфері духовної культури, а

й пов'язана з виробництвом, його галузями та процесами, з соціальними відносинами, отже, вона – елемент соціальної сфери.

У сучасному житті по-новому розглядаються питання функціонування мови. Основними критеріями професіональності є знання свого фаху, рівень володіння професійною термінологією.

Науково-технічний прогрес, зокрема комп'ютеризація усіх галузей науки й техніки, перебудова соціально-економічної й політичної систем в Україні насичують мову сучасними поняттями, термінами, зумовлюють динаміку творення нових власне українських слів і запозичення іншомовних, здебільшого англійських. Разом із зростанням рівня фахових знань представників різних професій підвищуються й вимоги до їхньої мови.

У зв'язку з поширенням використання української мови на підприємствах та в установах помітно збагачується словник професійної термінології новою науково-технічною, соціально-політичною лексикою. Уміння спілкуватися мовою професії підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися не тільки на виробництві, а й у безпосередніх ділових контактах із колегами.

З одного боку, держава вимагає у всі сфери виробництва активного запровадження української мови та спеціалістів, які вільно нею володіють, з іншого боку, освіта, особливо в східних та південних регіонах України, базується на викладанні більшості дисциплін, у тому числі й фахових, російською мовою, що створює певні труднощі для засвоєння професійної термінології українською мовою. Реалізації формування у студентів професійної мовленнєвої компетенції на основі фахової термінології повинна сприяти заміна курсу "Ділова українська мова" на курс "Українська мова (за професійним спрямуванням)" [1].

Передумовою успішного засвоєння й подальшого активного використання базової наукової та професійної термінології, на наш погляд, слугує раціональне поєднання комунікативного підходу та професійного контексту. Одним із найголовніших лексичних масивів професійної мови є термінологія.

Мова професійного спілкування (професійна мова) – це функціональний різновид української літературної мови, яким послуговуються представники певної галузі виробництва, професії, роду занять. Як додаткова лексична система професійна мова, не маючи власної специфіки фонетичного та граматичного рівнів, залишається лексичним масивом певної мови.

Наприклад, формування особистості економіста – процес складний і тривалий. Він потребує створення чіткої системи неперервної освіти економічних кадрів. Перш за все майбутній економіст повинен володіти літературною українською мовою, проте цього буде не достатньо, адже в процесі переговорів йому часто доведеться чути специфічні для економіки терміни (*дефляція, операційний важіль, калькуляція, депозит* тощо). «Непосвяченому» важко і просто неможливо зрозуміти, про що говорять на «своєму» вузькоспеціальному мовою, наприклад, економісти-бухгалтери, економісти-комерсанти і економісти-маркетологи, спілкуючись між собою в

процесі роботи. Навіть якщо людина дуже добре опанувала певну кількість економічних термінів може вважати себе фахівцем з економіки. Спеціалісти, які професійно пов'язані з економічною термінологією, опановують мистецтво її використання в процесі професійного спілкування впродовж усього життя.

Вивчення мови професійного спілкування та опанування форм професійного мовного спілкування відбувається паралельно з опануванням стандартизованих норм мовленнєвої поведінки, якими керується людина у ході вивчення шаблону своєї поведінки у певній ситуації [2].

За умов поєднання встановлених норм мовленнєвої поведінки для конкретної ситуації з раціональністю, економіст зможе без особливих зусиль скористатися визначними формами загальноприйнятої ввічливості для спілкування зі своїм діловим партнером. Тобто, складовими професійного мовленнєвого етикету є умовні стереотипи спілкування, основою яких є бажання досягти порозуміння.

Окрім перелічених знань та навичок, економіст повинен володіти низкою вмінь, без яких він не зможе виконувати певні професійні дії. З-поміж основних комунікативних умінь економіста варто виділити такі, як:

1. Уміння розуміти та реагувати на сказане співрозмовником у професійних ситуаціях спілкування.
2. Уміння прогнозувати розвиток діалогу та реакцію співрозмовника.
3. Уміння спрямовувати діалог, ураховуючи цілі професійної діяльності.
4. Уміння створити та підтримувати доброзичливу атмосферу спілкування (у такій атмосфері, яка сприятиме досягненню необхідних результатів, розмова набуде невимушеності, а співпраця буде ефективнішою).

Отже, на сучасному етапі, коли Україна потребує висококваліфікованих фахівців-економістів, які могли б вивести її з кризового стану та забезпечити стабільний економічний розвиток, виникає об'єктивна необхідність спрямувати економістів на врахування наявності чи відсутності в них низки професійних якостей та комунікативних знань, умінь та навичок, які сприяють або ж ускладнюють успішність виконання завдань їх професійної діяльності. Професійне спілкування економіста – це основа організації професійної діяльності. Продуктивність підприємства безпосередньо залежить від рівня володіння фахівцем вміннями професійної діяльності та навичками професійного спілкування, від його почуття відповідальності та творчого підходу до справи [3].

Список використаних джерел

1. <https://www.br.com.ua/refarats/Pedagogica/61974-3.html>
2. https://pidruchniki.com/10040284876/dokumentoznavstvo/mova_prof-esiya
3. moyaosvita.com.ua

Боднар Ірина Віталіївна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, bodnar110501@gmail.com*

КУЛЬТУРА МОВИ Й МОВЛЕННЯ ЕКОНОМІСТА

Проблема формування культури мовлення у сфері професійної діяльності економіста є нині досить актуальною. На це суттєво впливають зміни в Україні: глобалізація, реформування економіки, розбудова держави, нові підходи у навчанні в різних закладах тощо. Саме завдяки подібним процесам сучасний економіст повинен мати високий освітній рівень, бути розвиненим і обізнаним у інформаційній культурі, розвивати свій комунікативно-професійний потенціал. Крім того, фахівець у сфері економіки зобов'язаний бути готовим до мовленнєвої взаємодії.

Культура професійного мовлення – це невід'ємна складова професійної культури, яка характеризує навички комунікації особистості. Зазвичай вони проявляються в тому, наскільки досконало людина володіє нормами літературної мови у повсякденні та як вміло, доцільно і правильно вона застосовує їх у процесі висловлення своєї думки у писемному та усному спілкуванні. Також ці навички можуть бути корисними при позитивному особистісному ставленні спеціаліста до мовленнєвої діяльності, що є невід'ємною складовою успішної професійної самореалізації.

Мовна підготовка здійснюється у вищій школі впродовж усіх навчальних років. Процес опанування мови та її культури зазвичай пов'язаний із тим, що людина вчиться правильно говорити й писати, здобуває вміння точно і влучно висловлювати свою думку, починає активно і доцільно використовувати власні мовні знання, а згодом грамотно застосовує їх на практиці. Забезпечення мовної компетенції є дуже важливим компонентом підготовки фахівців у різноманітних сферах управління. Саме творче використання мовленнєвих засобів повністю виявляє професійний рівень економістів.

У сфері професійної діяльності фахівців існує поняття «культура мовлення». Під цим мається на увазі дотримання мовних норм вимови, наголосу, доречного вживання, логічність, точність та дотримання певних правил мовленнєвого етикету. Аспектами культури мовлення є: естетичність, адекватність, нормативність, поліфункціональність. Саме вони допомагають економісту наблизитися до досконального володіння літературною мовою та відточити свою мовленнєву майстерність. Основними комунікативними ознаками культури мовлення є правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність, чистота.

У мовленні фахівця з економіки найчастіше вживаються помилки, які пов'язані з фразеологічними зворотами, що замінюються на більш абстрактні поняття. Наприклад, у багатьох виникають проблеми з вживанням слів *набути*, *здобути*, *дістати* та *отримати*: *набути досвіду, здобути освіту, дістати виправдання, але не отримати*.

Багато огріхів у мовленні економіста трапляються через помилкове застосування паронімів, синонімів, слів іншомовного походження тощо. Наприклад, більшість паронімів походять від одного кореня, але мають різне префіксально-суфіксальне оформлення: *банкрут чи банкрут*. На сьогоднішній день з'явилася тенденція вживати слова, які наближені до першого варіанта.

Мовлення економістів критикують багато людей із-за того, що зазвичай ці фахівці віддають перевагу певному слову із синонімічного ряду, але саме тому, вживання якого не є дуже доречним. Пояснення знаходять прості: вплив інших мов, недостатній рівень володіння рідною мовою, байдужість до детального добору засобів мовного спілкування. Прикладами є такі пари слів: *здатний – здібний, майно – скарб*.

Одним з найголовніших джерел утворення нових слів є запозичення слів іншомовного походження. Мовознавці переконані, що до цього шляху треба звертатися лише тоді, коли мова не має власного позначення для певного поняття. У мовленні економістів часто зустрічається запозичення з англійської мови: *керівник – менеджер, вкладання капіталу – інвестиції, збут – маркетинг*.

Найголовнішою ознакою високої культури мовлення у професійній сфері економіста є доречне використання мовних засобів, що стосується всіх українців.

Процес формування високої культури мовлення є тим, на чому тримається загальнолюдська культура. Для економіста це поняття є важливим, тому що саме завдяки освіті складається не лише враження про його якості, але й встановлюється культура взаємин у різних сферах життя.

Процес формування мовлення фахівців складається з таких основних компонентів:

- засвоєння професійної лексики і термінології економічного фаху;
- роботи зі словниками, довідниками;
- формування вмінь сприймати, відтворювати й створювати фахові тексти різних стилів мови;
- моделювання мовленнєвих ситуацій, які виникатимуть у майбутній професійній діяльності;
- боротьба з мовленнєвою неохайністю в спілкуванні, уникнення типових порушень літературної мови в мовленнєвих стереотипах фахової галузі.

Професійне мовлення економіста – це мовленнєва діяльність, у процесі якої спеціаліст лаконічно формулює свою думку і висловлює її за допомогою системи мовних засобів, лексичний зміст яких містить спектр спеціальної професійної термінології. Для формування професійного мовлення фахівця необхідним є введення нової термінології, використання вже засвоєної професійної лексики, дотримання правильного граматичного оформлення висловлювань, логічності, послідовності, аргументованості, зв'язності й цілісності.

Отже, мовна освіта майбутнього економіста є важливим чинником його готовності до активної інтелектуальної діяльності в інформаційному просторі.

Список використаних джерел

1. Єрмоленко С.Я. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С.Я. Єрмоленко, С.П. Бирик, О.Г. Тодор. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
2. Куклін О. В. Бізнес-клас! Концептуальні засади підготовки фахівців із комерційної діяльності / О. В. Куклін // Вища освіта України. – 2002. – № 2. – С. 82 – 85.
3. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування: навчальний посібник / З. Мацюк, Н. Станкевич. – К.: Каравела, 2005. – 352 с.

Бондаренко Станіслав Олегович

*студент першого курсу факультету інформаційних технологій,
Криворізький національний університет, bondarenko.stas@gmail.com*

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ПОКАЗНИК ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Культура мовлення – це дотримання мовних норм усної та писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване та майстерне вживання мовних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Мовленнєва культура є складною системою, яка ґрунтується на мовних і моральних правилах та нормах поведінки.

Культуру мови розуміють як термін, що відповідає не тільки сучасним літературним нормам, а й іншим якостям, які показують її комунікативну досконалість. Це такі якості як: точність, логічність, чистота, виразність, багатство, доцільність тощо.

Культура мовлення дає вибір мовцю використовувати найбільш доцільні мовні засоби для даної конкретної мовленнєвої ситуації. Головне для культури мовлення – це вживання будь-яких слів і висловів, що відповідають ситуації спілкування, не виходячи за межі дозволеного [1].

Не можна говорити про культуру мови й мовлення, не розглянувши питання культури взагалі. Культура є рівнем розвитку суспільства й людини, що позначається в формах та типах організації життя й діяльності людей. Також у тих матеріальних і духовних цінностях, які створюють люди. Це соціально-прогресивна діяльність людей в усіх сферах свідомості й буття. Матеріальний та духовний рівень розвитку специфічних сфер діяльності або життя, певних історичних епох, суспільно-економічних формацій, певних суспільств, народностей або націй характеризує саме культура.

Активне використання сленгів, жаргонів, суржику сприяє зниженню культури нашого мовлення. Рівень мовного розвитку знижують діалектизми, тавтологія, плеоназми, жаргонізми, якими переповнена наша мова. Тому дослідження культури мовлення є надзвичайно актуальним.

Найбільш поширені помилки у вимові, що порушують чистоту мови, є неправильний наголос (*рóблю, підéмо* замість *роблю́, пі́демо*) невинувдане

«акання» (*галасувати* замість *голосувати*, хоча слова мають абсолютно різні значення, *галасувати* – здійснити галас, сильно кричати, *голосувати* – віддавати голос за якесь рішення, за кого-небудь; *накупка*, *галитися*, *кааліція* замість *коаліція*, *параска* замість *поразка*) та вплив інших мов, здебільшого російської. Також чистоту мови порушують й лексичні засоби: суржикові слова, канцеляризми і професіоналізми, просторічні, лайливі й вульгарні слова.

Рівень культури мовлення залежить від рівня загальної культури, тобто соціально-комунікативних норм поведінки. Найбільш уживані мовленнєві помилки:

- порушення логіки викладу змісту;
- збіднений словниковий запас слів та стилістичних прийомів: уживаються однотипні вирази, дуже рідко – епітети, метафори, порівняння та інші засоби мови, абітурієнти майже не знають значення фразеологізмів;
- невміння правильно узгоджувати за змістом слова, наприклад числівники з іменниками тощо;
- студенти майже не володіють нормами наукового мовлення (наукового стилю), через що науковому керівникові доводиться виконувати функцію редактора [1].

Студенти часто використовують сленгізми, розмовляючи між собою, наприклад: *лаба* (лабораторна робота), *юзер* походить від англійського слова *user* (користувач комп'ютера), *забивати* (кинути справу не починаючи або не закінчивши), *зависати* (знаходитися у певному місці на протязі невизначеного часу), *впало* (не мати бажання щось робити) тощо. Студенти пояснюють, що саме сленг допомагає їм яскравіше висловити свій емоційно-експресивний стан.

Певні індивідуальні особливості мовця впливають на процес формування мовної особистості. Саме білінгвізм є найбільш потужним чинником, який визначає мовну особистість. Білінгвізм або двомовність – специфічний стан суспільного життя, при якому спостерігається співіснування двох мов у межах однієї держави. Джерелом білінгвізму є етнічна неоднорідність самого суспільства, тобто, існування в одній державі двох народностей, що користуються різними мовами. Білінгвізм отримав велике поширення, тому що в сучасному світі практично немає етнічно «чистих» держав. Порушенням мовних норм сучасної української мови є широке використання білінгвізму, що спричиняє виникнення суржику. Через це спостерігаються такі неправильні вислови: «сказано на мій адрес», «у вигляді кари», «договір куплі-продажу», «і так далше», «взаємовідношення між людьми поліпилися» та інші. Проте проблема дослідження білінгвізму часто полягає в неможливості визначити його чіткі межі.

Для білінгвізму характерним є поняття інтерференції. Інтерференція – це взаємодія мовних систем в умовах білінгвізму, яка виникає або у процесі мовних контактів, або у процесі індивідуального засвоєння нерідної мови. Інтерференційний вплив російської мови в сучасній україномовній ситуації дуже відчутний. А тому в українському мовознавстві білінгвізм розглядається у контексті російсько-української двомовної практики.

Отож, так історично склалося, що білінгвізм є надзвичайно поширеним у нашому мовленні. І це великою мірою впливає на культуру мовлення в суспільстві та приводить до деградації української мови [3].

Список використаних джерел

1. Александрова В.О. Мовленнєва культура сучасної молоді / В.О. Александрова // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2013. № 8 (Ч. 2). С. 7–11.
2. Педагогика и психология высшей школы: учебное пособие / М.В. Буланова-Топоркова, А.В. Духавнева, Л.Д. Столяренко, С.И. Самыгин, Г.В. Сучков, В.Е. Столяренко. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. 544 с.

Бубирьова Тетяна Ігорівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, tatiankafcsd@gmail.com*

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА

Важливими характеристиками культури мовлення є правильність, змістовність, доречність, достатність, логічність, точність, ясність, стислість, простота та емоційна виразність, образність, барвистість, чистота, емоційність. Правильна вимова, вільне, невимушене оперування словом, уникнення вульгаризмів, провінціалізмів, архаїзмів, слів-паразитів, зайвих іншомовних слів, наголошування на головних думках, фонетична виразність, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція, розмірений темп мовлення, правильне використання логічних наголосів і психологічних пауз, взаємовідповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою – необхідні елементи мовної культури юриста.

Юрист повинен виробити певний мовний та мовленнєвий етикет, культуру публічного мовлення, етику й культуру письма. Зрозуміло, що цього він зможе досягти, якщо володітиме належним культурним рівнем.

Культура мовленнєвої діяльності – це культура володіння словом, обмін повідомленнями з найвищою ефективністю. Показниками культури мовленнєвої діяльності є правильна чітка вимова, логічна побудова текстів, використання невербальних засобів, об'єктивне розуміння з боку слухача, читача.

Основними складовими професіоналізму ділового спілкування є чесність та порядність у ділових відносинах. Обман не гарантує нормального процесу, оскільки створює загрозу і для одного, і для другого співрозмовника. Адже розкритий обман в ділових справах спричиняє серйозні адміністративні й карні санкції [1].

Культура мовлення – упорядкована сукупність нормативних, мовленнєвих засобів, вироблених практикою людського спілкування, які оптимально виражають зміст мовлення і задовольняють умови і мету спілкування.

Безперечно, кожному юристові потрібно засвоїти мовну культуру, усвідомити, що вона не тільки соціальний, а й антропологічний феномен, і, як українська нація, є культурно-історичним фактом.

Культура спілкування не унаслідкується, не програмується генетично. Засвоєння норм спілкування – наслідок виховання. Юриста необхідно навчити спілкуватися. У складних умовах сучасного життя покладатися на стихійний вплив обставин щодо роботи з працівником як суб'єктом спілкування було б великою легковажністю, яка ще не подолана.

Письмова діяльність юриста вимагає неабияких знань державної мови. Неправильно, або з помилками написаний текст, записка, протокол, рішення будуть причиною непорозумінь та неповаги з боку колег, звичайних цивільних людей. Звичайно, що, як і представники будь-яких інших професій, у своїх текстах юристи використовують спеціальні терміни. Написання деяких понять дуже важко запам'ятати, тому їх виносять у спеціальні юридичні довідники. І письмова діяльність і публічне мовлення юриста підлягають певній традиції. Це завжди ділова або публічна мова. Вона є стислою і завжди по суті. Кожне слово зважене і має своє власне місце [2].

Слід відзначити, що у сфері юриспруденції часто вживаються терміни.

Терміни – це слова або словосполучення, які вживаються в досить специфічній (науковій, публіцистичній, діловій та ін.) сфері мовлення і створюються для точного вираження спеціальних понять і предметів. Термін позбавлений образних, експресивних, суб'єктивно – оцінних відтінків значення.

Юридичний термін називає поняття правової сфери життя суспільства: законодавства, судочинства, діловодства, юридичної науки та освіти, правової публіцистики. Такі терміни, номенклатури вивчає юридичне термінознавство.

Юридичні терміни творяться шляхом:

1. Переосмислення (термінологізація) загальноновживаних слів: *сторона – сторона у цивільному процесі; голова – голова правління; лист – виконавчий лист.*

2. Запозичення терміна з іншої галузі: *імунітет як медичний термін – імунітет як юридичний термін (надане виняткове право не підкорятися певним загальним законам і правилам).*

3. Запозичення з інших мов: – з грецької. *декрет, експерт, емісія, інструкція* – з латині; *амністія, гіпотеза, протоколи*

4. Словотворення за допомогою префіксів *пре-, при-, ви-, до-, за-, на-, не-, об-, анти-, віце, екс-, теле-* : *відведення, відкриття, відмова, примирення, припинення, видача, досудовий, ненормований, розлучення, розкрадання; суфіксальний спосіб словотворення. За допомогою суфіксів: -ник, -тв, -ан, -енн, -інн, -тель, -ість, -ота (піклувальник, представник, дієздатність, довіреність, відповідальність, вчинення, звернення, підсудність)* [3].

Отже, мова юриста, як правило, повинна передавати знання, сприяти переходу їх у переконання. Вона повинна вчити, виховувати, мати мету вплинути на особистість і колектив, на їхній настрій, думки, інтереси, поведінку та почуття. Для досягнення цілей усного виступу працівнику

юридичної сфери потрібна висока мовна і розумова культура. Його мова за змістом повинна бути науковою, відповідати правовим нормам, а за формою – логічною, яскравою, образною.

Юристу потрібно вміло пов'язувати зміст свого виступу з життям, враховувати стан і запити слухачів, користуватися різними мовними засобами виразності (паузи, інтонації, наголоси і т. п.). Успіх такого виступу залежить і від його знань, професійного досвіду, щирості, вільного володіння матеріалом, самовладання, витримки, правильного зовнішнього вираження своїх почуттів. Бо спілкування з людьми лежить в основі професійної діяльності юриста будь-якої спеціалізації.

Специфіка професійного спілкування юриста вимагає від нього високорозвинених комунікативних якостей, навичок і умінь, створених як у процесі навчання, і у процесі самоосвіти і практики. Особливу роль розвитку цих якостей грає – самоаналіз, вправи і психологічні тренінги [4].

Список використаних джерел

1. <https://studopedia.org/>
2. <https://studfiles.net/>
3. <https://studopedia.com.ua/>
4. <http://www.myuniversity.ru/>

Гайдай Катерина Вадимівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, gaidai.katya30@gmail.com*

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ЧИННИК

Українська мова – національне надбання українського суспільства, вона повинна охоронятися та підтримуватися державою. Мовна політика як одна із складових частин державної має бути спрямована на забезпечення оптимального функціонування української мови в усіх сферах життя українського суспільства, їх подальшого розвитку та взаємодії. Українська мова, виконуючи інтеграційну функцію, є важливим чинником зміцнення державності, забезпечення культурного та економічного розвитку нашої країни. [1, с. 67]. Після ухвалення Верховною Радою 5 вересня Закону «Про освіту» цікавою є реакція наших сусідів. Угорщина й Румунія передали дипломатичні ноти, заявивши про можливу дискримінацію цим Законом представників угорської та румунської національностей, які проживають в Україні. До них відразу приєдналися Молдова, Польща, Болгарія та Греція. Звісно, не забарилася відзначитися й Москва, заявивши про дискримінацію російськомовних в Україні.

Насправді стурбованість політиків деяких країн Євросоюзу щодо Закону «Про освіту» має й соціально-економічні аспекти. Не секрет, що громадяни колишніх пострадянських країн, які опинилися в Євросоюзі й мають можливість влаштовуватися на роботу в більш розвинутих державах, охоче

виїжджають туди. Уже сьогодні Польща, Угорщина, Румунія, Болгарія відчують брак робочої сили. І це стосується не лише людей, зайнятих на «чорнових» роботах, а й кваліфікованих спеціалістів. Тому керівництво цих країн дивиться на Україну як на донора робочої сили. Адже тут чи не найнижчі в Європі заробітні плати. Тому українці ладні покинути свою країну й поїхати туди, де краще платять.

Чи не найкращими трудовими донорами для Польщі, Угорщини, Румунії й Болгарії є представники їхніх національних меншин в Україні. Адже тут їх вчать відповідними національними мовами. Ці люди, приїхавши на свою «історичну батьківщину», не мають проблем із мовою. Вони є навчені, достатньо кваліфіковані. І все це в основному за державні гроші. Справді, Україна – багата держава, бо витрачає свої фінанси для підготовки фахівців для роботи за кордоном. Коли ви опинитеся в Чернівцях, то на кожному кроці побачите оголошення з пропозиціями працевлаштування в Румунії. У Мукачеві, Береговому, Ужгороді такі ж пропозиції є щодо роботи в Угорщині, у Львові та Луцьку – в Польщі... Зрозуміло, що їдуть туди трудитися не лише представники національних меншин. Та все ж за кордоном на них першочергові сподівання. Керівництво України не дуже усвідомлює, що мова, її вивчення, культивування – це також чинник економічний. І це стосується не лише окресленої проблеми, пов'язаної з українськими заробітчанами за кордоном. Наприклад, донедавна в Україну масово ввозилася російськомовна література, що друкувалася в Росії. На цьому північний сусід заробляв непогані гроші. Це також стосувалося іншої продукції культурного характеру, зокрема кіно, популярних пісень тощо. У результаті культурної російськомовної експансії ми втрачали не лише ідеологічно, а й економічно. І лише тепер, коли створені певні бар'єри для російської культурної продукції, поступово починає розвиватися українське книговидавництво, кіноіндустрія, поп-культура...[2]

Українська мова – національне надбання українського суспільства, вона повинна охоронятися та підтримуватися державою. Мовна політика як одна із складових частин державної має бути спрямована на забезпечення оптимального функціонування української мови в усіх сферах життя українського суспільства, їх подальшого розвитку та взаємодії. Українська мова, виконуючи інтеграційну функцію, є важливим чинником зміцнення державності, забезпечення культурного та економічного розвитку нашої країни.

Тарас Шевченко був переконаний, що поки жива мова в устах народу, доти живий і народ, що нема насильства більш нестерпного, як те, яке прагне відняти народу спадщину, створену численними поколіннями його предків [3].

Хочеться вірити, що проголосований Верховною Радою Закон «Про освіту» реально набуде чинності. І зокрема його 7-а стаття. Бо українська мова є не лише важливим чинником функціонування державного організму. Це й чинник, який прямо чи опосередковано впливає на економіку України.

Список використаних джерел

1. Левченко Т. Мова і духовність нації / Т. Левченко // Українська мова і література в школі. – 2003. – № 5. – С. 67 – 69.

2. <https://www.radiosvoboda.org/a/28740689.html>
3. Пономарева О.Д. Сучасна українська мова / О.Д. Пономарева. – К.: Либідь, 1997.

Головань Денис Віталійович

*студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, whitesin32@gmail.com*

ПРОБЛЕМА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СЕРЕД МОЛОДІ

Питання популяризації української мови вже кілька століть лишається актуальним, що зумовлено минулим України й українців. Так історично склалося, що й сьогодні це питання не втрачає своєї актуальності, незважаючи на 20-річну незалежність та закріплення за українською мовою статусу національної в Конституції України.

Українська мова (історичні назви – руська, русинська) – національна мова українців. Вона належить до слов'янської групи індоєвропейської мовної сім'ї [2]. Мова – це система звукових і графічних знаків, що виникла на певному етапі розвитку людства, розвивається і має соціальне призначення. Мова – спосіб самопізнання народу, найважливіший, найуніверсальніший та найвиразніший засіб спілкування людей, засіб вираження й передавання думок, почуттів, волевиявлень.

Українська мова є державною мовою в Україні та офіційною мовою Придністров'я. Вона поширена також у Білорусі, Молдові, Польщі, Росії, Румунії, Словаччині, Казахстані, Аргентині, Бразилії, Англії, Канаді, США та інших країнах, де мешкають українці. Українською мовою у світі послуговуються від 41 до 45 млн осіб, вона є другою або третьою слов'янською мовою за кількістю мовців (після російської та, можливо, польської) і входить до третього десятка найпоширеніших мов світу. З усього вищесказаного бачимо, що українська мова поширена та популярна [4].

Про мовне питання в Україні говориться багато, державна мова часто стає предметом спекуляцій політиків, але конкретних дій та результатів популяризації української мови, на превеликий жаль, можна побачити мало.

Зараз катастрофічно не вистачає якісної україномовної літератури, якісної кінематографічної продукції, а сучасні естрадні виконавці мають у своєму репертуарі невеликий перелік українських і величезну кількість російськомовних та англкомовних пісень. Пересічним громадянам відома лише невелика кількість українських митців, серед яких найчастіше естрадні виконавці, натомість практично невідомими залишаються письменники, художники тощо. Причина такого явища очевидна – гроші, а точніше, це можливість заробити якомога більше грошей. Невигідно робити якісний продукт виключно для українського глядача [1].

Засоби масової інформації часто використовують далеко не літературну мову, вживаючи суржик, сленг, жаргонізми, неологізми, іноді нецензурну лексику. Мова сучасних політиків також не може слугувати взірцем використання нормативної літературної української мови [3].

Одна з проблем – орфоепічна. Орфоепія – розділ мовознавства, який вивчає правильну вимову, у тому числі наголос у слові. Нехтування цими нормами призводить не тільки до спотворення мови, а й породжує нескінченну безліч логічних помилок. Друга проблема – наявність в мові діалектних слів. Самі по собі діалектні слова навіть збагачують і прикрашають мову, але тільки там, де вони й повинні вживатися. Літературна ж мова має свої правила, за якими вона побудована. Ще одна проблема – це лексичні помилки, коли слова вживаються у невірному значенні, бо людина просто не розуміє значення слова. Трапляються і стилістичні помилки, і фразеологічні, і граматичні.

Але найголовніша біда української мови та її ворог – це суржик. Само це слово означає мішанину різних видів зерна та борошно з цього зерна, а також взагалі борошно низького ґатунку. Але у відношенні саме до мови не можна стверджувати, що це просто суцільна мішанина слів різних мов, і більш нічого. Суржик живе і розвивається за своїми законами: українські слова приймають дивовижні мовні форми, бо підкоряються правилам російської граматики та стилістики, змінюються за цими правилами, вживаються у невірному значенні [4]. Провідну роль у процесах популяризації відіграє мода, яка створюється за допомогою засобів масової інформації. Мода – це тимчасове переважання одного стилю в різних сферах життя і культури, вона позначає неміцну, швидкоплинну популярність. Аналізуючи сучасне мовлення молоді, можемо дійти висновку, що руйнівні процеси антимода на українську мову й досі діють [3]. Популяризація мови – питання неоднозначне, воно потребує гнучкості у виборі методів та засобів дії. Нікого не можна змусити адміністративними методами користуватися українською. Потрібна правильна й мудра мовна політика, яка б повернула народ до рідної мови, а національним меншинам дала змогу зберегти свою мову й водночас оволодіти в повному обсязі державною мовою. Треба знайти можливість діяти разом, виробляти спільне розуміння сучасної України, як сказав письменник І. Багряний: "Об'єднати всю різномовну і різнорідну масу населення України в єдину українську цілісність". Можливо, є сенс упровадити економічні стимули. Наприклад, надати закладам загального відвідування преференції за використання виключно української мистецької продукції або створити програми з обміну студентами між Східною та Західною Україною [2].

Найголовніше ж у мовному питанні є те, що ми самі повинні розвивати й популяризувати українську мову, починаючи, найперше, з себе та свого найближчого оточення. Велике починається з малого, почнімо ж з себе. "Мова – дім духу" (М. Гайдеггер) [1].

Список використаних джерел

1. <http://20minut.ua/>
2. <http://mistovechirne.in.ua>

3. <http://kakdela.kiev.ua/17925/art/11543.html>
4. <http://sum.in.ua>

Горбенко Олександр Володимирович

студент першого курсу геолого-екологічного факультету, Криворізький національний університет, alexander.pallow@gmail.com

МІСЦЕ ПРОСТОРІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В МОВЛЕННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Просторіччя є унікальним явищем, яке властиве мовленню сучасної молоді та широко в ньому поширеним. Однак конкретного тлумачення даного явища філологічної науки на сьогодні не визначено. У зв'язку з тим, що в наш час “просторічність” активно проникає у сфери соціальної комунікації й уживається в мовленні молодіжного середовища, питання про його сутність і межі функціонування стає все більш актуальним.

В історії людства було випробувано декілька шляхів подолання просторіччя. Перший з них – жорсткі заборони. Недолуга боротьба з мовною “нищністю” призвела до порушення гармонії: популярність низьких проявів масової культури й побутової мови різко зросла. Другий шлях, протилежний першому, – вседозволеність, що маскувалася під демократизацією. Цей шлях неминуче вів до загального зниження культури та до поступового “просідання культурного ґрунту”.

Просторіччя – елемент нелітературної розмовної мови, який містить чимало діалектних слів, слів розмовного походження, новоутворень, що виникають для надання характеристики різноманітним побутовим явищам та часто мають негативне забарвлення.

Просторічна мова в порівнянні з розмовною є більш грубою, її використання особливо характерне для молодіжного прошарку сучасного суспільства.

Найбільш типові місця реалізації просторіччя серед підлітків – це сім'я, товариські стосунки, середовище навчальних закладів. Отже, сфера функціонування просторіччя, зазвичай, обмежена побутовими та сімейно-товариськими комунікативними ситуаціями.

У просторічній лексиці трапляється безліч порушень мовних норм. Наприклад, в області фонетики звертають на себе увагу такі явища, як відсікання частини консонантних сполучень на кінці слова: *інфарк* – *інфаркт*, *спектак* – *спектакль*. У галузі морфології та словотворення просторіччя відрізняється такими особливостями, як помилки при зміні за відмінками: *їздити* – *їздю*. Або інша, у порівнянні з літературною мовою, словотворча структура слова (суфікс + флексія): *учительша*, *домашка*, *лабораторка*.

Серед просторіччя трапляється специфічне перенесення найменування з абстрактного поняття на особу. Наприклад, *рентген* в просторіччі означає не тільки “рентгенівський апарат” (*Мені груди рентгеном просвічували*) і

“рентгеноскопія” (*А тобі рентген вже робили?*), а й “лікар-рентгенолог” : *Вона рентгеном працює*. Також характерне використання слів зі зменшено-пестливими суфіксами: *огірочок, номерок, документики*.

Ще одна суттєва риса, яка характерна для просторічного слововживання, – семантична бідність слова: відсутність багатьох значень, властивих цьому слову в літературній мові. Так, слово *мотив*, при збереженні значення “мелодія”, не вживається в значенні “причина”; *партія* не має значення “одна гра (у шахи та ін.)”, а має значення “певна кількість товару”; у слові *дисципліна* відсутнє значення “навчальний предмет” тощо.

Отже, жива розмовна мова підлітків змінюється на наших очах і, на жаль, не на краще. Останнім часом у неї бурхливо надходять американізми. У мову активно вклинюються новий молодіжно-газетний жаргон, специфічна мова поп-музики, спорту й тому подібних проявів масової культури.

Експансія масової культури веде до зниження загальної культури та загального рівня мови підлітків. Що ж робити? Потрібно шукати "третій шлях". Шляхом подолання просторіччя є не заборони і не потурання, а послідовне виховання почуття міри та смаку.

Естетичний смак не є вродженою властивістю людини. Це соціальна, духовна якість, що формується, як і багато інших соціальних якостей, у процесі її виховання та навчання.

Тобто естетичний смак – це здатність особистості до індивідуального відбору естетичних цінностей, а отже, і до саморозвитку та самовиховання. Він є своєрідним почуттям міри, умінням знаходити необхідну достатність в особистісному ставленні до світу культури, її цінностей та виявляється як відповідність внутрішнього й зовнішнього, гармонія духу та соціальної поведінки, соціальної реалізації особистості.

Естетичний світогляд формується у суспільстві в процесі навчання й виховання. Цей процес триває протягом усього життєвого шляху людини. Однак основні особливості естетичного смаку затверджуються у 13–20-річному віці. Значну роль у цьому процесі відіграє самоосвіта і самовиховання.

Одним із головних його проявів є художній смак, який розвивається на основі естетичного та справляє вплив на нього. Він формується тільки через спілкування зі світом мистецтва, а саме відвідування різноманітних культурних заходів, активна участь у творчих конкурсах, читання книжок. Художній смак визначається художньою освітою людини, тобто знанням нею історії мистецтв, законів формотворення в різних видах мистецтва, обізнаністю з літературно-художньою критикою.

Отже, виховання естетичного смаку серед підлітків є одним із головних пріоритетів як держави, так і певного навчального закладу та кожної індивідуальної особистості. Саме цей тандем і є єдиним шляхом подолання просторіччя. Адже завдяки естетичному смаку зростаюче покоління надає перевагу одним цінностям, опановуючи їх, та відмовляється від інших. Відповідно до свого естетичного смаку підлітки обирають соціальне

середовище для спілкування та своє оточення, створюючи власний, “кращий” внутрішній світогляд і перетворюють навколишній світ на краще.

Список використаних джерел

1. Бахмутова Є.А. Культура мовлення / Є.А. Бахмутова. – Вид. 2, випр. і доп. – Казань: Вид-во Казанського ун-ту, 1964. – 200 с.
2. Питання стилістики усної та письмової форми мови / під ред. О.Б. Сиротиніна. – Саратов: Вид-во Саратовського ун-ту, 1989. – 183 с.
3. Літературна норма і просторіччя / під ред. Л.І. Скворцова. – М.: Наука, 1977. – 254 с.
4. https://studopedia.com.ua/1_304755_estetichniy-smak-i-rozvitok-osobistosti.html

Губіна Діана Дмитрівна

студентка другого курсу геолого-екологічного факультету, Криворізький національний університет, stas160420@gmail.com

ПРОЦЕСИ МЕТАФОРИЗАЦІЇ Й МЕТОНІМІЗАЦІЇ В ТЕРМІНОЛОГІЇ ГЕОДЕЗІЇ ТА КАДАСТРУ

Ніяка сфера людського буття не може успішно існувати без добре розвиненої, унормованої й кодифікованої мовної системи. Технічна лексика має дещо інтернаціональний характер. Значно більша кількість технічних слів, які співзвучні та мають спільне вживання в різних мовах. Через це терміни мають більшу стабільність і стійкість перед морфологічними та семантичними змінами, ніж загальноживана лексика.

Сучасний етап розвитку мовознавства та термінознавства характеризується підвищенням інтересом до дослідження семантичних процесів, які відбуваються в межах галузевих термінологій. Як відомо, різні терміносистеми, до яких також належить галузь геодезії та кадастру, перебувають у безперервному процесі розвитку та змін, який значною мірою спирається на новітні способи національного термінотворення, одним із яких є вторинна номінація [1].

Одним із продуктивних способів термінотворення аналізованої мовної системи є лексико-семантичний, тому що геодезичних понять значно більше, ніж слів для їх номінації. Унаслідок творення термінів способом вторинної номінації вони набувають нових лексичних значень. Тим самим слово стало основою для виникнення іншого, але відповідає своєму попередньому значенню.

Процес лексичної термінологізації відбувається за допомогою двох семантичних процесів – метафоризації та метонімізації. Під метафорою розуміють появу нових, переносних значень слова на основі схожості об’єктів за зовнішнім виглядом чи формою [4]. На думку Д. Лакоффа та М. Джонсона, вона пронизує все наше щоденне життя і виявляється не тільки в мові, але й в мисленні та дії. Поняттєва система, у межах якої думає та діє людина, є

метафоричною за своєю сутністю. Акт метафоричної творчості лежить в основі формування нових значень слів, розвитку системи термінології та емоційно-експресивної лексики. Метафора є багатоаспектним явищем. Теорія метафори зазнала значних змін в останні роки нашого століття й стала розглядатися не як художній прийом або троп, а як засіб номінації, як вербалізований спосіб мислення та спосіб створення мовної картини світу. Мовознавці акцентують увагу на розумінні метафори як форми наукової думки, в основі якої є схожість екстралінгвальних понять про об'єкти дійсності [2].

Сучасні лінгвістичні дослідження дозволили розкрити різнобічність метафори, зокрема, було доведено, що в процесі термінотворення метафора вказує на певну схожість і виконує функцію перекодування природного знака в мовний знак. Метафора в термінології геодезії та кадастру є явищем закономірним. Метафоричний термін являє собою складну структуру, у якій фіксуються знання про об'єкт, що позначається, та сукупність певних семантичних ознак.

Метафора може бути побудована на асоціативному порівнянні зовнішнього вигляду в природі та картографії. У межах досліджуваної терміносистеми можна виділити такі види термінів-метафор: ті, які виникають за схожістю зовнішнього вигляду; ті, які виникають за схожістю розмірів; ті, які виникають за схожістю форми; ті, які виникають за схожістю місця розміщення. Утворення термінів способом метафоризації передусім зумовлене тим, що геодезичні назви формувалися на основі народних узагальнень, отриманих у процесі практичного пізнання світу.

У процесі утворення геодезичної термінологічної й нетермінологічної лексики використовується також метонімічний перенос, який здійснюється на основі суміжності двох речей, їх поєднання в просторі або часі. При цьому змінюється не тільки річ, але й саме поняття [2, с. 101].

Метонімічний спосіб перенесення відбувається за суміжністю понять, інакше кажучи, слово, що є назвою одного предмета чи явища, вживається для позначення іншого предмета чи явища, який перебуває з першим у взаємозв'язку. Метафора – це передусім семантичний зсув у значенні, а метонімія – семантичний зсув у референції [5, с. 205]. Хоча обидва процеси і є знаковими перенесеннями, проте метонімія ідентифікує предмет свого позначення, а метафора характеризує його.

У когнітивному аспекті метонімія є одним із способів ментального засвоєння дійсності та виступає пізнавальним механізмом, який дає змогу людині переходити у своєму усвідомленні від часткового до загального, від конкретних явищ навколишньої дійсності до абстрактних узагальнень.

Метонімічні процеси ґрунтуються на перенесенні назви за часовою та просторовою суміжністю, із процесу на результат, із властивості на кількісний показник, з процесу на предмет, із процесу на властивість, із матеріалу на виріб із цього матеріалу, з родового поняття на видове [4, с. 64]. До метонімічних утворень також відносяться назви винаходів, задач, приладів, функцій, законів, проєкцій, утворених внаслідок перенесення ім'я вченого чи дослідника на його

відкриття. У функції термінів можуть виступати прізвища винахідників та інженерів чи науковців.

Як стилістична фігура метафора виконує образну й дійову функції мовлення. Метафора розглядається як засіб переосмислення знайомих назв у процесі найменування фрагментів навколишнього світу. Вона спрямована на заповнення лексичних лакун або на характеристикацію та більш глибоке проникнення до сутності вже відомих об'єктів. Метафора притаманна усім мовам і усім епохам, охоплює різні аспекти мови і виявляється в усіх її функціональних різновидах [2, с. 93]. Метонімія як механізм створення нових лексичних одиниць геодезичної справи менш поширена у порівнянні з метафорою, тому що вона спирається на стійкі, реальні, завжди обмежені зв'язки з поняттями, предметами та явищами. Переважно за допомогою метафори та метонімії утворюються полісемні терміни, де підставою для кожного наступного «перенесення» слугує початкове загальномовне значення слова і далі вже закріплене термінологічне.

Отже, термінологія геодезії та кадастру утворена в результаті таких явищ як метафора, що спрямована на глибоке проникнення до сутності вже відомих об'єктів, та метонімія, яка спирається на реальні, обмежені зв'язки з поняттями, предметами та явищами.

Список використаних джерел

1. Барабанова О.А. Деякі аспекти деривації термінів гірництва / О.А. Барабанова, О.В. Колган // Проблеми української термінології: [збірник наукових праць]. – 2010. – № 675. – С. 3 – 6.
2. Василенко Д.В. Військова лексика англійської мови ХХ початку ХХІ століття: монографія / Д.В. Василенко. – Горлівка: ГДІШМ, 2009. – 220 с.
3. Харченко С.В. Науково-технічна термінологія: навчальний посібник / С.В. Харченко. – К.: НАУ – друк, 2009. – 112 с.
4. Булик-Верхола С.З. Вторинна номінація як спосіб творення музичних термінів в українській мові / С.З. Булик-Верхола // Проблеми української термінології. – 2008. – №620. – С. 62 – 65.
5. Дудок Р.І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках: монографія / Р.І. Дудок– Львів: ЛНУ імені Івана-Франка, 2009. – 358 с.

Жданович Максим Сергійович

студент першого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, labschool57@gmail.com

МОВНИЙ СУРЖИК ЯК ЧАСТИНА СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОГО БУТТЯ

Завдяки тривалому контактуванню російської мови та української виникло явище українсько-російського мовного суржику, який породив масове проникнення елементів російської мови в структуру української, що спричинило “гібридне українсько-російське мовлення”, або “мішану субмову”

[1], яка поступово стала засобом щоденного побутового спілкування багатьох українців. У багатьох мовних джерелах суржик визначається по-різному. З одного боку, це явище розглядається як одна з форм українського просторіччя, а з іншого боку, в енциклопедії "Українська мова" зазначено: "Уживається переважно щодо українського просторіччя, засміченого невмотивовано запозиченими (унаслідок українсько-російської інтерференції) російськими елементами" [2]. Наприклад, В. Труб акцентує увагу на тому, що суржик може бути "третьою" мовою, яка функціонально співвідноситься з українським просторіччям [3]. Автор Л. Масенко стверджує, що суржик можна розглядати як специфічну форму побудування побутової мови в Україні, появу якої зазвичай спричиняють носії з сільської місцевості, для того щоб пристосуватися до російськомовного міського середовища [3].

Уже в роки незалежності Україна придивилася до свого мовного обличчя й «здивувалася» своїй багатоликістю. З телеекранів, по радіо, з виступів високопосадовців і в розмовах пересічних мовців вона почула себе — і жажнулася, наскільки очевидними стали процеси маргіналізації мовного життя народу, наслідки політики "вільного розвитку національних мов". Суржикізація суспільства завершила зміни, яких зазнала українська мова внаслідок потужного однобічного впливу російської впродовж тривалого періоду "гармонійної" двомовності. "Кровозмісне дитя білінгвізму", як влучно назвав суржик письменник Юрій Андрухович, заповонило всі сфери мовного життя — починаючи від побутового спілкування й закінчуючи художніми текстами. Аналіз сучасного стану мови не обходиться без того, щоб не сказали щось про суржик. Його називають гримучою сумішню, мовним безладом, шельменкоденщицьким мовленням, мовою-калікою, імперським діалектом, колоніальним гібридом, "мічурінським гібридом", інвалідним покручем, полтавським російським. Переважно потрактовують його як хворобливий стан мови. Якщо спочатку суржик намагалися не помічати, згодом почали використовувати з педагогічною метою, піднімаючи, як це заведено було говорити, рівень мовної культури, то сьогодні — це предмет наукових зацікавлень. У літературі про українсько-російське мішане мовлення можна натрапити на різні підходи до його вивчення: соціолінгвістичний, психологічний, лінгвістичний, педагогічний, естетичний. Є всі підстави вирізняти ще й політичний аспект.

У вивченні цього явища нашої лінгвальної дійсності накреслився новий етап. Його знаменує поява першої в Україні монографії, в якій висвітлено історію виникнення, поширення і сучасного побутування суржику. Її авторка — знаний в Україні соціолінгвіст, доктор філологічних наук, професор Національного університету "Києво-Могилянська академія" Лариса Терентіївна Масенко — понад десять років досліджує мовне буття українців у незалежній Україні. Праця зацікавила широке коло читачів, що засвідчують численні обговорення монографії в громадських колах і різноманітних інформаційних ресурсах. З лютого цього року в рамках Днів науки відбувся круглий стіл, на якому авторка презентувала результати свого дослідження. Захід зібрав науковців як з України, так із-за кордону. Жвавість обговорень порушених

питань якнайкраще свідчить, наскільки ця проблема справді болить не лише фахівцям, а й широкому загалу. Від першого практичного посібника з реєстрами ненормативних зросійщених словоформ “Антисуржик” (1994) і до першого монографічного дослідження суржику, яке з’явилося за межами України, — “Surżyk Historia i terażniejszość” (“Суржик. Історія і сучасність”) (2010) Артура Брацкі минуло чимало часу, позначеного більш чи менш вдалими спробами теоретичних досліджень змішаної субмови; проведено кілька міжнародних симпозіумів, присвячених структурним і соціальним аспектам опису цього мовного явища. Водночас очевидним було те, що завдання, які стояли перед дослідниками українсько-російського різновиду мовлення, а саме: визначення його місця в системі усних форм побутування української мови, критеріїв такого визначення, чіткого розмежування інтерферованих і мішаних форм мовлення, установлення інтерференційного порогу, за яким можна говорити про конвергенцію двох мов, а також ролі психолінгвальних та соціальних настанов мовців, залишалися не розв’язаними [3].

Список використаних джерел

1. Масенко. Л. Суржик як соціолінгвістичний феномен / Л. Масенко // Дивослово. – 2002. – № 3. – С. 11–13.
2. Труб В. Явище “суржику” як форма просторіччя в ситуації двомовності / В. Труб // Мовознавство. – 2000. – № 1. – С. 46–57.
3. Масенко Л. Суржик як соціолінгвістичний феномен / Л. Масенко // Дивослово. – 2002. – № 3. – С. 11–13.

Жученко Катерина Олегівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, katerinazhuchenko27@gmail.com*

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ СПІЛКУВАННЯ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Спілкування відбувається не тільки за допомогою слів, поєднаних у висловлення. Для цього використовують і невербальні засоби. Це передусім соматичні знаки: міміка, погляд, поза, рухи тіла тощо. Невербальними засобами відбувається від 40 до 80% комунікації. У сприйнятті повідомлення, ставленні до співрозмовника, до його поведінки, у взаєминах між комунікантами вираз обличчя, поза, погляди, жести часто набагато виразніші, ніж словесне мовлення [2]. "Мова тіла" має гармоніювати з вербальним мовленням, доповнювати і підсилювати його, а не дисонувати з ним та не створювати так званий інформаційний шум, який заважає сприйняттю. Мова тіла здебільшого не усвідомлюється, тому мовцеві в невербальних реакціях важче прикидатись і фальшивити, ніж у словесному мовленні. Ця ж мова може збуджувати довіру співрозмовника, заохочувати його до спілкування, до відкритості й відвертості. За даними американських фахівців у галузі спілкування, приблизно 55 % інформації ми отримуємо від невербальних знаків (міміка, жести), які

супроводжують мовленнєвий контакт, 38 % дають нам голос, висота тону, тембр і тільки 7 % – зміст сказаного [3].

Відстань. Розташування

Успіх спілкування певною мірою залежить від «комфортності» дистанції між учасниками спілкувального акту. Важливо, щоб комфортно почували себе обидва спілкувальники – адресант і адресат. У Європі, зокрема в Україні, розрізняють такі дистанції: інтимна (від 0 до 0,4 м), особиста (від 0,4 до 1,5 м), суспільна (від 1,5 до 4 м) і відкрита (від 4 до 8 м). У домашніх умовах у нас відстань між дівчатами, молодими жінками становить у середньому 0,55-1 м, а між чоловіками – 0,7-1,56 м. На вулиці ці величини дещо інакші: 0,3-1 м між дівчатами, молодими жінками і 1,2 -1,75 м між чоловіками. За нормами етикету, інтимна розмова може відбуватися на відстані 0,5 м, спілкування з друзями – 0,5-1,2 м, ділова зустріч – 1,2-3,7 м. Інтимну й особисту відстані спілкування називають близькими [1].

Поза

Поза – це мимовільна або вмисна постава тіла. Вона теж є знаком, що має комунікативний сенс і виявляє не тільки душевний стан людини, її здоров'я, манери тощо, але і її ставлення, налаштованість, наміри щодо співрозмовника (аудиторії). Є поза незалежна, войовнича, пригнічена, скорботна та ін. Позу завжди потрібно тримати під контролем свідомості. Із близько 1000 поз, які можна спостерігати під час спілкування людей, бажано відібрати для себе 10-12, але гарних, таких, що пасують мовцєві, вирізняють його як особистість. За позою досвідчені мовці вміють угадувати настрій, визначати характер, читати думки співрозмовника. Пози треба тримати під контролем свідомості. Тому що від них залежить сприйняття інформації. Встановлено, що коли промовця чи лектора слухати зі схрещеними руками на грудях, то недотримується 35% інформації порівняно зі слуханням у вільній позі. Перебуваючи у гурті, не варто прибирати однакової пози з іншими присутніми, бодай із тими, що сидять поруч. До слова, не рекомендується сидіти на публіці, підперши голову на руки, тримаючи пальцями за перенісся тощо.

Погляд

Очі – "дзеркало душі", "вікна душі" – часто здатні сказати більше, ніж слова. Наприклад, мало довіряють або й остерігаються тих, у кого "бігають очі", хто "ніколи не дивиться людям в очі", у кого "недобрі очі" тощо. Погляд заохочує співрозмовника до спілкування. Контакт очей має періодично повторюватися, триваючи щоразу 1-7 с. Спілкуючись із гуртом людей, виступаючи перед аудиторією, треба перебувати в зоровому контакті з щонайбільшою кількістю присутніх. Це подобається людям, оскільки засвідчує, що промовець бачить їх. Якщо ж промовець боїться дивитися в очі, щоб не зустрітися з недоброзичливим поглядом або щоб не збитися з думки, він може дивитися "між людей". Недоречно дивитися в очі людям, з якими не вступає в спілкувальний контакт. Існує чимало видів погляду і, відповідно, їх характеристик: байдужий, веселий, глибокий, довірливий, доброзичливий, життєрадісний, колючий, кривий, привітний, скептичний, холодний тощо.

Залежно від локалізованої спрямованості на співрозмовника розрізняють діловий, світський та інтимний погляди. Діловий погляд спрямовується в трикутник, вершиною якого є уявна точка посередині чола, а основу становить лінія між очима. Нижче очей діловий погляд не опускається. Світський погляд не виходить за межі трикутника, розміщеного між очима і ротом партнера. Він спрямовується нижче лінії очей. В очі і водночас нижче спрямовують також інтимний погляд. Але тут трикутник значно більший: він міститься між очима і грудьми, а з дальшої відстані – між очима і нижньою половиною тіла. Вид погляду має відповідати типові комунікативної ситуації.

Міміка

Міміка – вирази обличчя, спричинені рухами його м'язів, які виражають здивування й байдужість, страх і радість, задоволення й незадоволення, гнів і спокій, порозуміння і його відсутність тощо і є міжнародним засобом спілкування. Особливо «промовистими» є рухи м'язів навколо очей і рота. За ними досвідчені «людинознавці» можуть сказати про характер людини, її налаштованість на співрозмовника. І рухи м'язів, і їх «застигання» є знаками, що беруть участь (мимовільно чи «керовано») у вираженні почуттів, ставлення до співрозмовника тощо. «В українській мові є чимало слів і виразів, які описують ці знаки: наморщити лоб; повести бровою; підморгнути; закусити губу; вишкірити зуби; скривитися; насупитися та ін. Людей насторожує «кам'яний» вираз обличчя, обличчя-«маска». Вони намагаються розгадати, чи незворушність на обличчі співрозмовника справжня чи удавана, відчують від спілкування з такою людиною психічний дискомфорт, часто загалом уникають контактів із нею».

Жести

До позамовних засобів увиразнення мовлення, окрім міміки, належать жести. Жест – це рух тіла чи рух, який супроводжує людську мову або замінює її. Саме таке визначення поняття «жест» подає тлумачний словник української мови. Не виникає сумніву в тому, що мовлення людини було б схоже на роботу якогось механізму, якби не підсилювалося, не оживлювалося виразною мімікою і жестами. Розрізняють жести рук, жести голови і жести тулуба. «Жести повинні бути естетичними, вони – елемент загальної культури людини. І театральні жести повинні сприйматися як органічний елемент спілкування, а не як штучний, фальшивий вияв почуттів» [1].

За функціональним призначенням і природою вирізняють такі їх види:

Ритмічні жести дублюють інтонацію, виокремлюють певні частини висловлювання, підкреслюють логічний наголос, сповільнення чи прискорення темпу мовлення.

Емоційні жести передають найрізноманітніші відтінки почуттів: подив, радість, захоплення, ненависть, роздратування, розчарування.

Вказівні жести виконують функцію виділення якогось предмета серед однорідних. З цією метою послуговуються рухами пальців, кисті, цілої руки.

Зображувальними жестами відтворюють предмети, тварин, інших людей (їхню форму, рухи, розміри). Ними користуються в тих випадках, коли не вистачає слів чи необхідно підсилити враження і вплинути на слухача наочно.

Жести-символи інформують про певні дії, властивості, наміри тощо. Такі жести не мають нічого спільного з діями, про які вони сигналізують. Наприклад, піднесена рука з випрямленими пальцями – "прошу слова". До жестів-символів належать умовні жести вітання, прощання, заклик до мовлення, передчуття приємного [3].

Насамкінець можна зробити висновок про те, що невербальна комунікація в цілому відіграє величезну роль у людській взаємодії, переважно "працюючи" на підсвідомому рівні психіки. Вона є одним з основних засобів передачі зворотного зв'язку партнерами по спілкуванню. Невербальні засоби є найважливішим доповненням мовної комунікації, природно вплітаючись у тканину міжособистісного спілкування. Їхня роль визначається не тільки тим, що вони підсилюють мовний вплив на комунікатора, але й у тому, що вони допомагають учасникам спілкування виявити наміри один одного й роблять процес комунікації більш відкритим.

Список використаних джерел

1. Радевич-Винницький Я.К. Етикет і культура спілкування: навчальний посібник / Я.К. Радевич-Винницький. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 291 с.
2. https://studopedia.su/17_22221_pitannya--postava-yak-zasib-neverbalnogo-spilkuвання.html
3. <https://studall.org/all2-115121.html>

Заболотний Дмитро Вікторович

студент першого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, dima_kojven@ukr.net

КОМУНІКАбельність ФАХІВЦЯ ЯК АСПЕКТ УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ШЛЯХУ У ВИРОБНИЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливою складовою комерційного успіху в професійній діяльності є вміння вести ділову розмову. Професійна діяльність — одна з найважливіших сфер самореалізації людини. Саме тут людина виявляє та розкриває свої здібності, особистісні та професійні якості. До того ж, професійна діяльність, як ніяка інша, дає можливість людині відчувати свою значущість для інших людей, для суспільства в цілому та отримати певну компенсацію від нього. Особливу роль у професійній діяльності відіграє кар'єра як процес свідомого здійснення «професійного або посадового просування», що сприяє отриманню людиною певного статусу, який гарантує професійне самоствердження. З одного боку, кар'єрне зростання означає, що людина може реалізувати себе як суб'єкт суспільства, а з іншого, — що її діяльність достатньо високо оцінена іншими. Отже, кар'єра є стимулом у професійному становленні працівника та розвитку

його особистісного потенціалу. Одним із найголовніших факторів успішного професійного шляху у виробничій діяльності є комунікабельність. Сьогодення підприємств, установ, організацій побудовано на економічних, політичних, професійних, ділових комунікаціях, що кардинально визначають їх успішність на сучасному ринку зайнятості.

Новий комунікативний простір ділової людини вимагає знань специфіки й складності процесу комунікації; з'ясування причин та наслідків невдалої комунікації; оволодіння культурою ділового спілкування; знання техніки комунікації у ситуаціях міжособистісного та ділового спілкування; знаходження способів розв'язання рутинних чи негативних ділових відносин, а отже переосмислення стереотипів мислення й поведінки, зокрема в ситуаціях професійної взаємодії. Адже про становлення фахівця високої кваліфікації ми говоримо тоді, коли він володіє не лише професійними знаннями, вміннями і навичками, а й є духовно багатою, творчою особистістю. Формування такої людини дедалі більше пов'язується з компетентністю її у діловому спілкуванні. Володіння культурою ділового спілкування сприяє встановленню і розвитку відносин співробітництва партнерства між колегами, керівниками і підлеглими, партнерами і конкурентами, багато в чому визначаючи їх ефективність [2].

Спілкуючись, люди обмінюються інформацією, думками, почуттями. Тому спілкування можна охарактеризувати як комунікацію, приймання, передавання інформації; взаємодію, взаємовплив, обмін думками, цінностями, діями; сприймання та розуміння одне одного, тобто пізнання себе та іншого. Отже, спілкування – це міжособистісна та міжгрупова взаємодія, основу якої становить пізнання один одного й обмін певними результатами психічної діяльності [2]. Спілкування є необхідною умовою для будь-якої діяльності. Через спілкування відбувається навчання й виховання, засвоєння нею різних форм соціального досвіду, норм і правил поведінки, традицій і звичаїв. Фахівці з проблем спілкування виокремлюють професійне (ділове) спілкування, що відбувається в умовах конкретної діяльності і є її засобом. Професійне спілкування часто має індивідуальний характер і виявляється в способах спілкування, що їх вибирає суб'єкт у певних комунікативних ситуаціях [3].

Змістом ділового спілкування є справа, з приводу якої виникає й розвивається взаємодія. Виокремлюють такі характеристики ділового спілкування: співрозмовники є особистостями, значущими один для одного, вони взаємодіють з приводу конкретного діла, а основне завдання такого спілкування – продуктивна праця. На думку одних учених, спілкування слід вважати діловим, якщо його змістом є соціально значуща спільна діяльність. Інші вважають, що ділове спілкування – це усний контакт між співрозмовниками, які мають необхідні для цього повноваження і ставлять перед собою завдання розв'язати конкретні проблеми [2].

Під час ділового спілкування легше встановлюється контакт між людьми, якщо вони говорять “однією мовою” й прагнуть до продуктивного співробітництва. При цьому засадами культури їх спілкування є етичні норми та ритуальні правила ділових взаємовідносин, знання й уміння, пов'язані з

обміном інформацією, використання способів і засобів взаємовпливу, взаєморозуміння. Велике значення має моральний аспект ділового спілкування.

Етика ділового спілкування базується на таких правилах і нормах поведінки партнерів, які сприяють розвиткові співпраці. Передусім мова йде про зміцнення взаємодовіри, постійне інформування партнера щодо своїх намірів і дій. У деяких зарубіжних корпораціях і фірмах розроблено навіть кодекси честі для службовців. Доведено, що бізнес, який має моральну основу, є вигіднішим і прогресивнішим [1]. Професійне спілкування формується в умовах конкретної діяльності, а тому певною мірою вбирає в себе її особливості, є важливою її частиною, засобом цієї діяльності. До культури ділового спілкування належать перш за все загальні норми спілкування, що зумовлюються характером суспільного ладу і ґрунтуються на здобутках минулого й сучасного. Водночас ця культура має індивідуальний характер і виявляється у способах спілкування, які обирає суб'єкт у певних ділових ситуаціях стосовно конкретних людей.

Отже, змістовною складовою поняття кар'єри є просування, тобто рух вперед. У цьому відношенні кар'єра – це процес, який визначається як проходження, послідовність зміни робочого стану людини, тобто тут розглядається не як статичний, стабільний стан, а як процес зміни подій, як активного просування людини в освоєнні та вдосконаленні способів життєдіяльності. Тип кар'єрного процесу дає уявлення про особливості його виникнення, направленості й внутрішній організованості, зовнішніх зв'язках, взаємодіях відносно інших процесів. Чим вищий рівень культури усного мовлення при веденні переговорів чи просто в розмові зі співробітниками, підлеглими, іншими людьми, тим вищий авторитет людини, що займається підприємницькою діяльністю, тим кращими й плідними є результати роботи.

Список використаних джерел

1. Брус М. П. Українське ділове мовлення: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей / М.П. Брус. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2004. – 230 с.
2. Українське ділове мовлення: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей / М.П. Брус. — третє доповнене видання. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. — 306 с.
3. <http://5fan.ru/wievjob.php?id=48401>

Захарченко Радислав Віталійович

*студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, raduys26@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІСТА

Проблема формування культури мовлення у сфері професійної діяльності економіста є нині досить актуальною й визначається суттєвими змінами в

Україні: процесами глобалізації; розбудовою української держави, реформуванням економіки, змінами підходів у навчанні тощо. «Це вимагає від економіста високого освітнього рівня, інформаційної культури, розвиненого комунікативно-професійного потенціалу, готовності до мовленнєвої взаємодії» [1]. Висока культура мовлення у сфері професійної діяльності економіста означає досконале володіння літературною мовою у процесі спілкування та мовленнєву майстерність. Основними комунікативними ознаками культури мовлення є правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність, чистота. Однією з основних комунікативних якостей мовлення дослідники виділяють правильність – це означає володіти орфоепічними, акцентуаційними, орфографічними, лексичними, фразеологічними, морфологічними, синтаксичними, пунктуаційними, стилістичними нормами, що діють у мовній системі.

Багато помилок у мовленні економіста трапляється через неточність вживання паронімів, синонімів, слів іншомовного походження тощо. Наприклад, «багато паронімів є словами, що походять від одного кореня, але мають різне префіксально-суфіксальне оформлення: *банкрот* чи *банкрут*. В українській мові обидві форми досить довго співіснували, проте в останні десятиліття окреслилася тенденція віддавати перевагу утворенню з «у»: *збанкрутоване підприємство, збанкрутіла система, ідеологічний банкрут; гривня* (грошова одиниця незалежної України) – *гривна* (металева шийна прикраса у вигляді обруча); *міркування* (результат роздумів, думка, погляд, переконання) – *розмірковування* (заглиблення думками в щось, усебічне зважування чогось) та ін.

Однією з найпоширеніших помилок у мовленні економіста є надуживання конструкціями з прийменником *по*: *комітет по цінах* замість *комітет цін, прийшов по такій справі* замість *прийшов у такій справі* та ін.

Українська мова багата на синоніми, проте в мовленні економіста часто перевагу віддають якомусь одному слову із синонімічного ряду, причому не зовсім доречному. О. Пономарів це пояснює недостатнім рівнем володіння рідною мовою, впливом інших мов, невибагливістю у доборі засобів мовного спілкування [2]: *завдяки підтримці*, а не *дякуючи підтримці* – дякуючи слухачам; *здібний* (тобто талановитий) – *здатний* (спроможний на щось); *не малоімуций*, а *незаможний, малозабезпечений, низькооплачуваний*; *скарб* (коштовності, цінні речі) – *майно* (речі, які комусь належать на правах власності) та ін.

У мовленні економіста трапляється засмічування зайвими іншомовними словами: замість *збут, організація збуту* – *маркетинг* (анг.), *вкладання (капіталу)* – *інвестиції* (лат.), *керівник* – *менеджер* (анг.).

Ознакою високої культури мовлення у сфері професійної діяльності економіста є правильне використання мовних засобів, що повинно стати загальнодержавною справою.

Формування високої культури мовлення є невід’ємною рисою загальнолюдської культури. Зокрема для економіста культура усного й

писемного мовлення є не лише відображенням його вихованості, інтелігентності, а й встановлює в цілому культуру його праці, культуру взаємин у щоденному спілкуванні в найрізноманітніших сферах мовленнєвої діяльності: від приватного спілкування – до спілкування на державному рівні.

Процес формування професійної культури мовлення економіста складається з таких основних компонентів:

- засвоєння професійної лексики і термінології економічного (податкового) фаху;
- роботи зі словниками, довідниками;
- формування вмінь сприймати, відтворювати й створювати фахові тексти різних стилів мови;
- моделювання мовленнєвих ситуацій, які виникатимуть у майбутній професійній діяльності;
- боротьба з мовленнєвою неохайністю в спілкуванні, уникнення.

Професійне мовлення економіста – це мовленнєва діяльність, у процесі якої економіст лаконічно формулює свою думку і висловлює її за допомогою системи мовних засобів, лексичний зміст яких містить спектр спеціальної професійної термінології.

Отже, для формування професійного мовлення економіста необхідним є введення нової термінології, використання вже засвоєної професійної лексики, дотримання правильного граматичного оформлення висловлювань, логічності, послідовності, аргументованості, зв'язності й цілісності. Мовна освіта майбутнього економіста є важливим чинником його готовності до активної інтелектуальної діяльності в інформаційному просторі.

Список використаних джерел

1. Василевич В.В. Формування професійного мовлення студентів-економістів як засобу взаємодії у просторі європейської комунікації [Електронний ресурс] / В.В. Василевич. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_Gum/npchdu/Pedagogics/2003_15/15-31.pdf.
2. Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради: [навч. посібн.] / О. Пономарів. – К.: Либідь, 1999. – 240 с.
3. Семенов О.М. Культура наукової української мови: [навч. посібн.] / О.М. Семенов. – К.: Академія, 2010. – 216 с.

Зенкін Богдан Олександрович

*студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету,
Криворізький національний університет, bodya200109@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ У СФЕРІ ГАЛУЗЕВОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

У процесі вивчення мови потрібно досягти таких цілей: навчитись говорити так, щоб бути в змозі пояснити, переконати, охарактеризувати щонебудь або кого-небудь в різних умовах. Класичний курс орієнтований на

різновікові особливості тих, хто вивчає мову й найчастіше пропонує вивчення мови “з нуля”. Викладач повинен поставити вимову сформувати граматичну основу, ліквідувати психологічний та мовний бар’єри, які є перешкодою для спілкування. В основі класичного підходу лежить розуміння мови як реального й повноцінного засобу спілкування, тобто всі мовні компоненти – усне та писемне мовлення, аудіювання тощо – потрібно розвивати планомірно та гармонійно. Комунікативна методика направлена саме на можливість спілкування.

Т.Г. Грушевицька визначає спілкування як «соціально обумовлений процес обміну думками і почуттями між людьми в різноманітних сферах і пізнавально-трудової та творчої діяльності, що реалізується головним чином за допомогою вербальних засобів комунікації», а комунікацію як «соціально-обумовлений процес передачі та сприйняття інформації як у міжособистісному, так і в масовому спілкуванні по різних каналах за допомогою різноманітних вербальних і невербальних комунікативних засобів» [1, с.100]. Невід’ємною складовою будь-якої трудової діяльності є професійне спілкування. За А.А. Бодальовим, «трудова діяльність також обумовлює та програмує зміст і характер ділового спілкування людей, що беруть участь у створенні матеріального продукту. Багато фактів свідчать про те, що характеристики міжособистісного спілкування у праці пов’язані з технологією створення продукту, розподіленням функцій між виконавцями і з конкретними особливостями того чи іншого трудового процесу» [2, с.124].

У спільній професійній діяльності колективу виникають взаємовідносини, спілкування, зумовлене колом інтересів, що найчастіше обмежується обміном інформацією стосовно спільної праці або навчання, використовуються професійні поняття, науково-технічна термінологія, яка обумовлює ступінь взаєморозуміння під час виконання колективної роботи, які вдосконалюються під час проведення студентами семінарів, у виступах на студентських конференціях, при реферуванні літератури тощо.

Будь-яка галузь знань є певною моделлю зовнішнього світу. Вона представлена як особлива система знаків, що виступає мовою цієї науки. Вивчення цієї мови потребує засвоєння невідомої знакової системи. Головною її складовою є термінологія певної галузі знань (математика, фізика, хімія, нарисна геометрія). Термінологія складається з термінологічної одиниці, терміна, якому відповідає певне поняття.

Сукупність термінів, а відповідно й понять, які називають ці терміни, складають базові знання з дисципліни. Розуміння термінів, що називають поняття, є основою професійного спілкування, основним засобом взаєморозуміння між викладачем та студентом. У процесі взаємодії студента з викладачем відбувається розширення понятійного апарата мови при освоєнні студентом середі спілкування. На першому етапі засвоєння термінології людина сприймає звукову оболонку терміна, далі йде запам’ятовування слова, за словом повинно стояти поняття і явище, яке пояснює це поняття. Поняття

складаються в розділи і галузі знань. Отримання знань найчастіше відбувається у процесі взаємодії людей, у спілкуванні, в обміні інформацією.

Основною метою професійного спілкування є передача необхідної інформації, що безпосередньо стосується спільної діяльності під час роботи або навчання. У наш час інформаційного суспільства інформація досить швидко змінюється, поповнюється та старіє. Старі теорії змінюються новими, робиться багато відкриттів у галузі науки й техніки, тому сьогодні дуже важливо слідкувати за своєчасністю інформації. Особливо своєчасність інформації важлива в навчальному процесі, тому під час навчання отримувана інформація, яку сприймають студенти, повинна бути своєчасною, достовірною, зрозумілою, повною, та корисною.

Якщо інформація не є своєчасною, то вона може бути або запізнілою, або випереджальною. Обидва ці типи інформації є однаково негативними, тому що запізнена інформація не дає можливості повноцінно засвоювати знання, інтерес випереджає надходження нового матеріалу, зникає зацікавленість студентської аудиторії; і навпаки, випереджальна інформація не може бути засвоєною, тому що студент повинен її отримати, зрозуміти, запам'ятати і вміти користуватися у майбутньому. Великий обсяг випереджальної інформації також призводить до втрати зацікавленості через накопичення зайвих термінів і понять, якими людина не може користуватися [3, с.3].

Навчання професійному спілкуванню починається з перших класів загальноосвітньої школи, де дитина знайомиться з математичною, лінгвістичною, фізичною та іншими терміносистемами, відбувається накопичення слів, понять, вибудовується ієрархічна структура мови, що формує наукову картину світу. Протягом навчання у школі відбувається накопичення мовної та термінологічної бази, за кожним терміном повинно стояти поняття або явище, що цей термін називає. Але не завжди за звуковою формою терміна стоїть його розуміння. Відсутність мовної компетенції учня призводить до повної відсутності знань певного шкільного предмета.

Отже, вступаючи до вищого навчального закладу, в учня можуть бути відсутні певні знання, на базі яких повинна будуватися професійна компетентність фахівця. Відсутність знань із базових дисциплін, на яких повинна будуватися вища освіта, призводить до загального зниження рівня кваліфікації майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Грушевицкая Т.Г. Основы межкультурной коммуникации: учебник для вузов / Т.Г. Грушевицкая, В.Д. Попков, А.П. Садохин. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 352 с.
2. Бодалев А.А. Психология общения. Избранные психологические труды. Воронеж: МОДЭК, 2002. 320 с.
3. Бутенко Т.О. Формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук. Вінниця, 2011. 22 с.

Калько Діана Сергіївна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, kalkodiana000@gmail.com*

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК І ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА

Актуальність теми обумовлена поширенням наукових знань та професіоналізму в Україні та намаганнями наукових фахівців у різних галузях знань і мовознавців унормовувати галузеві термінології.

Термінознавство – це наука, що вивчає термінологію. За творенням української термінології стояли науковці І. Верхатський, В. Левицький, О. Курило, О. Огоновський та інші. Вони доклали багато зусиль до вироблення фахової термінології в різних наукових і технічних галузях, прагнули до того, щоб термінологія була «всеукраїнська» й поєднувала елементи власне національного та міжнародного. На сьогодні ця наука є основним джерелом поповнення лексичного складу високорозвинених сучасних мов.

Найважливішою проблемою сучасного українського термінознавства залишається питання збереження національного духу української термінології за умов широких глобалізаційних процесів сучасності. Сьогочасну українську ситуацію в галузі термінологічного нормування ускладнює та обставина, що серед теоретиків і практиків термінотворення є прихильники принаймні двох термінотворчих традицій: одні зорієнтовані на використання всіх наявних в українській мові способів і засобів, а інші віддають перевагу калькуванню з російської мови.

Чимала кількість українських учених, особливо в різних галузях науково-технічних знань, черпала й черпає й досі базові фахові знання з російської наукової літератури. Разом зі здобуванням нових знань учені запозичують і мовні форми, забуваючи про те, що пропонований термін має органічно вписуватися за формою та звучанням в українську мову, підлягати внутрішнім її законам [2]. Українська технічна інтелігенція активно відкидає утворені від дієслів назви предметних дій з суфіксом *-к(а)*: *ковка, рубка, поліровка*. Такі росіянізми переважно замінюють іменниками на *-ння* (*кування, рубання, полірування*), хоч інколи використовують і похідні іншого структурного типу, зокрема безсуфіксні іменники: *возгонка – узгін, гонки – перегони*. Часто цю тенденцію доводять до абсолюту й намагаються замінити будь-які українські слова, утворені з допомоги суфікса *-ка*, що суперечить давній українській традиції використовувати цю морфему для називання дій, а не тільки їх наслідків. Таке відштовхування від російської мови призводить до появи низки немилозвучних слів. Наперекір рекомендаціям назва *обробка* побутує в науково-технічних текстах і вказує передусім на дії над металами. Проте цілком природними в сучасних українських текстах є деякі давно утворені назви дій із суфіксом *-ка*: *оцінка, перевірка, поведінка*. Протягом останнього десятиріччя активізують корінь *-гін-* як засіб заміни запозиченого з російської *-провід-*:

«водогін» замість «водопровід», «газогін» замість «газопровід». Однак і надалі поза увагою наукової дискусії перебувають прикметники із запозиченим російським терміноелементом (*-образный, -видный, -подобный*). Українською термінотворчою традицією передбачено замінювати кореневий елемент суфіксом *-уват-*: *газуватий, зіркуватий, пилкуватий* (а не *газоподібний, зіркоподібний, пилкоподібний*). Інколи російський взірць орієнтує неправильно: *газообразный* – це не *газоподібний*, а просто *газовий* (у назві агрегатного стану речовини) [2].

Берегти українську мову сьогодні означає не тільки шукати способів і засобів уникати російськомовних термінів. Крім зросійщення, в українському науковому мовному середовищі виникла нова загроза, яку В. Радчук з гіркотою назвав «укриш», тобто українська «інглиш», український варіант англійської мови» [2].

«Англіцизми» – це слова та словосполучення, запозичені з англійської мови або утворені за її взірцями. Є багато прикладів з життя, які доводять, що англіцизми все глибше проникають в українську мову. Мовознавці активно вживають *концепт*, бо термін *поняття* їх уже не задовольняє. Економісти не можуть обійтися без назв учасників ринкових відносин (*брокерів, менеджерів*), які в наукових текстах можна замінити відповідно українськими синонімами – *посередник та управлінець* відповідно. Жоден футбольний репортаж не може обійтися без *голкіпера, лайнсмена, хавбека* чи *рефері*, хоч українська мова має рівноцінні відповідники *воротар, суддя на лінії, півзахисник*. У журналістиці замість терміна *засоби масової інформації* функціонує англіцизм *мас-медіа*, а *інтерв'ю* не може бути *виняткове*, а тільки *ексклюзивне* [2].

Українська економічна термінологія перебуває в процесі відпрацювання та розвитку. В українській термінографії з'явилася за останній час чимала кількість спеціальних словників, довідників, які сприяють урегулюванню процесів термінотворення. Фіксуючи у словнику реальний стан сучасної економічної термінології, автори намагаються, не порушуючи змісту понять, коригувати окремі терміни й терміносполучення, узгоджувати їх зі словотвірними засобами української мови, уникати недоречних росіянізмів чи інших чужомовних впливів [1].

Названі питання означають тільки перше наближення до комплексу проблем, пов'язаних з національною своєрідністю сучасного українського терміна. Вони тягнуть за собою й інші, наприклад, проблеми практичного термінознавства, насамперед, термінографії, а також викладання основ наук у середній школі та різноманітних наукових дисциплін у вищій школі.

Отже, потрібна конструктивна співпраця мовознавців та фахівців з термінології в різних галузях, яка сприятиме зміцненню статусу української мови як державної, а з боку держави в особі керівників різних рангів – конкретна допомога в цій роботі.

Список використаних джерел

1. Симоненко Л.О. Українська наукова термінологія: стан та перспективи розвитку /Л.О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 3 – 8.

2. https://pidruchniki.com/1728092440662/dokumentoznavstvo/problemi_s_uchasnogo_terminoznavstva

Колеснік Вікторія Василівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, vikusya.kolesnik17@gmail.com*

СУРЖИК ЯК МОВНА ПРОБЛЕМА

Українська мова впродовж багатьох століть була поставлена в такі умови, що можна тільки дивуватися, як вона вижила та збереглася взагалі.

Зрозуміло, що кількасотрічне приниження української мови і водночас насаджування іншої, тобто російської, не могло не позначитися на усному та писемному мовленні її носіїв.

Українська мова навіть там, де вона активно функціонувала, зазнала такого негативного впливу російської, що перетворилася на суржик, на мішанину українських та російських слів, калёк, а частіше всього – мовних покручів, які утворилися на базі цих двох великих мов. Мова, як відомо, є не лише засобом спілкування. Це також спосіб сприймання світу, відтворення його в свідомості людини. Кожен народ сприймає світ не зовсім так, як інші народи, тому в усіх мовах є щось неповторне, оригінальне.

Тепер у незалежній Україні українська мова в усій її чистоті та красі має посісти належне їй місце. Звичайно, усі відразу не можуть заговорити добірною літературною мовою. Носіями зразкової української мови повинні стати державні діячі, урядовці всіх рангів, диктори радіо — і телебачення, актори, учителі, вихователі, бо їхнє слово повинне бути взірцем для решти громадян України. Мовне питання в нашій країні охоплює комплекс соціальних, політичних, соціопсихологічних проблем. Це пояснюється особливостями історичного розвитку держави. Нинішнє становище української мови й культури зумовлене тяжкою історичною спадщиною. Протягом тривалого часу штучно звужувалася сфера застосування української мови, що призвело до зменшення кількості тих, хто вважав українську мову рідною. Проблема тут не лише в тому, скільки носіїв тієї чи іншої мови є в країні й на планеті, а й у тім, скільки кожної мови та мови загалом є у людини, у групи осіб, у народу [1].

Можна ще довго та пристрасно говорити про мовний занепад у зв'язку з історичними подіями та небажанням офіційних осіб стати на захист мови, але загальному занепадові української культури та української мови, який спостерігається останніми роками на кожному кроці, сприяє наше загальне небажання порозумітися. Життя на дуже пестило нашу мову на шляху до утвердження її в різних сферах спілкування: то не було умов для розвитку наукового стилю, то до краю звужувано рамки офіційного використання, то ретельно винищувано її творців та плекальників. Але, незважаючи на це, українська мова ввійшла до кола найрозвиненіших мов світу, має

викристалізовані норми на всіх рівнях. Ці норми треба засвоїти й дотримуватись їх, а не творити нові там, де немає жодної потреби на це.

Якою мовою говорить сьогодні Україна? Однією з характерних рис мовної ситуації в Україні є так званий „суржик”. Ця мовна хвороба, суміш із двох мов, на жаль, охопила сьогодні переважну більшість населення України. Останнім часом здається, що питання професійної чесності, моральності, порядності, патріотизму стосується тільки освітян.

Сьогодні чи не найбільше розхитують і знецінюють українську мову засоби масової інформації, тобто ті чинники, які повинні плекати літературну норму. Деморалізуючий суржик і мовне безкультур'я свідомо й послідовно насаджуються засобами масової інформації. Годі й говорити про пересічного громадянина, бо телевізійні ведучі часом видають такі перли, неначе замість рідної мови вивчали мову далеких островів. Але не слід нам забувати, що шлях до порозуміння – це розмова, наскільки грамотною, зрозумілою вона буде співрозмовникам, настільки настане взаєморозуміння між людьми [2].

Але найголовніша біда української мови та її ворог — це суржик. Але у ставленні саме до мови не можна стверджувати, що це просто суцільна мішанина слів різних мов, і більш нічого. Суржик живе й розвивається за своїми законами: українські слова приймають дивовижні мовні форми, бо підкоряються правилам російської граматики та стилістики, змінюються за цими правилами, уживаються у неправильному значенні.

Тому суржик – це не запозичення з інших мов, що є цілком закономірним та природним процесом. Взаємопроникнення мов неминуче відбувається в історичному та культурному просторі, особливо коли культури та мови близькі. Але іншомовні слова, вирази, якщо вони не вживаються бездумно, зі зневагою до мовних норм, тільки збагачують мову.

Суржик – справа інша. Мовні покрути збіднюють таку могутню, таку красиву, таку багату українську мову, яка має досить лексичних художніх засобів, щоб можна було висловити будь-які думки, почуття, описати що завгодно, намалювати будь-яку картину.

Хтось називає суржик штучною мовою. На нашу думку, це не зовсім так. Все ж таки суржик не створювали навмисно, хоча це й специфічна мова, мовний феномен. Він виник природним шляхом і навіть має певні різновиди. Існує, наприклад, київський суржик та одеський суржик.

Треба мати на увазі, що згубний вплив на нашу мову мають не тільки самі русизми, тобто неунормовані, фонетично чи морфологічно спотворені лексеми, а й інші фактори, які деформують нашу мову, розхитують її зсередини, тому суржик не повинен бути нормою спілкування. Освічена інтелігентна людина та суржик – поняття несумісні [3].

Список використаних джерел

1. <http://fakeoff.org/culture/surzhik-problema-suchasnoi-ukrainskoi-movi>
2. Кочан І.М. Культура рідної мови / І.М. Кочан, А.С. Токарська. – Львів: Світ, 1996. – 232 с.
3. <https://familytimes.com.ua/kultura-movlennya/problemy-suchasnogo>

Комарук Лілія Євгеніївна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, diamond-kr@ukr.net*

РОЛЬ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ В ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА ТА ЙОГО КОМУНІКАЦІЙНІ ФУНКЦІЇ

Молодіжний сленг, як і будь-який інший лінгвістичний вияв соціальних відносин, фактично являє собою лише певну лексикологічну систему, що базується на фонетичній та граматичній основах загальнонаціональної мови. Особливістю сленгового активного словника є розмовне, а інколи й грубо-фамільярне забарвлення. Сленгові номінації в свою чергу розділені на дещо абстрактні семантичні поля, що обслуговують певну сферу діяльності людини або виступають в якості описових характеристик. Найбільш розвиненими семантичними полями є: «Людина», «Зовнішність», «Одяг», «Житло», «Дозвілля» і так далі. Цей перелік не має закінчення, адже молодіжний сленг охоплює майже всі галузі життя, змальовує всі ситуативні варіації розвитку подій, крім нудних, оскільки сленгове слово все ж таки результат емоційного персоніфікованого ставлення мовця до предмета розмови. У основі сленгу завжди лежить принцип мовної гри. Зазвичай саме комічно-ігровий ефект є головним в сленгізованому тексті. Часто в сленгових одиницях комізм граничить із фамільярністю та навіть цинізмом, що виражається зазвичай у ставленні до соціально значимих явищ: смерті, стосунків чоловіків та жінок, батьків тощо. Явища, важливі з погляду соціальних норм, часто сприймаються молоддю як цінності "предків", і цього аргументу достатньо, аби сприймати їх скептично. Молодь цікавить не лише змістовна частина формулювання, а й метод його подачі, стилістичне оформлення, що впливає з прагнення оповідача бути цікавим для загалу. На сьогодні внаслідок всезагального прогресування сучасних технологій великий вплив на розвиток сленготворення також має комп'ютеризація. З'явившись у вигляді професійних мовних утворень, комп'ютерний сленг дуже швидко долає межі вузькокласового засобу спілкування. Комп'ютерні сленгові одиниці через швидкий процес інформатизації, що найбільше торкається саме молодого покоління, цілими семантичними конструкціями переходять до сленгу молодіжного.

Сленг не залишається постійним, відбувається константивна реорганізація, зазвичай катагенез. Зі зміною однієї модної тенденції іншою, старі слова забуваються, втрачають актуальність, їм на зміну приходять нові та, як правило, у спрощеному вигляді. Цей процес проходить дуже стрімко і пов'язаний в більшості зі зміною поколінь [1].

Протягом вікових змін, становлення власної індивідуальності відбувається й утвердження самобутньої свідомості індивіда, яка з часом переростає в більш складне поєднання доцентрових і відцентрових тенденцій. Починають формуватися антагоністичні уявлення – "бути не як усі" і корпоративні – "бути подібним до своїх". Так створюються специфічні базові

лексеми сленгу молоді, об'єднаної спільними інтересами, територією, способом життя. Отже, у кожного наступного покоління молоді будуть з'являтися свої сленгізми.

Також останнім часом виявляється систематичність перетікання слів із сленгу до розряду літературних. Найчастіше, так відбувається зі старими, вже призвичаєними до слуху та загального вжитку сленгізмами. Слово при цьому втрачає свою ексцентричну тембральність. У невпинному обігу глобалізаційних змін сленг допомагає мові встигнути за потоком інформації.

Відповідно до цілей та завдань, які виконує молодіжний сленг, можна виділити такі його функції: функція ідентифікації; комунікативна функція; емоційно-експресивна функція; оцінна функція; маніпулятивна функція; творча функція; номінативна функція; функція економії часу.

Отже, сленг багатофункціональний. Перш за все, він дає іронічний ефект – вже за способом словотворення він призначений саме для сленгу. Можна стверджувати, що сленг – це невід'ємна частина мови [1]. Сленг робить мову більш короткою, конкретною, емоційно виразною, а також слугує своєрідним знаком приналежності до певного соціального середовища. Істотною відмінністю сленгу є підвищена емоційність, тенденція "стислості" в словах та виразах, а також те, що сленг "обслуговує" вузьке коло людей.

Існує хибна думка, що мова розвивається сама по собі: за певним алгоритмом дій, кругообігом процесів, спіралі, шляхом вбирання в себе іншомовних елементів за рахунок комунікацій, за рахунок її літературного розвитку поетами, письменниками, публіцистами і так далі. Однак на практиці мова не може еволюціонувати самостійно і велику роль у її розвитку відіграє молодь. Ще «не понівечені» сталістю та унормованістю життя, як правило, унаслідок соціалізації та прагматичності буденного існування, надані самі собі, молоді люди не бояться та мають час експериментувати з мовними сегментами, мимоволі займаючись словотворенням та створюючи граматичні інновації, що як наслідок утворює їх власну лексику – сленг.

Отже, сленг виступає специфічним мовним підтипом, який часто розглядають як порушення стандартних мовних норм. Це дуже виразні, іронічні слова та вирази, що слугують для позначення предметів, про які говорять в повсякденному житті, й стали невід'ємними частинами мовного середовища. Шляхом сленгізації мова звільняється від окремих «обтяжувальних» моральних канонів. З одного боку, це розширює межі свободи, і мовної також, дозволяє корегувати рівень емоційної забарвленості, спрощує спілкування, економить час, але, з іншого боку, чи мають ці процеси цілком позитивний відбиток?

Сленг допомагає молоді підкреслити власну індивідуальність, що є психологічною необхідністю на даному етапі становлення, відійти від загальноприйнятих штампів та стандартів, вчить грі слів. Проте апелювати сленгізованими номінаціями необхідно лише в своєму колі та знати міру, адже часте та рясне використання сленгу призводить до зменшення словникового запасу, байдужості до правильності та лексичної точності мови [2].

Молодіжний сленг має низку особливостей та специфічних рис, що відрізняють його від інших субмов: професіоналізмів (мови шахтарів, лікарів, вчителів), соціолектів (мови злочинців, бомжів, олігархів) і тому подібних мовних явищ, проте плутанина цих визначень відбувається й досі, через що існує проблема точної ідентифікації поняття. До таких особливостей можна віднести мінливий характер молодіжного сленгу. Ця риса є проявом постійного «оновлення» молоді підростаючими дітьми та дорослішанням молоді сьогоденної. Молодіжний сленг нікому не нав'язується, як, наприклад, літературна мова, він просто існує. Носії молодіжного сленгу, шляхом його використання, намагаються відійти від одноманітного світу дорослих. Механізм формування сленгізованого словника молоді заснований, у більшості своїй, на запозиченнях, переважно з англійської мови. Однак, існує безліч методів словотворення, які стосуються й сленгізмів – це метод афіксації, злиття усічених основ та цілих слів, використання метафорики і так далі.

Модифікації та різноманітні реорганізації систем сленгу залежать від історичних подій, на тлі яких відбувається становлення молоді. Кожна нова форма суспільних відносин, кожна нова історична епоха віддзеркалюється в побутово-мовному середовищі, де найбільш соціально перспективним прошарком й виступає молоде покоління. Отже, мовна компетенція та мовна поведінка цієї вікової групи визначається напрямком розвитку й інших соціальних підсистем мови, зокрема мови розмовної та літературної. Молодіжні сленгові номінації демонструють рівень культурних вподобань, інтересів, смаку та потреб їх носіїв. Фактично сленг відображає особливості світосприйняття та свідомості молоді, що виявляється в саркастично-критичному сприйнятті дійсності та травестіюванні офіційних мовних норм [3].

Список використаних джерел

1. Берегівська О.М. Молодіжний сленг: формування та функціонування / О.М. Берегівська // Мовознавство. – М.: Наука, 1996. – 33 с.
2. Зайківська Т.В. Шляхи поповнення лексичного складу сучасного молодіжного жаргону: дис. ... канд. філол. Наук. М., 1994. – С. 4.
3. Лапова О.Б. Про молодіжний жаргон / О.Б. Лапова // Російська мова. – 1999. – Вип.10. – С. 34 – 39.

Король Євген Олександрович

*студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету,
Криворізький національний університет, ek0907.2803@gmail.com*

ПРОФЕСІЙНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОВОЛОДІННЯ СПЕЦИФІКОЮ ПЕВНОЇ ГАЛУЗІ НАУКИ

Актуальність статті зумовлюється тим, що сучасний період розвитку суспільства в нашій державі відкриває широкі можливості для оновлення змісту освіти, що дає змогу формувати духовно багате й професійно підготовлене покоління. Реформа вищої школи, її цілеспрямованість на гуманізацію та

гуманітаризацію освіти дає можливість сформуванню соціального замовлення суспільства щодо надання мовної свідомості студентам – майбутнім фахівцям із різних галузей народного господарства, оскільки уміння спілкуватися мовою професії підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися не тільки на виробництві, а й у безпосередніх ділових контактах із колегами.

У зв'язку з цим все частіше висловлюються думки, що відповідно до принципів сучасної освіти у студентів-нефілологів ВНЗ повинні вироблятися певні професійні якості, у тому числі й лінгвістична підготовка, що передбачає вільне володіння українським фаховим мовленням. Найвищим рівнем формування мовної особистості й виявом мовної культури вважається рівень володіння фаховою метамовою (терміносистемами, фразеологією, композиційно-жанровими формами текстотворення) та рівень мовного іміджу соціальних ролей (політика, державного діяча, керівника, ученого та ін).

Якщо проаналізувати термінологію, яка вживається фахівцями певної галузі в наукових текстах, усному професійному мовленні, вводиться в словники, то виявимо, що частина термінів використовується лише в цій галузі, а частина – і в інших. Це свідчить про те, що терміни неоднакові за ступенем спеціалізації їхнього значення.

Залежно від ступеня спеціалізації значення терміни можна поділити на три основні групи:

1. Загальнонаукові терміни, тобто терміни, які вживаються практично в усіх галузевих термінологіях, наприклад: *система, тенденція, концепція, теорія, аналіз, синтез* тощо. Слід зазначити, що такі терміни в межах певної термінології можуть конкретизувати своє значення, пор.: *валютна система, осушувальна система, теорія економічного ризику*. До цієї категорії відносять і загальнотехнічну термінологію (*машина (дошувальна машина), пристрій, агрегат*).

2. Міжгалузеві терміни – це терміни, які використовуються в кількох споріднених або й віддалених галузях. Так, економічна наука має термінологію, спільну з іншими соціальними, природничими науками, наприклад: *амортизація, екологічні витрати, санація, технополіс, приватна власність*.

3. Вузькогалузеві терміни – це терміни, характерні лише для певної галузі, наприклад: *лізинг, банківська гарантія, зрошувальна вода, дрена, чип*.

Кожна галузь науки, техніки, виробництва, мистецтва має свою термінологію. «Усяка наука, – за словами І. Свенцицького, – це систематичне і дотепне окреслення (дефініція) певних явищ – особливою, тій науці належною мовою» [1].

Галузеві терміносистеми взаємодіють одна з одною, мають спільний термінологічний фонд. Ізольованих терміносистем немає. Вони містять уніфіковані щодо норм сучасної мови терміни на міжгалузевому рівні.

Термінологічна лексика має *диференційні ознаки від загальноживаної лексики*, серед яких найважливішими є системність, стилістична нейтральність, тенденція до однозначності в межах термінологічного поля, наявність точної дефініції, тенденція до відсутності синонімічних відповідників та ін. Ці та інші

специфічні риси термінів активно досліджують лінгвісти (Б.М. Головін, В.М. Лейчик, Д.С. Лотте, Л.О. Симоненко, Е.Ф. Скороходько та інші).

Відмінність термінологічної та професійної лексики від загальноживаної полягає і в меті використання: *покликання терміна* – обслуговувати сферу фахового спілкування (наука, виробництво й управління): потрапляючи в неспеціальний контекст, він утрачає характерні ознаки, бо змінює функцію. «*Покликання слова* – забезпечувати побутову комунікацію, бути засобом сугестії та виразником не тільки думок, але й ставлення мовця до предмету розмови» [2].

На сучасному етапі розвитку української термінології чільне місце посідають терміни іншомовного походження. Така тенденція, як відомо, спостерігається не тільки в українській мові, але вона притаманна багатьом іншим мовам, зокрема французькій, англійській, німецькій та іншим.

Основними джерелами запозичення термінів стали класичні мови, тобто грецька та латинська. На їх основі формувались термінології більшості європейських мов. Терміни вказаних мов творять у мовознавстві більш ніж 60% усіх простих термінів. Грецька термінологія стала основним джерелом для формування української лінгвістичної термінології.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях терміноелементами прийнято називати міжнародні форманти греко-латинського походження, "цеглинки", з яких будуються терміни, причому вони використовуються регулярно: біо (гр.βίος – життя) біографія – життєпис, анемо (гр.άνεμος – вітер) анемометр – вітромір, графо (гр.γραφο – пишу) орфографія – правопис, уні (лат.unus – один) уніполярний – однополюсний та інші.

У сучасній термінології спостерігається відродження термінів з мовного обігу 20-30 років, напр.: *летовище* (*льотовище, льотовисько*), *руханка* (*фізкультура*), *знімка* (*знімок*), *світлина* тощо. Водночас спостерігається творення сучасної національної терміносистеми з використанням загальноприйнятих міжнародних лексем, напр.: *менеджер, маркетинг, дистриб'ютор, дизайн* тощо.

Сьогодні термінологія відіграє важливу роль при комунікації людей, слугує інструментом оволодіння специфікою певної галузі науки чи техніки. Саме в термінології можна простежити вплив суспільства на мову, а це, своєю чергою, дає можливість проаналізувати як культурний, так і науковий розвиток окремо взятої єдності.

Список використаних джерел

1. Кияк Т. Проблема лінгвістичного упорядкування термінології / Т. Кияк // Українська термінологія і сучасність: збірник наукових праць. – К., 2005. – Вип. 6. – С. 13 – 17.
2. Михайлюк В. Переклад у формуванні культури ділового мовлення / В. Михайлюк // Дивослово. – 1999. – № 7. – С.26 – 29.

Костюк Дмитро Олександрович
*студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету,
Криворізький національний університет, dimakostyuk50@gmail.com*

ДВОМОВНІСТЬ І КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

*Без української мови у наших громадян немає
майбутнього у власній країні
Павло Клімкін, керівник МЗС України*

Мова – культурний код нації, тому завдання кожного народу, попри процеси зближення культур і економічне об'єднання країн, зберегти свою ідентичність, і свою мову зокрема. У сучасному світі багатьом суспільствам притаманна двомовність. Окремі люди й певні соціальні верстви в щоденному спілкуванні послуговуються двома мовами, вибираючи ту чи ту мову залежно від комунікативної ситуації. Двомовність, згідно з визначенням, запропонованим словником, – практика використання двох мов у рамках однієї держави [1]. На думку О. Селіванової, білінгвізм – явище користування особистістю або певною групою одночасно двома мовами: однією як рідною, іншою – набутою, але важливою для спілкування в різних комунікативних сферах [3]. Ураховуючи геополітичні процеси сучасного світу, білінгвізм є досить поширеним явищем. У пошуках кращої роботи та якіснішої освіти люди готові переїхати до іншого міста або й держави, опанувати іншу мову. Проте, на відміну від білінгвізму, коли обидві мови визнаються державою офіційними, в Україні лише українська мова є офіційною, разом з тим значна частина населення продовжує користуватися російською мовою у професійній та побутовій сферах. Мови, якими послуговуються одночасно, не є рівноправними. Одна з них є мовою мислення й спілкування, інша – використовується рідше (наукова діяльність, офіційне спілкування тощо). Недостатнє володіння однією або й двома мовами, якими користуються, є основною причиною порушення мовної культури. Поміж основних чинників, що впливають на її порушення виокремимо: недосконале володіння мовою (недостатні знання орфографічних, орфоепічних, лексичних норм тощо), нерозуміння культурного тла мови, небажання долучитися до культурного й мовного багатства іншого народу.

Культура мовлення сучасної української молоді потерпає від використання сленгів, жаргонів, суржику, недолугого послуговування засобами рідної мови, змішування української, російської та англійської мов. Уживання схожих начебто слів української та російської мов призводить до комічних ситуацій. «Він мені дзвонить щовечора» замість «телефонує», «засипати» замість «засинати», «на протязі» – «протягом» тощо. Часто використовується калькування з англійської мови на позначення явищ, які мають свою назву українською: «запостити», «фоловери» тощо. Звичайно процес взаємопроникнення слів із однієї мови в іншу – цілком закономірний. Відомо,

що близько 10 % слів української мови є запозиченнями, проте не слід забувати, що досить часто ми навмисне замінюємо українські слова іноземними, намагаючись «осучаснити» мову.

Сучасна молодь, недостатньо вмотивована, не розуміє, що говорити українською не тільки модно, але й є ознакою гарного смаку. Мова – показник культури кожного, вона є одним із найважливіших засобів формування патріотичних почуттів, гордості за свою країну, вона об'єднує різні покоління в єдине ціле – український народ, без неї немає України як незалежної сильної держави. Основною рушійною силою підвищення мовної грамотності поміж молоді є її інтереси та потреби, а отже, культура мовлення сучасної молоді залежить від її самосвідомості, її духовного розвитку та свідомого розуміння того, що українська мова – мова наших предків, нашого духовного розвитку.

У сучасному полікультурному суспільстві питання мовної культури є чи не найважливішим. Рада Європи приділяє велику увагу мовній освіті, окрім рідної мови громадяни європейського союзу мають вивчати й знати ще й дві іноземні [2]. Володіння двома або й більше мовами збагачує людину, віддзеркалює стан її культурного розвитку. То чому ж українці, громадяни європейської держави, не бажають послуговуватися літературною українською мовою? Культура мовлення сучасної молоді є дуже актуальним питанням, особливо коли державою прийнято законопроект «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (№5670-д). Уміння спілкуватися як на офіційно-діловому, так і на побутовому рівнях – показник становлення нашої держави. Культура спілкування – це засіб духовного розвитку особистості, показник стану культури суспільства, засіб досягнення порозуміння у міжособистісних та міжнаціональних стосунках. Сучасний стан української мови не найкращий, проте змінити його здатна цілеспрямована праця кожного і всього суспільства загалом, єдина мета, яка має об'єднати усіх задля піднесення рідної мови на належний рівень. Українська мова – не тільки рідна мова українців, але й державна, тому вільно володіти рідною мовою – справа честі кожного громадянина України. Правильно говорити рідною мовою може кожний, головне, щоб було бажання. Це – ознака культурної людини, така собі візитівка особистості незалежно від віку, посади, фаху.

Список використаних джерел

1. Білінгвізм як мовне та соціальне явище [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.libr.dp.ua/site-libr/?idm=1&idp=168&ida=1144>. – Дата звернення: 1.10.2018.
2. Рада Європи (2009). Засідання Європейської ради в Барселоні 15-16 березня 2002 року явище [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_967. – Дата звернення: 7.10.2018.
3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник / О.О. Селіванова. – Полтава: Дозвілля-К, 2008. – 712 с.

Кошманов Данило Денисович

студент другого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, daniilg2000.2@gmail.com

СУРЖИК ЯК МОВНИЙ ФЕНОМЕН

Українська мова впродовж багатьох століть була поставлена в такі умови, що можна тільки дивуватися, як вона вижила і збереглася взагалі. Накладене ще в другій половині XVII ст. табу великим тягарем лежало на ній майже до кінця XX ст. Українська мова належить до однієї з найбарвистіших і найбагатших мов світу. Узагалі мова – це тонкий інструмент, який можна порівняти зі скрипкою. Можна заслухатися грою скрипаля, якщо інструмент знаходиться в руках справжнього майстра. Так само і мова. Тільки справжній тонкий знавець, який володіє мовою бездоганно, викликає захоплення, бажання слухати людську мову, ловлячи кожен звук, кожне слово. Бо мова – це теж інструмент, тонкий та багатогранний, який теж у змозі передати будь-які нюанси почуттів. Як найкраща музика. Але найголовніша біда української мови та її ворог – це суржик. Особливо тривожить те, що частина носіїв української мови часто вживає російські слова з підкресленою бравадою, хизуючись при цьому своїми «глибокими» знаннями російської мови. Інша категорія україномовців – це люди, що не володіють українською літературною мовою і вживають російські слова, вважаючи при цьому, що це її літературні форми. Є ще й така категорія українців, які добре володіють літературною мовою, але часто лінуються, не хочуть напружити пам'ять і віднайти правильний український відповідник до російського слова. І як наслідок – українсько-російський покруч. «Тому суржик – це не запозичення з інших мов, що є цілком закономірним та природним процесом. Взаємопроникнення мов неминуче відбувається у історичному та культурному просторі, особливо коли культури та мови близькі. Але іншомовні слова, вирази, якщо вони не вживаються бездумно, зі зневагою до мовних норм, – тільки збагачують мову. Суржик – справа інша. Мовні покрути збіднюють таку могутню, таку красиву, таку багату українську мову, яка має досить лексичних художніх засобів, щоб можна було висловити будь-які думки, почуття, описати що завгодно, намалювати будь-яку картину. Хтось називає суржик штучною мовою. Але я вважаю, що це не зовсім так. Все ж таки суржик не створювали навмисно, хоча це й специфічна мова, мовний феномен. Він виник природним шляхом і навіть має певні різновиди. Існує, наприклад, київський суржик та одеський суржик» [3].

Можна розглядати історію суржику як своєрідне, сказати б, непряме, чи зворотне, віддзеркалення процесів мовної політики останніх часів, зокрема тривалої насильницької русифікації та її непрогнозованих наслідків. Проте русифікація, у певному сенсі, триває й донині, змінивши, щоправда, форми та модернізувавши засоби. Тож заяви, буцім українська та російська мирно й щасливо співіснують в інформаційному середовищі сучасної України, є або наївним виданням бажаного за дійсне, або лукавою маніпуляцією масовою

свідомістю. Насправді, залишається досить великою конфліктна напруга поміж українською та російською мовами. «Підтверджують це полеміки довкола сфери вжитку української, які раз у раз спалахують у регіонах чи засобах масової інформації, а не раз інспіруються з боку сусідньої держави під маскою захисту прав російськомовного населення. Ці полеміки наочно актуалізують гостроту проблеми, яка залишається нерозв'язаною протягом багатьох літ, а, отже, дає підстави для двозначних трактувань. Виходячи з цього, більшість українців погодиться, що з суржилом потрібно боротися. Для цього потрібно спочатку визначити причини цього «вкоріненого зла» в нашій милозвучній українській мові, що проявляється в мовленні кожного другого жителя нашої країни» [4].

«Суржик існує у різноманітних формах. Намагаючись типізувати суржик, деякі дослідники виділяють суржик «на основі української мови» і «на основі російської мови», а також «слабку» та «сильну» форми суржику, залежно від концентрації порушень лексичного стандарту української або російської мови (від 10-15 % до 25 %)» [1]. Деякі характерні прояви суржику (порівняно з нормативною українською мовою):

- уживання русизмів замість нормативних українських відповідників: *даже* (навіть), *да* (так), *не* (ні), *када* (коли), *не* *нада* (не потрібно), *єде* (ледве), *щас/січас* (зараз), *всегда* (завжди), *нікогда* (ніколи), *чуть* *чуть* (трішки), *конєшно* (звичайно, звісно), *наверно* (мабуть), *напрімер* (наприклад), *допустім* (припустимо), *между* (між), *вместо* (замість), *вроде/будто* (наче, начебто), *іменно* (саме), *рядом* (поруч), *язык* (мова), *больница* (лікарня), *циплята* (курчата), *предохранітель* (запобіжник), *предсідатель* (голова), *почта* (пошта), *п очтальйон* (листоноша) тощо; «українізовані» форми російських дієслів — *зделав* (зробив), *дівся* (подівся), *унаслідував* (успадкував), *получав* (отримував), *щитав* («вважав» або «рахував» залежно від контексту), *отдав* (віддав), *отключив* (вимкнув); «українізовані» форми російських числівників — *вторий/втора*; змішування українських і російських форм невизначених займенників — *хто-то* (хтось), *шо-то* (щось), *як-то* (якось), *які-то* (якісь), *який-то* (якийсь), *чого-то* (чому, чогось), *кой-шо* (щось), *кой-які* (якісь); порушення дієслівного керування, вживання прийменників і відмінків за російським зразком — *по вулицям* замість *вулицями*, *на російській мові* замість *російською мовою*; утворення найвищого ступеня порівняння прикметників і прислівників за зразком російської мови — *самий головний* (найголовніший), *саме важне* (найважливіше);

- утворення від українських дієслів активних дієприкметників за російським зразком — *відробивший, прийшовший, зробивший* (в українській мові ця граматична форма відсутня);

- слова та вирази, кальковані з російської — *міроприємство, прийняти міри, прийняти участь, до цих пір, так як, бувший у користуванні, на протязі*;

- у вимові — редукція ненаголошених голосних, оглушення дзвінких приголосних, заміна «дж» і «дз» на «ж» і «з», також відсутність чергування «к/ц», зсув наголосу за російським зразком (*када, розгаварювать,*

рописуватися, звонять, нахожуся, жінке, в восьмирічці, говорять), відсутність чергування «o/i» або «e/i» (корова/коров, голова/голов замість корів, голів);

- активне використання «є» в позиції після приголосної, особливо в російських запозиченнях, ще й під наголосом (*первий, делают, свет, архитектор, Вера, шалфей*).

До суржику-гри досить часто навмисне звертається й освічена українська молодь, так само як і до сленгу, щоб підвищити варіативність своєї мови чи мовлення, ніби ввійти в інший мовний образ, а також виділитися в колі міжособистісного спілкування. Згідно з даними досліджень, молодь уживає суржик набагато активніше, ніж люди старшого покоління. Останні здебільшого відносять суржик до низького мовного культурного рівня.

Хотілося б наостанок згадати слова Ліни Костенко, які змушують все-таки замислитись над питанням культури мовного спілкування українців: «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку XXI століття, і якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу» [2].

Список використаних джерел

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Суржик>
2. <http://ukrgramota.kievperekklad.com.ua/surzhik/>
3. <https://familytimes.com.ua/kultura-movlennya/problemy-suchasnogo> – Ірина Бойко
4. <http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/4744/news/1446241290.html> – Тетяна Загрядська.

Кучерявенко Ілля Олегович

студент першого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, ilay.kuk.2000@gmail.com

ШЛЯХИ ПОХОДЖЕННЯ ТЕРМІНІВ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОГО НАПРЯМКУ

У різний час електротехнічна термінологія поповнювалася за рахунок грецьких, латинських, німецьких та французьких запозичень. У середині XIX ст. з'являється багато перекладних праць, які заклали основи української наукової електротехнічної термінології. Її становлення тісно пов'язане з науковою діяльністю І. Пулюя.

Найбільшу кількість запозичень (22%) становлять латинізми, які з'явилися в українській мові в 60-70-х рр. XIX ст., напр.: *адаптер, детектор, трансформатор, модулятор*.

Із грецької мови запозичені назви приладів, пристроїв та процесів, що становлять 19%: *гетеродин, магніт, п'єзоелектрика, реостат, синхронізація*. Ці електротехнічні терміни з'явилися в 50-70-х рр. В українській мові функціонує низка електротехнічних термінів, запозичених не безпосередньо з мови-джерела, а через іншу мову. Переважна більшість таких термінів (близько

12%) має греко-латинське походження, зокрема: *амплітрон*, *ігнітрон*, *тахогенератор*, *феромагнетизм* тощо.

Важливу роль у мові науки та техніки відіграють міжнародні терміноелементи. З них легко побудувати терміни тоді, коли з національних терміноелементів зробити це не вдається. Серед латинських словотворчих компонентів, характерних для української електротехнічної термінології, варто виділити такі: *de* (*деמודлятор*), *ferrum* (*феромагнетики*), *re* (*реактор*), *ultra* (*ультрафільтр*) та ін. До грецьких словотворчих компонентів, за допомогою яких утворюються електротехнічні терміни, належать *auto* (*авторегулятор*), *anti* (*антиферомагнетизм*), *macro* (*макрогенератор*), *metron* (*ватметр*), *micro* (*мікроіндикатор*) тощо.

Чимало термінів запозичено з німецької мови: *вентиль*, *дросель*, *зумер*, *кабель*, *вебер*, *ом*, *демпфування*. Ці запозичення є назвами пристроїв, одиниць вимірювання та процесів. З англійської мови запозичено 17% термінів на позначення пристроїв, одиниць вимірювання, ізоляційних речовин: *адаптер*, *вариконд*, *діелектрик*, *емітер* та ін. Вони з'явилися в українській мові в 90-х рр. XIX ст. Запозичені терміни стали основою створення цілих термінологічних гнізд, які лексично збагатили українську термінологію: *конденсатор* – *конденсаторний*, *конденсувати*, *конденсований*, *конденсатор електричний*, тощо.

Вторинна лексична номінація – це використання вже наявних у мові номінативних засобів у новій для них функції – функції найменування. Процес метафоризації – це вміння пізнавати одні предмети через інші, а нові явища – через порівняння з уже відомими. Підставою для метафоричного переносу є:

Функціональна та зовнішня схожість (*жила*, *слово*, *хвилі*). Порівняймо: *жила* – «судина, по якій тече кров у тілі людини чи тварини» і «провід кабелю». Підстава для переносу – переносити що-небудь (функціональна) і вигляд трубки (зовнішня).

Найбільша кількість термінів створює на основі метонімічного переносу «процес – предмет»: *витік*, *вихід*, *вхід*, *загородження*, *заземлення*, *запис*, *притиск*, *прокладка*, *стік* тощо. Наприклад: *заземлення* – «з'єднання з землею» і *заземлення* – «провідник і напівпровідник, що використовується для з'єднання електричних установок із землею».

Перенос «процес – результат», властивий створенню термінів *виклик*, *збій*, *обмотк*, *згин*, *розрив* тощо. Наприклад: *вимір* – «визначення будь-якої величини чогось» і *вимір* – «величина, що вимірюють».

На основі перенесення «процес – величина» утворені терміни *гучність*, *опір*, *освітленість*, *яскравість* тощо: *гучність* – «дзвінке звучання, далека чутність» і *гучність* – «суб'єктивна оцінка інтенсивності сприйняття на слух звукового коливання».

Морфологічна деривація – основний спосіб словотворення в українській мові й один із найбільш продуктивних у електротехнічній термінології. Морфологічним способом утворено близько 32% аналізованих термінів.

Одним з основних способів творення електротехнічних термінів є суфіксація. Більшість термінів утворено за допомогою суфіксів -ач, -ість, -изм, -іж-, -ціж-, -аціж-, -к-, -н'-, -н'н'-, -ник, -тор/-атор на національній мовній основі. Вони мають різну продуктивність. Основним засобом творення українських девербативних електротехнічних термінів на позначення предметних понять є суфікс -ач. Їхніми твірними основами виступають дієслова недоконаного виду на -а-, -ува, напр.: *вимика-(ти)* – *вимикач*, *заземлюва-(ти)* – *заземлювач*, *підсилюва-(ти)* – *підсилювач* та ін. Нерідко словотворчими засобами термінологічних назв є іншомовні суфікси. Для вираження різноманітних процесів в українській електротехнічній термінології використовуються іменники, реформовані на основі словотвірних типів із суфіксами -іж-, -ціж-, -аціж-, напр.: *генерува-(ти)* – *генерація*, *індукува-(ти)* – *індукція*, *синхронізува-(ти)* – *синхронізація* та ін. Твірними для таких дериватів з погляду синхронної системи словотвору є дієслівні основи на -ува-; -ізува-/изува-. Зазначені віддієслівні словотвірні типи особливо продуктивні в цій терміносистемі. Префіксально-суфіксальний спосіб відзначається невисокою продуктивністю у творенні української електротехнічної термінології. Чималі труднощі для диференціації прикметників становить їхній семантичний і структурний зв'язок з твірними основами. Такий характер сучасних структурно-семантичних зв'язків прикметників з твірними основами спричинився до того, що дослідники словотвору неоднотайні в принципах поділу прикметників із префіксами прийменникового походження за способами творення. Деякі мовознавці пояснюють це явище полімотивацією похідних основ. В.М. Русанівський вважає, що терміни з *першо-* можна умовно розглядати на тлі словосполучень, якщо вважати першу частину складання слів скороченим прикметником: *першоджерело*, *першоелемент* тощо. Ці терміни, розгортаючись у відповідні словосполучення, перетворюються на суму слів, позбавлених єдиного змісту [1].

Засвоєння іншомовних слів – закономірний процес розвитку мови. Дослідження українського лексикону електротехніки кінця ХХ століття свідчать, що одним із найважливіших джерел його збагачення в цей час були запозичення з інших мов. Це явище виправдане в багатьох випадках, коли предмет чи поняття входить у вжиток разом із терміном, що його позначає мовою народу, який винайшов цей предмет чи ввів це поняття (це так звані інтернаціоналізми); коли запозичуються специфічні терміни на позначення неукраїнських предметів чи понять (це екзотизми).

Далеко не завжди доцільно копіювати запозичення російської мови. Згадаймо, що частина слів іншомовного походження закріпилася в російській мові тому, що в ній неможливо утворити деякі лексеми власними словотвірними засобами. Це зазначений термін «функциональный (диск)», а також «варизонный (полупроводник)», «резистивный», «финитивный» і т. п. У цих випадках українське словотворення дає цілком прийнятні рішення: *тертьовий* або *тертевий*, *змінно зонний* (*напівпровідник*), *опорів*, *скінченний*.

Але найменш вдалими є запозичення, що є дублетами до вже національних термінів чи лексем: *гелікоптер* (від грец. *ελικοπτερο*, буквально - *гвинторіз*; укр. *вертоліт*) і т. п.

У вступі автор Шелудько [1] також звертає увагу на неточність «чужих слів»: «колектор» (динамо) – це насправді комутатор. У передмові до «Словника технічної термінології» сказано: «... іноді ... саме явище чи річ давно пережили свою первісну назву, змінилися з часом і набули нових властивостей, як ось російський термін «выщелачивать» ... їх тримає щонайбільше традиція. От хоча б «лошадиная сила», де мова йде зовсім не про «силу», а про «мощность», або «электродвижущая сила», «сила тока», де немає усталеного розуміння «сили» [2].

Список використаних джерел

1. Шелудько. Словник технічної термінології / К. Шелудько. – К., 1928.
2. <https://studopedia.info/5-97586.html>

Логачова Поліна Павлівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, logachevapolina32@gmail.com*

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ЖИТТІ ПРОФЕСІЙНОГО КОМУНІКАТОРА ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

Сучасне суспільство не може існувати без мови – найважливішого засобу спілкування, засобу вираження думок та передачі досвіду сучасникам і нащадкам. Мовлення – це не просто лад слів, а й лад думок та почуттів. Важливе значення має також вивчення й правильне використання мовних засобів у вираженні думки залежно від мети й змісту висловлювання, яке досягається тільки за допомогою культури мовлення [3].

Культура мовлення – це дотримання усталених мовних норм усної й писемної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Отже, культура мовлення – це й культура мислення та культура суспільних і духовних стосунків людини [4].

Українське професійне мовлення перебуває на етапі становлення, унормування. Йому властиві ознаки, що визначають рівень культури усного й писемного ділового мовлення: правильність, комунікативна досконалість, аргументованість, доцільність, стислість, точність. Специфіка професійного мовлення полягає в обслуговуванні сфери виробничих відносин, потреб спілкування між представниками однієї професії. Добре знання мови фаху «підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися в складній професійній ситуації». Кожна галузь науки має свої мовленнєві особливості, що виражаються в специфічній фаховій термінології, мовних кліше, професіоналізмах і утворюють мову фахової галузі.

Ринок праці вимагає не лише інтегрованого фахівця, а й людини, яка розуміє, що висока культура – це фактор успіху, конкурентоспроможності, це володіння умінням спілкуватися з людьми, входити в контакт з будь-ким; це толерантність, здатність управляти собою, вміння працювати в колективі, бути наполегливим, енергійним, доброзичливим, працездатним, вміти вирішувати управлінські завдання на певному рівні своєї посади [2].

Правильна вимова, вільне, невимушене оперування словом, уникнення вульгаризмів, архаїзмів, слів-паразитів, зайвих іншомовних слів, наголошування на головних думках, фонетична виразність, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція, розмірений темп мовлення, правильне використання логічних наголосів і психологічних пауз, взаємовідповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою – необхідні елементи мовної культури економіста [1].

Процес формування професійної культури економічного мовлення складається з таких основних компонентів:

- засвоєння професійної лексики й термінології економічного фаху;
- прищеплення навичок роботи зі словниками, довідниками;
- формування вмінь сприймання, відтворювання і створення фахових текстів різних видів і стилів;
- моделювання мовленнєвих ситуацій, які виникатимуть у професійній діяльності;
- боротьба з мовленнєвою неохайністю в спілкуванні, уникнення типових порушень літературної мови в мовленнєвих стереотипах фахової галузі [2].

Культуру мовлення економіста характеризують такі ознаки:

1. Правильність, тобто відповідність прийнятим орфоепічним, орфографічним, граматичним, лексичним нормам. Еталоном правильності слугують норми, правила вимови, наголошування, словозміни, слововживання, орфографічні правила в писемному мовленні тощо. Завдяки цьому реалізується інформаційно-інформативна функція мовлення, здійснюється цілеспрямований вплив на свідомість людини.

2. Різноманітність: володіння мовним багатством економічної і публіцистичної літератури; активне мислення; постійне удосконалення і збагачення мовлення.

3. Виразність забезпечується оригінальністю у висловлюванні думок з метою ефективного впливу на партнера по комунікації.

4. Ясність, тобто доступність мовлення для розуміння тих, хто слухає, яка забезпечує адекватне розуміння сказаного, не вимагаючи від співрозмовника особливих зусиль при сприйнятті. Ясності мовлення сприяють чітка дикція, логічне і фонетичне наголошування, правильне інтонування, розмірений та уповільнений темп, спокійний і ввічливий тон.

5. Чистота, тобто бездоганність усіх елементів мовлення, уникнення недоречних, невластивих українській мові іншомовних запозичень. Забезпечується вона системою установок, мовною грамотністю.

6. Доцільність, тобто відповідність мовлення меті, умовам спілкування, стану того, хто висловлюється.

Щоб оволодіти цими навичками, слід засвоїти основні поняття культури мови та споріднених з нею дисциплін (стилістика, риторика, загальне мовознавство, історія мови, лінгвістика тексту, книгознавство, термінознавство, лексикографія), усвідомити провідні принципи культури користування українською мовою [1].

Отже, культура мовлення – це частка загальної професійної культури економіста, а її відсутність – свідчення бездуховності і безграмотності людини. Мистецтво спілкування завжди вважалося органічною складовою професіоналізму ділової людини, яка повинна мати нестандартний погляд на речі, відзначатися високою етикою в спілкуванні, гнучко розподіляти обов'язки, харизматичним умінням подобатися людям, надихати їх, вести за собою не силою наказу, а силою аргументів, переконуючого слова.

Список використаних джерел

1. http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Economics/75619.doc.htm
2. https://studopedia.com.ua/1_33750_spetsifika-movlennya-fahivtsya-ekonomichnoi-sferi.html
3. http://www.confcontact.com/2013-rol-ukrainovedeniya/2_timkova.htm
4. https://pidruchniki.com/1040101747600/dokumentoznavstvo/kultura_movi_kultura_movlennya_komunikativni_oznaki_kulturi_movlennya

Малько Марія Миколаївна

*студентка першого курсу факультету інформаційних технологій,
Криворізький національний університет, malkomary2001@gmail.com*

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІСТА

Словосполучення «культура мови» застосовується в трьох основних значеннях:

1. Культура мови – це розділ філологічної науки, що вивчає мовне життя суспільства в певний час і встановлює на науковій основі правила користування мовою як основним засобом спілкування людей, пристроєм формування і вираження думок. Інакше кажучи, словосполучення «культура мови» в даному випадку – це вчення про сукупність комунікативних якостей мовлення.

2. Культура мови – це деякі її ознаки, властивості, сукупність, системи, які говорять про її комунікативний аспект досконало.

3. Культура мови – це сукупність навичок і знань людини, що забезпечують доцільне та легке застосування мови з метою спілкування, «володіння нормами усної й писемної літературної мови (правилами вимови, наголосу, слововживання, граматики, стилістики), а також уміння використовувати виражальні засоби мови в різних умовах спілкування відповідно до цілей і змістом промови» [2].

Професійна культура майбутнього спеціаліста характеризує його як суб'єкта діяльності у сфері обраної професії. Її формування означає переведення нормативної основи професійної діяльності в індивідуальний стиль її виконання. Він характеризується індивідуальним вибором засобів і способів цієї діяльності, мотивами, цілісними орієнтаціями а також підходами до проектування, особливостями процесу виконання [1].

Культура професійної діяльності багато в чому визначає ефективність та репутацію організації загалом і спеціаліста окремо. Професійне становлення майбутніх фахівців потрібно розглядати як індивідуальний розвиток особистості майбутнього спеціаліста, у ході якого надалі відбувається усвідомлення професійно значущих утворень.

Культура спілкування є важливою частиною професійної культури. Для деяких професій як, наприклад, юрист, журналіст, викладач, менеджер, вона є провідною, оскільки для цих професій, мова є основним знаряддям праці.

Культура професійного мовлення включає: володіння термінологією даної спеціальності; вміння будувати виступ на професійну тему; вміння організувати професійний діалог і управляти ним; вміння спілкуватися з неспеціалістами з питань професійної діяльності.

Професійна культура – це 1) сукупність способів і технологій певної професійної діяльності, що визнані суспільством еталоном для цієї діяльності; 2) сукупність засвоєних, усвідомлених людиною способів цієї діяльності. Вона включає володіння спеціальними навичками професійної діяльності, культуру поведінки, емоційну, загальну культури мови та професійного спілкування. У процесі професійної підготовки здобуваються спеціальні навички. Культура поведінки формується особистістю відповідно до етичних норм суспільства. Щодо емоційної культури, то вона включає вміння регулювати свій психічний стан, встановлювати емоційний контакт, розуміти емоційний стан співбесідника, знімати хвилювання, керувати своїми емоціями, долати нерішучість. Формується професійна культура як вагомий механізм взаємодії, який допомагає людям існувати в професійному середовищі, зберігати єдність і цілісність науково-практичної діяльності.

Загальна культура мови передбачає норми мовної поведінки і вимоги до мови в будь-яких ситуаціях спілкування, культура професійного спілкування характеризується рядом додаткових щодо загальної мовної культури вимог.

На сьогодні приділяється увага формуванню професійної культури майбутніх спеціалістів у процесі їхньої підготовки у вищому навчальному закладі. При цьому такі вчені як Г. Дмитренко, Г. Колесніков, А. Кребер, Б. Мільнер, А. Оучі, В. Співак, Г. Хаєт, досліджують різні можливості утворювання модифікацій професійної культури. Але все ще недостатньо відображені напрямки формування професійної культури майбутніх фахівців (інкультурація, соціалізація і ідентифікація).

У професійній культурі спілкування стає особливо високою роль соціально-психологічних характеристик мовлення, таких як відповідність мови

емоційного стану співрозмовника, ділова спрямованість промови, відповідність мови соціальним ролям.

Професійна культура характеризує і показує рівень та якість професійної підготовки. Стан суспільства безумовно впливає на її якість. Для підтримки професійної культури необхідні відповідні навчальні заклади, що надають кваліфіковану освіту, інститути та лабораторії, студії та майстерні тощо. Саме тому високий рівень професійної культури і є показником розвинутого суспільства. Професійне становлення майбутніх фахівців на сучасному етапі розвитку суспільства потрібно розглядати як індивідуальний розвиток особистості майбутнього спеціаліста, у ході якого відбувається усвідомлення професійно значущих утворень. Професійне становлення студента в процесі вузівської підготовки вимагає від нього складної напруженої творчої роботи над розвитком власної особистості, подолання себе, вибір одних можливостей і відмова від інших. Майбутній спеціаліст має досягнути, у першу чергу, найвищого рівня розвитку мистецтва жити – особливого вміння і високої майстерності у творчій побудові свого життя, що базується на глибокому знанні життя, розвиненій самосвідомості і володінні системою засобів, методів, технологій програмування, конструювання та здійснення життя як індивідуально-особистісного життєвого проекту [1].

Список використаних джерел

1. Большая советская энциклопедия: В 30 т. – Т.13 / [гл. ред. А.М. Прохоров]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1973. – 608 с.
2. Васильєва Д.Н. Основи культури мовлення / Д.Н. Васильєва. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 1990. – 45 с.
3. Власова Л.В. Ділове спілкування / Л.В. Власова, В.К. Сементовський. – М.: Рипол КЛАСИК, 2000. – 34 с.

Нікулін Ростислав Юрійович

*студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, rostik20000827@gmail.com*

СУРЖИК – ФЕНОМЕН МОВНОЇ ТА ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ

Суржик (цер.-слов. сурожь – «суміш різних зерен з житом») – елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без дотримання норм літературної мови [2]. Інші назви: *арго, жаргон, креол, лінгва франка*. Первісно термін «суржик» (без додаткових визначень) вживався переважно щодо українсько-російського суржику. В основному це «*побутове мовлення*», в якому об'єднано лексичні та граматичні елементи різних мов без дотримання норм літературної мови. Походить від слова, яке позначає буквально – «Суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю й вівса і т. ін.; борошно з такої суміші» [1].

Таке явище як суржик (змішання мов) люди почали осмислювати вже в стародавні часи. Так уже в Святому Писанні зустрічаємо ідею про те, що

людство, первісно єдине, з єдиною мовою, поділилось на окремі мови (племени), кожен з яких мав власну мову, говірку загальнолюдської мови. Ці новоутворені мови почали змішуватись між собою і призвели до змішання мов і появи сучасних літературних мов, насправді сумішей (суржиків) різних мов різних стародавніх племен і народів. Тобто вже тоді було запропоновано ідею про те, щоб розглядати єдину загальнолюдську мову, якою користується людство, як суржик (суміш) окремих мов [2].

Усі сучасні літературні мови є сумішшю тих чи інших стародавніх мов, оскільки включають певні елементи лексики і граматики цих мов. Тобто сучасні літературні мови – це колишні суржики. Будь-яку літературну мову можна розглядати як певний стандарт, введений суспільством у власних інтересах, зокрема для спрощення і стандартизації господарського життя. Відомо, що всі стандарти – річ минула, тому рано чи пізно всі сучасні літературні мови світу мусять відійти у минуле і дати дорогу новим літературним мовам, новим стандартам, які очевидно виникнуть як певні суржики (суміші) на базі вже існуючих стандартів.

Треба мати на увазі, що мовні суспільні явища, аналогічні такому явищу як суржик в сучасному українському суспільстві, існують у глобальному суспільстві з давніх давен. У наукових працях, які творяться у рамках сучасної світової наукової спільноти, для дослідження такого явища життя будь-якого суспільства як суржик використовується багато різних термінів і понять, серед яких варто згадати зокрема такі як: *лінгва франка, креол, арго, жаргон, нецензурна лексика, обценна лексика, говірка, діалект, суміш мов, новояз* тощо [2]. Подібне явище існує в багатьох мовах в багатьох країнах світу. В білоруській мові воно отримало назву «*трасянка*». У канадському варіанті французької мови – *жуаль* (франц. *joual*), поширений у провінції Квебек, з численними відхиленнями від франко-канадських фонетичних і граматичних норм та запозиченнями з англійської мови. На Ямайці частина населення говорить на місцевому варіанті англійської з домішками мов західної Африки – *патва*. У Нігерії є «*нігерійський піджін*» (спрощена англійська із запозиченнями з мов йоруба й іґбо). У США подібне мовне явище — суміш іспанської та англійської, якою спілкуються вихідці з Латинської Америки — називають «*спенгліш*» (англ. *Spanglish*, утворене від англійської назви двох мов *Spanish* і *English*) [1].

Суржик – феномен не тільки мовної – що незмірно важливіше й глобальніше – геополітичної стратегії. Це симптоматичний варіант відповіді на питання вибору України. Сучасна влада в державі принципово уникає відповідей на кардинальні геополітичні питання, зокрема щодо орієнтації на Росію чи Захід. А оскільки російську експансію Україна відчуває на порядок сильніше, ніж американсько-європейську, то й реагує на неї податливістю мовної політики. Можна не проголошувати російську мову офіційною, як вимагають східні регіони, але просто-напросто широко й безборонно вживати її в офіційних сферах, що нині й маємо.

Треба мати на увазі, що згубний вплив на нашу мову мають не тільки самі русизми, тобто неунормовані, фонетично чи морфологічно спотворені лексеми, а й інші фактори, які деформують нашу мову, розхитують її зсередини, нівелюють її специфічні особливості й ознаки – усе те, що визначає її самодостатність як окремої мови, позбавляють її здатності протистояти російському впливу [3].

Список використаних джерел

1. Гелнер Е. Нації та націоналізм. Націоналізм / Е. Гелнер; пер. з англ. – К.: Таксон, 2003.
2. Суржик. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Суржик>
3. Загрядська Т. Суржик – проблема сучасної української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=1666

Нагорний Валерій Володимирович

*студент першого курсу факультету інформаційних технологій,
Криворізький національний університет, ratt3r@ukr.net*

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛАХ

Інтернет – це насамперед інтерактивна реальність, де люди зустрічаються, знайомляться, розмовляють, дискутують тощо. Окрім фактично неосяжної інформаційної бази, Інтернет слугує потужним засобом комунікації (це обговорення проблем різного характеру, навчання, знайомства і навіть одруження), а також самоорганізації [3].

Спілкуючись із людиною в реальному житті, насамперед звертаємо увагу на зовнішність, одяг, вираз обличчя, погляд, усмішку, жести, тембр голосу, манеру триматися. А що впадає в око під час спілкування в інтернеті, коли немає голосового чи відеозв'язку? Лише мова, до того ж писемна [1].

Мовлення в Інтернеті віддзеркалює користувацьке Я, що є одним із чинників, за яким ми обираємо собі співрозмовника. Тому найбільш привертає увагу не безграмотна людина, а освічена та чемна, що гарно висвітлює свою думку, приправивши її гумором. І нормативне, трохи пафосне «Чи не буде пан таким ласкавим викласти люб'язно вельмишановній спільноті причини такого гомеричного сміху» у відповідь на низку смайликів може виявитися дотепнішим, ніж жаргонне «Чо ржеш», адже одним із засобів гумору є поєднання контрастних формою і змістом мовних одиниць [2].

Щоб співрозмовник мав задоволення від спілкування необхідно досконало володіти навичками культури мовлення, володіти лінгвістичною та комунікативною компетенцією в інтернет-спілкуванні.

Для цього необхідні такі якості: володіння розмовним стилем; знання етикету та можливість застосування в розмові; уміння визначати тему та ситуацію розмови; високий рівень контролю емоційного стану та вираження

емоцій; знання певних норм літературної мови; уміння передбачати реакцію співрозмовника; уміння підтримувати розмову; уміння вчасно застосувати гумор чи сатиру; наявність певних знань граматики.

Інтернет-розмова можлива в трьох випадках: чат, форум та електронна пошта. Кожен з них має свої правила, що контролюють коректність подання теми та мети повідомлення.

Основні правила спілкування в чаті, форумі та електронною поштою такі.

1. *Чат*. Оскільки чат – це розмова в реальному часі, спілкування в ньому протікає досить швидко. Тому щоб ваш абонент не заснув, чекаючи відповіді, найкраще писати якомога лаконічніше (особливо якщо ви ще не навчилися швидко друкувати). Але навіть якщо потрібно писати швидко, не забувайте про грамотність. Написання на кшталт горезвісного "СкорOVERнуса" в чатах досить часті. Насправді такі "фрази" - елементарна неповага до співрозмовника, а при спілкуванні зі старшими вони просто неприпустимі. Тому стежте за тим, що пишете, перевіряйте свою фразу, перш ніж відправити її. Якщо ви не впевнені в розстановці розділових знаків, скоротіть пропозицію. Якщо не знаєте, як правильно пишеться слово, замініть його більш знайомим.

2. *Форум*. Якщо у вас виникло серйозне питання, ефективним може виявитися обговорення його в форумі. Будь-яке повідомлення залишається у форумі досить тривалий час, і його може прочитати кожен, хто увійшов. Тому повідомлення, яке ви хочете помістити в форумі, потрібно перевіряти ще більш ретельно – ви не зможете виправити помилки після його розміщення.

Оскільки при роботі з форумом ви маєте в своєму розпорядженні час, повідомлення можна спочатку писати в текстових редакторах, які автоматично будуть перевіряти орфографію та підкреслювати червоною рисою ті слова, які написані неправильно. Перш ніж залишити повідомлення, перечитайте його кілька разів, переконайтеся в тому, що воно буде зрозуміло всім іншим. Слідкуйте за тим, щоб думки не стрибали з одного на інше, щоб між ними простежувався логічний зв'язок, щоб тон листа не був образливим для співрозмовників.

3. *Електронна пошта*. При написанні листа зверніть увагу на рядок "Тема". Тема листа повинна відповідати його змісту. Не слід вибирати для письма тему "Терміново!" або "Прочитайте, будь ласка, мій лист". Листи з такими темами можуть загубитися. Якщо ви відправляєте лист-відповідь, зокрема викладачеві з виконаним завданням, найкраще зберегти тему того листа, у якому це завдання містилося. Найпростіше це зробити, натиснувши "Відповісти", тоді тема листа збережеться автоматично [4].

Список використаних джерел

1. <https://electric.org.ua/old/rizne/virtual.html>
2. Тищенко О. Первинна саморепрезентація співрозмовника в Інтернет-спілкуванні: мовний аспект / О. Тищенко // Актуальні проблеми психології. Етнопсихологія. Історія психології. Психолінгвістика: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.Костюка. – К., 2007.

3. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
4. <https://stud.com.ua>

Осипенко Софія Олегівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, osypenko.sofa@gmail.com*

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОМОВНОЇ КУЛЬТУРИ НАЦІЇ

Протягом тривалого часу зміна ціннісних орієнтирів має колосальний вплив на мовленнєві та мовні процеси, що набувають нового й нового характеру. Важко оцінити ці зміни, зокрема, якщо говорити про таке явище в українській мові, як сленг. Загалом це поняття асоціюють з молоддю.

Чому ж наша українська молодь використовує сленг? Можна виділити декілька причин. Часто у спілкуванні використовують сленг не тільки, щоб повідомити якусь інформацію, але також для висловлення своїх ідей, світобачення, певним чином виразити свою особистість. Крім того, сленг може виступати способом влиття в колектив, бути сприйнятим «своїм» у тій групі людей, з якою відбувається спілкування. Значну кількість сленгових висловлювань в українській мові можна почути під час спілкування окремого кола людей. Це створює емоційну атмосферу, зближує їх між собою та дозволяє коротко, невимушено виражати своє відношення до подій чи явищ, що обговорюються [2].

Походження деяких слів молодіжного сленгу зрозуміти досить легко. Так, наприклад, не становить труднощів пояснення таких слів як *зубр* (людина, яка присвячує забагато часу навчанню), це слово, вочевидь, пішло від дієслова *зубрити* (вчити напам'ять); подібна ситуація в словах *парохід* (той, хто відвідує пари) та *парогуль* (той, хто пропускає заняття) що складаються з двох основ *пара* та *ходити* (в першому випадку) і *гуляти* (в другому); *гуртак* (гуртожиток) та інші. Цікавим є походження слова *кентавр* – підлабузник. Подібні слова є досить поширеними й завойовують позиції через те, що мають яскраво виражене іронічне забарвлення, а це притягує молодь, адже володіти добрим почуттям гумору – це «модно», «класно» й «хіпово». Власне, почуття гумору допомагає підліткові виділитися із загалу та підкреслити свою особистість [3, с. 61-62]. Багато лексем молодіжного сленгу семантично дублюють поширені в інтержаргоні одиниці без будь-яких трансформацій: *шари*, *моргала*, *баньки* (очі); *лимон* (мільйон грошових одиниць); *стріляти* (просити); *поїхати* (збожеволіти); *бичок*, *чинарик* (недопалок); *кабак* (ресторан); *хахаль* (кавалер, наречений); *кішка* (жінка легкої поведінки); *миша* (кишеньковий злодій); *криса* (той, хто краде у своїх); *малахольний* (ненормальний). Але все ж у молодіжній субмові є чимала кількість власне українських сленгізмів: *дискогопалка* – дискотека, *лягти в краватку* – покінчити життя самогубством, *скинься в тубик* – там вогко і прохолодно – поведься тихіше, *дріт* – телефон, *мавпа*, *жаба*,

кракозябра – комп’ютерний значок @, *гальмо* – людина, яка повільно реагує на все (поряд з цим словом вживається і суто російське *тормоз* з тим самим значенням), *тусівка* – компанія (аналогічно до російськомовного *тусовка*); останні два слова, як бачимо, є перекладом сленгових номінацій з російської на українську мову зі збереженням змісту.

Цікавою особливістю молодіжного сленгу є заміна значення лексем української літературної мови, що викликає іронічний відтінок. Наприклад, *базар* в літературній мові – це торгівля, переважно на відкритому місці, а серед молоді це слово має значення мовлення. Ще досить популярний прийом, що використовується в мовленні української молоді – це заміна значень слів семантично, що створює не зовсім доречний і точний смисловий відтінок. Наприклад, замість фрази *йди сюди* вживається *мандруй сюди, мігруй сюди, крокуй сюди* та інші. У молодіжному мовленні також присутня значна кількість вставних слів, що виражають емоції того, хто говорить: *бляха-муха, блін, йо-ма-йо*. Зрозуміти семантику даних слів можна здебільшого при усному мовленні і виражаються вони за допомогою інтонації.

Активно використовуються в українській мові суфікси заниженої емоційної маркованості, такі як: -ха – *депресуха, класуха*; -юк – *сидюк*; -ло – *файло, хавало, хлебало*. Трапляються також і пестливі суфікси: *велик* – велосипед, *телик* – телевізор, *хом’ячок* – комп’ютерна мишка [2].

Загалом можна стверджувати, що існування сленгізмів, які, по суті, є невід’ємною складовою будь-якої мови, доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе і розвивається. Слід зазначити, що в більшості випадків, коли мова йде про молодіжний сленг, люди звертаються саме до тих лексичних одиниць, які є стилістично зниженими, класифікуючи їх як такі, що «засмічують мову». Але питання про те, чи є це дійсно так, для кожного залишається відкритим.

Список використаних джерел

1. <http://ukrloves.ru/pro-vse/31837-molodizhnij-sleng-slovník-priklady.html>
2. <http://ukrgramota.kievpereklad.com.ua/sleng/>
3. Чмут Т.К. Культура спілкування: навчальний посібник для студентів і викладачів вищих навчальних закладів / Т.К. Чмут. – Хмельницький: ХІРУП, 1999. – 358 с.

Осокіна Валерія Сергіївна

студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, leraosokyma@gmail.com

СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ В СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Жаргон – невід’ємний компонент цілісної системи субстандарту англійського “вокабуляру”, який стає все більш і більш популярним. Сучасна

комунікація презентує нам нові засоби й форми встановлення зв'язків між людьми та обміну інформацією, серед яких неабияке місце посідають ненормативні лексичні одиниці, наприклад, сленг/жаргон, аргі, койне, просторіччя тощо. Ці стилістично та емоційно марковані лексеми подекуди зовсім витісняють нормативну лексику, утворюючи синтаксичні конструкції, пристосовані до законів української мови. На сьогодні відсутня не суперечна точка зору щодо терміну «жаргон».

Питання поняття молодіжного жаргону вирішується неоднозначно. Лексичний склад нашої мови, як і будь-якої іншої, містить велику кількість сленгових утворень, що відповідають певним соціальним і професійним групам людей. Упродовж тривалого часу визначався єдиний стандарт літературної мови. Проте існування різноманітних діалектів, жаргонів, сленгів доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе й розвивається, тому її дослідження залишається актуальним і на сьогодні. Останнім часом поширення є залучення сленгових номінацій до мовлення теле- та радіопередач, газет, журналів тощо. Це пояснюється тим, що автори намагаються наблизити їх до кола слухачів (читачів), надати відтінку молодіжної розкутості. Це підтверджує наявність величезного впливу сленгу як вияву молодіжної культури на людей різного віку. Але сленг здобуває позиції не лише у ЗМІ та музиці – найвідоміші імена нового покоління в сучасній літературі пов'язані з цим явищем. Таке значне поширення сленгу в творах літератури можна зарахувати до наслідків так званого «жаргонного вибуху». Пласт сленгової молодіжної лексики великою мірою становлять новоутворення (неологізми), які формуються та змінюються разом зі змінами в суспільстві.

Проблемою молодіжного сленгу займалися такі вчені, як В.Д. Жураховська, Л.О. Ставицька, І.Р. Гальперін та ін. За свідченням Лесі Ставицької, сучасний молодіжний сленг є ніби посередником між інтержаргоном та мовною практикою народу, розмовно-побутовою мовою широких верств населення. Лексеми утворюються під впливом найрізноманітніших факторів, серед яких особливо виділяються кримінальний жаргон, інтержаргон, власна інтерпретація серед молоді деяких термінів тощо. Походження деяких слів молодіжного сленгу зрозуміти досить легко. Так, наприклад, не становить труднощів пояснення таких слів, як *зубр* (людина, яка присвячує забагато часу навчанню). Це слово, вочевидь, пішло від дієслова *зубрити* (вчити напам'ять); подібна ситуація в словах *парохід* (той, хто відвідує пари) та *парогуль* (той, хто пропускає заняття), що складаються з двох основ *пара* та *ходити* (в першому випадку) і *пара* та *гуляти* (в другому); *гуртак* (гуртожиток) та ін. Подібні слова є досить поширеними й завойовують позиції, через те, що мають яскраво виражене іронічне забарвлення, а це притягує молодь, адже володіти добрим почуттям гумору – це «модно» та «класно». Власне, почуття гумору допомагає підліткові виділитися із загалу та підкреслити свою особистість. Чільне місце в молодіжному мовленні посідають метафоричні номінації, що виявляють образні можливості внутрішньої форми вихідного уявлення: *кайф* (задоволення) – *кайфовий*,

кайфолом; башлі (гроші), кашляти (платити), башльовий (платний), небашльовий (недорогий) тощо. Однією з цікавих особливостей молодіжного сленгу є зміна значення лексем літературної мови, що додає мовленню іронічного забарвлення. Наприклад, *базар* у літературній мові – торгівля на відкритому місці, у молодіжному мовленні це слово має зовсім інше значення, а саме – мовлення. Дієслова *грузити*, *кінчатися*, *стріляти*, *висіти*, *наїжджати*, *доганяти*, *солянка* мають цілком розбіжне значення у літературній та сленгові мовах. Проте одиниці молодіжного сленгу теж змінюють свою семантику в сленгові окремих груп. Ще один із прийомів, що застосовуються в молодіжному мовленні, – це заміна слів їх семантичними синонімами, тобто такими, що мають не зовсім доречний смисловий відтінок. Наприклад, замість словосполучення *іди сюди*, вживається: *мандруй сюди*, *мігруй сюди*, *крокуй сюди* тощо. Молодіжному мовленню також властива велика кількість вставних слів, що передають емоції розповідача: *блін*, *йо-ма-йо* [1].

Семантика цих слів зрозуміла лише при усному мовленні й виражається тільки за допомогою інтонації. Активно використовуються занижено емоційні суфікси, наприклад: *-ха* – *депресуха*, *класуха*; *-ло* – *файло*. Трапляються й здрібніло-пестливі суфікси: *телик* – *телевізор*, *велик* – *велосипед*, *хом'ячок* – *комп'ютерна мишка*, *тазик* – *комп'ютер*. Як уже говорилося, характерним для сленгу (зокрема, комп'ютерного) є закон економії мови у гіпертрофованому вигляді: *маг* – *магнітофон*, *магазин*; *комп* – *комп'ютер*; *дезе* – *домашнє завдання*; *фізра* – *фізкультура*. Отже, у молодіжному середовищі сленг посідає помітне місце як засіб виділення індивіда із загалу та спосіб вербального (мовного) спілкування [2].

Оскільки молодіжний сленг активно поповнює словниковий запас молоді, особливо школярів, він потребує постійного дослідження динаміки сленгової лексики. Різні аспекти молодіжного сленгу школярів вивчали як вітчизняні мовознавці – Й. Дзендзелівський, О. Горбач, І. Приходько, Л. Ставицька, Н. Шовгун, так і зарубіжні – М. Грачов, С. Копорський, Є. Поливанов, Л. Скворцов. Шкільний сленг – важлива лексична підсистема мови. Він є органічним у структурі молодіжного сленгу, оскільки носіями шкільного сленгу є виключно представники молодого покоління – відповідно, школярі. Але водночас тут виділена власна предметна галузь, як у професійному жаргоні, своєрідне «виробниче ядро» – навчання. Шкільний соціум володіє загальним молодіжним сленгом, але обов'язково витворює власний мовний світ, у якому домінують номінації на позначення навчальних предметів, учителів, об'єктів висміювання. Шкільний сленг був завжди, але в словнику школярів далеких часів його збереглося дуже мало [4]. Звісно, кожна історична епоха накладає свій відбиток на сленговий лексикон учнів, але все-таки певні типологічні лексичні паралелі між віддаленими часовими періодами функціонування сленгу виявити можна. Наприклад, слова *настрочити* – *написати*, *фінтити* – *хитрувати* використовували ще в бурсацькому жаргоні, вони увійшли й до мовлення сучасних школярів. Сленг активізується зазвичай в епоху соціальних потрясінь, докорінних змін, драматичних подій, соціальної

нестабільності. Сленготворчість сучасних школярів виявляється в різноманітних лексико-семантичних полях: *бос – директор, учила – вчитель, зава – завуч, керя – класний керівник*. Шкільний сленг активно поповнюється за рахунок стійких словосполучень, на позначення реалій шкільного життя: *страшний суд – батьківські збори; камера катування – відповідь біля дошки; книга скарги – щоденник; герой нашого часу – двійкар; без вини винуватий – черговий; повне зібрання помилок – диктант; записки божевільного – твір; будинок відпочинку – остання парта; служба спасіння – шпаргалка*. Отже, шкільний сленг існував завжди, його розвиток пов'язаний із розвитком історії, науки, техніки. Сленг поповнюється за рахунок слів на позначення реалій шкільного життя [3]. Тобто, у сучасному світі сленг розвивається активно у всіх суспільних галузях. Це показник розвитку мови чи деградації україномовного суспільства? На це питання важко знайти відповідь, можна сказати тільки одне: сленг дуже міцно закріпився у словниковому запасі українців й напевно вони перестануть використовувати його у повсякденній та професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. <http://www.ji.lviv.ua/n38texts/kondratyuk.htm>
2. http://ua-referat.com/Молодіжний_сленг_і_жаргон
3. <http://www.nauka-online.org/keywords/zharhon-shkolyariv>
4. http://philology.univer.kharkov.ua/nauka/e_books/visnyk_1014/content/kotelevets.pdf

Остапчук Ігор Олександрович

*студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, 7kaaaa@ukr.net*

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ

Актуальність теми обумовлена поширенням наукових знань і професіоналізму в Україні та намагання наукових фахівців у різних галузях знань і мовознавців унормувати українське мовлення.

Мовлення – це процес використання людиною мови для спілкування. Залежно від віку, специфіки діяльності, середовища мовлення людини набуває певних особливостей – попри те що, люди спілкуються однією мовою. Українська мова належить до однієї з найбарвистіших і найбагатших мов світу, але українське ділове мовлення має деякі проблеми.

Найважливішою проблемою сучасного українського мовлення є суржик. Тарас Марусик писав: *"Тим часом українські мовознавці переконані: Суржик – це місток у зворотному напрямку, для переходу від української до російської"* [4]. Суржик (у питомому значенні – «суміш різних зерен з житом») – елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без дотримання норм літературної мови. Первісно термін «суржик» вживався переважно щодо українсько-російського суржику. Взаємопроникнення мов неминуче відбувається в

історичному та культурному просторі, особливо коли культури та мови близькі. Але іншомовні слова, вирази, якщо вони не вживаються бездумно, зі зневагою до мовних норм, тільки збагачують мову [3].

Мовні покрути збіднюють таку могутню, таку красиву, таку багату українську мову, яка має досить лексичних художніх засобів, щоб можна було висловити будь-які думки, почуття, описати що завгодно, намалювати будь-яку картину. По-перше, носіями суржику стають люди, які недосконало володіють як українською, так і російською мовою, і не завжди зважають на правильність вживання лексики. Характерно й те, що суржилом розмовляють як мешканці сіл, так і міст. Також немає чіткої територіальної різниці в інтенсивності його вживання, незважаючи на тісні мовні контакти між українським та російським населенням. Наприклад, на західній та центральній частині України також проявляються русифіковані слова-суржики: *розицтитися, до зустрічі, все равно, нашо, шо таке, уборка, обіжаться, болтається, безконечний, крєпкий, знакомо, безтолковий, дурацький, абалдеть* та інші [1].

По-друге, суржик можна «підхопити», спілкуючись із колом людей (українців чи росіян), які вже його вживають у своєму мовленні. Це стосується також і виховного аспекту, коли батьки, не приділяючи належної уваги своєму мовленню, уживаючи слова-суржики, сприяють тому, що дитина повторює й починає говорити тією мовою, яку сприймає на слух, фактично спілкуватись суржилом. Ураховуючи вищесказане, досить поширеними у вжитку можна виділити слова: *пойдеш, здрасте, не трогай, не ний, позориться, ростраюваться, догадаться, таке шось, шо попало, тренєруваться, вилєжувать, жаліть, промахнуться, канєшно, понімають, балакають, потом* та інші [1].

До суржику досить часто навмисне звертається й освічена українська молодь, так само як і до сленгу, щоб підвищити варіативність своєї мови чи мовлення, ніби ввійти в інший мовний образ, а також виділитись в колі міжособистісного спілкування. Згідно з даними досліджень, молодь вживає суржик набагато активніше, ніж люди старшого покоління. Останні здебільшого відносять суржик до низького мовного культурного рівня. Сьогодні слово “суржик” почали вживати і в широкому розумінні – як назву zdegradovanogo, ubogogo духовного світу людини, її відірваності від рідного, як назву для мішанини залишків давнього, батьківського, з тим чужим, що нівечить особистість, національно-мовну свідомість [1].

Було б дуже добре, аби засоби масової інформації: телебачення, радіо, преса, Інтернет були взірцем для наслідування для всіх, хто хоче говорити українською правильно. Але, на жаль, сьогодні ЗМІ не можуть похвалитись бездоганним володінням державною мовою. І ми чуємо, читаємо: "Скількома язиками володієш ти", "Запрошуємо на роботу", "Висока заробітня платня та гнучкий графік робот", "Закон перетерпів багато змін", "Будівництво плотини". Освічену україномовну людину цей суржик дратує через той маргінальний мовний гумор, що постає як основний засіб плекання сміхової культури [2].

Виходячи з цього, більшість українців погодиться, що з суржиком потрібно боротись, так як саме цей недолік призводить до низьких наукових знань та непрофесіоналізму в Україні через недостатню вивчення рідної мови яке ставить під загрозу його репутацію в суспільстві, так як фахівці у різних галузях за допомогою ділового мовлення не зможуть висловити свою думку правильно, що ставить під загрозу саме існування сучасного українського мовлення.

Отже, хотілося б наостанок згадати слова Ліни Костенко, які змушують все-таки замислитись над питанням культури мовного спілкування українців: «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку XXI століття, і якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу» [1].

Список використаних джерел

1. <http://ukrgramota.kievperekklad.com.ua/surzhik/>
2. <https://kpi.ua/surzhik>
3. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Суржик>
4. <https://www.radiosvoboda.org/a/930826.html>

Піскунова Ірина Андріївна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, ipiskunova64@gmail.com*

СЛЕНГ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СУЧАСНОГО СПІЛКУВАННЯ МОЛОДІ

У сучасному світі молодіжний сленг є засобом спілкування великої кількості людей, об'єднаних віком. Сленг охоплює практично всі області життя, описує практично всі ситуації, крім нудних, оскільки сленгове слово народжується як результат емоційного ставлення мовця до предмета розмови. Сленг – це постійна словотворчість, в основі якої лежить принцип мовної гри.

Сленг – молодіжний жаргон – настільки поширене явище, що словосполучення "сучасний жаргон" асоціюється в мовців саме з ним. Ми є свідками нової хвилі активізації сленгу (після трьох попередніх у XX ст.: в 20-і рр., 50-і рр., 79-80 рр.), що цілком відповідає природі функціонування цього маргінального в архісистемі мови явища. Про хвильовість сленгу ще у 60-і рр. писав Д. Лихачов, пов'язуючи активізацію соціальних діалектів у ретроспективі з перехідними явищами в житті суспільства загалом. Обставини нашого життя свідчать на користь такого твердження [1].

До України хвиля інтересу до субмов докотилась лише порівняно недавно. Досі в наукових колах часто домінує розуміння молодіжного соціодіалекту як «мовного хуліганства». Дослідженням цього питання займаються нині лише окремі мовознавці, хоча сама тема надзвичайно багатогранна.

Сленг доволі поширене явище, він є засобом спілкування в найрізноманітніших прошарках населення й сягає своїм корінням у сиву давнину. Адже й століття тому різні соціальні групи мали свій стиль мовлення, притаманний саме цій групі. Крім того, розповсюдженим видом сленгу є сленг професійний, що побутує в мовленні людей певного фаху чи роду заняття.

Сьогодні сленгову лексику можна зустріти в книжній мові та мові ЗМІ. Лінгвісти, досліджуючи мовно-структурну організацію матеріалів мас-медіа, виокремлюють конкретні проблеми, з якими стикається сучасне телебачення, радіо та преса. Однією з таких проблем вважають ситуацію, пов'язану з дотриманням мовних норм, а також мовного етикету в засобах масової інформації.

Питання необхідності введення одиниць молодіжного сленгу в продукцію мас-медіа досі залишається дискусійним. Науковці поділилися на дві групи. Перша група виступає за чистоту мови та використання її літературної форми, вважають сленгізми «забруднювальним» та деструктурувальним елементом. Прибічники другої сприймають сленгові номінації виключно як стилістичний засіб, що виконує в тексті свої чітко визначені функції. Отже, упровадження в мову засобів масової інформації сленгу та молодіжного сленгу зокрема – явище суперечливе, що має свої як негативні, так і позитивні наслідки.

З розвитком сленгу мовознавці визначили його класифікацію. Класифікувати сленг можна за різними ознаками. Наприклад, за стилістичними ознаками слова сленгу (жаргону), як було зазначено вище, можна поділити на звичайні, тобто нейтральні, та згрубілі (нецензурна лексика). Також класифікувати сленг можна за спорідненістю інтересів осіб, які формують різновид цього ненормативного утворення. За цією ознакою лексичні одиниці молодіжного сленгу можна поділити на такі, що вживаються: у середовищі людей, що мають справу з комп'ютерами; люди, які цікавляться автомобілями; у середовищі підлітків, які захоплюються музикою.

Власний сленг мають книголюби, газетярі, спортсмени та ін. До того ж у кожній з названих груп можна виділити підгрупи. Наприклад, спортивний сленг поділяється на сленг футболістів, хокеїстів, плавців тощо.

Отже можна зробити висновок, що практично кожна група людей, яких об'єднують спільні інтереси, має свій особливий тип мовлення, який реалізується в сленгових новоутвореннях і є притаманним лише цій групі. Це свідчить про те, що молодіжний сленг не є цілісною системою та включає загальномолодіжний жаргон, що характеризує мову певного покоління, і спеціальні молодіжні жаргони [2].

У сучасному світі комп'ютеризація є одним із головних чинників розвитку молодіжного сленгу. Але у чому ж відмінність комп'ютерного сленгу від сленгів інших типів? Він лаконічний, буває скороченнями та своєрідною символікою. Спостереження за середовищем людей, чия професія пов'язана із використанням комп'ютерів і особливо – мережі Інтернет, показують, що саме в цій сфері відбувається найбільш активне створення неологізмів, до того ж існують всілякі граматичні, фонетичні та графічні інновації [3].

Насамкінець хочеться сказати, що сленг є невід'ємною частиною сучасного спілкування молоді. Він робить мову яскравою, емоційно насиченою, чим, власне, і зачаровує нас. Ця мова звернена до почуттів, а не до розуму. З іншого боку, надмірне захоплення сленгом призводить до звички сприймати життя легковажно та до загибелі національної культури.

Список використаних джерел

1. Лихачев Д.С. Арготические слова профессиональной речи: Развитие грамматики и лексики современного русского языка / Д.С. Лихачев. – М., 1964. – С. 311 – 359.
2. Берегівська О.М. Молодіжний сленг: формування та функціонування / О.М. Берегівська // Мовознавство. – 1996. – №3. – С. 33.
3. http://allref.com.ua/ru/skachaty/suchasna_movna_situaciya_v_ukraini/

Радченко Анатолій Андрійович

*студент першого курсу факультету інформаційних технологій,
Криворізький національний університет, mrkotbest@gmail.com*

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ

Професійне спілкування – це мовленнєва взаємодія між фахівцями та клієнтами організації, яка має місце бути в ході здійснення професійної діяльності. Культура такої діяльності характеризує її ефективність, а також репутацію організації загалом, як і окремого фахівця [1].

Культура спілкування – це мало не найважливіша частина культури професійної, більш того, є такі сфери діяльності, де мова – це знаряддя, яким спеціаліст має володіти досконало. Серед них можна назвати сфери журналістики, юриспруденції, а також роботу викладача або менеджера. Це ті професії, де без високої мовної культури взагалі неможливо працювати.

Професійна мовна культура є складною системою, до якої входять такі необхідні елементи, як володіння спеціальними вміннями та навичками, але це не все – до неї ж включають особисту культуру поведінки й емоційну культуру людини, загальну культуру її мови та культуру професійного спілкування.

Здобути такі спеціальні навички можна лише в процесі професійної підготовки, а от культура поведінки формується самою особистістю, яка при цьому пристосовується до етичних норм в суспільстві.

Щодо емоційної культури, то під цим терміном мається на увазі вміння людини не тільки регулювати особистий психічний стан, але й розуміти емоційний стан співбесідника.

Для професіонала також дуже важливе вміння керувати власними емоціями, в потрібний час позбавитися від хвилювання та подолати свою нерішучість, встановити емоційний контакт з іншою людиною [2].

Загальна культура – це теж дуже широке поняття, до якого входять і норми мовної поведінки, і загальні вимоги до мови в різних ситуаціях

спілкування, при цьому культура професійного спілкування характеризується низкою вимог додаткового характеру, які не є частиною загальної мовної культури, але не мають з нею протиріч.

Треба зазначити, що у більшості ситуацій мова є засобом як набуття, так і засобом розвитку та передачі професійних навичок. Людина вважається такою, що володіє культурою професійного спілкування, тоді, коли вона повною мірою володіє термінологією за своєю спеціальністю; вміє збудувати виступ на професійну тему, а також на професійному рівні організувати діалог і управлятись з ним.

Фахівцю треба досконало знати термінологію, вміти встановлювати зв'язки між вже відомими термінами та тими, які він дізнається в процесі діяльності. Також фахівця відрізняє знання особливостей стилю професійного мовлення – це його лінгвістична компетенція в професійному спілкуванні. Професіонал має вміти давати оцінку висловлюванням та складати враження щодо цілей спілкування, прогнозувати вплив своїх висловлювань на співрозмовника. Йому притаманні уміння створити сприятливу атмосферу, спілкування та підтримувати контакти з людьми, різними за психічними типами та рівнем освіти.

Комунікативна компетенція спеціаліста також включає не лише його вміння спілкуватися або обмінюватися інформацією, але й вміння налагоджувати відносини з іншими людьми, він має вміти організувати спільну з ними творчу діяльність [3].

Фахівець повинен завжди контролювати емоції та направляти діалог так, щоб він відповідав загальним потребам професійної діяльності, тримався у руслі етичних норм та відповідав вимогам етикету. Це є його поведінкова компетенція. Поведінка при комунікації потребує організації мовлення таким чином, щоб створювалася комфортна емоційно-психологічна атмосфера спілкування з колегами або клієнтами, бо вона суттєво впливає на характер взаємин учасників виробничого процесу та на якість їх роботи. Для досягнення успіху фахівець повинен мати високу мовну культуру та лінгвістичну, комунікативну та поведінкову компетенцію. Він має знати норми літературної мови та стійкі навички їх застосування, вміти слідувати за точністю, логічністю та виразністю мовлення. Важливо, щоб фахівець мав навички щодо виявлення соціальних та індивідуальних рис особистості співрозмовника, прогнозував його реакції та створював і підтримував доброзичливу атмосферу спілкування.

Професіонал завжди контролює свій емоційний стан і знає етикет, вміє чітко виконувати його правила. Висока мовна культура є невід'ємною рисою культурної людини, тож кожен з нас має завжди її вдосконалювати. Важливо слідувати за тим, що ми говоримо та не припускати при цьому помилок. Збагачення свого словника – це також потреба й обов'язок професіонала, так само як і вдосконалення вміння відчувати свого співрозмовника, відбирати найбільш відповідні для кожного випадку слова та конструкції.

Проблема «Мова і суспільство» досить обширна і багатопланова. Перш за все мова є соціальною за своєю сутністю. Основна його функція – бути засобом спілкування людей. В основі цієї функції і в зв'язку з нею здійснюються мовою і інші функції – впливу, повідомлення, формування. Ці функції є також соціальними. Можна сказати, що суспільство має таку мову, якою суспільством створений, і використовує її так, як уміє і може. Вплив мови на суспільство посилюється разом з розвитком самого суспільства – цей вплив зростає в міру розвитку виробництва, науки, техніки, культури. Мова бере участь в організації праці, в управлінні суспільним виробництвом, у здійсненні процесу освіти і виховання членів суспільства, в розвитку літератури і науки.

Суспільство впливає на мову, але й мова, у свою чергу, впливає на нього, беручи участь в усіх сферах життя та діяльності людей.

Оволодіння мистецтвом спілкування необхідно для кожної людини незалежно від того, яким видом діяльності він займається або буде займатися, так як від рівня і якості його спілкування залежать успіхи в особистому, виробничій і суспільній сферах життя.

Список використаних джерел

1. Прудкіна Л.К. Культура мови і ефективність спілкування / Л.К. Прудкіна, Є.Н. Ширяєва. – М., 1996. – С. 125.
2. Головін Б.Н. Основи культури мовлення / Б.Н. Головін. – М., 1988.
3. Ширяєв О.М. Культура мовлення як лінгвістична дисципліна / О.М. Ширяєв // Російська мова і сучасність. – 1991. – №1. – С. 27.

Рузанова Аліна Олександрівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, ruzanovakgtl@gmail.com*

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК СУЧАСНОГО МОВЦЯ

Сьогодні вміння брати участь у дискусії, діалозі, проводити презентацію, тобто вміння висловлюватися в будь-яких ситуаціях цінується високо і є важливою складовою сучасного мовця. У нових соціально-економічних умовах розвитку державності також зростає значення й вимоги до формування соціально-активної, культурної та духовно багатой особистості. Однією із основних умов цього процесу є набуття людиною вмінь і навичок щодо вільного та грамотного володіння українською мовою. Відсутність даних умінь впливає на те, що мовець не спроможний розвинути свою думку, оформити діловий документ, грамотно й переконливо представити професійні інтереси, тобто не зможе виконувати функції, покладені на нього суспільством. Тому одним із найголовніших завдань вивчення української мови є набуття навичок щодо змістовного, граматично правильного та стилістично оформленого висловлювання своїх думок. Саме з цих завдань визначаються шляхи

вдосконалення роботи з формування культури мовлення: щоденне спілкування викладачів та студентів, самостійна робота студентів.

Культура мовлення здавна була об'єктом досліджень багатьох учених. Про це свідчать різноманітні визначення самого поняття залежно від того, що береться за основу. Наприклад, Б. Головін зазначає, що поняття мовленнєвої культури має два аспекти: сукупність і система комунікативних якостей мовлення і вчення про сукупність і систему комунікативних якостей мовлення. Він пропонує під терміном «культура мовлення» розуміти рівень оволодіння системою якостей мовлення окремими носіями мови.

Відомий мовознавець професор Г. Винокур запропонував ідею розмежування двох рівнів володіння культурою мовлення: «правильність і вправність». Розвиваючи цей підхід, професор Л. Скворцов розуміє «володіння нормами усної та писемної літературної мови (правила вимови, наголошування, граматики, слововживання тощо), а також уміння використовувати виразні мовні засоби в різних умовах спілкування відповідно до мети і змісту висловлювання». С. Єрмоленко зазначає, що «культура мовлення пов'язана, з одного боку, з правильністю мови..., а з другого – з мовною майстерністю, стилістичним чуттям слова, доречністю використання варіантних мовних форм» [2, с. 81]. М. Ільяш вважає, що культура мовлення – це володіння літературними нормами на всіх мовних рівнях, в усній та писемній формах мовлення, уміння користуватися мовностилістичними засобами та прийомами з урахуванням умов і мети комунікації; упорядкована сукупність нормативних мовних засобів, вироблених практикою людського спілкування, які оптимально виражають зміст мовлення й задовольняють умови та мету спілкування; самостійна лінгвістична дисципліна. Як зазначає Н. Бабиц, поняття культура мовлення має теоретичний (достатньо висвітлений у ґрунтовних працях) і практичний аспект, який «не може бути вичерпаний ніколи, бо виявляє себе щоразу для кожного мовця неповторно, не може передбачити всі можливості ситуації функціонування індивідуального мовлення» [1, с. 28].

Отже, культура мовлення – це нормативність і доцільність викладу інформації, тобто філологічне та психолого-педагогічне обґрунтування використання граматичних структур відповідно до умов і вимог конкретної ситуації. Культура мовлення – це система вимог, регламентацій щодо вживання мови в мовленнєвій діяльності [3, с. 5].

Належна культура мовлення – це свідчення розвинутого інтелекту й високої загальної культури особистості. Одним із завдань культури мовлення є подолання мовних стереотипів. Тільки через високу культуру мовлення реалізується невичерпний потенціал мови, гармонія її функцій. Культура мовлення має велике національне й соціальне значення: вона забезпечує високий рівень мовленнєвого спілкування, ефективне здійснення всіх функцій мови, удосконалює стосунки між людьми, сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства загалом. Через культуру мовлення відбувається культивування самої мови, її вдосконалення.

Проблема культури мовлення відображається в таких основних аспектах: нормативність, адекватність, естетичність, поліфункціональність мовлення. Наше завдання як сучасних мовців – розвинути в собі здатність до оптимального вибору мовних засобів відповідно до предмета розмови, співрозмовника, мовленнєвої ситуації. Оптимально дібраний темп і гучність мовлення, уникнення нагромадження приголосних чи голосних, різноманітність синтаксичних конструкцій, доречність цитати чи фразеологізму, прислів'я чи приказки, тропів чи фігур, взагалі нестандартність мовлення – всі ці та інші засоби не структурної естетики роблять мовлення естетично привабливим. І навпаки. Поліфункціональність мовлення – це забезпечення застосування мови в різних сферах спілкування.

Отже, культура мовлення в умовах національного та соціально-культурного відтворення, становлення державності й демократизації суспільства, відродження інтелектуального та духовного потенціалу громадян України, розширення сфер функціонування української мови як державної набуває сьогодні особливого значення саме в процесі формування сучасного мовця.

Список використаних джерел

1. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення / Н.Д. Бабич. – Львів: Світ, 1990. – 28 с.
2. Єрмоленко С.Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 224с.
3. Струганець Л. Теоретичні основи культури мови / Л. Струганець. – Тернопіль: Астон, 1999. – 197 с.

Руссу Владислав Юрійович

*студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, russuptb@ukr.net*

ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мова й мовлення, що складають комунікативний бік професійної діяльності економістів, є системою складних взаємодій ділових партнерів у розв'язанні професійних проблем, обміні інформацією [3].

Економічні терміни – це слова, що функціонують в економічній сфері суспільства і утворюють термінологічне поле економіки як науки. Фахове спілкування є важливим засобом оволодіння професією та спеціальністю, без знань якої сучасний фахівець не зможе ефективно розв'язувати складні практичні завдання. І справді, мовна норма твориться, формується, виробляється у процесі практики, у процесі постійного спілкування людей.

Опанування фаховою термінологією та навчання володінню науковим словом є одним із актуальних завдань мовної підготовки економіста. Оволодіння основами будь-якої професії розпочинається із засвоєння системи

загальних і професійних знань, опанування майбутнім фахівцем спеціальної мови, мови професії, наукового дискурсу професії. Досконале володіння фаховою термінологією є невід'ємною частиною підготовки економіста. Здобуття вищої освіти в Україні передбачає високий рівень володіння українською літературною мовою, насамперед її розгалуженим різновидом – науковим стилем. Слід ураховувати, що понятійний склад економічних термінів характеризується різноманітністю та різноплановістю, суттєвим проникненням термінів у сферу загальноповсякденної лексики (*перспективне планування, економічне завдання* та ін.), широким використанням загальноповсякденних слів у ролі термінів (*норма, довговічність, надійність* тощо), великою кількістю термінів – словосполучень у структурному складі економічних термінів (*амортизація на повне відновлення, прямий коефіцієнт* та ін.) тощо [1].

Роль термінології дуже важлива в опануванні будь-якої професії. Вивчення професійної лексики є важливим сегментом загального процесу підготовки економіста належного рівня та профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє не тільки своєю професією, але й мовою свого фаху. Один із показників загального культурно-мовного рівня майбутнього працівника у сфері економіки – правильне й вільне володіння термінами. Цінність терміна полягає в тому, що він несе логічну інформацію великого обсягу. Не доцільно використовувати в одному тексті різну термінологію, оскільки кожна галузь науки має властиву тільки їй термінологічну систему [3].

Термінолексика – "каркасний словник" мови будь-якої спеціальності, зокрема економічних спеціальностей. Знання економічної термінології – умова високої професійності економістів різних профілів. Будь-яка термінологічна система є дуже мобільною з погляду реагування на ті чи інші соціально-економічні та політичні зміни. Українська економічна термінологія становить чутливу, динамічну, широко розгалужену терміносферу, що, з одного боку, перебуває під впливом загальномовних тенденцій, а з іншого – має свої специфічні особливості.

Незалежна Україна впевнено просувається до ринкових відносин. З'явилися такі явища, як підприємництво, вільний обіг товарів, грошей і цінних паперів, приватизація, створення комерційних банків тощо. У зв'язку з цим стали активно розвиватися біржова, фінансово-кредитна, комерційна, банківська підсистеми економічної термінології. Із цього всього випливає, що без знань фахової мови сучасний економіст не зможе ефективно розв'язувати складні практичні завдання. І справді, мовна норма твориться, формується, виробляється у процесі практики, у процесі постійного спілкування людей у різних сферах діяльності. Ще у свій час Вольтер наголосив, що чудова думка втрачає свою цінність, коли вона погано висловлена. Розвиток мовлення майбутніх фахівців економічної сфери починається із збагачення їхнього словникового запасу. Чим більший лексичний запас, тим ширшає його кругозір, легше дається навчання, підвищується загальномовна культура майбутнього спеціаліста та його фахової мовної культури [2]. Важливо точно розуміти та

знати зміст кожного терміна свого фаху, оскільки у професійному мовленні найчастіше трапляються ситуації, коли незнання точного значення того чи іншого терміна зумовлює їх сплутування, що, своєю чергою, породжує явище двозначності в тексті, а це недопустимо у фаховому мовленні. Наприклад, останнім часом не тільки у сфері економіки, а й у сферах політики, інформаційних технологій активно використовується англomовна лексика, яка виступає у ролі термінів, наприклад: *ф'ючерсні кредити, консалтинг, корпорація, лізинг, ріелтер, тендер* та багато інших. Однак навіть ці слова, що вживаються досить часто й постійно на слуху, не завжди використовуються коректно. Сьогодні часто менеджером називають рекламного агента, страхового агента, продавця. Хоча менеджер – це управлінець, директор, адміністратор, найманий професійний управлінець, який не є власником фірми [3]. Отже, уміння спілкуватися мовою професії підвищує результативність праці, допомагає комфортно почуватися на виробництві, у колективі, у ділових контактах, тому знати мову своєї професії, термінологію свого фаху – це необхідні вимоги для майбутнього фахівця [1].

Список використаних джерел

1. Палій Н. В. Економічна термінологія в аспекті мовної підготовки іноземних студентів / Н.В. Палій, Т.В. Стаценко // Економічні науки: зб. наук. праць. – Маріуполь, 2016. – С. 24 – 30.
2. Марусіч Н.Ю. Використання термінів і професіоналізмів у професійному мовленні / Н.Ю. Марусіч // Фоліо. – Білгород-Дністровський, 2017. – Вип. 23. – С. 22 – 25.
3. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення: навч. посібн. / С.В. Шевчук. – 2-е вид., випр. – К.: Вища школа, 2000. – С. 267 – 271.

Рябуха Веніамін Русланович

*студент першого курсу факультету інформаційних технологій,
Криворізький національний університет, ryabukhav324@gmail.com*

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Сучасне життя важко уявити без мережі Інтернет. Його широке розповсюдження сприяє збільшенню кількості користувачів, задіяння практично в кожній галузі життєдіяльності сучасної людини. Ця мережа надає доступ до безлічі електронних ресурсів, множини різноманітних мереж. За кількістю комунікантів Інтернет-мережа належить до масової комунікації. На думку Н. Акімової, загалом гуманітарний підхід вивчення інтернет-мережі можна розглядати за трьома напрямками: 1) «Інтернет як медіа» – комунікативне середовище мережі сприяє появі й зумовлює формування нових культурних парадигм; 2) «Інтернет як мова» – поява та функціонування нових мовних систем; 3) «Інтернет як специфічне співтовариство» – побутування різноманітних фан-клубів, блог-товариств тощо [1].

Сучасний етап розвитку гуманітарних наук дозволяє говорити про ще один напрямок вивчення Інтернету як гуманітарного явища – «Інтернет як фольклор» (відбувається взаємовплив Інтернету і фольклору). Засоби поширення інформації (преса, радіо, телебачення, кіно, Інтернет та ін.) сприяють постійному доступу до суспільно-політичного життя соціуму, мають вплив на систему цінностей, світоглядних орієнтацій, уявлень, мислення загалом, формує певні поведінкові моделі людини. Врахування психологічних особливостей різних категорій людини (вікові, гендерні, етнічні, соціальні, релігійні та ін.) сприяє досягненню певної мети через зміст інформації, через її форму (мовні засоби, форма подання, стиль, акцент на фактажі та суспільно-політичних подіях тощо). Усі зазначені фактори мають значний вплив на мислення та комунікацію сучасного людства. Вільний доступ до мережі Інтернет, можливість спілкування людей з різних континентів, різних країн, різних релігійних поглядів сприяє, з одного боку, розширення культурного поступу, а з іншого, впливає на мову залучення великої кількості запозичень іншомовних слів, новоутворень, появи специфічної сленгової групи. Досліджуючи мовний аспект коментувань публікацій в інтернет-виданнях, О. Кулик вказує, що стиль мовлення є наближеним до розмовно-побутового.

Вона визначає такі характерні особливості мовлення: сленг, суржик, жаргонізми, діалектизми, неологізми, просторічні слова, ненормативна лексика, що демонструє побутування «живої» мови на екрані. Та все ж у культурному просторі Інтернет-мережі спостерігається процес конструювання штучних слів та виразів – звичні номінування використовуються з метафоричним значенням, або і взагалі – порушується орфографія з метою трансформації форми слів або виразів [2]. Також цікавим з наукової точки зору є вербально-іконічна гра – т.з. демотиватори (демотиваційні постери). Б. Шаріфулін визначає їх як синкретичний текст, який складається з картинки у рамці і надпису-слогану, який і коментує її. Головною суттю цієї гри – у контрасті картинки і надпису [3]. Доволі часто ці надписи й містять орфографічні та синтаксичні помилки. Наприклад, «пацаны ваще ребята-)), «йоу! Чё, как дела дружище?», «йалед тсопер илсе гомс ьтатичорп», «БуГаГа», «Гагой ты змешной», «Паццталом», «Ржу Нимагу Пеши Исчо!», «Гагой ты змежной». З'ясувати причини таких грубих порушень мовних норм – справа майбутнього. Причини можуть бути різними (випадковість або з цілеспрямовані наміри).

Для спілкування у мережі Інтернету періодично виникають «свої мови», наприклад, «олбанська мова», яка є формою надзвичайно перекрученою традиційної орфографії. Також її ще називають «креатиффом», «ерративною мовою», «аффтарскою мовою», «падонкафскою мовою», «преведдскою мовою», «неографом» і т.д. Окрім яскраво вираженої сленгової лексики, сторінки інтернет-мережі також містять лайку (хоча частина респондентів повідомляє, що реальному житті не вживають подібні висловлювання). Табування використання інвективів у реальному житті також отримала своє відповідне відображення і в комунікативному процесі Інтернету: вписують у зміненому вигляді – міняють деякі літери на інші, з зірочками замість

пропущених частин слів [3]. Наприклад, «ХЗ», «3,14здец», «ГС» тощо. Думаємо, такі новотвори, вживання специфічних фраз і слів демонструють опозицію інтернет-мережевого свого/чужого. У цьому випадку розмежування відбувається не за статевою чи віковою градацією, релігійна приналежність також не має значення, головний аспект визнання своїм – володіння інтернет-сленгом, обізнаність у справах інтернет-життєдіяльності.

Звичайно, не можна говорити лише про негативний вплив Інтернету на мову. Зокрема, небайдужі до культурного мовлення люди в Інтернет-мережі з метою пропаганди культури спілкування загалом, і популяризації саме літературної мови розміщують матеріали, які мають на меті підняти культурний рівень загалом і рівень володіння українською мовою зокрема. Наприклад, інтернет-сайт Gazeta.Ua розмістила Інтернет-статтю «10 цікавих фактів про українську мову»: «За різними даними, українська мова займає 25 або 32 місце за кількістю носіїв серед найпоширеніших мов у світі. Для 36–37,5 мільйонів осіб українська мова є рідною. Загалом у світі 41–45 мільйонів осіб володіють українською» [4], запроваджують інформаційні сайти, на яких вміщують інформацію про унікальність рідної мови. Поряд з цим інтернет-мережа сприяє і читанню книжок (як би це не звучало дивно), зокрема, можна знайти посилання на доступ до електронних копій улюбленої літератури («Найбільші списки електронних бібліотек в Інтернеті», «Безкоштовні онлайн бібліотеки. Завантажуй і читай» та ін.). Важливим моментом Інтернет-спілкування є швидке реагування користувачів на новини, можливість висловити своє ставлення до актуальних подій. До негативних явищ належать некоректні висловлювання відносно представників різних рас, етносів, представників нетрадиційної орієнтації тощо. Саме анонімність і дозволяє підбурювати людей, розпалювати міжетнічну ворожнечу, використання етнонімів відносно представників інших етносів. Тут зустрічаємо як етноніми традиційні (хохол, кацап, москаль тощо), так і новотвори (ватник, рашист, жидобандерівець, укроп тощо). Проте цей момент має регулюватися «Політикою конфіденційності та правилами користувача», то ж адміністратори сайтів слідкують за дописами і у випадку, якщо якісь не відповідають засадам демократичності, відкритості і толерантності – їх просто блокують. Д. Тимчук, досліджуючи Інтернет-дискурс у «Facebook», доходить висновку, що спілкування в соціальній мережі є продовженням реального спілкування. То ж очевидним є обговорення проблем та життєво важливих питань у віртуальність, які турбують реальних людей у реальному житті.

Список використаних джерел

1. Акімова Н.В. Дослідження мови Інтернету: труднощі і перспективи [Електронний ресурс] / Н.В. Акімова // Нова філологія: збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – №50. – С.10–13.
2. Дротянко Л.Г. Соціальні трансформації мовленнєвої культури в інформаційну еру / Л.Г. Дротянко // Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. – 2014. – № 1 (19). – С. 8 – 11.

3. Интернет-коммуникация как новая речевая формация: колл. монография / науч. ред. Т.Н. Колокольцева, О.В. Лутовинова. – М.: ФЛИНТА: Наука, 2012. – 328 С.

4. 10 цікавих фактів про українську мову. Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/history/_10-cikavih-faktiv-pro-ukrayinsku-movu/657994

Савицька Лада Сергіївна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, sls11092001@gmail.com*

МОВА ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ЖИТТІ ПРОФЕСІЙНОГО КОМУНІКАТОРА

Найбільш масовий тип спілкування людей у суспільстві – ділове спілкування. Без нього неможливо обійтися жодному професійному комунікатору. Уміння правильно скласти будь-який діловий документ, успішно проводити ділові переговори тощо сьогодні стало одним з комунікативних тенденцій світу. Уперше розрізнення понять “мова” і “мовлення” відбулося тільки на початку ХХ століття завдяки відомим лінгвістам: Фердинанду де Соссюру і Льву Щербі. Проте й зараз у повсякденному спілкуванні ці терміни вживаються як синоніми, хоча без з'ясування різниці між ними неможливо усвідомити систему будь-якої мови. Справа в тому, що мова й мовлення – поняття близькі, але не тотожні. Отже, якщо мова – це тільки засіб спілкування, то мовлення – сам процес і результат спілкування, який відбувається в певній аудиторії та в певних часових рамках, матеріалізуючись у звуках, інтонації, жестах і міміці або буквах і розділових знаках [1]. Мова як інструмент здобуття знань, як засіб комунікації має велике значення для кожного. Здобутки людини в житті, її взаємини з іншими членами суспільства деякою мірою залежать від уміння правильно висловлювати свої думки. Щоб досягти належного професійного рівня в спілкуванні, уміти дотримуватися норм і правил мовленнєвої діяльності, потрібно добре володіти культурним мовленням.

Головна особливість спілкування як процесу – взаємодія. Процес спілкування охоплює соціальну взаємодію членів суспільства – їх спільну діяльність та комунікацію. Упорядкованість досягається за допомогою правил і норм, які регулюють характер спілкування залежно від його мети та засобів. Мовлення людини – це своєрідна візитна картка, це свідчення рівня освіченості людини, її культури, а разом з тим, через сукупну мовленнєву практику мовців – це і показник культури суспільства. Культура мовлення – це система вимог, регламентацій стосовно вживання мови в мовленнєвій діяльності (усній чи писемній). Людина з низькою культурою мовлення порушує правила слововживання, граматики, вимови та наголошення, написання. Якщо ж людина володіє культурою мовлення, то про неї кажуть, що це людина розвинутого інтелекту і високої загальної культури.

У чому ж виявляється культура мовлення? Висока культура мовлення означає досконале володіння літературною мовою у процесі спілкування та мовленнєву майстерність. Основними якісними комунікативними ознаками, їх ще називають критеріями, культури мовлення є : правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність та чистота. Насамперед, у таких аспектах, як: нормативність, адекватність, естетичність, поліфункціональність мовлення. Мовна культура кожної людини й студентів зокрема має стати надійною опорою у висловленні незалежності думки, розвиненості людських почуттів. Обов'язковою ознакою високої мовної культури є володіння лексичним багатством рідної мови [2]. Дуже важливо знати, що чистота мовлення – це також вміння уникати суржику. Суржик означає штучно змішану, нечисту мову, гібрид української й російської мов, що, безперечно, є загрозою для існування рідної мови, соціальним злом. Потрібно усвідомити, що розмовляти суржилом – це ознака мовленнєво-мисленнєвого примітивізму, неосвіченості, провінційності, байдужості до своєї мовної поведінки, а отже, неповаги до української мови, свідчення неможливості професійного зростання [3].

Отже, ставлення до мови й мовленнєво-культурний розвиток особистості напряду залежить від виховання в сім'ї. Саме батьки закладають основи поваги та любові до рідної мови. Мовна характеристика – значуща частина індивідуальної характеристики загальної культури людини. Усі шляхи підвищення власної культури мовлення означають лише наполегливу працю та старання. Праця над своїм мовленням викликає повагу і, без сумніву, дає результати. Шляхів удосконалення є безліч, а процес триває все життя. Тож, чи не варто нам вдосконалювати свої навички культури мовлення для підвищення власного рівня володіння мовою?

Список використаних джерел

1. Мозговий В.І. Українська мова у професійному спілкуванні: Модульний курс: навч. посіб. 3-є вид., переробл. та доп. К.: Центр навчальної літератури, 2008. С. 19 – 20.
2. Гриценко Т.Б. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2010. С. 56 – 58.
3. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Львів, 2005. С. 36, 39.

Ткач Павло Андрійович

студент першого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, tkachpavel2015@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Підвищення загальномовної культури майбутніх спеціалістів та їх фахової мовної культури неможливе без опанування мови в усіх її аспектах.

Мова і професія – поняття нероздільні. Вони покликані обслуговувати потреби суспільства, окремих його груп і кожної людини зокрема.

Удосконаленням своєї мови людина повинна займатися все життя. Мова змінюється й розвивається, інтелектуально зростає й сама людина. Сьогодні країна потребує від студента, майбутнього фахівця електротехнічної галузі, не тільки знання свого фаху, а й високого рівня володіння професійним мовленням. Фахове спілкування є важливим засобом оволодіння професією та спеціальністю. Без знань якої сучасний електрик не зможе ефективно розв'язувати складні практичні завдання. Мовна норма твориться, формується, виробляється в процесі практики, у процесі постійного спілкування людей у різних сферах діяльності. Ще у свій час Вольтер наголосив, що чудова думка втрачає свою цінність, коли вона погано висловлена. Розвиток мовлення майбутніх інженерів електриків починається із збагачення їхнього словникового запасу. Чим більший лексичний запас, тим ширшає його кругозір, легше дається навчання, підвищується загальномовна культура майбутнього спеціаліста та його фахової мовної культури. Процес формування професійної культури мовлення складається з таких основних компонентів: засвоєння електротехнічної лексики і термінології; прищеплення студентам навичок роботи зі словниками, довідниками; формування вмінь сприймання, відтворювання і створення фахових текстів різних видів стилів; моделювання мовленнєвої ситуації, які виникатимуть у майбутній професійній діяльності; уникнення порушень літературної мови в фаховій галузі.

Професія інженера-електрика, як і будь-який вид трудової діяльності, породжує свою термінологію. Термінологія належить до лексики професійної й наукової мови, яка є самостійним функціонуючим різновидом загальнонаукової мови [1]. Термінологія є одним із найголовніших лексичних масивів професійної мови. Слова "термін, термінологія" походять від імені латинського божества меж і кордонів – Термінуса. Термін – це слово чи словосполучення, що вживається для точного вираження поняття у різноманітних галузях знань. Термінологія є надзвичайно динамічним шаром лексики, 90 % нових слів становлять терміни. Українська електроенергетична та електротехнічна термінологія, має специфічну системну організацію на поняттєвому рівні, яку ми розглядаємо як сукупність тематичних угруповань, які використовуються в цій галузі, тобто своєрідні за обсягом і структурою семантичні об'єднання спеціальних слів за екстралінгвальними ознаками. Назвемо лише основні тематичні групи:

1. Назви станів, явищ, процесів, дій. Це досить велика група, до якої належать, наприклад термін «вимикання», він означає “процес вимикання автоматичного вимикача вручну або за допомогою захисних пристроїв автоматично”.. Функцію позначення назв станів, явищ, процесів і дій для похідних виконують українські та іншомовні суфікси: -анн(я), -нн(я), -енн(я), -інн(я), -ацій, -ість.

2. Назви пристроїв, механізмів, апаратів, приладів, обладнань та їхніх частин. Ця одна з найбільших тематичних груп представлена такими

прикладами: трансформатор, генератор, конденсатор, реактор, двигун змінного струму, пристрій керування, багатоколовий / багатополосний комутаційний апарат, багатофазний пристрій, вакуумна лампа, вибірник відгалужень. Зауважимо, що для творення електроенергетичних термінів на позначення пристроїв, механізмів, предметів, за допомогою яких здійснюються певні процеси, дії, широко використовують суфікс «-ач»: вимикач, роз'єднувач, електроприймач, заземлювач, та суфікс «-атор»: трансформатор, акумулятор, конденсатор.

3. Терміни на позначення величини. Ця група представлена дво-, три-, чотири- та багаточленими термінологічними словосполученнями, на зразок: абсолютна діелектрична проникність / сприйнятливість, векторний магнітний потенціал, величини відгалуження, взаємна індуктивність

4. Назви показників. Це терміни, що номінують поняття систем показників. Наприклад: баланс потужності енергосистеми – це система показників, яка характеризує відповідність суми навантаження енергосистеми і потрібної резервної потужності наявній потужності енергосистеми. Або ж це терміни, що позначають різновиди показника у значенні “факт, що свідчить про результати якоїсь роботи, якогось процесу, про кількість чогось тощо”, наприклад: показник використання встановленої потужності електростанції – це відношення виробленої електростанцією електричної енергії за певний інтервал часу до встановленої потужності електростанції.

5. Назви характеристик – це переважно багаточленні термінологічні словосполучення, наприклад: зовнішні умови, логарифмічний декремент коливання струму, стійкість енергосистеми, режим роботи енергосистеми, рівень ізоляції тощо. Конкретизуються ці терміни прикметниками або іменниками в родовому відмінку.

6. Назви інтервалів часу. Поділяємо на терміни, що позначають тривалість процесу – «тривалість» (увімкнення / вмикання, струмів, аварійної перерви, інтервалу, циклу), і терміни, що позначають час, наприклад “час увімкнення”, “час найбільших втрат”.

7. Терміни на позначення організації виробництва. Це назви підприємств, споруд і приміщень спеціального призначення тощо. Приклад: електропостачальна система. Цей термін означає “сукупність взаємопов’язаних енергоустановок, які здійснюють електропостачання району, міста, підприємства”.[2]

Найбагатша лексичними ресурсами мова не може задовольнити потреб науки в номінації своїх понять. Відсутність власних номінативних засобів спричиняє появу в мові запозичень, що є одним з активних джерел поповнення різних терміносистемою. Електротехнічна термінологія неоднорідна за своїм походженням. До її складу входить як питома українська лексика, так і запозичення. У середині XIX ст. з’являється багато перекладних праць, які заклали основи української наукової електротехнічної термінології. Її становлення тісно пов’язане з науковою діяльністю І. Пулюя. Термінологія – це той лексичний пласт, у якому найбільш виразно виявляються міжмовні

контакти. У різний час електротехнічна термінологія поповнювалася за рахунок грецьких, латинських, німецьких та французьких запозичень. Найбільшу кількість запозичень (22%) становлять латинізми, які з'явилися в українській мові в 60-70-х рр. XIX ст., напр.: адаптер, детектор, трансформатор, модулятор. Із грецької мови запозичені назви приладів, пристроїв та процесів, що становлять 19%: гетеродин, магніт, п'єзоелектрика, реостат, синхронізація. Ці електротехнічні терміни з'явилися в 50-70-х рр. XIX ст. В українській мові функціонує ціла низка електротехнічних термінів, запозичених не безпосередньо з мови-джерела, а через іншу мову. Переважна більшість таких термінів (близько 12%) має греко-латинське походження, зокрема: амплітрон, ігнітрон, тахогенератор, феромагнетизм тощо.

Важливу роль у мові науки та техніки відіграють міжнародні терміноелементи. З них легко побудувати терміни тоді, коли з національних терміноелементів зробити це не вдається. Серед латинських словотворчих компонентів, характерних для української електротехнічної термінології, варто виділити такі: *de* (демодулятор), *ferrum* (феромагнетики), *re* (реактор), *ultra* (ультрафільтр) та ін. До грецьких словотворчих компонентів, за допомогою яких утворюються електротехнічні терміни, належать *auto* (авторегулятор), *anti* (антиферомагнетизм), *macro* (макрогенератор), *metron* (ватметр), *micro* (мікроіндикатор) тощо.[3]

Отже, знати мову своєї професії значить вміти вільно володіти, послуговуватися лексикою свого фаху, зокрема і термінологією. Володіння термінологією та вміння її використовувати – це одне із основних компонентів професійної підготовки. Знання електротехнічної термінології підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися на виробництві та в безпосередніх наукових і ділових контактах.

Список використаних джерел

1. Марусіч Н.Ю. Використання термінів і професіоналізмів у професійному мовленні. *Всеосвіта*. 2018. № 3. С.45.
2. Харчук Л.В. Тематична класифікація українських електроенергетичних термінів. *Термінологічний вісник*. 2-е вид., випр. Л., 2013. С. 72 – 76.
3. Козак Л.В. Українська електротехнічна термінологія (словотвірний аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук. К., 2002. 7 с.

Федоренко Тетяна Володимирівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, fedorenko481@ukr.net*

ВИКОРИСТАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМІВ У МАЙБУТНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Професіоналізми наявні в повсякденному мовленні працівників багатьох підприємств, відомств, установ та ін. Доки вони вживаються лише в усному мовленні й не виходять за межі відомства – шкода від них невелика. У практиці

писемного спілкування в межах одного відомства вони теж зрозумілі, але небажані, бо через них діловий папір перетворюється з офіційного в напівофіційний (або й зовсім неофіційний), набуває рис приватної записки, а не документа. Професіоналізм (лат. *proffesio* – фах) – слово або вислів, притаманні мові певної професійної групи.

Які ж слова входять до складу професіоналізмів? Серед професіоналізмів переважають слова загальнонародної мови, вжиті у специфічному значенні або в неузвичаєній для них формі. Так, поза літературною нормою перебуває вживання абстрактних іменників у множині: *начальникам відділів треба уточнити свої обсяги, ми маємо типові застосування, цілий ряд диференціювань* та ін. Як відомо, ці абстрактні іменники в загальнолітературній мові форм множини не мають.

До власне професійної лексики належать слова, вживані групами осіб на позначення предметів і понять, які безпосередньо пов'язані з їх професійною діяльністю або родом занять. Професіоналізмам властивий високий ступінь диференціації у називанні знарядь і засобів виробництва, продуктів виробництва та їх складових частин, деталей, різних дій, процесів і супровідних умов, пов'язаних з певною сферою діяльності, тощо. Професіоналізми, на відміну від термінів, виникають стихійно і здебільшого не набувають значного поширення в літературній мові. Однак окремі з них мають потенційні можливості для термінологізації, тому відповідні слова фіксуються у складі галузевих термінологій.

У термінологічному полі соціально орієнтованої економіки функціонують терміни різних галузей знань. Ядро цього термінополя становлять терміни соціальної економіки: *соціальна ринкова економіка, соціально-економічний інститут, соціально-економічна функція (держави), соціально-трансфертна функція (держави), соціальний порядок, економічний порядок, конкурентний порядок, соціально-економічні відносини, соціальна технологія, соціальна ефективність* тощо. У семантичній структурі цих термінів ключовими є семи “соціальний” та “економіка”. Периферію досліджуваного термінополя складають терміни, пов'язані з соціальною економікою лише диференційними семами. До них зокрема належать терміни загальнонаукові (*структура, функції, процес*), філософські (*метод пізнання, діалектика*), економічні (*виробництво, обмін, розподіл*), юридичні (*повноваження, порушник*), фізичні (*об'єм, тиск*), математичні (*математична модель, коефіцієнт*), загальносоціологічні (*соціальна структура, соціальна роль*), економічно-соціологічні (*споживацька поведінка, підприємництво*), соціально-психологічні (*колектив, особистість*) тощо. Велика кількість запозичених термінів – своєрідна риса соціально-економічної термінології. Цей факт пояснюємо тим, що соціальна економіка почала формуватися в умовах, коли система суспільних наук вже існувала впродовж тривалого часу. Але в межах термінополя соціальної економіки зміст та інтерпретація більшості запозичених термінів змінилися. Наприклад, термін *мотивація поведінки* в загальній соціології фіксується з двома лексико-семантичними варіантами: 1) осмислення індивідом

ситуації, вибір та оцінка різних моделей поведінки, результатів, які передбачаються, і на цій основі формування мотивів; 2) відносно стабільна система мотивів, що визначає поведінку певного суб'єкта.

Натомість в соціальній економіці з цим терміном пов'язують лише ті види поведінки, які пояснюють дії індивіда як суб'єкта соціально-економічних відносин [3, с. 115–117].

У результаті аналізу економічної термінології було виявлено, що: а) існування багатозначних соціально-економічних термінів не сприяє системній організації СЕТ і є, з одного боку, свідченням розвитку поняттєвої системи соціально орієнтованої економіки, а з другого, частковим виявом загальнолінгвістичної тенденції до економії мовних ресурсів; б) соціально-економічні терміни-синоніми відносяться до одного денотата й відрізняються відмінностями в ідеографічному плані, значенням словотвірних формантів, особливостями функціонування та ступенем сучасності; в) основна частина соціально-економічних термінів-омонімів виникла внаслідок дивергенції; г) антонімія в СЕТ здебільшого не відрізняється від аналогічного явища в загальноповсякденній мові, проте більшою мірою залежить від предметно-поняттєвої сфери.

Економічна термінологія з погляду способів термінотворення залежить від поняттєвих зв'язків термінів. Для неї актуальні ті самі способи номінації, що й загальноповсякденній лексиці: лексико-семантичний, морфологічний, синтаксичний та запозичення. Своєрідність спеціальної лексики виявляється в неоднаковій продуктивності названих способів, а також у різній регулярності використання певних словотвірних моделей, у спеціалізації словотвірних засобів тощо. Отже, засвоєння термінології відповідної галузі знання є одним із перших кроків в оволодінні мовою професійного спілкування. Терміни дають змогу точно, чітко, ясно, лаконічно висловлювати думки та адекватно передавати сутність категорій і понять економіки [1, с. 121–123]. Термінологія соціально орієнтованої економіки – це функціонуюча цілісна система, розвиток якої значною мірою детермінований розвитком понять цієї науки.

Підсумовуючи сказане, ще раз наголошую на тому, що наукова економічна термінологія і комерційні номенклатурні одиниці – це різні речі, які необхідно розмежовувати. На основі аналізу було встановлено, що економічна термінологія належить до однієї з найстаріших мікросистем у складі сучасної української літературної мови. Впродовж історичного поступу СЕТ пройшла складний шлях свого становлення і розвитку. Перші назви на позначення соціально-економічних понять виникли в час, коли номінативні одиниці творилися в переважній більшості стихійно, роль свідомого чинника була незначною. Впродовж століть СЕТ збагачувалася як кількісно, так і якісно. Говорити про соціально-економічні терміни як елементи соціально-економічної терміносистеми можна лише з другої половини ХІХ ст., з часу, коли під соціально-економічні назви почали “підводитися” наукові визначення. На цей період (60-і роки ХІХ ст.) припадає початок свідомої роботи над українською термінологією. Систематична робота над українською, зокрема соціально-

економічною термінологією, почалася в перші десятиліття ХХ ст. Проте репресивні заходи щодо української мови, надмірна орієнтація на російську мову порушили природну еволюцію СЕТ, через що на сьогодні особливо гостро постала проблема перегляду її термінологічного складу з погляду відповідності соціально-економічних термінів системі сучасної української літературної мови, повернення вдалих номінативних засобів, вилучених з терміносистеми в минулі десятиліття з ідеологічних міркувань.

Список використаних джерел

1. Гриценко Т. Українська мова та культура мовлення: навчальний посібник / Т. Гриценко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 533 с.
2. Мацько Л. І. Культура української фахової мови: навчальний посібник/ Л.І. Мацько, Л.В. Кравець. – К.: Академія, 2007. – 359 с.
3. Мацюк З.. Українська мова професійного спілкування: навчальний посібник/ З. Мацюк, Н. Станкевич. – К.: Каравела, 2005. – 351 с.

Фурсова Дар'я Едуардівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, furssovadd@gmail.com*

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ У СПІЛКУВАННІ СТУДЕНТІВ

Упродовж часу, коли наша мова перебувала під впливом тоталітарної системи, визнавався єдиний стандарт літературної мови. Проте існування різноманітних діалектизмів, сленгізмів тощо доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе й розвивається.

Сленг доволі поширене явище, він є засобом спілкування у найрізноманітніших прошарках населення і сягає своїм корінням у сиву давнину. Якщо зануритися в історію, то сленг, як і професійний жаргон ремісників минулого, був засобом конспірації. Для того щоб не викрити секрети свого цеху, спілкувалися умовною мовою, незрозумілою для інших. Згодом окремі слова потрапляли у загальний мовообіг, приживалися і тим самим збагачували мову народу загалом. Вони втрачали семантичну конспірованість і, зрештою, ставали загальноновживаними. Наприклад, *байкер* – хлопець, життєвою філософією якого є любов до мотоциклів, *платформа* (із *середовища наркоманів*) – упаковка таблеток тощо.

Молодіжний сленг є неоднаковим відповідно до спілкування. Кожне з таких середовищ має свої відмінності і сленг озвучує реалії життя саме в цьому оточенні [2]. Уживання сленгу для молодої людини – один зі способів подолати механічність існування в нормативному полі нудної щоденної реальності, протестувати проти якої можуть люди різного віку, але на загал без адекватної вербалізації духовного бунту [3]. Широке вживання сленгу юнаками та дівчатами – це протест проти узвичаєних норм, одвічний конфлікт «батьки-діти», непорозуміння зі старшим поколінням, символ незадоволення або розчарування дійсністю. Усе це сприяє появі негативно оцінних сленгових

неологізмів. По-третє, данина молодості. Це — чудово (*прикольно, кльово, суперово, кайфово, класно, убійно*) спілкуватися саме так. Власне, як і вияв максималізму, прагнення звільнитися від суспільних обмежень. Питання полягає в тому, як уникнути надмірного вживання сленгу, що засмічує мову. Для української мови це актуально. Адже питомо українського сленгу немає. Переважно український сленг утворюється під впливом російської й «американської» мов. З одного боку, це запозичення, з іншого — чужомовна експансія. Нерідко сленг замінюється суржи́ком, і жахливо, коли суржик популяризується. Також молодіжний сленг як різновид національної мови має свою систему ідіом та фразеологізмів. *Метнись кабанчиком* – швидко зроби щось; *вийди, падлюко, з кукурудзи* – не лякай худоби – іди від нас; *сушити весла* – відпочивати; *вуха в трубочку скрутились* – щось таке непристойне, що аж ніяково слухати; *хай мене пофарбують* – неймовірно; *бити по яснах* – цілуватися [1]. У полі зору дослідження – студентська молодь, і тому увагу варто звернути на побут, навчання, дозвілля й спілкування студентів, що формують їх особливу соціальну групу. Дійсно, студентська молодь була й залишається найбільш освіченим прошарком молодого покоління, отже, і мова, якою вона користується, буде перебувати в рамках норми, але із включеннями жаргонізмів, пов'язаних з певним періодом становлення в їхньому житті, процесом навчання [3].

Студентський сленг – тема окремої розмови. Так вже склалося історично, що студентство на вигадки вдале, тому і з'являються такі перли, як *автомат* (залік, іспит, які отримують автоматично за поточними оцінками), *лафа*, *шара* (отримати залік без особливих труднощів), *шпрыхати* (розмовляти), *петрати* (розуміти), *мажори* (студенти з інституту міжнародних відносин). Поповнює лексичний склад і життя в гуртожитку, слово «*общага*» вже поступається більш українському «*гуртовня*». Для означення коменданта вищезгаданого закладу використовують слово «*коменда*». Вічно голодні студенти шукають *хавчик*, після безсонної ночі *завалюються дрихнути*. А коли гулянка після сесії, то вже *шейкують* (танцюють) з радощів і *ловлять кайф*.

Проте є деякі слова та ідіоматичні вирази, притаманні певному регіону. На Херсонщині «*сушити бивні*» означає те ж, що в Києві «*либитись*» (сміятись). А от *круті перці* та *чувачки* на півдні нашої країни низиваються *штрихами*. До речі, на сході, наприклад, на Харківщині, такі *кенти* реагують і на звернення «*Гей, тюленю!*». Отримати таке *погоняйло* круто, оскільки *тюлень* — не просто *крутий чувак*, а *примажорений*, такий, що має все на світі. А якщо, відпочиваючи на херсонському курорті, раптом почуєте наказ *перебирати коцулями*, не лякайтесь, вас просто примушують *чухати швидше*. У Кривому Розі прагнення людини не бачити іншу людину висловлюють такими виразами, як *рубай тягу*, *обламуйся*, *загубися*, *потопися*. А щоб та людина довго не затримувалася перед очима, вигукують: «*Не повисай! Зніми ногу з гальма! Не стій на ручнику!*» Вони ж — заклики бути активнішим.

Треба зауважити, що при використанні сленгових слів та виразів треба чітко дотримуватися стилістичних правил та норм. Наприклад, дієслово

«попыхнути» вживається винятково до співрозмовника. Фраза «*Ти що попых???*» означає: «*Чувач, ти розумієш, що ти кажеш?*». Емоційна оцінка — принизлива. Сказати про себе «*Я попых*» – ідеологічно неправильно, це значить розписатись у власній стилістичній безграмотності.

Молодіжна мова така ж різнобарвна, строката, особливо здатна до сприйняття всього нового, як і її носії. Тож молода вихована особа, яка хоч і послуговується сленгом, при своїй бабусі підбиратиме слова емоційно нейтральні, а вульгаризми залишить для друзів. Щоправда, ніхто не гарантує, що бабуся зрозуміє свого онука, але врешті відчує його приналежність до певної мовної субкультури [1].

Список використаних джерел

- 1.<http://www.umoloda.kiev.ua/number/118/192/3740/>
- 2.<http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-11D231A0BC424>
- 3.http://www.vuzlib.com.ua/articles/book/42996-Molod%D1%96zhnijj_sleng_jak_spos%D1%96/1.html

Харькова Анна Василівна

*студентка першого курсу геолого-екологічного факультету,
Криворізький національний університет, ann.kharkova169@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

На сучасному етапі розвитку цивілізації, коли питання безпеки навколишнього середовища набули надзвичайної ваги й актуальності, на межі технічних, природничих і гуманітарних наук виникають такі дисципліни, як соціальна екологія, екологічна етика, естетика, культура, психологія. Не оминули своєю увагою екологічну проблематику й лінгвістику: з'ясовано особливості формування екологічної терміносистеми української мови (С.В. Овсейчик, Л.О. Симоненко, Т.І. Панько, Н.В. Місник, І.В. Волкова та ін.), досліджено термінотворчі механізми й окремі тематичні групи екологічної терміносистеми англійської мови (Т.А. Алесенко, І.Г. Гусева, Н.Г. Кантишева, М.А. Ковязіна, О.М. Іващин); розглянуто інноваційні процеси в лексиці екологічної сфери сучасної англійської мови (Е.Г. Балюта, Ю.А. Зацний) тощо.

У теорії та практиці перекладу малодослідженою є специфіка перекладу екологічної термінології в текстах, присвячених екологічній тематиці, що значно ускладнює процес розпізнання екологічної лексики у вихідному тексті, а отже, і впливає на вибір адекватних способів її перекладу [1].

Для достатньо глибокого вивчення проблем охорони навколишнього середовища потрібні знання в області екологічної термінології. Екологічна термінологія – сукупність спеціальних слів, необхідних для опису понять наукової галузі екології [2]. Як англійська, так і українська екологічна термінологія сформувалася на перетині терміносистем всіх об'єднаних нею наук. Екологічна термінологія відтворює не лише біологічні й техногенні, а й

антропогенні (філософські, релігійні, культурні, соціальні) параметри взаємин людини з довкіллям. Вона в сукупності з усіма лексичними одиницями, що прямо чи опосередковано розкривають зміст понятійного, ціннісного та образного компонентів лінгвістичного поняття «екологія», формують ширше коло екологічної термінології. Специфіка її перекладу визначається співвіднесенням певного компонента лінгвістичного поняття «екологія» з тією чи іншою екологічною лексемою в кожному конкретному контексті [3].

Екологічний термін як одиниця галузевої терміносистеми має такі основні ознаки: номінативність; наявність визначення (дефініції); залежність від контексту, у першу чергу, коли мова йде про біологічні терміни; чітко визначене місце в екологічній терміносистемі; тенденцію до моносемії в межах терміносистеми екологічної галузі; точність позначення екологічного поняття; стилістичну нейтральність; відсутність експресивних значень; системні відношення та зв'язки у межах екологічної терміносистеми, суміжних з нею галузевих терміносистем та загальнонавчальної лексики; мотивованість [4].

У складі екологічної термінології є численні класичні терміноелементи, а також лексика сучасних іноземних мов: «антроп (ос)» грец. людина, «вольта» італійське - поворот, «буф(ф) ер» - англійське - пом'якшувати поштовхи, «аеро» - лат. - повітря, «курей» - німецьке - лікування, «лімне» - грец. озеро, «Маргінем (Аліс)» лат. що знаходиться на краю. «Дунст» - німецьке - чад, пара, дим, «скринінг» - англійське - сортування, відбір, «риф» - німецьке - підводна скеля, «еліт (а)» - французьке - добірний, «тромбу» - італійське - труба, «фільм» англійське - буквально «плівка», «енвайронмент» - англійське - середовище. Мова науки вдосконалюється разом з наукою і відображає рівень її розвитку. Процеси інтегрування в науці найбільш яскраво простежуються в лексичному складі. Терміносистема екології має велику кількість термінів, утворених на базі загальнонавчальної або загальнонаукової лексики. Англійська екологічна термінологія ввібрала в себе велику кількість побутової та загальнонавчальної лексики, у складі якої можна виділити три шари лексичних одиниць:

- слова у своєму прямому номінативному значенні;
- слова в переносному значенні;
- слова – спеціалізовані, які мають термінологічне значення у своїй підмові і нетермінологічне - у складі загальнонаукової лексики мови.

Дослідженню піддавався широкий діапазон понять, які характеризують взаємодію людини з навколишнім середовищем, який умовно можна представити трьома основними тематичними напрямками: глобальна екологія – явища природи, мають вплив на саму природу й людину: зміна клімату, землетруси; природокористування – раціональне використання та відтворення природних ресурсів, охорона природи; екологія людини – діяльність людини, взаємозв'язок з флорою та фауною, техногенний вплив, відходи, їх використання та знешкодження, забруднення води й повітря [1].

Отже, екологічна термінологія відтворює філософські, релігійні, культурні та соціальні параметри взаємин людини з довкіллям. Екологічна термінологія є багатогранною: терміни можуть бути відносними чи

абсолютними, у своїй структурі мають сучасну іноземну лексику та класичні терміноелементи, а також численну кількість загальноновживаної та загальнонаукової лексики. Екологічні поняття, які досліджувались, характеризуються трьома напрямками: глобальна екологія, природокористування та екологія людини.

Список використаних джерел

1. <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=808887>
2. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии / Д.С. Лотте. – М.: Книга, 2001. – 198 с.
3. Головин Б.Н. Лингвистические основы учения о терминах / Б.Н. Головин, Р.Ю. Кобрин – М.: Книга, 1987. – 211 с.
4. Овсейчик С.В. Формування української екологічної термінології: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / С.В. Овсейчик – К.: Інститут філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, 2006. – 20 с.

Царенко Віталія Олегівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, VitaliaVi@ukr.net*

ВИКОРИСТАННЯ СЛЕНГІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

На сьогодні молодіжний сленг по праву може стати самостійною дисципліною на факультетах мовознавства. Містить в собі величезну кількість часом навіть феноменальних лінгвістичних словотворів, сучасний сленг молоді дивує своєю поширеністю і популярністю серед самих різних областей нашої життєдіяльності. Це явище хоч і називається «молодіжним» сленгом, однак його не можна обмежити ні віком, ні соціальним середовищем застосування. На ньому говорять практично всі категорії людей на планеті. Але найбільше молодіжного сленгу трапляється в мові підлітків (11–18 років).

Саме слово «сленг» походить від англійського «slang» – жаргон і несе в собі поняття молодіжного сленгу як сукупності діалектів і використовується в побутовому мовленні молоді. Можна виділити кілька загальних характеристик сленгу молоді, які об'єднуються під цим поняттям:

1. Конкретна адресація мови: коли співрозмовник хоче приховати сенс сказаного від інших осіб.
2. Бажання «влитися» в компанію, показати, що ти «свій».
3. Економія часу, спрощення слів. Це потрібно для тих, хто не хоче здатися «нудним» і повільним.
4. Можливість «блиснути» знаннями в цій області.
5. Спроба здатися молодше або, навпаки, старше за свій вік.
6. Бажання здивувати, звернути на себе увагу оточуючих.

Дані визначення можна віднести до основних причин вживання молодіжного сленгу, приклади якого ми можемо розглянути нижче.

Слова молодіжного сленгу є часто скорочені варіанти звичайного слова або навіть фрази. Наприклад, такий сучасний молодіжний сленг (словник): *клава* – *клаватура*, *педик* – *студент педагогічного відділення або людина нетрадиційної орієнтації*, *имхо* – *маю думку, хочу озвучити і т.д.* А також сленг запозиченої лексики іноземної мови: *ава, аватарка* – *avatar*, *крейзі піпл* – *crazy people*, *афтенамі* – *after party і ін.*, який є найпопулярнішим у сучасному молодіжному сленгу. Існує великий ряд прикладів зі словника молодіжного сленгу, освіту яких складно, а частіше і зовсім неможливо з'ясувати. Зате їх можна згрупувати.

Підлітковий сленг

Підлітковий або, по-іншому, шкільний сленг можна почути в будь-якому дворі, де зустрічаються хлопці, приблизно, одного віку до 15–16 років. Сленг підлітків (приклади):

- *Тича* – від «*teacher*» (учитель).
- *Лафа, катати вату* – байдикувати.
- *Стибріл, спер* – вкрав, списав.
- *Шпора* – шпаргалка.
- *Тема* – відмінно, мені подобається.
- *Бро* – від «*brother*» (брат).
- *Зиріть* – дивитися.
- *Стукати* – ябедничати.
- *Ніштяк* – добре, піде, непогано.
- *Труба, кришка* – покарання за виконанні проступки.
- *В лом* – лінь.
- *Облом* – коли дійсне не співпало з очікуванням.
- *Гальмо, тупак* – тупий.
- *В натурі, есьже* – переконання.
- *Чувак, чувачок* – хлопець, хлопчина.

Ці та багато інших слова і вирази відносяться і до підліткового сленгу.

Молодіжний сленг (17–30 років)

Молодіжний сленг, приклади слів якого ми наведемо нижче, поповнюється з кожним роком. Мабуть, самий об'ємний збірник «зіпсованих» слів – це сленг молоді. Словник їх в основному складається зі слів і фраз, запозичених з іноземної мови. Такого поширення іноземна мова в російській варіанті досягла завдяки повсюдному її використанню. Тому сучасний сленг молоді все більше схожий на мова американця з російським акцентом. Найбільш вживані з молодіжного сленгу приклади слів наступні:

- *Халява, халтура* – безкоштовно, безвідповідально.
- *Красава* – молодець.
- *Чухнул* – зрозумів, а іноді в значенні «змився» - поїхав, втік.
- *Рубати бабло, зловити куш* – заробити, іноді нелегально.
- *Змотатися* – збігати за чимось.
- *Шторм, Кумар, нестися* – перебувати під дією наркотичних

речовин.

- *Брателла, братуха – брат, ровесник.*
- *Ковбаси, тусити – танцювати, гуляти по клубах і вечірках.*
- *Родаки – батьки.*
- *Батя, дід – тато, батько.*

Ці слова молодіжного сленгу знайомі практично кожному з нас, тому що міцно увійшли в наш лексикон завдяки своїй поширеності і впізнаваності.

Сленг дорослих людей

Якщо сучасний молодіжний сленг багатий словами, то у цієї вікової групи їх набагато менше, адже з роками людина стає все серйозніше і суворіше, і це також відбивається на його мові. Однак і дорослі нерідко використовують сленг, наприклад:

- *Ядрім Мадре, ёклмн, ели-пали – досада, злість.*
- *Чортівня – незрозуміла ситуація.*
- *Паскудство – порнографія, вульгарність.*
- *Тяп-ляп – неякісно, на швидку руку і т.п.*

Соціальна група сленгів

Крім загальних сленгизмів вікової групи, існує також і цілий ряд інших прикладів, що відносяться до різного роду діяльності, соціального статусу, молодіжній субкультури, віросповіданням, національності, і до решти. Сучасний сленг молоді, словник якого налічує понад 12 000 слів, містить в собі не просто перелік прикладів, але і поділений на велику кількість випадків, видів і форм вживання жаргону. Перелічимо найбільш знайомі з слів молодіжного сленгу:

Комп'ютерний сленг: *системний адміністратор – сисадмін, лвл – рівень, забанити – заблокувати, млинці – диски, мило – електронна пошта, віндець – аналогія з «капець» – провал, невдача. Тут: аварійне завершення Windows, лага – гальмувати, дрова – драйвера і ін.*

Студентський сленг: *стенуха – стипендія, госи – державні іспити, автомат – отримання оцінки без дачі іспиту, ботанічний сад – приміщення, де готуються найбільш старанні учні, курсач – курсова робота, лабораторія – лабораторна робота, хвости – невиконані вчасно завдання і т.д.*

Тюремний сленг: *авторитет – старший, блатний – говорить на місцевому жаргоні, бариґа – укладений комерсант, рис – неприємна особистість, обцак – загальна скарбниця або майно, смертник – засуджений довічно, косяк – проступок, малява – лист, опущений – прилюдно принижений і т.п.*

Сленг наркоманів чи торговців наркотиками: *смикнути струну – ввести голку, підсадити – привчити до наркотиків, штовхати – продавати товар, обдолбаний – накурено, афганка – сорт конопель з Азії-двизжок – шприц, доріжка – слід від ін'єкцій, пахкати – закурити, забити косяк – приготувати курильну суміш і т.д.*

Сленг лікарів: *бецешнік – пацієнт з гепатитами В і С, кеесніца – жінка, якій робили кесарів розтин, лижник – тримається за милицю, непруха –*

непрохідність кишечника, клініка – клінічна смерть, НЛО – не рухатися лежить об'єкт (пацієнт в комі) і ін.

З цими та багатьма іншими сленговими словами молоді ви можете ознайомитися в словнику. Молодіжний сленг навряд чи коли-небудь вичерпає себе. Навпаки, сучасний сленг молоді, словник якого поповнюється дуже швидко, вже став засобом спілкування не тільки друзів і однокласників. У багатьох сім'ях молоді батьки з дітьми спілкуються такими словами, не рахуючи їх зіпсованими. Існування і розвиток сучасного молодіжного сленгу багато в чому залежить від розвитку культури і соціального ладу, морально-етичного виховання і багатьох інших факторів. І, судячи з усього, говорити на «вуличному» мовою ми будемо говорити ще довго.

Список використаних джерел

1. Мартос С.А. Молодіжний сленг: міф чи реальність? / С.А. Мартос // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2004. – № 11. – С. 12 – 15.
2. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / [ред. д-ра філолог. наук, проф. В. В. Дубічинського]. – Харків : ШКОЛА, 2006. – 1008 с.
3. Арустамова А. А. Современный молодежный сленг и особенности его функционирования: дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.01 / Арустова Ася Артавазовна – Майкоп, 2006. – 263 с.

Цибулевський Станіслав Тимофійович

студент другого курсу геолого-екологічного факультету, Криворізький національний університет, stas160420@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

На сьогодні проблема володіння вільним, культурним словом є особливо актуальною й важливою для тих, хто користується словом як основним інструментом своєї професії, чие мовлення не тільки головна зброя в професійній діяльності, але й зразок свідомо чи несвідомо засвоєний, який сприймається учнями чи студентами.

Це питання було предметом дослідження провідних вітчизняних учених, таких як С.О. Караман, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ, О.Д. Пономарів, В.О. Сухомлинський, І.П. Ющук та ін. Ми ставимо за мету проаналізувати стан мовленнєвої культури наших сучасників, зокрема випускників шкіл і студентів вищих навчальних закладів. Останнім часом, коли відбулися значні зміни в умовах функціонування мови, стає актуальною проблема мови як засобу спілкування, мови в її реалізації, проблема культури мовлення. Чим це викликано? Назвемо особливості, характерні для сучасної української мови нашої держави та її столиці кінця ХХ початку ХХІ сторіччя: збільшився склад учасників масової комунікації (за віком, освітою, службовим становищем, за політичними, релігійними, партійними та громадськими інтересами); зникла офіційна цензура, через те мовлення людей стало більш відкритим, довірливим, невимушеним; переважає мовлення спонтанне, мимовільне, заздалегідь не

підготовлене. Якщо ж виступ і був підготовлений, то промовці намагаються говорити, а не читати. Про це свідчать виступи державних діячів усіх рангів, депутатів, політиків, учених по телебаченню, на різноманітних зустрічах, диспутах, шоу, конференціях, перемовинах; різноманітні ситуації спілкування призводять до змін характеру спілкування. Воно звільняється від жорсткої офіційності, стає розкутим.

Щодо культури мовлення, то вона сьогодні трактується в трьох значеннях: 1. Культура мовлення – це насамперед якісь її ознаки та властивості, сукупність і система яких говорять про її комунікативну досконалість. 2. Культура мовлення – це сукупність навичок і знань людини, які забезпечують цілісне та просте застосування мови з метою спілкування. 3. Культура мовлення – це область лінгвістичних знань про культуру мовлення як сукупності й системи її комунікативних якостей. Мовленнєвою культурою вважають складну систему мовних знаків, що ґрунтується на мовних і моральних правилах та нормах поведінки. Мовленнєвою культурою вважають складну систему мовних знаків, що ґрунтується на мовних і моральних правилах та нормах поведінки. Культура мовлення – це такі якості мовлення того, хто говорить чи пише, які забезпечують людині ефективне досягнення мети спілкування з дотриманням правил, етичних норм, ситуативних і естетичних нюансів. Культура мовлення передбачає вибір мовцем найбільш доцільних мовних засобів для даної конкретної мовленнєвої ситуації. Слово може возвеличити людину й образити. В українській лексиці, фразеології, синтаксисі міститься багатий арсенал одиниць з оцінним значенням, головне для культури мовлення – це те, щоб будь-яке слово, будь-який вислів вживався відповідно до ситуації спілкування й не виходив за межі дозволеного. Нові умови функціонування мови, поява великої кількості непідготовлених публічних виступів призводять не тільки до демократизації мовлення, а й до різкого зниження його культури в останні 10–15 років. «На жаль, культура мовлення знижується», – ця фраза часто звучить у ЗМІ та в усних виступах. Рівень культури мовлення випускників шкіл, студентів – високий, середній чи низький – залежить від рівня загальної культури, тобто соціально-комунікативних норм поведінки. Найуживаніші мовленнєві помилки: порушення логіки викладу змісту – це біда майже всіх творів абітурієнтів; збіднений арсенал лексики і стилістичних прийомів: вживаються однотипні вирази, дуже рідко – епітети, метафори, порівняння та інші виразні засоби мови, абітурієнти майже не знають значення фразеологізмів; невміння правильно узгоджувати за змістом слова (числівники з іменниками) тощо; студенти майже не володіють нормами наукового мовлення (наукового стилю), через що науковому керівникові доводиться виконувати функцію редактора і коректора студентських робіт. Усне мовлення офіційного спілкування вимагає покращення. Особливо багато нарікань викликає мовлення депутатів. Народ не прощає своїм обранцям безграмотності: над ними кепкують, їхні мовленнєві помилки обговорюють, на них будує свої телепередачі розважальна програма «95-й квартал». Порушенням мовних норм часто «грішать» не тільки телеведучі

провідних українських каналів, а й диктори радіо. Особливо багато таких «перлів» лунає в розважальних передачах Нового каналу, 1+1, ТЕТ та НТН. Це слова: *прикольно, класно, ні фіга, обалдєнно, офігенно, фіолетово, тіпа, короче* тощо. Книжки на мові сленгу користуються попитом, на них можна легко заробити. Вітчизняна реклама теж не пасе задніх – на кожному кроці рекламні оголошення на суржику: *«Банк надає безстрочний кредит»* або *«Продаж товарів у розстрочку»*, *«Учбова література»* (оголошення на книжковому ринку) тощо.

Сьогодні проблема культури мовлення набуває дедалі більшого значення. Вона потребує своєчасного розв'язання й залежить як від людей, так і від держави. Наша державна мова – українська. І це не лише наше минуле, це наше майбутнє. Уважне ставлення держави до молодого покоління, до його мовленнєвої культури – це запорука кращого майбутнього.

Список використаних джерел

1. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: навчальний посібник. 2-ге вид., стереотип. К.: Либідь, 2001. 240 с.
2. Ющук І.П. Мова наша українська. *Статті, виступи, роздуми*. К.: Просвіта, 2001.

Чайковський Андрій Сергійович

*студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету,
Криворізький національний університет, samsungusertabb@gmail.com*

КОМУНІКАЦІЙНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ В МАШИНОБУДІВНІЙ ГАЛУЗІ

Поняття професійного спілкування має широке й вузьке значення. У першому значенні його можна визначити як комунікативні навички та якості, властиві професіоналу, на відміну від дилетанта. Професіонал розглядається в цьому випадку як людина, яка має значний досвід і високі професійні стандарти. У вузькому розумінні професійне спілкування включає особливості, характерні для окремо взятої професії. Професійне спілкування – це важливий засіб і умова розв'язання завдань певної професійної діяльності. Якщо поза діяльністю люди керуються особистими мотивами, то під час професійного спілкування мета визначається характером і потребами професійної діяльності [1]. Професійне спілкування поділяють на вербальне й невербальне. Вербальне (лат. *verbum* – слово) спілкування – це усне, словесне спілкування, учасники якого обмінюються висловлюваннями щодо предмета спілкування. Вербальне спілкування можна поділити на пряме вербальне спілкування, яке здійснюється шляхом усного контакту між учасниками спілкування, і непряме вербальне спілкування, яке полягає у відсутності безпосереднього контакту між учасниками. Невербальне спілкування – це обмін інформацією між людьми за допомогою комунікативних елементів (жестів, міміки, виразу очей, постави та ін.), які разом із засобами мови забезпечують створення, передавання й

сприйняття повідомлень [2]. Комунікації пов'язані з інформаційним обміном між учасниками спілкування. Під час обміну інформацією відправник і одержувач долають декілька взаємопов'язаних етапів комунікативного процесу, завдання яких – створення повідомлення і використання каналу для його передавання у такий спосіб, щоб обидві сторони однаково зрозуміли вихідну ідею [1]. Професійне спілкування має за собою одну єдину мету – згрупувати людей однієї професії, бути зручним способом обміну інформації, необхідним засобом забезпечення ефективності, але для кожної професії воно реалізується за допомогою різного лексичного запасу мовлення.

Професійне спілкування у сфері ділових взаємостосунків репрезентує й інші функції:

1. інструментальну (отримання і передавання інформації, необхідної для здійснення певної професійної дії, прийняття рішення);
2. інтегративну (засіб об'єднання ділових партнерів для спільного комунікативного процесу);
3. функцію самовираження (демонстрування особистісного інтелекту і потенціалу);
4. трансляційну (передавання конкретних способів діяльності);
5. функцію соціального контролю (регламентування поведінки, а іноді (коли йдеться про комерційну таємницю) й мовної акції учасників ділової взаємодії);
6. функцію соціалізації (розвиток навичок культури ділового спілкування);
7. експресивну (намагання ділових партнерів передати і зрозуміти емоційні переживання один одного) [3].

Професійне спілкування машинобудівної галузі відрізняється від інших професій лексичним запасом слів, термінологією. Щоб вільно володіти мовою професійного спілкування машинобудівного характеру, потрібно мати великий досвід роботи, так як сама по собі машинобудівна професія багатогранна. Вона містить знання, які поєднують її з іншими технічними професіями. Спілкування під час виробництва проходить переважно за допомогою прямого вербального спілкування, хоча на самому початку надходить документ, у якому зазначено необхідні умови для виконання роботи. Потім, під час усього робочого процесу, іде постійне спілкування між робітниками та працедавцем, також є необхідним постійні звіти про роботу, прикладання документів про витрати. У кінці роботи необхідним документом є звіт про роботу. У ньому зазначають витрачені матеріали, виконану роботу.

Ділове спілкування, на думку С.І. Ожегова, – це „спілкування, що стосується суспільної, службової діяльності, роботи”. У діловій сфері людина проводить значну частину свого життя. Тут вона грає цілий ряд специфічних ролей: фахівця, керівника, підлеглого, колеги тощо [1].

Список використаних джерел

1. Професійне спілкування та його особливості. – <https://studfiles.net/preview/6386011/page:2/>

2. Спілкування й комунікація. – <https://studfiles.net/preview/5226180/page:10/>

3. Професійна комунікація. – https://pidruchniki.com/1652020540616/dokumentoznavstvo/profesiyna_komunikatsiya

Шипіна Вікторія Олександрівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, viktoriashipina@gmail.com*

УЖИВАННЯ СЛІВ-ТЕРМІНІВ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ В МОВЛЕННІ ЕКОНОМІСТІВ

У сучасній українській мові вживаються як власне українські слова, так і слова, засвоєні з інших мов. Вони вливалися до складу української мови з різних джерел. Це, зокрема, економічні, політичні та культурні взаємозв'язки українського народу з народами Заходу й Сходу, унаслідок чого українська мова перейняла значну кількість слів, зокрема й термінів. Запозичуючи їх, підпорядковувала своїм законам фонетики і граматики, пристосовувала до правил українського словотвору семантичних систем.

Аналіз термінів за походженням дав змогу мовознавцям зробити висновок, що близько 40% у різногалузевих мікросистемах – слова, запозичені з інших мов. Багато термінів – слова інтернаціональної лексики з грецькими та латинськими коренями [1]. Запозичення з латинської мови здебільшого пов'язані з соціально-економічними науками, наприклад: *урбанізація, політологія, баланс, банк, конверсія, бюджет тощо*.

Термінолексика – "каркасний словник" мови будь-якої спеціальності. Знання економічної термінології – умова високої професійності економістів різних профілів. Українська економічна термінологія становить чутливу, динамічну, широко розгалужену терміносферу. Незалежна Україна впевнено просувається до ринкових відносин, саме тому з'явилися такі явища, як підприємництво, вільний обіг товарів, грошей і цінних паперів, приватизація, створення комерційних банків тощо. У зв'язку з цим стали активно розвиватися біржова, фінансово-кредитна, комерційна, банківська підсистеми економічної термінології. Виразною є тенденція до зростання термінів-інтернаціоналізмів. До міжнародних (або інтернаціоналізмів) належать фінансові та юридичні терміни, терміни бухгалтерського обліку, поштово-телеграфного зв'язку, діловодства, торгівлі тощо: *банк, фінанси, бюджет, телеграф, телефон, віза, гриф, штраф, копія, сума, тренер, менеджер, аванс, адвокат, конституція* [3].

Певну систематизуючу роль у запозичених термінах відіграють «інтернаціональні терміноелементи» – суфікси, які розподіляють ці терміни на семантичні групи, напр.: суф. *-ер* (значення особи за родом діяльності): *менеджер, брокер, дилер, андерайтер, копірайтер, іміджмейкер, мерчендайзер*; суфікси *-яг, -інг, -ація (-яція)* (значення процесу): *факторинг, консалтинг, інжиніринг, кліринг, форфейтинг, пролонгація, дефляція*,

реквізиція, девальвація тощо [2]. Поміж термінів функціонує багато комбінованих сполук, тобто органічне поєднання українського та запозиченого слова, напр.: *ощадний банк, масштаб цін, маса прибутку, грошова ілюзія, зустрічні векселі, золотий паритет*.

Варто зважати на неоднорідність наукової термінології та певні розбіжності у семантичній структурі в англійській та в українській мовах. Так, термін *broker* (брокер) в англійській мові має узагальнене спеціальне значення й виражає поняття «комерційний агент, представник, посередник, маклер, комісіонер». В українській мові значення даного терміна – це посередник під час укладання різних угод на біржі, який спеціалізується з певних видів товарів і послуг [2].

Наявність спеціальної термінології в професійному мовленні – необхідна умова при складанні ділових документів. Використання великої кількості іншомовних термінів у документах пояснюється прагненням до точності, однозначності викладу. Через часте й широке використання іншомовних слів більшість із них загальнозрозумілі й не потребують коментарів, пояснень чи перекладу. Використання таких слів рекомендується у ділових паперах, оскільки вони увійшли до активного словника міжнаціонального спілкування та часто не мають еквівалента в українській мові. Проте, широко використовувати деякі спеціальні, вузькогалузеві терміни не рекомендується, якщо документ призначений для загального користування [1]. Терміни в цьому випадку створюють певні труднощі у спілкуванні та ускладнюють розуміння тексту. Якщо терміни не перейшли в загальномовний фонд, ще не зрозумілі широкому колу читачів, то використовувати їх можна лише в галузевій документації.

Точність терміна зумовлюється й дотриманням орфографічних і морфологічних норм [3]. Наприклад, потрібно передусім правильно писати вживані сьогодні терміни, напр.: *агентство, субсидія, дивіденд, ноу-хау, зовнішньоторговельний, розрахунково-грошовий, ф'ючерські операції, кон'юнктура ринку, нетто, бруто, тантьєма, рантьє та ін.*, ставити правильну відмінкову форму: *акредитиву, банку, бюджету, кредиту, фонду, надлишку, договору, продажу, торгу, дивіденду, кадастру, але векселя, жиранта, варанта, буклета, активатора, цінника, лихваря, відсотка, дисконтера, брокера, аудитора (Р.в. одн.); гривень, статей, галузей, бандеролей, аліментів, коштів, фінансів, ярмарків (Р. в. множ.) та ін.*

Отже, зважаючи на величезні можливості вибору лексичних засобів, які надає кожному з нас українська мова, висловлювати свої думки потрібно неодноманітно, виразно й оригінально, що є цілком реальним завданням для того, хто постійно збагачує свій лексичний запас і по-справжньому шанує слово.

Список використаних джерел

1. Ділова українська мова: навч. посіб. / О.Д. Горбул, Л.І. Галузинська, Т.І. Ситнік, С.А. Яременко. – К.: Знання: КОО, 2000. – 225 с.

2. Волощак М. Неправильно-правильно: довідник з українського слововживання: за матеріалами засобів масової інформації / М. Волощак. – К.: Просвіта, 2003. – 160 с.

3. Зарицький М.С. Актуальні проблеми українського термінознавства: [підруч. для студ. вищ. навч. закладів] / М. С. Зарицький. – К.: Політехніка, 2004. – 128 с.

Рубан Поліна Олександрівна

*студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом,
Криворізький національний університет, rubanpolina86@gmail.com*

СУРЖИК – ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова впродовж багатьох століть була поставлена в такі умови, що можна тільки дивуватися, як вона вижила і збереглася взагалі. Накладене ще в другій половині XVII ст. табу великим тягарем лежало на ній майже до кінця XX ст. [2]

Зрозуміло, що кількасотрічне приниження української мови й водночас насаджування іншої, тобто російської, не могло не позначитися на усному (у першу чергу) та писемному мовленні її носіїв. Українська мова навіть там, де вона активно функціонувала, зазнала такого негативного впливу російської, що перетворилася на суржик, «язичіє», на мішанину українських та російських слів, кальок, а частіше всього – мовних покрутів, які утворилися на базі цих двох великих мов [1].

Для більшості націй Європи літературна мова тією чи іншою мірою віддалена від реальної мовної практики. На регіональні особливості накладаються ще й жаргони різних суспільних прошарків і соціальних груп. Широко побутує явище диглосії – використання тим самим мовцем залежно від ситуації різних мов чи діалектів. Скажімо, “для хатнього вжитку” може використовуватися певна регіональна говірка чи мова, яку на роботі, в діловому мовленні, під час офіційного спілкування заступає офіційна мова певної держави [2].

Звичайно, процес взаємопроникнення слів з однієї мови в іншу – закономірний процес; значна частина слів з однієї мови засвоюється, підпорядковується нормам і стає повноправною лексикою іншої мови. Уважається, що близько десяти відсотків слів нашої мови є іншомовними запозиченнями. Однак, коли слова з чужої мови вживаються бездумно, безсистемно, коли перекручується їх зміст і спотворюється звукове оформлення, це засмічує мову, перетворює її на мішанину власних слів, які не мають права громадянства в літературній національній мові й побутують лише в деяких специфічних соціальних різновидах [3].

Особливо тривожить те, що частина носіїв української мови часто вживає російські слова з підкресленою бравадою, хизуючись при цьому своїми «глибокими» знаннями російської мови. Інша категорія україномовців – це

люди, які не володіють українською літературною мовою і вживають російські слова, вважаючи при цьому, що це її літературні форми [1]. Є ще й така категорія українців, що добре володіє літературною мовою, але часто лінується, не хоче напружити пам'ять і віднайти правильний український відповідник до російського слова. І як наслідок – українсько-російський покруч.

Також слід зауважити, що під впливом російської мови ігноруються лексичні, фонетичні, граматичні, акцентуаційні форми, наприклад, говорять: *ад, бутилка, брезгувати, карніз, блеф, магазин, бабушка, замітити, гардероб* тощо. Ігнорується кличний відмінок: *Ваня, Вася, Міша, Света...* Відбувається проросійська вимова цілого ряду звуків і звукосполучень – оглушення дзвінких приголосних звуків у кінці слів та в кінці складів [4].

Можна розглядати історію суржику як своєрідне, сказати б, непряме, чи зворотне, віддзеркалення процесів мовної політики останніх часів, зокрема тривалої насильницької русифікації та її непрогнозованих наслідків. Проте русифікація, у певному сенсі, триває й донині, змінивши, щоправда, форми та модернізувавши засоби. Тож заяви, буцім українська й російська мирно та щасливо співіснують в інформаційному середовищі сучасної України є або наївним виданням бажаного за дійсне, або лукавою маніпуляцією масовою свідомістю [2]. Насправді, залишається досить великою конфліктна напруга поміж українською та російською мовами. Підтверджують це полеміки довкола сфери вжитку української, які раз у раз спалахують у регіонах чи засобах масової інформації, а не раз інспіруються з боку сусідньої держави під маскою захисту прав російськомовного населення. Ці полеміки наочно актуалізують гостроту проблеми, яка залишається нерозв'язаною протягом багатьох літ, а, отже, дає підстави для двозначних трактувань [4].

На Україні є різні діалектні групи (здебільшого вони поділяються на північні та південні, з перехідною смугою та поділом південних на східні та західні). Витворила українська мова й суто професійні жаргони (найцікавіші – “лебійська мова” сліпих лірників та макаронічна мова спудеїв, увічнена Котляревським в “Енеїді”). Але, як свідчить сама етимологія слова (за Б. Грінченком, суржик – “смешанный зерновой хлеб или мука из него, напр. пшеница с рожью, рожь с ячменем, ячень с овсом и пр.”, а також – “человек смешанной расы”: “се суржик – батько був циган, а мати дівка з нашого села”), явище суржика має причиною не діалектні чи фахові відмінності. За умов бездержавності, коли вищі верстви українського суспільства були майже виключно російсько- (на Галичині польсько-) мовними, коли українська мова була обмежена лише селянським побутом, а вся інша фахова термінологія (церковна, правнича, лікарська, трохи згодом – фабрична тощо) існувала виключно в чужомовних варіантах, українець, вийшовши поза своє обійстя, поперше, мусив прилаштовуватися до “панської” мови (типова диглосія); по-друге, через свою неписьменність неминуче мішав елементи обох мов, рідної і “панської”. Як наслідок, слово “суржик” набуло третього, основного для нас сьогодні значення: “елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без додержання норм літературної мови, нечиста мова”

Будемо сподіватися, що наші спостереження над шляхами й засобами проникнення в нашу мову русизмів, над формами неблаготворного впливу російського мовлення на українське стануть у пригоді всім, хто не байдужий до своєї рідної мови, хто дбає про красу й силу рідного українського слова [1].

Список використаних джерел

1. http://aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=1666
2. <https://www.br.com.ua/referats/Movovedennya/8001.htm>
3. <http://www.ukrlit.net/article1/1356.html>
4. <https://www.bestreferat.ru/referat-64639.html>

Ірза Людмила Володимирівна

викладач, спеціаліст вищої категорії, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», irzal06@ukr.net

Лифар Олена Анатоліївна

викладач, спеціаліст першої категорії, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», bktdata@gmail.com

ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Одним з дієвих засобів виховання є туризм, який загартовує людину морально і фізично, дисциплінує, навчає переносити труднощі, допомагати ближньому та з вдячністю отримувати допомогу від інших, поважати старших, піклуватися про менших, надає впевненості у своїх силах, оптимізму та наснаги до життя. Об'єктом дослідження даної статті ми обрали туризм, який покликаний сприяти удосконаленню патріотичного, естетичного, морального, екологічного й фізичного виховання молоді.

Виховання дітей було, є, і безумовно, завжди буде одним з головних завдань будь-якого суспільства, починаючи з доісторичних часів. І завжди виховання було спрямовано на адаптацію дітей до умов навколишнього природного середовища. Відповідно і сценою, на якій розігрувалась «педагогічна поема» з давніх давен була саме первозданна природа.

Сотні тисяч років діти виховувались у лоні природи, в умовах постійного фізичного навантаження, і раптом, усього за декілька років, опинились перед екранами телевізорів та моніторами комп'ютерів. Як результат, ми вимушені виправляти наслідки цього «прогресу» і цього «виховання», а саме – у дітей різко знизився стан фізичного та психічного здоров'я, розповсюдились алкоголізм, тютюнопаління і наркоманія, багато молодих людей вступають у доросле життя деморалізованими та непристосованими

Що ж робити? Відповідь лежить на поверхні. Виховання та навчання дітей потрібно проводити комплексно, а не односторонньо, як зараз. Потрібно повернути дітей та вчителів на стадіони, в спортзали, басейни, на туристські

маршрути – в поля та ліси, на річки та озера, згадати нарешті, що «в здоровому тілі – здоровий дух». Причому залучення дітей та педагогів до здорового способу життя потрібно проводити не формально, як зараз, а по-справжньому широкомасштабно, використовуючи можливості усього суспільства. Тільки повернувшись в лоно природи, займаючись фізкультурою і спортом, можна очиститися від усього непотрібного, чужого людині та розраховувати на всебічне і повноцінне виховання молоді [1].

У туристській діяльності, що організовується навчальним закладом, реалізуються вимоги суспільства та родини до виховання молоді, її всебічному розвитку, сприянню до ведення здорового способу життя шляхом раціональної організації вільного часу студентів. Туристська діяльність виконує комплексну позакласну і позаколеджівську виховну роботу вищого навчального закладу, сприяє формуванню соціально активного, духовно і фізично здорового покоління. Студенти, що займаються туризмом, швидше набувають соціальної зрілості, одержують духовне і фізичне загартування, активно готуються до трудової діяльності. Через туристичні об'єднання, клуби, гуртки, різноманітних видів туризму молодь опановує багатьма видами діяльності.

Як показує практика, на сьогоднішній день освіта має різноманітні форми і методи виховної роботи, що сприяє формуванню загальнолюдських цінностей у підростаючого покоління. Особливе місце належить туристсько-краєзнавчій діяльності, яка покликана сприяти удосконаленню патріотичного, естетичного, морального, екологічного й фізичного виховання молоді.

Під змістом патріотичного виховання слід розуміти почуття прив'язаності до тих місць, де людина народилася і виросла; поважне ставлення до рідної мови; турбота про інтереси Батьківщини; вияв громадських почуттів і збереження вірності Вітчизні; гордість за її соціальні і культурні досягнення; відстоювання її свободи і незалежності; поважне ставлення до історичного минулого рідного краю і до успадкованих від нього традицій; прагнення присвячувати йому свою діяльність, сили і здібності для саморозвитку і зміцнення розвитку, розквіту Батьківщини – вважає Р. Р. Петронговський.

Безперечно, знайомлячи своїх студентів в туристських походах і на екскурсіях з бойовими і трудовими традиціями нашого народу викладачі впливають на формування їх патріотичних почуттів. Намагаються, щоб молодь, незалежно від їх національності та регіону проживання, відчувала свою причетність до долі своєї маленької батьківщини і виносила з маршрутів туристських походів та екскурсій величезний заряд патріотизму, гордості за мужність наших дідів і батьків. Вчать з розумінням і необхідністю свято берегти і примножувати безцінну спадщину старших поколінь.

Як вважає А. Сиротенко, у туризмі закладено могутній виховний потенціал, який реалізується комплексно і швидко, бо він виконує наукову, культурно-пізнавальну, соціально-економічну, оздоровчу функції. Найбільша користь від цієї діяльності дітям, наголошує дослідник, будуть мати туристські походи. Подорожуючи стежками рідного краю, дитина долає численні перешкоди, виробляючи необхідні риси характеру, вчиться спостерігати,

здійснювати свої маленькі відкриття, аналізуючи складні відносини між природою і людиною. Цей процес досить активно впливає на розвиток підростаючої особистості, її соціалізації, громадянські зрілості, фізичних якостей. Крім того, кожний туристичний похід – це цікаві зустрічі, незабутні вечори біля вогнища, свіже повітря і гарний настрій.

Туристські подорожі та екскурсії вказують Л. Руденко, Н. Руденко є для учнівської і студентської молоді великою школою життя, бо виховують великі моральні якості та естетичні почуття, розвивають спостережливість, уяву. Збагачуючи свій розум теорією і практикою пізнання дійсності, туристи під час подорожей та екскурсій пізнають життя у всій його різноманітності.

Напевно, усі згодяться з географом та краєзнавцем Крачило М.П., який стверджує що: «Туризм цінний не тільки тим, що туристські походи роблять молодих людей фізично загартованими, але й головним чином тому, що туризм виховує в них любов до Батьківщини, до її героїчного минулого. Туризм, за своєю суттю, – явище суспільне, патріотичне».

Заслуговує уваги і естетичне виховання, де важливу виховну роль виконує збереження й охорона пам'яток вітчизняної історії та культури. Історичне середовище, що складалося віками, завжди насичено унікальними спорудами, витворами мистецтва, пам'ятками героїчних звершень наших предків, свідченнями їх художнього, наукового та інженерного генія. В сьогоденних умовах твердження: «Естетичному вихованню особи сприяють також естетичні аспекти фізичної культури і спорту, а також культурний туризм, який дає змогу прилучитись до якомога більшої кількості культурних цінностей, відкрити для себе прекрасні та піднесені явища рідної природи, ознайомитися з культурою, традиціями та сучасним життям інших народів» не втратили своєї актуальності, вони є закликом до молодого покоління щодо збереження унікальних культурних та історичних цінностей нашої Батьківщини.

Система екологічного виховання та освіти молодого покоління формує їх екологічну свідомість. Метою екологічного виховання є відкриття людині можливостей взаємодії зі світом природи. Лише в такому випадку дане виховання стає чинником загального розвитку й формування особистості. Передача знань з екології Землі загалом та рідного міста безпосередньо, а також формування персональної відповідальності за стан справ у довкіллі – найважливіші завдання екологічної освіти і виховання студентів [2].

Однією з форм екологічної освіти і виховання є екологічний туризм, тобто культурний відпочинок на природі, що не завдає збитків навколишньому середовищу і дає можливість зберегти і відновити біологічну різноманітність умов існування живих організмів. Під час туристських походів студенти знайомляться з різними природними комплексами нашої батьківщини, наочно бачать приклади раціонального і нераціонального природокористування. Це дає їм змогу глибше й повніше усвідомлювати екологічні проблеми рідного краю. Спираючись на досвід відомого краєзнавця Волкова А.С. зауважимо, що: «Важливе місце в екологічному вихованні надається екскурсіям в природу. В

результаті таких екскурсій у молоді розвивається спостережливість, формується вміння виявляти зв'язки між життєвими явищами і природними процесами, пробуджується інтерес до навколишнього середовища і бажання глибше пізнати його закономірності. Для екскурсій потрібно обирати такі об'єкти, де діти зможуть спостерігати і фіксувати в записах, фотографіях, малюнках вплив людини на природні комплекси. Важливо взяти місцевість, куди проводиться екскурсія: її геологічну будову, основні форми рельєфу, наявність природних ресурсів, їх використання в народному господарстві та ін., а також об'єкти, що потребують охорони. Збереження як пам'ятки природи місцевого або загальнодержавного значення».

Останніми роками зростає роль використання пізнавальних екологічних стежок. Досвід показує, що найбільшою популярністю у дітей і дорослих відвідувачів стежки користуються об'єкти: рослини, гриби, звірі. При виборі маршруту стежки необхідно прагнути до того, щоб він охопив не тільки унікальні, але й типові об'єкти місцевої природи.

Дослідження даної теми покликане показати значимість напрямів виховання туризмом, а однією із невід'ємних форм виховання є фізичне виховання. Науково-технічний прогрес, «інформаційний бум», рання комп'ютеризація освіти пред'являє підвищені вимоги до психологічних особливостей молоді. Що на фоні росту і розвитку організму може призвести до перевтоми, порушує внутрішнє середовище організму та розвиває різноманітні паталогічні стани. Сучасна література має чимало даних про позитивний вплив на організм занять туризмом. Туризм сприяє вихованню морально-вольових якостей – цілеспрямованості, наполегливості, рішучості, колективізму, почуття дружби й товариськості тощо [3]. Людство має у своєму розпорядженні різноманітні спортивні програми, але тільки туризм має всі необхідні компоненти для здоров'я. Це – спілкування з природою, зміна середовища, психологічне розвантаження і, головне, фізична активність.

Наш навчальний заклад на освітянській ниві працює майже 95 років, за цей час у професійне та доросле життя пішло не одне покоління. Враховуючи досвід минулого та орієнтуючись на сучасність, педагогічний колектив коледжу підтримує ідею туристсько-краєзнавчого виховання молоді.

Всі перелічені вище напрями виховання застосовуються у виховній роботі ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ». Наші студенти на екскурсіях по місту відвідують музеї: історії міста Бердянська, музей І.Бродського, музей П.П.Шмідта, Краєзнавчий музей, музей «Подвиг». Експозиції музеїв міста прищеплюють молоді любов до рідного краю та гордість за своїх земляків, які прославили Бердянщину не тільки в Україні, але і за її межами. Свій патріотизм наші студенти проявляють кожного року, коли беруть участь у міському Історико-топографічному турнірі знавців історії рідного краю, присвяченому Дню визволення м. Бердянська від фашистських загарбників. Викладачі коледжу приділяють велике значення екологічному вихованню, проводячи заходи на березі Азовського моря. Це і групові походи на море, і екологічні

десанти з прибирання Бердянської коси та пляжів, і участь у міських екологічних акціях, наприклад: «Енергозбереження – це круто».

Студенти нашого навчального закладу разом з викладачами також розробляють маршрути екологічних стежок рідним Бердянським краєм. Фізичне виховання займає не менш важливе значення для туризму і це розуміють викладачі фізичного виховання нашого коледжу. З цією метою проводяться спортивні свята на березі Азовського моря: «Здорова нація – міцна держава», «День здоров'я», «День туризму» та змагання з активних видів туризму. Студенти коледжу є активними учасниками міських спортивних заходів, таких як: «Змагання зі спортивного скелелазіння», «Велопробігів» та «Веломарафонів» до дня святкування Перемоги у II Світовій Війні. В коледжі екскурсіям, як одному із засобів виховання, приділяється велике значення. Тож, наші викладачі зі студентами з екскурсійною метою за останні кілька років відвідали міста – Київ, Львів, Севастополь, Кам'янець-Подільський, Одесу, Святогірськ, Ужгород, Запоріжжя і навіть побували у Франції, а цього літа планують відвідати Болгарію.

Отже, відвідуючи експозиції музеїв, беручи участь у краєзнавчих дослідженнях, екологічних експедиціях, в історико-топографічних турнірах, турнірах знавців історії рідного краю, в туристських вікторинах, квестах, святах до Дня туризму, а також, проводячи виховні години туристичної спрямованості і організовуючи подорожі по містах України, викладачі не тільки прищеплюють молоді любов до рідного краю та гордість за своїх земляків, але і разом зі студентами отримують величезне задоволення від таких цікавих та змістовних заходів.

Проаналізувавши літературні джерела видатних краєзнавців і педагогів України можемо зробити висновок що, туризм і краєзнавство є невід'ємною складовою виховання молодого покоління. Вони залучають студентську молодь до збереження історичних пам'яток, розроблення туристичних маршрутів і екологічних стежок, сприяють загартуванню організму та вчать колективізму. Тому, нам викладачам, потрібно плідно працювати в цьому напрямку, формуючи вихованих, всебічно розвинених, спортивних та творчих студентів.

Список використаних джерел

1. Ожгібесов В.М. Виховання туризмом. *Розповіді педагогів-позашкільників*. Житомир, «Полісся», 2008.

2. Потоцька І. Формування екологічної самосвідомості через геоекологічні дослідження туристсько-краєзнавчої діяльності. *Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди: науково-теоретичний збірник*. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2008. С. 244-247.

3. Кучеренко Н. Туристська діяльність – ефективний засіб оздоровлення школярів з послабленим здоров'ям. *Краєзнавство і туризм: освіта, виховання, стиль життя: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (16-18 вересня 2004 р.)* Херсон: Видавництво «Штрих», 2004. – С. 27-31.

Лазутіна Юлія Миколаївна

викладач соціально-гуманітарних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», solovyova84@ukr.net

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ СУЧАСНОГО ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

На сучасному етапі розвитку та становлення національної системи освіти перед навчальними закладами поставлено складне й відповідальне завдання – формування людини нового типу, інтелектуальної, творчої, вихованої, з почуттям національної гідності, патріотом своєї Батьківщини. Вирішення цих завдань вимагає створення принципово нової системи виховання, яка б раціонально поєднувала зміст, форми і методи впливу на підлітків, про що наголошується в провідних документах нашої держави: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді, Державній комплексній програмі естетичного виховання тощо [3].

Сучасний розвиток суспільства, його складові: економічні, соціальні, політичні призводять до того, що наша молодь потрапляє у вир спокус та проблем. Підлітки не завжди можуть знайти можливості для застосування своїх сил у постіндустріальному суспільстві.

Проблеми сучасності, що полягають у розбіжностях між рівнем освіти і культурним розвитком, низьким матеріальним рівнем життя стає основною проблемою для розвитку сучасної молоді.

Якщо стара система виховання включала в себе трудове, політичне, громадянське виховання, то підліток усвідомлював своє місце у громадському житті, а зараз ми в новій епосі, епосі протиріч, спокуси спробувати все. Підліток розумів свої обов'язки у навчанні як необхідність бути корисним й виконувати доручення поставлені перед ними. Але життя ставить нові випробування, нові умови, нові завдання. Поступово на перший план виходить сама особистість, її індивідуальність.

Підлітковий період у розвитку дитини фахівці вважають особливо „важким” як для батьків та педагогів, так і для самих дітей. В основі такої оцінки велика кількість критичних, психологічних і фізіологічних станів, що об'єктивно виникають у процесі розвитку, які інколи можна назвати критичними періодами дитинства або підлітковою кризою [4]. Підліткова криза - явище, в першу чергу, соціальне, а вже потім - біологічне й індивідуально-психологічне. Проблемам підлітковості присвячені роботи О. Бандури, І. Кона, О. Маховської, О. Міронова, Реана, Х. Ремшмідта, О. Сухомлинського та ін.

Дивлячись на проблеми кризи сучасної молоді, їх розвиток викладачі стикаються з рядом проблем. Ці проблеми виникають з важковиховуваними підлітками, коли для них авторитетом є вулиця, засоби ЗМІ, але ні як не батьки,

старші наставники чи викладачі. Вир життя закручує таких студентів і вони дуже часто потрапляють в складні життєві обставини.

Виховуючи підлітків слід звертати увагу на їх індивідуальність, адже треба до кожного підбирати свої “ключі”, які б дозволили допомогти їм у складному дорослому житті.

В. Сухомлинський, описуючи підлітковий період, вказує на такі протиріччя, як непримиренність відносно зла, неправди, готовність вступити в боротьбу з щонайменшими відхиленнями від істини, з одного боку, і невміння розібратися в складних явищах життя - з іншого. Підліток хоче бути „хорошим”, прагне до ідеалу й у той же час не любить, щоб його постійно виховували. Бажання самостверджуватися та невміння це зробити, глибока необхідність звернутися до дорослого за порадою й допомогою й у той же час небажання звернутися до старшого, багатство бажань, з одного боку та обмеженість сил, досвіду, можливості для їх здійснення - з іншого, заперечення авторитетів, захоплення ідеальним і сумніви у тому, що ідеальне може бути в нашому буденному житті, - такими є особливості підліткового віку [2].

Одним із психологічних факторів підліткового періоду стає становлення самосвідомості, важливим моментом якого є почуття дорослості. Суб’єктивно дорослість підлітка пов’язана не з копіюванням, а з приєднанням підлітком себе до суспільства, з проявом у нього соціальної відповідальності, як можливості і необхідності відповідати за себе і за справу на рівні дорослої людини.

Виховання в підлітковому віці – це комплексна система, яка спрямована на діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім’ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів. Найважливішим пріоритетом правильного виховання є формування свідомої особистості, яка в майбутньому буде здатна достойно себе поводити в суспільстві, дотримуватиметься загальноприйнятих норм та правил поведінки, ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Багато проблем молоді пов’язано з негативним ставленням підлітків до заборон, які перед ними ставлять дорослі. Кожний підліток вважає, що зі вступом у доросле життя заборон буде менше і вони зможуть самотужки з ними впоратися. А на сьогодні дорослі просто не дозволяють їм жити, так як хочеться. Саме тому підлітки ставляться негативно до дорослих та їх заборон. Адже кожен із них думає, що, вступивши в доросле життя, можна буде все.....

Велику роль у вихованні сучасних підлітків відіграє родина. І, мабуть, усі проблеми йдуть саме з неї. Підліток, як губка, поглинає все, що відбувається в родині, він може наслідувати поведінку батьків, намагаючись бути дорослим. Навчальний заклад - це наступний щабель, він виховує патріотів, свідомих громадян нашого суспільства. Але без допомоги батьків успіху не досягти.

Викладачі навчального закладу теж відіграють не менш важливу роль у вихованні молоді і в цьому процесі вони повинні враховувати певні умови:

— обумовленість виховання розвитком суспільства і подіями, що відбуваються в сьогоденні;

- обумовленість змісту, форм і методів, засобів і прийомів виховання віковими і індивідуальними особливостями студентів;
- єдність і органічний зв'язок між навчальним матеріалом і тематикою позааудиторних, загальноколеджівських заходів;
- спрямування та орієнтир на нові концепції організації і здійснення навчально-виховного процесу;
- роздивитися позитивне в особі вихованця та бачити в ньому тільки позитивні якості, створення сприятливої психологічної, добродушної атмосфери в процесі педагогічної взаємодії;
- налагодження взаємодії навчального закладу, родини та громадських організацій в системі виховання молодого покоління.

На жаль, навчальний заклад часто нівежить – в якості важких підлітків – багатьох високо активних студентів тому, що вони більш самостійні або критичні до оточення і не схильні повністю підкоритися правилам і вимогам, які їм нав'язуються, у користі яких вони особисто переконані. Саме тому, багато видатних людей не вважались хорошими підлітками, але потім стали великими вченими або суспільними діячами.

У зв'язку з цим постає проблема авторитету. Т.Б. Хомутенко зазначав, що навіть авторитетна особистість підкорюється тим, кого вона сприймає як авторитет; авторитарна особистість проявляє агресивність щодо тих, поведінка і цінності яких не схвалюється авторитетами [3].

Отож, проблема виховання сучасної молоді є важливою і нашому молодому поколінню слід приділяти велику увагу бо вони наше майбутнє, вони будуть формувати, розвивати нашу державу та забезпечувати нам наше майбутнє.

Для успішної реалізації даної проблеми доцільно проводити певні заходи в навчальних закладах:

- години спілкування присвячені проблемам молоді, проводити анкетування для визначення проблем студентства, та враховувати їх результати при плануванні роботи навчального закладу;
- залучати молодіжні громадські організації до соціального становлення підлітків, розвитку патріотичних почуттів до своєї держави;
- активно співпрацювати з органами виконавчої влади, закладами культури в розвитку свідомого громадянина, поваги до культури свого народу.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5-ти томах. — К. : Рад. шк., 1977. — Т. 3. — 670 с.
2. Сухомлинський В. О. Народження громадянином // Вибр. твори: в 5-ти томах. — К. : 1970. — Т. 3. — 291 с.
3. С.М. Тарасова В.О. Сухомлинський «Про громадянське виховання підлітків та сучасні проблеми виховання національно свідомих громадян»
4. Хомутенко Т.Б.. Авторитарна і демократична парадигма в цінностях освіти / Ціннісні парадигми освіти. – Х., Видав. Гр.. «Основа», 2004. – 128с.

Гуменюк Валерій Дмитрович

*викладач-методист, завідувач відділення загальноосвітньої підготовки,
викладач циклової комісії загальноосвітніх дисциплін, відокремлений
структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету
біоресурсів і природокористування України», gv68@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ НОВОГО НАБОРУ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ЗВО І-ІІ РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

Реалізація мети та завдань навчально-виховної роботи в коледжі залежить від процесу та результату адаптації студентів першого курсу. Одне з найважливіших завдань у роботі навчального закладу – це пошук ефективних шляхів та методів щодо залучення першокурсника до нових умов життя і навчання. Тому процес адаптації першокурсників до умов навчання в коледжі є дуже складним та багатограним. В навчальному закладі розроблено систему заходів, які дозволяють подолати низку труднощів по адаптації першокурсників

Адаптація – це двобічний процес. З одного боку – це адаптація студента до навчального закладу, а з іншого – адаптація навчального закладу до студента [1]. Студенти – першокурсники легше проходять період адаптації якщо відчують інтерес навчального закладу до них. Цей інтерес розглядається в проведенні різноманітних позааудиторних заходів, а саме:

- урочисті заходи по вручення символічного студентського квитка на святі «Перше вересня»;
- знайомство із адміністрацією коледжу, відділеннями;
- проведенні «Вечора знайомств » в студентських групах та гуртожитках;
- участь у фестивалі першокурсників «Заявляємо про себе»;
- участь у конкурсі квітів;
- участь у конкурсі стіннівок.

Для роботи по успішній адаптації студентів необхідно враховувати наступне:

- у навчальному процесі ширше використовувати творчі проблемні методи навчання і виховання, прищеплювати практичні навички, любов до майбутньої професії;
- взяти під контроль випадки вибуття студентів із навчального закладу, аналізувати при цьому причини відсіву;
- надавати кваліфікаційну допомогу по вивченню проблем, пов'язаних з адаптацією студентів;
- вдосконалювати систему заохочень відмінників навчання.

Особливо складно навчатися, іногороднім студентам, а тим більш — студентам із сільської місцевості. Саме тому виникає потреба в цілеспрямованій допомозі куратора студентам першого курсу навчання в

раціональній організації їх життєдіяльності та оптимальній соціальній адаптації до нових умов навчання.

Допомога куратора потрібна для ефективної взаємодії першокурсника з незвичним для нього середовищем існування, в подоланні негативних факторів середовища, в профілактиці дезадаптивних станів.

Головною метою куратора навчальної групи є:

1. Створення умов для формування групової згуртованості
2. Забезпечення в студентській групі атмосфери психологічної підтримки всіх її членів
3. Розвиток навичок адаптивної поведінки
4. Допомога молодим людям в оволодінні техніками і технологіями, які забезпечують повноцінне отримання інформації, ефективність комунікацій в навколишньому соціальному середовищі, глибину самопізнання

З метою реалізації основних напрямів навчально-виховної діяльності, куратори використовують такі форми роботи зі студентами в період адаптаційної кризи:

- тематичні тижні, предметні олімпіади, збори відділень;
- диспути, дебати, усні журнали;
- читацькі конференції;
- відвідування спектаклів, концертів, музеїв, виставок;
- туристичні походи, екскурсії;
- конкурси, інтелектуальні ігри (КВК, «Брейн-Ринг», тощо);
- колективні творчі справи;
- проекти;
- участь у конкурсі для першокурсників «Заявляємо про себе»;
- відвідування гуртожитку з метою дослідження побутових умов;
- контролю дотримання студентами правил внутрішнього

порядку, проведення індивідуальної виховної роботи і координації виховних впливів кураторами, представниками Студентського самоврядування, Профспілкової організації студентів коледжу, медичними працівниками та ін. [1]. Основними завданнями щодо сприяння адаптації першокурсників до професійного освітнього середовища коледжу служить:

1. Підготовка першокурсників до нових умов навчання.
2. Встановлення і підтримка соціального статусу першокурсників в новому колективі.
3. Попередження і зняття у першокурсників психологічного і фізичного дискомфорту, пов'язаного з новим освітнім середовищем.

Робота розрахована на перший рік навчання і проводиться в 3 етапи.

• Перший етап (вересень, жовтень) - припускає оцінку соматичного і психологічного статусу першокурсників, їх інформування про умови, організації та змісту навчальної діяльності в коледжі; діагностику комунікативних і організаторських здібностей, соціально-психологічну підтримку входження колишніх абітурієнтів у нову освітню середу.

- Другий етап (листопад , грудень) - полягає в комплексному індивідуально - психологічному обстеженні студентів, вироблення рекомендацій і розробці індивідуальних програм для адекватного засвоєння навчального матеріалу і адаптації першокурсників в новому освітньому середовищу .

- Третій етап (другий семестр) - передбачає використання отриманої інформації для проведення семінарів , індивідуальних і групових консультацій педагогів для запобігання виникнення проблемних ситуацій у навчальному процесі ; корекційно - просвітницьку роботу із студентами для формування згуртованих студентських колективів і допомоги студентам зазнають високий або дуже високий рівень навчальної тривожності .

- Очікувані результати організації психолого – педагогічного процесу адаптації першокурсників в умовах коледжу[3].

Показниками адаптації першокурсників до нового середовища є їх пристосованість до різних вимог навчального процесу без відчуття внутрішнього дискомфорту , низький рівень навчальної тривожності і безконфліктне співіснування з даним освітнім середовищем.

Така комплексна робота протягом першого року навчання дає наступні результати : кількість студентів, які мають високий або дуже високий рівні навчальної тривожності в новому колективі на початок року становить 20% - 23 % і до кінця року ці показники звичайно знижуються до 10% - 13% .

За результатами багаторічного діагностичного дослідження проведеного нами студенти на базі основної школи обирають навчання в коледжі , тому що хочуть самостійності - 23% , були неуспішні в школі - 30% , бояться і того , що їх атестати після одинадцятого класу будуть значно гірше - 20% , не хочуть втрачати час у школі - 17%.

Щодо ставлення студентів до викладачів: дуже поважають 14%; поважають 84 %; байдуже 2%; не поважають 0%. Доброзичливість з боку викладачів відчують 86% студентів. Відчуття розгубленості в перші дні навчання – 87%, через півтора місяці навчання 20,6%.

За час навчання у коледжі оцінки студентів мають тенденцію до покращення – у 49,1 %, до погіршення у 39,3%. Але тут є такі примітки студентів: оцінки гірші, а знання кращі.

В якості результатів реалізації адаптуючих засобів на даному етапі адаптаційного процесу виступають: визначення групи "ризик" студентів першого року навчання, в адаптації яких можливі глибокі та тривалі кризи; усвідомлення першокурсниками сутності проблем адаптаційного періоду , зміна характеру їх сприйняття; освоєння адекватних способів подолання та попередження проблем; розвиток мотивів навчальної діяльності; усвідомлення правильності зробленого професійного вибору; розробка програм досягнення успіху.

На основі результатів опитування, анкетування , експрес-діагностики , визначені наступні труднощі в адаптації студентів першого курсу: негативні переживання, пов'язані з наданою їм більшою самостійністю і спілкуванням

колишніх учнів зі шкільного колективу з його взаємною і моральною підтримкою; невизначеність мотивації вибору професії, недостатня психологічна підготовка до неї; невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки і діяльності, на які згубно впливає відсутність повсякденного контролю батьків; пошук оптимального режиму праці і відпочинку в нових умовах; налагодження побуту і самообслуговування, особливо при переході з домашніх умов в гуртожиток; відсутність навичок самостійної роботи, невміння конспектувати, працювати з першоджерелами, словниками, довідниками та ін.[2].

Хороша адаптація студентів нового набору - це сприятлива основа для формування професіоналізму і розвитку загальних компетенцій виховання загальної культури майбутніх фахівців. Проблема адаптації студентів - першокурсників до умов коледжу являє собою одну з важливих загальнотеоретичних проблем і до теперішнього часу є традиційним предметом дискусій, оскільки відомо, що адаптація молоді до студентського життя - складний і багатогранний процес, що вимагає залучення соціальних і біологічних резервів ще не до кінця сформованого організму. Актуальність проблеми визначається завданнями оптимізації процесу «входження» вчорашнього школяра в систему вузівських відносин [3].

Список використаних джерел

1. Левківська Г. П., Сорочинська В. Є., Штифурок В. С. Адаптація першокурсників в умовах вищого навчального закладу освіти: Навчальний посібник. – К., 2001. – 128 с.

2. Асиркіна Г.П. Організаційно-педагогічна структура соціальної адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищих закладах освіти //Проблеми освіти. - № 44. – 2006. – С. 55 – 59.

3. Іваненко І. Адаптація студентів-першокурсників // Психолог. - № 40. – 2008. – С. 25 – 27.

Цюман Галина Миколаївна

*вихователь гуртожитку, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, acup@ukr.net*

РЕСУРСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ, ЗМІЦНЕННЯ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

*"Турбота про здоров'я - це
найважливіша праця вихователя. Від
здоров'я і життєрадісності дітей
залежить їх духовне життя,
розумовий розвиток, міцність знань,
віра в свої сили".
В. О. Сухомлинський*

Педагогічна діяльність вихователя є важливим ресурсом стимулювання студентських груп до сталого розвитку. Гармонійний розвиток є внутрішньо детермінованим процесом якісних змін студента, котрий відбувається за умов активізації його внутрішніх ресурсних можливостей, пов'язаний з переходом від потенційного до актуального й водночас потребує стимулювання означених процесів ззовні через знаходження точок резонансу. Доведено, що ефективність соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку студентських груп забезпечується здатністю її суб'єктів активізовувати власні ресурси (знання, вміння, здібності, творчий потенціал). Тому у роботі вихователя по формуванню, зміцненню та охороні здоров'я студентів доцільно використовувати педагогічні, соціально-педагогічні, інформаційні ресурси, а також залучати соціальні, людські ресурси громади з метою актуалізації внутрішніх ресурсів соціальних груп: їхнього духовного, творчого, діяльнісного, суб'єктного, соціального потенціалу, внутрішніх чинників і мотивів, котрі є рушійною силою їх саморозвитку, що загалом сприятиме нарощуванню людського та соціального капіталу як основних ресурсів сталого розвитку суспільства.

Цінність здоров'я – універсальна цінність суспільства. Неодноразово перевіреним життям є той факт, що суспільство, яке прагне жити в гармонії з довкіллям, має не лише декларувати, а й формувати систему істинних цінностей у кожного громадянина. Тому одним із чинників благополуччя індивідуальності, родини та суспільства в цілому має стати здоров'я, як фундаментальна цінність буття. Сьогодні категорія здоров'я набула особливої актуальності, трансформувавшись у глобальну проблему існування людської цивілізації, зумовивши перегляд ставлення населення до власного здоров'я та впровадження у життя оздоровчої ідеології. Основа таких змін – у формуванні природовідповідних життєвих позицій людини щодо світу, самої себе і власного здоров'я.

Враховуючи актуальність проблеми здоров'я, національні програми «Освіта (Україна ХХІ)», «Діти України», Національна доктрина розвитку освіти та програма «Здоров'я нації» визначають найважливішими стратегічними завданнями всебічний розвиток людини, становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я, формування у дітей відповідального ставлення до нього як найвищої індивідуальної та суспільної цінності. Ці завдання знайшли відображення в Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепції національної безпеки України. Отже, передусім педагогічним загалом поставлено стратегічну мету – пошук шляхів удосконалення процесу збереження, зміцнення та формування здоров'я юного покоління в цілому і кожної особистості зокрема.

Триєдиний феномен здоров'я був предметом дослідження багатьох учених і розглядався у таких аспектах: філософському, медико-біологічному, соціально-педагогічному. Його вивчали зокрема М. Амосов, Е. Вайнер, В. Войтенко, І. Мурахов, Г. Никифоров, Ю. Лісичин, В. Петленко та інші.

Категорію здоров'я дослідники визначають як інтегровану якість повноцінного гармонійного людського буття в усіх його вимірах.

Проблема формування здоров'я, його охорони, зміцнення та реабілітації як стрижнева в освітньому процесі ВНЗ була і залишається досить актуальною.

Статистика свідчить, що сьогодні майже 80 із 100 дітей мають одне або кілька захворювань, лише п'ята частина малюків народжуються цілком здоровими, у кожної третьої дитини фіксуються відхилення у фізичному або психічному розвитку, смертність у двічі переважає народжуваність. У підлітків переважають захворювання органів дихання, травлення, серцево-судинної системи, опірно-рухового апарату, нервової системи тощо.

Існує ряд періодичних видань, де вітчизняні та зарубіжні вчені і практики одноголосно вважають, що здоров'я індивідуума лише на 50% залежить від різних зовнішніх чинників, а інші 50% залежать від того, як вона розуміє, що таке здоров'я і здоровий спосіб життя.

Формування бережливого ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей передбачає врахування всіх його складників і можливе лише за умов неперервності та комплексності освітнього впливу на особистість дитини.

Отже, головне у роботі навчального закладу – турбота про здоров'я студентів, адже здорова людина легше сприймає виховні впливи, швидше набуває необхідних умінь та навичок, краще пристосовується до змін навколишньої дійсності. Проблема здоров'я студентів є важелем спільної виховної роботи, здійснюваної батьками та педагогами. Стратегічною метою є виховання і розвиток життєрадісної особистості, збагаченої знаннями про себе, готової до творчої діяльності, поведінка якої відповідає загальнолюдським нормам моралі. А такий ресурс, як знання, розуміння і втілення в практику здорової життєвої позиції, основ здорового способу життя – це ті ключові моменти, від яких залежатиме повноцінність і тривалість життя кожної особистості, цілого покоління та всіх наступних поколінь людей. Тому цінність здоров'я – універсальна цінність людства.

Белова Анастасія Олексіївна

викладач комісії соціально-гуманітарних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», anastasija184@ukr.net

РОЛЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНО СВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА КОЛЕДЖУ

Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті проголошує, що головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства. Нові завдання української освіти спрямовані на гуманізацію та демократизацію навчально-виховного

процесу, визначають його сучасні пріоритети – формування особистості, здатної до продуктивної творчої праці [2].

Реалізація державної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») зумовила інноваційні процеси розвитку системи сучасних навчальних закладів з новою організаційною структурою, яка ґрунтується на засадах інтеграції основних технологій родинного, громадянського, національного, патріотичного, морально-етичного виховання, органічному поєднанні загальнолюдських духовних цінностей із національною історією і культурою, традиційних основ української моралі. Це сприяє духовному розвитку і саморозвиткові особистості, її здатності до креативного мислення та невичерпній спроможності до самоаналізу, самооцінки, саморозвитку, самоосвіти, самовиховання і самореалізації [3, с.105].

Виховний процес у ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ» спрямований на виховання національно свідомого, здатного приймати самостійні рішення громадянина України, формування культури поведінки, активної життєвої позиції, успадкування духовної спадщини українського народу, досягнення високої культури у міжнаціональних відносинах.

Важливу роль у досягненні поставленої мети відіграє класний керівник навчальної групи. Проблема навчання і виховання майбутніх спеціалістів, які б мали високий рівень професіоналізму, національної свідомості, творчої активності і культури на сьогоднішній день є особливо актуальною.

Виховна робота зі студентами є органічною складовою педагогічної діяльності викладача коледжу; в ній проявляється творчий пошук педагога, його індивідуальна неповторність, професійна спрямованість на формування сучасного компетентного фахівця. Робота педагога з виховання студентської молоді – особливе і складне завдання, розв'язання якого вимагає, з одного боку, пошуку нових форм впливу на студентів, відпрацювання нових методик, а з іншого – активізації традиційних видів діяльності, збереження досягнень минулого.

Ефективність виховної роботи класного керівника академічної групи значною мірою залежить від її планування. Воно має бути чітким і цілеспрямованим, що дасть змогу уникнути багатьох помилок та негативних явищ у студентській групі. Результативність роботи значною мірою залежить від дотримання відповідних умов, які передбачають:

- планування роботи спільно з активом групи;
- налаштування стосунків з групою залежно від педагогічної ситуації, а також враховуючи індивідуальні особливості студентів;
- залучення усіх студентів до суспільних справ і відповідальності за них;
- допомогу студентам у виконанні багатьох суспільних ролей;
- запобігання байдужості, безконтрольності і безвідповідальності;
- сприяння розвитку студентського самоврядування, ініціативи, суспільної активності;
- співпрацю з батьками неповнолітніх студентів.

До плану виховної роботи академічної групи можна включати такі форми її проведення: круглий стіл, лекція, бесіда, диспут, зустріч, екскурсія, тематичний вечір, свято, конкурс, батьківські збори, обговорення телепередач, читальні конференції, участь у художній самодіяльності, виступи відмінників навчання, туристичні походи, участь у спортивних секціях і змаганнях, екологічні акції, участь у загальношкольницьких виховних заходах.

При плануванні виховної роботи в групі класний керівник керується Концепцією виховання дітей та молоді у національній системі освіти, яка проголошує наступне: серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і майбутніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін [1].

Проте навчально-виховна діяльність педагогів у вищому навчальному закладі, де навчаються повнолітні студенти, майбутні молодші спеціалісти, потребує проведення систематичної роботи з професійно-трудового, сімейно-родинного виховання.

Оскільки патріотизм набуває нині особливого значення, відтак виникає гостра потреба у розробці *Проекту національно-патріотичного виховання*, який би визначив стратегію цілеспрямованого і ефективного процесу розвитку суб'єкта громадянського суспільства України.

Очікувані результати:

- забезпечити утвердження в студентському середовищі загальнолюдських цінностей, толерантного ставлення до своєї та інших культур і традицій;
- створити сприятливі умови для самореалізації особистості в Україні відповідно до її інтересів та можливостей;
- підвищення рівня громадянської ідентичності, відчуття належності до рідної землі, народу; визнання духовної єдності поколінь та спільності культурної спадщини; утвердження почуття патріотизму.

«Можна все на світі вибирати синові, вибрати не можна тільки Батьківщину». На думку спадають саме ці слова Василя Симоненка, адже кожен із нас має любити і поважати саме ту землю, де народився і виріс.

Класний керівник та викладач української мови має докладати всіх зусиль, щоб донести цю думку нашому студентству, щоб виховати, особистість, вірну своїй батьківщині.

У роботі над проектом Національно-патріотичного виховання необхідно дотримуватись таких завдань – формування патріотичних почуттів, рис громадянина України, вивчення традицій та героїчних сторінок історії українського народу; формування національної свідомості і людської гідності,

любові до рідної землі, готовності до захисту Батьківщини, дотримання мовної культури.

Мета даної роботи – не вчити говорити про любов, а вчити любити. Це мати і батько, рідне місто і село, славне минуле нашої України, її героїчна історія.

Реалізація цього проекту здійснюється протягом всього часу роботи в навчальному закладі.

Саме любов до всього рідного, українського, засобами мови, слова викладач – філолог виховує в сучасній молоді.

Так разом з цикловою комісією соціально-гуманітарних дисциплін та викладачами коледжу проведені наступні заходи:

- День Матері, який мав на меті відроджувати традиції українського народу, виховувати любов та повагу до берегині роду – Матері, встановлювати тісніші зв'язки між сім'єю – студентами – коледжем.

- Патріотичне свято-гра «Ігри Патріотів – Козацькі часи», проведення якого сприяло вихованню поваги до національних традицій, звичаїв українського народу, любов до Батьківщини.

- Інтегроване заняття «Рідне місто завжди з нами! Бердянськ наш рідний, звичний і незнаний!», де студенти показали любов і захоплення своїм рідним містом – Бердянськом, проаналізували історичний розвиток міста від його створення до сьогодення.

Щороку викладачами-філологами проводяться мовні та мовно-літературні конкурси ім. Петра Яцика, Т. Шевченка, олімпіада з української мови; вже традиційними стали заходи, присвячені визначним датам нашої історії: 9 Листопада – День української мови та писемності, 21 лютого – Міжнародний день рідної мови. Ці заходи вчать шанувати рідну мову, заохочують вивчати її протягом життя.

Також були проведені заходи:

- До Міжнародного дня рідної мови (21 лютого) – свято рідної мови, де студенти і викладачі мали змогу поділитися знаннями своєї рідної мови та культури: української, російської, болгарської, таджицької.

- Мовний марафон «Хто кращий», на якому студенти мали змогу дізнатись нові факти про українську мову та видатних українців; формували ціннісне ставлення до духовних надбань рідного народу, та країн, мови яких вивчаються (англійська, німецька).

- Актуальною на сьогодні є Виховна година «Небесна сотня: герої не вмирають», яка показує сучасній молоді приклади справжньої відданості Державі, дійсний, а не надуманий патріотизм.

- Яскравим та нестандартним був захід, проведений в рамках комісії соціально-гуманітарних дисциплін до 190-річчя м. Бердянська – «Шлях довжиною 190 років», адже студенти мали змогу проявити творчість, показати свої акторські здібності, і звичайно ж любов до рідного міста.

- Конференція до 25-річчя Незалежності України, на заході ми змогли разом зі студентами перегорнути сторінки історії України за роки Незалежності.

- До 300-річчя з дня народження Г.С. Сковороди проведено конференцію «Григорій Сковорода – орієнтир для сучасності», а згодом тематичне заняття «Г. Сковорода «Байки Харківські», що дало змогу всім учасникам глибше пізнати неординарну постать видатного українського філософа, богослова, поета, педагога.

Яскравим прикладом виховання толерантного ставлення до культури іншої держави є:

- Захід до Року німецької мови в Україні на тему: вікторина «Подорож столицями Європи: Берлін», який дав змогу всім присутнім звернутися до культурних традицій, пам'яток, визначних місць Німеччини, а студентам позмагатись, перевірити свої знання, попрацювати в команді.

Традиційно в коледжі проводяться: флешмоби до дня Вишиванки, свято Масляної, патріотичні квести. Ці заходи дають змогу занурити студентів в історію українських традицій та звичаїв, навіть полюбити їх, адже перевтілення в національні образи теж сприймається студентами завжди на «Ура» та прищеплює цікавість до рідної культури.

Студенти відвідували музей ім. П.П. Шмідта і захід «Українські вечорниці на Андрія», та стали безпосередніми учасниками вечорниць.

Неодноразово брали участь в акціях «Ліки замість квітів», «Лист солдату до Нового року та до Дня закоханих», «Великодній кошик солдату». Ці заходи сприяють формуванню у молоді волонтерських здібностей та небайдужості до долі захисників.

Стає традиційним свято День захисника України, що закликає студентів бути мужніми та вірними захисниками Батьківщини.

Найбільш пам'ятною та важливою була виховна година з батьками «З родини йде життя людини». Адже духовний вплив батьківського дому на формування дитини створюється завдяки щирій материнській ніжності, небагатослівній любові батька, домашньому теплу, затишку, захисту і сімейній злагоді.

Отже, виховання в сучасному світі – це цілеспрямоване управління процесом розвитку здібностей та виховання особистості через активну діяльність класного керівника. Використання інноваційних технологій та різноманітних форм роботи при проведенні виховних заходів сприяє створенню гуманістичної виховної системи, метою, суб'єктом і результатом якої є особистість.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання молоді від 27 жовтня 2009 року № 3754/981/538/49.

2. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

3. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2016 рік / за ред. І. Д. Беха, Ж. В. Петровича. Вип. 5. Івано-Франківськ: НАІР, 2017. С.105.

Корольова Крістіна Андріївна

студентка другого курсу геолого-екологічного факультету, Криворізький національний університет, kk7242513@gmail.com

ЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ОЗНАК КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Мовленнєва культура особистості великою мірою залежить від її зорієнтованості на основні риси бездоганного, зразкового мовлення. Головними комунікативними ознаками культури мовлення є: правильність, змістовність, логічність, багатство, точність, виразність, доречність і доцільність [3].

Правильність, тобто дотримання літературних норм, що діють у мовній системі, – одна з визначальних ознак культури мовлення. Вільно володіти мовою означає засвоїти літературні норми. До них належать правильна вимова звуків і звукових комплексів, правила наголошування слів, лексико-фразеологічна, граматична, синтаксична унормованість, написання відповідно до правописних і пунктуаційних норм [2].

Змістовність передбачає глибоке усвідомлення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією з цієї теми, різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого. Змістовність тісно пов'язана з такою ознакою, як лаконічність, яку репрезентує крилатий вислів: "Говоріть так, щоб словам було тісно, а думкам просторо".

Точність великою мірою залежить від глибини знань та ерудиції особистості, а також від активного словникового запасу. Уміння оформляти й виражати думки адекватно предметові або явищу дійсності зумовлюється знанням об'єктивної дійсності, постійним прагненням пізнати реальний світ, а також знанням мови. Мовлення буде точним, якщо вжиті слова повністю відповідатимуть їхнім лексичним значенням [2].

Доречність насамперед залежить від того, наскільки повно та глибоко людина оцінює ситуацію спілкування, склад слухачів, інтереси, стан, настрої, зацікавленість. Це такий добір мовних засобів, що відповідає змістові, характеру, експресії, меті повідомлення. Це використання належних мовних засобів, досягнення стильової відповідності, це й уміння вибрати форму спілкування, тон, інтонацію спілкування.

Важливим критерієм бездоганності мовлення є його послідовність, тобто логічність. Щоб виклад думок був послідовним, насамперед треба скласти план або тези висловлювання, у яких була би внутрішня закономірність, послідовність, вмотивованість, що відповідають законам логіки.

Багатство мовлення передбачає послуговування найрізноманітнішими мовними засобами висловлення думки в межах відповідного стилю. Лексичні, фразеологічні, словотворчі, граматичні, стилістичні ресурси мови є джерелом багатства, різноманітності мовлення. Якомога повніше треба використовувати емоційно-образну лексику, стійкі вислови, урізноманітнювати своє мовлення синонімами, фразеологізмами.

Виразність мовлення досягається виокремленням найважливіших місць свого висловлювання, розкриттям власного ставлення до предмета мовлення. З цією метою треба застосовувати виражальні засоби звукового мовлення: логічний наголос, паузи, дикцію, інтонаційну виразність і технічні чинники виразності: дихання, темп, міміку, жести.

Доречність і доцільність залежать передовсім від того, наскільки повно та глибоко людина оцінює ситуацію спілкування, інтереси, стан, настрій адресата. А ще треба уникати того, що могло б уразити, викликати роздратування в співбесідника, вказувати на помилки співбесідника в тактовній формі.

Усі названі комунікативні ознаки культури мовлення тісно пов'язані між собою, і засвоювати їх треба в загалом. Висока культура мовлення – суттєвий показник загальної культури та її велика перспектива. З неї починається кар'єрне зростання особистості [3]. Фундаментом мовної майстерності є, звичайно, літературна мова, адже в ній синтезуються й культурні надбання народу, і здобутки майстрів художнього слова, і традиції та нові явища різних функціональних стилів.

Список використаних джерел

1. http://pidruchniki.com/1246122040609/dokumentoznavstvo/osnovi_kulturi_iukrayinskoyi_movi
2. http://studopedia.com.ua/1_51858_komunikativni-oznaki-kulturi-movlennya.html
3. <http://westudents.com.ua/glavy/11180-122-komunkativn-oznaki-kulturi-movlennya.html>

Марюхніч Тетяна Вікторівна

заступник директора з виховної роботи, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, acup@ukr.net

БАР'ЄРИ СПІЛКУВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ВЗАЄМОДІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Нова концепція освіти і виховання у вищій школі вимагає удосконалення педагогічної діяльності викладачів вищого навчального закладу і досягнення ними професіоналізму.

Проблеми високої культури професійного спілкування розглядалися в численних працях педагогів. У результаті досліджень наукових праць Ю. Бабанського, О. Киричука, В. Кан-Калика, Х. Лійметса, Т. Мальковської, О. Мудрика та інших учених отримано важливі дані про можливості

педагогічного управління спілкуванням у студентському колективі; ефективне педагогічне спілкування розглядається як один із чинників оптимізації навчально-виховного процесу.

Професіоналізм спілкування – це готовність і уміння використовувати системні знання у взаємодії зі студентами.

Помилковою є думка, що професіоналізм спілкування, той чи інший рівень розвитку, властиві однаковою мірою всім, хто займається педагогічною діяльністю. Наведу приклад: молодий викладач після закінчення навчання в аспірантурі прийшов до вищого навчального закладу. Він вважає себе освіченим і культурним (що, між іншим, відповідає дійсності, бо він багато знає і вміє), проте не може знайти спільної мови зі студентами. Дана обставина може призвести до конфліктів, розчарування та стати перешкодою в реалізації основного завдання – формування необхідного обсягу знань студента, його теоретичного і творчого мислення, навичок професійної діяльності та розвитку особистості. Тому практика звертає увагу на необхідність більш досконалого вивчення факторів, що перешкоджають ефективному спілкуванню.

Серед чинників, які можуть стати бар'єрами на шляху взаємодії між викладачем та студентом виділяють:

- *соціальний бар'єр* – зумовлений переважанням рольової позиції викладача в системі педагогічної взаємодії. Певною мірою такий бар'єр можна вважати відголоском авторитарної системи навчання з домінуючою позицією викладача. Нейтралізують прояви соціального бар'єру прагненням не протиставляти себе студенту, а піднесенням його до свого рівня, не нав'язувати свою позицію, а радити.

- *фізичний бар'єр* – пов'язаний з організацією фізичного простору під час взаємодії. Неправильно організований простір призводить до ізолюваності викладача, який неначе віддаляється від студентів. Усувають такий бар'єр, скорочуючи дистанцію, відкритістю у спілкуванні.

- *смісловий бар'єр* – пов'язаний із насиченням мови науковими термінами, які викладач використовує без коментарів, що є причиною зниження інтересу до матеріалу, утворює дистанцію у взаємодії. Усувається шляхом більш ретельної підготовки до заняття.

- *естетичний бар'єр* – зумовлений несприйняттям співрозмовником зовнішнього вигляду, особливостей міміки. Усувають шляхом самоконтролю поведінки.

- *емоційний бар'єр* – з'являється за невідповідності настрою, негативних емоцій, що деформують сприйняття. Долають його за допомогою усмішки, чуйного ставлення.

- *психологічний бар'єр* – виявляється як негативна установка на аудиторію чи конкретного студента, несумісність інтересів партнерів комунікації тощо.

Серед зазначеного варто акцентувати увагу на упередженому ставленні педагога до студента, оскільки упередженість взагалі недопустима у педагогічному спілкуванні. Вона є наслідком особливої психологічної

настанови викладача, «автором» якої часто буває він сам. Наведемо причини такої настанови [3]:

1. *невиправдані стереотипи щодо сприйняття людини за зовнішніми даними.* Скажімо, студент в окулярах сприймається як розумний, спортсмен з вигляду – нерозумний. Установка на зовнішність часто стає причиною помилок, що з рештою призводить до педагогічних прораханків.

2. *приписування достоїнств чи недоліків людині, виходячи лише з її соціального статусу.* Студент тоді опиняється не в кращому становищі: його соціальний статус нижчий за статус педагога.

➤ *суб'єктивізм, штамп, трафарети, попередня інформація, яку студент отримує про студента (або іншого педагога).* Слідуючи за ними, педагог стає на неправильний шлях педагогічного спілкування або взагалі опиняється за його межами. Необхідно перевіряти будь-яку інформацію і переоцінювати попередні настанови, щоб пізнати реальну людину, її плюси і мінуси та будувати спілкування, спираючись на плюси, усвідомлюючи, що кожна людина в чомусь є кращою за інших, в тому числі й тебе самого.

Однією з причин неефективних комунікацій у педагогічній практиці може стати неузгодженість вербальних і невербальних форм спілкування. Спеціалісти стверджують, що словом доноситься лише 7% інформації, 55% інформації передається на невербальному рівні (мімікою, жестами), 38% – якісними характеристиками голосу (висота тону, тембр). У процесі спілкування невербальні засоби реалізуються поза контролем свідомості, імпульсивно. Тому сказане не завжди збігається з тим, що відображається поведінкою. Так, викладач може говорити про своє доброзичливе ставлення до студента, але поводитися при цьому знервовано, з відчуженням. На цій підставі ймовірні сумніви студентів у його щирості. Тому під час взаємодії слід зважати на засоби й манеру спілкування, своєчасно виправляти помилки та розбіжності. Дисгармонія між словами, репліками, мімікою, жестами, рухами тіла суттєво впливає на спілкування.

Сучасні педагогічні технології та методи навчання у вищій школі орієнтують навчальну діяльність на науковий пошук, а офіційно-регламентовані форми спілкування – на неофіційно-довірчі. Це насамперед пов'язано з тим, що людині властиве прагнення до неформального спілкування. У професійній діяльності викладач повинен раціонально поєднувати формальне й неформальне спілкування.

Рівень формальності-неформальності чітко простежується при здійсненні контролю знань студента. Так, використання письмових і комп'ютерних форм контролю означає посилення формальних аспектів; усний контроль, у бесіді, наближає спілкування до неформального. Воно дається викладачеві важче (не лише за витратами часу, але й за психологічною напругою), проте рух думки студента підсилює неформальні аспекти спілкування і приносить більше користі.

Особливої уваги заслуговує питання проблем спілкування викладача і студентів під час здачі іспитів. Перший аспект пов'язаний із психологічною

напругою студентів (особливо першокурсників), що проявляється у невпевненості. Зважимо на те, що страх з'являється більше у дисциплінованих та добросовісних студентів. Послабити бар'єр напруженості викладач може шляхом доброзичливого ставлення та коректного відношення, вмінням задавати уточнювальні питання, ввічливо й тактовно висловлюватися щодо якості відповіді. Наявні факти, коли студент висловлює свою незгоду з оцінкою. На цьому ґрунті може виникнути конфлікт. Уникнути спірних моментів можна за допомогою своєчасного доведення точних критеріїв оцінки успішності за навчальною дисципліною, а також чіткої організації спілкування на іспиті.

Правила педагогічного спілкування зводиться до наступного:

1. Успіх педагогічної діяльності насамперед залежить від культури спілкування.
2. Моделюйте спілкування не "від себе", а від студентів, їх потреб та інтересів.
3. Орієнтуйте своє педагогічне мовлення на конкретного студента, а не на абстрактну групу.
4. Використовуйте різні види спілкування.
5. Спілкуйтесь із студентами на взаємних інтересах, проте не організовуйте спілкування "по вертикалі", зверху вниз.
6. Постійно враховуйте психологічний стан окремих вихованців і колективу загалом.
7. Дивіться на себе збоку, постійно аналізуйте свої вчинки й дії.
8. Вмійте слухати студентів, зважайте на їхню думку.
9. Намагайтеся зрозуміти настрій аудиторії, на цій основі моделюйте спілкування з нею.
10. Спілкування не повинно призводити до конфліктів, а запобігати їм.
11. Не принижуйте людської гідності.
12. Спілкування має бути систематичним. Не залишайте поза увагою "незручних" для вас студентів.
13. Будьте ініціативним у спілкуванні.
14. У процесі спілкування враховуйте стать вихованців.
15. Уникайте штампів, постійно шукайте нові форми, засоби, методи і прийоми.
16. Долайте негативні установки стосовно конкретного студента.
17. У процесі спілкування уникайте абстрактно критики, оскільки це породжує опір.
18. Якомога частіше усміхайтесь: це викликає позитивні емоції, спонукає до продуктивного спілкування.
19. У процесі вашого спілкування частіше висловлюйте схвалення, заохочення.
20. Відкрито виявляйте в студентському колективі своє ставлення до вихованців.

21. Постійно розвивайте свою комунікативну пам'ять, запам'ятовуючи педагогічні ситуації, їх перебіг.

22. Якщо назріває потреба в індивідуальній бесіді, завчасно розробіть її план.

23. У процесі спілкування в центрі уваги має бути особистість студента, його гідність.

24. Враховуйте соціально-психологічне зростання студентів.

25. Систематично аналізуйте процес спілкування.

26. Технологія й тактика спілкування мають бути скеровані на усунення психологічних бар'єрів між педагогом та студентом.

27. Враховуйте в процесі спілкування індивідуальні особливості, темперамент, характери студентів.

28. Окремо обдумуйте особливості спілкування з важкими студентами.

29. У процесі спілкування не зловживайте своїми перевагами як керівника-викладача.

30. Постійно удосконалюйте інструмент спілкування – власне мовлення.

Однією з основних вимог до професіоналізму викладача є вміння запобігати труднощів у спілкуванні. Шлях до цього: повага до студента, максимальне терпіння, наполегливість, послідовність у діях, принциповість, поєднані з тактовністю, гнучкістю та самодисципліною.

Список використаних джерел

1. Арват Ф. С., Коваленко Є. І., Кириленко С. В., Щербань П. М. *Культура спілкування: навч.-метод. посіб.* К.: ІЗМН, 1997.

2. Волкова Н.П. *Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2006. 256 с.

3. Мешко Г. М. *Вступ до педагогічної професії: навч. посіб.* К.: Академвидав, 2010. – С. 35-60.

4. Цимбалюк І. М. *Психологія спілкування: навч. посіб.* К.: ВД «Професіонал», 2004.

СЕКЦІЯ 5. ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Гуржій Андрій Миколайович

*головний науковий співробітник, Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України, дійсний член (академік) НАПН України,
доктор технічних наук, професор, gam@mon.gov.ua*

Лапінський Віталій Васильович

*провідний науковий співробітник, Інститут педагогіки НАПН України,
кандидат фізико-математичних наук, vit_lap@ua.fm*

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІХ СЕРЕДОВИЩ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ПЛАТФОРМА MOBISCHOOL

Популярність ідей неперервності навчання як головного принципу організації сучасної системи освіти є нині суспільно обумовленою тенденцією – усі документи ЮНЕСКО пронизані цією ідеєю. Неперервне навчання пропонується в якості ключової концепції освіти як для високорозвинутих країн, так і для тих, які розвиваються. Можна стверджувати, що найбільш загальні принципи побудови системи доступної неперервної освіти – єдині і вони сформовані умовами глобалізації, інформатизації та потребами технічно розвинутого суспільства. Такими є: зорієнтованість на особистість – потреби, психофізіологічні особливості тощо; доступність та відкритість для всіх і кожного; гнучкість; різноманітність освітніх послуг; інтеграція формальних та неформальних видів освіти; створення єдиного освітнього простору; широке використання інформаційних технологій (ІТ); розвиток інформаційно-освітніх середовищ загальноосвітніх навчальних закладів.

У зв'язку із зазначеним, з'явилася необхідність перегляду таких аспектів діяльності закладів освіти, як проектування, створення та впровадження електронних освітніх ресурсів (ЕОР). Досягнення максимуму масового впровадження у систему освіти нових технологій подання навчального матеріалу, видів навчальної діяльності, ЕОР тощо, викликала необхідність розвитку нових дидактичних підходів. Зазначене зумовлювалося тим, що потужність обчислювальних засобів стала такою, за якої вже можна було говорити про автоматизовані навчальні курси або системи управління навчанням (СУН, LMS) як про деякий квазісуб'єкт навчального процесу, створення засобів для динамічного і неперервного використання комплексних ЕОР (які поєднують СУН, бібліотеки наочностей, бібліотеки електронних підручників, засоби навчальної діяльності тощо). Усе це сприяло розвитку інформаційно-освітніх середовищ загальноосвітніх навчальних закладів.

Нині українськими науковцями розроблено та впроваджено електронну платформу mobiSchool [1]. Щонайперше, створений ресурс спрямовується на забезпечення організації та підтримки всіх функцій освітнього процесу (управлінську, навчальну, виховну тощо) [1; 2; 3]. Електронна платформа повністю адаптована до нинішніх умов інформатизації освіти та містить web-інструментарій для створення та впровадження автентичного електронного середовища (web-прототипу) навчального закладу – mobiSchool, яке (рис.1):

- 1) є автентичним на рівні закладу освіти – створюється (адаптується) відповідно до специфіки та потреб конкретного навчального закладу;
- 2) створює умови е-підтримки та організації очного, заочного, екстернатного і дистанційного навчання online та offline;
- 3) містить взаємопов'язані:
 - електронні навчальні кабінети – е-НК (WEB-room);
 - електронний кабінет управління;
 - електронні кабінети студентів (учнів)/батьків;
 - WEB-бібліотеку, що містить адаптований до завдань і специфіки закладу навчально-методичний контент;
 - за потреби вкладені е-середовища (класу, факультету, кафедри, об'єднання тощо);

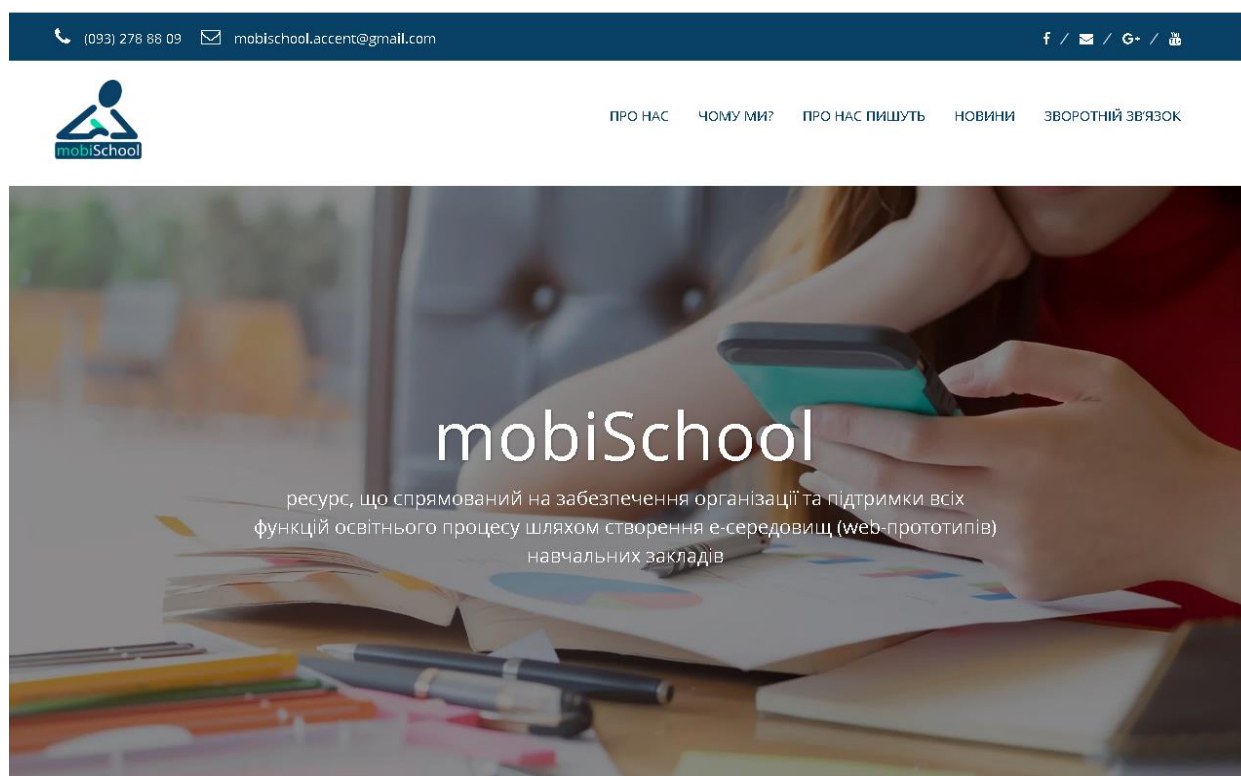

Рис.1. Платформа mobiSchool

- 4) відкриває можливість: створення і зберігання е-портфоліо освітнього процесу; створення і зберігання е-портфоліо студентів (учнів) та педагогів тощо; залучення до дистанційної роботи в закладі інноваційних,

креативних педагогів (фахівців різних галузей), які проживають в інших населених пунктах.

Провідною ідеєю розробки стало рішення проблем: організації та підтримки неперервності й доступності навчання в навчальних закладах, незалежно від подій, які цьому заважають; забезпечення кожного громадянина України доступом до якісного навчання [1; 2; 3].

Розроблена платформа mobiSchool відрізняється від більшості відомих СУН тим, що на етапі її проектування передбачено можливість адаптування кінцевого продукту до потреб конкретного навчального закладу, разом з цим платформа забезпечує уніфікований інтерфейс, одночасне й узгоджене функціонування всіх зазначених нижче складових:

- репозиторію сучасних ЕОР у форматі підручників, посібників, словників, довідників, презентацій, методичних розробок для підтримки занять і позакласних заходів тощо;
- системи створення педагогами ЕОР;
- електронного навчального кабінету викладача (учителя) – е-НК;
- електронного середовища (е-середовища) навчального закладу, яке забезпечує підтримку основних функцій управління навчально-виховним процесом, і реалізується як електронний кабінет директора і електронний кабінет батьків;
- засобів для створення мережі е-середовищ навчальних закладів з можливістю формування спільної бази ЕОР, виконання спільних проектів;
- засобів для створення і підтримки мережі, призначеної для взаємодії суб'єктів – учасників, в тому числі організації роботи над груповими проектами.

Досвід впровадження mobiSchool показує, що, окрім цілей означених вище, досягаються й похідні цілі: організація та підтримка освітньої діяльності педагогів та студентів (учнів) за всіх форм навчання; підвищення якості освіти; залучення діаспори до отримання української освіти; забезпечення доступності якісної освіти, зокрема особам, які: потребують інклюзивного навчання; проживають в депресивних районах; знаходяться на тимчасово окупованих територіях України, в зоні АТО; переміщені із зони АТО; а також в період карантину, епідемічних станів, захворювань дітей на довготривалі хвороби; коли, в силу складної економічної ситуації в країні, стаються вимушені перерви в навчанні.

Результати впровадження ресурсу вказують на його переваги: доступність та зрозумілість інструментарію дає можливість працювати користувачам з невисоким рівнем ІТ-компетентностей; доступність та зрозумілість інструментарію дає можливість неперервно підвищувати рівень ІТ-компетентностей користувачів; наявність системи управління навчанням як окремого студента (учня), так і групи студентів (учнів); неперервна online та offline підтримка, консультації, тренінги, наповнення WEB-бібліотеки, робота з контентом, навчання користувачів та підтримка функціоналу, оновлення версій; немає потреби підключати фахівця з програмування чи самостійно займатися

розробленням курсів – функціонування ресурсу підтримується розробником на всіх етапах.

Основні характеристики розробки як способу розвитку інформаційно-освітніх середовищ загальноосвітніх навчальних закладів: зрозумілість, доступність, відкритість; сприйнятливий адаптивний інструмент, використовуючи який педагоги та учні неперервно підвищують особистий рівень ІТ-компетентностей; автентичність – е-середовище (web-прототип) навчального закладу створюється відповідно до його вимог та потреб (закладено принцип лего); можливість організації та підтримки інтегрованого навчання; допомога – забезпечується неперервна підтримка функціонування е-середовища (web-прототипу) закладу.

Не менш важливим є і соціальний ефект від розвитку інформаційно-освітніх середовищ загальноосвітніх навчальних закладів шляхом упровадження платформи mobiSchool: забезпечення неперервності освітнього процесу (повноформатне дистанційне навчання); забезпечення вільного доступу до отримання освіти всіх і кожного, у тому числі залучення осіб з віддалених і депресивних районів; забезпечення вільного доступу до отримання освіти осіб, що проживають на не контрольованих Україною територіях та тих, хто потребує інклюзивного навчання.

Список використаних джерел

1. Карташова Л. А. Відкритий мережевий ресурс «Accent»: інноваційні можливості для освітян // Комп'ютер у школі та сім'ї. №5 (133). – 2016. С. 3-8.
2. Карташова Л. А. Віртуальна школа, електронні навчальні класи – не фантастика, а українська реальність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://knk.media/stati/1991-virtualna-shkola-elektronni-navchalni-klasi-ne-fantastika-a-ukrajinska-realnist.html> .
3. Лапінський В. В. Проектування електронних засобів навчання з урахуванням проблем управління навчальним процесом / Проблеми сучасного підручника : зб. наук, праць / [ред. кол., головн. ред. В. М. Мадзігон; наук. ред. О. М. Топузов]. – К. : Педагогічна думка, 2011. – Вип. 11. – С.751 – 759.

Вишневецька Лариса Євгенівна

викладач математики, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Ногайський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», vishneveckaja.07@rambler.ru

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Тільки при умілому поєднанні всіх напрямів забезпечення самостійної роботи студентів можна очікувати позитивних результатів, розвинути у студентів навички самостійності, творчого підходу до справи, спонукати його до самоосвіти, самовдосконалення.

У широкому сенсі під самостійною роботою слід розуміти сукупність усієї самостійної діяльності студентів як в навчальній аудиторії, так і поза нею, в контакті з викладачем і в його відсутності.

Студент повинен мати згрупований навчальний матеріал, що допоможе йому зрозуміти логіку побудови курсу, структуру, зміст дисципліни. І якщо студент пропустив заняття(чи то лекція, чи то практичне заняття), то міг самостійно чітко орієнтуватися, який матеріал він має відпрацювати, що і як йому треба виконати, мати на це методичні вказівки і рекомендації.

Розробка комплексу методичного забезпечення навчального процесу є найважливішою умовою ефективності самостійної роботи студентів.

Одним із інноваційних напрямків у підготовці методичних матеріалів для навчання майбутніх фахівців є створення електронних навчально – методичних комплексів(ЕНМК). ЕНМК представляє собою реалізацію навчально-методичного комплексу в електронному вигляді. ЕНМК – це система матеріалів, яка відображає модель навчального процесу і призначається для практичного використання студентами і викладачами.

ЕНМК дозволяє: надавати допомогу студентам у вивченні та систематизації теоретичних знань; формувати практичні вміння та навички; раціонально поєднувати різні форми навчання.

Перевагою електронного навчально-методичного комплексу є наявність згрупованого матеріалу, який включає в себе робочу програму, календарно – тематичний план дисципліни, плани і конспекти лекцій, практичних занять, самостійної роботи, а також методичні рекомендації студентам з освоєння навчальної дисципліни, списки рекомендованої літератури .

Поряд з вищезгаданими перевагами можна виділити ще одну перевагу – електронні методичні комплекси можуть бути розміщені в локальній коледжанській мережі, в мережі Інтернет, на електронних носіях, що дозволяє в повній мірі забезпечити студентів необхідною інформацією з дисципліни і в зручній формі користуватись нею.

Електронний навчально-методичний комплекс створено і розміщено на хостингу zzz.com за посиланням <http://vishkamath.zzz.com.ua/>. За цим посиланням студент може працювати з методичним матеріалом в онлайн режимі. Якщо студент хоче скачати ЕНМК на свій комп'ютер, то є інший варіант: НМК створено в оболонці Natata eBook Compiler Gold v.2.2.1; розміщено в мережі Інтернет за посиланням <https://drive.google.com/open?id=0B3Aa93cqlH8vdIFpYlcyMmFUdHc>; звідки його можна скачати.

В наведеному електронному навчально-методичному комплексі викладено всі необхідні матеріали для студентів в організації їх самостійної роботи по оволодінню системою знань, вмінь та навичок в об'ємі діючої програми з дисципліни “Вища математика”. Містить витяг з навчального плану, робочу програму дисципліни, календарно – тематичний план та навчально – методичне забезпечення дисципліни (плани та конспекти лекцій, практичних занять; методичні рекомендації з виконання та оформлення практичних занять;

методичні вказівки та рекомендації для самостійної роботи студентів, опорні конспекти самостійних тем, питання для самоконтролю, засоби діагностики, рекомендована література).

Здавалось, що для самостійного вивчення вищої математики студент має навчально-методичні матеріали в повному обсязі. Але, існуючі традиційні методи контролю, як правило, не завжди дозволяють регулярно здійснювати зворотний зв'язок, який несе інформацію про рівень засвоєння матеріалу, проводити оперативну обробку цієї інформації, своєчасно здійснювати корекцію знань. Тому, сучасним напрямком удосконалення контролю знань і умінь стала тестова технологія.

Хмарні технології, окрім навчання, дозволяють організувати опитування та тестування.

Що зробила я?

На власному диску Google Drive створила тести з вищої математики, розповсюдила посилання на опитування.

Наприклад, з розділу «Лінійна алгебра» студент повинен пройти тести за темами:

➤ Визначники.

Матриці.

Посилання:

<https://goo.gl/forms/Kh1F4WPV7YfrRc3j2>

➤ Дії над матрицями. Розв'язування систем лінійних рівнянь.

Посилання: <https://goo.gl/forms/SBFznHQRObL0gWls2>

За посиланням - студент в зручний для нього час і в будь-якому місці, може відкривати або завантажувати тести на комп'ютер або мобільний пристрій, підключений до мережі Internet.

Онлайн тестування надає великі можливості і викладачеві. Наприклад, в тестовій оболонці є вкладка Відповіді: тут викладач може побачити аналіз відповіді окремого студента, діаграму відповідей по будь-якому питанню теста, таблицю відповідей тощо. Застосування електронного навчально-методичного комплексу надає можливість кожному студенту незалежно від рівня його підготовки брати активну участь в навчальному процесі, індивідуалізувати свій процес навчання, здійснювати самоконтроль. Бути не пасивним спостерігачем, а активно одержувати знання і оцінювати свої можливості. Студенти починають одержувати задоволення від самого процесу навчання, незалежно від зовнішніх мотиваційних факторів.

Використання електронних засобів навчання дозволяє значно посилити мотивацію студентів до вивчення дисципліни, індивідуалізувати і диференціювати процес навчання, надавати студентам можливість самостійного вибору режиму навчальної діяльності. Електронні засоби навчання забезпечують умови для професійного саморозвитку, самореалізації студентів і є засобами для здійснення індивідуально-орієнтованого навчання.

Список використаних джерел

1. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. у 2-х

част. / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2000. – Ч. I – С. 391-395, 486.

2. Киевские школы освоят облачные технологии Microsoft [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ko.com.ua/kievskie_shkoly_osvoyat_oblachnye_tehnologii_microsoft_69614.

3. Облачные вычисления. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://habrahabr.ru/blogs/cloud_computing/111274.

Люльчик Вадим Олександрович

кандидат сільськогосподарських наук, завідувач технічного відділення, викладач землевпорядних дисциплін, викладач-методист, Відкремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», po04081964@gmail.com

Петрова Ольга Миколаївна

викладач землевпорядних дисциплін, викладач-методист, Відкремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», midaff80@ukr.net

ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ КОМПЛЕКСИ ЯК ЗАСІБ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним із найважливіших напрямів розвитку освіти в Україні є приєднання більшості українських вузів до Болонського процесу, що передбачає різке зниження аудиторних занять і перехід студентів до активної самостійної роботи. При цьому виникає низка проблем, пов'язаних з непристосованістю традиційних технологій навчання до таких принципів побудови навчального процесу у вищій школі. В ході їх реалізації повинні передбачатися підвищення якості вищої професійної освіти і рівня підготовки фахівців, впровадження сучасних інформаційних технологій в навчальний процес, розвиток у студентів навичок самоосвіти [1]. Інтерактивне навчання передбачає навчання на основі здійснення прямого та зворотного зв'язку між студентами та викладачами; забезпечення технологічного доступу до навчальної інформації з використанням інтерактивної технології, адаптації системи навчання до індивідуальних особливостей студентів, реалізація спілкування; можливості керування навчальною діяльністю студентів.

Взаємодія «студент↔комп'ютер↔викладач/студент» становить особливий інтерес з точки зору педагогічної дії. Вона зазвичай спрямована на формування розуміння в електронному навчальному середовищі у відповідних контекстах. Виходячи з цього, можна сказати, що є декілька видів інтерактивності в навчальному процесі: інтерактивність зворотного зв'язку забезпечує можливість поставити питання, що цікавить, і одержати відповідь або проконтролювати процес засвоєння матеріалу; часова інтерактивність дозволяє самостійно визначати початок, тривалість процесу навчання і

швидкість просування за навчальним матеріалом; порядкова інтерактивність дозволяє студенту вільно визначати черговість використання фрагментів інформації; змістовна інтерактивність дає можливість студенту змінювати, доповнювати або ж зменшувати обсяг змістовної інформації; творча інтерактивність проявляється у створенні студентами власного продукту креативної діяльності: Веб-проект, електронні тести, вправи тощо [4].

Модель Інтернет-навчання за умовами її створення забезпечує єдиний тип інтерфейсу всіх категорій користувачів, універсальну структуру користувачів і їх прав, єдині формати зберігання інформації, технології роботи тощо. Саме ця модель дозволяє інтегрувати накопичені в системі утворення науково-методичний, кадровий і виробничий потенціали, інформаційні ресурси і технології, досвід проведення дистанційного навчання, існуючу телекомунікаційну інфраструктуру і організаційні структури системи освіти [2].

Сучасні можливості інформаційно-комп'ютерних технологій дозволяють створити електронні навчально-методичні комплекси (ЕНМК). Фактично, ЕНМК – це дидактична система, в якій з метою створення умов для педагогічної активності, інформаційної взаємодії між викладачами та слухачами інтегруються прикладні програмні продукти, бази даних, а також інші дидактичні засоби і методичні матеріали, що забезпечують та підтримують навчальний процес. Як правило, ЕНМК включає такі компоненти [3]:

1) навчальну програму – програму засвоєння навчального матеріалу, що враховує специфіку підготовки різних категорій слухачів;

2) методичні рекомендації з вивчення дисципліни для слухачів. До методичних рекомендацій входять методичні вказівки з вивчення курсу, з виконання випускних робіт, атестаційних робіт та проектів;

3) навчальні та навчально-методичні матеріали до занять: лекційних, семінарських, практичних, що представлені у вигляді конспектів лекцій, електронними посібниками тощо;

4) навчально-довідникові матеріали: словники, довідники, державні законодавчі акти, стандарти, інструкції тощо;

5) навчально-наочні матеріали: електронні альбоми ілюстрацій, атласи, відеофільми, слайди електронних презентацій, Веб-документи тощо;

6) словник термінів, глосарій;

7) форми поточного, проміжного і підсумкового контролю – це тематика випускних(атестаційних) робіт, доповідей, контрольні запитання; збірники контрольних або тестових завдань тощо;

8) матеріали професійного спрямування – перелік установ, на базі яких здійснюються виїзні заняття слухачів, перелік матеріалів до установчої і звітної конференцій, тематика інтернет-занять, методичні рекомендації до оформлення документів та ін.;

9) навчально-бібліографічні матеріали: навчально-бібліографічний довідник; списки нормативних, законодавчих актів тощо.

До дидактичних функцій, що реалізуються у процесі використання ЕНМК відносять [4]: інформаційну, структурно-систематизуючу, інтерактивну,

функцію закріплення, контролю і самоконтролю та ін. Комплекс сформований як цілком закінчений електронний ресурс, який може бути розміщений на web-сайті або записаний, зокрема на компакт-диск і наданий студенту для виконання повного обсягу навчальної роботи з дисципліни. Комплекси побудовані за допомогою програми PowerPoint (рис. 1).

Основні закладки головного вікна: робоча навчальна програма дисципліни; курс лекцій; робочий зошит практичних завдань; самостійна робота; питання до модулів; тестові питання (рис.2).

Рис.1. Головне вікно

Рис.2. Навчально-методичні матеріали

Головним елементом комплексу є робоча навчальна програма (РНП) дисципліни, яка містить її погодинний обсяг, тематику лекцій, перелік лабораторних і практичних занять, тематику лабораторно-практичних робіт, зміст самостійної роботи, список літератури.

Так наприклад, комплекс з «Основ сільськогосподарського виробництва» містить – 15 тем, а «Геодезії» – 14, що представлені окремими презентаціями (рис.3). Презентація навчальних дисциплін включає лекційні матеріали, план заняття, інструкційну картку практичного заняття, презентацію до лекції, навчальний відеофільм та посилання на законодавчі акти (рис. 4).

Рис. 3. Перелік тем навчальної дисципліни

Відповідно із слайду студент може перейти до електронного навчального посібника (ЕНП), методичних вказівок, конспекту лекцій з дисципліни, інструкційних карток, презентацій та відеоматеріалів.

Рис. 4. Презентація навчальної теми

Усі складові комплексу також пов'язані між собою, що дозволяє студентів на будь-якому етапі роботи звернутися до необхідного навчального матеріалу. Матеріали, що викладені в ЕПН, повністю відповідають тематиці курсу лекцій з дисципліни і надають можливість отримати необхідну теоретичну інформацію, виконати практичні завдання, завдання самостійного вивчення та здійснити перевірку засвоєння знань за допомогою тестів (рис. 5).

Рис.5. Навчально-методичні матеріали з теми

Отже, здійснення самостійної роботи з використанням інформаційного освітнього середовища сприяє формуванню самостійності студентів, засвоєнню знань, формуванню вмінь, навичок за умови запровадження інтеграції традиційних та ІТ-технологій навчання. Ефективність використання ЕНМК у багатьох випадках залежить від успішного розв'язання задач методичного характеру, що пов'язані з його використанням у навчальному процесі. Відповідно ЕНМК дозволяє організувати плануючу, пізнавальну, організаційну і методично спрямовану діяльність студентів, що орієнтована на досягнення результату: володіння певною навчальною дисципліною, котра здійснюється студентами самостійно без прямої підтримки викладача за умов підтримки її ІКТ.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. С., Кадемія М.Ю., Жиліна Л.М. Навчально-методичний комплекс на основі інформаційних телекомунікаційних технологій. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика : наук.-метод. журнал.* 2004. Вип. 3-4. с. 195-206.

2. Шевченко Л.С. Електронні навчально-методичні комплекси як засіб підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності [Електронні засоби навчання]. – Режим доступу: conf.iitlt.gov.ua/Images/Files/Shevtchenko_LS_140_1458052102_file.doc

3. Чорний О.П., Родькін Д.Й., Лашко Ю.В., Романенко С.С. Електронний навчально-методичний комплекс курсу «Теорія електроприводу» для

Русіна Неля Григорівна

*кандидат педагогічних наук, викладач землевпорядних дисциплін,
Відкремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного
університету біоресурсів і природокористування України», викладач-
методист, RusinaN@i.ua*

Кийко Неля Миколаївна

*викладач землевпорядних дисциплін, викладач вищої категорії,
Відкремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного
університету біоресурсів і природокористування України»,
kyikonelya@gmail.com*

**ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ
НАВЧАННЯ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ**

Мобільне навчання здійснюється на основі сучасних педагогічних, інформаційних і телекомунікаційних технологій та дозволяє створити відкрите інформаційне середовище. Це сприяє впровадженню освіти упродовж усього життя. Розвиток системи мобільного навчання варто розглядати у контексті єдиного національного освітньо-наукового інформаційного простору, що дозволить приєднатися Україні до Європейських освітньо-наукових комп'ютерних мереж та інформаційних ресурсів. Термін «мобільне навчання» відноситься до використання мобільних пристроїв, таких як мобільні телефони, ноутбуки, планшети тощо. Існує декілька визначень терміну «мобільне навчання»:

- це передача знань на мобільний пристрій із використанням мобільних технологій, тобто головним є можливість виходу в Інтернет [1];
- це технології, які дозволяють організувати процес навчання за допомогою пристроїв мобільного зв'язку, наприклад мобільними телефонами, тобто вихід в Інтернет не є ключовим [4];
- це процес навчання, який є різновидом дистанційного навчання, для реалізації якого знання передаються на персональні пристрої студентів [2];
- це нова освітня парадигма, на основі якої виникає нове навчальне середовище, де студенти можуть отримати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час та будь-де, що робить сам процес навчання всеосяжним і мотивує студентів математичних спеціальностей до навчання протягом життя [3].

Впровадження мобільного навчання передбачає застосування мобільних пристроїв у підготовці фахівців, серед яких:

- мобільні телефони в якості фото- чи відеокамери для фотографування навчальних матеріалів, записів лекцій із математики на відео, диктофон для

запису лекцій з математики, алгоритмів та способів розв'язування математичних завдань;

- sms-розсилка як швидкий та простий спосіб повідомлення про термінові зміни, наприклад щодо домашнього завдання чи заміни, спосіб підказок формул для математичних розрахунків;

- доступ до Інтернету через веб-браузер для перегляду відео пояснень рішень задач на YouTube;

- використання електронної пошти для спілкування й обміну інформацією у математичній області з напрямку рішення математичних завдань;

- Skype, чат-конференції як спосіб соціальної інтеграції та взаємодії між викладачем та студентами математичних спеціальностей; - прикладні програми для виконання математичних розрахунків [3; 5].

На сьогодні існує досить велика кількість мобільних додатків, орієнтованих на різний тип пристроїв та їх програмне забезпечення.

Найбільш поширеними мобільними додатками, платформами та ресурсами є: Google Forms, Survey Monkey, Kahoot, Socrative, Plickers та багато інших. Як правило, ці програми можуть працювати в різних операційних системах (Windows, Linux, Android), тому студент може відповідати на контрольні запитання або проходити тест із власного мобільного пристрою, а не стаціонарного комп'ютера навчального закладу.

Google Forms дозволяє створювати великі за обсягом опитування із запитаннями різних типів і може використовуватися для роботи з групою в аудиторії, а також для дистанційного опитування протягом тривалого часу. Обидва варіанти передбачають відповіді здобувачів освіти з власних мобільних пристроїв. Kahoot, Socrative та Plickers орієнтовані на швидку обробку результатів тестування чи опитування. Це особливо важливо, коли викладач використовує орієнтуючу функцію перевірки знань.

Безкоштовний онлайн-сервіс Kahoot дає змогу створювати інтерактивні навчальні ігри: вікторини, обговорення, опитування. Такі ігрові форми роботи можуть бути застосовані у навчанні – для перевірки знань студентів, а також сервіс може стати у пригоді керівнику та педагогічному колективу навчального закладу для різних форм наукової, методичної та організаційної роботи. Участь в іграх, створених за допомогою сервісу, сприяє спілкуванню та співпраці у колективі, підвищує рівень обізнаності в інформаційно-комунікаційних технологіях, стимулює критичне мислення.

Сервіс пропонує чотири форми гри (рис. 1). Мета, з якою збирається створити гру, допоможе визначитися з формою: визначити рівень ознайомленості учасників із тою чи іншою темою чи рівень її розуміння – вікторина (Quiz); влаштувати дискусію щодо певного питання, презентувати ідею й отримати щодо неї «зворотній зв'язок» – обговорення (Discussion); зібрати думки, погляди учасників на ту чи ту проблему – опитування (Survey); створити гру із завданнями на визначення послідовності – (Jumble).

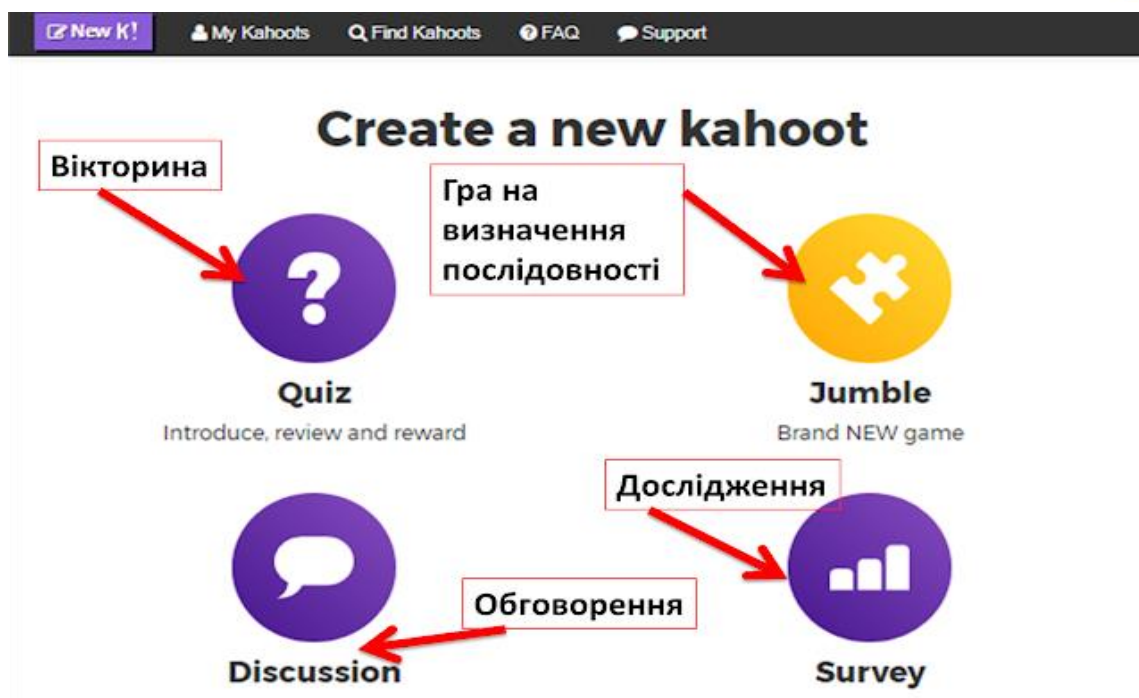

Рис. 1. Інтерфейс КАНООТ «Вибір форми гри»

Для роботи студентів з цією платформою викладач спочатку створює та налаштовує тест (рис. 2, 3). Гра розпочинається, коли студенти вводять на своїх пристроях (планшеті, смартфоні, десктопі, ноутбуці) згенерований системою код та власне ім'я. Онлайн-сервіс Kahoot працює в браузері, доступний для всіх пристроїв, які можна підключити до мережі Internet. Система не потребує встановлення додатків на телефони – вона адаптована до мобільних пристроїв. Результати тестувань зберігаються у вигляді списку в таблиці MS Excel. Отже, викладач має можливість проводити моніторинг знань студентів.

Рис. 2. Вікно вікторини

Рис. 3. Вікно вікторини «Додання інформації»

Безумовною перевагою даного сервісу є система готових ігор, розроблених іншими користувачами сервісу. Тобто можна скористатися вправами, створеними самостійно або ж скопіювати завдання інших розробників (тести можна повторювати повністю, чи змінювати якусь їх частину) (рис. 4).

Рис. 4 Вікно «Фотограмметрії»

<https://create.kahoot.it/details/326b50bc-c926-4764-ac6a-ea4be4a4c2cd>

Таким чином, можливості сервісів мобільного навчання розширюють спектр методів активного навчання та підвищують інтерактивність при вивченні та закріпленні навчального матеріалу. Відповідно, впровадження онлайн-сервісів та організація на їх основі поточного тестування позитивно впливають на вивчення дисциплін професійного циклу. Особливо відмічається позитивна мотивація в навчанні та зацікавленість студентів навчальною дисципліною, готовність використовувати сучасні ІКТ та мобільні засоби для навчання.

Список використаних джерел

1. Бугайчук К. Л. Мобильное обучение в высшей школе. *Мобильное обучение*. 2008. № 2. С. 48–49.
2. Карполенкова І. В. Дистанційне навчання : переваги та недоліки. *Фізика в школах України*. 2012. № 8. С. 14–18.
3. Коневщинська О. Е. Організаційні заходи створення ресурсного центру дистанційної освіти для загальноосвітніх навчальних закладів *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. № 8. С. 31–34.
4. Колесник М. Ю. Розвиток дистанційної освіти. *Нові технології навчання : науковометодичний збірник*. К., 2003. Вип. 75. С. 28–33.
5. Семеріков С., Теплицький І., Шокалюк С. Мобільне навчання : історія, теорія, методика. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2008. № 6. С. 72–82.

Янченко Павло Володимирович

*аспірант, Полтавський національний педагогічний університет імені
В. Г. Короленка, yanchenkopashaua@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ЕКСПРЕС-КУРСУ «ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ»

Провідну роль при викладанні інтегративного міждисциплінарного експрес-курсу «Формування правової культури майбутніх юристів» виконували викладачі юридичних дисциплін, які безпосередньо здійснювали процес навчання майбутніх юристів. При цьому викладачі приділяли значну увагу виявленню змін не лише в рівнях сформованості правової культури студентів, але й в інших компонентах їхніх навчальних досягнень.

У процесі впровадження інтегративного міждисциплінарного експрес-курсу «Формування правової культури майбутніх юристів» було використано розроблений однойменний дистанційний курс (<https://sites.google.com/view/legalculture/>).

Дистанційний курс

Главная Модуль 1 Модуль 2 Модуль 3 Тести Юридичні задачі Контроль Дополнительно

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

ІНТЕГРАТИВНИЙ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ЕКСПРЕС-КУРС

Основною метою курсу є формування правової культури майбутніх юристів в умовах сучасного освітнього процесу в закладах вищої освіти з урахуванням світових стандартів юридичної освіти. Курс покликаний активізувати процес формування правової культури студентів як одне з важливих завдань освітнього процесу у вищій школі, оскільки не лише науково-педагогічна спільнота, але й урядові структури усвідомлюють критичність ситуації, що склалася у сфері вищої юридичної освіти, та проявляють готовність реформувати правничу освіту на основі світових стандартів.

СТРУКТУРА ЕКСПРЕС-КУРСУ

№	Назви змістових модулів	Кількість годин									
		Денна форма					Заочна форма				
		лекції	семинари	практик.	С.Р.	лекції	семинари	практик.	С.Р.	ІТ	ІТ
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

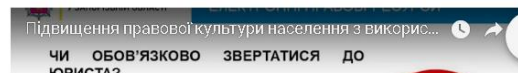
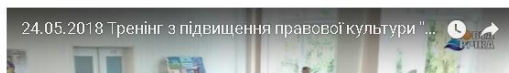
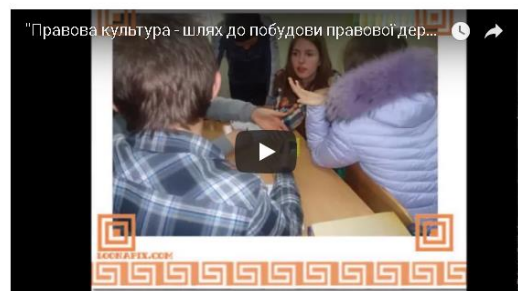
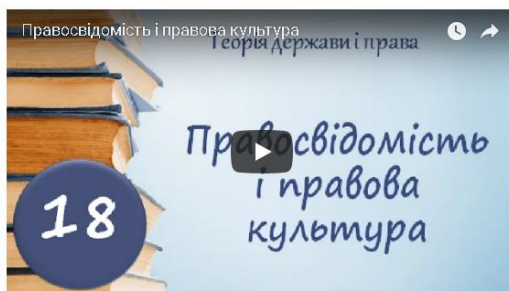
1. Капаченко Р. С. Основи правової культури юриста. Навчальний посібник. – К.: Алерта, 2017. – 132 с.
2. Веттеров А.Б. Теория государства и права: Учебник. – М., 1998.
3. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові

Вивчення експрес-курсу передбачало вибір оптимальних для кожної ситуації методів навчання та форм його організації. У світлі цього слід зазначити, що ці методи й форми об'єднували у собі такі групи:

1) *організаційні форми навчання*: лекції (традиційні, лекції з елементами дискусій, бесід тощо) та міні-лекції, практичні заняття (круглі столи, майстер-класи, тренінги, вебінари, дискурс-студії), самостійна робота студентів (реферати, індивідуальні завдання, портфоліо, тези доповідей, презентації тощо);

2) *активні методи навчання*: метод кейсів, проектів, метод кайдзен, мережеві он-лайн проекти, метод ПРЕС, метод Сократа, дерево рішень, мозковий штурм, займи позицію, аналіз правової ситуації, мікрофон, дискусія, «ток-шоу», ажурна пилка, дебати, коло ідей, переговори, модерація, стоп-кадр, навчаючи-вчусь, робота в парах, рольові ігри, акваріум, імітація спрощеного судового слухання (суд від свого імені), попереднє розслідування та імітація судового слухання, метод «Якби ...», неперервна шкала думок, метод колективного пошуку оригінальних ідей, експресії тощо;

3) *використання ІКТ*: дистанційний курс на платформі sites.google.com, відеоматеріали на заняттях (сторінка «Відеосалон» дистанційного курсу), мультимедійні презентації (сторінка «Мультимедіа» дистанційного курсу), он-лайн сервіси для створення ментальних карт (практикум «Візуалізація юридичних знань»), сервіси Google для організації віртуальних консультацій (чат), проведення вебінарів (Google+ Hangouts), створення блогів та веб-сайтів, відкриття відеоканалів в YouTube тощо;

4) залучення майбутніх юристів до різноманітних проектів та програм: регіональна комплексна Програма правової освіти населення на 2016-2020 роки; всеукраїнський просвітницький проект «Я маю право!»; проекти та програми Координаційної ради молодих юристів при управлінні юстиції; освітньо-правові проекти типу «Права людини і міжкультурне порозуміння», «Знай свої права», «Університет юних правознавців» тощо; дослідницькі та

освітні проекти Національної академії правових наук України; проект «Всеукраїнський правовий диктант» та ін.);

5) *дисемінація педагогічного досвіду викладачів юридичних дисциплін різних ЗВО*: майстер-класи для викладачів, участь у науково-практичних конференціях (наприклад, Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми та перспективи формування правової культури в контексті сучасних соціально-економічних процесів», «Від громадянського суспільства – до правової держави», «Формування та розвиток національного законодавства: європейський вектор – нові виклики та можливості», «Профілактика корупційних правопорушень», а також сайти «Актуальна юриспруденція. Юридичні науково-практичні Інтернет-конференції» <http://legalactivity.com.ua/>, Юридична лінія <http://www.lex-line.com.ua/> тощо), науково-методичних семінарах, педагогічних читаннях, присвячених методиці викладання юридичних дисциплін та фаховій підготовці майбутніх юристів, участь у проекті «Інтернет-методрада як інструмент відкритого ефективного співробітництва з проблем методики викладання у ВНЗ I-II рівнів акредитації» (КУЕП), відвідування відкритих занять викладачів ЗВО;

6) *екскурсії, залучення до навчального процесу фахівців-юристів, співпраця з юридичними установами (круглі столи, зустрічі, бесіди)*: Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції в Полтавській області, Перший полтавський місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги, Комунальна установа «Обласний молодіжний центр», Шевченківський районний у місті Полтаві відділ державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Полтавській області, Апеляційний суд Полтавської області, Полтавське обласне відділення спілки адвокатів України тощо.

Слід зазначити, що використання дистанційного курсу «Формування правової культури майбутніх юристів» як комплексу навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених у віртуальному навчальному середовищі для організації дистанційного навчання на основі ІКТ, забезпечило реалізацію класичних моделей дистанційного навчання у процесі вивчення експрес-курсу: вільний доступ, організацію on-line інтерактивного навчання, самостійну роботу студентів, відкриту освіту плюс клас, розподілений клас (Кононець, 2016, Полат, Бухаркина, Моисеева, 2004). У такий спосіб було забезпечено реалізацію загальнопедагогічних принципів формування правової культури майбутніх юристів у процесі фахової підготовки.

Список використаних джерел

1. Кононець, Н. В. (2016). *Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів*. (Дис. докт. пед. наук). Полтава. 473 с.
2. Полат, Е. С., Бухаркина, М. Ю., Моисеева, М. В. (2004). *Теория и практика дистанционного обучения: учеб. пособие для студ. высш. пед. учебн. заведений*. М. : Издательский центр «Академия». 416 с.

Стегній Тетяна Миколаївна

*викладач технологічних дисциплін, спеціаліст першої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії,
tanuta82@gmail.com*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ПОДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Головною метою викладання будь-якої дисципліни є доступна подача матеріалу й, відповідно, максимальний ступінь його засвоєння студентами, і як наслідок - підготовка кваліфікованих працівників, конкурентоспроможних на ринку праці, компетентних, відповідальних, творчих та мобільних, що вільно володіють своєю професією, здатних працювати як в умовах достатньо стабільних, так і в змінних умовах стосовно економіки та виробництва.

Відомо, що більшість людей запам'ятовує 5% почутого й 20% побаченого. Одночасне використання аудіо - і відеоінформації підвищує засвоєння до 40-50%. Тому застосування комп'ютерної техніки, іншої мультимедійної техніки є відмінною допомогою. Застосування мультимедіа в сфері освіти у країні вже йде досить успішно й має такі напрямки, як: відеоенциклопедії; тренажери; електронні лекторії; тестування знань; моделювання ситуації тих або інших виробничих умов та інші форми.

Як показує практика, традиційна система підготовки фахівців не забезпечує виконання вищевказаних вимог через властиві їй інформаційно-репродуктивних методів навчання, які довгий час домінували. В сучасних умовах такі методи навчання, хоча і мають право на існування, проте не відповідають змінним вимогам до якості підготовки сучасних фахівців.

Використання інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому процесі має ряд переваг: розширюються можливості надання навчальної інформації; застосування кольору, графіки, звуку дозволяють відтворити реальну обстановку діяльності; підвищують мотивацію студентів до навчання; залучають студентів в освітній процес, сприяючи розкриттю їх здібностей, активізації розумової діяльності; дозволяють якісно змінювати контроль діяльності студентів.

Основними функціями заняття з використанням технологій мультимедіа є: пізнавальна (навчальна), розвиваюча, виховна й організуюча. Пізнавальна функція виражається в оволодінні студентами основами наукових знань, визначенні найбільш ефективних способів розв'язання проблемних завдань. Розвиваюча функція орієнтована не на пам'ять, а на мислення, тобто на вміння логічно мислити, міркувати, науково мислити. Виховна функція може бути реалізована тільки в тому випадку, якщо крім передачі студентам фактичних знань у конкретній професійній області надається їм загальнонаукова й гуманітарна інформація. Організуюча функція припускає керування самостійною роботою студентів як на занятті, так і при самопідготовці.

Спеціальні дисципліни є базою для одержання професійних навичок, тому в мене, як викладача спеціальних дисциплін, одним з основних завдань є формування у студентів стійкого інтересу до обраної професії, інтересу до дисциплін, які пояснюють різні явища не тільки в практичній діяльності, але й реальному житті.

Викладання спеціальних дисциплін має свої особливості. На заняттях з дисциплін «Технологія в галузях тваринництва», «Основи ветеринарії і зоогігієни сільськогосподарських тварин» я використовую різноманітні мультимедійні ресурси: електронні підручники; медіауроки з використанням презентацій, виконаних в Power Point, і флеш-анімацій.

Використання інформаційних технологій і технологій мультимедіа в освіті здатне сильно змінити існуючу систему навчання. Недостатність ілюстративного матеріалу та й у цілому навчальних посібників українською мовою з спеціальних дисциплін у технікумі вирішується шляхом використання мультимедійного устаткування. Організація навчального процесу може стати більш прогресивною в тому розумінні, що будуть широко застосовуватися аналітичні, практичні й експериментальні принципи навчання, які дозволять орієнтувати весь процес навчання кожного окремого студента або учня.

При вивченні спеціальних дисциплін ефективно використовувати слайди, схеми, оцифровані фільми. Слід зазначити, що анімація найчастіше більш ефективна, ніж просто навчальні фільми, оскільки дозволяє розглянути ті або інші процеси, явища зсередини, послідовно в такий спосіб розкриваючи сутність питання або процесу.

До безсумнівних плюсів мультимедіа - ресурсів належать можливість показу навчальних фільмів, чергування в певній послідовності їх фрагментів з іншими видами навчальної діяльності. У таких фільмах педагог показує різноманітні тематичні моменти. При цьому вивчається: технологічний процес, устаткування, техніка безпеки, а потім проводиться контроль знань у вигляді тестів, фронтальних опитувань, кросвордів.

Для якісного проведення занять із спецдисциплін використовуються графічні схеми, діаграми та ін.

Особливості застосування матеріалів:

- під час теоретичних занять як ілюстрації;
- під час проведення лабораторно-практичних занять для відтворення теоретичного матеріалу;
- при усному і письмовому опитуванні.

Умови ефективної візуалізації на занятті:

- чіткий акцент та виділення основного при показі;
- обов'язкове раціональне поєднання демонстрації й коментарів;
- коментарі відкривають, супроводжують і підбивають підсумок демонстрації;
- детальне продумування пояснень для узагальнення засвоєної навчальної інформації;

- систематичність застосування наочних засобів у вигляді презентації сприяє формуванню умінь у студентів роботи з ними;
- залучати студентів до знаходження інформації в, постановка перед ними проблемних завдань наочного характеру.

Критерії відбору змісту можна звести до таких положень:

- використовуваний матеріал повинен відповідати тематичному плану;
- використовуваний матеріал повинен бути адаптований під студентів;
- матеріал, що відбирається, повинен включати різні види наочності.

Існують спеціальні вимоги – вимоги до змісту, структури й технічного виконання презентації:

- достатній обсяг матеріалу,
- актуальність, новизна й оригінальність;
- практична змістовність,
- системність, цілісність.

Підвищується й якість наочності, і її змістовне наповнення. З'являється можливість для концентрації великих обсягів навчального матеріалу з різних джерел, представлених у різних формах, оптимально обраних і скомпонованих викладачем залежно від потреб студентів та особливостей програми.

Безумовно, використання такої наочності робить процес пізнання більш живим і цікавим, підвищує мотивацію навчання, сприяє активізації розумової діяльності студентів. Стимуляція пізнавальних інтересів у студентів викликається новизною наочних засобів навчання

Використання інформаційних комп'ютерних технологій при викладанні спеціальних дисциплін значно підсилює у студентів інтерес до навчання, підвищує якість засвоєння навчального матеріалу, активізує розумову й пізнавальну діяльність, актуалізує зорову й логічну пам'ять і в цілому дозволяє одержати фахівців, здатних до розв'язання професійних завдань із використанням професійних знань, умінь, навичок у стандартних і нестандартних ситуаціях. Тому необхідно використовувати інформаційно-освітнього середовища та візуалізації подання навчальних матеріалів при викладанні спеціальних дисциплін

Використання різних методів індивідуального навчання, дозволяє кожному студенту стати активним учасником процесу навчання й критично підходити до матеріалу, що вивчається.

Список використаних джерел

1. Акімова Н. С. Діалог як метод інтерактивної взаємодії викладача та студентів у процесі навчання / Н. С. Акімова, О. О. Безпалова // VIII Всеукр. наук.-метод. конф., 23 вересня 2010 р. - Х. : ХДУХТ, 2010. – 12с.
2. Булгакова Н. В., Кравець Н. О. Інноваційні технології навчання при викладанні дисциплін хірургічного циклу. *Медсестринство*. 2014.

3. Левочко М. Т. Професійна підготовка майбутніх фахівців економічної галузі: теорія, методика, організація : монографія / М. Т. Левочко. - К. : ДП "Інформ. аналіт. агентство", 2009. – 25-29 с.

4. Лещук Ю., Лукашевич І.М. Формування методики і технології викладання спеціальних дисциплін в професійних коледжах (<http://oldconf.neasmo.org.ua/>).

5. Островська Н. Д. Особистісно-орієнтований навчально-виховний процес як умова підвищення якості знань з гуманітарних дисциплін // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. - К.-Запоріжжя, 2005. - Вип. 34. - С. 34.

Грицак Мирослава Іванівна

викладач економічних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», 02076@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Процес реформи сучасної освіти України передбачає забезпечення якісної предметної підготовки фахівців в умовах зменшення аудиторного навантаження і збільшення інформації. Один із шляхів щодо вирішення цієї проблеми полягає у впровадженні нових, більш ефективних методів і технологій навчання. Сьогодні найбільш популярними інноваційними методами навчання, які дозволяють використовувати нові технології викладання є: контекстне навчання, імітаційне навчання, проблемне навчання, модульне повне засвоєння знань та дистанційне навчання.

Перед вищими навчальними закладами поставлені нові завдання щодо підготовки висококваліфікованих фахівців. Таку можливість відкриває дистанційне навчання, основними цілями якого є: перехід на новий рівень доступності всіх ступенів освіти з одночасним поліпшенням якості; надання освіти широким верствам населення України та інших держав; створення системи неперервної освіти; підвищення професійного рівня чи перекваліфікація у зв'язку з новими вимогами на ринку праці.

В останні десятиліття швидко розвиваються науково-методичні основи дистанційного навчання. Проблемам з питань розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох науковців, таких як: О. Андрєєв, В. Биков, Г. Козлакова, І. Козубовська, Н. Кононець, В. Кухаренко, С. Литвинова, В. Олійник, Є. Полат. Та незважаючи на велику кількість наукових досліджень сучасна дистанційна освіта в Україні нагадує традиційні форми заочного навчання, без застосування всіх можливостей принципово нових форм і методів навчання.

Дистанційне навчання – це індивідуальний процес набуття знань, умінь, навичок; спосіб пізнавальної діяльності людини, який відбувається за

опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [1]. Мета дистанційного навчання – надання освітніх послуг шляхом застосування в навчанні сучасних інформаційно-освітніх технологій і систем комунікацій.

Вважається, що дистанційне навчання через Інтернет у сутності являє собою логічне продовження досвіду заочного навчання, але вже на якісно іншому, більш високому рівні. Та практика показала: єдине, що поєднує традиційне заочне навчання й класичну форму дистанційного навчання на основі Інтернет-технологій – це відсутність очного спілкування між викладачами та здобувачами освіти.

Дистанційна форма навчання має ряд беззаперечних переваг. Зокрема, здобувач вищої освіти може навчатися у будь-якому місці, де є комп'ютер, виконувати завдання у зручний час; віртуальний асинхронний курс лекцій уможливорює скоротити або розтягти час навчання на свій розсуд; є можливість вибору місця навчання незалежно від поточного місця проживання (включаючи навчання за кордоном); відносно невисокі витрати на навчання.

Проте, система дистанційного навчання має і недоліки. По-перше, для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання важливо мати безпосередній контакт із здобувачем. Крім того, неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший. Тому остаточний контроль якості знань все ж таки проводиться на очній сесії. Крім того, не у всіх населених пунктах є можливість доступу до мережі Інтернетзв'язку. І найголовніше, при дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачем та здобувачем освіти [2].

Одна з головних проблем запровадження інноваційних форм навчання є вибір оптимального співвідношення найкращих традицій наявної освітньої системи, сучасних педагогічних інновацій та інструментарію інформаційно-комунікаційних технологій. Як свідчить практика і деякі дослідження, тенденція навчання чітко розвивається в напрямку змішаного навчання (blended learning), як процесу, котрий створює комфортне інформаційне освітнє середовище, системи комунікацій, що надають всю необхідну навчальну інформацію.

Дистанційне навчання здійснюється тільки за допомогою Інтернету: одержання навчальних матеріалів і завдань, всі інші питання, пов'язані з комунікацією, проходять тільки заочно. Проміжна й підсумкова атестація здійснюється також за допомогою пересилання і перевірки матеріалів. Тоді, як змішане навчання складається із трьох етапів: дистанційне вивчення теоретичного матеріалу, освоєння практичних аспектів у формі денних занять і остання фаза – здача іспиту або виконання випускної роботи.

Змішане навчання використовує найрізноманітніші методи – традиційні, так й інтерактивні: лекційні, лабораторні, комп'ютерні презентації, комп'ютерне навчання й навчання через Інтернет. Ці методи використовуються як окремо, так і в поєднанні один з одним. І звичайно, змішане навчання можна

використовувати при підготовці будь-яких фахівців без винятку. Змішане навчання допускає збереження загальних принципів побудови традиційного навчального процесу.

Елементи дистанційного навчання все більше застосовуються в навчальних курсах дисциплін здобувачів освіти, що навчаються заочно. За потреби здобувач освіти може отримати допомогу викладача, спілкуючись з ним в онлайн режимі, безпосередньо використовуючи інтернет (web-чат, ICQ, web-телефонію).

Для успішного проведення дистанційного навчання успішно використовуються хмарні технології. За прогнозом аналітиків Гартнер груп (Gartner Group) хмарні обчислення вважаються найбільш перспективною стратегічною технологією майбутнього.

Загалом хмарні технології (cloud technologies) – це сервіс, основне завдання якого полягає у віддаленому використанні засобів обробки та зберігання даних [3].

Сучасне тлумачення терміну «хмарні технології» полягає у тому, що програмне і апаратне забезпечення знаходяться у «хмарах», тобто на віддаленому сервері. Студенти мають власну поштову адресу, де отримують доступ до значного обсягу навчальної інформації, яку готують викладачі (опорні конспекти лекцій, програмні питання на заліки та екзамени, завдання для самостійної роботи студентів). За допомогою таких матеріалів часто вирішуються проблемні питання, які виникають під час вивчення теорії та виконання завдань практичного характеру. Це зручно і доступно, якщо «під рукою» є Інтернет.

Таким чином, використовуючи хмарні технології, здобувачам освіти не потрібні потужні комп'ютери з великим об'ємом пам'яті, CD і DVD-приводами, так як вся інформація зберігається у хмарі. Для навчання здобувачу вищої освіти достатньо лише звичайного ноутбуку, компактного нетбуку/смартфону, де головним є підключення до мережі Інтернет.

Отже, на сьогоднішній день дистанційна освіта розвивається, удосконалюється та охоплює різні групи населення. Впровадження нових технологій навчання та сучасних методик організації навчального процесу в заочно-дистанційній формі уможливить провести оновлення змісту, форм та методів навчання відповідно до сучасних потреб суспільства в інноваційному розвитку; індивідуалізувати процес навчання з урахуванням потреб здобувачів освіти, а також оптимізувати процес навчання.

Список використаних джерел

1. Наказ міністерства освіти і науки України № 466 від 25.04.2013 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання». Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>
2. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В.Ю. Биков // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології: кол. монографія/

В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та ін. / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – К. : Атіка, 2015. – С. 77–140.

3. Литвинова С.Г. Хмарні технології в управлінні дошкільними навчальними закладами / С.Г. Литвинова // Информационно-компьютерные технологии в экономике, образовании и социальной сфере. – Вып. 8. – Симферополь: ФЛП Бондаренко О.А., 2013. – С. 99-101.

Барбінов Віталій Вікторович

*майстер виробничого навчання, Державний навчальний заклад
«Полтавський центр професійно-технічної освіти», barbinov2016@gmail.com*

ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Проаналізувавши сучасний стан професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі у ЗПТО, ми дійшли висновку, що його організація передбачає необхідність вдосконалення навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі на засадах компетентнісного підходу. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми ми вбачаємо у розробленні та впровадженні спецкурсу *«Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі до професійної діяльності»*.

Мета вище зазначеного спецкурсу – підготовка майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі до професійної діяльності на основі забезпечення їх теоретичними знаннями й практичними вміннями, а також формування у них позитивної мотивації до професійної діяльності, цільових установок, якісного уявлення про особливості праці в аграрній галузі.

Основними його завданнями є:

- формування у майбутніх кваліфікованих робітників професійної компетентності та позитивної мотивації до професійної діяльності в аграрній галузі;
- формування у майбутніх кваліфікованих робітників знань з наукових основ ефективного використання механізованих засобів аграрного виробництва шляхом аналізу та синтезу елементів системи «Машина – Поле» і оптимальних методів механізованого вирощування сільськогосподарських культур;
- забезпечення набуття учнями ЗПТО знань з призначення, будови, технологічного процесу роботи та технологічної наладки на задані умови роботи сільськогосподарських машин;
- отримання учнями комплексу знань з теорії, конструкцій тракторів і автомобілів сільськогосподарського призначення;
- формування у майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі ЗУН успішної професійної діяльності.

Спецкурс «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі до професійної діяльності» складається з 5 взаємопов'язаних змістових модулів:

- «Модуль 1. Наукові основи ефективного використання механізованих засобів виробництва продукції рослинництва. Система «Машина-Поле»;
- «Модуль 2. Сільськогосподарські машини»;
- «Модуль 3. Трактори і автомобілі»;
- «Модуль 4. Професійна практико-орієнтована підготовка»;
- «Модуль 5. Активізація гуртка технічної творчості».

Вивчення спецкурсу передбачається на останньому курсі навчання у ЗПТО, якщо учень вступив на базі 9 класів. Учні, які вступили на навчання на базі 11 класів і навчаються 10 місяців за обраною спеціальністю, вивчають спецкурс упродовж усього цього терміну.

Орієнтовна кількість годин – 100 годин (із них – 90 год аудиторних чи в майстернях, на виробництві, агрофірмі тощо). Кількість годин може варіюватися у залежності від можливостей організації екскурсій на сільськогосподарські підприємства та агрофірми. Крім того, 10 годин самостійної роботи учнів теж є досить умовною і може бути збільшена на певні види робіт за потребою.

Спецкурс розраховано на гнучку, мобільну систему професійного навчання, яка базується на використанні сучасних педагогічних технологій та ІКТ. У зв'язку з цим, методичним забезпеченням спецкурсу є розроблений нами дистанційний курс «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі до професійної діяльності» <https://sites.google.com/view/spetskursbarbinov/>.

Для розробки дистанційного курсу ми використали оновлену версію сервісу <https://sites.google.com>.

Слід погодитися з дослідженнями та практичними порадами Н. Кононец, що створення дистанційного курсу нині не викликає жодних труднощів, викладачеві достатньо мати аккаунт в Google, а далі використовувати сервіс досить просто: слід зайти на сервіс GoogleSites і натиснути кнопку «Створити»; обрати шаблон сайту, ввести назву сайту, вибрати тему, фон, кількість сторінок, здійснити бажані налаштування, надати відкритий доступ (за бажанням) тощо. Залишиться лише наповнити сторінки навчально-методичними матеріалами (Кононец, 2015).

На рисунку презентовано головну сторінку дистанційного курсу «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі до професійної діяльності»:

Модуль 1. Наукові основи ефективного використання механізованих засобів виробництва продукції рослинництва. Система «Машина-Поле»

Модуль 2. Сільськогосподарські машини.

Модуль 3. Трактори і автомобілі.

Модуль 4. Професійна практико-орієнтована підготовка.

Модуль 5. Активізація гуртка технічної творчості.

Авторський сайт Віталія Барбінова, майстра виробничого навчання, Державний навчальний заклад «Полтавський центр професійно-технічної освіти»

На інших рисунках відображено скріншоти інших сторінок дистанційного курсу:

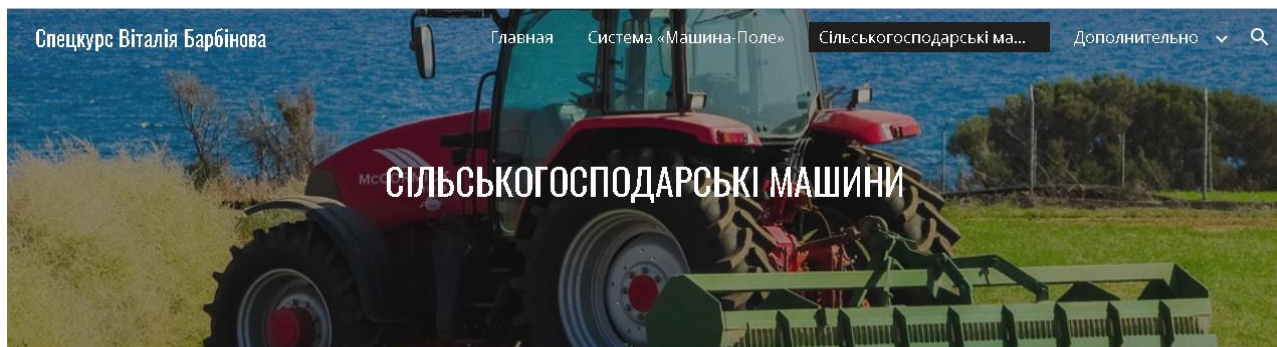

Модуль 1. Наукові основи ефективного використання механізованих засобів виробництва продукції рослинництва. Система «Машина-Поле»

Модуль передбачає проведення науково-практичних семінарів.

Науково-практичний семінар 1. Формування системи "Людина-Машина-Поле"

Стисла історична довідка формування системи "Людина-Машина-Поле". Історичний перехід суспільства до землеробства. Продуктивність ріллі. Перші знаряддя механізації праці землероба. Перехід від кінної тяги на тракторну. Процес удосконалення сільськогосподарських знарядь та машин. Загальна характеристика природно-кліматичних умов України. Структура сільськогосподарських угідь України та їх використання. Зв'язок інженерних і агрономічних проблем в сільському господарстві. Проектування сільськогосподарських машин з точки зору вимог агрономії. Виведення нових сортів сільськогосподарських культур з урахуванням інженерних вимог. Проблеми та задачі інженерної агрономії. Мета і задачі курсу.

Модуль 2. Сільськогосподарські машини.

Модуль передбачає екскурсії на сільськогосподарські підприємства та агрофірми.

Тема 1. Машини для обробки ґрунту

Класифікація машин і знарядь для обробки ґрунту. Завдання обробки ґрунту. Способи механізованого обробки ґрунту. Класифікація машин для обробки ґрунту. Агротехнічні вимоги до машин для обробки ґрунту. Машини і знаряддя для основного обробки ґрунту. Агротехнічні вимоги до плугів. Роботи і допоміжні органи плугів. Призначення, будова, процес роботи і характеристика плугів загального призначення, оборотних, ярусних, плугів-лушпильників, комбінованих плугів розпушувачів. Огляд конструкцій розпушувачів. Підготовка плугів до роботи. Перспективи розвитку конструкцій плугів і розпушувачів. Машини для безвідвалкового обробки ґрунту. Газобудівання. Технічне обслуговування

Тема 2. Машини для підготовки та внесення добрив

Актуальність та завдання технологічних операцій підготовки і внесення добрив. Види добрив та їхні технологічні властивості. Агротехнічні вимоги до машин для підготовки і внесення добрив. Способи і технології внесення добрив у ґрунт. Класифікація машин для підготовки і внесення добрив. Будова робочих органів і механізмів. Машини для внесення органічних добрив. Газобудівання. Регулювання машин для внесення органічних добрив на задану норму.

Модуль 3. Трактори і автомобілі.

Модуль передбачає цикл інтерактивних лекцій та відеозанять.

Тема 1: Загальні відомості про трактори і автомобілі

План

- 1.Класифікація та загальна будова тракторів і автомобілів
- 2.Основні поняття та визначення
- 3.Принципи дії дизельних та карбюраторних двигунів

1.Класифікація та загальна будова тракторів і автомобілів

Перші колісні трактори з паровими двигунами з'явилися в Англії та Франції у 1830 р. Цього ж року істориком К. Янсенем розробив проект парового автомобіля. Перший гусеничний трактор з двома парними двигунами і механічною трансмісією виготовлений Ф. Бановим у 1880 р. Паросилові установки тракторів та автомобілів тоді були важкими, громіздкими й неекономічними, тому розвиток конструкцій істотно прискорився після створення О. Костовичем бензинового двигуна з іскровим запалюванням у 1884 р. Двигуни із самоzapалюванню робочої суміші з'явилися у 90-х рр. минулого століття.

У 1930 р. з конвеєра Сталінградського (нині Волгоградського) тракторного заводу

Тема 2: Загальна будова двигунів, кривошипно-шатунний та газорозподільні механізми двигуна.

План

- 1.Призначення, будова та принципи дії кривошипно-шатунного механізму
- 2.Призначення будови принципу дії газорозподільного механізму
- 3.Технічне обслуговування та регулювання механізмів

1.Призначення, будова та принципи дії кривошипно-шатунного механізму

Герова суміш — розплавлене й змішане у певній пропорції паливо. Попадає у циліндри двигуна горюча суміш змішується з газами, що залишилися від попереднього циклу, висадок чого створюється робоча суміш.

Робочий цикл двигуна — сукупність послідовних процесів: впуск, стиск, згоряння, розширення, випуск. Цикли періодично повторюються у кожному циліндрі. Частина робочого циклу, яка здійснюється за час руху поршня від однієї мертвої точки до іншої, називається тактом. Місцезнаходження поршня, в яких він змінює напрямку руху, називають мертвими точками.

Модуль 4. Професійна практико-орієнтована підготовка.

Модуль зорієнтований на набуття практичних навичок для успішного здійснення професійної діяльності.

«7231 Слюсар з ремонту автомобілів»

Кваліфікація – 4 розряд

Тема 1. Вступне заняття. Інструктаж з охорони праці і пожежної безпеки на підприємстві

Загальні відомості про підприємство, ознайомлення з організацією технологічного процесу на підприємстві. Робочі місця. Загальні організаційні вимоги. Ознайомлення з режимом роботи і правилами внутрішнього розпорядку, порядком одержання і здачі інструмента і пристосувань.

Система керування охороною праці. Організація служби безпеки праці на підприємстві. Інструктаж з безпеки праці. Загальні

Модуль 5. Активізація гуртка технічної творчості.

Модуль забезпечує формування професійного технічного мислення майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі.

Ожидание csi-gstatic.com...

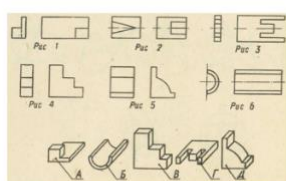
План
роботи гуртка технічної творчості
учнів групи 302 «Тракторист-машиніст с/г виробництва. Слюсар з ремонту с/г техніки та устаткування. Водій автотранспортних засобів (кат. «С»)

Роботу гуртка технічної творчості спрямувати на:

- формування навичок технічної творчості, учнів професійної майстерності, інтересу до майбутньої професії;
- розвиток творчих здібностей вихованців;
- виховання в учнів творчого ставлення до праці;
- розширення знань у галузі нової техніки і технологій;

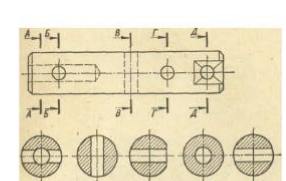
введення навчальних моделей, макетів машин та механізмів, конструювання

Тема 1. Видляди *Варіант 1*

1. На якому рисунку накреслено проєкції деталі А?
2. На якому рисунку накреслено проєкції деталі В?
3. На якому рисунку накреслено проєкції деталі Г?
4. На якому рисунку накреслено проєкції деталі Д?
5. На якому рисунку накреслено проєкції деталі Е?

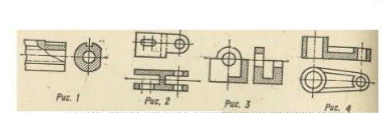
Тема 2. Перерізи *Варіант 1*

1. На якому рисунку зображено переріз А—А?
2. На якому рисунку зображено переріз В—В?
3. На якому рисунку зображено переріз Г—Г?
4. На якому рисунку зображено переріз Д—Д?
5. На якому рисунку зображено переріз Е—Е?

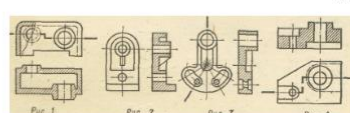
Страница 1 из 6

Тема 3. Прості розрізи *Варіант 1*

4. На якому рисунку зображено частковий розріз?
5. На якому рисунку розріз і переріз мають однакові зображення?

Тема 4. Складні розрізи *Варіант 1*

1. На якому рисунку подано ламаний розріз?
2. На яких рисунках подано ступінчастий розріз?
3. На якому рисунку подано складний горизонтальний розріз?
4. На якому рисунку подано простий розріз?
5. На якому рисунку подано частковий розріз?

Міністерство освіти і науки України
Головне управління освіти і науки
Дніпропетровської обласної державної адміністрації
Професійно-технічне училище № 86

Б.М. Білоусов

3 ЧАСТИНА **ТРАКТОРИ та АВТОМОБІЛІ** **ШАСІ**

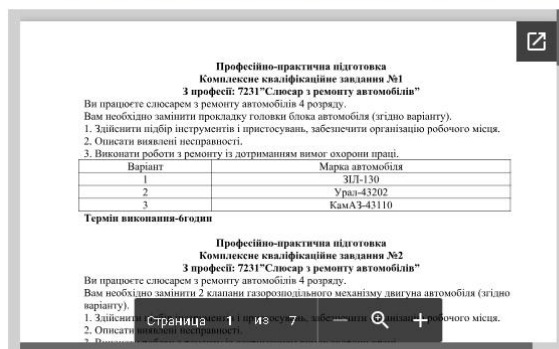
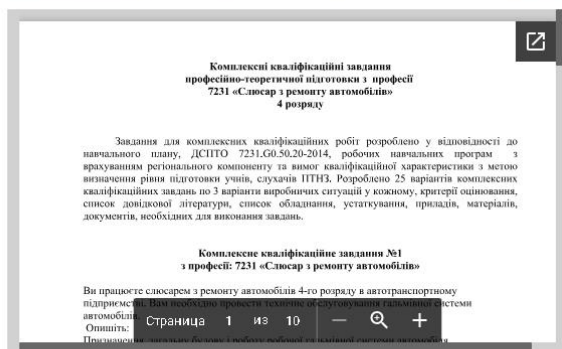
Страница 1 из 888

ОСНОВИ АГРОНОМІЇ
НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

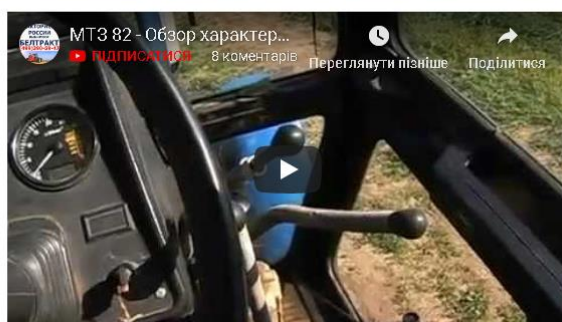
Рекомендовано Міністерством аграрної політики України як навчальний посібник для студентів аграрних вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації зі спеціальності 5.10010201 "Експлуатація та ремонт машин і обладнання агропромислового виробництва"

Загальні положення

Сільське господарство – одна з найдавніших сфер діяльності людини. Його завданням було і залишається виробництво сільськогосподарської продукції для забезпечення потреб населення у продуктах харчування, а для переробних підприємств є землеробство, яке охоплює всі рослинницькі культури, вищі на вирощування тієї чи іншої групи культур. Основним засобом виробництва в рослинницьких

Авторський сайт Віталія Барбінова, майстра виробничого навчання, Державний навчальний заклад «Полтавський центр професійно-технічної освіти»

Беручи до уваги погляди науковців (Т. Андерсон (2009), Г. Білецька (2012), В. Биков (2001), Н. Кононець (2015), О. Муковіз (2016), О. Рогульська (2011), Б. Холмберг (1981)) щодо сутності дистанційного навчання, у процесі

розроблення дистанційного курсу як засобу професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі, ми врахували такі аспекти: знання психолого-педагогічних особливостей учнів ЗПТО як суб'єктів освітнього процесу з метою посилення мотивації до навчання та майбутньої професійної діяльності; знання теоретичних засад професійної педагогіки та специфіки організації освітнього процесу у ЗПТО; знання методики, сучасних педагогічних технологій навчання та вміння їх застосовувати в умовах ЗПТО; характеристики дистанційної освіти (відкрите представлення спецкурсу, що полегшує його вивчення; відношення емпатії та особистісного зв'язку між учнями і викладачами; вибір та використання засобів інформації; швидкий зворотний зв'язок; внутрішньогрупова інтерактивність); організаційні умови реалізації дистанційного навчання у ЗПТО (наявність інтернет-зв'язку в ЗПТО, створення відповідної структури для забезпечення зв'язку, визначення та тестування засобів комунікації, складання графіка проведення усіх заходів, що моделюють процес вивчення спецкурсу, введення дистанційних технологій в навчальний процес ЗПТО, застосування різноманітних форм та методів дистанційного навчання, реалізація тьюторської функції викладача).

Таким чином, вдосконалення навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі на засадах компетентнісного підходу здійснено шляхом розроблення спецкурсу «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі до професійної діяльності», його дистанційного представлення та методичних рекомендацій щодо розвитку у майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі професійного мислення з метою їх подальшого впровадження у практику професійної підготовки учнів ЗПТО.

Список використаних джерел

1. Барбінов В. В. (2019). *Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі до професійної діяльності*. (Дис. канд. пед. наук). Хмельницький.
2. Кононец Н. В. (2015). Створення дистанційних курсів для ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу в коледжі. *Неперервна освіта в педагогічних ВНЗ: стан, проблеми, перспективи: матеріали Міжнар. Інтернет-конференції*. Умань. Взято з: http://sno.udpu.org.ua/forum/viewthread.php?thread_id=216

СЕКЦІЯ 6. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Кітура Оксана Вікторівна

*викладач економічних дисциплін, спеціаліст другої категорії,
Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка, oxana.kitura@ukr.net*

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ЯК ВИД САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Важливими для творчої взаємодії студентів і викладачів в системі самостійної роботи студентів є психологічна і практична готовність викладача до аналізу і оцінювання власної діяльності з організації самостійної роботи студентів. Наукове обґрунтування самостійної роботи студента передбачає його вміння спостерігати явища та збирати факти, проникати в сутність явища, що вивчається, і пов'язувати в єдине ціле різні, на перший погляд, процеси; вміння узагальнювати, розширювати і поглиблювати знання; здатність поставити науковий експеримент і зробити на його основі правильні висновки; вміння мислити аналогіями, моделювати, передбачати, тощо.

Самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних дисциплін, це спланована пізнавальна, організаційно і методично направлена діяльність, яка здійснюється без прямої допомоги викладача, на досягнення результату.

Однією з найпоширеніших форм організації освітнього процесу у закладі вищої освіти є практичні заняття. Практичне заняття спрямоване передусім на поглиблення і розширення знань, здобутих на лекціях, або з першоджерел чи різних видів посібників, а також на оволодіння методикою роботи з науковим матеріалом і найтиповішими для певної дисципліни практичними навичками, що вимагає чіткого, продуманого планування.

Практичне заняття — це форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно до сформульованих завдань. [2]

Основними функціями практичних занять (за І. Кобиляцьким) є: поглиблення та уточнення знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи; формування інтелектуальних умінь та навичок планування, аналізу і узагальнень, опанування діючою технікою, вироблення навичок управління і користування нею; накопичення первинного досвіду організації виробництва та технікою управління ним; оволодіння початковими навичками керівництва працівниками на виробництві; формування вміння аналізувати і оцінювати економічну ефективність виробництва; оволодіння науковим апаратом роботи з джерелами; формування вміння робити соціологічні оцінки тощо [1].

Практичні заняття значною мірою забезпечують відпрацювання умінь і навичок прийняття практичних рішень в реальних умовах виробництва, що ґрунтуються на теоретичній основі, розвивають логічне мислення, вміння аналізувати явища, узагальнювати факти, сприяють регулярній і планомірній самостійній роботі у процесі вивчення певного курсу.

Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі — тестах для виявлення ступеня оволодіння студентами теоретичними положеннями, завданнях різної складності для розв'язування їх студентами на занятті та необхідних дидактичних засобів. Підготовка до занять здійснюється за рахунок часу, відведеного на самостійну роботу студента. Важливе значення в процесі практичних робіт мають індивідуальний підхід і продуктивне педагогічне спілкування. Студенти повинні отримати можливість розкрити і виявити свої здібності, свій потенціал. В результаті самостійного опрацювання теоретичної частини практичної роботи студенти повинні знати основні положення економіки щодо формування та ефективного використання всіх видів ресурсів підприємства, загальну політику формування кадрової політики на підприємстві та використання людського потенціалу, основні показники визначення фінансово-економічних результатів діяльності підприємства, вимірювання ефективності виробництва та фактори її зростання.

Очікуваним результатом виконання практичних завдань є: вміння студентами вирішувати конкретні економічні завдання шляхом розрахунків, моделювання та планування для ефективного функціонування підприємства; здатність вирішувати питання, пов'язані з економічною та виробничою діяльністю підприємства, вміти забезпечити координацію в просторі і часі трудових зусиль працівників та матеріальних елементів виробництва, при яких досягається найвища ефективність виробництва, висока якість продукції, тощо; вміння розраховувати потреби підприємства в різних ресурсах та знаходити джерела їх формування, аналізувати та робити висновки за результатами фінансово-економічної діяльності підприємства.

Отже, практичні заняття – це своєрідна форма зв'язку теорії з практикою, яка передбачає закріплення теоретичних знань шляхом залучення студентів до вирішення різних навчально-практичних та пізнавальних завдань, відпрацювання навичок використання обчислювальної техніки, умінь використовувати спеціальну літературу, що розвиває логічне мислення, вміння аналізувати явища, узагальнювати факти, сприяє регулярній і планомірній самостійній роботі у процесі вивчення економічних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Зайченко І. В. Педагогіка / І. В. Зайченко. – Київ: Освіта України, 2008. – 528 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи / М. М. Фіцула. – Київ: Академвидав, 2006. – 354 с.
3. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. / І.М.Бойчик. – К.: Кондор -Видавництво, 2016. – 378 с

Жабський Сергій Миколайович
викладач спеціальних дисциплін, спеціаліст другої категорії,
Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка, zsm1988@ukr.net

ГУРТКОВА РОБОТА ЯК СПОСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Сучасне суспільство потребує підготовки фахівців із широким кругозором, творчим мисленням, практичним складом розуму, здатних забезпечити високий рівень розвитку виробництва і побудувати сильне та стабільне суспільство.

Щороку студентський колектив коледжу поповнюється новими студентами – обдарованими та творчими особистостями. Першочерговим завданням кожного викладача є розвиток здібностей та творчого потенціалу майбутніх спеціалістів. Саме з цією метою в коледжі створені та успішно функціонують предметні та науково-предметні гуртки різного спрямування.

Сучасний спеціаліст має бути професіоналом, який вміє здобувати нові знання, критично опрацьовувати одержану інформацію, приймати самостійні рішення, контролювати свою діяльність, тощо. Таким чином, самостійна робота студентів є невід’ємною частиною процесу підготовки фахівця.

Одним з головних напрямків формування якісного рівня освіти, який задовольняє потреби майбутніх спеціалістів в інтелектуальному і професійному розвитку, є залучення студентів до наукової роботи. Важливо не тільки дати студентам у короткий термін максимум інформації, а й навчити самостійно орієнтуватись в потоках інформації, та ефективно її використовувати. Це стає можливим тільки через набуття досвіду творчої та наукової роботи в процесі навчання. Актуальним напрямком сучасної освіти є організація і проведення науково-дослідницької роботи студентів. Сучасний фахівець повинен не тільки володіти певною кількістю спеціальних знань, а й вміти самостійно підвищувати свій фаховий рівень, працювати творчо, ініціативно, знати проблеми своєї галузі та активно долучатись до їх вирішення.

На основі аналізу психолого-педагогічних джерел встановлено, що пізнавальна активність – це складне особистісне утворення, інтегрована якість особистості, що має мотиваційні, змістово-операційні та емоційно-вольові компоненти і реалізується через ставлення до позааудиторної діяльності, пізнавальний інтерес, ініціативу, ефективне оволодіння знаннями й способами діяльності, самостійність, цілеспрямованість та наполегливість у навчанні, впевненість у собі, прагнення до самовдосконалення, інтелектуальну рефлексію особистості. Відтак поняття *«активізація пізнавальної діяльності студентів»* розглядаємо як процес, спрямований на мобілізацію викладачем за допомогою спеціальних засобів інтелектуальних, морально-вольових та фізичних зусиль студентів задля досягнення конкретної мети навчання, виховання та розвитку, на подолання пасивності, стимулювання їхньої пізнавальної активності,

використання ефективних форм і методів навчання. Активізація пізнавальної діяльності вимагає застосування різних засобів, які спонукають студентів до прояву більш високого рівня пізнавальної активності.

У сучасній педагогічній науці розроблено цілий ряд засобів активізації пізнавальної діяльності студентів, систему методів і прийомів, які забезпечують формування пізнавального інтересу до предмета, позитивне ставлення до навчальної роботи. Основними серед них є використання проблемних завдань, активних методів навчання, проведення гурткових занять, дослідів, спостережень, екскурсій, тощо.

Традиційно виділяють три форми позааудиторної роботи: масову, групову та індивідуальну. До групової форми позааудиторної роботи з предмета належить, зокрема, гурткова діяльність. Члени предметних гуртків беруть участь у масових виховних заходах, тематичних вечорах, конкурсах, олімпіадах, тижнях і місячниках знань, випускають стіннівки та радіогазети, альманахи. Це сприяє поглибленню знань і підвищує інтерес до навчальних предметів. Технічні гуртки допомагають учням оволодіти певними видами практичної діяльності, набуті професійні знання та навички. Важливо, щоб діяльність технічних гуртків мала суспільне спрямування [2].

Основними завданнями гурткової роботи є: поглиблення знань та розширення світогляду студентів; розвиток творчих та професійних здібностей; забезпечення персонального шляху реалізації особистісного потенціалу; активізація пізнавальної та самоосвітньої діяльності.

Оскільки сучасне бачення проблеми освіти та виховання передбачає переорієнтацію уваги з «інформаційного» впливу на діяльнісне виховання та освіти, спираючись на активність самого студента у пізнавальній, зображувальній, мовленнєвій, конструктивній та трудовій і суспільно корисній діяльності, розуміємо, що без залучення студентів до гурткової роботи неможливо прищепити їм реальні навички з певної дисципліни, що можуть бути використані у подальшій життєдіяльності та професійному зростанні.

Ефективно спланована та організована гурткова робота значно полегшує сприйняття та засвоєння аудиторного матеріалу. В процесі гурткової роботи педагог має змогу глибше пізнати особистість кожного студента. Гурткова робота тісно пов'язана з освітнім процесом, який здійснюється безпосередньо під час занять та ґрунтується на знаннях і навичках, набутих студентами. Науково-дослідницька діяльність студентів – явище складне. Треба врахувати вікові особливості та можливості студентів, їх загальноосвітню підготовку, рівень підготовки самого викладача.

Цінність гурткової роботи полягає в тому, що вона в певній мірі вирішує проблему організації вільного часу студентів, задовольняє їх різноманітні інтереси та мотивує до саморозвитку і самоосвіти, активізує пізнавальну діяльність, тим самим створюючи умови для практичного застосування отриманих знань.

Гурткова науково-дослідна робота студентів у рамках освітнього процесу передбачає такі види діяльності: написання рефератів з конкретної теми у

процесі вивчення дисциплін; виконання лабораторних, практичних, семінарських і самостійних завдань, контрольних робіт, які містять елементи проблемного пошуку; виконання нетипових завдань дослідницького характеру під час різних видів практики, індивідуальних завдань.

Діяльність студентських наукових гуртків сприяє оволодінню спеціальністю, розширенню теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутніх спеціалістів, ознайомленню студентів зі станом розроблення наукових проблем у різних галузях науки, техніки, культури, формуванню здібностей застосовувати теоретичні знання в практичній діяльності, прищепленню студентам навичок ведення наукових дискусій тощо [3].

Отже, гурткова робота має великі потенційні можливості для розвитку інтересів до науки, активізації їхньої пізнавальної діяльності. Активізація пізнавальної діяльності студентів – це процес, спрямований на мобілізацію викладачем за допомогою спеціальних засобів інтелектуальних, морально-вольових та фізичних зусиль студентів на досягнення конкретної мети навчання, виховання та розвитку, на подолання пасивності, стимулювання їх пізнавальної активності, використання оптимальних форм і методів навчання.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 351 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ: Академія, 2002. 530 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи. Київ, 2006. 354 с.

Шкіль Світлана Олександрівна

*викладач спеціальних дисциплін, спеціаліст першої категорії,
Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка, shkil2017@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Для сучасної освіти України характерний постійний розвиток. В умовах формування сучасного ринку праці постійно зростають вимоги до рівня професійної компетентності випускників закладів вищої освіти. Так, основними завданнями вищої школи поряд з професійною підготовкою є сприяння творчому розвитку студентів та активізації їх пізнавальної діяльності. Саме пізнавальна діяльність є базою для самоосвіти та саморозвитку, яка забезпечить постійне професійне вдосконалення фахівця, а основним елементом є самостійна робота та вміння самостійно здобувати необхідні знання.

Творчість набуває розвитку на основі самостійності особистості і є вищим ступенем її розвитку. У сучасних умовах самостійність стає професійно необхідною якістю особистості будь-якого спеціаліста. Отже, і підготовка майбутніх спеціалістів у вищому навчальному закладі має орієнтуватися на

формування у студентів цієї якості, а не лише на репродуктивну виконавську діяльність з оволодіння певною сумою знань і вмінь [1].

Самостійна робота студентів є однією з найважливіших складових освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різноманітних видів освітньої діяльності, яка може здійснюватись під час аудиторних занять та в позааудиторний час. Однією з головних вимог до організації самостійної роботи студентів коледжу при вивченні спеціальних дисциплін є її пізнавальна спрямованість. Організація самостійної роботи студентів є одним із пріоритетних напрямів роботи викладача закладу освіти. Ефективна організація самостійної роботи може здійснюватись різними способами, але таким чином щоб поряд з накопиченням знань, умінь та навичок давала можливість розвивати пізнавальну активність та творчі здібності студентів.

Особливості організації самостійної роботи залежать від самостійності студентів. При вивченні спеціальних дисциплін використовуються такі вміння і навички, що сприяють формуванню готовності студентів до самостійної діяльності, а саме:

- організаційні - розуміння мети діяльності та визначення завдань для її реалізації, вміння планувати роботу та раціонально організувати її виконання;
- інформаційні - вміння знаходити та відтворювати потрібну інформацію;
- інтелектуальні - вміння визначати та пояснювати сутність понять, вміння виділяти головне в матеріалі, вміння висловлювати аргументовану власну думку.

Організаційними основами самостійної роботи є наявність завдань для самостійної роботи, планування методів, засобів та форм самостійної роботи, здійснення студентами навчальної діяльності, поточний контроль та самоконтроль, наявність очікуваних результатів. Традиційно самостійна робота студентів проводиться за такими формами [2]:

- індивідуальні (реферативні повідомлення, курсове, дипломне проектування, самостійна науково-дослідницька робота, індивідуальні консультації, олімпіади, тощо);
- групові (проектне та проблемне навчання, навчання у співпраці, ігрове проектування, групові консультації, факультативні заняття, заняття в гуртках);
- масові (проектне навчання, програмоване навчання).

У сучасній педагогічній практиці серед найефективніших методів самостійної роботи студентів, що сприяють індивідуалізації та інтенсифікації навчального процесу, слід виділити [3]: проблемно-пошукові методи; метод проектного навчання; методи колективної розумової діяльності; метод застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні.

Проблемно-пошукові методи спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів. Застосування цих методів спонукає студентів до проведення самостійних досліджень, підвищує мотивацію подальшої роботи,

сприяє розвитку логічного мислення, як наслідок, розвитку творчої самостійної діяльності студентів. Ідеальним результатом навчання за проблемно-пошуковими методами є вироблення вмінь раціонально застосовувати всі складові системи цих методів у розвитку та взаємозв'язку.

Метод проектного навчання спрямований на досягнення прогнозованих результатів самостійної роботи. Використання цього методу недоцільне та неможливе без чіткого визначення дидактичних завдань, які студенти вирішують у навчальній діяльності за різними типами проектів. Впровадження методу в навчальний процес потребує певних затрат часу на попередню підготовку.

Сутність методів колективної розумової діяльності полягає в колективній творчості з метою вирішення певних завдань підвищеної складності. Застосування цих методів сприяє підвищенню рівня інтелектуального розвитку, виявленню творчих здібностей студентів, розвитку творчого мислення, підвищенню рівня самостійності, формуванню навичок колективної роботи, поліпшенню комунікативних навичок, емоційного стану студентів. Методи колективної розумової діяльності вирізняються новизною, більшою мобільністю у виборі напрямів розв'язання проблеми, більшою самостійністю й творчістю її учасників, комплексним підходом до розв'язання проблеми.

Методи застосування комп'ютерних технологій у навчанні надають можливість диференціації, поглиблення та індивідуалізації навчання, контролю та самоконтролю, використання творчих завдань. Ефективне використання інформаційного підходу може бути реалізоване з врахуванням та розумінням понять «інформаційна культура» та «інформаційна грамотність». Критерії інформаційної культури можна сформулювати відповідно до етапів роботи з інформацією, виходячи з необхідних умінь і висунутих вимог до кожного з них. Окрім самостійного засвоєння знань студенти мають опанувати методи аналізу, синтезу та узагальнення інформації.

Студенти, які починають вивчати дисципліну, на перших заняттях повинні бути проінформовані викладачем щодо системи організації самостійної роботи з даного курсу — індивідуальних самостійних завдань, термінів їх виконання, кількості балів за кожен вид робіт, часу проведення консультацій, а також отримати докладну інформацію про основну та додаткову літературу, рекомендовану для самостійного вивчення дисципліни.

Під час вивчення спеціальних дисциплін основна увага приділяється таким методам самостійної роботи: проблемно-пошукові, методи колективної розумової діяльності та метод застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій як в індивідуальних так і групових формах.

Основною формою контролю та оцінювання самостійної роботи студентів є проведення контрольних заходів. Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять, має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Підсумковий контроль проводиться з метою опрацювання результатів навчання

на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або на окремих його завершених етапах. Підсумковий контроль включає семестровий контроль. Контроль самостійної роботи студентів здійснюється в залежності від виду самостійної роботи і передбачає такі форми як - тестування, самостійні роботи, контрольні роботи, контрольні питання після кожної лекції, співбесіда, ділові ігри, тренінгові форми занять, творчі наукові конференції, колоквиуми, звіти з виконання лабораторних та практичних робіт, тощо.

Отже ефективна організація самостійної роботи студентів на різних етапах освітньо-пізнавальної діяльності сприяє підвищенню результативності навчання, розвиває увагу студентів, активність та самостійність, формує в них здатність міркувати. Організація та вдосконалення самостійної роботи можливе шляхом оптимального поєднання аудиторної та позааудиторної роботи, застосування не лише традиційних, а й інноваційних методів та технологій під час самостійної пізнавальної, наукової діяльності студентів з врахуванням специфіки вивчення навчальних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи. Київ: Знання, 2005. 399 с.
2. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів. *Рідна школа*. 2006. №5. С. 68–70.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 351 с.

Нестуля Світлана Іванівна

*кандидат історичних наук, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці, директор навчально-наукового інституту лідерства, ВНЗ
Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»,
snestulya@gmail.com*

МЕТОД «JIGSAW (АЖУРНА ПИЛКА)» У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Метод «Jigsaw (ажурна пилка)» дозволяє студентам працювати разом, щоб вивчити значну кількість інформації за короткий відрізок часу, а також заохочує їх допомагати один одному вчитися, навчаючи. Під час роботи за методом «Ажурна пилка» учасники повинні бути готовими працювати в різних групах, тож студенти організовуються в групи по 6 чоловік для роботи над навчальним матеріалом, що розбитий на фрагменти (логічні чи значеннєві блоки).

Спершу кожен учасник працюватимете в «домашній» групі. Завданням для кожного учасника у «домашній групі» є аналіз та засвоєння певної порції інформації на такому рівні, щоб він був здатний чітко і зрозуміло викласти її з метою навчання інших учасників. Потім в іншій групі, яка називається «експертною», такі учасники виступатимуть в ролі «експертів» із питання, над

яким вони працювали в «домашній» групі, навчатимуть цієї інформації інших та відповідатимуть на їхні питання. В «експертній» групі учні також повинні отримати інформацію від представників інших груп. Завдання «експертної» групи — здійснити обмін інформацією. В останній частині заняття учасники знову повертаються до своєї «домашньої» групи, щоб поділитися тією новою інформацією, яку їм надали учасники інших груп. Їхнім завданням тепер буде знов обмінятися інформацією, узагальнити її та виробити спільні рішення разом з учасниками «домашньої» групи [4].

Порядок роботи в «домашніх» групах такий:

- кожна група отримує завдання, вивчає його та обговорює свій матеріал;
- бажано обрати в групі голову (1), тайм-кіпера (той, хто стежить за часом) (2) та особу, яка ставить запитання (3), аби переконатися, що кожний (кожна) розуміє зміст матеріалу.

Порядок роботи в експертних групах буде таким:

- після того, як викладач об'єднав вас у нові групи, ви стаєте експертами з тієї теми, що вивчалась у вашій «домашній» групі;
- по чергово кожний студент має за визначений викладачем час якісно і в повному обсязі донести інформацію членам інших груп і сприйняти нову інформацію від представників інших груп.

Під час повернення до «домашніх груп»:

- учасники мають поділитися інформацією з членами своєї «домашньої» групи про нову інформацію, яку вони отримали від представників інших груп, а також узагальнити її;
- учасники виробляють спільні висновки та рішення.

Таким чином, за допомогою методу «ажурна пилка» за короткий відрізок часу можна отримати велику кількість інформації.

Наведемо приклад застосування методу «ажурна пилка» при проведенні **круглого столу «Класифікація лідерства»**.

Місце проведення: електронний читальний зал університету.

Ресурси: ресурси бібліотеки, інтернет-ресурси.

Вступне слово викладача. Невипадково лідерство має досить складну класифікацію. Зокрема, лідерство може бути *формальним* (офіційне керівництво) і *неформальним*.

Формальні лідери – це люди, яких члени організації вибирають чи призначають на яку-небудь формальну посаду. Вони пов'язані з офіційною організацією і представляють всю групу в цілому, або всю організацію, захищаючи їх інтереси.

Неформальні лідери – це люди, авторитетні в групі. Вони можуть бути: вожаками (ватажками) – найавторитетніші з даром переконання й навіювання; лідерами (у вузькому значенні) – менш авторитетними, ніж вожаки, можуть поширювати свій вплив лише на частину групи, спонукаючи до дій не лише навіюванням й переконанням, а й особистим прикладом; ситуативними лідерами – володіють особистісними якостями, які мають значення лише за певних обставин.

Перегляд відеофрагментів «Неформальний лідер: ворог чи союзник?»
<https://www.youtube.com/watch?v=94R2DfwRGVo>

Метод «Ажурна пилка»

Завдання для домашніх груп.

1. Окрім формального та неформального лідера соціальний психолог Дж. Морено виділяє ще один тип – *соціометричний*. Схарактеризуйте це тип лідера.
2. У залежності від того, як лідера сприймає група, які типи лідерів виділяють учені? Схарактеризуйте їх («один з нас», «кращий серед нас», «хороша людина», «служитель»).
3. Дослідіть типи лідерів, які виділив американський соціолог Ф. Селзнік (інституційний, міжособистісний).
4. Типи лідерів, які виділяє соціальний психолог Ю. Хешфіл (пробне, успішне, ефективне).
5. Типологія лідерів Р. Кетелла
6. Класифікація лідерства Р. Стогділла.

Для пошуку інформації студенти використовують інтернет-ресурси та наявні в бібліотеці підручники, посібники, публікації, присвячені проблемі лідерства.

Обговорення. При обговоренні акцент здійснюється на ключові ідеї, сформульовані Р. Стогділлом (*презентація*):

1. *Лідерство як центр групових процесів.* Цей підхід відзначає той факт, що лідер є духовно-емоційним центром групи, уособленням влади всіх. Він визначає групову структуру, атмосферу, ідеологію й групові інтереси, напрямок руху.

2. *Лідерство як вияв особистісних рис.* Ця група концепцій ставила перед собою мету виявити оптимальний набір особистісних рис, які дозволяють людині успішно досягати й утримувати лідерські позиції. Прихильники цієї концепції в основному описували лідерство як односторонній процес впливу лідера на послідовників. Лідерство розглядається як інструмент підкорення групи волі лідера без врахування прав, потреб, інтересів самої групи.

3. *Лідерство як мистецтво досягнення згоди.* Тут робиться акцент на обов'язково притаманне ефективному лідерові уміння досягати згоди, порозуміння, консенсусу й співробітництва з боку послідовників, залагоджувати конфлікти. Таке лідерство іноді називають консенсусним. Лідерство тут також розглядається як інструмент підкорення групи волі лідера, але через вплив і норми моралі.

4. *Лідерство як дія і поведінка.* Тут акцент робиться на поведінкових аспектах лідерства. Лідерська поведінка – будь-які дії, які чинить лідер для управління й координації діяльності групи. Це, наприклад, розподіл обов'язків, заохочення чи критика окремих членів групи, зацікавленість у їх успіхах і допомога, мотивація досягнення результатів.

5. *Лідерство як інструмент досягнення мети чи результату.* Багато теоретиків у свої визначення лідерства включали ідею досягнення мети. Деякі з

них пов'язували інструментальну цінність лідерства з досягненням результатів і задоволенням потреб групи. В обох випадках лідерство визнається вирішальною функцією у складі групової діяльності.

6. *Лідерство як взаємодія.* Ряд авторів розглядали лідерство не як спрямування чи контроль з боку лідера, а як ефект групової взаємодії, як процес рівного чи взаємного стимулювання, який контролює й спрямовує енергію людей для досягнення спільної мети. Таким чином ця група дослідників привертає увагу до того факту, що лідерство виростає із активного процесу взаємодії, воно існує там і тоді, де і коли воно усвідомлюється і підтримується іншими членами групи. Лідерство – це такі міжособистісні стосунки, коли члени групи виконують завдання тому, що вони хочуть це робити, оскільки сприймають лідера найбільш підходящим для цієї ролі.

7. *Лідерство як уміння переконувати.* Прихильники таких поглядів на лідерство виходять з його принципової відмінності від управління. Якщо останнє є мистецтвом примусу й використання сили чи загрози її застосування, аби змусити людей рухатися в заданому напрямку, то лідер управляє за допомогою переконання, заохочення й спонукання до дій власним прикладом.

8. *Лідерство як здійснення впливу.* Концепт «впливу» визнає той факт, що індивіди відрізняються один від одного, окрім усього іншого, рівнем їх впливу на поведінку групи. Тому вони визначають лідерство як процес, який впливає на діяльність організаційної групи в її спробах досягнути спільної мети, як міжособистісний вплив, який виявляється в певних ситуаціях і спрямований на досягнення конкретних результатів. Лідерство визнають рівнозначним сфері впливу, або ж елементом, який здійснює вплив. Відповідно лідером визнають, або ж того, хто здійснює позитивний вплив на інших, або ж того, хто, порівнюючи з іншими членами групи, має найбільший вплив. Якщо при цьому інші члени групи змінюються, то цей процес впливу визначають як успішне лідерство; якщо ці зміни в інших посилюються, підкріплюються і винагороджуються, то це буде ефективне лідерство.

9. *Лідерство як відносини влади.* Багато хто з дослідників лідерства визначають його як владу, яка здійснюється «згори донизу», яка характеризується здатністю одного індивіда домінувати над іншими, змушуючи їх робити те, що ті могли б не робити взагалі. Причому лідерство як владні відносини може усвідомлюватися, а може й не усвідомлюватися лідером і послідовниками. Відносини ж влади розуміються ними як відносини нерівності. Якщо один індивід в групі може домогтися зміни поведінки іншого індивіда, то ми маємо справу з актом лідерства. Таким чином, влада в цих визначеннях розцінюється як форма лідерських відносин. Причому деякі лідери більше, ніж інші, трансформують можливості лідерства у владні відносини.

10. *Лідерство як диференціація ролей.* Ці визначення ґрунтуються на рольовій теорії сучасної соціології, у відповідності до якої всі члени суспільства, групи і громадські організації займають певне місце в системі соціальних статусів. Кожен учасник взаємовідносин лідерства-підкорення грає певну роль і хтось краще, хтось гірше. У зв'язку з цим лідерство може бути

представлене як рольова диференціація. Оскільки лідерство включає взаємодію між індивідом і групою, а якщо точніше, то між особистістю і членами групи, кожен з учасників цієї взаємодії грає певну роль. Ці ролі відрізняються одна від одної. Основою для такої диференціації є процес взаємного впливу: один індивід впливає на інших, а інші індивіди відповідають на цей вплив. Ролі можна також визначати в термінах очікування. Тоді лідерство – це особлива роль всередині системи взаємовідносин, яка визначається взаємними очікуваннями лідера і послідовників один від одного. Причому до ролі лідера висуваються більші вимоги, на неї покладаються більші обов'язки, ніж на інші ролі.

11. Лідерство як ініціація чи запровадження структури. Лідерство розглядається тут не як пасивна позиція чи набуття ролі, а як активний процес, який породжує і підтримує рольову структуру групи. Лідер і послідовники мають різні стимули для структурування групи, але стимул лідера в даному випадку більш сильний, оскільки таким чином його влада легітимізується. У термінах теорій очікувань і взаємодії цей тип лідерства описується як «ініціювання і підтримка структури очікувань і взаємодії». Як стверджують прихильники такого розуміння лідерства, ці процеси особливо важливі на етапах становлення нових колективів, структура яких ще не стабілізувалась [2; 3; 5].

Проблемне питання. Нова реальність лідерства. Яка вона?

Запропонована Р. Стогділлом класифікація загалом зберігає свою наукову актуальність і сьогодні. Проте від часу її створення пройшло майже сорок років. Світ змінився і продовжує змінюватися. На думку деяких учених він переживає більш глибоку трансформацію у порівнянні з тією, яку він пережив в епоху промислової революції 500 років тому. Швидкі зміни оточуючого середовища викликають фундаментальні зміни, які здійснюють колосальний вплив на організації і ставлять перед лідерами колосальні завдання. Це обумовило перехід до нової парадигми лідерства. Парадигма – спільна ментальність, яка становить основний спосіб осмислення, сприйняття і розуміння світу. Основні характеристики нової парадигми лідерства у порівнянні з попередньою Р. Дафт [1, с. 22] наводить у табл. 1:

Таблиця 1.

Нова реальність лідерства

<i>Стара парадигма</i>	<i>Нова парадигма</i>
Стабільність	Зміни й кризовий менеджмент
Контроль	Делегування владних повноважень
Конкуренція	Співробітництво
Одноманітність	Різноманітність
Егоцентризм	Більш високі цілі
Героїзм	Скромність

Студентам-майбутнім менеджерам пропонується підготувати наступний круглий стіл «Нова реальність лідерства».

Список використаних джерел

1. Дафт О.Л. Уроки лидерства / Р.Л.Дафт; при участии П.Лейн; [пер. с англ. А.В.Козлова; под ред. проф. И.В.Андреевой]. – М.: Эксмо, 2006. – 480 с.
2. Нестуля С.І. Основи лідерства. Наукові концепції (середина ХХ – початок ХХІ ст.): навч. посіб. / О. О. Нестуля, С. І. Нестуля. –Полтава : ПУЕТ, 2016. – 375 с.
3. Нестуля С.І. Основи лідерства. Тренінг лідерських якостей та практичних навичок менеджера: навч. посіб. / О. О. Нестуля, С. І. Нестуля, В. В. Карманенко. – К.: Знання, 2013. – 287с.
4. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.
5. Stogdill R. Handbook of leadership. A Survey of Theory and Research. – N-Y, 1974. – P. 7-16.

Пилипенко Людмила Олександрівна

*викладач математики, спеціаліст вищої категорії, Коледж управління,
економіки і права Полтавської державної аграрної академії,
puras.lyuda@gmail.com*

СУЧАСНИЙ КОНСПЕКТ ЗАНЯТТЯ З МАТЕМАТИКИ У КОНТЕКСТІ РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Ресурсно-орієнтоване навчання є цілісним динамічним процесом організації і стимулювання самостійної пізнавальної діяльності студентів з оволодіння навичками активного перетворення інформаційного середовища, який передбачає оптимальне використання тандемом "студент-викладач" консолідованих кадрових, матеріально-технічних, навчально-методичних, фінансових та інформаційних ресурсів [3].

У процесі навчання математики студентів коледжів виникає необхідність організації спеціальних занять, присвячених підготовці до ЗНО, відтак, особлива увага – заняттям, присвяченим повторенню раніше вивченого матеріалу. Такі *заняття-повторення* є, по суті, узагальненням та систематизацією як невід'ємних компонентів розумової діяльності, яка лежить в основі встановлення істотних взаємозв'язків між явищами, які вивчаються. Послідовне здійснення систематизації – необхідна умова формування узагальнених знань, особливо в математиці, бо якщо хоча б один ланцюг випадає, то стають незрозумілими і наступні поняття, теореми, методи, способи тощо [1].

На нашу думку, при проведенні занять-повторень особливо варто звернути на візуалізацію знань, яка може бути здійснена за допомогою розробки таких дидактичних ресурсів, як опорний конспект (презентація), буклет як роздатковий матеріал для студентів, ментальна карта тощо [2].

Наведемо приклад конспекту заняття-повторення на тему «**Квадратична функція, її властивості та графік**»

Тема. Функція $y = ax^2 + bx + c$, її властивості та графік.

Мета: закріпити знання студентів про означення, вид графіка та алгоритм побудови графіка квадратичної функції. Повторити властивості квадратичної функції та узагальнити ці спостереження, доповнивши ними знання про властивості квадратичної функції. Закріпити вміння розпізнавати квадратичну функцію серед інших елементарних функцій, знаходити координати вершини та напрям віток графіка квадратичної функції, виконувати побудову графіка квадратичної функції за вивченими алгоритмами. Виробити вміння застосовувати виконані на уроці спостереження для аналітичного дослідження властивостей квадратичної функції загального вигляду. Повторити загальні властивості функцій, а також схеми виконання основних видів геометричних перетворень графіків функцій.

Тип: узагальнення та систематизація знань та вмінь.

Наочність та обладнання: опорний конспект (презентація, буклет як роздатковий матеріал для студентів), ментальна карта.

Хід заняття

I. Організаційний етап. Викладач перевіряє готовність студентів до уроку, налаштовує їх на роботу.

II. Математичний диктант

1. З графіка якої функції виду $y = ax^2$ можна отримати паралельним перенесенням графік функції:

1 варіант: $y = -3x^2 + 5x - 4$; 2 варіант: $y = -2x^2 + 3x - 2$?

2. Укажіть координати вершини параболи:

1 варіант: $y = -x^2 + 6x - 8$; 2 варіант: $y = -x^2 - 6x - 7$.

3. Чи перетинає вісь абсцис графік функції:

1 варіант: $y = -x^2 + x - 6$; 2 варіант: $y = -x^2 - x + 6$?

4. Вгору чи вниз напрямлені вітки параболи:

1 варіант: $y = -\frac{1}{3}x^2 + 2x + 5$; 2 варіант: $y = -\frac{2}{3}x^2 + 3x + 6$?

5. Побудуйте ескіз графіка функції:

1 варіант: $y = x^2 - 6x + 8$; 2 варіант: $y = -x^2 + 6x - 7$.

III. Формулювання мети і завдань заняття.

Мотивація навчальної діяльності студентів

Для усвідомлення студентами необхідності повторення матеріалу, викладач може провести роботу, що передбачає розв'язання студентами завдань на виконання таких розумових дій, як порівняння (знаходження спільного та відмінного), а також узагальнення та формулювання гіпотези. Наприклад, викладач пропонує студентам такі завдання.

Завдання 1. Розгляньте графіки кількох квадратичних функцій, вітки яких напрямлені вгору, та визначте за цими графіками проміжки зростання кожної із функцій; порівняйте отримані результати. Що ви помітили? Тепер

визначте проміжки спадання цих самих функцій; порівняйте отримані результати. Що ви помітили? Сформулюйте припущення.

Завдання 2. Розгляньте графіки кількох квадратичних функцій, вітки яких напрямлені вгору, та визначте за цими графіками область визначення кожної із функцій. Порівняйте результати. Що ви помітили? Сформулюйте припущення.

Після проведеної роботи студенти мають сформулювати питання (проблему): чи не можна узагальнити у вигляді математичних тверджень зв'язок між коефіцієнтами в рівнянні квадратичної функції та її властивостями? Пошук відповіді на поставлене запитання і становить основну дидактичну мету заняття.

IV. Актуалізація опорних знань та вмінь студентів

Усні вправи

1. Укажіть координати вершини, напрям віток та рівняння вісі симетрії параболи:

1) $y = x^2 - 1$; 2) $y = -2x^2 + 5$; 3) $y = (x - 2)^2$; 4) $y = -3(x + 1)^2 - 4$.

2. Визначте координати точки перетину з віссю ординат параболи:

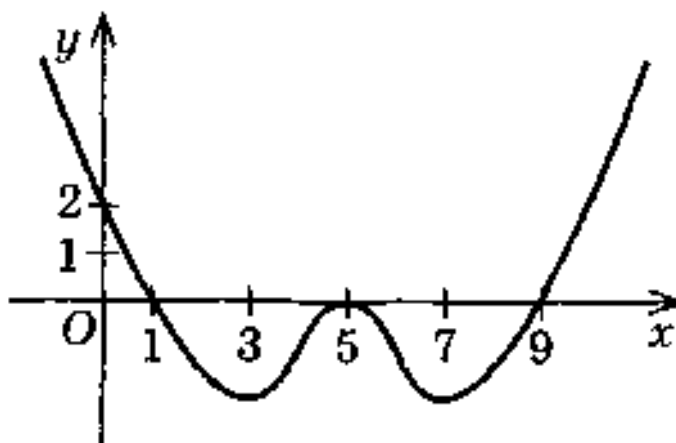
1) $y = 2x^2 - 5x + 2$; 2) $y = -x^2 + 3$; 3) $y = 2x - 3x^2$.

3. На рисунку зображено графік функції f . Визначте:

1) при яких x функція зростає; спадає;

2) при яких x функція набуває значень, що дорівнюють нулю, більші нуля, менші нуля;

3) при яких значеннях x на відрізку $[1; 7]$ функція набуває найменшого значення, найбільшого значення.

V. Узагальнення та систематизація знань

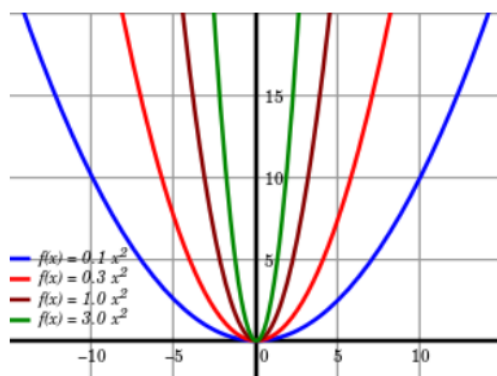
План

1. Область визначення квадратичної функції; область значень квадратичної функції.

2. Проміжки зростання та проміжки спадання функції $y = ax^2 + bx + c$.

3. Проміжки знакосталості функції $y = ax^2 + bx + c$.

Властивості квадратичної функції

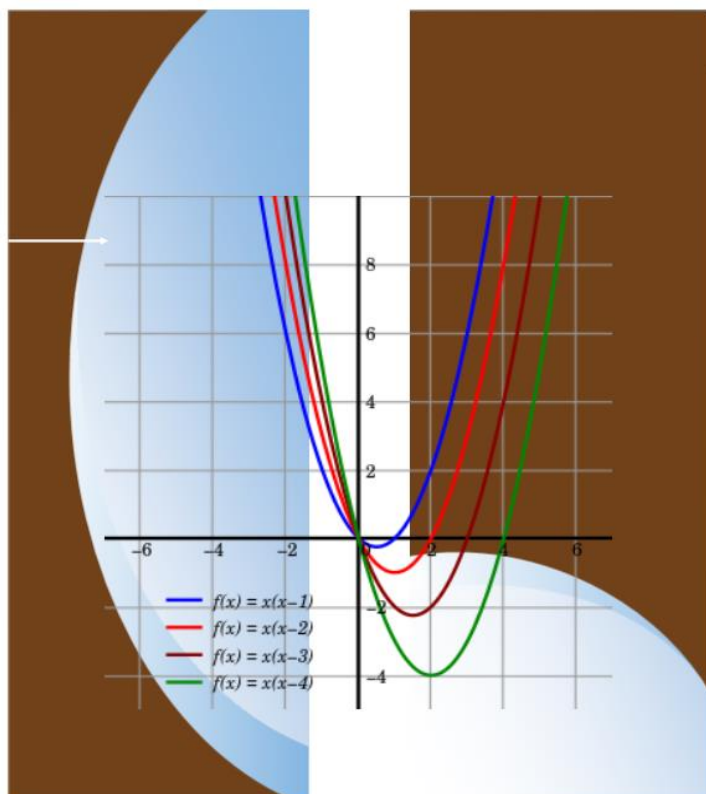
Властивості квадратичної функції
(функції виду $y = ax^2 + bx + c$, $a \neq 0$)

$a > 0$	$a < 0$
1. $D(y) = \mathbb{R}$ 2. $E(y) = [y_0; +\infty)$	1. $D(y) = \mathbb{R}$ 2. $E(y) = (-\infty; y_0]$
(y ₀ — ордината вершини параболу)	
3. а) Функція зростає, якщо $x \in [x_0; +\infty)$ б) Функція спадає, якщо $x \in (-\infty; x_0]$	3. а) Функція зростає, якщо $x \in (-\infty; x_0]$ б) Функція спадає, якщо $x \in [x_0; +\infty)$
(x ₀ — абсциса вершини параболу)	
4. а) Якщо $D > 0$, то $y > 0$ при $x \in (-\infty; x_1) \cup (x_2; +\infty)$, $y < 0$ при $x \in (x_1; x_2)$	4. а) Якщо $D > 0$, то $y > 0$ при $x \in (x_1; x_2)$, $y < 0$ при $x \in (-\infty; x_1) \cup (x_2; +\infty)$
(x ₁ , x ₂ — нулі функції)	
б) Якщо $D = 0$, то $y > 0$ при $x \neq x_1 \neq x_2$	б) Якщо $D = 0$, то $y < 0$ при $x \neq x_1 \neq x_2$
в) Якщо $D < 0$, то $y > 0$ при $x \in \mathbb{R}$	в) Якщо $D < 0$, то $y < 0$ при $x \in \mathbb{R}$

квадратична функція

Функція $y = x^2$ — найпростіша із квадратичних функцій, її графіком є парабола.

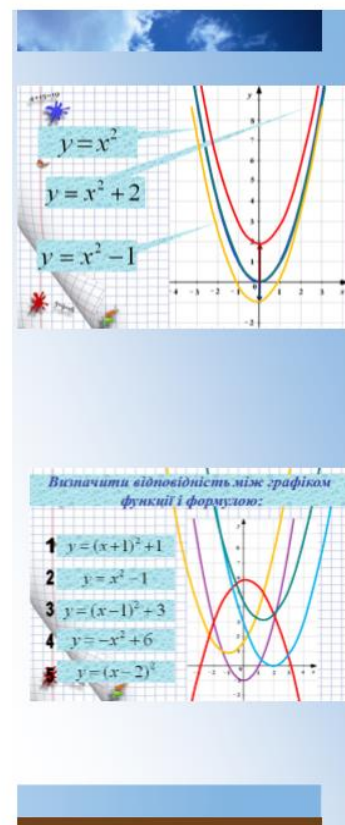
графіки функцій $y = ax^2 + bx + c$ також мають назву — парабола.

Квадратична функція

Властивості квадратичної функції (функції виду $y = ax^2 + bx + c$, $a \neq 0$)	
$a > 0$	$a < 0$
1. $D(y) = \mathbb{R}$	1. $D(y) = \mathbb{R}$
2. $E(y) = [y_0; +\infty)$	2. $E(y) = (-\infty; y_0]$
$(y_0$ — ордината вершини параболі)	
3. а) Функція зростає, якщо $x \in [x_0; +\infty)$	3. а) Функція зростає, якщо $x \in (-\infty; x_0]$
б) Функція спадає, якщо $x \in (-\infty; x_0]$	б) Функція спадає, якщо $x \in [x_0; +\infty)$
$(x_0$ — абсциса вершини параболі)	
4. а) Якщо $D > 0$, то $y > 0$ при $x \in (-\infty; x_1) \cup (x_2; +\infty)$, $y < 0$ при $x \in (x_1; x_2)$	4. а) Якщо $D > 0$, то $y > 0$ при $x \in (x_1; x_2)$, $y < 0$ при $x \in (-\infty; x_1) \cup (x_2; +\infty)$
$(x_1, x_2$ — нулі функції)	
б) Якщо $D = 0$, то $y > 0$ при $x \neq x_1 \neq x_2$	б) Якщо $D = 0$, то $y < 0$ при $x \neq x_1 \neq x_2$
в) Якщо $D < 0$, то $y > 0$ при $x \in \mathbb{R}$	в) Якщо $D < 0$, то $y < 0$ при $x \in \mathbb{R}$

Методичний коментар

Узагальнення відомостей про основні властивості функції $y = ax^2 + bx + c$, $a \neq 0$, відбувається як результат спостережень, які студенти проводять на

даному занятті при роботі з визначенням властивостей квадратичних функцій за побудованими графіками. Головна мета цієї роботи (і на цьому слід акцентувати увагу студентів) — показати, що властивості квадратичної функції (як і будь-якої функції) закладені в самому рівнянні функції, а отже, можуть бути виявлені аналітично (визначенням знака коефіцієнта a , координат вершин параболи, а також знака дискримінанта та коренями квадратного тричлена $ax^2 + bx + c$); графік функції лише наочно демонструє ці властивості.

VI. Закріплення вмінь

Усні вправи

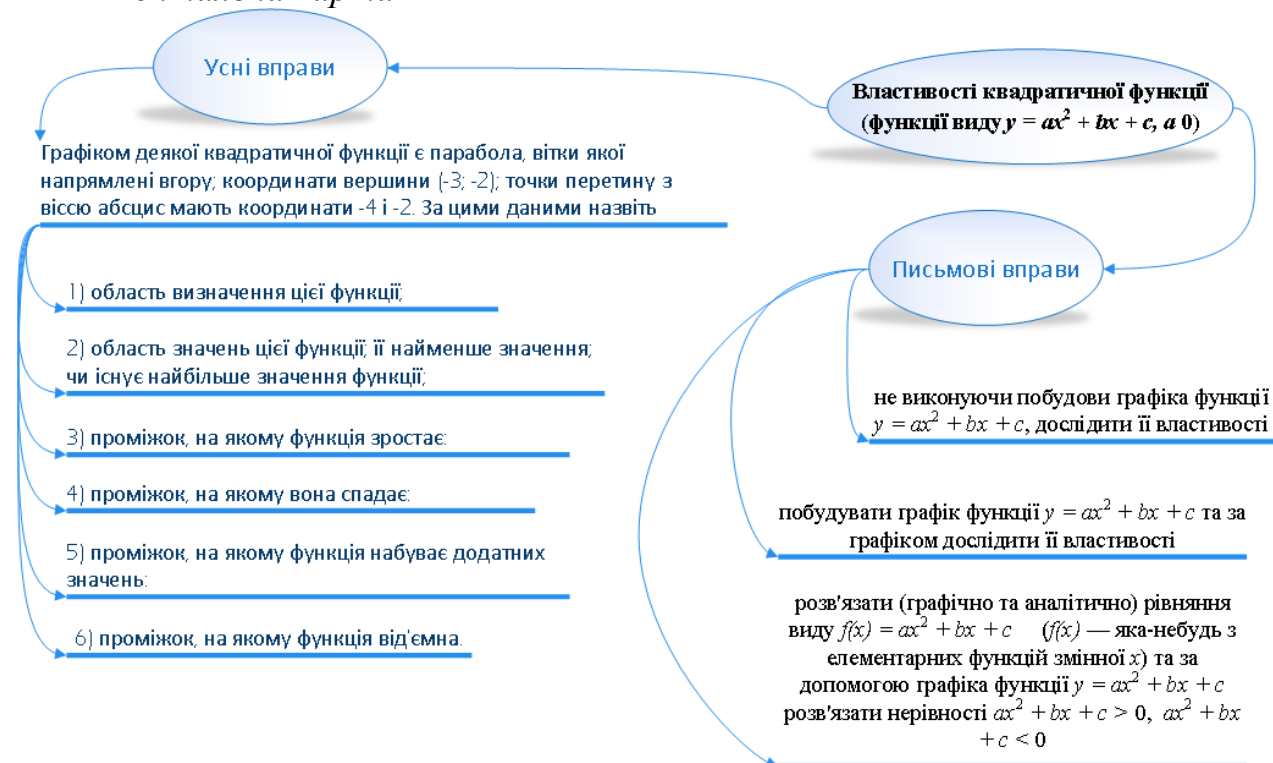
1) Графіком деякої квадратичної функції є парабола, вітки якої направлені вгору; координати вершини $(-3; -2)$; точки перетину з віссю абсцис мають координати -4 і -2 . За цими даними назвіть: область визначення цієї функції; область значень цієї функції; її найменше значення; чи існує найбільше значення функції; проміжок, на якому функція зростає, проміжок, на якому вона спадає, проміжок, на якому функція набуває додатних значень, проміжок, на якому функція від'ємна.

Письмові вправи

Приблизний зміст вправ може бути таким:

- 1) не виконуючи побудови графіка функції $y = ax^2 + bx + c$, дослідити її властивості;
- 2) побудувати графік функції $y = ax^2 + bx + c$ та за графіком дослідити її властивості;
- 3) розв'язати (графічно та аналітично) рівняння виду $f(x) = ax^2 + bx + c$ ($f(x)$ — яка-небудь з елементарних функцій змінної x) та за допомогою графіка функції $y = ax^2 + bx + c$ розв'язати нерівності $ax^2 + bx + c > 0$, $ax^2 + bx + c < 0$.

Ментальна карта

Методичний коментар

Усні вправи сприяють закріпленню студентами узагальнених властивостей квадратичної функції та схем дій при аналітичному дослідженні її властивостей. При розв'язуванні письмових вправ слід вимагати від студентів чіткого відтворення записаних узагальнених властивостей та дій відповідно до них. Наприклад, студенти мають відтворювати такі міркування: щоб знайти область значень квадратичної функції, визначаємо знак старшого коефіцієнта та ординату вершини параболи за формулою; оскільки старший коефіцієнт додатний, то область значень функції — це проміжок $[y_0; +\infty)$ і т. д.

VII. Підсумки заняття

Контрольні запитання

1. Яким числом може бути коефіцієнт a в рівнянні $y = ax^2 + bx + c$, якщо ця функція спадає на проміжку:

$$1) x \in \left[-\frac{3}{a}; +\infty\right); \quad 2) x \in \left(-\infty; -\frac{3}{a}\right]?$$

2. Куди напрямлені вітки параболи, що є графіком функції $y = ax^2 + bx + c$, якщо функція набуває: найбільшого значення, яке дорівнює 3; найменшого значення 3? Чи є в цієї функції проміжки, на яких вона додатна? від'ємна?

VIII. Домашнє завдання

1. Повторити означення квадратичної функції, вид її графіка та алгоритм побудови графіка функції $y = ax^2 + bx + c$.

2. Повторити алгоритм аналітичного дослідження функції.

Список використаних джерел

1. Ключко В. І., Ковальчук М. Б. (2005). *Систематизація та узагальнення знань у навчанні математики*. Взято з: http://www.fi.npu.edu.ua/files/Zbirnik_KOSN/5/3.pdf

2. Кононець Н.В. (2017). Ментальні карти або як зробити лекцію ефективною при ресурсно-орієнтованому навчанні дисциплін комп'ютерного циклу. *Інновації в освіті: здобутки та перспективи : матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*. Умань. С. 72-75.

3. Кононець Н. В. (2012). Педагогічні інновації вищої школи: ресурсно-орієнтоване навчання. *Педагогічні науки : зб. наук. праць*. Вип. 54. С. 76–80.

Мисік Лариса Петрівна

викладач хімії та медичної хімії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж»,

kharkivmedcollege@gmail.com

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОДНА З ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Соціальні та економічні зміни в Україні, прагнення до створення єдиного європейського освітньо – виховного простору зумовлює підвищення якості

підготовки майбутніх фахівців у галузі медицини. Тому застосування новітніх педагогічних та наукових технологій у навчальний процес є невід'ємною частиною підготовки сучасних спеціалістів. На сучасному етапі необхідною є підготовка кваліфікованих робітників відповідного рівня та профілю, конкурентоздатних на ринку праці, компетентних, відповідальних, які вільно володіють своєю професією та можуть орієнтуватись у суміжних галузях діяльності, здатних до ефективної праці за спеціальністю на рівні світових стандартів. Навчання як процес та результат може бути ефективним та якісним тоді, коли чітко сформульовані навчальні цілі та ідеї, прийняті усіма учасниками вказаного процесу. Для цього освіта в Україні повинна перейти в особливий інноваційний режим розвитку, в якому необхідно зберегти кращі традиції вітчизняної освіти й одночасно врахувати світові тенденції розвитку освітніх систем, співвіднести нашу освіту зі світовими нормами та стандартами. Одним із засобів такого розвитку є інноваційні технології, тобто нові способи та методи взаємодії викладачів та студентів, які забезпечують ефективне досягнення результатів педагогічної діяльності. Педагогічні інновації – це нововведення в галузі педагогіки, цілеспрямовані прогресивні зміни, які вносять в освітню сферу стабільні елементи, що покращують характеристики як окремих її компонентів, так і самої освітньої системи в цілому. Необхідно використовувати такі основні напрямки й об'єкти інноваційних перетворень у педагогіці: – проектування та впровадження нових моделей навчального процесу; – розробка концепцій стратегій розвитку навчання; – оновлення змісту навчання, зміни та розробка нових технологій навчання та виховання; – покращання підготовки педагогічних кадрів; – забезпечення психологічної, екологічної безпеки студентів, розробка таких технологій навчання, які не впливають на їх здоров'я; – забезпечення успішності навчання й виховання, моніторинг навчального процесу; – розробка та видання навчально-методичної літератури, посібників нового покоління. До інноваційних методів навчання належать інтерактивні та комп'ютерні технології. Поняття «інтерактивний» походить від англійського «interact» («inter» – «взаємний», «act» – «діяти»). Термін «інтерактивне навчання» розуміють по-різному. Деякі спеціалісти вважають, що поняття «інтерактивне навчання» може використовуватись за наявності комп'ютерних технологій. Найбільш правильним є тлумачення терміну як можливості взаємодії в режимі діалогу як з комп'ютером, так і з людиною. Вона має конкретні та прогнозовані цілі. Одна з таких цілей полягає у створенні комфортних умов навчання, за яких студент відчуває свою успішність, власний інтелектуальний рівень, а це робить сам процес навчання продуктивним. У педагогіці виділяють декілька моделей навчання: 1) пасивна – коли той, кого навчають, виступає в ролі об'єкта (слухає та дивиться); 2) активна – студент виступає суб'єктом навчання (самостійна робота, творчі завдання); 3) інтерактивна – взаємодія студента й викладача. Застосування інтерактивної моделі передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми. Зникає домінування якогось учасника навчального процесу або якоїсь ідеї. З об'єкту впливу студент

перетворюється на суб'єкт взаємодії, він сам бере активну участь у процесі навчання, враховуючи свої індивідуальні можливості. Поява та розвиток активних методів обумовлено тим, що перед освітою постали нові завдання: не тільки дати студентам знання, а й забезпечити формування й розвиток пізнавальної діяльності та здібностей, творчого мислення, умінь і навичок самостійної розумової праці. Виникнення нових завдань обумовлено бурхливим розвитком інформатизації. Якщо раніше знання, здобуті під час навчання у ВНЗ, можна було використовувати протягом довгого часу, а іноді й протягом усієї трудової діяльності, то під час інформаційного спалаху їх необхідно постійно оновлювати шляхом самостійної діяльності. Пізнавальна активність означає інтелектуально-емоційний відгук на процес здобуття знань, прагнення до навчання, виконання індивідуальних та загальних завдань, зацікавленість діяльністю викладача й студентів групи. Пізнавальна самостійність – це прагнення та уміння самостійно мислити, орієнтуватись у новій ситуації, знаходити своє рішення завдань, бажання не тільки зрозуміти навчальну інформацію, а й можливість продемонструвати незалежність власної думки. Пізнавальна активність та пізнавальна самостійність – це якості, що характеризують індивідуальні навчальні здібності студентів. Як і інші здібності, вони виявляються та розвиваються під час діяльності. Для розвитку творчих здібностей студентів необхідно задіяти їх у спеціально організований навчальний науково – пізнавальний процес, який є моделлю наукового процесу пізнання.

Один з сучасних методів навчання - це застосування на заняттях хімії активно – пізнавального методу з використанням опорних конспектів – схем. Під опорними конспектами – схемами розуміють конспекти, що являють собою прості, зрозумілі і наочні схеми навчального матеріалу, в яких вказані основні поняття й зв'язки між ними. Виявляють опорні конспекти – схеми двох моделей: знаково – символічні й образні. Найпопулярніші з них такі:

1. Опорні конспекти – схеми, які складає викладач, щоб студенти запам'ятали у загальному вигляді зміст навчальної теми, (наприклад, основні положення хімічної теорії).

2. Опорні конспекти – схеми, які розробляє викладач, щоб студенти користуючись ними могли виконувати більш складні завдання, (наприклад, складання хімічних реакцій з урахуванням хімічних властивостей, при цьому хімічні властивості занесені в опорну схему).

3. Опорні конспекти – схеми, які складають студенти разом з викладачем. Завдання викладача – допомогти студентові раціонально викласти матеріал що вивчається.

4. Студент самостійно складає опорний конспект – схему. Викладач тільки перевіряє правильність складання (відповідно науковості) і корегує його.

У першому випадку акцент зроблено на запам'ятовуванні, однак завжди студент при цьому розуміє зміст опорної схеми.

Загальне призначення таких опорних конспектів-схем полягає в тому, щоб допомогти студентам запам'ятати матеріал. Ця допомога здійснюється

двома шляхами. Перший шлях інформація „організується”, тобто зі словесної форми видаляється все зайве, залишаються тільки головні слова і малюнки, які, завдяки звичним позначенням, „самі за себе говорять”. Другий шлях - інформація шифрується за допомогою яскравих образів. Якщо у записі ми все розуміємо, перед нами - конспект. Якщо інформація фіксується на папері таким чином, що без додаткового роз’яснення, без шифровки її ніхто не зрозуміє, значить, ми маємо справу з опорною схемою.

У другому випадку в основу складання опорних конспектів-схем покладений стандартизований тип викладення навчального матеріалу. Такий принцип допомагає стандартизувати контроль, посилити взаємоконтроль студентів, допускає жорстке керування розумовою діяльністю їх. Але треба відзначити, що стандартизований зміст і жорсткий контроль забезпечують засвоєння мінімуму знань всіма студентами.

У третьому випадку, треба відзначити, що тут частіше за все переважає асоціативна теорія пам’яті. Доведено, що використання асоціативних зв’язків в навчанні як засіб запам’ятовування є ефективним. Складаючи самостійно конспект-схему, студент, як правило, використовує різні асоціації.

Всілякі асоціації за суміжністю, починаючи з просторових і тимчасових і закінчуючи логічними, дуже допомагають запам’ятовуванню: не страшно, якщо студент, пригадуючи, намагається уявити собі відповідну сторінку книги. Використання конспектів-схем навчального матеріалу з метою створення в студентів чіткого, наочного, легко баченого і сприйнятого уявлення про цей матеріал є необхідним. Найлегше цього досягти, якщо студент складає ці конспекти-схеми самостійно. У студентів, що засвоюють матеріал у такий спосіб, не тільки зменшується кількість помилок, але й більш активно розвиваються розумові здібності: гнучкість розуму, кмітливість та інші якості розумової діяльності.

Був проведений експеримент, як впливають опорні конспекти-схеми на розвиток пізнавальних процесів студента. В експерименті брали участь 20 студентів. Їм було запропоновано один із варіантів складання опорних конспектів-схем з теми „Залізо і його сполуки”.

1. Використати готовим (розроблений викладачем);
2. Скласти, використовуючи допомогу викладача;
3. Розробити конспект-схему самостійно.

При цьому їм повідомляли, що при виконанні наступних завдань з даної теми вони зможуть скористатися обраним варіантом опорних конспектів-схем.

Мета даного дослідження полягала у визначенні зв’язку між вибором варіанту опорних конспектів-схем і рівнем виконання завдань за цими конспектами-схемами. З 20 студентів, що перевірялися, 6 студентів (30%) віддали перевагу використанню уже готових конспектів-схем, 11 студентів (55%) при складанні конспектів-схем використали допомогу викладача, і тільки 3 студента (15%) самостійно виконали опорні конспекти-схеми. (Результати виконання учнями завдання за конспектами-схемами винесені в таблицю.

За результатами виконання завдання з використанням студентів опорних конспектів – схем виділено три групи студентів. Першу групу склали студенти, які самостійно і правильно виконали запропоновані їм завдання. Вони продемонстрували високий рівень розвитку розумових операцій, осмислення й розуміння навчального матеріалу. Другу групу становлять студенти, які в процесі виконання завдань припустилися помилок або зверталися за допомогою до експериментатора. Треба відзначити, що всіх студентів можна розділити на дві групи: одні студенти зверталися за допомогою до викладача з питань виконання самого завдання, інші просили пояснити елементи у складеному ними конспекті-схемі. Студенти цієї групи не завжди осмислювали навчальний матеріал, вони часто не могли узагальнити і систематизувати свої знання. І, зрештою, третю групу склали студенти, які із завданням не впоралися або виконали завдання неправильно.

А тепер проаналізуємо одержані результати. Студенти, що самостійно розробили опорні конспекти-схеми, продемонстрували високий і середній рівень виконання завдання. Студенти, що скористалися готовими конспектами-схемами, показали низький і середній рівень. Таким чином, можна зробити висновок про те, що самостійне складання студентами опорних конспектів-схем і вміння скористатися ними сприяє не тільки осмисленню й запам'ятовуванню навчального матеріалу, але й розвиває різні пізнавальні процеси у них.

Список використаних джерел

1. Дегтярьова Г.А. Підготовка вчителя до проведення сучасного уроку в умовах інформатизації освіти : [навч.-метод посібник]. / Дегтярьова Г.А., Папернова Т.В. / [За аг. ред. Покроєвої Л.Д.]. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2011.-220 с.
2. Різванов А.К. Жива хімія./ А.К. Різванов – Харків: ВГ «Основа», 2004 – 80 с.
3. <http://ebooks.zsu.zp.ua/files/phiziki/himia/9jan>

Давиденко Олена Вячеславівна

викладач дисципліни «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій», викладач вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», davydenkoolenaslavivna@gmail.com

НАДБАННЯ НАВИЧОК КОМАНДНОЇ РОБОТИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ З ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ.

Служба екстреної медичної допомоги – структура, яка забезпечує населення держави екстреною та невідкладною догоспітальною допомогою при різноманітних ситуаціях, які загрожують здоров'ю або життю людини.

У 2013 р. набув чинності Закон «Про екстрену медичну допомогу», який передбачає надання двохетапної медичної допомоги: догоспітальної та госпітальної [1,2]. Головне завдання – наближення якісної невідкладної та екстреної медичної допомоги населенню, а також швидкого доїзду до хворих (потерпілих) [2,4]. На сьогоднішній день регламентовано доїзд до хворого в межах міста до 10 хвилин, в населених пунктах сільської місцевості – до 20 хвилин. На догоспітальному етапі екстрену медичну допомогу надають лікарські та фельдшерські бригади ЕМД [1,5].

Алгоритм дій бригади ЕМД на місці події при виявленні потерпілих, які вимагають екстреної медичної допомоги, базується на принципах «платинової півгодини» та «золотої години» [2,3].

«Платинову півгодину» ділять на три десятихвилинки:

10 хвилин – доїзд до місця події;

10 хвилин – оцінка мясця події, медичне сортування, діагностичні заходи, надання невідкладної допомоги;

10 хвилин – транспортування потерпілого в стаціонар з продовженням протишокових заходів і моніторингом життєво-важливих органів та систем в кареті ЕМД.

«Золота година» включає в себе наступні тридцять хвилин, коли потерпілому в стаціонарі в ургентному порядку проводять необхідні спеціалізовані методи обстеження аж до початку оперативного втручання [2,3,5].

Медичні коледжі готують спеціалістів для надання медичної допомоги на догоспітальному етапі у складі фельдшерських бригад, тобто тих спеціалістів, від дії яких залежить життя і здоров'я потерпілих та хворих.

Оволодіння спеціальністю фельдшера передбачає наявність знань в різних сферах медицини. Особливістю навчання є поглиблене вивчення питань, що відносяться до надання адекватної невідкладної допомоги в екстремальних ситуаціях.

Головною задачею навчання є підготовка спеціаліста, здатного правильно діяти у всіх ситуаціях, що відносяться до його професії. Екстремальний ритм роботи, необхідність в короткий час приймати оптимальне рішення для збереження життя і здоров'я постраждалих пред'являє особливі вимоги до підготовки фельдшера.

Практична підготовка створює основу з набуття первинних практичних навичок із надання екстреної допомоги в надзвичайних ситуаціях, із конкретними особливостями надання невідкладної медичної допомоги постраждалим у практичній діяльності.

Процес розвитку умінь і навичок протягом усіх етапів практичної підготовки починається з формування у них початкових умінь. Закономірно, що від простих навичок у медичній підготовці переходять до формування складних вмінь. Враховуючи обсяг інформації та кількість практичних навичок, яким повинен володіти студент, а це майже обсяг основних клінічних дисциплін, що викладається в медичному університеті, стало зрозумілим, що студенти

потребують спеціального підходу в процесі формування вмінь по наданню невідкладної допомоги на догоспітальному етапі.

Особливо це стосується таких знань та вмінь, як надання допомоги постраждалим з політравмою, постраждалим при збройних конфліктах та при надзвичайних ситуаціях [2]. Таку інформацію не викладають на клінічних дисциплінах у зв'язку з відсутністю цих питань в навчальних програмах.

Практична підготовка студентів навичкам надання екстреної медичної допомоги – це основна ціль при викладанні дисципліни «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій». Це забезпечує потреби суспільства в персоналі, який частіше за все першим прибуває на місце пригоди при нещасних випадках, природних та техногенних катастрофах, терористичних актах.

Процес навчання має за мету наближення теоретичної підготовки до практичного навчання.

Отримані студентами теоретичні знання значно краще засвоюються при їх практичному застосуванні, можливості самостійної роботи під контролем викладача. На разі дуже актуальна мудрість: «Розкажи мені – я забуду, покажи мені – я запам'ятаю, дай мені зробити самому – і я навчусь».

Враховуючи невелику кількість аудиторних годин для засвоєння складного матеріалу студентам були запропоновані додаткові позааудиторні заняття колективного типу, які проводилися в формі тренінгу, ділових ігор, симуляційного навчання.

Спочатку було обговорення, потім відпрацювання виконання навичок, що в подальшому вилилось у відпрацювання алгоритмів надання допомоги одночасно кількома студентами, тобто бригадою. Враховуючи наявність психоемоційного збудження у медичних працівників при наданні допомоги є потреба відпрацювання навичок до автоматизму, почергово міняючись місцями та обов'язками в колективній роботі бригади.

Студенти почергово працюють на місці різних членів бригади: фельдшер 1, фельдшер 2, водій-медичний технік. Це призводить до закріплення навичок і твердого знання обов'язків кожного із членів бригади, і зменшує психологічне навантаження на майбутніх працівників при виконанні своєї роботи по наданню екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі.

Таким чином, використання різних форм надходження інформації та багаторазове відтворення алгоритмів практичних навиків і аналіз допущених помилок дозволяє в короткі строки перетворити уміння та знання в навички з надання екстремальної медичної допомоги, що виконується на підсвідомому рівні.

Саме такий підхід використовується при підготовці спеціалістів з екстреної медичної допомоги на практичних заняттях з дисципліни «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій» і особливо під час підготовки до відкритих регіональних змагань бригад екстреної медичної допомоги, які проводяться щорічно.

В змаганнях приймають участь бригади екстреної медичної допомоги, які працюють, студенти вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації.

Саме на змаганнях в повній мірі розкриваються навички студентів працювати командою та надавати медичну допомогу на догоспітальному етапі враховуючи тенденції сучасної медицини і діючі медичні протоколи.

У змаганнях бригад екстреної медичної допомоги з міжнародною участю «Відкритий регіональний чемпіонат Слобожанщини - 2018», який проводив «ЦЕМД та МК» м. Харкова приймали участь команди Харкова, Харківської області, Сум, Дніпра, Білорусі та інші. Команда Харківського обласного медичного коледжу посіла 4 місце.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про екстрену медичну допомогу» № 5081/VI від 05.07.2012р.
2. Медицина невідкладних станів. Екстрена (швидка) медична допомога: підручник. І.С.Зозуля.В.І.Боброва, Г.Г.Рошнін та ін; за ред І.С.Зозулі. – 3-є вид., переробл. і допов. – К.: ВСВ «Медицина», 2017. – 960 с.
3. Наказ МОЗ України «Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Медицина невідкладних станів» № 24 від 17.01.2005р.
4. Наказ МОЗ України «Положення про єдину службу надання екстреної (невідкладної) медичної допомоги» №370 від 01.06.2009р.
5. Постанова КМУ «Про нормативи прибуття бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги на місце події» № 1119 від 21.11.2012р.

Гончарова Світлана Михайлівна

викладач вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», gmv2007@ukr.net

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ТЕХНІКІВ-ОПТИКІВ

За статистикою кожен третій мешканець планети має проблеми з зором. В нашій країні для вирішення проблеми корекції зору потребується як мінімум два спеціаліста: лікар-офтальмолог, який визначить необхідну корекцію, і технік-оптик, який в якості консультанта вибере потрібну оправу и лінзи, а в якості майстра – виготовить окуляри.

Підготовка такого спеціаліста «технік-оптик» відбувалась з 1972 р. тільки в єдиному на Україні Харківському коледжі медичного обладнання, а з 2013 р після об'єднання ХКМО з Харківським базовим медичним коледжем №1 – в ХБМК №1 і з 2015 р в ХОМК.

Сучасний рівень професійної підготовки, який вимагається від техника-оптика, значно виріс. Це обумовлено бурхливим розвитком індустрії лінз для корекції зору, як очкових, так и контактних.

Сучасна очкова і контактна лінза – це високотехнологічний продукт. Для виготовлення багатьох з них використовуються технології, які без перебільшення можна назвати «космічними технологіями». Для одного рецепту на виготовлення окулярів може бути запропоновано декілька лінз, які відрізняються не тільки зовнішнім виглядом і вагою, а і різними функціональними можливостями. Тому оптик-консультант в салоні оптики повинен із різноманіття можливих лінз для конкретного рецепту вибрати оптимальну. А це можливо тільки при поєднанні знань технічного і медичного напрямів. Тому наші студенти вивчають не тільки основи оптики, технології виготовлення очкових і контактних лінз, окулярів, але і оптику ока, фізіологію зору, офтальмологічні прилади, правила підбору очкової і контактної корекції, очні хвороби. Але технічна література, тим більш учбова, по новим технологіям відсутня, а рекламна інформація про сучасні лінзи не вичерпна і не завжди об'єктивна, і на великий жаль майже повністю відсутнє вітчизняне оптичне виробництво.

Тому для підтримки високого рівня інформованості у професійній сфері як викладачів так і студентів колектив викладачів співпрацює з провідними світовими компаніями по виготовленню очкових і контактних лінз, такими як Rodenstock і Zeiss (Німеччина), Essilor (Франція), IZO (Польща), Baush&Lomb (США) і т.і. Кожного року співробітники цих компаній проводять семінари і майстер-класи для студентів і викладачів на базі коледжу, крім того викладачі відвідують міжнародні семінари в Києві та в інших містах.

Сучасне життя характеризується бурхливим розвитком інформації. Якщо раніше знання, одержані в школі, вузі, могли служити людині довго, під час на протязі всього трудового життя, то в наш час інформаційного буму їх необхідно постійно поновлювати шляхом самоосвіти, а це вимагає від людини пізнавальної активності і самостійності. В зв'язку з цим при навчанні необхідно не тільки дати знання, а і забезпечити формування і розвиток пізнавальної активності і пізнавальної самостійності, які виявляються і розвиваються в діяльності. [1].

Американські дослідники Р. Карнікау і Ф. Макелроу виявили таку закономірність навчання: людина пам'ятає 10% - прочитаного; 20% - почутого; 30% - побаченого; 50% - почутого і побаченого; 80% - те, що говорить сам; 90% - того, до чого дійшов у діяльності. Тому викладачі професійно-орієнтованих дисциплін використовують інтерактивні методи навчання, суть яких можна виразити словами Конфуція: «Скажи мені – і я забуду; покажи мені – і я запам'ятаю; дай зробити самому – і я зрозумію».

В якості основного типу лекції я вибрала комплексну лекцію, яка включає елементи лекції-бесіди; проблемності, аналізу конкретних ситуацій, запланованих помилок. За основну частину комбінованої лекції вибрала бесіду [2], тому що вона припускає безпосередній контакт зі студентами, дозволяє залучати їх увагу до більш важливих питань теми. Активізую студентів тим, що по ходу лекції ставлю питання інформаційного, або проблемного характеру, що дає можливість виявити їх думку і рівень обізнаності по темі, яка розглядається,

а також ступінь їх готовності до прийняття наступного (нового) матеріалу. Питання задаю всій аудиторії, але якщо хтось не приймає участі у ході бесіди – тоді адресу питання особисто.

Для підвищення у студентів зацікавленості у набутті нових знань і зацікавленості у майбутній професії використовую *елементи лекції з аналізом конкретних ситуацій і проблемності*.

При закінченні теми, коли сформовані основні поняття і уявлення, використовую *елементи лекції з запланованими помилками і ділові ігри*. Використання елемента лекції з запланованими помилками визиває у студентів інтелектуальну і емоційну активність і що дуже важливо, сприяє розвитку теоретичного і критичного мислення.

На заняттях часто використовую відеоматеріали, що особливо необхідні при викладанні технології виготовлення лінз або оправ, так як немає можливості безпосередньої присутності на виробництві. Перед показом відеоматеріалу я ставлю 2-3 ключових запитання для подальшого обговорення. При необхідності – фільм зупиняю на заздалегідь відібраних кадрах, для проведення обговорення. Такий наглядний спосіб подання інформації не тільки сприяє більш глибокому засвоєнню інформації, але і активізує мислення і виховує уважне сприйняття інформації.

Наприклад, при проведенні відкритого заняття на тему: «Лінзи із матеріалів з високим показником заломлення» на етапі закріплення та контролю основних положень теми використовувався метод конкретних ситуацій. Студентам було запропоновано декілька можливих складних рецептів, з якими звернулись замовники окулярів в салон-оптики, і майбутні техніки-оптики повинні були рекомендувати один або декілька оптимальних варіантів матеріалів для лінз рецепту і надати теоретичне обґрунтування.

Крім того студентам було надано перелік рекомендацій по використанню лінз із матеріалів НІ, які були взяті із оптичного сайту Internet. Від них вимагалось дати теоретичне обґрунтування приведених рекомендацій.

Для контролю рівня засвоєності знань і з метою розвитку критичного мислення студентам було запропоновано оцінити інформацію відео-консультації із Internet професійного консультанта-оптика за такими критеріями: вичерпність, достовірність, наявність помилок.

Студенти уважно і зацікавлено прослухали відео-консультацію і у сукупності знайшли всі помилки і неточності, а також доповнили консультацію необхідною інформацією і навели правильну аргументацію.

Таким чином, використання комбінованого типу лекції, робить викладання нового матеріалу більш динамічним, підвищує зацікавленість у студентів, сприяє розвитку теоретичного і практичного мислення. Все це впливає на якість професійної підготовки молодших спеціалістів.

Стрімкий темп життя, який збільшується із все зростаючими зоровими навантаженнями, зростаюча кількість людей пресбіопічного віку, які ведуть активний спосіб життя, вимагають високої якості зору.

Отже, складність і точність виготовлення засобів корекції будуть зростати і зростатимуть і вимоги до професійно-практичної підготовки наших випускників. Тому викладачам необхідно перебувати в постійному творчому пошуку все нових шляхів підвищення якості фахівців.

Список використаних джерел

1. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Пазиніч С.М. Зміст і сутність педагогічної діяльності. Харків НТУ «ХПІ», 2007. С. 191-213
2. Товажнянський Л.Л., Романовський О.Г., Пономарьов О.С. Ділова бесіда в системі управлінських технологій. Харків НТУ «ХПІ», 2002. С. 10-40

Кленська Світлана Олександрівна

*викладач патоморфології та патофізіології, викладач вищої категорії,
Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний
коледж», klenskaya57@gmail.com*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ В МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ

Якісна підготовка медичних працівників потребує майстерності та творчого підходу викладачів усіх категорій. При цьому слід враховувати вибір змісту, методів, форм та засобів навчання. Велике значення має максимальне використання досягнень сучасної педагогіки, нових педагогічних технологій, в межах яких слід бути орієнтованими не лише на передачу готових знань студентам, а й відображати ідеї визнання та розуміння іншої точки зору. Формування комплексу особистісних якостей студентів – те, що потрібно в навчальному процесі, до цього комплексу входять: організація співпраці та самовираження в діяльності, повага до особистості, підтримка.

В сучасній вищій освіті розроблено велику кількість технологій навчання. Використовуються як традиційні методи, в основі, яких передача студентам готового об'ємного матеріалу, що потребує в основному тільки запам'ятовування, також і нові інноваційні методи. Сучасному студенту не так важливо надати матеріал, як навчити осмислювати його, а він вже потім шукатиме інформацію, що дасть йому можливість реалізувати проблему та виконати завдання. Цим самим повернути студентам інтерес до вивчення спеціальних, фахових дисциплін, зробити навчання цікавим, посилити жагу до освіти і спонукати викладача до пошуків свого шляху.

Основними ознаками фахової майстерності педагога є: досконале знання своєї дисципліни, вміння планувати та розподіляти навчальний час, вміння передавати студентам необхідні йому знання та вміння, вміння встановлювати з учнями відповідні стосунки, вміти переконувати та спрямовувати їх. Саме викладач виступає творцем та модифікатором конкретних нововведень. Він має великі можливості і необмежене поле педагогічної діяльності, на практиці переконатися в ефективності технологій, які він використовує в навчанні.

Інноваційний потенціал викладача характеризується творчою здатністю генерувати нові ідеї, які зумовлені професійною установкою на досягнення пріоритетних завдань. Викладач-новатор має високий культурно-естетичний рівень, інтелектуальну глибину, різнобічність інтересів, освіченість, оригінальність у проведенні занять, високу результативність.

Кожний викладач має право самостійно впроваджувати та використовувати ефективні методи та форми навчання. Зазвичай студентам подобається, та й краще засвоюється матеріал при активній діяльності. Сучасному студенту вкрай необхідна новизна в процесі навчання. Методична література пропонує наступні спеціальні методики такого виду: складання плану, логічних схем, виділення в них основних зв'язків і відношень, смислове групування матеріалу, виділення головної теми.

Значну увагу в навчальному процесі слід приділити інформатизації навчального процесу. Безумовно, комп'ютерні технології дозволяють викладачам покращити процес викладання матеріалу. Використовування інформаційних технологій сприяє активізації навчальної діяльності студентів, наочності та ефективності засвоєння матеріалу, заохочує до поглиблення старих і набуття нових знань та вмінь.

Цікавою та ефективною методикою навчання медичних працівників є аудіовізуальний метод навчання. Найчастіше це розробка та використання відеофільмів з окремих навичок, які потрібні їм в роботі. Такий від наочності стимулює і підтримує у студентів високий рівень пізнавального інтересу до дисципліни, сприяє засвоєнню матеріалу та дає педагогу можливість формувати творчий та інтелектуальний розвиток студентів. Слід відмітити, що студенти не тільки з цікавістю дивляться такого роду відеофільми, а й беруть участь у їх зйомках, а це теж допомагає засвоєнню матеріалу. Ділові ігри – ще одна з можливостей поширити процес навчання. Для медичних сестер та фельдшерів вкрай необхідний навик спілкування з пацієнтом, в зв'язку з цим можливо розігрувати різноманітні «сцени-розмови» між ними. Крім того, при такій формі ведення уроку студенти виробляють професійні практичні навички самостійності, комунікабельності, толерантності, професійної культури.

Метод моделювання – це універсальний метод дослідження явищ або об'єктів на аналогах. В процесі викладання аналогії-моделі доцільно унаочнити за допомогою схем, графіків, малюнків, графічних або віртуальних зображень. Методом моделювання можна відтворити певні властивості предмета чи явища, досконально розглянути його компоненти, загальну структуру, систему зовнішніх і внутрішніх зв'язків.

Тренінги спрямовані на вироблення одноманітних та передбачуваних схем професійної діяльності, автоматичного відтворення будь яких фахових дій. Тренінг - це механістичний процес, що дуже розповсюджений в медичній практиці. Для того, щоб тренінг був досконалим та успішним, викладачу потрібно пам'ятати про прагматичну спрямованість тренінгу, потрібно адаптувати програму тренінгу до конкретних завдань з урахуванням індивідуальності студентів, заохотити до самовдосконалення.

Крім названих методів, прийомів і форм роботи, які я використовую частіше дуже ефективними є дискусії, аналіз та діагностика ситуації або помилок. Підвищити якість та інтенсивність навчання у вищій школі допоможе органічне поєднання традиційних, класичних та інноваційних методик. Також необхідне продумане та гармонійне комбінування різних методів щодо кожної дисципліни та кожного заняття. Використання нових методик навчання, розроблення й впровадження своїх методів викладання, хоч і містять певні ризики, є важливою складовою науково-методичної та навчально-методичної роботи викладача вищого навчального закладу. Це підтримує його професіоналізм і педагогічну компетентність на сучасному рівні. Фаховий ріст викладача неможливий без перебування у режимі постійного інноваційного пошуку. В інноваційних процесах перетворюється не лише процес викладання, як педагогічної діяльності, але і суттєво змінюються її цільові настанови та ціннісні орієнтації. Це – побудова стосунків нового типу між педагогом та студентом, спрямованість в майбутнє, домінування в процесі навчання індивідуально-особистих начал.

Список використаних джерел

1. Ніколаєнко С.М. Інноваційний розвиток професійно-технічної освіти в Україні. К.: Книга, 2007.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: *навч. посіб.* «Академвидав» 2004.
3. Дубасенюк О.А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Монографія/ За ред. О.А.Дубасенюк. - Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009.
4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: *учеб. пособ.*/ Г.К. Селевко-М.: нар. образование, 1998.

Кузьменко Ірина Ігорівна

*викладач вищої категорії, викладач фізичного виховання, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж»,
irinkakuzmenko@ukr.net*

ВВЕДЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЙОГИ В ЗАНЯТТЯ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СПЕЦІАЛЬНІ МЕДИЧНІ ГРУПИ ВНЗ

Підвищення ефективності процесу фізичного виховання, мотивації до занять фізичними вправами, потребує використання нових нетрадиційних оздоровчих систем. Таким нетрадиційним підходам присвячено багато робіт [1]. Теоретично підтверджено застосування оздоровчих технологій як одного з ефективних методів оздоровлення студентів спеціальних медичних груп ВНЗ. Розроблена методика оздоровчої фітнес-йоги для студентів спеціальних медичних груп ВНЗ з урахуванням індивідуальних особливостей. Експериментально доведено ефективність впливу методики оздоровчої фітнес-йоги на підвищення рівня здоров'я, функціональних можливостей організму,

фізичної працездатності та позитивної мотивації до фізкультурної діяльності студентів спеціальних медичних груп. Але для нас актуальні тільки практично обґрунтовані дослідження, які дозволяють здійснювати ефективний вплив на педагогічний процес і цим самим реалізовувати освітні, оздоровчі та виховні завдання щодо здобувачів вищої освіти. Дослідження деяких науковців [2] демонструють, що в практику фізичного виховання поступово впроваджують заняття з елементами оздоровчого характеру, які в свою чергу, сприяють розширенню діапазону впливу і досягненню оздоровчого результату. Введення в процес фізичного виховання вищих навчальних закладів нетрадиційних видів рухової активності є необхідним заходом для подальшого розвитку у сфері фізичної культури, але при цьому необхідно враховувати специфіку вітчизняної системи фізичного виховання [3].

Фізичне виховання в навчально-виховній сфері залежить від соціально-економічних умов в Україні. Економічні труднощі, значне зниження рівня життя більшої частини населення, гіподинамія, скорочення державної та суспільної системи спортивних установ для молоді, втрата традицій що склалися, скорочення матеріально-технічної бази спорту, не могли не вплинути на фізичне виховання, розвиток спорту та стан здоров'я населення, у тому числі й молоді.

Проблема стану здоров'я студентів ставиться в цей час до числа найбільш вагомих. Щорічно у ВНЗ країни надходить певний відсоток студентів, які мають відхилення в стані здоров'я. За нашими даними та даними ряду авторів [1], значна частина студентської молоді має ті чи інші відхилення у стані здоров'я, низький рівень фізичного розвитку і фізичної підготовленості, а також недостатній розвиток адаптаційних можливостей серцево-судинної та дихальної систем. І кількість студентів, що мають хронічні захворювання зростає з року в рік. Частою причиною цього є перенесені захворювання та зниження фізичної активності. Певною мірою це позначається і на рівні підготовки молодого фахівця в умовах вищого навчального закладу. Недостатня фізична підготовленість майбутнього фахівця часто проявляється в обмеженні використання таких випускників або їх недостатньою «віддачею» в професійній діяльності.

Аналіз даних фізичного розвитку та стану здоров'я юнаків і дівчат показав, що у 2018 році із загального числа здобувачів вищої освіти, які зараховані на перший курс Харківського обласного медичного коледжу, кількість, що займається в спеціальній медичній групі склала 28 %. Оцінюючи ці показники, стає зрозуміло, що кожен четвертий студент має відхилення в стані здоров'я.

У процесі аналізу даних по захворюваннях виявлено, одне з перших місць у списку найпоширеніших форм патологій займають порушення постави, опорно-рухового апарата, які відзначені в 44 %, що займаються в спеціальній медичній групі, у 29 % студентів цієї групи виявлені порушення серцево-судинної системи. Також найпоширенішими є захворювання органів зору,

патології пов'язані з дихальної, шлунково-кишкової та сечостатевиими системами.

У наш час існує безліч засобів і методів, які можна застосовувати на заняттях фізичного виховання у вищих навчальних закладах для профілактики захворювань та залучення студентів до здоровішого способу життя. Одним з методів може бути йоготерапія.

Йога - прадавня філософія життя, яка склалася в Індії близько 4 тисяч років тому, завдання якої є пізнання й самопізнання фізичного стану людини. Послідовники йоги вважають, що використовуючи її приписання, дієтичні обмеження та систему фізичних вправ, можна об'єднати розум, тіло й дух.

Аналізуючи методики різних оздоровчих систем ми дійшли висновку, що оптимальними для здобувачів вищої освіти будуть вправи з йоги для нормалізації дихальної функції організму. Згідно з принципами, йога не несе в собі змагального характеру. Основною метою йоги є оздоровлення організму в цілому, усунення проблем із зайвою вагою, розкриття можливостей тіла, духовного розвитку. Ще одна перевага – доступність йоги для людей практично всіх вікових категорій, статевої приналежності, оскільки основою будь-якого комплексу вправ являється продуманість, безпека і всебічна розвиненість [1].

Одним з найпоширеніших напрямків є Хатха-йога - унікальна система оздоровлення, яка поєднує три типи вправ: фізичні, дихальні та медитація. Усі три типи вправ спрямовані на поліпшення як фізичного, так і психічного стану. Переважна частина поз у Хатха-йогу статичні, вони виявляють силову мускульну дію. Виконання статичних вправ не супроводжується кисневою недостатністю, так званою гіпоксією. У йогу ці стани досягаються трохи штучно, шляхом тренування затримки подиху.

Для поз у йогу характерний вплив на м'язову систему через силове скорочення м'язів, а також через розтягування м'язів, сухожилів і в'язок. Жодна гімнастика не має такої системи розтягання, як йога, у якій використовується фізіологічна пристосовність тіла до вправ у комбінації з певним видом подиху для вдосконалювання основних функціональних систем організму.

Оздоровчий ефект визначають не тільки фізичні пози, але й дихальні вправи, завдяки яким відбувається максимальне використання альвеолярного повітря, що є одним із кращих засобів профілактики бронхіальної астми й інших респіраторних захворювань. Характерною рисою техніки дихання при заняттях йогою є виражений рух діафрагми, напруга й розслаблення м'язів живота. Слід зазначити, що концентрація уваги на дихальному акті, його контроль, тренування є кращим засобом захисту проти негативних впливів стресу, з яким сполучено життя студента. Медитація в рамках занять йогою служить тим же цілям, відбувається поступовий процес розслаблення тіла й умиротворення мозку, що виявляє величезний оздоровчий ефект. У цілому, ці вправи допомагають організму студента, що займається, стати сильніше, підвищити імунітет. Для кращого результату вправи потрібно виконувати починаючи з декількох хвилин глибокого подиху, щоб наситити організм киснем і заспокоїти його, після загальної розминки, приступитися до виконання

основних поз, які необхідно виконувати повільно й легко. Головна умова - жодна поза не повинна викликати біль, перенапругу.

Таким чином, йога є альтернативою занять спортом для всіх, та можуть бути рекомендовані для використання під час занять з фізичного виховання студентів різного віку. Впровадження програми з елементами йоги дозволяє підвищити: фізичну підготовленість; рівень знань з основ фізичної культури та спорту; рефлексивне ставлення до спортивно-оздоровчих занять; рівень зацікавленості та мотивації до занять фізичними вправами.

На підставі викладених даних можна порекомендувати використання йоги як одного із засобів і методів фізичного виховання на заняттях як з основний, так і зі спеціальною медичною групою студентів. Доцільно рекомендувати застосування комплексів йоги для самостійних регулярних занять як ранкової зарядки або у вільний час протягом дня.

Список використаних джерел

1. Бердников І.Г., Моглеваный А.В., Максимова В.Н. Масова фізична культура у ВУЗЕ: Учеб. посібник за редакцією / В.А. Маслякова, В.С. Матяжова. - М.: Высш. шк., 1991. - С.240.

2. Панцова Л.В. Нетрадиционные физические упражнения в системе физического воспитания студентов в высшей школе / Л.В. Панцова // «Физическая культура и личность»: тез.докл. Всерос. науч.-практ.конф. 28–29 октября 2004 г. – Оренбург: Изд-во ОГПУ, 2004. – С. 114–117.

3. Соверда І.Ю. Застосування елементів йоги на заняттях з навчальної дисципліни «фізичне виховання» зі студентською молоддю// Слобожанський науково-спортивний вісник: [наук.-теор. журн.]– Харків: ХДАФК, 2013 №5 – С. 140-145.

Ланова Ірина Вікторівна

*старший викладач кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки,
Криворізький національний університет, lanovaya@ukr.net*

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) СТУДЕНТАМ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Початок другого тисячоліття характеризується масовою інформатизацією суспільства, становленням електронного врядування, модернізацією освітніх систем. Модернізація системи освіти пов'язується, насамперед, із введенням у освітнє середовище інноваційних технологій, в основу яких покладено цілісні моделі навчально-виховного процесу, засновані на діалектичній єдності методології та засобів їх здійснення.

Нині комп'ютерні системи та телекомунікаційні мережі перетворилися на невід'ємну частину суспільного життя, стали рушійною силою економічного зростання й водночас джерелом нових інформаційних проблем і загроз. Такі тенденції розширюють й ускладнюють вимоги до освітнього рівня фахівців,

обумовлюють нові підходи до викладання комп'ютерних дисциплін. Особливої гостроти це питання набуває під час викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», оскільки комп'ютерні дисципліни стали важливою складовою сучасної гуманітарної освіти.

Проте часто виникає невідповідність між високим професійним рівнем і низьким рівнем культури мовлення особистості. Це ставить перед викладачами української мови вищих закладів освіти завдання створити такі умови вивчення української мови, щоб студенти могли активно послуговуватись нею в усіх сферах громадського життя, усвідомлювати роль і значення української мови у формуванні розвиненої особистості, фахового потенціалу нашої держави. Навчальний курс «Українська мова за професійним спрямуванням» має на меті підготувати студентів до засвоєння державної мови на рівні вільного володіння нею у сфері професійного спілкування, розвивати фахові мовленнєві вміння, виховувати національно свідомих громадян України.

Заняття з української мови повинно мати прагматичний характер, будуватися в більш проблемному ракурсі, мати посилену мотивацію з чітким акцентуванням основних проблем тієї чи іншої теми.

Серед сучасних інформаційних технологій, які використовуються на заняттях з української мови, особливої уваги набувають телекомунікаційні технології, пов'язані з Інтернет та веб-сайтами. Викладання у вищих закладах освіти засвідчило, що вивчення принципів роботи з сайтами лише через подання теоретичних матеріалів, роботу з офісними програмами не забезпечує потрібних для фахівців знань та умінь. Саме тому проблема створення навчально-тренувальних сайтів (НТС) та відповідної інноваційної технології навчання фахівців набуває особливої гостроти та актуальності.

Навчально-тренувальний сайт розуміється як інформаційно-освітній веб-сайт (портал), що розташований у мережі Інтернет, керується викладачем, містить навчально-методичну інформацію й призначений для демонстрації механізмів та отримання практичних навичок створення, підтримання, керування, наповнення, редагування сайту, оцінювання матеріалів і користувачів, отримання та публікації різнопланової інформації. Основною відмінністю НТС від освітнього сайту є його орієнтація на отримання й закріплення практичних умінь та навичок роботи із сайтами, зареєстрованими користувачами. Тобто, НТС є не стільки сучасним інформаційним каналом, засобом доступу до актуальних інформаційних ресурсів, скільки засобом отримання навичок сайтової діяльності й підвищення сайтової компетентності студентів.

Робота з сайтом потребує від викладача та студентів, крім звичайної комп'ютерної грамотності, деяких спеціальних знань та вмінь: знання таких понять мережі Інтернет, як «сайт», «гіпертекст», «гіперпосилання», «меню»; умінь працювати з браузером, електронною поштою; використання НТС у навчальному процесі висуває певні вимоги до технічного та програмного забезпечення робочих місць студентів: наявність доступу до Інтернет, установлення браузер, Adobe Reader, антивірус, налаштування проксі-сервера.

Повільний доступ до Інтернет значно ускладнює роботу з НТС, зменшує зацікавленість студентів, збільшує час виконання завдань.

У навчальному процесі НТС використовується:

- як засіб індивідуалізації навчання. За допомогою опублікованих на сторінках сайту завдань, навчально-методичних матеріалів та індивідуальної роботи слухача з НТС створюються умови для рівномірного засвоєння теоретичних відомостей і отримання стійких практичних навичок. Адже сайт фіксує кількість та розміщення опублікованих слухачем матеріалів, дозволяє швидко переглянути ці публікації та прийняти необхідні рішення. Викладач має змогу будь-коли та з будь-якого комп'ютера проаналізувати дії та матеріали користувача;

- як джерело інформації. На сайті можна отримати конкретні відомості щодо поставленого завдання, які викладач завчасно підготував і розмістив на відповідних сторінках НТС;

- як засіб спілкування студентів між собою та викладачем. Для цього на сайті є міні-чат, внутрішня пошта і форум;

- як засіб творчої діяльності слухача, освоєння понять, що стосуються захисту авторських прав. Такі розділи сайту, як статті, журнал (блог), форум, фотоальбом, дозволяють опублікувати власні наукові, літературні та мистецькі твори, висловити власну думку щодо творів інших авторів;

- як засіб заохочення до навчання в ігровій формі. Робота на сайті стимулює успішне виконання навчального завдання й проведення дослідницького пошуку, розширює горизонти мислення; забезпечує тренінг у певному виді діяльності.

Комп'ютерні технології посідають важливе місце в системі вдосконалення навчальної діяльності студентів. В організації самостійної роботи студентів активно використовуються як традиційні, так і інноваційні методики навчання. Однак проблему інноваційних технологій в освітньому процесі не можна зводити лише до використання комп'ютерних новацій і розглядати як формальне оновлення застарілих освітніх технологій.

Проблема є набагато ширшою. Інноваційні методи навчання базуються, у першу чергу, на модифікації методологічних орієнтацій, нових форм раціональності.

При цьому з розвитком комп'ютерних технологій відбувається подальше зближення документа й книги, які однаково можуть бути представлені в електронному варіанті. У той же час між документознавством і книгознавством існують і розходження, які полягають насамперед у тім, що книга – об'єкт книгознавства – призначена для тиражування, множинного відтворення інформації, тоді як документ унікальний.

У час інтенсивного розвитку інформаційних технологій поєднання гуманітарної складової (вивчення історії діловодства, сучасної нормативно-правової бази діловодства, теоретичне освоєння процесів створення та організації роботи з документами тощо) і технічної складової (вироблення практичних навичок створення та організації роботи) є необхідною умовою для

якісної підготовки фахівців, а виконання цієї умови прискорить процес професійної адаптації випускників закладів вищої освіти та збільшить їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Список використаних джерел

1. <http://intkonf.org/velieva-b-t-vivchennya-ukrayinskovi-movi-za-dopomogoyu-innovatsiynih-tehnologiy/>.
2. Морзе Н.В. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікативних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі / Н.В. Морзе, О.Г. Глазунова // Інформаційні технології і засоби навчання [Електронний ресурс]. – 2008. – №2 (б). – Режим доступу.: <http://www.ime.edu.ua.net/em6/content/08mnvshi.htm>. – Заголовок з екрана.
3. Бездрабко В.В. Концепція документознавства / В.В. Бездрабко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – №1. – С. 52 – 71.

Мартінова Тетяна Володимирівна

викладач медсестринства у внутрішній медицині, викладач вищої категорії, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», [lena.evil.teacher@ukr.net](mailto:lana.evil.teacher@ukr.net)

Олійник Олена Миколаївна

викладач медсестринства в інфектології, викладач вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», [lena.evil.teacher@ukr.net](mailto:lana.evil.teacher@ukr.net)

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ КЛІНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості. Основною метою інноваційної діяльності є забезпечення інноваційного розвитку суспільства, підготовка фахівців інноваційного типу [1].

На сучасному етапі суспільство вимагає від закладів вищої освіти готувати фахівців, які не тільки володіють певними знаннями, вміннями та навичками, але й вміють творчо підходити до розв'язування виробничих завдань в умовах, що постійно змінюються, здатні до самонавчання, самовиховання та самореалізації. І вже зрозуміло, що неможливо підготувати конкурентоспроможного фахівця без застосування новітніх педагогічних технологій.

Під час навчання майбутніх медичних сестер клінічним дисциплінам «Медсестринство у внутрішній медицині» та «Медсестринство в інфектології»

ми широко застосовуємо різноманітні нетрадиційні форми та елементи навчання. Однією з технологій інтенсифікації освітнього процесу є технологія розвитку критичного мислення, яка може бути використана на будь-якому етапі. Одним із прийомів активізації пізнавальної діяльності є синквейн, який формує вміння та навички працювати з інформацією: робити резюме, виділяти головне, викладати складні ідеї, почуття і явлення в декількох словах [2].

Так, на лекційних заняттях ми втілили в освітній процес один із сучасних інноваційних елементів – написання синквейнів. Слово «синквейн» походить від французького слова «п'ять» і означає «вірш, що містить п'ять рядків». Синквейн або сенкан – це неримований п'ятирядковий вірш, який складається за певними правилами:

1 рядок – це тема (одне слово або термін, що, як правило, є іменником);

2 рядок – це два прикметника або дієприкметника, що описують тему;

3 рядок – це три дієслова або дієприслівника, що мають відношення до теми;

4 рядок – це фраза з чотирьох слів, пов'язаних з темою;

5 рядок – одне слово, що, зазвичай, є висновком або синонімом теми.

Вигадування синквейнів є своєрідним інструментом для плідного засвоєння інформації.

Як приклад, ці синквейни були написані студентами під час лекційних занять з дисципліни «Медсестринство в інфектології»:

Пріон

Інфекційний, хвороботворний

Спричинює, руйнує, розповсюджується

Є етіологією коров'ячого сказу

Білок

Тенезми

Сильні, переймоподібні

Порушують, турбують, поєднуються

Відчувається біль при дефекації

Симптом

А ці - на заняттях з «Медсестринства у внутрішній медицині»:

Запалення

Гостре, хронічне

Червоніє, набрякає, підвищує

Це захисна реакція організму

Процес

Алергени

Інфекційні, неінфекційні

Викликають, ушкоджують, порушують

Бувають екзогенні та ендогенні

Речовини

Це достатньо проста технологія, яка при систематичному застосуванні здатна у студентів розвинути критичне мислення, активізувати розумову

діяльність, спонукати до пошуку та аналізу інформації. Вона є швидким та сильним інструментом рефлексії і добре розвиває «правопівкульне мислення». В маленькому неримованому вірші студенти можуть показати свої знання, думки, емоції, відтворити асоціації і найкраще запам'ятати необхідну основну інформацію. Безсуперечними є переваги синквейнів у порівнянні із іншими формами контролю засвоєння навчального матеріалу. У кінці лекції можна студентам запропонувати протягом кількох хвилин написати пару синквейнів, щоб переконатись, що студент зрозумів новий матеріал і під час лекції уважно сприймав інформацію.

Непоганий результат ми отримали на практичних заняттях при спробі застосування синквейнів як однієї із форм контролю засвоєння студентами певних знань. Їм було запропоновано готовий синквейн без першого рядка (теми), який вони повинні були заповнити самі. Таким чином, написання синквейнів, як одного із іноваційних елементів навчання, досить добре зарекомендував себе під час навчання студентів клінічним дисциплінам.

Ще однією проблемою при підготовці фахівців є необхідність засвоєння наукового тексту. Часто проблеми виникають у студентів, що мають певні прогалини у вивченні професійно-орієнтованих дисциплін. Крім того, структура та насичення таких текстів спеціальними термінами створюють труднощі як у сприйнятті та розумінні інформації, так і у запам'ятовуванні та відтворенні її. Щоб полегшити студентам процес навчання, ми стали застосовувати такі нетрадиційні форми проведення лекційних занять, як лекція з елементами міні-вистав, коли роль акторів експромтом беруть на себе студенти, а викладач стає головним постановником. Так, наприклад, досить легко вдалось розіграти «феномен антигенного імпринтингу», де ролі антигенів, антитіл, макроорганізму та клітин імунної пам'яті зіграли самі студенти, а викладачу залишилось зробити лише вербальний супровід. Контроль знань, проведений через певний час, показав, що студенти не лише добре зрозуміли суть процесу, але й непогано запам'ятали терміни. Як одна із переваг цього навчального елементу є відсутність необхідності значного матеріального забезпечення, а ігрова форма робить навчання легким і доступним.

З метою активізації пізнавальної діяльності студентів, набуття умінь працювати з великою кількістю інформації, знаходити і виділяти головне, ми ширше стали практикувати на заняттях таку форму студентської роботи, як створення презентацій. Проте, тепер студент отримує не тільки тему, але й опорний конспект, у відповідності з яким він повинен її розробити. Крім того, конспект містить розділи із вказівками на пошук певної інформації, яка має актуальне значення. Перед розробкою таких презентацій кожен студент отримує рекомендації щодо правил її оформлення. Результати своєї індивідуальної творчої діяльності студенти презентують на практичних заняттях. Така форма самостійної роботи студентів має певні переваги і для викладача, бо є одним із засобів поповнення навчально-методичного забезпечення дисципліни.

Таким чином, використання інноваційних методик в освітньому процесі, зокрема при вивченні клінічних дисциплін, створює умови для ефективної самореалізації особистості кваліфікованого фахівця - майбутніх медичних сестер. Ці методи ми вважаємо досить вдалою педагогічною технологією в сучасних умовах для розвитку й творчої професійної самореалізації кожного, у вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати й навчатися протягом життя.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2004.

Раковська Альона Сергіївна

аспірантка Української інженерно-педагогічної академії, викладач української мови та літератури, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», alyonarakovskaya@gmail.com

Шевченко Наталя Миколаївна

викладач вищої категорії, викладач української мови та літератури, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», smskharkov@gmail.com

Тураєва Ірина Володимирівна

викладач вищої категорії, викладач української мови та літератури, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», zavuch.turaeva@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Сучасне українське суспільство, яке характеризується поступовою трансформацією системи цінностей, постійно змінює свої політичні, економічні та культурні установки, а також стикається зі змінами соціально-економічних, гуманістичних і інтелектуальних засад. Динамічні перетворення українського суспільства, що почалися на початку ХХІ століття, зачепили всі його рівні і сфери і призвели до зміни соціальних установок користувачів послуг різного роду, в тому числі і медичних. Зміни, що відбуваються в сучасній українській медичній сфері пов'язані не тільки з його ціннісною переорієнтацією, вираженою в заміні принципу соціальної справедливості на постулат економічної ефективності системи охорони здоров'я, а й у створенні нових ціннісно-нормативних засад професійної діяльності суб'єктів охорони здоров'я, оскільки в даний час людина висуває підвищені вимоги не тільки до якості і результатів медичного обслуговування, а й до змісту цього процесу. Система медичної освіти останнім часом радикально змінюється. Це пов'язано, в першу чергу, з реформуванням системи української охорони здоров'я, в другу – з

приєднанням системи української вищої освіти до Болонського процесу, результатом якого повинно стати включення в світовий освітній простір, і нарешті, внаслідок останніх подій в Україні, - мається на увазі конфлікт на Донбасі. На сьогоднішній день особлива увага у середній спеціальній та вищій професійних освітах приділяється формуванню загальнокультурних компетенцій і особливо комунікативної культури. Головна роль в цьому відводиться соціально-гуманітарних дисциплінам, і особливо, українській мові. Комерціалізація української медичної сфери помітним чином змінює характер взаємин медсестри і пацієнта. Це вимагає особливої уваги до підготовки майбутніх медсестер, ставить задачу розвитку їх комунікативної культури на всіх етапах професійного становлення і розвитку людини. Сучасна медична освіта включає зовсім незначний перелік предметів, що розвивають особистісний початок в людині, при цьому існує постійна загроза їх редукції на користь спеціальних медичних дисциплін.

Формування комунікативної культури особистості є одним з найбільш актуальних в культурологічній, психологічній, педагогічній та соціологічній літературі. Пильна увага вчених до питань комунікативної кваліфікації людини ХХІ століття пояснюється прямою залежністю між можливістю і якістю існування людини в соціальному світі і її готовністю, здатністю, вмінням спілкуватися з іншими людьми. В останні десятиліття в Україні відбувається тенденція до зниження рівня культури взаємодії серед молоді, яка загострює потребу у вивченні процесів формування комунікативної культури. Йдеться про підготовку таких фахівців, які були б різнобічно і глибоко освіченими людьми, високогуманними, творчо мислячими і швидко адаптуючимися до нових умов. Проблеми професіоналізації в процесі отримання медичної освіти розглядаються в перетині і взаємопроникненні галузей освіти і медицини, хоча багато інших соціальних сфер сучасного суспільства також задіяні в цьому процесі. Дослідження такої взаємодії досить актуальне, тому що професійна підготовка відбувається в ситуації вимог, постійно змінюються, до особистості фахівця з боку українського суспільства, що еволюціонує, та швидко розвивається під впливом інноваційних перетворень професійного середовища, зміни моделей української медичної сфери. В останні роки з'явився ряд робіт, присвячених питанням формування комунікативних умінь. Аспекти досліджень охоплюють процеси формування навичок міжособистісного спілкування (Дрокін С.В.), вдосконалення комунікативної культури майбутніх педагогів (Знам'янська С.В. та ін.), соціальних працівників, менеджерів (Дашкін М.Є.), юристів (Казаніна Т.В.), фахівців соціально-культурної сфери (Титова В.Б.), майбутніх лікарів (Герасименко С.Л., Шешнева І.В. та ін.).

Комунікативна культура фахівця є комплексним утворенням, що включає його професійно-мовну відповідальність, вільне володіння усним і письмовим монологічним та діалогічним мовленням, вмінням підбирати і використовувати мовні засоби, найбільш доречні в професійно значущих мовних ситуаціях, знання етики спілкування і т.п. [1]. Поняття «компетенція» і «компетентність» є основою будь-якої професійної культури. У педагогічній, управлінській,

економічній, інженерній та медичній діяльності складовою і досить суттєвою частиною професійної культури виступає комунікативна компетентність. Виховання професійно орієнтованої комунікативної компетентності охоплює формування знань мови, установок на професійну спрямованість і життєві позиції особистості і реалізується в професійних видах діяльності за допомогою використання форм та методів навчання, які підходять даному виду діяльності і відповідають завданням створення професійно-орієнтованої комунікативної компетентності студента. При цьому наголошується на важливості даної проблеми – як особливої діяльності, цілісної системи спілкування особистості в умовах будь-якої професії [3]. Отже, можна сказати, що медичні сестри володіють комунікативною культурою, якщо володіють професійними комунікативними вміннями. Формування комунікативної культури майбутніх медсестер має орієнтуватися на формування вміння спілкуватися в полікультурному суспільстві.

Особлива увага в процесі формування комунікативної культури студентів медичного коледжу також повинна приділятися розвитку ціннісних орієнтацій у студентів. Роль ціннісних орієнтацій у процесі професійного самовизначення полягає у формуванні усвідомлено обумовленої, індивідуальної структури професійних уподобань, ціннісного ставлення до професії, професійних ідеалів і шляхів, способів їх досягнення, що відбиває в суб'єктивній значущості об'єктивно важливі стани дійсності для задоволення потреб, які прагне реалізувати людина при виборі професії. Таким чином, система ціннісних орієнтацій – це найважливіший компонент структури особистості, що відображає вибіркове ставлення людини до соціальних цінностей і визначає довгострокові лінії поведінки, спрямовані на досягнення цих цінностей [2]. Цьому сприяють як аудиторна робота в рамках дисциплін «Література», «Культурологія», «Соціологія», «Філософія», «Біоетика», «Історія медицини» та ін., так і позааудиторна робота – це заняття в студентських наукових товариствах, участь в роботі молодіжних громадських організацій, волонтерська діяльність. На сьогоднішній день полікультурне виховання студентської молоді має велике значення в умовах сучасних глобалізаційних процесів. Соціальне замовлення держави і суспільства зводиться до формування особистості, здатної швидко адаптуватися в полікультурному просторі в рамках побутової і професійної діяльності. Сучасному суспільству притаманні проблеми, пов'язані з глобалізацією, в тому числі в сфері культури і освіти. Сучасний навчальний, трудовий колектив є полікультурним утворенням, в рамках якого об'єднані люди, що належать до різних національних, соціальних, конфесійних, вікових групам. Звідси впливає необхідність формування в молодіжному середовищі навичок безконфліктного спілкування в полікультурному колективі. Серед ключових компетенцій, що мають «надпредметний і надпрофесійний характер» та є запорукою життєвого успіху і ефективного функціонування суспільства, в країнах Європейського Союзу виділяють компетенції, пов'язані з життям в багатокультурному суспільстві, такі як повага до інших і здатність жити з людьми інших культур,

мов, релігій, різних ціннісних орієнтацій [3]. Національне і релігійне різноманіття України, а також наявність конфліктів на політичному і релігійному підґрунтях на порядок денний ставлять важливість формування у майбутніх медичних сестер таких ключових компетенцій як: встановлення контакту зі співрозмовником; підтримування розмови; контактування на засадах поваги з представниками різних соціальних статусів та культур; побудова власних висловлювань в різних стилях та жанрах мовлення; уміння переконувати, доводити, захоплювати ідеями, задумами; вміння вести бесіду, розповідати; знання медичної термінології; внутрішня настанова на виявлення та виправлення помилок різних типів у власному мовленні; внутрішня настанова на аналіз змістової правильності мовлення; здійснення професійної комунікації за допомогою відповідних вербальних і невербальних мовних засобів; уміння редагувати власне мовлення; нормативне та відповідне до ситуації послуговування фактичними жанрами мовлення у спілкуванні; продукування професійно орієнтованого тексту [1].

Забезпечити володіння комплексом цих умінь і є завданням викладачів філологічних дисциплін медичних навчальних закладів, зокрема медичних коледжів. На жаль, маємо констатувати, що вища медична освіта не забезпечує формування високого рівня комунікативної компетентності студентів. Дотепер при підготовці майбутніх медсестер вирішальними визнаються точні знання: фізичні, біологічні, фармакологічні, хімічні, патологоанатомічні та інші. Комунікативний аспект фахової підготовки майже не враховується у процесі викладання гуманітарних дисциплін. Відповідно, в даному контексті, насамперед, необхідно окреслити лінгводидактичну базу в роботі над активізацією процесу становлення комунікативного розвитку студентів, яка уможливлуватиме, по-перше, демонстрацію комунікативної культури: дозволить одержати дані про рівень загальної комунікативної культури в студентів; по-друге, сприятиме динаміці у формуванні професійної комунікативної компетентності студентів як майбутніх медичних сестер. Таким чином, комунікативна компетентність – одна з базових характеристик професійної компетентності фахівців медичного профілю. Її формування складає одне з найважливіших завдань підготовки майбутніх медсестер, служить запорукою їх подальшого особового і професійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Сердюк А. М. Визначення компетенції в оцінці якості підготовки фахівців у системі безперервного професійного розвитку лікарів / Ю.В. Вороненко, А.М. Сердюк, О.П. Мінцер, В.В. Краснов, А.В. Коблянська, Л.Ю. Бабінцева // *Україна. Здоров'я нації*. – 2007. – № 1. – С. 118-123.
2. Українська термінологія і сучасність: *Зб. наук. пр. Вип. VI* / Відп. ред. Л.О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 448 с.
3. Зарецька І. Комунікативна культура як компонент педагогічної культури [Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/1139/>

Андрійчук Тетяна Михайлівна

*викладач комерційної діяльності підприємств, викладач першої категорії,
Технікум землевпорядкування Житомирського національного агроекологічного
університету, Andriychuk_T@i.ua*

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Входження у світову систему економіки вимагає підготовки нової генерації фахівців економічного профілю, які здатні критично мислити, вирішувати складні завдання, управляти людьми, бути гнучкими, швидко приймати рішення, знати мови, уміти вести переговори, володіти економічними методами ефективного впливу на розвиток економіки. Це вимагає від викладачів вміння вибирати у кожному конкретному випадку оптимальний варіант побудови навчального процесу, на основі сучасних інноваційних технологій, який би найкоротшим шляхом вів до найбільш ефективного і якісного вирішення поставлених завдань.

Термін «інновація» (із пізньолатинської *innovation* – оновлення, новизна, зміна) означає нововведення, тобто цілеспрямовані зміни, які вносять у середовище впровадження нові стабільні елементи (нововведення), що викликають перехід системи з одного стану до іншого.

Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового у цілі, зміст, методи і форми навчання і виховання, організацію спільної діяльності викладачів і студентів. О.В. Мельникова вважає, що інновації у вищій освіті можна трактувати як новостворені або вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція та послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно підвищують якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу. При цьому основними елементами освітньої інновації є її носій, який має певну інноваційну ідею та проводить інноваційний експеримент; споживач інновації - студент або група слухачів (які здобувають знання з певного напрямку); а також інституції, що забезпечують упровадження інновацій у навчальний процес (заклади вищої освіти; органи управління освітою; науково-методичні установи; науково-виробничі підприємства) [2]. Д. Барабась, Д. Джафаров та І. Шпак стверджують, що інноваціями в освіті є впровадження нових (в даний період часу і для даної території) методів, форм і підходів до передачі знань, формування вмінь і навичок у студентів [3].

Сучасну систему інновацій у вищій освіті складають:

- Технологічні інновації, до яких належать нові технології навчання, освітні програми; терміни навчання, критерії набору студентів, навчально-методичні матеріали та ін.

- Педагогічні інновації, що включають в себе нові методи викладання і навчання, нові форми та організацію навчальних занять: застосування інтерактивних форм та мультимедійних засобів навчання, використання телекомунікаційних методів конструювання знань, імітаційних технологій, технології “кейс-методу”, методики відео тренінгу, комп’ютерне моделювання, технологій віртуальної реальності.

- Організаційні інновації, які передбачають появу нових організаційних структур і інституціональних форм в галузі освіти: типів і видів навчальних закладів та установ, реорганізацію структури системи вищої освіти та ін.

- Економічні інновації, які складаються з нових економічних механізмів у сфері освіти: диверсифікація джерел фінансування освітніх установ відповідно до завдань інноваційного розвитку, запровадження нових форм оплати освітніх послуг; розробка сучасних механізмів податкових та кредитних зобов’язань, нові механізми оплати праці в сфері освіти та ін. [2].

Педагогічна інноватика за своєю сутністю – складне утворення, яке охоплює такі теоретичні блоки понять і принципів: створення нового в системі освіти та педагогічної науки (нове в педагогіці, класифікація педагогічних інновацій, умови створення нового, критерії новизни, міра готовності нового до його освоєння і використання, традиції і новаторство, етапи створення нового в педагогіці); сприйняття нового соціально-педагогічним товариством (специфіка сприйняття, освоєння та оцінювання, усвідомлення педагогічним співтовариством того, що виникає в педагогічній теорії і практиці); система рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів та управління ними (осмислення практики застосування педагогічних інновацій, вивчення закономірностей і форм упровадження, використання нового на засадах варіативності) [1].

Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес організований таким чином, що практично усі присутні виявляються залученими в процес пізнання, вони мають можливість розуміти і аналізувати з приводу того, що вони знають і думають. Спільна діяльність студентів у процесі пізнання, освоєння навчального матеріалу означає, що кожен вносить свій особливий індивідуальний внесок, йде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. В одній китайській притчі говориться: «Скажи мені - і я забуду; покажи мені - і я запам’ятаю; дай зробити - і я зрозумію». У цих словах знаходить своє відображення суть інтерактивного навчання.

Професія з економіки підприємства є універсальною і перспективною. Наразі спеціальність «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» - це економічна спеціальність, яка дає можливість працевлаштуватися: керівником магазину, комерсантом, завідувачем торговельного залу, менеджером з роздрібною та оптовою торгівлі, фахівцем з біржової торгівлі, дилером, фахівцем із біржових операцій, аукціоністом (ліцитатором), торговельним брокером (маклером).

Підприємства різних форм власності, на сьогоднішній день, потребують висококваліфікованих спеціалістів з підприємницької діяльності обізнані з

нормативно – правовими актами, що регулюють діяльність підприємств в Україні та вміють здійснювати ефективну підприємницьку діяльність і готові вдосконалювати свої професійні навички. В процесі вдосконалення та збільшення конкурентоспроможності студентів і вузів, відбувається зміна вимог до викладачів (в тому числі і з економіки підприємства) та введення різноманітних методів активізації навчання.

Активні методи навчання – методи навчання, при використанні яких навчальна діяльність носить творчий характер, формуються пізнавальні інтереси і творче мислення [4].

О. Куликова виділяє наступні ознаками активного навчання [5]: високий ступінь залучення студентів до навчального процесу; активізація мислення студентів та творче застосування знань під час вирішення практичних завдань; самостійне розроблення рішень, підвищений ступінь зацікавленості; підвищення рівня мотивації та залучення студентів до вирішення проблем, що обговорюються; інтерактивний характер навчання: постійна взаємодія суб'єктів навчальної діяльності, вільний обмін думками щодо розв'язання тієї чи іншої проблеми.

У складі давно розроблених та ефективних методів активного навчання виділяють: лекція-бесіда; міні-лекція; проблемна лекція; лекція-візуалізація; лекція із запланованими помилками; метод мозкового штурму; метод проектів; кейс метод; аналіз конкретної ситуації; малі групи; дискусія; метод випадків; тренінги; інсценізації; дидактичні ігри та інші. Новітніми освітніми системами, які запроваджуються у найкращих університетах України є: он-лайн-освіта (створюють навчальні курси, які студенти мають можливість переглядати в режимі он-лайн) та змішане навчання (паралельно із звичайним навчанням студент може використовувати он-лайн-лекції, проходити тестування, здавати академічну заборгованість).

На думку науковців, наслідком низької кількості реальних освітніх інновацій в Україні є невідповідність вимогам сучасного суспільства та низький рівень конкурентоспроможності українських вузів порівняно з іноземними [3].

У світовій практиці виділяють ряд інноваційних систем навчання, які на даний час, не знайшли ще широкого використання в нашій країні, а саме [3]:

- Перевернуті заняття (Flipped classroom). Проявляється “перевернутість” цього підходу до навчання в тому, що студенти самостійно за довільним графіком в режимі он-лайн знайомляться із теоретичним матеріалом, а в аудиторії з'являється можливість обговорити вивчений матеріал у групах, вирішувати певні проблемні завдання, кейси, вести дискусії.

- Електронні підручники (E-textbooks). Це не просто копія посібника, придатна для перегляду на комп'ютері, а інтерактивні підручники, які створюються викладачами і в які його автор може вільно додавати відео-лекції, відео з Інтернету, презентації, аудіо файли тощо. Такий підручник є інноваційною альтернативою, яка значно скорочує витрати на донесення інформації до студента, а також значно підвищує її актуальність, наочність та

рівень засвоєння студентами, адже не вимагає друку, постійно оновлюється та містить найостаннішу інформацію.

- Масові відкриті он-лайн курси (Massive open online courses). Це навчальний Інтернет-курс з можливістю безкоштовної участі і відкритої реєстрації, публічно-висвітленим навчальним планом і відкритими результатами. Такі курси розробляють найкращі викладачі з усього світу, що руйнує географічні кордони отримання якісної освіти.

- Створення спеціалізованих комп'ютерних ігор та практичних симуляцій, які дозволяють студентам пройти віртуальну практику, або вивчати певний матеріал у режимі гри.

- Концепція великих даних (Big Data). На основі “Big Data”, створюються інтегровані бази даних які підвищують науковий потенціал вищого навчального закладу. Підхід “Big Data” чітко контролює авторське право шляхом жорсткої автоматизованої перевірки плагіату.

Мобільні додатки. Додатки вміщують у себе усі необхідні дані, файли та інформацію, з якою студенту потрібно працювати щоденно: оцінки, розклад занять, додаткові події, зв'язок із викладачами, новини університету, електронні підручники. Студенти можуть використовувати інформацію будь-де, будь-коли через свої смартфони, планшети або ноутбуки.

Впровадження методів активного навчання має спонукати студентів до вивчення економічних дисциплін, а це в значній мірі залежить від рівня підготовки самого викладача та його уміння доступно і цікаво представити інформацію та створити умови для засвоєння студентами, передбачених програмою і навчальним планом вмінь і навичок.

Сучасна система освіти висуває наступні вимоги до викладачів економічних дисциплін: володіння спеціальними знаннями та навиками; знання методики викладання; володіння сучасними інформаційними технологіями; самоосвіта та самовиховання; загальна комунікативна компетентність, у тому числі у галузі іноземних мов; вміння підтримувати педагогічний імідж; педагогічна вимогливість.

Контроль якості знань є невід'ємною частиною процесу освіти та професійної підготовки спеціалістів у різних галузях. Він є взаємопов'язаною діяльністю викладача та суб'єкта навчання – студента, абітурієнта, учня тощо. Контроль і оцінка знань виконують одночасно функцію перевірки засвоєння і практичного застосування суб'єкта навчання одержаних під час навчального процесу знань, а також функцію стимулювання, морального заохочення за рахунок участі в своєрідному інтелектуальному змаганні.

Комп'ютерне тестування, як один із методів контролю знань, полегшує роботу викладача із систематизації і оцінки якості знань студентів та дозволяє студенту самостійно оцінити рівень своїх знань.

Такий спосіб контролю дає можливість: організовувати зворотній зв'язок між студентом і викладачем з використанням мережі Інтернет; отримання об'єктивної оцінки з виключенням людського фактору; формування узагальнених статистичних оцінок результатів контролю та інше.

При використанні інтерактивних методів, студент стає повноправним учасником процесу сприйняття, його досвід служить основним джерелом навчального пізнання. Викладач не дає готових знань, але спонукає присутніх до самостійного пошуку. У порівнянні з традиційними формами ведення занять, в інтерактивному навчанні змінюється взаємодія викладача і студента: активність педагога поступається місцем активності студентів, а завданням педагога стає створення умов для їх ініціативи.

Використання інтерактивних форм в процесі навчання, як показує практика, знімає нервову навантаження студентів, дає можливість змінювати форми їх діяльності, переключати увагу на вузлові питання теми занять.

Інтерактивне навчання забезпечує взаєморозуміння, взаємодію, взаємозбагачення.

Список використаних джерел

1. Вакуленко В.М. Види інновацій в освіті та їх класифікація/ В. М. Вакуленко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2010. – Вип. 4. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vnadps_2010_4_4.pdf

2. Мельникова О.В. Інновації у вищій освіті як чинник формування національної економіки знань / О.В. Мельникова // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка», 2014. – Вип. 14. – С. 16-27.

3. Барабась Д. Освітні інновації та їх імплементація в Україні / Д. Барабась, Д. Джафаров, І. Шпак // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. - 2016. - № 3. - С. 35-54. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_3_5.

4. Інновації у вищій освіті: глосарій термінів і понять / за ред. І.В. Артёмова; [уклад.: І.В. Артёмов, А.В. Шершун, С.В. П'ясецька-Устич]. – Ужгород: ПП «АУТДОР – ШАРК», 2015. – 160 с.

5. Куликова О. Активні методи навчання в підготовці фахівців книгознавчого профілю / О. Куликова // Вісник Книжкової палати, 2014. – №2. – С. 3-6.

Бусленко Галина Михайлівна

*викладач землевпорядних спеціальних дисциплін, викладач-методист,
Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного
університету біоресурсів і природокористування України», rdak_zpv@ukr.net*

МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 193 «ГЕОДЕЗІЯ ТА ЗЕМЛЕУСТРІЙ»

Вища освіта в Україні спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної та практичної підготовки фахівців, які мають визначити темпи і рівень науково – технічного, соціально – культурного та економічного потенціалу народу та всебічний розвиток особистості.

Система вищої освіти в Україні відображає мету і завдання суспільства, виражає політику нашої держави, потребу суспільства у спеціалістах вищої кваліфікації.

Закон України «Про вищу освіту» (ст.3) гарантує громадянам право на безкоштовну освіту в усіх державних закладах незалежно від статі, раси, національності, світоглядів та переконань тощо.

Головне завдання, яке має виконувати система освіти – забезпечення її якісного рівня. Успішне виконання цього завдання залежить від якості викладацького складу, його здатність виконувати свою роботу відповідно до вимог сучасної вищої школи; від якості підготовки студентів, їх самоосвіти, само оцінювання, культурного рівня; якості педагогічних технологій у ЗВО; якості системи управління тощо.

Закон України «Про вищу освіту» [3] серед основних завдань вищих навчальних закладів передбачає «забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності». Крім того, більшість законодавчих актів та документів стосовно вищої освіти, наголошують на забезпечення системного реформування вищої школи та інтеграції її до європейського економічного та інформаційного простору. У сучасному освітньому процесі проблема інноваційних методів навчання залишається однією із актуальних у педагогічній та науково – дослідницькій діяльності.

Інноваційне навчання – це постійне прагнення до переоцінки цінностей, збереження тих з них, які мають незаперечне значення і відкидання тих, які застаріли. Інновації у навчальній діяльності пов'язані з активним процесом створення та поширення нових методів і засобів (нововведень) для вирішення дидактичних завдань підготовки фахівців, застосування нестандартних, прогресивних технологій, оригінальних дидактичних ідей і форм забезпечення навчального процесу [5].

Оскільки на сучасному етапі підготовки фахівців зростає творча компонента освіти, активізується роль усіх учасників навчального процесу, зміцнюється творчо – пошукова самостійність студентів, особливої актуальності набули концепції проблемного та інтерактивного навчання, пов'язаного з використанням комп'ютерних систем. Під час такого освітнього процесу студент може комунікувати з викладачем он – лайн, вирішувати творчі та проблемні завдання, моделювати ситуації, включати аналітичне та критичне мислення, знання, пошукові здібності. При налагодженні зв'язку викладач – студент за допомогою онлайн-комунікацій зростає якість виконання студентами самостійних творчих та наукових завдань.

Сучасний зміст освіти має орієнтуватися на використання інформаційних технологій, поширення інтерактивного, електронного навчання з доступом до цифрових ресурсів та інтелект – навчання для майбутнього. В останні роки все більшої популярності набувають хмарні технології, які надають користувачам Інтернету, а саме здобувачам вищої освіти, доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використання програмного забезпечення, як онлайн – сервісу.

Найголовнішою функцією хмарних технологій є задоволення потреб користувачів (студентів), що потребують віддаленої обробки даних або отримання інформації. Хмарні технології широко використовуються у коледжі для надання студентам персонального доступу до мережевих ресурсів, розміщених на сайтах. Вони мають можливість редагувати та опрацювати окремі розділи та теми, не маючи доступу до інших сторінок. Це, з одного боку, дає можливість викладачу контролювати інформацію, що надходить, а з другого – розвиває самостійність і відповідальність студентів.

Основними перевагами використання хмарних технологій в навчальному процесі є:

- економія засобів на придбання програмного забезпечення використання технологій office WebApps(office онлайн);
- зниження потреби у спеціалізованих приміщеннях;
- виконання всіх видів навчальної роботи, контролю і оцінки онлайн;
- антивірусна, антихакерська безпека, відкритість освітнього середовища для викладачів та студентів;
- використання електронної пошти, відео конференції, бібліотеки та медіа теки і інш.

Хмарні технології для викладача – це доступ до своїх матеріалів та документів, можливість відео та аудіо файлів використовувати прямо з Інтернету та організація спілкування із колегами та студентами.

Для студентів – це можливість доступу до матеріалів сайту викладача, отримання інформації з конкретної дисципліни, організація досліджень, спілкування із викладачем, участь у он – лайн заняттях, вебінарах тощо.

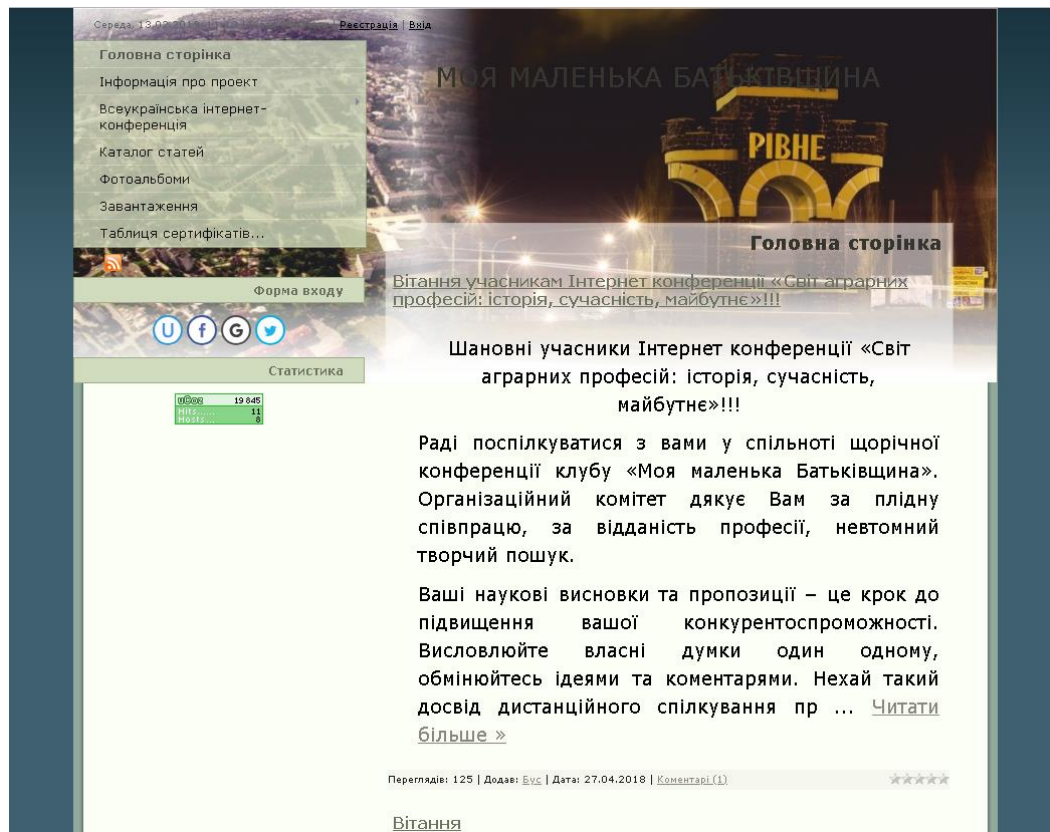
Інноваційні технології у самостійній роботі студентів – це прорив у набутті нових, глибоких сучасних знань з дисциплін спеціального циклу. Це можливість, використовуючи хмарні технології, сайти Державних органів, організацій, оволодівши спеціальним програмним забезпеченням зі спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій» (Autocad, Digitals, Mapf тощо).

Отримувати завжди актуальну інформацію; легко ділитися інформацією із іншими людьми; при поломці ПК, планшета або телефона, інформація зберігається на «Хмарі»; версії програм оновлюються, не потрібно слідкувати за новинками.

Успішне виконання завдань самостійної роботи можливе за умови наявності у студентів певних навичок роботи з ПЕОМ, мережею Internet.

З дисциплін «Історія земельних відносин», «Топографічне і землевпорядне креслення», «Землеустрій населених пунктів», студенти мають доступ до сайту циклової комісії землевпорядних дисциплін та викладача і відповідно маючи доступ до робочої програми з дисципліни, планів занять, опорних конспектів, методичних вказівок для самостійної роботи, словників та глосаріїв, матеріалів гурткової роботи (сайт «Моя маленька Батьківщина <http://mlhome.at.ua/>), та матеріалів Інтерактивних проектів: «Патріоти України: історія та сучасність», «Моя маленька Батьківщина», де в повній мірі

представлена самостійна робота студентів (презентації, виступи, статті, науково-дослідницька робота).

Залежно від особливостей дисципліни викладач видає студентам різні види завдань самостійної роботи: робота з відповідальними підручниками та медіа текою; робота з довідковою літературою; (БНП, ДБН, СНіП); самостійне вивчення окремих тем або питань; творчі завдання (доповіді, інформація, огляд) до відповідної теми; виконання індивідуальних графічних робіт (AutoCad, Diditals, інш.); підготовка відео презентацій по темах самостійного вивчення

матеріалу; опрацювання Сайтів Державних органів, організацій та підприємств землевпорядного напрямку; можливість перевірки знань з дисциплін тестуванням на ПЕОМ у спеціалізованих кабінетах тощо.

При плануванні викладач розробляє методичні рекомендації, які містять орієнтовний Тематичний план з переліком тем, що винесені на самостійне вивчення, представляє перелік творчих та науково – дослідних робіт, демонтує зразки самостійних робіт (презентації, реферати, доповіді, статті, креслення і інш.) та направляє дію студентів на відповідні Сайти, хмари, бібліотечні матеріали, періодичні спеціалізовані видання. Викладач не обмежує у виборі інших завдань для самостійної роботи за умови відповідності змісту завдання робочій навчальній програмі дисципліни.

Самостійні завдання можуть виконуватись у робочому зошиті, на окремих картках, альбомних листах у вигляді креслення, графіків, кросвордів, презентацій, рефератів, доповідей, макетів та моделей. Важливе значення мають контрольні заходи самостійної роботи студентів.

При модульній системі навчання, яка діє у коледжі теми самостійної роботи входять до відповідного Модуля і тому підсумкова оцінка з Модуля виставляється з врахуванням виконаної та представленої самостійної роботи (завдання). Контроль за опрацюванням навчальним матеріалом з дисципліни проводиться викладачем на заняттях та в поза аудиторний час (на консультації, науково-практичній конференції, презентаціях на гурткових засіданнях). Розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів, здобуття студентами глибокої системи знань, як ознаки міцності знань; самостійна робота студентів як результат їх морально-вольових зусиль; формування у студентів потреби безперервного самостійного поповнення знань – повинно бути метою самостійної роботи студентів з спецдисциплін у закладах вищої освіти. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у вивчення всіх без винятку дисциплін відкриває широкі можливості та перспективи поглиблення теоретичної та практичної бази знань, розкриття можливостей особистості здобувача вищої освіти у ЗВО.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII 2.
2. Байраківський А. І. Особливості самостійної роботи студентів в умовах запровадження комп'ютерних технологій у навчальному процесі / Байраківський А. І., Бойко Н. І.// Болонський процес: трансформація навчального процесу у технології навчання: Матеріали III міжнародної науково-методичної конференції ДУІКТ. - К., 2006. - С. 247-251.
3. Бистрова Ю.В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України, УДК 378.148 (477): 005.342 «Право та інноваційне суспільство, №1(4) 2015.
4. Чернякова Ю.В. Інновації в управлінні самостійною роботою студентів- бакалаврів//Суми, 2017 - С.387-410
5. Сайт <http://rdakzv.wixsite.com/zvka>, «Моя маленька Батьківщина». Режим доступу: <http://mlhome.at.ua/>

Гнатенко Олена Миколаївна

*викладач біології та хімії, Медичний коледж Харківського національного
медичного університету, lenagnatenko6980@ukr.net*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ

*Не навчайте дітей так, як навчали вас,
- вони народилися в інші часи...
Конфуцій*

В Україні постійно відбувається модернізація системи освіти, орієнтованої на входження до європейського та світового освітнього простору. Головною метою біологічної освіти залишається пошук нових шляхів зацікавлення студентів до навчання, підвищення їхньої розумової активності, виховання студента як життєво й соціально компетентної особистості, здатної приймати відповідні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях.

Біологія – комплексна наука про все живе на планеті, в медичному коледжі є самостійною навчальною дисципліною, метою якої, є забезпечення підготовки молодших спеціалістів знаннями з біології, бо саме ці знання є основою при подальшому вивченні клінічних дисциплін, та при формуванні екологічної культури, зміцненні духовного та фізичного здоров'я кожного студента. Саме тому, сучасне заняття з біології, повинне базуватися на інноваційних технологіях навчання, давати студентам фундаментальні знання з дисципліни, формувати практичні навички, розвивати мислення та комунікативну культуру студента.

Однією з форм організації пізнавальної діяльності, є інтерактивне навчання, яке пов'язує викладача з кожним студентом і студентів між собою, дозволяє задіяти не лише свідомість студента, але і його почуття, емоції, вольові якості. При вивченні дисципліни «Біологія» доцільно використовувати такі методи : метод «Біологічний крос», метод «Мозковий штурм», метод «Так-Ні», метод «Мікрофон», метод «Світлофор», метод «Взаємоопитування» та доцільно також застосовувати технологію ігрового навчання, рольові ігри, тренінгові ігри, групові дискусії, диспути, мандрівки – подорожі, екскурсії до музею Природи та Анатомічного музею ХНМУ. Ці методи дуже подобаються студентам і дають гарні, позитивні результати при вивченні певних тем дисципліни.

Інформаційно-комп'ютерні технології – це сукупність методів технічних засобів пошуку, обробки, збереження та передачі інформації з допомогою комп'ютерних технологій. Сучасні студенти живуть у світі електронної культури та мережі Інтернет, де їх оточують смартфони, гаджети, планшети та ноутбуки, які вони використовують під час навчання. В свою чергу, одним із найпріоритетніших для викладачів біології, є метод проектів, який належить до технологій особистісно зорієнтованого навчання. Викладач, замислюючи проект з теми, уявляє собі проблему, завдання, шляхи і способи її розв'язання.

Студенти представляють свої проекти в різних формах, це можуть бути доповіді, реферати, газети, презентації, за допомогою програми Microsoft Power Point. Така форма роботи, формує у студентів здатність самостійно знаходити інформацію, вміння аналізувати, узагальнювати, висловлювати власну думку, здійснювати творчий підхід для реалізації свого проекту.

Перевірка знань засвоєного матеріалу обов'язкова ланка в навчанні біології. З'ясування стану біологічної підготовки, виховує у студентів відповідальне ставлення до навчання. Серед засобів перевірки знань, вмінь та навичок тестовий контроль займає особливе місце, тому можна використовувати комп'ютерне тестування на всіх етапах вивчення теми, а особливо при підготовці до державної підсумкової атестації та зовнішнього незалежного оцінювання знань з біології. Тести дають можливість за невеликий проміжок часу з'ясувати рівень знань кожного студента. Використання інноваційних технологій навчання на заняття біології, дає можливість покращити якість засвоєння та відтворення вивченого матеріалу дисципліни. Інтерактивні методи та ігрові форми, зацікавлюють студентів та стимулюють їх до подальшого самостійного вивчення біології. Використання мультимедійних технологій і принципу співпраці викладача та студента, сприяє вдосконаленню освітнього процесу.

Отже, досвід використання інноваційних технологій у коледжі показує, що в студентів активізується увага та розумові здібності, розвивається логічне мислення, покращується працездатність і творча активність кожного студента. Усі ці знання і вміння є фундаментом їхньої майбутньої професійної діяльності. Лише викладач, котрий сам володіє всіма життєво-важливими компетентностями, як людина успішна, цілеспрямована, комунікативна і оптимістична, може простягнути руку довіри та зробити успішним свого студента!

Список використаних джерел

1. Костира Т.М. Сучасний урок біології: теорія і практика. Біологія, 2011. №22-24.
2. Наволокова Н.П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій.- Харків, 2009. Вид. група Основа. 176 с.
3. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: навч. метод. посіб. Київ, 2003. Вид. А.С. К., 2003. 192с.

Комар Ольга Сергіївна

викладач кафедри іноземних мов, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, zelenkoolga87@ukr.net

ПОНЯТТЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ГРИ ЯК ЕЛЕМЕНТА ІННОВАЦІЙНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Для визначення поняття «комунікативна гра», необхідно проаналізувати розуміння комунікативної гри в методичній літературі. Так, Д. Хадфілд поділяє

навчальні ігри на мовні та комунікативні. На його думку, до комунікативних ігор відносяться ігри, де вчитель практично не може впливати на характер, зміст і спосіб мовної взаємодії, де учні самі вирішують, що, кому і як говорити.

Ця характеристика будується на різних принципах дій, які виконують ті, хто навчаються в процесі гри: інформаційний пропуск (information gap) - на цьому принципі базуються ігри-здогадки, ігри-пошуки тощо; відбір підходящих елементів (jigsaw or fitting together principle) – до цієї категорії відносяться різні ігри на підбір відповідностей або на розташування інформації в потрібній послідовності; обмін (barter principle) - сюди відносяться ігри на обмін інформацією або атрибутами гри тощо [4; 78].

Ріксон і Байрон у своїй книзі «Communication Games» говорять про комунікативні завдання, не пропонуючи готові, а лише включаючи завдання, які вчитель може адаптувати для своєї навчальної ситуації: опиши і намалюй; опиши і розстав у правильному порядку; знайди різницю; побудуй правильно запитання [3; 37].

Під час навчання іноземної мови в старшій школі ефективними є рольові, ділові та ситуативні ігри. Д.Н. Кавтарадзе та Е.А. Крюкова під ситуативними іграми мають на увазі комунікативні ігри, які дозволяють активізувати досліджуваний мовний матеріал в мовних ситуаціях, що моделюють та імітують реальний процес спілкування. У методичному плані, ситуативна гра являє собою навчальне завдання, яке поєднує мовне, комунікативне і діяльнісне завдання [1; 125]. Вони вважають, що в ситуативні ігри можна розділити на два основні типи: ігри-змагання, в яких гравці або команди змагаються, прагнучи першими досягти мети; кооперативні ігри, в яких гравці і команди йдуть разом до спільної мети. На їх думку, ситуативні ігри слід відрізняти від лінгвістичних ігор, оскільки основна мета ситуативних ігор полягає не у вирішенні лінгвістичних завдань, а в організації непередбаченої комунікації [1; 94].

Найбільш підходящою, на наш погляд, є характеристика комунікативної гри за типами і за принципами дій, запропонована Е.А. Маслико та П.К. Бабінської. Дослідники виділяють такі типи комунікативних ігор:

1. Комунікативні ігри, в основі яких лежить методичний прийом ранжирування. Даний прийом передбачає розподіл певних предметів або явищ в порядку значимості / важливості їх переваги. В процесі гри зазвичай виникає дискусія, оскільки існують відмінності в точках зору при ранжируванні інформації, і тому, учасники пояснюють або обґрунтовують свій вибір, працюючи в парах або групах.

2. Комунікативні ігри, побудовані на основі навмисного створення відмінностей в обсязі інформації в учнів. Цей прийом передбачає нерівномірний розподіл певної інформації між партнерами під час спілкування, що стимулює їх мовну активність і бажання з'ясувати / уточнити невідомі їм факти / події. Обмін інформацією може бути одностороннім або двостороннім.

3. Ігри, що припускають групування або підбір відповідних варіантів. У цьому випадку кожен, навчаючись, отримує одну частину інформації і повинен знайти у партнера ту, якої бракує.

4. Ігри на пошук пари і координацію дій. Кожен навчається в групі, має свою пару, про яку не здогадується і повинен знайти, задаючи іншим учасникам гри запитання.

5. Інтерв'ю. Загальною ознакою цієї групи прийомів є завдання опитати якнайбільше учасників для того, аби з'ясувати їх думки, судження, відповіді на поставлені запитання.

6. Рольові ігри. Основними параметрами, що визначають характер рольової ситуації, є наявність єдиного сюжету, відповідного до обраної комунікативної ситуації, і рольових відносин між учасниками спілкування, які нерідко носять конфліктний характер [2;453].

Отже, аналіз різних джерел показує, що в процесі комунікативної гри на уроці іноземної мови ті, хто навчається, вирішують комунікативно-пізнавальні завдання засобами досліджуваної іноземної мови. Тому основне призначення комунікативних ігор - організація іншомовного спілкування під час вирішення поставленої комунікативної задачі або проблеми. У комунікативній грі відбувається з'ясування і корегування позицій, виробляються навички соціальної взаємодії, формується новий погляд на те чи інше питання в навчанні.

Основою моделювання в грі є автентична ситуація, яка характеризується наявністю інформаційного пробілу або дефіциту інформації, коли партнери, як правило, не знають або не здогадуються про мовні наміри один одного і намагаються в ході спілкування ліквідувати цей дефіцит або пробіл інформації. Комунікативні ігри мають високий ступінь наочності і дозволяють активізувати досліджуваний мовний матеріал в мовних ситуаціях, що моделюють та імітують реальний процес спілкування. Основний акцент в комунікативній грі робиться на успішну комунікацію, а не на правильну вимову англійською мовою. Гру слід використовувати на порівняно просунутій стадії навчання або на заздалегідь відпрацьованому, доведеному до автоматизму мовному матеріалі. Ігри слід віднести до основної частини мовної програми, а не до розважальної діяльності. За допомогою ігор, на високому рівні навчання з'являється можливість для реальної комунікації. Гра є діагностичним інструментом для вчителя, який дозволяє визначити найбільш важкі моменти, ступінь засвоєння матеріалу. Комунікативна гра сприяє інтенсивній мовній практиці, створює контакт, на підставі якого мова засвоюється осмислено.

Отже, експериментально доведено, що використання комунікативних ігор сприяє, по-перше, створенню мотивації до вивчення англійської мови, по-друге, більш глибокому ознайомленню учнів з культурою країни, мова якої вивчається та, по-третє, розвитку навичок говоріння, максимально наближених до природної комунікації.

Список використаних джерел

1. Кавтарадзе Д.Н. Обучение и игра: введение в активные методы обучения: пособие для учителя. — М.: Московский психолого-социальный институт, Флинта, 1998. — 192с.

2. Настольная книга преподавателя иностранного языка [Текст]: настольная книга для учителя / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова. — Мн.: Вышэйшая школа, 1999. — 500 с. — С. 429–461.

3. Communication Games: пособие для учителя / Rixon and Byrhone. — Cambridge, 1994. — 150 с. — С. 64.

4. Jill Hadfield. Elementary/Intermediate/Advanced Communication Games. Nelson ELT, 1995. p.158

Жамардій Валерій Олександрович

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я, фізичної реабілітації, спортивної медицини, Українська медична стоматологічна академія, Shamardi@ukr.net

ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЇ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Фундаментальним етапом становлення фітнес-технологій постає культура антична – давньогрецьке та римське суспільство. Найбільшого розвитку фітнес-технології досягли в VIII–IV ст. до н.е. в Стародавній Греції із створенням унікальної для того часу системи фізичного виховання. Залежно від політичного, економічного, військового та культурного розвитку фітнес-технології мають свої особливості.

У Стародавній Греції масовими були заняття спортом, які у ті далекі часи набули статусу справжнього мистецтва. Одним із головних занять греків була турбота про гармонійний розвиток людини. Фізичне виховання підносилось до головних державних завдань. Філософи та мислителі уточнювали ці завдання, пропонували різноманітні методи їх реалізації. Платон перемагав на Олімпійських іграх, Софокл, Евріпід отримували нагороди за спортивні досягнення, трактати Гіппократа присвячені проблемам здоров'я. Ідеалізм фізичної досконалості – основа філософії давньогрецької цивілізації. Фітнес-технології були основою рухової активності та фізичної досконалості людини. Гімнастика разом із музикою вважалася найважливішими в житті людини, зміцненні та збереженні її здоров'я [2, 3].

Історія гімнастики починається із часів Стародавньої Греції. Фізична підготовка молоді здійснювалася на основі застосування бігу, стрибків, метання, боротьби, боксу, фехтування, плавання та спеціальних гімнастичних вправ. Термін «гімнастика» з'явився у період розквіту еллінської культури та походить від грецького «гігнос», що означає «оголений», або мистецтво виконання вправ в оголеному вигляді. Гімнастикою греки підкреслювали гармонійність фізичних вправ, які сприяли зміцненню та відновленню організму. Антична гімнастика складалася з трьох основних розділів: палестрики, орхестрики й ігор. В основі палестрики були вправи п'ятиборства (біг, стрибки, метання, боротьба). До палестрики відносився панкратіон, який поєднував боротьбу та кулачний бій, стрільбу з лука, плавання, верхову їзду та греблю. Орхестрика включала танцювальні вправи, які виконували під музику,

що надавало рухам гнучкості, елегантності та витонченості. Це були ігри з м'ячем, палицею, колесом, ключкою, акробатика, ритуальні, обрядові та бойові танці. Орхестрику вважають основою існуючих ритмічних і ритмопластичних вправ. Ігрові вправи та рухливі ігри передбачали виконання ходьби, бігу, метання предметів, стрибків спрямованих на розвиток фізичних якостей. У Стародавній Греції розповсюдженими були два методи застосування фізичних вправ: гімнастика й агоністика – спеціальні тренування перед змаганнями, які влаштовували з нагоди свят. Палестрика, орхестрика й ігри були спрямовані на створення фізичного ідеалу особистості (калогатії), які включали поняття прекрасного та непереможну силу людини [1, 2].

Ідеалістичний розвиток фітнес-технології мали в Афінах. Вони склалися з гімнастики, музики, граматики та носили виключно аристократичний характер. Фізичні вправи виконували в комплексі з гімнастичними процедурами, які проходили в палестрах, що були гімнастичними школами для хлопчиків під керівництвом педономів і гімнастів. Із досягненням шістнадцятирічного віку юнаки зі знатних і заможних родин навчалися у гімнасіях. Фізичну підготовку проводили та контролювали гімнасіархи та педотриби, подібно до сучасних фітнес-тренерів. Юнаки, які хотіли стати справжніми атлетами тренувалися за програмою пентатлона, що поєднував біг, стрибки, спис, диск і боротьбу. Фітнес-технології відкривають значно більше можливостей для гармонійного розвитку особистості.

Інтерес до фізичної підготовки в спартанській культурі був обумовлений військовими цілями. Держави Стародавньої Греції воювали одна з одною, тому бойові навички поєднувалися з фізичним розвитком, що стало важливим для підтримання високого рівня професійної майстерності. Спартіати створили сувору систему військово-фізичної підготовки. З раннього архаїчного періоду спартанське виховання мало на меті підготовку досконалого воїна. Уряд не відповідав за виховання та навчання молоді, яке було виключно фізичним із суворими навчальними програмами. Освіта державою не заохочувалося та ставала особистою справою кожного спартанця. Основними фітнес-технологіями було полювання, релігійні та військові танці, яким присвячувалася більша частина дня. Чільне місце займали вправи з бігу, стрибків, метання диску, боротьби, кулачного бою, а також полювання на диких звірів і військові ігри. З вісімнадцяти років юнаки продовжували навчання у ефебії, термін якого тривав два роки. Ефебія дозволяла здобути професію солдата для того, щоб стати громадянином. Разом із фізичними вправами та військовими уміннями ефеби під керівництвом косметиса відвідували лекції риторів і лекції із філософії. Жінки також мали гарне здоров'я, відмінний фізичний розвиток для того, щоб народжувати здорових дітей, які могли служити державі [2, 3].

У розвитку фітнес-технологій Спарти домінувала військова культура, яка була утверджена за допомогою застосування регулярних і комплексних методів підготовки. Спартіати утвердили себе як одну з найбільш фізично розвинених

держав у сучасній історії людства та створили особливу воєнізовану державу з найсильнішою та непереможною армією у Стародавній Греції.

Таким чином, у стародавньому світі фітнес-технології стали професією і вільний час спортсмени присвячували тренуванням. Існували прообрази сучасних фітнес-клубів, тобто місць де можна було не тільки тренуватися, але й відпочивати. Були створені спеціальні споруди – давньогрецькі палестри та давньоримські терми, які є родоначальниками сучасних спортзалів, салонів краси та SPA. Разом із завершенням античної культури була закінчена традиція фітнес-клубів.

Список використаних джерел

1. Аеробіка як засіб розвитку фізичних здібностей студентської молоді : монографія / Г. Ф. Пономарьова, О. М. Школа, А. В. Осіпцов, Д. В. Пятницька. – Маріуполь : ТОВ «ППНС», 2018. – 254 с.
2. Долгова Н. О. Історія фізичного виховання та спорту України (від стародавніх часів до сьогодення) : конспект лекцій / Н. О. Долгова. – Суми : Сумський державний університет, 2016. – 120 с.
3. Сайкина Е. Г. Фитнес в системе дошкольного и школьного физкультурного образования : диссертация ... доктора педагогических наук : 13.00.04 / Сайкина Елена Гавриловна. – Санкт-Петербург, 2009. – 560 с.

Кропивка Ольга Григорівна

*аспірантка кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені
І. А. Зязюна, Полтавський національний педагогічний університет імені
В.Г. Короленка, kropivkaolga2606@ukr.net*

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК ДО ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Готовність майбутніх учителів природничих наук до організації безпечної життєдіяльності учнів потрактовується як властивість особистості, яка визначає потреби, мотиви, світогляд, установки й цілі діяльності студентів у сфері безпеки життєдіяльності, а саме:

- усвідомлення першорядної значимості й необхідності забезпечення безпеки, збереження й зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу;
- пріоритетне ціннісне відношення до життя, до власного здоров'я й здоров'я й безпеки своїх учнів;
- любов до педагогічної праці, до професії, прагнення до професіоналізму в області забезпечення безпеки життєдіяльності;
- потреба в розвитку здатності до самоорганізації, самоконтролю, самоосвіти;
- здатність до проектування авторської системи діяльності і її реалізації;

- розвиток мотивації до пошуку й моделювання зразків діяльності з проблематики організації безпечної життєдіяльності.

Як зазначають О. М. Букатова та Л. А. Сидорчук до цієї готовності відносяться: уміння співпрацювати, вступати в контакти в процесі формування безпечного і здорового способу життя учнів, уміння викликати інтерес в учасників освітнього процесу до результатів своєї діяльності по організації безпечної життєдіяльності учнів. Важливим також є відповідність майбутнього педагога, який займається в перспективі діяльністю по організації безпечної життєдіяльності учнів, індивідуально-особистісним якостям безпечного стилю поведінки (Букатова, Сидорчук, 2013).

На нашу думку, готовність майбутніх учителів природничих наук до організації безпечної життєдіяльності учнів визначається уміннями проведення *годин спілкування з учнями старшої школи*: «Це має знати кожен (тематика може бути широкою, як-от отруєння грибами, перша допомога при кровотечі, заходи безпеки в Інтернеті, протидія проявам тероризму тощо)», «Ризикована поведінка», «Правила поведінки на канікулах (осінніх, зимових, весняних, літніх)», «Пожежна безпека», «Скажемо шкідливим звичкам: «Ні!», «Право людини на здоров'я», «СНІД», «Правда про наркотики», «Алкоголь і його наслідки» тощо (Шевчук, 2017).

Також це уміння розробляти *інформаційні матеріали*, наприклад, для постійно діючої рубрики «Безпека життєдіяльності» в шкільній газеті чи шкільному сайті (блозі), для інформаційного куточка «Це повинен знати кожен» тощо.

Запропонувати розробити такі інформаційні матеріали можна на засіданнях гуртка, або на уроці інформатики, перетворивши таке заняття та захопливе, цікаве та корисне.

Наведемо зразок інструкційної картки уроку інформатики (гуртка), присвяченого розробці інформаційних матеріалів-пам'яток для безпечної життєдіяльності учнів у різних життєвих ситуаціях.

Тема: Створення інформаційного бюлетеня і буклету.

Мета: Сформувати практичні вміння та навички роботи в програмі MS Publisher.

Учні повинні знати: поняття комп'ютерної публікації; поняття шаблону публікації та її структури; особливості роботи з графічними об'єктами під час створення публікацій.

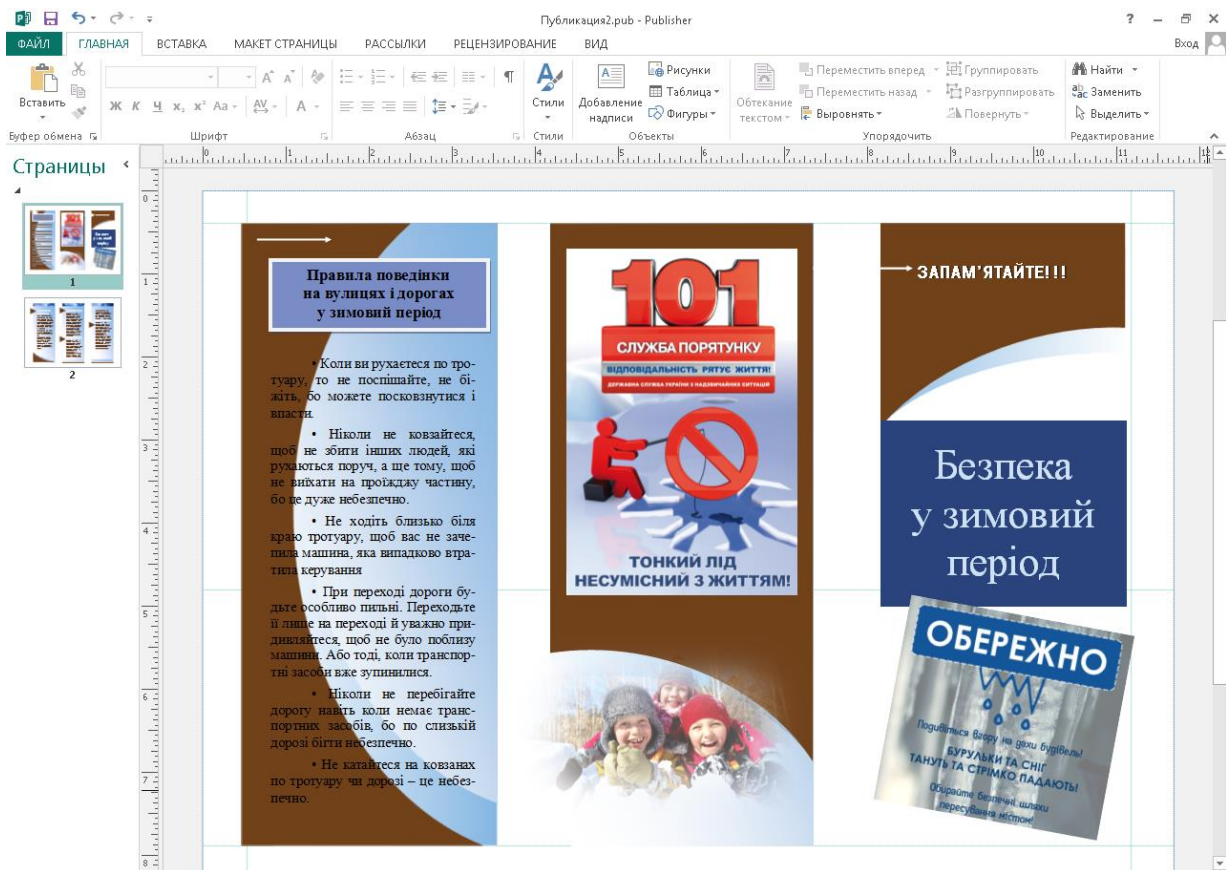
Учні повинні вміти: створювати публікацію на основі шаблону; виконувати основні операції над об'єктами в середовищі підготовки комп'ютерних публікацій; встановлювати зв'язки між об'єктами публікації; зберігати публікації на зовнішніх носіях даних; роздруковувати публікації.

Теоретичні завдання

1. Дати визначення:

Комп'ютерна публікація –

2. Описати будову вікна програми MS Publisher:

3. Записати типи публікацій, які можна використовувати, починаючи роботу:

4. Вказати, що містить бібліотека макетів:

Практичні завдання

1. Відкрийте публікацію *Україна.pub* та ознайомтесь, з яких елементів вона складається. Перейдіть на іншу сторінку, клацніть на значку Переміщення по сторінках у нижній частині екрану.

2. Ознайомтесь із вмістом файлу *Безпека.pub*, який знаходиться в папці **Матеріали**.

3. Створіть Інформаційний бюлетень клубу «Ми у безпеці» або шкільної газети.

4. Організуйте видання календаря «Безпека у зимовий період». При його створенні можна використати матеріали з мережі Інтернет.

5. Створіть запрошення для учнів на відвідування важливих заходів, які організовує школа.

Теми заходів:

- Це має знати кожен: безпека в Інтернеті.
- Це має знати кожен: протидія проявам тероризму).
- Увага, булінг.
- Ризикована поведінка.
- Правила поведінки на канікулах (осінніх, зимових, весняних, літніх).
- Пожежна безпека.

- Скажемо шкідливим звичкам – Ні!.
- Право людини на здоров'я»
- СНІД.
- Правда про наркотики.
- Алкоголь і його наслідки.
- 6. Розробіть буклети-пам'ятки на тему:
 - Надання першої допомоги при втраті свідомості.
 - Надання першої допомоги при ураженні електричним струмом.
 - Повідомлення та розслідування нещасних випадків з учнями.
 - Проведення інструктажів з безпеки життєдіяльності.
 - Попередження дитячого травматизму.

Контрольні запитання

1. Що таке комп'ютерна публікація?
2. З допомогою якої програми можна створити комп'ютерну публікацію?
3. Які ви знаєте типи публікацій?
4. Якими способами можна створити комп'ютерну публікацію?
5. Які об'єкти макетів можна використовувати?
6. Структура швидкої публікації.
7. Структура візитки.
8. Структура бюлетеня.
9. Структура буклета.

Список використаних джерел

1. Букатова, О. М. Сидорчук, Л. А. (2013). Теоретичні передумови формування педагогічної готовності майбутніх учителів технології до організації безпечної життєдіяльності учнів. Взято з: <https://irbis-nbuv.gov.ua>
2. Шевчук, Т. М. (2017). Забезпечення життєдіяльності учасників навчально-виховного процесу ліцею. Взято з: <http://nopl.org.ua/upload/iblock/7b8>

Кузь Олена Геннадіївна

викладач, спеціаліст першої категорії, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», el.cuz2016@ukr.net

Шатохіна Віта Іванівна

викладач-методист, спеціаліст вищої категорії, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», vita.ivanovna@ukr.net

МОТИВАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Проблема мотивації до навчання є однією з найактуальніших проблем на сьогоднішній день. Ця проблема хвилює як педагогічну спільноту, але і

суспільство взагалі. Для того, щоб процес засвоєння знань відбувся, мало лише бажання викладача навчити, обов'язковою передумовою є внутрішнє спонукання з боку студента, саме це і є мотивація до навчання.

«Криза мотивації є чи не найбільшою перешкодою на шляху змін в освіті України, - наголошує у свої дослідженнях доктор педагогічних наук І.П.Підласий. – Мотиви – головні сили, що рухають дидактичний процес. Вони посідають перше місце серед факторів, що визначають його продуктивність.

Якщо раніше, знання які людина отримувала в студентські роки могли служити їй протягом сього трудового життя, то на сьогоднішній день, коли йде постійне зростання інформації, науково технічний прогрес є невід'ємною частиною підприємницької діяльності, їх необхідно постійно оновлювати, а це можливо лише шляхом самоосвіти, що саме по собі вимагає від людини мотивації пізнавальної діяльності.

Мотивація може виявлятися, як стійке утворення сформованої особистості так і як, безпосередньо, один з компонентів професійної діяльності.

Мотивація – загальне поняття, під яким слід розуміти спрямованість до активності. Розглядаючи таким чином мотивацію, необхідно враховувати, що продуктивність діяльності, її процес і результат визначаються спрямованістю мотивів, їх змістом та ступенем активності, що в цілому складає своєрідність мотивація особистості.

Зовнішня мотивація заснована на заохоченнях, покараннях та інших видах стимуляції, які спрямовують або гальмують поведінку людини. У разі зовнішньої мотивації чинники, що регулюють поведінку, не залежать від внутрішнього «я» особистості

Внутрішня мотивація сприяє одержанню задоволення від роботи, викликає інтерес, радісне збудження, підвищує самоповагу особистості [1].

Мотивація формується, змінюється та перебудовується в процесі безпосередньої діяльності людини. Розвиток і формування мотивації відбувається через відповідну організацію і зміст діяльності. Але одночасно функціональні можливості особистості можуть сприяти успіхам чи невдачам в діяльності, що в свою чергу утворює новий рівень мотивації або змінює вже утворені в минулому стереотипи.

Мотивацію в науковій літературі визначають, як певні психічні явища, що спонукають до виконання тієї чи іншої дії, вчинку, зумовлюють активність особистості та її спрямованість на досягнення запланованого результату.

Мотивацію навчання можна визначити, як окремий вид мотивації, що включена до діяльності навчання та навчальної діяльності. Як і будь - який інший вид, навчальна мотивація визначається цілим рядом специфічних факторів:

- вона визначається самою навчальною програмою, закладом освіти, де здійснюється освітня діяльність;
- організацією освітнього процесу;

➤ суб'єктними особливостями того, хто навчається, а саме: вік, стать, інтелектуальний розвиток, самооцінка, здібності та його взаємовідносини з іншими студентами тощо.

➤ суб'єктними особливостями викладача, перш за все, його відношенням до студентського колективу та життєвої позиції в цілому;

➤ специфікою навчальної дисципліни.

В психологічній літературі мотивація розглядається як складне структурне утворення, різноманітне і динамічне за змістом. Це означає, що слід мати на увазі полімотивованість навчання, тобто наявність мотивів, зміни їх у співвідношенні за ступенем важливості, виникнення нових спонукань.

На думку дослідників, механізм мотивації професійного саморозвитку особистості під час підготовки у вищому навчальному закладі будь - якої форми акредитації уможливорює розроблення необхідних процедур керування навчальною діяльністю. Спрямованим компонентом мотивації є цілеспрямований мотиваційний вплив викладача в системі педагогічної взаємодії [2].

З урахуванням особливостей студентів, які сьогодні навчаються у навчальному закладі, завдання викладача подати навчальний матеріал таким чином, щоб це було цікаво та доступно; мотивувати студента до отримання нових знань, прагнень дізнатись щось нове та створювати власне.

Враховуючи нові прогресивні технології, мотивувати студента не так вже й складно, головне мати бажання. Оскільки викладач, повинен сам буди мотивований до самовдосконалення і бажання навчатися та дізнаватися щось нове.

Процес формування самооцінки професійної придатності є суперечливим, студентові інколи не вдається спів віднести відомі йому властивості професії зі своїми особистими якостями або йому взагалі важко обрати професію, яка відповідала б його потребам. З віком зміст самооцінки поступово збагачується, однак ці зміни не є процесом, який розвивається інтенсивно та послідовно [4].

Для забезпечення стійкості професійної мотивації студентів, майбутніх фахівців, як соціопсихологічні умови визначено формування та підтримування прагнень студентів виявляти свої можливості та реалізувати себе у навчально – професійній діяльності у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Коваленко О.Е. Методика професійного навчання: Підручник для студентів вищ. навч. закл. / Нар. укр. акад. – Х.: Вид – во НУА, 2005. - 360 с.

2. Гайдученко С. О. Тексти лекцій з навчальної дисципліни «Мотивація персоналу» Хар. нац. ун-т. міськ. госп-ва. ім. О. М. Бекетова – Х. : ХНУМГ, 2013. – 111 с.

3. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Педагогічна психологія. Навчальний посібник ЦУЛ 2012 р. 168 с.

4. Малінка О.О. Психологічні проблеми мотивації навчально-професійної діяльності студентів у сучасних умовах. 2012.

Хомутовська Тетяна Сергіївна

*студентка юридичного відділення, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, borisovatanya596@gmail.com*

Сотник Валерія Віталіївна

*студентка юридичного відділення, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, leroksotnik@gmail.com*

Кононець Наталія Василівна

*доктор педагогічних наук, викладач-методист, Коледж управління,
економіки і права Полтавської державної аграрної академії,
natalkapoltava@ukr.net*

ПРАВОВИЙ ПОРТАЛ УКРАЇНИ «ЛІГА:ЗАКОН» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Правовий портал України «Ліга:Закон» вже понад 20 років залишається безперечним лідером на ринку комерційних правових ПС зі 160 тисячами користувачів. Популярність «Ліга:Закон» зумовлена тим, що вона пропонує широкий вибір систем інформаційно-правового забезпечення: «Ліга:Закон Класик», «Ліга:Закон Юрист», «Ліга:Еліт», «Ліга:Бізнес», «Ліга: Бухгалтер» та ін. Усі системи «Ліга:Закон» виділяються якістю (з 1999 року в Центрі «ЛІГА» впроваджена і працює система якості, сертифікована на відповідність міжнародному стандарту ISO 9001:2000), оперативністю (від моменту прийняття документа до його надходження до системи проходить від 1 до 3 діб), надійністю (центр «ЛІГА» з 1991 року працює на інформаційному ринку України) та достовірністю (понад 120 прямих договорів з органами влади — першоджерелами нормативно-правової інформації).

Інформаційно-правова пошукова система «Ліга:Закон» упродовж багатьох років використовуються в роботі державних органів, банків і провідних підприємств України, як-от адміністрація Президента України, Кабінет Міністрів України, Державна податкова адміністрація, Міністерство юстиції, Верховний Суд України, Міністерство фінансів, Національний банк, Фонд держмайна, Державна митна служба та всі митні установи, суди, державні та комерційні банки, аудиторські та юридичні фірми, засоби масової інформації та багато інших підприємств та установ.

Системи Ліга:Закон оновлюються: щодня за допомогою e-mail; через FTP-сервер та HTTP-сервер «Джерело знань»; 1, 2 і 4 рази на місяць на CD-диску кур'єрською поштою або кур'єром. Функціональні можливості систем «Ліга:Закон» дозволяють легко і зручно працювати з найпотужнішими базами даних, що нараховують більше 900 тисяч документів [1; 2].

Незаперечним є той факт, що сучасні висококваліфіковані юристи у своїй професійній діяльності використовують правові інформаційно-пошукові системи, правові портали та інше програмне забезпечення, оскільки їхня робота

нерозривно пов'язана з опрацюванням значних обсягів правових відомостей з різних галузей права, аналізом нестандартних правових ситуацій, які виникають під час кваліфікації правопорушень, злочинів, різноманітних суперечливих з точки зору чинного законодавства. Тому вміння користуватися такими системами є необхідною умовою підготовки майбутніх юристів ще під час навчання у коледжі.

На заняттях із дисципліни «Інформатика та комп'ютерні технології в юридичній діяльності» ми вивчаємо основи роботи з різними інформаційно-правовими пошуковими системами, і «Ліга:Закон» <http://www.ligazakon.ua/> не є винятком.

ВЫСШАЯ ЛІГА®
НАЦИОНАЛЬНАЯ СЕТЬ ПРАКТИКУМОВ №1

ЮРЛИГА БУХГАЛТЕР.UA ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ПРОДУКТЫ&РЕШЕНИЯ АБОНЕНТАМ ДИЛЕРЫ

(044) 538-01-05

Поиск по сайту

Google Пользовательский поиск

Главная Практикумы Докладчики Новости Партнерам О нас FAQ

11 февраля, Киев

«Долговые войны» и судебная реформа

Доценко Вікторія, Заступник директора департаменту правового забезпечення Нацкомфінпослуг

Подробнее Заказать

ДОЛГОВЫЕ ВОЙНЫ

и судебная реформа

ПОДОБРАТЬ ПРАКТИКУМ

Место проведения Все категории с даты по дату

22.01.2019 | Киев Ближайшие мероприятия

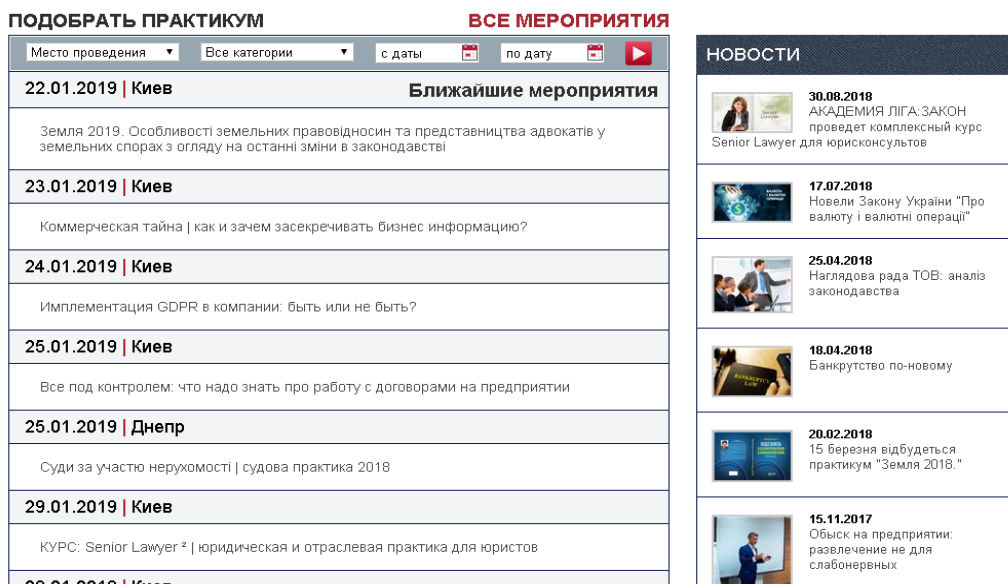
Земля 2019. Особенности земельных правоотношений та представництва адвокатів у земельних спорах з огляду на останні зміни в законодавстві

ВСЕ МЕРОПРИЯТИЯ

НОВОСТИ

30.08.2018 АКАДЕМИЯ ЛІГА:ЗАКОН проведет комплексный курс Senior Lawyer для юрисконсультів

На сайті <http://www.ligazakon.ua/ua/> ви можете дізнатись багато корисних та цікавих новин. У розділі “Главная” ви можете вибрати практикум для себе на зручний для вас час, для цього потрібно просто вибрати: місце проведення, категорію та дату.

У розділі ”Докладчики” показано список осіб, а точніше лекторів, керівників, директорів різних компаній які часто проводять свої прес-конференції та практикуми.

401

В розділі "**Новости**" ви помітите ряд новин, які постійно оновлюються

ВЫСШАЯ ЛІГА® НАЦІОНАЛЬНА СЕТЬ ПРАКТИКУМІВ ІТ		ЮРЛІГА • БУХГАТЕРІА • ЗАКОНОДАВСТВО АБОНЕНТИ • ДІЛЕРИ
(044) 538-01-05 Поиск по сайту <input type="text"/> Google Пользовательский поиск		
Главная	Практикумы	Докладчики
	Новости	Партнерам
	О нас	FAQ

Главная » Новости и обзоры

ЛЕНТА НОВОСТЕЙ

29.02.2018
АКАДЕМИЯ ЛІГА:ЗАКОН проведед комплексный курс Senior Lawyer для юристов
 КУРС Senior Lawyer: юридическая и отраслевая практика для юриста

17.07.2018
Новели Закону України "Про валюту і валютні операції"
 Новели Закону України "Про валюту і валютні операції"

25.04.2018
Нап'ядова рада ТОВ: аналіз законодавства
 Автор: Шаді Саад

18.04.2018
Банкрутство по-новому
 Автор: Ростислав Кравець

20.02.2018
15 березня відбудеться практикум "Земля 2018."
 На практикумі, 15 березня 2018р., відбудеться презентація монографії Віталія Правдока "Поділ земель за цільовим призначенням за законодавством ...

15.11.2017
Обыск на предприятии: развлечение не для слабонервных
 Денис Овчаров, партнер Практики безопасности бизнеса Jusosoft, совместно с Департаментом практикумов ЛІГА:ЗАКОН 30 сентября организовали проведение де...

30.02.2017
Юридические риски в автомобильном транспорте и логистике
 19 сентября 2017г. в Киеве состоится практикум на тему: "Юридические риски в автомобильном транспорте и логистике, современные реалии и перспективы раз...

24.01.2017
24.01.2017
Для того, чтобы управлять, нужно, как-никак, иметь точный план на некоторый, пусть сколько-нибудь длительный срок.... хотя бы на смеихотворно ...

БЛИЖАЙШІЕ ПРАКТИКУМИ

23.01.2019 | Киев
 Комерційська тайна і як і звідси захищати свій бізнес інформацію?

24.01.2019 | Киев
 Implementación GDPR в компании: быть или не быть?

25.01.2019 | Киев
 Все под контролем: что надо знать про работу с договорами на предприятии

25.01.2019 | Днепр
 Суді за участю нерухомості і судової практики 2018

29.01.2019 | Киев
 КУРС: Senior Lawyer * | юридическая и отраслевая практика для юристов

[Все мероприятия»](#)

Наші переваги

Кожному кроку ми розробили підтримку. Ми розробили широкі сектори освіти: корпоративну, окремі професійні...

Наші клієнти

Очень приятно с Вами сотрудничать. Уже не вернусь к Вам крошечку Вас обуче... такую теплоту в ду...

Інформація для юристів детально представлена у розділі «Юристу» <https://jurliga.ligazakon.net/ua>.

	БІЗНЕСУ	ЮРИСТУ	БУХГАЛТЕРУ	Укр.	УВІЙТИ
ЮРЛІГА ПРАВО ЗНАТИ	Новини • Аналітика • Думки • Події • Календар • Каталог			Ще	РІШЕННЯ ДЛЯ ЮРИСТА

ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

Адвокат може самостійно засвідчувати довіреність

12.02.2019, 12:55 👁 612 💬 0

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Касація не прийме скаргу на відмову в амністії, постановлену тому, хто вже відбуває покарання, - Велика Палата

12.02.2019, 09:09 👁 288 💬 0

СУДОВА ПРАКТИКА

Як виглядатиме Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система

11.02.2019, 15:13 👁 990 💬 0

БАНКІВСЬКА ДІЯЛЬНОСТЬ

НБУ беззвізно оцінить ризики в діяльності банку

11.02.2019, 12:52 👁 232 💬 0

Новини

12:55

ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

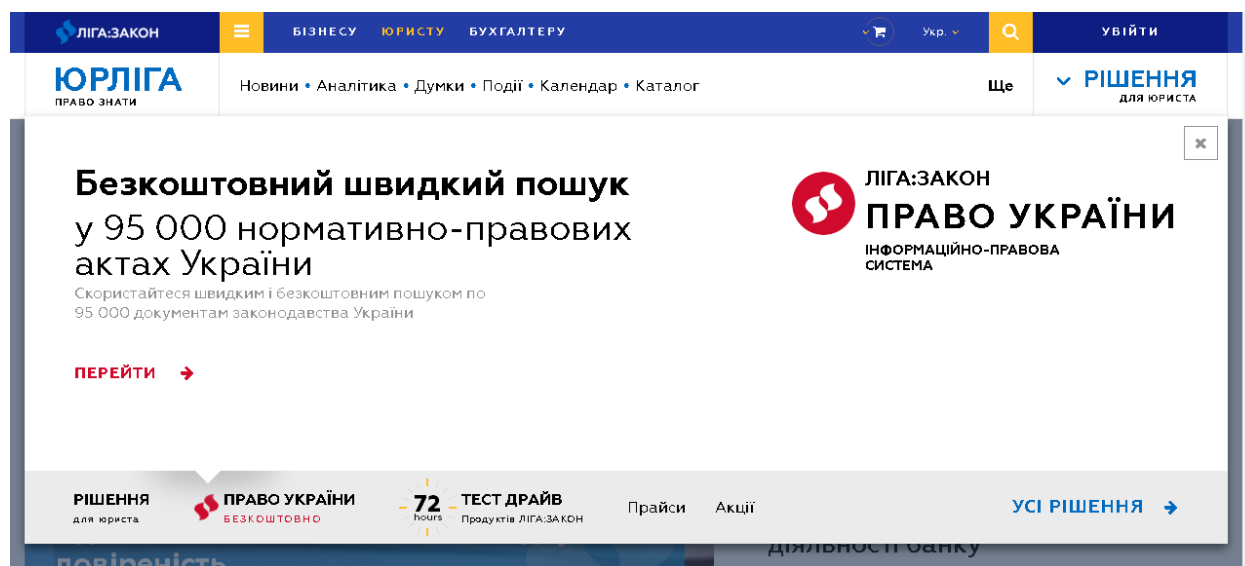
Адвокат може самостійно засвідчувати довіреність

👁 601 💬 0

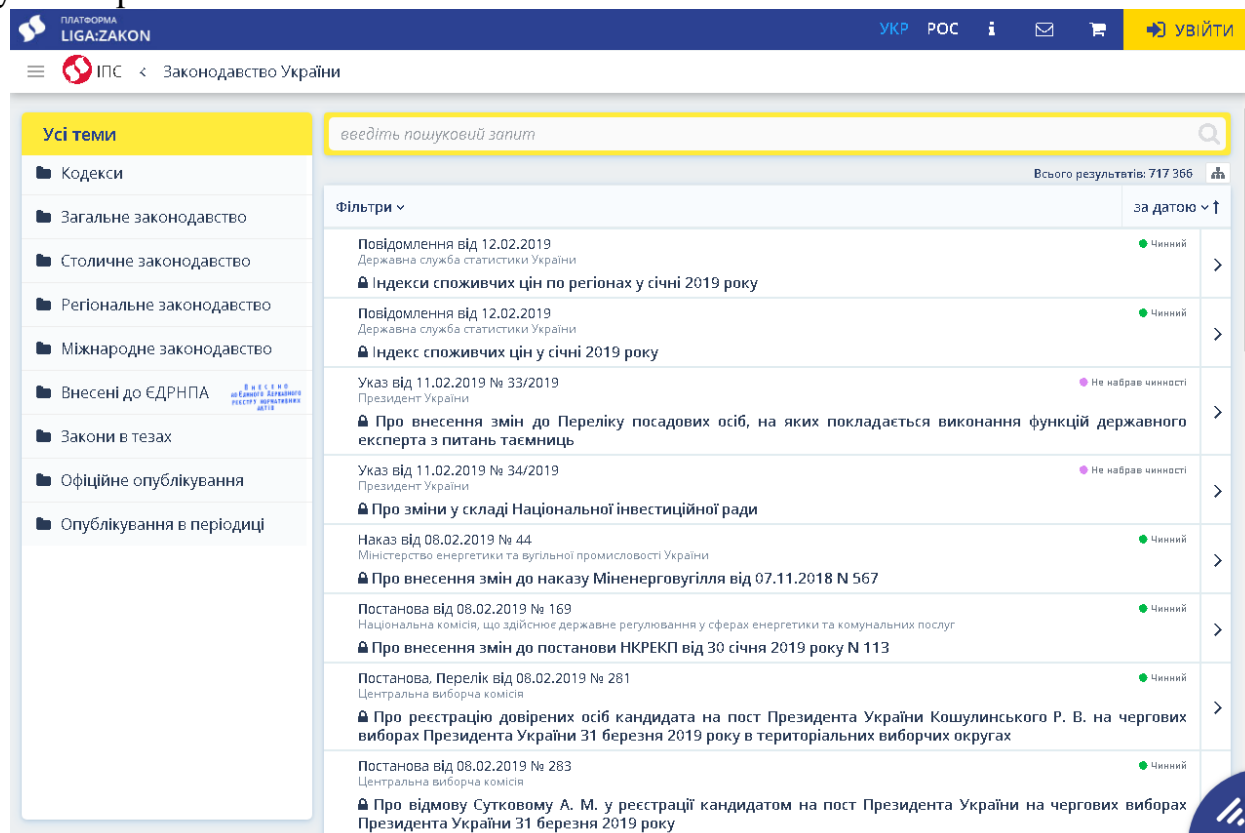
PRAVO & TATTOO

Стаття, 24.01.2019

Цей сервіс надає безкоштовний швидкий пошук правової інформації за посиланням «Право України»: Перейти.

Значна кількість завдань з різних дисциплін, які вивчаються у коледжі, передбачає пошук, аналіз та обробку юридичних документів, тому використання цього сервісу є дуже доречним та корисним у підготовці майбутніх юристів.

Список використаних джерел

1. Ліга:Закон. Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua/ua/>

2. Ямчук І. Р. Аналіз сучасних правових інформаційно-пошукових систем України. Взято з: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6011/Yamchuk%20IP.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Глотова Людмила Іванівна

викладач-методист, Медичний коледж Харківського національного медичного університету, xa10385405@student.karazin.ua

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ ФАХІВЦІВ

Сучасний підхід до організації викладання іноземних мов за професійним спрямуванням полягає у використанні інноваційних технологій, які не тільки підвищують мотивацію студентів, але й націлені на імітацію ситуацій реальної професійної комунікації та вирішення проблем, пов'язаних з майбутньою роботою, що допомагає становленню студентів як спеціалістів.

Важливе значення в освітньому процесі займають новітні інформаційні технології: відео- та аудіотехніка; електронні посібники; мультимедійні проектори; інтерактивні дошки; Інтернет.

Інтернет — це найбільше джерело аутентичного актуального матеріалу (тексти, аудіо, відео, навчальні програми) та інформації.

Для самостійного навчання та поглиблення знань з англійської мови можна рекомендувати наступні сайти та програми:

- BBC (www.bbc.com)

Програма “Learning English”.

Це справжнє джерело інформації та різноманітних аудіоматеріалів для всіх груп студентів.

- ESL Podcast (<https://www.eslpod.com/>)

Слухати подкасти можна як онлайн, так і завантаживши на плеєр або телефон.

- <https://effortlessenglish.com>

На сайті розміщена популярна методика вивчення англійської мови, що допомагає покращити навички аудіювання.

- Randall's ESL Cyber Listening Lab. Randal (<https://esl-lab.com>)

Усі аудіоролики на сайті поділені на три групи по рівню складності. Кожний ролик містить текст, комплект завдань та пояснення окремих слів або виразів англійською мовою.

- Програма “Language in Use 24/7” розроблена на основі серії підручників видавництва Cambridge University Press.

- Програми-словники ABBYY Lingvo, PROMT VER-Dict, Polyglossum.

- FVords – програма містить тести, словники, тексти, режим суфлера, статистику та інше.

- Memo Booster – програма дозволяє студентам краще запам'ятовувати слова у вправах.
- Exerciser – програма містить вправи різних рівнів складності з можливістю їх перевірки.
- Програми-перекладачі: Pragma, PROMT, Translation Suite, Language Guide, Omega T, MetaTaxis, WhiteSmoke Translator, SDL Trados Studio.
- Мультимедійні курси вивчення іноземних мов: Happy English, Bridge to English.

Таким чином, електронні засоби вивчення іноземних мов дають можливість студентам не тільки прочитати тексти, але й прослухати аудіоматеріал, переглянути відео, виконати письмові завдання та перевірити правильність їх виконання.

Перед викладачами іноземних мов постає проблема пошуку методів підвищення ефективності навчання, активізації пізнавального інтересу, мотивації. Одним зі способів вирішення даної задачі є використання інтерактивних технологій в процесі викладання іноземної мови при підготовці медичних спеціалістів. Такі методи орієнтовані на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості. Тому особлива увага приділяється організації процесу ефективної комунікації, коли взаємодії більш мобільні, відкриті та активні [1].

Для підвищення ефективності процесу навчання необхідна наявність трьох компонентів спілкування, а саме: комунікативного (передача та збереження вербальної та невербальної інформації), інтерактивного (організація взаємодії при спільній діяльності) та перцептивного (прийняття та розуміння людини людиною).

Серед інтерактивних методів навчання слід зазначити: кейс-метод, метод рольових ігор, ділова гра, метод комунікативно-ситуативного моделювання, “мозковий шторм”, конференція.

Навчання студентів-медиків відбувається шляхом симуляції (імітаційно-ігрова діяльність), яка включає закріплення лексичного матеріалу в імітаційно-ігрових ситуаціях. На заняттях моделюються ігрові ситуації двох типів : ситуації для роботи з текстами та загально комунікативні ситуації. Така організація освітнього процесу формує навички самостійної роботи з професійно-орієнтованими текстами та навчання іншомовної комунікації безпосередньо через спілкування.

Таким чином, однією з головних переваг інтерактивних методів є приближення процесу навчання до реальної практичної діяльності медичних спеціалістів.

Дієвою формою навчання майбутніх медиків може бути використання на заняттях творів світової художньої літератури (J. Galsworthy “The Forsyte Saga”, W.S. Maugham “Lord Mountgrago”, W.S. Maugham “The Razor's Edge”, R.Gordon “Doctor in the House”, A.Cronin “Hatter's Castle”, Echo Heron “Intensive Care”), які несуть медичну інформацію та мають художню цінність, що сприяє приєднанню студентів до світової культури.

Отже, навчання іноземній мові — це багатогранний процес, який об'єднує не тільки інноваційні технології, але і прагнення викладача до постійного вдосконалення своїх знань й пошуку нових продуктивних форм і методів навчання.

Список використаних джерел

1. Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід: метод. Посіб./ О. Пометун, А. Пархоменко. - К.: АПН, 2010 — С.136

Семко Лариса Петрівна

*науковий співробітник математичної та інформатичної освіти,
Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України,
L_Semko@ukr.net*

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ В ЛІЦЕЇ НА РІВНІ СТАНДАРТУ

Навчання інформатики має велике значення для реалізації потенціалу загальної середньої освіти і змінюється в умовах фундаменталізації змісту освіти, що, у свою чергу, впливає на методичну систему навчання інформатики. Нині стає все більш зрозуміло, що в курсі інформатики необхідно освоювати не лише часткові аспекти прикладної спрямованості, а й формувати загальні основи взаємодії з інформаційними технологіями, узагальнені методи і засоби.

Реалізація змісту освіти в старшій школі, визначеного Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392, у відповідності до навчальних планів освітньої програми для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом МОН від 20.04.2018 № 408, забезпечується в тому числі й вивченням «Інформатики» як вибірково-обов'язкового предмета.

Базовий рівень викладання інформатики за рівнем стандарту орієнтований на формування загальної культури і більшою мірою пов'язаний зі світоглядними, виховними і розвиваючими завданнями загальної освіти, завданнями соціалізації. Методологічною основою предмета є системно - діяльнісний підхід, в рамках якого реалізуються сучасні стратегії навчання, які передбачають використання інформатики в процесі вивчення всіх шкільних предметів, у позаурочній та позашкільній діяльності.

Метою вивчення інформатики в ліцеї на рівні стандарту є формування високого рівня інформаційної компетентності. Інформаційна компетентність забезпечує навички і досвід діяльності учня з інформацією, яка міститься в навчальних предметах і освітніх галузях, а також в навколишньому світі.

Завданнями навчання інформатики в ліцеї на рівні стандарту є:

- освоєння системи базових знань, що відбивають вклад інформатики у формування сучасної наукової картини світу, роль інформаційних процесів в суспільстві, біологічних і технічних системах;

- оволодіння уміннями застосовувати, аналізувати, перетворювати інформаційні моделі реальних об'єктів і процесів, використовуючи при цьому інформаційні і комунікаційні технології (ІКТ), у тому числі під час вивчення інших шкільних дисциплін;

- розвиток пізнавальних інтересів, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом освоєння і використання методів інформатики і засобів ІКТ під час вивчення інших шкільних предметів;

- виховання відповідального відношення до дотримання етичних і правових норм інформаційної діяльності;

- набуття досвіду використання інформаційних технологій в індивідуальній і колективній навчальній, пізнавальній, проектній діяльності тощо.

Основне завдання базового рівня старшої школи полягає у вивченні загальних закономірностей функціонування, створення і застосування інформаційних систем, переважно автоматизованих.

З точки зору змісту це дозволяє розвинути основи системного бачення світу, розширити можливості інформаційного моделювання, яке повинно забезпечити значне розширення і поглиблення міжпредметних зв'язків інформатики з іншими дисциплінами.

З точки зору діяльності це дає можливість сформувати методологію використання основних автоматизованих інформаційних систем в рішенні конкретних завдань, які пов'язані з аналізом і представленням основних інформаційних процесів: автоматизовані інформаційні системи (АІС); зберігання масивів інформації (системи управління базами даних, інформаційно-пошукові системи, геоінформаційні системи тощо); АІС обробки інформації (системне програмне забезпечення, інструментальне програмне забезпечення, автоматизоване робоче місце, офісні пакети тощо).

З методичної точки зору в процесі викладання слід звернути увагу на наступні моменти: інформаційні процеси не існують самі по собі (як не існує рух сам по собі, завжди існує «носії» цього руху), вони завжди протікають в будь – яких системах. Здійснення інформаційних процесів в системах може бути цілеспрямованим або стихійним, організованим або хаотичним, детермінованим або стохастичним, але яку б ми не розглядали систему, в ній завжди є присутніми інформаційні процеси, і який би інформаційний процес ми не розглядали, він завжди реалізується у рамках будь – якої системи [3].

У змісті предмета інформатики на рівні стандарту зроблено акцент на вивчення фундаментальних основ інформатики: формуванні інформаційної культури, розвитку основ структурного мислення, аналізу та візуалізації даних, реалізуванні в повній мірі загальноосвітнього потенціалу цього курсу .

Курс інформатики на рівні стандарту має модульну структуру і складається з двох частин – базового та вибіркового (варіативних) модулів. Модуль — структурна одиниця навчальної програми, подана як організаційно-методичний блок, що містить цілісний набір компетенцій необхідних для засвоєння учнями протягом його вивчення.

Основою навчання інформатики в 10-11 класах є базовий модуль, зміст якого може бути розширений за рахунок вибірових модулів. На вивчення базового модуля відводиться 35 годин. Цей модуль є мінімально допустимою нерозривною структурною одиницею програми та він завершує формування в учнів предметних і ключових компетентностей в області використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на рівні, визначеному Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [1].

Навчальна програма з інформатики рівня стандарту містить широкий спектр змісту модулів, оскільки формування інформативних знань і компетентностей в учнів є необхідним компонентом практично всіх можливих профілів.

Базовий модуль складається з 4 тем. Вивчення розділу «Інформаційні технології в суспільстві» має створити підґрунтя для наступного навчання базових технологій. У процесі вивчення матеріалу цього розділу можна остаточно визначитися зі спрямованістю подальшого навчання. Разом з тим, прописаний у програмі зміст навчання очікувані його результати подано таким чином, щоб надати можливість учителеві суттєво доповнити освітній процес сучасними фактами, посиланнями на програмні засоби, новітні технології, яких не існувало на момент створення програми. Особливе зазначене стосується соціальних аспектів застосування ІКТ (електронне урядування, цифрове громадянство, проблеми безпеки тощо). Тому слід обов'язково ознайомити учнів з актуальними на момент навчання сервісами Інтернет, нагадати про загрози конфіденційним відомостям, методи й форми шахрайських дій (фішінг та ін.) [2].

Одним з найважливіших понять курсу інформатики є поняття інформаційної моделі. Це поняття формується під час вивчення теми «Моделі і моделювання. Аналіз та візуалізація даних». Коли працюємо з інформацією ми завжди маємо справу або з готовими інформаційними моделями (виступаємо в ролі їхнього спостерігача), або розробляємо інформаційні моделі. Алгоритм і програма – різні види інформаційних моделей. Створення бази даних вимагає перш за все визначення моделі даних. Формування запиту до будь-якої інформаційно-довідкової системи також відноситься до інформаційного моделювання. Вивчення любых процесів, які відбуваються в комп'ютері, неможливо без побудови і дослідження відповідної інформаційної моделі. Важливо підкреслити діяльнісний характер процесу моделювання. Інформаційне моделювання є не тільки об'єктом вивчення в інформатиці, а й найважливішим способом пізнавальної, навчальної та практичної діяльності. Його також можна розглядати як метод наукового дослідження і як самостійний вид діяльності. Задачі, які учні розв'язують під час вивчення цієї теми, можуть бути поділені на 3 типи: комп'ютерне моделювання, виявлення тенденцій у даних, оптимізаційні та розрахункові задачі. Передбачається, що учні мають набути таких компетенцій, як планування та проведення навчальних досліджень і комп'ютерних експериментів з різних предметних галузей, створення інформаційної моделі для розв'язування задач із різних предметних

галузей, вибір методів та засобів візуалізації даних, тобто навчитися самостійно планувати дослідження та добирати засоби їх проведення.

Під час вивчення теми «Системи керування базами даних» в учнів формуються основи структурного мислення. Це досягається насамперед у процесі створення семантичних моделей предметних областей, на основі яких потім проектується бази даних. Цей розділ є досить складним для того, щоб рекомендувати його глибоке вивчення на рівні стандарту. Бажано використовувати готові бази даних, причому дуже бажано, щоб їх зміст був пов'язаний із профілем навчання.

Разом з тим, залежно від обраного профілю, даний розділ можна суттєво розширити, зокрема, при виборі математичного профілю доцільно використати вміст модулів «Математичні основи інформатики», «Бази даних» та «Формальна логіка».

У темі «Мультимедійні та гіпертекстові документи» формується така предметна компетентність, як вміння створювати, ергономічно наповнювати даними, публікувати в Інтернеті та просувати веб-сайти. Ознайомлення з мовою гіпертекстової розмітки відбувається на оглядовому рівні, а основна увага має приділятися створенню веб-ресурсів за допомогою автоматизованих систем керування вмістом, що відповідає сучасній світовій тенденції, ергономічному розміщенню даних на веб-сторінках та їх художньо-естетичному оформленню, а також пошуковій оптимізації веб-ресурсів. Разом з тим, базові поняття мультимедіа та гіпертексту мають подаватися достатньо строго й глибоко.

Поняття «мультимедіа», «мультимедійний документ» і дотичне до них поняття «гіпермедійний документ» нині використовують досить часто, так само, як і самі документи зазначених типів. Практично весь контент мережі подано у форматі гіпермедійних документів.

У випадку, якщо на вивчення інформатики як вибірково-обов'язкового курсу, навчальним планом передбачається більше ніж 35 годин, базовий модуль доповнюється чи розширюється вибілковими (варіативними) модулями з відповідною кількістю годин (наведені в програмі). Вибіркові модулі для розширення курсу учитель добирає відповідно до профілю навчання закладу освіти, запитів, індивідуальних інтересів і здібностей учнів, регіональних особливостей, матеріально-технічної бази та наявного програмного забезпечення.

Зауважимо, що розширення курсу та реалізація профільного навчання під час його викладання може здійснюватися такими способами: через розширення змісту окремих тем базового модуля до обсягів, передбачених відповідним вибілковим модулем. У цьому випадку певна тема вичитується не за програмою базового, а за програмою вибіркового модуля; через доповнення базового модуля варіативними; завдяки добору додаткових профільно-орієнтованих навчальних завдань до тем базового модуля [1].

Курс інформатики на рівні стандарту закликає внести значний вклад до трудової та політехнічної підготовки учнів. В цьому плані передбачається

систематичне розкриття взаємозв'язку теоретичних і прикладних аспектів курсу, розкриття ролі і значення нових інформаційних технологій в сучасному суспільному виробництві.

Список використаних джерел

1. Інформатика. 5-11 класи: навчальні програми, методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2018/2019 навчальному році / Укладач Б.В. Кудренко.— Харків : Вид-во «Ранок», 2018. — 192 с.
2. Інформатика: Навчальні програми для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту, профільний рівень); Методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України. — К : УОВЦ «Оріон», 2018. — 88с.
3. Семко Л. Методичні підходи до вивчення інформатики в основній школі / Самойленко Н. / Наукові записки. — Випуск 7.- Серія: Проблеми методики фізико-математичної освіти. Частина 2. — Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015 — С.76-82.

Олійник Тетяна Миколаївна

*викладач економічних дисциплін, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, ivanna12345678@ukr.net*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Найважливішими завданнями освіти в Україні є підготовка освіченої, творчої особистості та формування її фізичного й морального здоров'я. В зв'язку з цим принципово змінюється позиція викладача. Він повинен організувати самостійну діяльність студентів, в якій кожен оволодів би низкою здатностей до якісних професійних дій, самонавчання, самоуправління, орієнтації, адаптації, передбачуваності, особистісною готовністю до майбутнього.

Освіта ХХІ століття – це освіта для людини. Її стрижень – розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, особистість, яка вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблеми.

Кожний викладач має самостійно впроваджувати ефективні форми і методи навчання. Як правило, краще засвоєння нового матеріалу відбувається в процесі активної діяльності студентів за умови, коли в нього вносяться елементи новизни. Інноваційна діяльність викладача коледжу, пов'язана з проектуванням і реалізацією інноваційних технологій. Вона буде ефективною за умови наявності у нього системи прогностичних, проектувальних, конструктивних, організаційних, комунікативних, рефлексивних, аналітичних та інших умінь. Зважаючи на те, що до інноваційної технології входить система

умінь, що забезпечує проектування і реалізацію навчально-виховного процесу, викладач вищої школи має оволодіти вміннями організації кожного етапу професійно-педагогічної діяльності на основі врахування низки чинників: пріоритетності цілей вищої освіти, специфіки змісту навчання, вікового і освітнього рівня студентів, фізичного стану, рівня навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення.

Найбільш популярними у викладачів коледжу є такі педагогічні технології: інформаційно-розвивальні, які передбачають виклад викладачем теоретичних відомостей під час проведення лекції або семінарського заняття; організацію самостійної роботи студентів з вивчення нових знань з теоретичних джерел, інструкцій, комп'ютерних засобів навчання; *діяльнісні*, спрямовані на підготовку професіонала, здатного кваліфіковано розв'язувати виробничі завдання (передбачають проведення аналізу виробничих ситуацій, розв'язання ситуативних виробничих завдань, ділові ігри, моделювання професійної діяльності в навчальному процесі, організацію професійно спрямованої дослідницько-пошукової роботи тощо); *розвивальні*, спрямовані на професійний розвиток майбутнього фахівця, здатного творчо працювати, самостійно визначати способи і засоби вирішення проблемних виробничих ситуацій тощо (проблемне навчання, проблемні лекції, семінари, навчальні дискусії, практичні заняття з елементами дослідництва, ділові ігри); *особистісно орієнтовані*, метою яких є формування активної, творчої особистості майбутнього фахівця, здатного самостійно будувати і коригувати свою навчально-пізнавальну діяльність (аудиторна (незначна) і позааудиторна самостійна діяльність студентів, робота за індивідуальним планом, дослідницька робота, метод проектів тощо).

Отже, якісні зміни у підготовці кваліфікованих робітників зумовлюють необхідність інноваційного розвитку освітнього процесу в вищих учбових закладах. У зв'язку із завданням інноваційних технологій навчання, системного, оптимального конструювання форм і типів навчальних занять постає проблема розробки чітких характеристик освітнього, виховного і розвиваючого потенціалу кожного типу заняття і методичних умов, дотримання яких обов'язкове для його ефективного використання. Особливе місце при реалізації педагогічного підходу приділяється діагностиці процесу навчання. З цієї діагностики починається планування процесу викладання, перевірки й обліку знань. Діагностика проводиться в ході навчання, і обов'язково досліджуються результати навчальної діяльності. При цьому діагностика передбачає відстеження досягнень учнів як щодо оволодіння знаннями, так і на рівні розвитку їхніх здібностей на основі чітких параметрів результативності навчання.

Методичні форми роботи дають такі відсотки: лекція — 5 % засвоєння; індивідуальне або групове читання — 10 % засвоєння; аудіовізуальний метод — 20 % засвоєння; демонстрування — 30 % засвоєння; групові дискусії — 50 % засвоєння; активне навчання (рольові ігри, розігрування ситуацій) — 70 % засвоєння; навчання інших — 90 % засвоєння.

Отже, значна кількість основних методичних інновацій пов'язана сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання, в ході якого здійснюється взаємодія викладача і студента. За допомогою яких навчальний процес організований таким чином, що практично всі студенти беруть участь у процесі пізнання, вони мають змогу розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають. Різноманітність інноваційних технологій робить процес навчання дійсно творчим, збуджує зацікавленість студентів, поліпшує розуміння і засвоєння матеріалу, що значно підвищує якість підготовки кваліфікованих робітників.

Інформатизація є необхідною умовою удосконалювання навчального процесу, тому що з її розвитком відбувається відновлення змісту і форм навчальної діяльності як педагогічних працівників, так і студентів. Інформатизація передбачає використання в навчальному процесі різноманітних комп'ютерних технологій, які є інноваційними. Комп'ютерні технології є ефективним інструментом для розвитку нових форм і методів навчання, що підвищують якість освітніх послуг.

Саме новітні розробки в навчанні із застосуванням комп'ютерних технологій і методів у сукупності називають мультимедіа. Арсенал мультимедіа-технологій складає анімаційну графіку, відеофільми, звук, інтерактивні можливості, використання віддаленого доступу і зовнішніх ресурсів, роботу з базами даних тощо. Різноманітні інформаційні компоненти, які знаходяться під керуванням однієї чи декількох спеціальних програм, називаються мультимедіа-системою. Мультимедіа-системи мають унікальну можливість надавати величезну кількість корисної і цікавої інформації в максимально зручній і доступній формі. Саме завдяки цьому вони знаходять все більш широке застосування в різних сферах діяльності: в науці, освіті, професійному навчанні тощо.

Метою застосування відеоматеріалів та інших мультимедійних засобів є ліквідація прогалин у наочності викладання спеціальних предметів в коледжі.

Мультимедійні засоби навчання є універсальними, оскільки можуть бути використаними на різних етапах навчального заняття: під час мотивації як постановка проблеми перед вивченням нового матеріалу; у поясненні нового матеріалу як ілюстрації; під час закріплення та узагальнення знань; для контролю знань.

Моделювання реальності – найважливіша перевага мультимедіа-технологій. З їх допомогою можна не лише відтворити будь-який об'єкт, але й забезпечити його програмою, яка описує його поведінку в реальних умовах. Завдяки цій «віртуальній лабораторії» людина практикує операції, що максимально відповідають реальним, насправді маючи справу лише з їх електронним аналогом.

Але, не слід забувати, що програмні засоби навчального призначення мають відповідати й вимогам педагогічної доцільності, і виправданості їх застосування. Тобто програмний засіб (мультимедійну систему, інформаційну систему) слід наповнювати таким змістом, який найбільш ефективно може бути

засвоєний тільки за допомогою комп'ютера, і використовувати лише тоді, коли це дає незаперечний педагогічний ефект.

Викладачі коледжу ефективно застосовують на заняттях метод проектів. Така форма навчання сприяє більш повній реалізації можливостей інтерактивного навчання в умовах, коли всі студенти приймають активну участь в розробці проекту. Метод проектів завжди зорієнтований на самостійну діяльність студентів, яка реалізується як в індивідуальній, так і в парній, груповій діяльності, що завжди передбачає розв'язання проблеми: з одного боку - використання сукупності різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого - необхідність інтегрування знань, умінь використовувати знання з різних галузей науки, техніки тощо. Результати виконання проектів мають бути, що називається, «відчутними», тобто, якщо це теоретична проблема, то конкретне її розв'язання, а якщо практична - конкретний результат готовий до використання у реальному житті. Метод проектів передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих по своїй суті.

Результати проектів повинні бути матеріальними, тобто відповідно оформленими - відеофільм, альбом, журнал, комп'ютерна газета, альманах тощо. Проектна робота дуже перспективна, оскільки в ній кожен з учасників не втрачає свого статусу активної діючої особистості, намагається зайняти в групі позицію, що відповідає його можливостям: знанням, умінням, здібностям, мисленню тощо. Працюючи над проектом, студенти спілкуються, співпрацюють і допомагають один одному в процесі навчання, розвивають соціальні, розумові та комунікативні навички. Цей вид діяльності сприяє здійсненню індивідуального підходу в студентських групах з різним рівнем підготовки під час вивчення та засвоєння нового матеріалу.

Психолого-педагогічні можливості методу проектів дуже високі. Проектна діяльність максимально спрямована на суб'єктне пробудження й розвиток особистості студента, оскільки цілком відповідає її віковим потребам і особливостям. Використання методів проектів сприяє розвитку навичок мислення.

Створенню середовища для розвитку навичок мислення ефективно сприяє технологія "кейс", яка завойовує позитивне відношення з боку студентів, які бачать у ньому можливість виявити ініціативу, відчутти самостійність в освоєнні теоретичних положень і оволодінні практичними навичками. Не менш важливо й те, що технологія "кейс" досить сильно впливає на професіоналізацію студентів, сприяє їхньому навчанню, формує інтерес і позитивну мотивацію до навчання.

Цінність кейс-технології полягає в тому, що вона одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що безумовно є діяльним і ефективним в реалізації сучасних завдань системи освіти

До кейс-технологій відносяться: метод ситуаційного аналізу (ситуаційні завдання й справи, аналіз конкретних ситуацій); метод інциденту; метод

розбору ділової кореспонденції; ігрове проектування; метод ситуаційно-рольових ігор; метод дискусії.

Добрим вважається кейс, який відповідає десяти характеристикам якісного кейсу: бути вміло розказаною історією, стосуватися важливої проблеми, описувати драматичну ситуацію з прийняттям критичного рішення, містити конкретні порівняння, надавати можливість для узагальнення висновків, мати центрального героя, давати змогу оцінити ефективність вже прийнятих раніше рішень, бути оптимальним за розміром, містити оптимальний обсяг інформації. Крім того кейси загострюють інтерес студентів до питань, з якими ті стикаються, підкреслюють їх значущість та необхідність вирішення. Кейси також пропонують шляхи реакції та вдосконалюють майстерність студентів у вирішенні проблем.

Таким чином, всі методи, які приводять до позитивних результатів і спрямовані на формування професійних умінь і навичок, мають право на їх використання в навчальному процесі. Нинішній ринок праці, який постійно змінюється, означає, що молоді люди, імовірно, не матимуть одне місце роботи протягом усього трудового життя. Молоді доведеться неодноразово змінювати роботу і кваліфікацію. Крім того, у пошуках роботи, можливо, знадобиться переїхати в інший район. Тому треба допомогти молодим людям виробити здатність справлятися з такою гнучкою кон'юнктурою ринку праці. Необхідно також розвинути навички, що дозволять більш ефективно працювати в малому чи середньому бізнесі.

Список використаних джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Підручник. – К.: Акдемвидав, 2015. – 304 с.
2. Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. держ. ун-т; [редкол.: С. А. Копилов, Ю. М. Ковальчук, В. І. Співак та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2003. – 208 с.

Гук Інна Павлівна

кандидат педагогічних наук, методист, Медичний коледж Харківського національного медичного університету, hukinna@ukr.net

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Процес підготовки висококваліфікованих медичних фахівців потребує постійної уваги з боку викладачів, оскільки до випускника медичного коледжу висуваються певні вимоги, поміж яких вагоме місце посідають високий професіоналізм, активність, вміння співчувати, навички спілкування на основі взаєморозуміння, знання медичної етики і деонтології. Здатність успішно здійснювати професійну діяльність ґрунтується на динамічній комбінації знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних якостей.

Потенційні можливості студента можуть реалізуватися лише за умови забезпечення раціональної самоорганізації його навчально-пізнавальної діяльності. Навчальний процес є взаємодією викладача та студента, де викладач залучає до самостійної діяльності, цілеспрямовує майбутніх фахівців. Проблему організації самостійної роботи студентів, формування раціональної навчальної діяльності, взаємозв'язку самоорганізації та мотивації, самоорганізації та самоконтролю навчальної діяльності розглядали такі дослідники як С. Амірова, А. Беляєва, Г. Коган, Н. Коряковцева, Г. Михайленко, П. Підкасистий, Н. Рибаківа, Я. Устинова, І. Шимко. Водночас питання ролі діяльності викладача медичного коледжу у забезпеченні самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів не розглядається.

Формуванню у студентів вміння самостійно набувати знання та застосувати їх на практиці, на нашу думку, сприяє високий рівень самоорганізації навчальної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави зробити висновок, що самоорганізація навчальної діяльності має свідомий характер. У процесі самоорганізації відбувається організація та цілеспрямована зміна особистості студента як суб'єкта процесу навчання.

Як зазначає С. Архангельський, принцип свідомості навчання нерозривно пов'язаний з активністю та самостійністю студентів, з проявленим у них інтересом, захопленістю, ініціативних творчих пошуків, вимогливості до себе. Важливими складовими принципу свідомості навчання учень називає допитливість, енергійність, наполегливість, уважність, правдивість. Свідомість студентів вимагає свого вираження через самодисципліну та організованість, які характеризують такий ступінь внутрішньої інтелектуальної зібраності, при якій навчальна діяльність виконується з інтересом та вільно. Однак такі ознаки свідомості, як активність, дисципліна, інтерес, турбота про удосконалювання, вимагають уваги з боку викладача [1, с.71].

Вивчення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів дало змогу дослідити самоорганізацію навчально-пізнавальної діяльності та визначити роль діяльності викладача.

Розглянемо праксеологічний етап технології забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів, який полягає у безпосередньому залученні студентів до їх свідомої діяльності, пов'язаної з вміннями організовувати себе в освітньому процесі з метою підвищення якості навчання. У результаті реалізації зазначеного етапу забезпечується передусім операційно-виконавчий компонент самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, який полягає у здійсненні навчально-пізнавальної діяльності, організованої відповідним чином.

Зазначений компонент характеризується формуванням у студентів вміння організовувати здійснення навчально-пізнавальної діяльності відповідно до плану, тобто студент здійснює навчальну діяльність за планом; подумки випереджає події, прогнозує можливі наслідки своїх дій, можливі помилки тощо; раціонально організовує власне навчання: застосовує раціональні й

ефективні методи, форми та прийоми розумової праці, виявляє найкращі шляхи перевірки правильності навчально-пізнавальної діяльності та виправлення помилок власними силами, раціонально й економно використовує свій час та засоби праці, раціонально організовує робоче місце, нормує свою працю відповідно до можливостей організму тощо; організовує послідовність, систему, ритм у навчанні, щоб уникнути напруження перед сесіями; будує такі відносини з однокурсниками та викладачами, щоб вони не заважали, а сприяли навчально-пізнавальній діяльності та діяльності щодо її організації, вивченню та використанню їх успішного досвіду самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності.

Під час цього етапу технології, з одного боку, відбувається залучення студента до самоорганізації, з іншого – очевидно є власна діяльність викладача щодо самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, оскільки здійснення самоорганізації студентами залежить, безумовно, від дій викладача.

Педагогічна ефективність самостійної діяльності студентів залежить від якості керівництва нею з боку викладача, який розробляє систему завдань і чітко визначає мету кожного з них, дає методику раціональних прийомів розумової праці, інструктує перед виконанням завдання і спостерігає за самостійною роботою студентів, надає допомогу в подоланні труднощів, що виникають, у виправленні допущених помилок, підводить підсумки, аналізує й оцінює результати кожної роботи. Значну роль відіграють позааудиторні заняття, під час яких студенти виконують завдання викладача. Цей час можна витратити на вивчення навчальної й наукової літератури, вирішення завдань. На заняттях робота може бути продовжена, але вже з використанням муляжів, фантомів, тренажерів, відео- і кінофільмів.

При організації аудиторної й позааудиторної самостійної діяльності студентів викладачеві потрібно вміло комбінувати репродуктивну (відтворюючу) і продуктивну (творчу) діяльність студентів у процесі виконання завдань. Без репродуктивної діяльності неможливо опанувати існуючі методики, пізнати основи професійної теорії й практики через розв'язання завдань, аналогічних тим, які надані як приклади. Розвити творчі здібності може самостійна робота студента за завданнями, що вимагають нестандартних розв'язань, нових знань, самостійної постановки завдань і пошуку шляхів їх розв'язання. Це можливо, коли студент зустрічається із завданнями, проблемами, ситуаційними задачами, для вирішення яких у нього немає готових зразків, інструкцій щодо способів розв'язання. У такій ситуації він змушений сам шукати шляхи вирішення проблеми, міркувати, самостійно здобувати для себе знання. При виконанні різних завдань (репродуктивних і творчих) окремі ланки самостійної роботи будуть конкретизуватися, уточнюватися, а деякі – випадати. Кожна з ланок вирішує як специфічні завдання конкретного виду самостійної роботи, так і спільні завдання навчання й розвитку студента. Особливу увагу в самостійній роботі потрібно приділити самоконтролю при плануванні, повторенні раніше вивченого матеріалу,

засвоєнні нових знань й інструктивних вказівок викладача у процесі виконання практичного завдання, при внесенні коректив і вдосконалень у роботу, при підведенні підсумків тощо.

Якщо самотійна робота, її кінцева мета були орієнтовані на розумову, моторну, сенсорну діяльність, то й контролювати потрібно аналогічну діяльність, причому важливо привчити студента до самоконтролю, а саме до відстеження ходу дії, до зіставлення отриманих результатів із заданими зразками. Самоконтроль студентів, в окремих випадках за допомогою викладача, дозволяє вчасно робити коригування дій. Крім практичної важливості, самоорганізація формує самотійність не тільки як сукупність певних умінь і навичок, але і як рису характеру фахівця. Для окремих груп студентів викладачеві доцільно проводити консультації, запроваджувати групові форми роботи, тренінги, підбір практичних завдань на основі індивідуальних особливостей, бо розвиток якостей особистості є умовою успішного здійснення самоорганізації.

Отже, викладене вище дозволяє стверджувати, що забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів вимагає безпосередньої участі викладача. Реалізація праксеологічного етапу технології самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів на практиці довела, що саме врахування викладачем індивідуальних особливостей студентів у процесі навчання, розроблення ним різноманітних форм самотійної роботи з метою формування у студентів навичок самоорганізації сприяє удосконаленню процесу навчання і впорядкуванню навчальних дій студентів. У свою чергу, рівень сформованості самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, визначить успішність професійного розвитку педагогічного працівника.

Список використаних джерел

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. Учеб.-метод. пособие М. : Высшая школа, 1980. 368 с.

Кобилинська Марія Михайлівна

*викладач економічних дисциплін, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, lmi-cuep@ukr.net*

Левківський Михайло Іванович

*методист, спеціаліст вищої категорії, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, lmi-cuep@ukr.net*

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ

В останні роки Україна визначила своїм стратегічним завданням інтеграцію в світове співтовариство. Пріоритетним завданням вищої

професійної освіти стає розвиток у майбутнього фахівця таких якостей і здібностей, які дозволили б йому успішно адаптуватися до швидко змінних конкурентних умов, з готовністю сприймати й реалізовувати інновації, створювати якісно новий соціальний простір. Тому характерною тенденцією сучасної освіти є інноваційність, яка визначає її відкритість до нового, випереджувальний характер відносно інших галузей людської діяльності.

Враховуючи досвід інноваційної політики високорозвинутих країн світу, в Україні на початку 90-х років XX століття взято курс на інноваційний розвиток, який знайшов своє відображення в ряді законодавчих і нормативно-правових документів, таких як: закони України: “Про інноваційну діяльність”, “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності”; у галузі освіти – закони України: “Про освіту”, “Про вищу освіту” та інші.

В Україні вже багато зроблено з метою реалізації державної політики в галузі освіти, задоволення потреб освіти у науково-методичному забезпеченні, удосконаленні змісту і методів навчання та виховання молодого покоління на всіх рівнях і в усіх ланках національної системи безперервної освіти. Серед поставлених завдань є такі: комп’ютеризація освіти і впровадження нових інформаційних технологій в навчально-виховний процес; вивчення та поширення вітчизняних і зарубіжних педагогічних інновацій, новітніх освітніх технологій, впровадження в навчальний процес прогресивних педагогічних технологій [2].

У законі України «Про вищу освіту» (2014 р.) вказано, що мета функціонування системи вищої освіти є підготовка конкурентно спроможного людського капіталу для високо технологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях [4].

У сучасній науковій літературі інновації розглядаються в цілому як нові форми організації праці й управління, нові види технологій, які охоплюють не тільки різноманітні установи та організації, але й певні галузі соціальної життєдіяльності людей [3].

Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Інноваційна спрямованість змісту освіти також виявляється багатоаспектною, насамперед, у: державних стандартах освіти; концепціях розвитку особистості, яка навчається; авторських навчальних планах і програмах, підручниках, навчальних посібниках нового покоління; новій системі оцінювання навчальних досягнень і моніторингу якості освіти; розвитку творчих можливостей особистості як основи її подальшої інноваційної діяльності, конкурентоспроможності закладів й установ освіти, учасників навчально-виховного процесу; освітніх технологіях – упровадженні діалогових, діагностичних, активних, інтерактивних, дистанційних, комп’ютерних, мультимедійних, телекомунікаційних, тренінгових, проектних, модульних,

колективних (у малих групах), індивідуальних (самостійних); створенні особистісно орієнтованих навчальних планів і програм, де розвивальна функція освіти стає пріоритетною. Інноваційний освітній процес передбачає: виявлення інноваційної ініціативи, розробку освітньої інновації, її розповсюдження, опанування та збереження. На кожному з етапів інноваційного освітнього процесу здійснюються відповідні організаційні дії, що разом становлять так званий «життєвий цикл освітньої інновації», або технологію її реалізації.

Специфічність інновацій у вищій освіті пов'язана з тим, що вони, по-перше, завжди містять нове вирішення актуальної проблеми в галузі вищої школи; по-друге, їх використання приводить до якісно нових результатів освітньої діяльності, по-третє, їх упровадження викликає якісні зміни інших компонентів єдиної системи вищої освіти.

Педагогічні інновації різняться тими якостями, які закладаються в них ще при їх розробці. До цих якостей треба віднести такі: предмет змін, тобто той елемент системи вищої освіти, який може бути трансформований; глибину перетворень (ступінь радикальності змін, що передбачає застосування нововведень); масштаб перетворень у галузі вищої освіти; ресурсоемність нововведень; рівень розробленості [1].

Послідовна модернізація системи вищої освіти за всіма напрямками передбачає перенесення акценту з процесу навчання на його результати, зміну ролі викладача, особистісний підхід до студента із забезпеченням його продуктивної пізнавальної діяльності. Ці заходи потребують сутнісних перетворень у всіх ланках педагогічної системи: в цінностях, цілях, змісті, процесі й результатах навчання і виховання, в характері діяльності викладачів і студентів, формах і методах навчання, виховання і контролю, в освітньому середовищі, відношеннях із зовнішнім середовищем, якості й рівні фінансової, матеріально-технічної, організаційної, правової та кадрової підтримки освітнього процесу.

По суті, мова йде про практичну реалізацію нової освітньої парадигми, про перехід до нового типу навчання і виховання, про забезпечення кожним закладом вищої освіти України такої якості освіти випускників, яка б відповідала викликам часу. Фактично йдеться про глибоку реформу освіти.

Перехід ВНЗ України в режим інноваційного розвитку як стратегічної мети передбачає реалізацію певних проміжних цілей:

- 1) формування єдиного культурно-освітнього й наукового простору ВНЗ;
- 2) створення ефективної компетентісно-контекстної педагогічної моделі підготовки фахівців;
- 3) залучення всього колективу ВНЗ до інноваційного процесу;
- 4) системної модернізації освітньої діяльності;
- 5) установа ділових зв'язків з органами державної влади, установами освіти і науки, працедавцями, суспільними організаціями;
- 6) здійснення програм координації з українськими ВНЗ – партнерами з інноваційного розвитку;
- 7) розширення програм міжнародної співпраці [2].

Для досягнення даних цілей необхідно розв'язання таких завдань:

- 1) створення, реалізація програми і здійснення стратегічної мети;
- 2) розробка наукових основ модернізації освітньої і наукової діяльності ВНЗ;
- 3) створення і реалізація компетентнісної моделі багатогорівневої професійної підготовки студентів у ВНЗ;
- 4) перехід на кредитно-модульну організацію освітнього процесу;
- 5) розробка механізму контролю якості професійної підготовки на основі бально-рейтингової системи.

Інноваційний розвиток вищої освіти – це процес модернізації освіти за рахунок створення, розповсюдження і засвоєння інновацій. Це циклічний процес, який проходить такі стадії: виявлення потреб у зміні (виявлення проблеми); розробки ідеї вирішення проблеми; розробки способу вирішення проблеми (нововведення); апробації і експертизи нововведення; засвоєння нововведення; інституалізації нововведення.

Інноваційний процес починається з виявлення необхідності змін на певних ділянках освітнього процесу у вищій школі, що відбувається завдяки аналітичній роботі спеціалізованих наукових організацій, органів управління освітою, керівників ВНЗ, науково-педагогічних колективів.

Розробка способів вирішення проблеми – це проектування нововведення. Розроблене нововведення повинно пройти експериментальну апробацію, в результаті якої в нього можуть бути внесені корективи. До того, як нововведення вийде на стадію розповсюдження, воно повинно пройти експертизу, тобто оцінку своєї відповідності конкретним вимогам.

Розповсюдження інновації потребує її тиражування і доведення інформації про неї до потенційних користувачів. Розповсюдженню сприяє наявність спеціальної інфраструктури підтримки інноваційних освітніх процесів. До неї входять різноманітні консультаційні служби, навчальні центри, експерти, центри з упровадження тощо. Для того щоб розповсюдження інновації проходило успішно, необхідно здійснювати аналіз того, як відбувається розповсюдження нововведення, виявляти фактори, які гальмують цей процес, і реалізовувати заходи для їх усунення.

Третя стадія інноваційного процесу проходить у вищих навчальних закладах. Потреба в пошуку і засвоєнні конкретних інновацій виникає тоді, коли керівництвом закладу або педагогічним колективом знайдено недоліки в освітньої діяльності і проаналізовано їх причини. Після цього інновація може або розроблятися в самому ВНЗ (це буде початком першої стадії інноваційного процесу), або обиратися з уже наявних нововведень, використання яких дозволить підвищити ефективність освітньої діяльності. Перед тим, як вирішити питання про впровадження інновації, інформація яка потрапила ззовні про нововведення повинна пройти внутрішню експертизу. Далеко не завжди ті інновації, які придатні для одного ВНЗ, можуть бути використані в іншому. Тому експертиза, яка здійснюється в період створення нововведення, і

експертиза, що проводиться на стадії його засвоєння, мають як загальні, так і різні риси.

Заключним етапом інноваційного процесу в межах вищої школи є впровадження (освоєння) інновації і її використання, оцінка результатів та інституалізація, тобто перехід від експериментального режиму до режиму постійного застосування [1].

Список використаних джерел:

1. Дичківська І.М. *Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник*. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. К.: Укрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Законодавство України у сфері інноваційної діяльності: збірник законодавчих актів / Верховна Рада України. офіц. вид. К.: Парламентське вид-во, 2007.

Сосненко Євгеній Павлович

старший викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я фізичної реабілітації, спортивної медицини, Українська медична стоматологічна академія, several1222@gmail.com

Лупало Олена Володимирівна

старший викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я фізичної реабілітації, спортивної медицини, Українська медична стоматологічна академія, kishunja@gmail.com

АНАЛІЗ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ УМСА

Катастрофічне погіршення стану здоров'я сучасної людини вже відомо кожному. Медикаментозні засоби попри свою необхідність неспроможні урятувати людину від екологічних негараздів та інших факторів ризику, тому на сам перед виходить проблема профілактичних засобів та включення в максимальному обсязі природних факторів у таку роботу. Саме таким фактором на нашу думку є заняття цілеспрямованими фізичними вправами, фізичним вихованням.

Найважливішим матеріальним, інтелектуальним і духовним засобами виховання гармонійно розвиненої, соціально активної, креативної особистості є фізична культура і спорт. У сучасному суспільстві затребувана здорова, творча, соціально адаптована людина. Необхідно формувати «здорові» суспільні стереотипи, наприклад, моду на здоров'я. Сучасна фізична культура виконує важливі соціальні функції по оптимізації фізичного стану населення, організації здорового способу життя, підготовці до життєвої практики[3].

Отже, необхідно поглянути на проблему формування фізичної культури людини, на її теоретичні основи. Творчим і фізичним розвитком студентської молоді є два взаємопов'язані аспекти їх зростання. Так само, творчий розвиток і

зміцнення психологічного здоров'я особистості, взаємопов'язані між собою і розвиваються у взаємодії один з одним. Принципове значення у цьому плані мають дослідження проблем фізкультурно-оздоровчої роботи з молоддю в умовах освітніх установ.[1].

На нинішньому етапі розвитку суспільства впровадження форм фізичної роботи в навчальний режим і відпочинок студентів - одне з основних завдань сьогодення. Вона визначена комплексною програмою й одержала своє відбиття в Національній доктрині розвитку утворення. У документах підкреслюється про широкий збір засобів, методів і використання різних форм фізичного виховання для формування моральної відповідальності кожної особистості за рівень оздоровчої рухової активності, як важливого компонента здорового способу життя, ефективному й не дорогому засобу профілактики й поліпшення здоров'я. У документах відзначається, що здоров'я, величезний вплив на яке робить фізичне виховання - найважливіша передумова повноцінної розумової діяльності.

Кількість студентів, що мають відхилення в стані здоров'я й фізичного розвитку, щорічно збільшується. Ріст захворювань студентів пов'язаний не тільки з інформаційними й емоційними перевантаженнями, яким вони піддаються в процесі навчання, але й в соціально-економічними, екологічними проблемами, дефіцитом рухової активності й відсутністю навичок здорового способу життя[2].

Розвиток вищої школи в сучасних умовах супроводжується соціально-економічним пресингом на всі сторони студентського життя й праці. Робоче навантаження інтенсивно працюючого студента в плані навчального тижня досягають до 12 годин на добу, а в період екзаменаційної сесії – до 15-16 годин. Працю студента по фазі відносять до першої категорії (легкий), а по напруженості до четвертого (дуже напружена праця) і вимагає значної напруги духовних і фізичних сил. У зв'язку із цим, зростає роль фізичної культури, як одного з основної ланки державного сектора для зміцнення й збереження здоров'я, збільшення тривалості життєвої й творчої активності та підвищення розумової працездатності [1].

Фізичне виховання є складним педагогічним, багатофункціональним психофізіологічним процесом, особливо в сучасних умовах, коли студентська молодь приділяє недостатню увагу фізичній культурі, коли в навчальних заходах відзначається скорочення матеріально-технічної бази, й виділення засобів на придбання спортивного інвентарю, устаткування, зменшення обсягу навчальних годин у вищих навчальних закладах.

Ми вважаємо за доцільне зупинитися на напрямку, що одержав за останні роки визнання і підтримку – використання природного середовища як не змінна умова й матеріальна база рекреаційного природокористування. Безумовно, все це можна використовувати в процесі фізичної рекреації студентів у навчальній діяльності. Фізична рекреація спрямована на задоволення біологічних потреб, рухової активності й емоційних дій у розвазі, одержанні задоволення, насолоди через рухи, перемикання з одного виду діяльності на інший, активізацію

діяльності організму за допомогою рухової активності й профілактики несприятливих впливів на організм студентів[4].

Мета наших спостережень полягала в аналізі засобів і методів активного впливу на організм людини, які дозволяють розглядати зовнішнє середовище (як джерело всіх явищ) і її моделі в якості одного з основних засобів активного формування психічних і фізичних якостей людини.

Основною задачею фізичного виховання є укріплення здоров'я. А в свою чергу здоров'я за даними Всесвітньої організації здоровозбереження залежить від основних 4 факторів. В процентному відношенні данні наступні: екологія - 20%, спадковість - 20%, медицина - менше 8%, здоровий спосіб життя - 50%.

Найбільший процент випадає на здоровий спосіб життя. Сюди входить здорове харчування, відмова від шкідливих звичок а також цілоспрямовані заняття фізичною культурою і спортом. Тому здоров'я це не просто так, а їм треба займатися, і бажано щоб це відбувалося і на державному рівні. Потрібна логістика і бюджет[5].

Якщо проаналізувати фізичне виховання років 20 назад і зараз то вийде приблизно наступна картина: Раніше практичні заняття з фізичного виховання на 1-2 курсах проводились по 160 годин на рік по два рази на добу, а на 3-5 курсах по 80 годин на рік - один раз на добу. Тобто загальна кількість годин за 5 років навчання практичних занять складала 560 годин.

Зараз же по 30 годин тільки на 1-х та 2-х курсах на рік. Тобто зараз загальна кількість годин за 5 років навчання практичних занять склала 60 годин. Також ми провели опитування серед студентів з приводу самостійних занять в позанавчальні години, то вона також невелика, а 65% студентів не займаються цілоспрямованими фізичними вправами взагалі.

Проаналізувавши цю проблему, ми бачимо, що рухова активність студентів зараз знизилась в 9-10 разів. Також при заняттях один раз на добу відсутній тренувальний ефект. Всі ці показники: відсутність основного фактору здорового способу життя, цілоспрямованість практичних занять фізичною культурою і спортом, низька рухлива активність, гіподинамія може негативно впливати на фізичні кондиції і здоров'я студентів в цілому, а здоров'я в свою чергу впливає на те, що в Україні люди мають низький життєвий вік. Українці живуть 70 - , а європейці 80 +.

Для того щоб дисципліна «Фізичне виховання» могла виконувати свої задачі, потрібні умови і поновлення проведення практичних занять, як мінімум 2 рази на тиждень. Ми вважаємо, що треба повернутися до тих годин з фізичного виховання, які були 20 років тому.

Список використаних джерел

1.Анікеев Д.М. Цель и задачи физического воспитания студентов программно-нормативных документах Украины. *Физическое воспитание студентов: научный журнал*. Харьков, 2010. №6. С. 3-6.

2.Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми фізичного виховання в ВУЗі». Част. 1.Донецьк,1995.

3.Дуб І.М. Физическое состояние учащейся молодежи Украины как показатель нации. *Международный научный конгресс. Физическая культура, спорт, туризм в новых условиях развития стран С.Н.Г.* М. Издательство фонда имени М.Ю.Лермонтова, 1999. С.179-184.

4.Зайцев В.П. Физическая реакция в воспитании активной личности студентов (аналитический разбор). *Физическое воспитание студентов.* 2010. №5. С.23-26.

5.Кремень В.Г. *Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти,роздуми,перспективи).* Київ, 2003.

Худолій Іван Іванович

викладач фізики та астрономії, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Коледж управління економіки та права Полтавської державної аграрної академії, hudoliy.ivan@gmail.com

ВИВЧЕННЯ МЕТОДІВ ТА ІНСТРУМЕНТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ БІОРИТМІВ ЛЮДИНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОБУДОВІ БІОРИТМОГРАМИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНФОРМАТИКИ

Поряд з регулярним коливанням денної працездатності проглядаються інші біологічні закономірності протягом більш довгих періодів часу - біоритми.

Вчення про біоритми виходить із того, що фізичні, психічні та інтелектуальні кондиції кожної людини схильні до циклічних коливань, які піддаються попередньому розрахунку. Ціль науки про біоритми полягає в тому, щоб виявити біологічні закономірності від піку до спаду наших життєвих сил і тим самим зробити можливим планування нашої активності в так звані сильні й слабкі дні. В такому розумінні менеджмент на основі біоритму може бути дієвим інструментом успішного самоменеджменту.

Теорія біоритму не має нічого спільного з астрологією, гороскопами або пророкуваннями, а трактує періодичні повернення процесів в організмі людини. Її застосування не означає того, що потрібно орієнтувати своє життя виключно у відповідності до біоритмів або відчувати страх перед так званими критичними днями. Мова йде проте, що в нашій працездатності є регулярні фази активності та послаблення, і ми не повинні довгий час жити наперекір показанням стрілок цього "внутрішнього годинника". Основою вчення про біоритми є об'єктивна істина, згідно з якою в організмі людини постійно проходить процес будівництва та порушення клітин, що суттєво впливає на його фізичний стан, опірність і активність. Подібні зміни клітин ведуть до підвищення або зниження вмісту в крові поживних речовин, а це, в свою чергу, впливає на наш потенціал.

Три життєві криві (біоритми) Згідно з теорією про біоритми кожна людина з народження знаходиться під впливом трьох різних, які постійно

змінюються, потоків енергії: віддача енергії означає активність (підйом), поглинання енергії відповідно — відпочинок (спад).

Розрізняють три окремих ритми:

Ф - фізичний ритм (тривалість періоду - 23 дні, перепад - кожні 11,5 Дня). Він впливає на фізичну силу і на силу волі.

П - психічний ритм (тривалість періоду - 28 днів, перепад — кожні 14 Днів). Обумовлює динаміку почуттів, настроїв, творчих сил.

І — інтелектуальний ритм (тривалість періоду 33 дні, перепад - кожні 16,5 дня). Впливає на розумові здібності, наприклад, на концентрацію та присутність духу.

На біоритмограмі кожної людини можна спостерігати постійну зміну фаз накопичення енергії (—) і витрачання її (+) в трьох життєвих сферах. Ці циклічні коливання можуть носити й комплексний характер, якщо внаслідок яких-небудь екстраординарних явищ, таких, як тяжкий шок, операція тощо, виникають зрушення ритмів, які через певний період часу приходять в норму. Критичні дні Особливої уваги заслуговують дні перепадів, коли проходять зміни фаз біоритмів. їх називають критичними днями, тому що в цей час можуть відбутися спонтанні порушення нормальних фізичних функцій, працездатності, контролю над волею і розумом. Подібні зміни фаз тягнуться 24 год., їх наступ залежить від часу народження, тобто вони можуть захопити як попередній, так і наступний день. Важливо знати, що не кожен критичний період приводить до критичного явища (нещасного випадку, помилки, конфлікту, дисгармонії тощо). Однак у ці дні потрібно бути особливо обережним!

Оскільки в такі дні наш організм перебудовується з фази активності на фазу спокою, то варто, не напружуючи і зберігаючи сили, уникати, наприклад, таких додаткових навантажень, як операції, щеплення, душевні хвилювання, надмірне вживання алкоголю. Біоритм - це природний феномен, з коливаннями якого здоровий організм справляється без наслідків. Через це немає підстав боятися критичних днів або спаду. В той же час не слід недооцінювати ослаблення нашого організму в фазі переходу. В середньому ми кожні 6 днів несемо тягар додаткових факторів ризику.

Яка ж сфера впливу і наслідків кожного із трьох біоритмів у різних фазах?

На деяких японських, американських підприємствах вдавалось за короткий час скоротити число нещасних випадків на 30, 50 і навіть 60 %. Поряд з цим біоритм може використовуватися менеджерами як допоміжний засіб при плануванні. Через менеджмент на основі біоритмів ми зможемо краще знімати показники свого внутрішнього "часового механізму", робити з цього висновки і краще пристосовуватися до природних коливань працездатності. Наприклад: — в періоди спаду і критичні дні накопичувати нову енергію, розслаблятися, відпочивати, проводити час за рутинною роботою і уникати контактів з неприємними людьми і проблемами; в періоди підйому з новими силами потрібно рухатись вперед, активно творити свою долю.

Інтелектуальний мінімум характерний спадом розумової активності, мислення, погіршенням пам'яті. Цього дня найкраще виконувати просту механічну роботу або й зовсім відпочити. Не варто також вести переговори, укладати угоди, приймати відповідальні рішення. Нові думки та ідеї треба старанно записати і... забути.

Емоційний мінімум приносить спад душевних сил, бажань, деяку загальмованість, апатію, дратівливість, особливо у жінок. Найгірший період для творчих людей, коли немає емоцій і почуттів для роботи. Цей день несприятливий для закоханих.

Фізичний мінімум: спад фізичної, сексуальної активності, втомлюваність, підвищена ймовірність захворювань. Слід зменшити або виключити фізичні навантаження, вживання алкоголю.

Фундатор біоритмології Вільгельм Фліс так характеризував мінімуми: «У суцільному потоці субстанції людського буття існують певні природні злами, ніби входні ворота для нового життя, хвороби чи смерті». Залежно від того, що саме ми впускаємо у критичні дні, і твориться наше сьогодення і майбутнє.

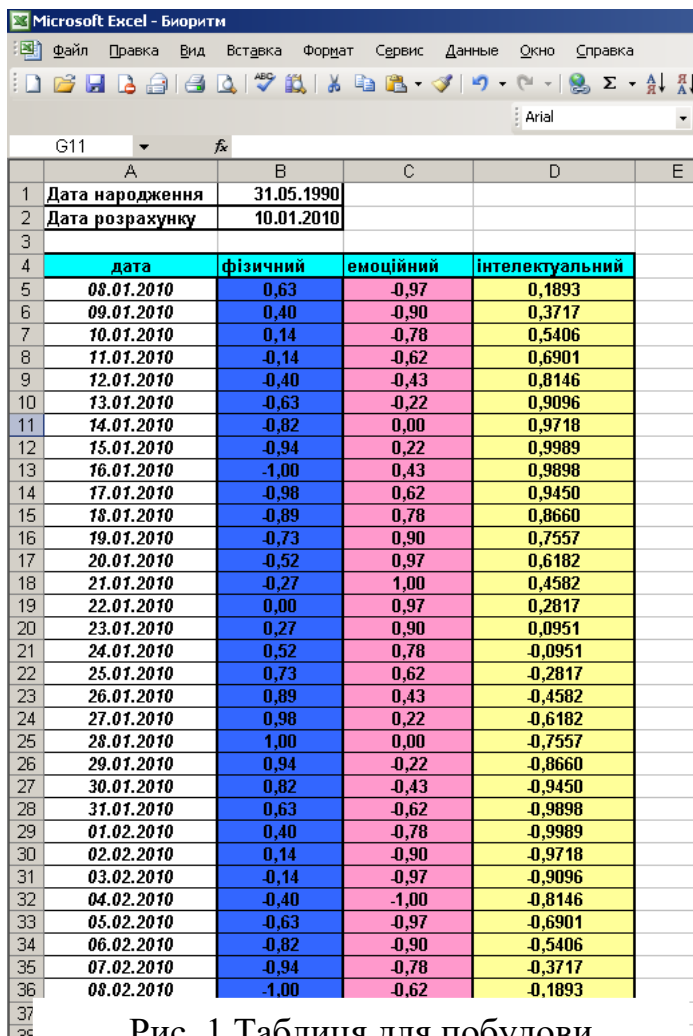
Максимуми дають можливість осмислити і реалізувати свої здібності, таланти. Це період напруженої праці. Інтелектуальний максимум дозволяє вирішити найскладніші питання і навіть створити щось нове. Час для прийняття

відповідальних рішень, ведення переговорів і підписання угод.

Емоційний максимум дає почуття наповненості життя, душевного підйому, бажання діяти, творити, кохати. Разом з тим гостро відчувається дисгармонія, відчуження.

Фізичний максимум: сили б'ють через край, фізична робота не стомлює, сексуальна активність найвища. Добра нагода прилучитися до спорту, сходити у сауну, зайнятися коханням.

Періоди біоритмів різні. Трапляється, що всі чотири мінімуми збігаються і настають «чорні дні», і навпаки, бувають періоди великого піднесення... Якщо вдається до математичних розрахунків, виявиться, що мінімум (максимум теж) буває раз на тиждень і кількість «чорних» і «світлих» періодів у житті

	A	B	C	D	E
1	Дата народження	31.05.1990			
2	Дата розрахунку	10.01.2010			
3					
4	дата	фізичний	емоційний	інтелектуальний	
5	08.01.2010	0,63	-0,97	0,1893	
6	09.01.2010	0,40	-0,90	0,3717	
7	10.01.2010	0,14	-0,78	0,5406	
8	11.01.2010	-0,14	-0,62	0,6901	
9	12.01.2010	-0,40	-0,43	0,8146	
10	13.01.2010	-0,63	-0,22	0,9096	
11	14.01.2010	-0,82	0,00	0,9718	
12	15.01.2010	-0,94	0,22	0,9989	
13	16.01.2010	-1,00	0,43	0,9898	
14	17.01.2010	-0,98	0,62	0,9450	
15	18.01.2010	-0,89	0,78	0,8660	
16	19.01.2010	-0,73	0,90	0,7557	
17	20.01.2010	-0,52	0,97	0,6182	
18	21.01.2010	-0,27	1,00	0,4582	
19	22.01.2010	0,00	0,97	0,2817	
20	23.01.2010	0,27	0,90	0,0951	
21	24.01.2010	0,52	0,78	-0,0951	
22	25.01.2010	0,73	0,62	-0,2817	
23	26.01.2010	0,89	0,43	-0,4582	
24	27.01.2010	0,98	0,22	-0,6182	
25	28.01.2010	1,00	0,00	-0,7557	
26	29.01.2010	0,94	-0,22	-0,8660	
27	30.01.2010	0,82	-0,43	-0,9450	
28	31.01.2010	0,63	-0,62	-0,9898	
29	01.02.2010	0,40	-0,78	-0,9989	
30	02.02.2010	0,14	-0,90	-0,9718	
31	03.02.2010	-0,14	-0,97	-0,9096	
32	04.02.2010	-0,40	-1,00	-0,8146	
33	05.02.2010	-0,63	-0,97	-0,6901	
34	06.02.2010	-0,82	-0,90	-0,5406	
35	07.02.2010	-0,94	-0,78	-0,3717	
36	08.02.2010	-1,00	-0,62	-0,1893	

Рис. 1. Таблиця для побудови біоритмограми

однакова. Постає запитання: а коли ж саме вони настають?

Оскільки кожна людина має свої особливості, то й індивідуальна пристосованість до довготривалих ритмів. До того ж на сприйняття біоритмів впливає цілий ряд зовнішніх факторів. Слід сказати, що не завжди функціонує і захисний механізм нашого організму. Такі його природні сигнали, як небажання, страх, втомленість повідомляють про зниження працездатності. Часто критичні дні бувають приглушені важливими справами, невідкладними строками, стресами або придушуються за допомогою підбадьорюючих, або заспокійливих засобів. Якщо організм протягом довгого часу не може знову увійти в свій природний ритм, у ньому виникають порушення, настає кризовий стан і навіть повна зупинка (смерть).

Звідси висновок: при складанні розпорядку дня і плануванні рішень майбутніх завдань враховуйте поряд з даними графіка денної працездатності також свій біоритмічний стан, але не переоцінюйте його.

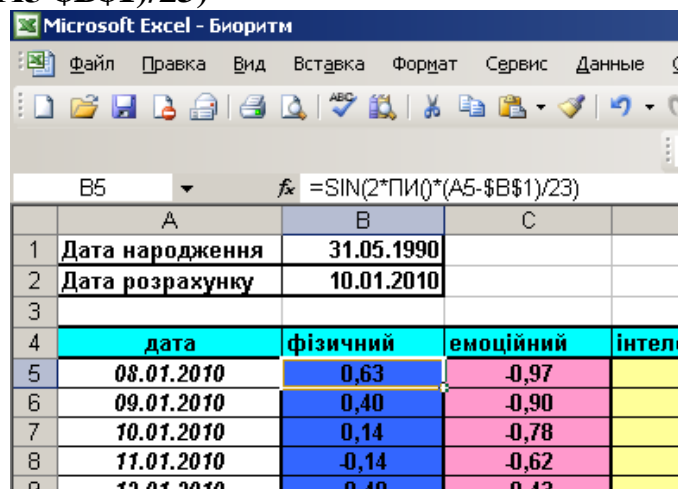
Як же одержати свою біоритмограму?

Студенту для автоматизації побудови біоритмограми можна скористатись сучасними технологіями. Для побудови графіка біоритмів можна чудово скористатись додатком MS Office – електронною таблицею MS Excel.

Для цього у листі MS Excel потрібно задати дату народження (осередок B1) і дату початку розрахунку (осередок B2), як показано на рисунку 1.

Формула для обчислення фізичного стану:

$$= \text{SIN}(2 * \pi * (\text{A5} - \text{B\$1}) / 23)$$

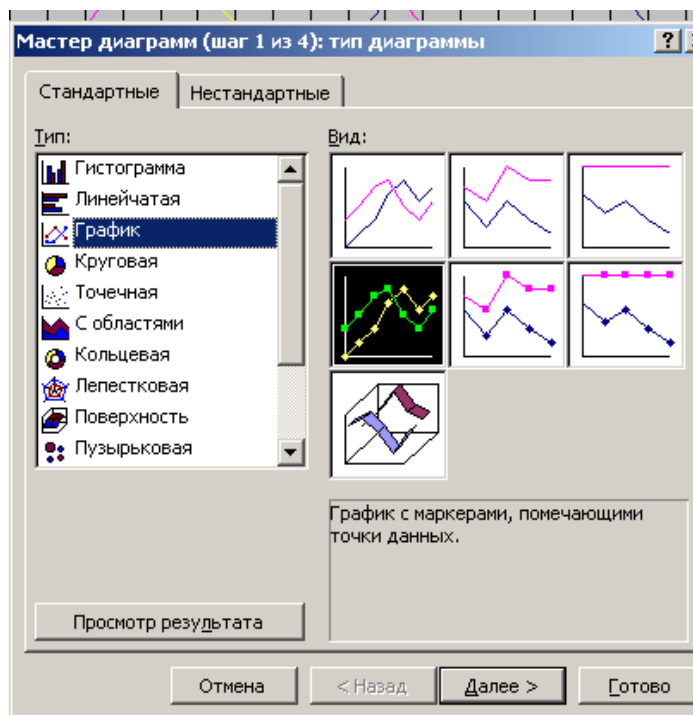
	A	B	C	
1	Дата народження	31.05.1990		
2	Дата розрахунку	10.01.2010		
3				
4	дата	фізичний	емоційний	інтелектуальний
5	08.01.2010	0,63	-0,97	
6	09.01.2010	0,40	-0,90	
7	10.01.2010	0,14	-0,78	
8	11.01.2010	-0,14	-0,62	
9	12.01.2010	0,40	0,43	

Для заповнення комірок дат та біоритмів можна скористатись **автозаповненням**.

Для розрахунку емоційного стану число 23 потрібно замінити на 28 :
$$= \text{SIN}(2 * \pi * (\text{A5} - \text{B\$1}) / 28)$$
, а для інтелектуального – на 33:
$$= \text{SIN}(2 * \pi * (\text{A5} - \text{B\$1}) / 33)$$
.

Відкритий Тельчером **інтуїтивний біоритм** з періодом 37 днів, безумовно, існує. Він відповідає за сприйняття прекрасного, творче натхнення, зовнісвідомі імпульси, тобто інтуїцію.

Інтуїтивний мінімум: «відлучення від Бога». Рішення, прийняті інтуїтивно, можуть виявитися неправильними. Відсутнє натхнення, і найбільше для творчої роботи.

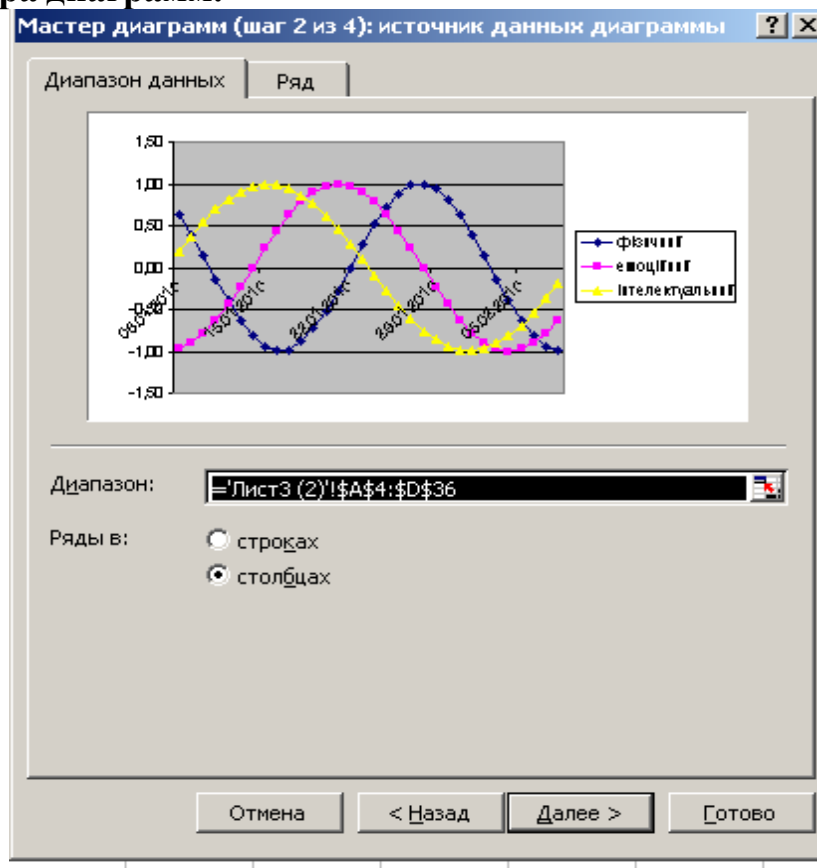

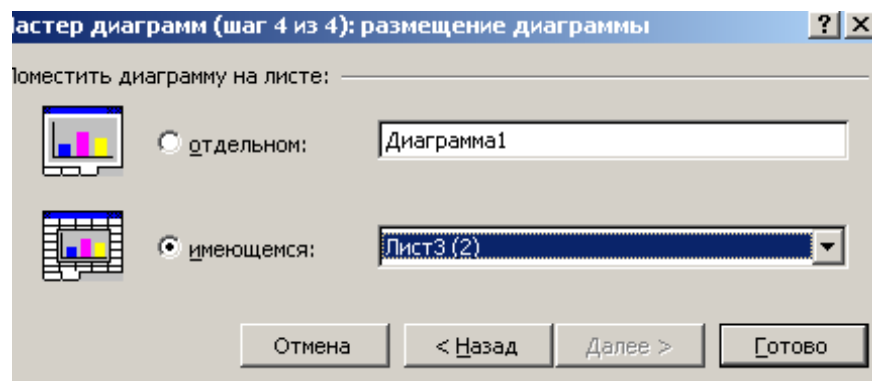
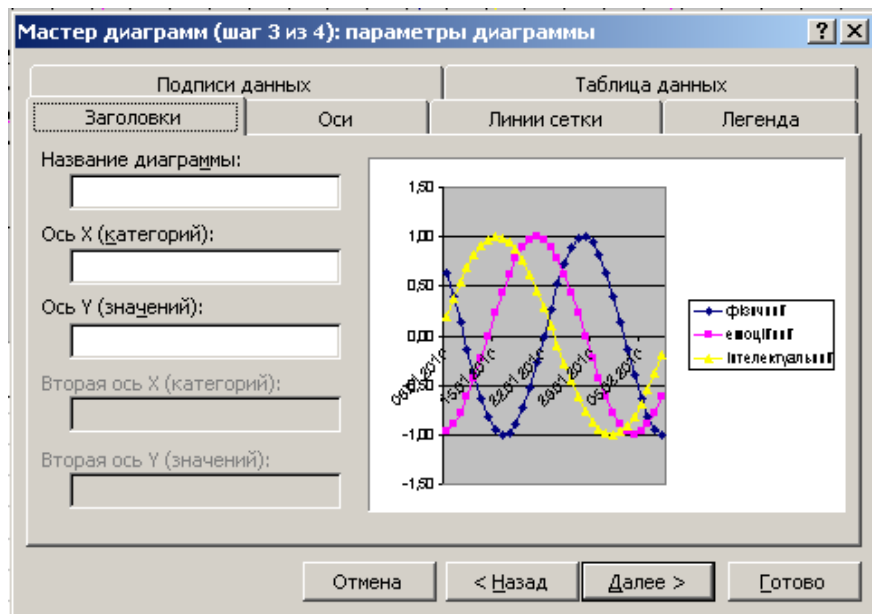
Інтуїтивний максимум найкращий період для спілкування з Богом. Інтуїція працює на грані ясновидіння, і рішення, прийняті спонтанно, будуть правильними. Небо дарує також значну порцію натхнення.

Подібним чином розраховується інтуїтивний біоритм, підставив у формулу число 37.
$$= \text{SIN}(2 * \text{ПИ}() * (\text{A5} - \text{B\$1}) / 37).$$

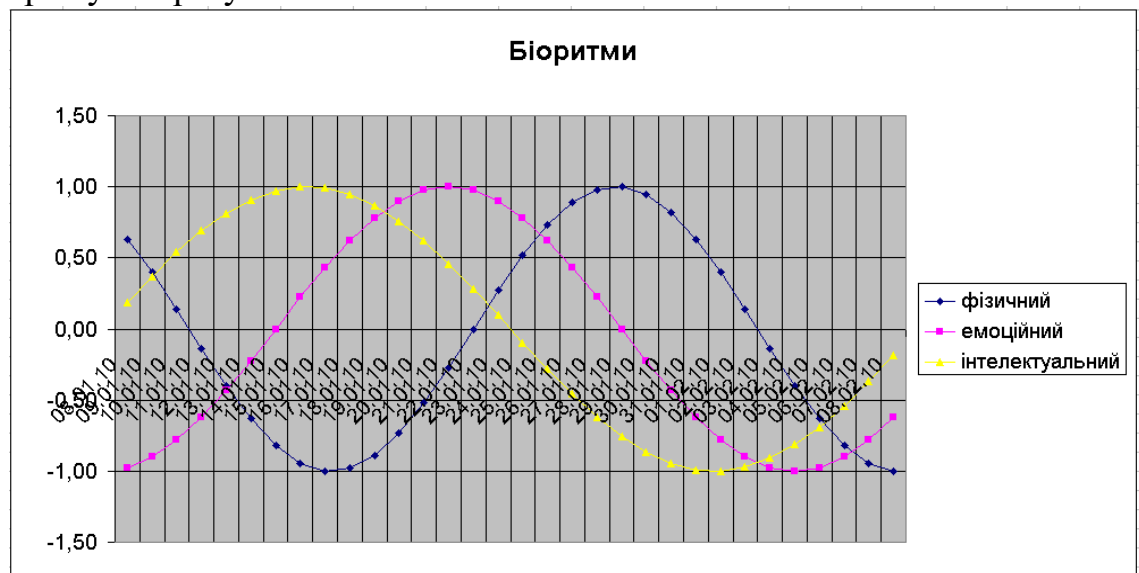
Для побудови біоритмограми користуються **Мастером діаграмм**. Потрібно виділити весь діапазон таблиці A4:D36 (без інтуїтивного біоритму) або A4:E36 (з інтуїтивним біоритмом), обрати

График с маркерами, помечающими точки данных, а далі слідувати вказівкам **Мастера діаграмм**.

Отримуємо результат:

Для прогнозування свого стану графік біоритмів треба будувати на майбутнє.

НАУКОВІ ОСНОВИ БІОЛОГІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Біологічне або альтернативне землеробство – система агротехнічних заходів, що впливають із екологічних закономірностей організації виробництва сільськогосподарської продукції. Основне завдання – одержати екологічно чисту продукцію землеробства. Основними факторами «біологічного» землеробства є: відмова, по можливості, від використання мінеральних добрив (азотних), а також хімічних засобів захисту рослин, стимулювання біологічної активності ґрунту застосуванням органічних відходів тваринного походження, компостів, зелених добрив, фіксації атмосферного азоту бульбочковими бактеріями. Основна мета біологічного землеробства – екологічно збалансоване землеробство, ведення на цій основі тваринництва з метою забезпечення людини екологічно чистими продуктами харчування. Біологічне землеробство не означає повернення до старої екстенсивної технології вирощування культур. Використовують підстилковий і безпідстилковий гній, компости, деревний попіл, кісткове борошно, а також фосфорне борошно, крейду, вапно, багаторічні бобові трави, сидеральні культури, соломи зернових і бобових культур та гички цукрових і кормових буряків.

Одним із важливих факторів біологічного землеробства є побудова науково обґрунтованих сівозмін для різних екологічно-технологічних груп ґрунтів з урахуванням їхньої спеціалізації, зональності і крутості схилу. У біологічному землеробстві найдоцільніше застосовувати чергування культур за принципом правильної плодозміни, вибору найкращих попередників, широкого впровадження посівів бобових культур, посівів проміжних культур на корм худобі або на зелене добриво. У сівозмінах біологічного напрямку посилюється значення боротьби з бур'янами механізованими способами, що повністю або частково виключає застосування пестицидів. У Лісостепу передбачається обробіток ґрунту з чергуванням поверхневого мілкого, звичайного і глибокого обробітків полицевими та безполицевими знаряддями.

Великої шкоди землеробству завдають бур'яни. Поглинаючи світло, вологу, елементи живлення та сприяючи поширенню шкідників і збудників хвороб, вони зменшують урожай сільськогосподарських культур, знижують якість вирощеної продукції. Підраховано, що бур'яни зменшують урожай зерна на 11%, більш як на 10% - цукрових буряків, льону, соняшнику та овочів. У комплексі заходів боротьби з бур'янами сівозмінна відіграє першорядне значення, оскільки деякі культури можуть самі добре протистояти бур'янам. Це насамперед культури суцільної сівби з інтенсивним ростом на початку вегетаційного періоду (озимі, овес), просапні не можуть протистояти бур'янам при ранньому їх проростанні. У культурах суцільної сівби при їх частому

повторюванні у сівозміні і розміщенні після незадовільних попередників може зростати забур'яненість.

Бобові попередники впливають не тільки на збільшення врожаю культур сівозміні, а й на поліпшення якості зерна. Особливість бобових культур треба використовувати для впровадження екологічного землеробства. При розширенні посівів бобових культур стає реальним зменшення норм добрив під культури сівозміні. Конюшина і люпин на силос залишають після себе в ґрунті азоту, якого достатньо для одержання максимального врожаю озимої пшениці на фоні фосфорно-калійних добрив. У даному випадку азотні добрива не тільки малоефективні, а й можуть негативно впливати на рівень урожаю. Близько 0.9 млн.га сільськогосподарських угідь Полтавської області є екологічно чистими як за вмістом солей важких металів, так і радіонуклідів у ґрунті. Природні можливості області дають змогу отримуваним якісну і нешкідливу продукцію біологічного землеробства. Між іншим, ціни на такі продукти на світовому ринку в чотири рази вищі, ніж ціни на продукцію із забруднених районів.

Виробництво екологічно чистої продукції, вільної від нітратів, засноване на застосуванні біологічного гумусу. Біогумус – це високомолекулярна органічна сполука, що утворилася в результаті переробки черв'яками органічних речовин (гною, соломи, листя, сіна, відходів харчової, плодоовочевої промисловості, птишиного посліду). В ньому знаходиться велика кількість макро- і мікроелементів, які безпосередньо засвоюються рослинами. Біогумус є порівняно новим видом добрив для вирощування екологічно чистої продукції, це багатство бактеріальної флори, яка в декілька разів перевищує флору гною тварин, а це означає, що 1 тонна біогумусу рівноцінна 30-40 тоннам гною.

Згадаємо відоме далеко за межами України приватне підприємство «Агроекологія», яке очолює Герой України, депутат обласної ради, знаний хлібороб Семен Свиридонович Антонєць (с. Михайлики Шишацького р-ну). З 1978 року тут почали впроваджувати принципово нову для України систему мінімального втручання людини в природну екосистему, яка сприяє біологічним процесам у верхніх шарах ґрунту, захищає й оберігає родючі полтавські чорноземи від виснаження. Біологічному землеробству Антонця вчилися й вчаться нині. Щороку майже 200 делегацій із різних країн вивчають досвід «Агроекології». В господарстві не використовують пестицидів і мінеральних добрив, проте врожаї всіх культур там щороку збирають високі.

Результатом біологічного землеробства є органічна продукція. Вона має цілу низку переваг: її вирощують без використання синтетичних хімікатів, гормонів росту і переробляють без використання консервантів, барвників і стабілізаторів за технологією, що зберігає всі корисні речовини і не містить шкідливих.

Список використаних джерел

1. Єщенко В.О. Загальне землеробство. Київ: Вища школа, 2004.
2. Кравченко М.С. Землеробство. Київ: Либідь, 2002.

3.Стаття з газети « Зоря Полтавщини» 18 .08 та 08.12. 2006р.(Біологічне землеробство- основа чистих продуктів).

Ночовна Наталія Вячеславівна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І.А. Зязюна, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, yanatalochkann@gmail.com

Проценко Іван Петрович

магістр управління навчальними закладами, викладач курсу «Захист Вітчизни», заступник директора ЗОШ І-ІІІ ст. № 30 м. Полтави, gimnazia30pol@ukr.net

**ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ЯК РЕСУРСИ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СЕРЕДОВИЩІ
ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Зміни сучасної соціально-політичної ситуації в державі висунули на перший план необхідність переосмислення питань змісту й організації процесу виховання майбутніх фахівців, здатних до самореалізації та функціонування в нових умовах, які поєднують у собі високий рівень культури, освіченості, інтелігентності, професійної компетентності, сукупність важливих моральних і професійних якостей. Такі характеристики визначають сьогодні перспективну лінію розвитку та виховання висококультурної особистості-професіонала, патріота своєї держави в системі вищої професійної освіти, що відображено в Законі України «Про освіту», Законі України «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти у ХХІ столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Концепції національно-патріотичного виховання молоді в Україні, Концепції державної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення на 2013-2017 роки, Стратегія національно-патріотичного виховання молоді на 2016-2020 роки.

Вивченню передумов та мети національного виховання учнів присвятили низку праць вітчизняні науковці І. Андрухів, Л. Баїк, Г. Білавич, Г. Васянович, А. Вихрущ, О. Вишневський, С. Гончаренко, М. Євтух, Т. Завгородня, Н. Кузан, І. Курляк, Б. Мітюров, Л. Оршанський, В. Пилипчик, О. Савченко, О. Сухомлинська, М. Чепіль, М. Ярмаченко та ін.

Практичного значення національно-патріотичному вихованню молоді надають науковці І. Бех, М. Боришевський, О. Вишневський, В. Гонський, Т. Дем'янюк, П. Ігнатенко, Б. Кобзар, П. Кононенко, В. Кузь, В. Оржеховська, С. Петронговський, Ю. Руденко, М. Стельмахович, Б. Ступарик, К.Чорна та ін.

У Понятійно-термінологічному словнику з педагогіки та освіти «виховання» в широкому соціальному розумінні слова – це дія на людину всього суспільного ладу та довкілля особистості; цілеспрямований процес, який здійснюється за керівництва спеціально виділених суспільством людей:

учителів, педагогів, вихователів, який включає в себе всі види навчальних занять і позакласної спеціально організованої виховної роботи [4, с. 5].

У вузькому сенсі – це спеціальна виховна робота, спрямована на формування системи певних якостей, поглядів і переконань учнів [4, с. 6].

Науковці НАПН України у проекті Програми виховання дітей та учнівської молоді в Україні трактують виховання як процес залучення особистості до вироблених людством цінностей, створення сприятливих умов для реалізації нею свого позитивного природного потенціалу та розвитку творчого ставлення до життя [5, с. 3].

А.С. Макаренко писав, що під цілями виховання слід розуміти програму людської особистості, проблему людського характеру, при цьому в поняття характеру вкладати весь зміст особистості, тобто і характер зовнішніх проявів, і внутрішньої переконаності, і політичне та патріотичне виховання, і знання, геть усю картину людської особистості [3, с. 453].

Мета виховання конкретизується через систему таких виховних завдань, важливих у контексті нашого дослідження: забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості відповідно до її інтересів і суспільних вимог; реалізація індивідуального підходу до особистості, відмова від уніфікації в процесі виховання, від орієнтації на «посереднього» вихованця; виховання національної свідомості, любові до рідної землі, родини, свого народу, держави; забезпечення духовної єдності поколінь; виховання правової культури, поваги до конституції, законодавства України, державної символіки; культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, зв'язку з природою, поваги до жінки, толерантності; формування почуття господаря: господарської відповідальності, підприємливості, ініціативності, свідомого ставлення до життя в умовах ринкових відносин; забезпечення базової культури, розвиток естетичних потреб і почуттів [5, с. 4].

Національне виховання розглядається як це система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів.

Головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури [6, с. 50].

Національно-патріотичне виховання – планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго ставлення до Батьківщини та до представників спільних культури або країни. Таке виховання включатиме розвиток любові до батьківщини, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальність за природу рідної країни; потребу зробити свій внесок у долю батьківщини; інтерес до міжнаціонального спілкування;

прагнення праці на благо рідної країни, її народу. Має застосовування як у сім'ї та школі, так і в державних і громадських організаціях, засновуючись на впевненості в позитивному ефекті такого ж відношення [7, с. 341].

Як зазначено в «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641), «серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають нагальним вимогам і викликам сучасності, закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (patria) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін». Водночас зазначено, що, на жаль, до сьогодні українська освіта не мала переконливої і позитивної традиції, досвіду щодо виховання патріотизму в дітей та молоді, у попередні часи боялися взагалі терміну «національний», а «патріотичне виховання» сприймали винятково в етнонародному вимірі [2].

Метою загальної середньої освіти, визначеною у провідних нормативних документах, є розвиток і соціалізація особистості учнів, формування у них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів [1].

Провідним чинником розвитку такої особистості є формування в учнів умінь застосовувати знання у реальних життєвих умовах, під час розв'язку практичних завдань та здатності визначати і обґрунтовувати власну життєву позицію.

Одним зі шляхів реалізації завдань національно-патріотичного виховання у середовищі закладів середньої освіти є навчальний предмет «Захист Вітчизни», який вивчається на підставі діючого законодавства та входить до інваріантної складової Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів III ступеня, затверджених наказом МОН України [1].

У нашому розумінні, методи та форми у процесі викладання курсу нині мають відповідати принципам практико орієнтованості; залучення досвіду видатних постатей-патріотів Української держави, як історичних, так і сучасників; включати різноманітні екскурсії та відео екскурсії, зустрічі та майстер-класи; передбачати участь у конкурсах, змаганнях та іграх, типу «Джура». У практичній діяльності нами широко застосовуються також розроблені імітаційні ігри з рукопашного бою, виїзні форми проведення занять, семінари, вебінари, тренінги з фахівцями різних галузей.

Усе це забезпечить формування особистості молодої людини, здатної до самостійного мислення, суспільного вибору й активної діяльності, спроможної органічно поєднувати свої права й інтереси з правами й інтересами держави, орієнтуватися на найвищі загальнонародні та загальнолюдські цінності.

Список використаних джерел

1. «Захист Вітчизни» для навчальних закладів системи загальної середньої освіти (рівень стандарту). Затверджено Міністерством освіти і науки України (Наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до дж. : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1feal1b8a27.pdf>
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до дж. : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15>
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Анатолій Іванович Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
4. Понятийно-терминологический словарь по педагогике и образованию / Сост. Н. С. Зыкова, А. В. Повshedный, О. В. Лебедева. – Н. Новгород : НГПУ, 1996. – 25 с.
5. Програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. Проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу до дж. : <http://ipv.org.ua/home/39-programa-vuhovanna-ditej.html>, вільний. – Назва з екрану.
6. Рашидова С. С. Проблема виховання почуття патріотизму в школярів//Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць / Гол. редактор: Г.П. Шевченко – Вип. 2. – Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. – С. 48-55.
7. Стьопіна О.Г. Сучасні вітчизняні концепції патріотичного виховання студентської молоді: критичний аналіз // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти: Мат. Четв. Ірпінських міжнар. читань. – Ірпінь: Нац.академія ДПС України, 2006. – С. 340-343.

Коношенко Оксана Яківна

викладач економічних дисциплін, спеціаліст першої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії,
konosenkooksana@gmail.com

Онопрієнко Владислав Володимирович

студент економічного відділення, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, vladislavmetallcore@gmail.com

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Поняття «візуалізація» А. Вербицький тлумачить як згортання розумового змісту в наочний образ; будучи сприйнятим, образ може бути розгорнутий і служити опорою адекватних розумових і практичних дій [2]. Візуалізація навчального матеріалу нерозривно пов'язана з його «стисненням». Найбільш чітко проблему «згущення» («ущільнення», «стиснення») навчальної

інформації сформулював український учений-педагог С. Клепко, відповідаючи на важливі для дидактики питання: «Як, не втрачаючи здобутої інформації, подати її в формах, які доступні засвоєнню індивідуальною пам'яттю? Як скоротити знання, не знищуючи їх?» [3]. Погоджуючись з Д. Безуглим, при візуалізації навчального матеріалу слід враховувати, що наочні образи скорочують ланцюг словесних міркувань і можуть синтезувати схематичний образ більшої «ємності», ущільнюючи тим самим інформацію [1].

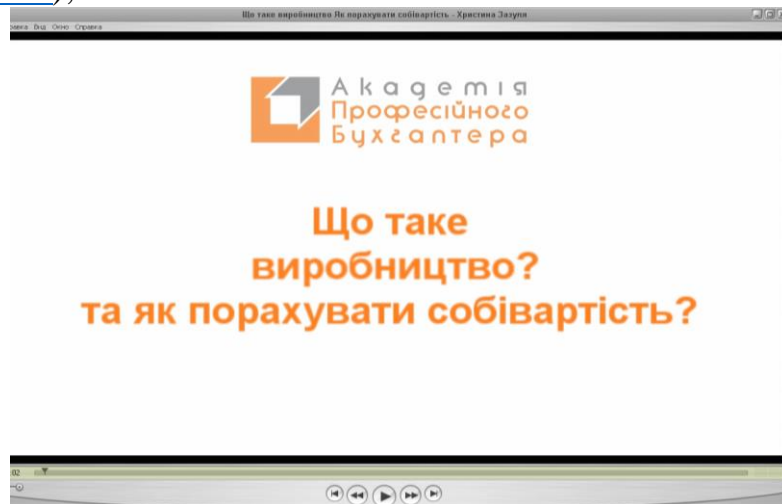
На нашу думку, візуалізація навчального матеріалу – це відбір, структурування і його оформлення в візуальний образ (візуальний ряд), заснований на різних способах представлення інформації і взаємозв'язках між цими способами, що сприяють активній роботі мислення студента під час читання й осмислення його змісту.

Діяльність викладача економічних дисциплін, безумовно, сьогодні має враховувати сучасні можливості візуалізації знань під час проведення лекцій.

У контексті ресурсно-орієнтованого навчання лекція є ресурсно-орієнтованою. Це передбачає, як переколиво доводить Н. Кононець, включення теоретичних відомостей у постановку проблемного завдання, в навчальний текст інформації, вирішення його; повідомлення плану лекції; звернення до студентів з метою актуалізації їх знань, необхідних для засвоєння і розуміння нової інформації; поштовх до самостійного пошуку інформації; використання різноманітних ресурсів (друкованих, електронних, Інтернет-ресурсів, ЗМІ тощо); використання засобів візуалізації знань, розвитку пам'яті студентів (опорні конспекти, схеми, таблиці, ментальні карти); формування навичок написання конспекту; адаптація до сучасних ІКТ, програмно-технічного забезпечення [4].

Так, при проведенні лекції на тему «Аналіз витрат на виробництва продукції» з дисципліни «Економічний аналіз» ми використовували такі засоби візуалізації знань:

1) Відеоролик від Академії професійного бухгалтера Христини Зозулі «Що таке виробництво Як порахувати собівартість» (знайдено за допомогою відеохостингу Youtube <https://www.youtube.com/watch?v=-dQ0EZBFQGo&t=92s>);

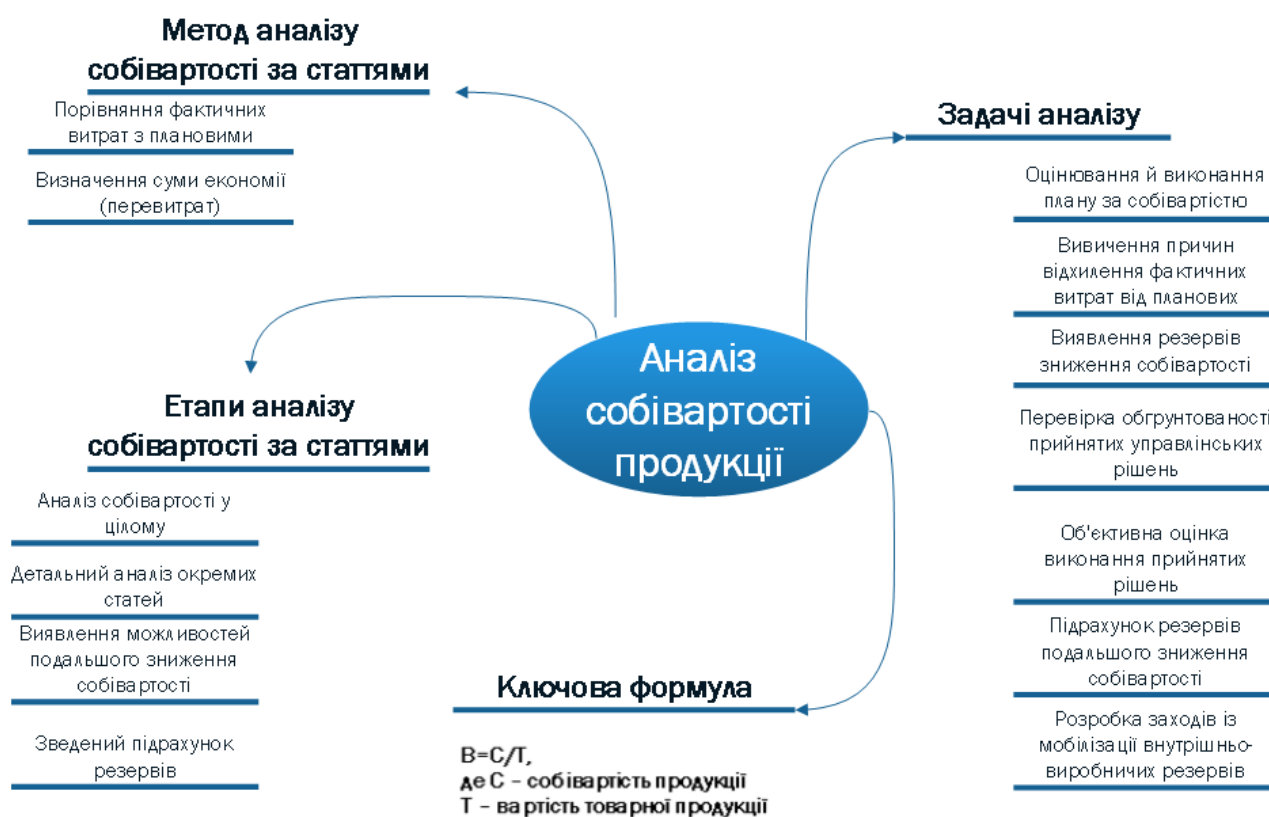
2) презентація лекції, створена викладачем за допомогою PowerPoint;

На базарі:
— Цікаво, а яка у вас собівартість продукції?
— Собівартість - не знаю, а тобівартість 100 гривень!

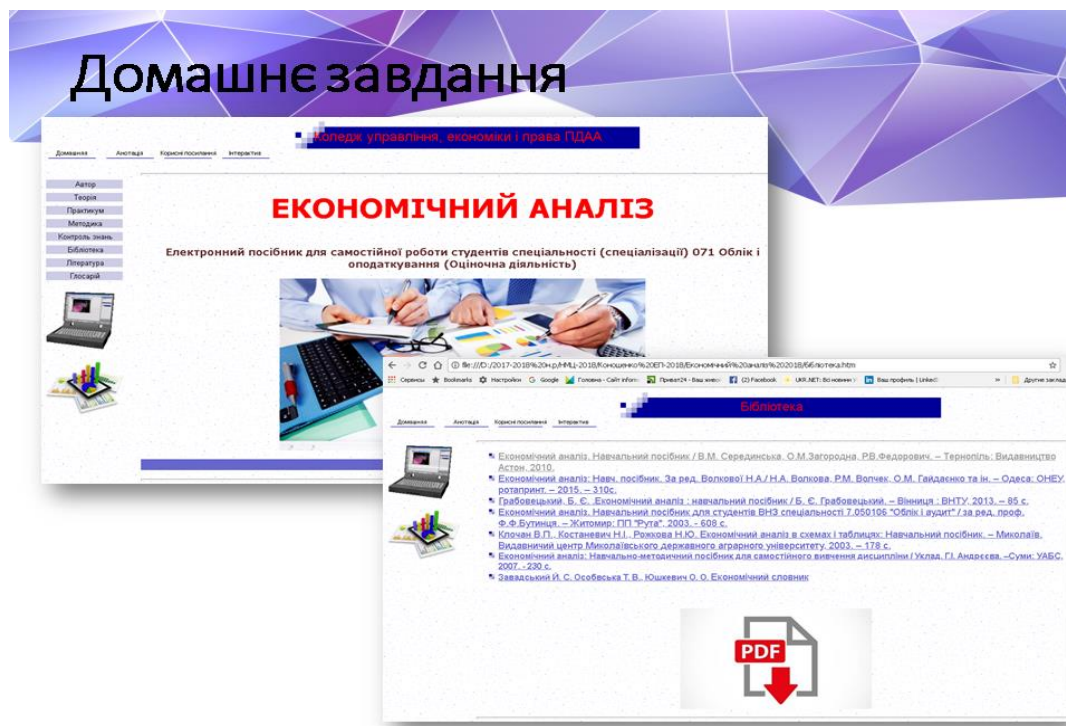
3) ментальна карта (графічне відображення процесів багатовимірного мислення), яка створювалася разом зі студентами у ході проведення лекції та розгляду її основних питань;

Слід наголосити, що ця ментальна карта наприкінці лекції слугувала зручним засобом узагальнення й систематизації знань, які студенти отримали. Тож ми погоджуємося з Н. Кононец, і це було підтверджено нами на практиці, що метод, який підвищує якість проведення лекцій, полягає саме у використанні спеціальних сервісів для створення ментальних карт. Основна

дидактична мета такої лекції – забезпечення ресурсно-орієнтованої основи для подальшого засвоєння навчального матеріалу [4].

4) використання електронного посібника та візуалізація домашнього завдання на мультимедійному проекторі уможливило зорієнтувати студентів на самостійний пошук інформації для успішного виконання домашніх завдань, відкрило доступ до навчальних ресурсів.

Таким чином, візуалізація знань: полегшує сприйняття навчальної інформації студентами, представляючи її з урахуванням і відповідно до їх когнітивних особливостей; сприяє формуванню правильних уявлень студентів про об'єкт вивчення, позбавляючи від необхідності в подальшому коректувати початкові помилкові уявлення; дає можливість сконцентрувати увагу студентів на головних змістовних елементах навчального матеріалу, виділяючи їх в зоровому образі і одночасно відфільтровуючи другорядні і зайві деталі; дозволяє інтенсифікувати навчальний процес за рахунок використання економічного за обсягом і часу подання навчального матеріалу в образному вигляді; активізує різні види мислення та пам'яті студентів; сприяє кращому включення нових знань у систему раніше придбаних, а також їх засвоєнню і запам'ятовуванню; розвиває пізнавальний інтерес студентів; дає можливість створити позитивний емоційний фон на лекції; полегшує реалізацію міжпредметних зв'язків у навчанні; сприяє узагальненню й систематизації знань за допомогою ментальних карт.

Список використаних джерел

1. Безуглий Д. Прийоми візуального подання навчальної інформації. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. № 2 (3). С. 7–15.

2. Вербицкий А.А. *Активное обучение в высшей школе: контекстный подход*. М. : Высш. шк., 1991. 207 с.

3. Клепко С.Ф. *Інтегративна освіта і поліморфізм знання*. Київ; Полтава; Харків : ПОПОПП, 1998. 356 с.

4. Кононець Н. В. *Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів*. (Дис. докт. пед. наук). Полтава, 2016. 473 с.

Смоковська Євгенія Іванівна

*спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач суспільних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Ногайський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету»,
nadiya.mileva@ukr.net*

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ СОЦІОЛОГІЇ

Сучасні інформаційні технології – могутній інструмент в усіх галузях суспільного життя. Тому в наш час до традиційних стратегічних матеріальних та енергетичних ресурсів додається ще й інформаційний ресурс суспільства, який можливо сформулювати лише вдосконалюючи систему освіти. Досконала система освіти повинна готувати творчо мислячих людей, здатних самостійно працювати над розвитком власного інтелекту, підвищенням професійного рівня. Спеціалісти повинні досконало володіти сучасними інформаційними технологіями і в короткий час оволодіти новими. Досягнути цієї мети в навчальному процесі можливо через новітні, особистісні орієнтовані та інформаційні технології.

Традиційне навчання, яке розраховане на посереднього студента, на засвоєння і відтворення знань та вмінь не здатне вирішити такі завдання, оскільки не відповідає вимогам підготовки фахівців в нових умовах.

В Національній доктрині розвитку освіти України ХХІ в столітті зазначається, що освіта є «засобом відтворення і нарощування інтелектуального, духовного потенціалу народу, ... дієвим чинником модернізації суспільства, зміцнення авторитету держави на міжнародній арені». Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, приєднання до Болонського процесу [1].

Інноваційні технології навчання пройшли довгий шлях розвитку і нині займають стійкі позиції у навчальному процесі ЗВО. В сучасній освіті застосовують технології, які сприяють індивідуалізації навчання, активній діяльності студентів, діалоговій взаємодії між викладачем і студентом. За таких умов можливо досягти основних дидактичних цілей системи навчання. При цьому кожен студент перетворюється в суб'єкт пізнання, навчальний процес направлений на розвиток його творчого потенціалу, обдарованості.

Майбутнє освіти нерозривно пов'язане з сучасними інформаційними технологіями. Інформатизація дозволяє накопичити і зробити доступними величезні обсяги знань, забезпечити наочність, індивідуальний напрям програми навчання для кожного студента, наближує студента до процесу навчання. Дистанційне навчання, електронні, пошуково-дослідні, імітаційні технології, форми і методи забезпечують ефективність навчання.

В своїй діяльності я використовую модульну, проблемну (дослідну), імітаційну технології навчання, тобто застосовую проблемно-модульний підхід до навчання.

Проблемне навчання вимагає послідовних, цілеспрямованих та пізнавальних завдань, які є пізнавальними проблемами і вимагають роздумів над проблемою, викликає у студентів пізнавальний інтерес, спирається на їх попередній досвід. Студенти розв'язують завдання під керівництвом викладача і активно засвоюють нові знання. Проблемні завдання створюються викладачем в результаті ознайомлення студентів з різним трактуванням одного і того ж явища, факту, процесу. Проблема ситуація для студента виникає коли він стикається з новими практичними умовами використання теоретичних знань при написанні доповідей, практичних робіт, тощо. Умовою для виникнення проблемної ситуації є суперечність між теоретично можливим способом розв'язання проблеми і практично досягнутим результатом виконання завдання та відсутністю його теоретичного обґрунтування.

Технологія дослідницького навчання мають основні етапи постановки і розв'язання проблеми: аналіз ситуації і постановки проблеми, побудова гіпотези, доведення гіпотези. Процес аналізу проблемної ситуації і постановка проблеми передбачає насамперед усвідомлення студентами суперечності. Щоб її сформулювати, слід виявити несумісні судження, суперечливу інформацію.

Наприклад, при вивченні теми «Соціологія сім'ї» визначаю таку суперечність: «статистика доводить, що в Україні кількість розлучень вдвічі перевищує кількість одружень. Кримінальна статистика показує зростання злочинів проти дитини в сім'ях, дитячої безпритульності при живих батьках тощо. Сім'я сьогодні не виконує своїх суспільних функцій. Чи означає це руйнацію інституту сім'ї?».

Неможливість вирішення проблеми відомими способами спонукає до формулювання припущення, тези про інші способи її вирішення. Побудова гіпотези це кульмінаційний момент вирішення проблеми. Для доведення гіпотези формулюється завдання, яке може мати теоретичне та практичне значення і використовуватись на заняттях груп проблемно-пошукових методів:

- Демонстраційне вирішення проблеми викладачем – показовий проблемний виклад, демонстраційний експеримент.
- Самостійна проблемно-пошукова діяльність студентів – дослідження студентів, навчальний експеримент вирішення практичних і теоретичних проблем.
- Колективно-пошукова діяльність студентів – навчальний диспут, дискусія, колективне дослідження.

- Спільна проблемно-пошукова діяльність викладачів і студентів – дискусія, продуктивний діалог, евристична бесіда, ділова гра.

Основна відмінність проблемного заняття від традиційного полягає в характері організації викладачем пізнавальної діяльності студентів, передбачає особливу взаємодію навчальних проблем, проблемних завдань і запитань.

Обираю варіанти проблемного навчання відповідно до особливостей в індивідуальних можливостей студентів, рівня розвитку групи тощо.

Так як в нашому навчальному закладі працюємо за модульної системи навчання, особливе значення має *метод усного викладу навчального матеріалу*. Цей метод вивчення нового матеріалу сприяє активізації розумової діяльності студентів, спонукає до розвитку творчого мислення.

В останні роки в педагогічній діяльності викладачів набувають популярності *імітаційні технології навчання*, які я також застосовую при вивченні курсу соціології.

Ці технології здатні подолати недоліки традиційного навчання такі як: пасивний характер засвоєння знань студентами; вербальний характер навчання; масовість, коли викладач працює з усіма студентами, не сприяючи розвитку особистості.

Аналіз і вирішення конкретних виробничих, соціальних ситуацій використовує викладач майже на кожному занятті. Це дає можливість сформулювати у студентів вміння використовувати набуті знання для вирішення нестандартних ситуацій. В змісті завдань конкретних проблемних ситуацій вкладається практичний характер, а шлях розв'язання – теоретичний. Студент, оперуючи певними теоретичними знаннями, визначає варіанти вирішення проблеми [2].

Сучасний рівень науки і техніки потребує формування і виховання творчо мислячих спеціалістів. Сьогоднішньому студенту недостатньо лише споживання «готової» інформації. Необхідно навчити його самостійно шукати способи розв'язання проблем, пов'язаних з реальними ситуаціями в житті та майбутній професійній діяльності. Важливу роль тут відіграють ділові ігри.

Ділова гра – це метод активного соціального навчання, особливістю якого є імпровізоване розігрування учасниками гри різних ролей у відповідності до проблемної ситуації. Ділова гра – це своєрідна система відтворення управлінських процесів, які мали місце в минулому або можливі в майбутньому. В діловій грі об'єднуються методи аналізу конкретних ситуацій та рольових ігор. Викладач є керівником гри, який приймає або не приймає запропоновані варіанти студентами рішення.

Наприклад, при вивченні теми «Соціологія праці» моделюємо ситуацію працевлаштування випускника нашого навчального закладу. Ролі розподіляємо наступним чином - роботодавець, який має на меті з'ясувати професійну підготовку майбутнього робітника та його особистісні якості, і випускника коледжу, який претендує на робоче місце за своєю професією. Це дає можливість студентам проаналізувати свою реальну теоретичну і практичну підготовку і свою конкурентоспроможність на ринку праці.

Можливість оцінити ефективність раніше прийнятих управлінських рішень, розвинути підприємницькі навички, сприяти мобілізації всіх отриманих студентами знань, забезпечити об'єднання теорії і практики дає *кейс-метод*. Викладачі поступово впроваджують цей метод в початковий процес. Розробка кейсу присвячується конкретній події в суспільному житті.[3]

Приблизний об'єм кейсу – 4-5 сторінок, щоб не було перевантаження студентів інформацією.

Технологію навчання за кейс-методом організую за методикою В.Ю. Стрельнікова, яка передбачає наступні етапи:

- ✓ «Входження» і розуміння ситуації;
 - ✓ Постановка діагнозу, з'ясування можливих причин появи симптомів;
 - ✓ Визначення стратегічних питань і ключових проблем – виявлення справжньої причини;
 - ✓ Вироблення стратегічних альтернатив – пошук варіантів рішень;
 - ✓ Оцінювання і вибір альтернатив – вибір оптимального рішення;
 - ✓ Захист, обґрунтування рішення;
- До кожного з цих етапів ставимо відповідні завдання:
- ✓ Уважно прочитати кейс, ознайомитися з ситуацією;
 - ✓ Виявити проблему, узагальнити і проаналізувати інформацію;
 - ✓ Розвинути гіпотези, уточнити проблеми;
 - ✓ Сформулювати альтернативні рішення;
 - ✓ Оцінити альтернативи, скласти перелік переваг і недоліків кожної з альтернатив;
 - ✓ Підтвердити продуктивність рішення, обґрунтувати переваги.

Завдання студентам роздаються завчасно, формуються групи по 3-4 особи, які індивідуально обговорюють кейс, виявляють проблему, приймають рішення. На занятті кожна група студентів виступає з власними гіпотезами. В ході дискусії вони оцінюються, зазначаються переваги і недоліки кожної. Викладач виконує роль диспетчера процесу співпраці – формулює запитання, фіксує відповіді, підтримує дискусію, спрямовуючи її хід на вирішення поставленої проблеми.

Цей метод застосовую при вивченні теми «Соціологія конфлікту», моделюючи різноманітні соціальні конфліктні ситуації. Наприклад, створення центру працевлаштування студентів у Ногайському коледжі.

Використовуючи інноваційні технології навчання, викладачі переконалися, що новітні технології навчання передбачають творче відношення до отриманих знань, сприяють формуванню і вихованню освіченого, творчого, професійно здібного спеціаліста.

Список використаних джерел

- 1 Жовта Л.О. Використання інноваційних технологій навчання – запорука підготовки спеціалістів. – Організація навчально-виховного процесу, Вип.7, 2006. – с.105-111.

2 Малахова Ж.Д., Огаренко В.М. Викладання соціології: досвід інноваційних прийомів.- К, Центр учбової літератури, 2008. – с.70-78

3 Матвієнко В.М., Зайцева Н.І., Гнедич В.І. Впровадження інноваційних технологій в навчальний процес – один з факторів досягнення нового рівня конкурентоспроможності майбутніх спеціалістів. – Організація навчально-виховного процесу, Вип.9, 2007. - с.180-195.

Павелко Наталія Іванівна

*викладач першої категорії, Коледж управління, економіки і права
Полтавської державної аграрної академії, acup@ukr.net*

СУЧАСНИЙ СТАН РІЕЛТОРСТВА В УКРАЇНІ

Досвід країн з розвиненою ринковою економікою показує, що житловий сектор є ключовим компонентом будь-якої економіки і економічної діяльності в цілому. Виступаючи вагомою частиною виробничого потенціалу країни, він може при обґрунтованій соціально - економічній політиці використовуватись в якості двигуна економічного зростання. Це зумовлено наступними причинами:

Житло є потребою, яка складає основу життя суспільства, визначає ступінь його розвитку і добробут людей, стимулює його прогрес.

Необхідність задоволення потреби в житлі стимулює приватні накопичення, які можуть бути використані у якості інвестицій.

Дефіцит житла виступає фактором його розвитку.

Розширення житлового будівництва сприяє розвитку суміжних галузей, зайнятості в них населення.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується появою нових галузей, що визначено відповідними потребами на ринку послуг, за часів незалежності, найбільш яскраво виокремилосся ріелторство.

Ріелторська діяльність – це діяльність пов'язана із здійсненням операцій з нерухомим майном. Ріелтором (realty – нерухомість) може бути громадянин України, який у встановленому порядку отримав сертифікат на право здійснення ріелторської діяльності. Для провадження ріелторської діяльності ріелтори, зареєстровані як підприємці, зобов'язані отримати свідоцтво на право здійснення ріелторської діяльності.

Ріелтор є посередником між продавцем і покупцем при укладенні договору купівлі-продажу нерухомості (або договору оренди). Він не тільки зводить людей у пошуках найбільш відповідного варіанту, стежить за правильним оформленням операції, але і є свідком щодо її здійснення та несе персональну відповідальність за якість цієї послуги.

Фактично, послуги ріелтора – це не тільки огляд квартир, супровід операції з моменту укладення договору до отримання документів, що встановлюють право на придбану нерухомість, підписання акту про виконання робіт, це забезпечення безпеки операції, захист від шахраїв і аферистів, відповідальність за «чистоту» і законність придбання нерухомості.

За даними деяких провідних ріелторських фірм, що оперують в Україні, ринок нерухомості України поступово починає з'являтися на торговельних екранах міжнародної інвестиційної спільноти. Починають з'являтися ранні ознаки інтересу з боку кваліфікованих інвесторів, які бажають спробувати український ринок. Основними причинами зацікавлення Україною інвесторів, які інвестують в регіон Центральної та Східної Європи, можна вважати економічні покращення протягом останніх років та виникнення більш якісних інвестиційних продуктів на ринку нерухомості.

Ринок житлової нерухомості - це ринок, на якому більшість учасників реалізують стратегічний для себе товар. Ментальність жителів України є такою що кожен повинен мати своє житло. Згідно із сучасними стандартами можна зробити висновок, що житла в нашій країні катастрофічно не вистачає, до того ж більша частина наявної житлової нерухомості як фізично так і морально застаріла.

За даними Державного комітету статистики України, темпи введення в експлуатацію житла постійно зростають, але статистика також свідчить, що на сьогоднішній день покращення житлових умов очікують близько 1,3 млн. осіб. Загострення житлового питання в Україні викликане дією декількох факторів: частково залишились черги ще з радянських часів, посилилась міграція населення у пошуках роботи до великих міст, виведення із житлового фонду значні площі (особливо у Києві) під офіси, деякі гуртожитки увійшли до статутного фонду акціонерних товариств, збільшилась вартість земельних ділянок під будівництво. Зменшилась ера безкоштовних квартир. Згідно із Законом України «Про соціальне житло», воно надається найбільш незахищеним верствам населення на строк їх життя та не може бути приватизована чи передана у спадок.

Негативність ситуації навколо ринку нерухомості посилюється і у зв'язку з наявністю псевдо-консультантів-аналітиків, а також із непрофесійним інформуванням громадськості. Такий стан речей сприяє посиленню ризиків на ринку нерухомості (фіктивний продаж, квартира з «доважком», дарування замість купівлі-продажу, реалізація чужої квартири).

Фактично в Україні, за роки незалежності, не сформовано систему освітньо-професійної підготовки спеціалістів - ріелторів за єдиним державним стандартом. Такий стан речей призводить до того, що питаннями ріелторства займаються всі бажаючі незалежно від освіти, практичних навичок, рівня професійної свідомості. При цьому втрачає держава, споживач і, у першу чергу, ріелтор.

Список використаних джерел

1. Коваленко М.А., Сазонов Ю.М., Лепьохіна О.В., Мацієвич Т.О. *Ринок нерухомості та іпотека: підручник*. Херсон: ОЛДІ- ПЛЮС, 2015. 528 с.
2. Кузьмін В.В. *Ринок нерухомості: навчальний посібник*. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2009. 292 с.
3. Ріелтор. Словник агентства нерухомості «Ріо». Взято з: <http://rio.if.ua/ua/glossary/>.

4. Топал А. Ремісництво – загроза фаху. *Матеріали Національного форуму «Нерухомість України»*. К., 6-7 груд. 2012 р. 14 с.

5. Хто такий ріелтор та для чого він потрібен? Сайт «Юридичні послуги Online». Взято з: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/grazhdane/soveti/015.php>.

Карманенко Василь Васильович

старший викладач кафедри педагогіки та суспільних наук, директор офісу омбудсмена Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», vkarmanenko@gmail.com

**СПРИЯТЛИВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ РОЗВИТКУ
ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ
УНІВЕРСИТЕТІВ**

Особистісно орієнтований характер навчання у закладі вищої освіти спрямовується на визнання унікальності особистості кожного студента, розвиток його потенційних можливостей та індивідуальних якостей. Механізми роботи із студентами у закладі вищої освіти, взаємодія навчального і позанавчальних процесів освітнього середовища забезпечують підготовку ініціативних, самостійних, відповідальних фахівців, які здатні до ефективної управлінської діяльності в якісно інших умовах суспільного розвитку.

Ресурси освітнього середовища мають стати базою для підвищення якості освіти, джерелом всебічного розвитку особистості сучасного студента. Потенційні можливості вищої освіти здатні орієнтувати на формування різних форм лідерського досвіду, які стануть основою особистісної і професійної життєдіяльності в майбутньому. Отриманий в процесі навчання у закладі вищої освіти лідерський досвід сприяє «виживанню», пристосуванню до мінливих соціально-економічних ситуацій.

Створення умов для розвитку лідерських якостей студентів у закладі вищої освіти стали предметом дослідження М.В. Братко [1], А.В. Зоріної [5], О.О. Савельєвої [2]. Проблеми упровадження інноваційних форм і методів навчання в освітній процес закладу вищої освіти, їх вплив на розвиток професійних та особистісних якостей майбутніх фахівців досліджували І.М. Богданова [3] і Ю.В. Бистрова [4]. Система навчання лідерів у студентському середовищі розкрита у наукових працях Л.С. Казанцевої [6] і Н.В. Кубарькової [7]. У той же час виникає потреба комплексного дослідження структурних компонентів освітнього середовища закладу вищої освіти як бази для розвитку лідерських якостей студентів.

Освітнє середовище закладу вищої освіти є детермінантою розвитку, становлення особистості у період здобування нею фахової освіти. Але якісним можна вважати освітнє середовище в тому випадку, коли воно спроможне забезпечувати всім суб'єктам освітнього процесу можливості для задоволення освітніх потреб і саморозвитку.

Комплексна система формування лідерських якостей у студентів має складатися із двох самостійних, однак тісно взаємопов'язаних етапів. Перший етап спрямований на виявлення студентів, які уже володіють лідерськими якостями. Він необхідний, незважаючи на те, що в студентському середовищі традиційно природнім шляхом виділяються соціально активні студенти, яким властиве зацікавлене ставлення до оточуючого світу, бажання впливати на процеси, що відбуваються, прагнення до позицій лідера. Потреба у виявленні лідерів зумовлена тим, що багато студентів початкових курсів не відчують свого лідерського потенціалу або не бачать форм його втілення. Крім того, наявність у колективі потенційних лідерів, які не мають можливості для самореалізації, часто спонукає їх «шукати себе» в інших сферах, перетворюючись при цьому на «антилідерів». Потенційний студент-лідер, зазвичай, прагне реалізувати свій лідерський потенціал і від педагогічного колективу залежить, чи буде цей потенціал спрямовано у необхідне русло.

Цілеспрямоване формування активу студентської групи сприяє визначенню лідерів, тому кураторам необхідно брати участь у виборі офіційного активу групи першокурсників. Слід орієнтувати першокурсників під час вибору кандидатур на офіційні посади в групі на оцінку, насамперед, морально-ділових якостей. Практика, засвідчує, що «зірки» перших днів функціонування студентської групи в подальшому можуть втратити лідерські позиції.

Етап виявлення лідерів серед студентів є первинним. Другий етап забезпечує розвиток лідерських якостей, формування навичок організаційної діяльності та ефективного міжособистісного спілкування. Саме на цьому етапі енергію лідерства можливо спрямувати на досягнення важливих для студентів, факультету, навчального закладу цілей. Водночас завдання навчання лідерів реалізуються в їх проектно-орієнтованій активності, покликаній здійснювати вплив на більш широке молодіжне середовище.

Система навчання лідерів у студентському середовищі має охоплювати, з одного боку, підготовку до безпосередньої практичної діяльності в сфері управління, що пов'язано з розвитком аналітичних, комунікативних, організаторських здібностей. З іншого боку, необхідною є орієнтація на самовдосконалення особистості, виховання здатності до самоорганізації, самодисципліни, самоаналізу, самооцінки результатів діяльності. Цей складник реалізовується через організацію школи лідерського активу, ділових ігор та заходів інших форм, які організовуються адміністрацією навчального закладу, кураторами, викладачами. Форми проведення школи лідерського активу є різноманітними, зокрема: збори активу, виїзд факультетського (університетського) активу для проведення різних тренінгів, таборів-семінарів для лідерів тощо.

Значний потенціал у практичній лідерській діяльності має студентське самоврядування. Водночас, оскільки студентському самоврядуванню відводиться важливе місце в реалізації всіх напрямів виховної діяльності, його необхідно розглядати не лише як ініціативну діяльність самих студентів,

спрямовану на розв'язання важливих питань в різних сферах студентського життя, а й насамперед як важливу форму виховної роботи у вищому навчальному закладі. У формуванні лідерських якостей студентів важливу роль відіграє викладач, адже він є лідером не тільки на занятті, а й в житті студента. Завдання викладача — налаштувати студента на вибір моделі поведінки, стимулювати його діяльність, надати допомогу в коригуванні недоліків.

Будь-який ресурс освітнього середовища закладу вищої освіти дозволяє розглядати в якості «чинника впливу» на формування лідерських якостей студентів. Формування лідерських якостей студентів відбувається через залучення активне залучення студентів до навчальної та позааудиторної діяльності для виконання групових завдань, що вимагають від студентів прояву лідерських якостей, використання у навчальному процесі інтерактивних форм і методів з елементами змагальності, роль викладача як наставника, який мотивує студентів на досягнення мети і стимулює потяг до успіху. Тільки поєднання особистості викладача, який володіє необхідними знаннями, вміннями і навичками викладацької роботи з використання інноваційних методів навчання в сучасних умовах, дає можливість виховання і навчання студентів на високому рівні як фахових дисциплін, так і формування у них лідерських якостей.

Перспектива подальших наукових розвідок може бути пов'язана з дослідженням особливостей впливу і забезпечення функціонування окремих інтерактивних форм і методів навчального процесу у закладі вищої освіти з формування лідерських якостей у студентів.

Список використаних джерел

1. Братко М.В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. Вип. 1-2. С. 11–18.
2. Савельєва О.О. Оцінка лідерського потенціалу студентів як майбутніх управлінців. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2010. № 4. С. 81–84.
3. Зорина А. В. Педагогические условия формирования лидерских качеств у студентов вуза. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Нижний Новгород, 2009. 20 с.
4. Казанцева Л.С. Лидерские качества студентов медицинского вуза как объект исследования. *Материалы III Студенческой международной заочной конференции «Молодежный научный форум : гуманитарные науки»*. URL: <http://www.nauchforum.ru/ru/node/658>.
5. Кубарькова Н.В. Лидерские качества педагога: сущность и структура. *The Emissia. Offline Letters. Электронное научное издание*, 2012. URL: <http://www.emissia.org/offline/2012/1772.htm>.
6. Богданова І.М. Педагогічні інновації в системі підготовки вчителя : кінець ХХ – початок ХХІ століття. Одеса: М.П. Черкасов, 2009. 157 с.
7. Бистрова Ю.В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1. С. 27–33.

Бородай Едуард Миколайович

здобувач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені
І. А. Зязюна, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г.
Короленка, edborod@gmail.com

Кононець Наталія Василівна

доктор педагогічних наук, доцент кафедри економіки підприємства та
економічної кібернетики ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет
економіки і торгівлі», natalkapoltava@ukr.net

КЛАСИФІКАЦІЯ ДИДАКТИЧНИХ ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНИХ ІГОР ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВО-ПРИКЛАДНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Ігрова модель при формуванні військово-прикладних умінь і навичок учнів старшої школи є фактичним способом описання роботи учасників заняття з імітаційною моделлю, що створює й імітує соціальні аспекти професійної діяльності військовослужбовців. Вочевидь, коли військово-професійна гра як різновид ділової гри, дійсно відтворює імітаційну модель і відображає її основні властивості, то вона успішно може застосовуватись як з навчальною метою, так і з дослідницькою при вивченні старшокласниками основ військової справи [1].

Загалом дидактичні військово-професійні ігри класифікуються за такими ознаками [2] (рис. 1).

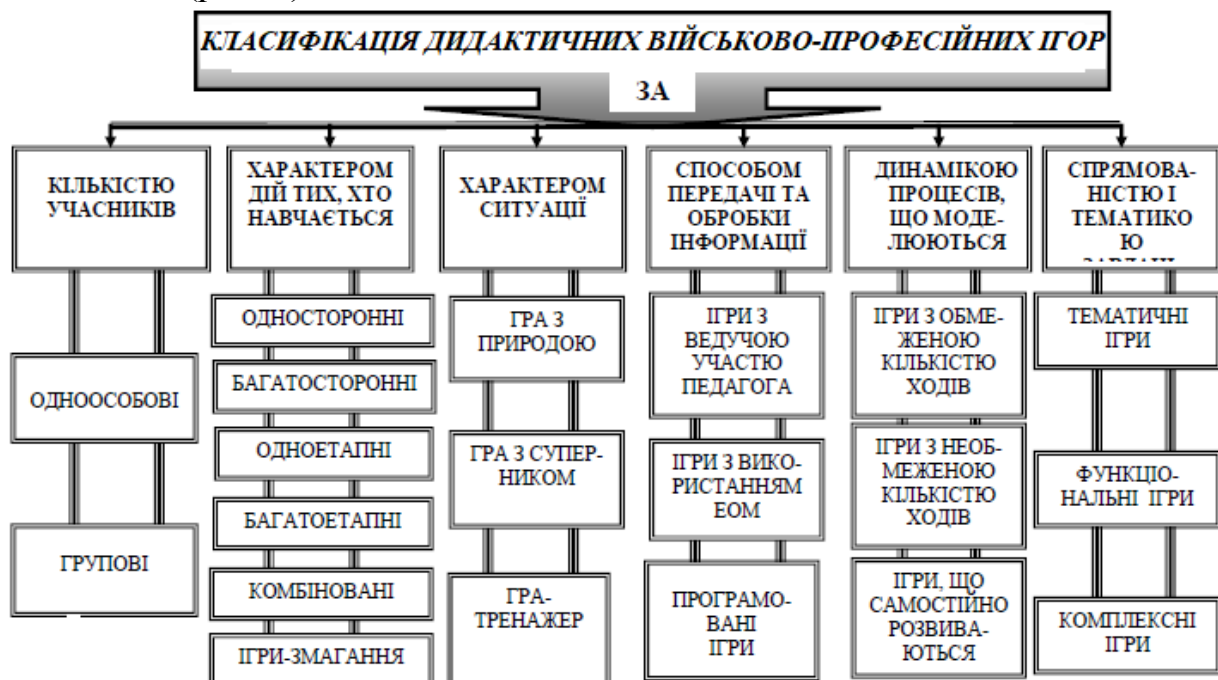

Рис. 1. Дидактичні військово-професійні ігри (за В. Ягуповим)

Детально схарактеризуємо їх:

1) за кількістю учасників ігор: одноособові та групові;

2) за характером ситуації, яка моделюється: гра з суперником (боротьба сторін, конкуренція) - має широке застосування шляхом відтворення певних дій вірогідного супротивника; гра з природою, під час якої моделюється процес управління в умовах вірогідної поведінки середовища і об'єкта, яким керують; гра-тренажер: відтворюється процес управління системою в динаміці довільного розвитку ситуації, під час якого опрацьовуються навички в ухваленні рішень, а також механізми взаємодії окремих елементів системи.

3) за характером дій військовослужбовців, які беруть у ній участь: односторонні (стосунки між учасниками мають характер протистояння, під час якого дії однієї сторони певним чином впливають на дії іншої сторони, і при цьому контакт між групами не є обов'язковим); багатосторонні (розігруються взаємодії між різними групами, а різні форми контакту між групами є обов'язковим елементом гри); одноетапні; багатоетапні; комбіновані; ігри-змагання (групи між собою не пов'язані, починають з однієї позиції і досягають різних результатів).

4) за способом передачі та обробки інформації: ігри з ведучою участю учителя захисту Вітчизни, військового педагога; ігри з використанням сучасних комп'ютерів та ІКТ; ігри з використанням автоматизованих навчальних обладнань (програмовані ігри);

5) за динамікою процесів, які моделюються: ігри з обмеженою кількістю ходів; ігри з необмеженою кількістю ходів; ігри, які самостійно розвиваються (без масштабу і з масштабом часу);

6) за тематичною спрямованістю і характером завдань, які вирішуються: тематичні ігри, які орієнтовані на ухвалення рішень щодо вузьких проблем в межах однієї теми предмета «Захист Вітчизни»; функціональні ігри, в яких імітується реалізація окремих функцій чи процедур управління; комплексні ігри, які мають широке застосування у навчанні військовослужбовців, за допомогою яких моделюється управління певним об'єктом чи процесом у цілому.

Безперечно, такі заняття потребують комплексу знань з багатьох галузей наук, і вчителі захисту Вітчизни мають тісно співпрацювати у цьому напрямі з працівниками військових комісаріатів. Приклад комплексного заняття за методом ділових ігор - це тактичні навчання зі стрільбою.

Як бачимо, різновидів військово-професійних ігор та їх комбінацій багато. Уміле їх використання на уроках із захисту Вітчизни, на зборах у військових комісаріатах, у діяльності гуртків військово-патріотичного спрямування є необхідною умовою формування військово-прикладних умінь і навичок старшокласників як майбутніх захисників Вітчизни.

Список використаних джерел

1. Кононець Н. В. (2016). *Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів*. (Дис. доктора пед. наук). Полтава. 473 с.

2. Ягупов В.В. *Основи військово-дидактичних знань: Навчальний посібник*. К.: РВЦ "Київський університет", 1999.

Олєйнікова Наталя Миколаївна
студентка, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», Nata209813@gmail.com

Фуцур Андрій Вікторович
студент, Кременчуцький національний університет ім.
М. Остроградського, andrew.futsur@gmail.com

РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ДЛЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УРБООЕКОЛОГІЯ»

Для нашого дослідження провідне значення мають дослідження І. Солошич та С. Почтовюк, які визначають ЕМК, як сукупність програм навчального призначення, індивідуальних матеріалів для студентів і методичних вказівок, що забезпечують систематичне використання елементів ІКТ при засвоєнні знань, вмінь і навичок навчальної дисципліни. ЕМК повинен задовольняти вимогам, що забезпечують дидактичний принцип системності: різноманітність, систематичність, а також навчально-методичним, дизайн-ергономічним та технічним вимогам [11].

Використовуючи платформу Moodle та середовище Конструктора Електронних підручників (Constructor Electronic books 1.1.3), нами розроблено електронно-методичний комплекс для мобільних технологій навчання з навчальної дисципліни «Урбоекологія», який складають дистанційний курс та електронний посібник з навчальної дисципліни «Урбоекологія», який може бути застосований майбутніми фахівцями-екологами під час навчання на мобільних пристроях.

На рисунку 1 представлено розроблений дистанційний курс з навчальної дисципліни «Урбоекологія»

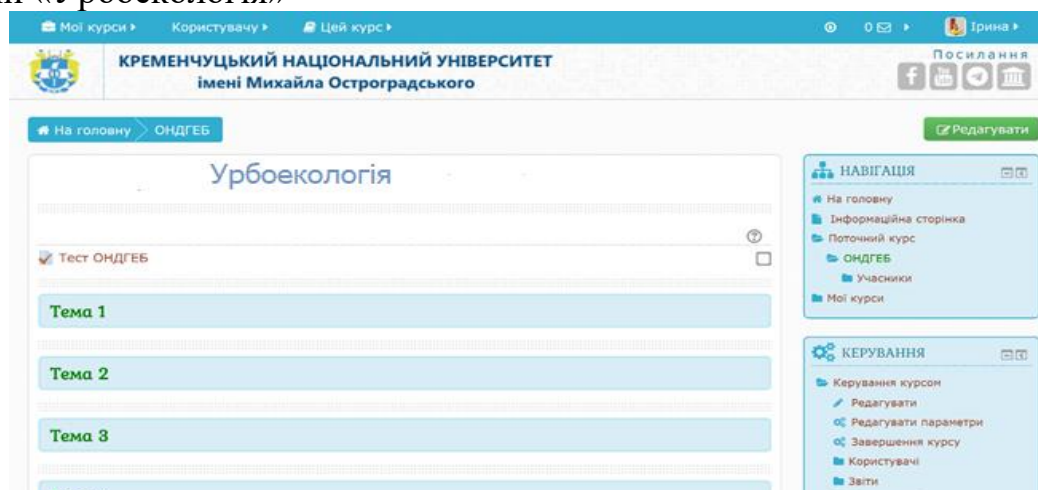

Рис. 1. Дистанційний курс з навчальної дисципліни «Урбоекологія»

Електронно-методичний комплекс для мобільних технологій навчання з навчальної дисципліни «Урбоекологія» дозволяє організувати оперативну інтерактивну взаємодію викладачів і студентів та їхню роботу з навчально-

методичними матеріалами. Комплекс підтримує розробку навчальних матеріалів від етапу попереднього планування до безпосереднього застосування у навчальному процесі. Навчальні матеріали представлені лекціями у сучасних форматах, тестовими завданнями, віртуальними лабораторними роботами, електронними підручниками та посібниками.

Спираючись на дослідження [1; 2], будемо вважати, що електронні посібники – педагогічні програмні засоби (ППЗ), які охоплюють значний за обсягом матеріалу розділи навчальних дисциплін. Електронний посібник з навчальної дисципліни УЕ являє собою ППЗ наукового змісту навчальної дисципліни, відповідно цілям професійної підготовки МФЕ і базовим навчальним посібникам (рис. 2).

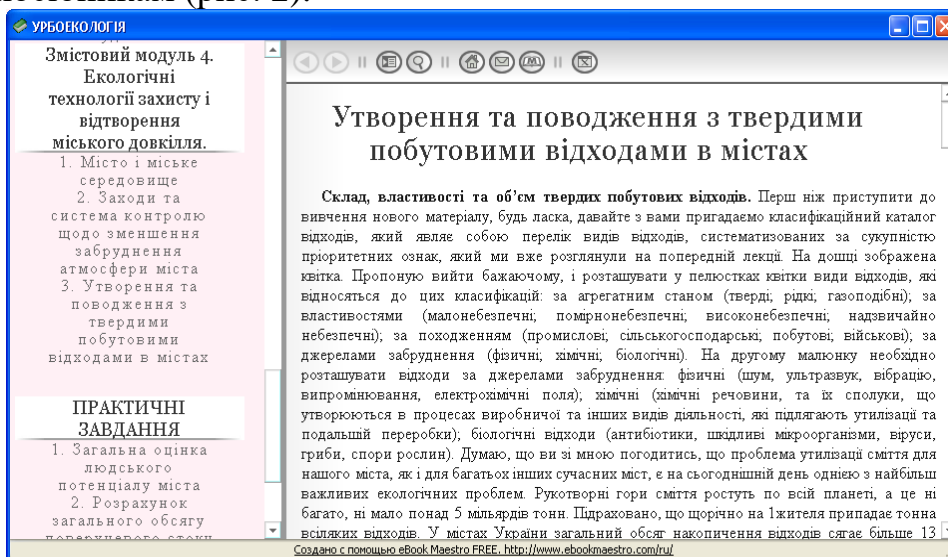

Рис. 2. Приклад електронного навчального посібника «Урбоекологія» для мобільних технологій навчання

Пошукова система електронного навчального посібника надає студенту можливість аналізувати зміст, знаходити необхідну навчальну інформацію за ключовими словами та систему гіперпосилань за елементами посібника, що забезпечує швидке знаходження потрібного фрагменту тексту, гіперпосилання на інші електронні посібники, довідники та необхідні інформаційні ресурси Інтернету. Отже, використання електронного посібника з навчальної дисципліни «Урбоекологія» сприяє самостійному оволодінню навчальним матеріалом, систематизації навчальних знань, удосконаленню професійних умінь, навичок, самоконтролю результатів навчальних досягнень.

Список використаних джерел

1. Кононец Н. В. Dr.Explain як ефективний засіб створення електронних навчальних ресурсів для ресурсно-орієнтованого навчання / Н. В. Кононец // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2014. – № 6 (118). – С. 35–40.
2. Солошич І. О. Комплексний підхід у використанні інформаційно-комунікаційних технологій у процесі наукової діяльності майбутніх екологів / І. О. Солошич, С. І. Почтовюк // Інформаційні технології і засоби навчання. - 2016. - Т. 52, вип. 2. – С. 81-92.

Наші автори

Андрійчук Тетяна Михайлівна, викладач комерційної діяльності підприємств, викладач першої категорії, Технікум землевпорядкування Житомирського національного агроекологічного університету, Andriychuk_T@i.ua

Бабій Аніта Андріївна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, anitka.babiy2111@gmail.com

Балюк Вікторія Олександрівна, магістр економічної кібернетики, викладач другої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, baliuk.vika@gmail.com

Барбінов Віталій Вікторович, майстер виробничого навчання, Державний навчальний заклад «Полтавський центр професійно-технічної освіти», barbinov2016@gmail.com

Берднік Дарія Сергіївна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, dashaberdnik38@gmail.com

Белова Анастасія Олексіївна, викладач комісії соціально-гуманітарних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», anastasija184@ukr.net

Боднар Ірина Віталіївна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, bodnar110501@gmail.com

Бондаренко Катерина Олександрівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, katya.bondarenko3103@gmail.com

Бондаренко Станіслав Олегович, студент першого курсу факультету інформаційних технологій, Криворізький національний університет, bondarencko.stas@gmail.com

Боровик Людмила Володимирівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, nadpsu@dpsu.gov.ua

Боровик Олег Васильович, доктор технічних наук, професор Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, nadpsu@dpsu.gov.ua

Бородай Едуард Миколайович, здобувач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, edborod@gmail.com

Бубирьова Тетяна Ігорівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, tatiankafcsd@gmail.com

Бусленко Галина Михайлівна, викладач землевпорядних спеціальних дисциплін, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», rdak_zpv@ukr.net

Вишневецька Лариса Євгенівна, викладач математики, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Ногайський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», vishneveckaja.07@rambler.ru

Гайдай Катерина Вадимівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, gaidai.katya30@gmail.com

Глотова Людмила Іванівна, викладач-методист, Медичний коледж Харківського національного медичного університету, xa10385405@student.karazin.ua

Гнатенко Олена Миколаївна, викладач біології та хімії, Медичний коледж Харківського національного медичного університету, lenagnatenko6980@ukr.net

Головань Денис Віталійович, студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, whitesin32@gmail.com

Гончарова Світлана Михайлівна, викладач вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», gmV2007@ukr.net

Горбенко Олександр Володимирович, студент першого курсу геолого-екологічного факультету, Криворізький національний університет, alexander.pallow@gmail.com

Горда Тетяна Михайлівна, викладач-методист, викладач фізики вищої кваліфікаційної категорії, Полтавський політехнічний коледж Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», tanya_gtm@ukr.net

Гриньова Марина Вікторівна, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, декан природничого факультету, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, grinovamv@gmail.com

Грицак Мирослава Іванівна, викладач економічних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», 02076@ukr.net

Губіна Діана Дмитрівна, студентка другого курсу геолого-екологічного факультету, Криворізький національний університет, stas160420@gmail.com

Гук Інна Павлівна, кандидат педагогічних наук, методист, Медичний коледж Харківського національного медичного університету, hukinna@ukr.net

Гуменюк Валерій Дмитрович, викладач-методист, завідувач відділення загальноосвітньої підготовки, викладач циклової комісії загальноосвітніх дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж

Національного університету біоресурсів і природокористування України»,
gv68@ukr.net

Гуржій Андрій Миколайович, головний науковий співробітник, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, дійсний член (академік) НАПН України, доктор технічних наук, професор, gam@mon.gov.ua

Гурський Степан Петрович, викладач історії, Технологіко-економічний коледж Білоцерківського національного аграрного університету, Gurskiy.s@gmail.com

Гущин Богдан Максимович, студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, shmn47494749@gmail.com

Давиденко Олена Вячеславівна, викладач дисципліни «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій», викладач вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», davydenkoolenaslavivna@gmail.com

Дідух Олександр Вікторович студент, Хмельницький національний університет, centr@khnu.km.ua

Дяченко Валентина Борисівна, викладач німецької мови, викладач-методист, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, valentynadiachenko@gmail.com

Дяченко-Богун Марина Миколаївна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, ecos.poltava2015@gmail.com

Єпик Оксана Олександрівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, oksankadolin@gmail.com

Єрмаков Владислав Станіславович, студент, Хмельницький національний університет, centr@khnu.km.ua

Жабський Сергій Миколайович, викладач спеціальних дисциплін, спеціаліст другої категорії, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, zsm1988@ukr.net

Жамардій Валерій Олександрович, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я, фізичної реабілітації, спортивної медицини, Українська медична стоматологічна академія, Shamardi@ukr.net

Жданович Максим Сергійович, студент першого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, labschool57@gmail.com

Жученко Катерина Олегівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, katerinazhuchenko27@gmail.com

Заболотний Дмитро Вікторович, студент першого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, dima_kojven@ukr.net

Загоруйко Ольга Валеріївна, викладач інформатики, Технологіко-економічний коледж Білоцерківського національного аграрного університету, olga2810@meta.ua

Захарченко Радислав Віталійович, студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, raduys26@gmail.com

Зенкін Богдан Олександрович, студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету, Криворізький національний університет, bodya200109@gmail.com

Зінченко Данило Вікторович, студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, ziko0779@ukr.net

Значенко Тетяна Вікторівна, студентка економічного відділення, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, tatanaznacenko@gmail.com

Ілюшин Микита Денисович, студент другого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, Ilushinikita4@gmail.com

Ільницька Катерина Віталіївна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, katerina.ilnitskay2000@gmail.com

Ірза Людмила Володимирівна, викладач, спеціаліст вищої категорії, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», irzal06@ukr.net

Калько Діана Сергіївна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, kalkodiana000@gmail.com

Карманенко Василь Васильович, старший викладач кафедри педагогіки та суспільних наук, директор офісу омбудсмена Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», vkarmanenko@gmail.com

Кийко Неля Миколаївна, викладач землевпорядних дисциплін, викладач вищої категорії, Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», kyikonelya@gmail.com

Кітура Оксана Вікторівна, викладач економічних дисциплін, спеціаліст другої категорії, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, oxana_kitura@ukr.net

Кленська Світлана Олександрівна, викладач патоморфології та патофізіології, викладач вищої категорії, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», klenskaya57@gmail.com

Кобилинська Марія Михайлівна, викладач економічних дисциплін, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, lmi-cuep@ukr.net

Козаченко Олена Михайлівна, директор, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, acup@ukr.net

Колеснік Вікторія Василівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, vikusya.kolesnik17@gmail.com

Комар Ольга Сергіївна викладач кафедри іноземних мов, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, zelenkoolga87@ukr.net

Комарук Лілія Євгеніївна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, diamond-kr@ukr.net

Кононець Наталія Василівна, доктор педагогічних наук, викладач-методист, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, natalkapoltava@ukr.net

Коношенко Оксана Яківна, викладач економічних дисциплін, спеціаліст першої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, konosenkooksana@gmail.com

Король Євген Олександрович, студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету, Криворізький національний університет, ek0907.2803@gmail.com

Корольова Крістіна Андріївна, студентка другого курсу геолого-екологічного факультету, Криворізький національний університет, kk7242513@gmail.com

Коструб'як Тетяна Валеріївна, викладач юридичних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, kostrubyaktata05@gmail.com

Костюк Дмитро Олександрович, студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету, Криворізький національний університет, dimakostyuk50@gmail.com

Кошманов Данило Денисович, студент другого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, daniilg2000.2@gmail.com

Кравчун Наталія Петрівна, кандидат педагогічних наук, викладач юридичних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, krav4ynnat@i.ua

Кропивка Ольга Григорівна, аспірантка кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, kropivkaolga2606@ukr.net

Кузуб Сергій Вікторович, студент економічного відділення, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, kuzub2431@gmail.com

Кузь Олена Геннадіївна, викладач, спеціаліст першої категорії, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», el.cuz2016@ukr.net

Кузьменко Ірина Ігорівна, викладач вищої категорії, викладач фізичного виховання, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», irinkakuzmenko@ukr.net

Кучерявенко Ілля Олегович, студент першого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, ilay.kuk.2000@gmail.com

Лазутіна Юлія Миколаївна, викладач соціально-гуманітарних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», solovyova84@ukr.net

Ланова Ірина Вікторівна, старший викладач кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки, Криворізький національний університет, lanovaya@ukr.net

Лапінський Віталій Васильович, провідний науковий співробітник, Інститут педагогіки НАПН України, кандидат фізико-математичних наук, vit_lap@ua.fm

Левківський Михайло Іванович, методист, спеціаліст вищої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, lmi-cuep@ukr.net

Литвинова Оксана Василівна, спеціаліст вищої категорії, голова циклової комісії суспільно-гуманітарних дисциплін, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, oxana.litwi@yandex.ua

Лифар Олена Анатоліївна, викладач, спеціаліст першої категорії, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», bktdatu@gmail.com

Логачова Поліна Павлівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, logachevapolina32@gmail.com

Лупало Олена Володимирівна, старший викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я фізичної реабілітації, спортивної медицини, Українська медична стоматологічна академія, kishunja@gmail.com

Любченко Олександр Олександрович, викладач юридичних дисциплін, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, спеціаліст першої категорії, lyubchenko.alexander@gmail.com

Люльчик Вадим Олександрович, кандидат сільськогосподарських наук, завідувач технічного відділення, викладач землевпорядних дисциплін, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», po04081964@gmail.com

Малько Марія Миколаївна, студентка першого курсу факультету інформаційних технологій, Криворізький національний університет, malkomary2001@gmail.com

Манойло Денис Олександрович, студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету, Криворізький національний університет, deniszno24@gmail.com

Мартінова Тетяна Володимирівна, викладач медсестринства у внутрішній медицині, викладач вищої категорії, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», [lena.evil.teacher@ukr.net](mailto:lana.evil.teacher@ukr.net)

Марюхніч Тетяна Вікторівна, заступник директора з виховної роботи, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, acup@ukr.net

Мельник Віктор Іванович, викладач патоморфології та патофізіології вищої категорії, викладач-методист, КВНЗ «Ковельський медичний коледж», doc.art@ukr.net

Мельник Надія Сергіївна, студентка першого курсу механіко-машинобудівного факультету, Криворізький національний університет, naduhamelnik839@gmail.com

Микитенко Віта Миколаївна, викладач фінансово-облікових дисциплін, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, vita.pristavka23@gmail.com

Мисік Лариса Петрівна, викладач хімії та медичної хімії, викладач методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», kharkivmedcollege@gmail.com

Михайлик Костянтин Андрійович, магістрант, Хмельницький національний університет, centr@khnu.km.ua

Мілева Надія Володимирівна, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач агрономічних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Ногайський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», nadiya.mileva@ukr.net

Мороз Наталія Володимирівна, викладач суспільно-гуманітарних дисциплін, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, moroznata1978@gmail.com

Мось Михайло Іванович, голова циклової комісії економічних та фінансово-облікових дисциплін, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, mihaylo.mos@gmail.com

Нагорний Валерій Володимирович, студент першого курсу факультету інформаційних технологій, Криворізький національний університет, ratt3r@ukr.net

Найдьонова Яна Володимирівна, студентка економічного відділення, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, janochka21082002@gmail.com

Нестуля Світлана Іванівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці, директор навчально-наукового

інституту лідерства, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», snestulya@gmail.com

Нікулін Ростислав Юрійович, студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, rostik20000827@gmail.com

Ночовна Наталія Вячеславівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І.А. Зязюна, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, yanatalochkann@gmail.com

Олійник Олена Миколаївна, викладач медсестринства в інфектології, викладач вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», lena.evil.teacher@ukr.net

Олійник Тетяна Миколаївна, викладач економічних дисциплін, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, ivanna12345678@ukr.net

Олейнікова Наталя Миколаївна, студентка, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», Nata209813@gmail.com

Онопрієнко Владислав Володимирович, студент економічного відділення, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, vladislavmetallcore@gmail.com

Осипенко Софія Олегівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, osypenko.sofa@gmail.com

Осокіна Валерія Сергіївна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, leraosokyma@gmail.com

Остапчук Ігор Олександрович, студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, 7kaaaa@ukr.net

Павелко Наталія Іванівна, викладач першої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, acup@ukr.net

Павленко Олександр Іванович, викладач будівельних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», pavlenkosasha@ukr.net

Петрова Ольга Миколаївна, викладач землевпорядних дисциплін, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», midaff80@ukr.net

Піскунова Ірина Андріївна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, ipiskunova64@gmail.com

Пилипенко Людмила Олександрівна, викладач математики, спеціаліст вищої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, puras.lyuda@gmail.com

Проценко Альона Павлівна, вчитель інформатики, спеціаліст другої категорії, Запорізька гімназія №50 Запорізької міської ради Запорізької області, alyona41288@gmail.com

Проценко Іван Петрович, магістр управління навчальними закладами, викладач курсу «Захист Вітчизни», заступник директора ЗОШ I-III ст. № 30 м. Полтави, gimnazia30pol@ukr.net

Радченко Анатолій Андрійович, студент першого курсу факультету інформаційних технологій, Криворізький національний університет, mrkotbest@gmail.com

Раковська Альона Сергіївна, аспірантка Української інженерно-педагогічної академії, викладач української мови та літератури, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», alynarakovskaya@gmail.com

Рачок Роман Васильович, доктор технічних наук, завідувач кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, nadpsu@dpsu.gov.ua

Редько Олена Яківна, викладач інформатики вищої категорії, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», redko.elena16@gmail.com

Рибалко Ніна Василівна, викладач агрономічних дисциплін, Коледж управління економіки та права Полтавської державної аграрної академії, acup@ukr.net

Рубан Поліна Олександрівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, rubanpolina86@gmail.com

Рудик Олександр Юхимович кандидат технічних наук, доцент кафедри зносостійкості та надійності машин, Хмельницький національний університет, arudyk@rambler.ru

Рузанова Аліна Олександрівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, ruzanovakgtl@gmail.com

Русіна Неля Григорівна, кандидат педагогічних наук, викладач землевпорядних дисциплін, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», RusinaN@i.ua

Руссу Владислав Юрійович, студент першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, russuptb@ukr.net

Рябуха Веніамін Русланович, студент першого курсу факультету інформаційних технологій, Криворізький національний університет, ryabukhav324@gmail.com

Савицька Лада Сергіївна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, sls11092001@gmail.com

Савчук Олексій Юрійович, викладач соціально-гуманітарних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», olexiy1704@ukr.net

Семко Лариса Петрівна, науковий співробітник математичної та інформатичної освіти, Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, L.Semko@ukr.net

Сідоров Вадим Ігоревич, професор, декан факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, irtb@karazin.ua

Смоковська Євгенія Іванівна, викладач суспільних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Ногайський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», nadiya.mileva@ukr.net

Сосненко Євгеній Павлович, старший викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я фізичної реабілітації, спортивної медицини, Українська медична стоматологічна академія, several1222@gmail.com

Сотник Валерія Віталіївна, студентка юридичного відділення, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, leroksotnik@gmail.com

Стегній Тетяна Миколаївна, викладач технологічних дисциплін, спеціаліст першої категорії, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, tanuta82@gmail.com

Тимошенко Андрій Миколайович, викладач технічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», t-a-n-k@i.ua

Тітова Анастасія В'ячеславівна, аспірантка кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, gordienkoasia@gmail.com

Ткач Павло Андрійович, студент першого курсу електротехнічного факультету, Криворізький національний університет, tkachpavel2015@gmail.com

Тураєва Ірина Володимирівна, викладач вищої категорії, викладач української мови та літератури, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», zavuch.turaeva@gmail.com

Федоренко Тетяна Володимирівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, fedorenko481@ukr.net

Фурсова Дар'я Едуардівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, furssovadd@gmail.com

Фуцур Андрій Вікторович, студент, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського, andrew.futsur@gmail.com

Харченко Олена Вікторівна, кандидат педагогічних наук, директор Департаменту освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації, shov2016@ukr.net

Харькова Анна Василівна, студентка першого курсу геолого-екологічного факультету, Криворізький національний університет, ann.kharkova169@gmail.com

Хомутовська Тетяна Сергіївна, студентка юридичного відділення, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, borisovatanya596@gmail.com

Худолій Іван Іванович, викладач фізики та астрономії, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Коледж управління економіки та права Полтавської державної аграрної академії, hudoliy.ivan@gmail.com

Царенко Віталія Олегівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, VitaliaVi@ukr.net

Цибулевський Станіслав Тимофійович, студент другого курсу геолого-екологічного факультету, Криворізький національний університет, stas160420@gmail.com

Цюман Галина Миколаївна, вихователь гуртожитку, Коледж управління економіки та права Полтавської державної аграрної академії, acup@ukr.net

Чайковський Андрій Сергійович, студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету, Криворізький національний університет, samsungusertabb@gmail.com

Черненко Вікторія Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської та німецької філології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, chernenko.pnpu@rambler.ru

Чумак Анна Сергіївна, студентка першого курсу механіко-машинобудівного факультету, Криворізький національний університет, annchumak15@gmail.com

Шатохіна Віта Іванівна, викладач спецдисциплін з фінансів, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету», vita.ivanovna@ukr.net

Шевченко Наталя Миколаївна, викладач вищої категорії, викладач української мови та літератури, викладач-методист, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», smskharkov@gmail.com

Шестопа́л Оксана Васи́лівна, викладач математики, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, oksanashestopalpl@gmail.com

Шинкаренко Юлія Костянтинівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, juliya.shinkarenko@mail.ru

Шипі́на Вікторі́я Олександрівна, студентка першого курсу факультету економіки та управління бізнесом, Криворізький національний університет, viktoriashipina@gmail.com

Шкі́ль Сві́тлана Олександрівна, викладач спеціальних дисциплін, спеціаліст першої категорії, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, shkil2017@ukr.net

Шпа́рьов Олег Андрі́йович, студент першого курсу механіко-машинобудівного факультету, Криворізький національний університет, totsamiy2585@gmail.com

Штефа́н Лю́дмила Андрі́ївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Valeriy.61.sh@gmail.com

Шумі́ньська Тетя́на Микола́ївна, викладач української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, Комунальний заклад охорони здоров'я «Харківський обласний медичний коледж», koloshmat@ukr.net

Щерба́нь Іва́нна Васи́лівна, викладач, Коледж управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, ivankalus7443@gmail.com

Юпа́ткі́на Ната́лія Я́росла́вівна, викладач програмування та інформаційних дисциплін, викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», rdak.yupatkina@gmail.com

Янче́нко Па́вло Володи́мирович, аспірант, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, yanchenkopashaua@gmail.com

УДК 378.026.016:004

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
«Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка» / укл.
Н. В. Кононець, В. О. Балюк. – Полтава: КУЕП ПДАА, 2019. – 468 с.

**«РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ В «3D»:
ДОСТУПНІСТЬ, ДІАЛОГ, ДИНАМІКА»**

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції,
18-22 лютого 2019 року

В авторській редакції

Дизайн обкладинки: Балюк В.О.